

انتخاب رسائل جامعہ

جلد پنجم

اشاریہ رسائل جامعہ

۱۹۲۳-۱۹۲۷ و ۱۹۶۰-۲۰۰۸

مرتب

شہاب الدین انصاری

جامعہ ملیہ اسلامیہ

انتخاب رساله جامعه

جلد پنجم

اشاریه رساله جامعه

(۱۹۲۳ - ۱۹۲۷ء و ۱۹۶۰ - ۱۹۹۴ء)

مع ضمیر

(۱۹۹۴ء - ۲۰۰۸ء)

مرتب

شهاب الدین انصاری

جامعه ملیہ اسلامیہ

اشاریہ رسالہ جامعہ

جامعہ ملیہ اسلامیہ

مرتب	:	شہاب الدین انصاری
پہلا ایڈیشن	:	جنوری ۲۰۱۲ء
تعداد	:	تین سو (مجلد)
قیمت	:	تین سو روپے
سرورق	:	محمد افسر
ناشر	:	ذاکر حسین انسٹی ٹیوٹ آف اسلامک اسٹڈیز جامعہ ملیہ اسلامیہ، جامعہ نگر، نئی دہلی۔ ۱۱۰۰۲۵

تقسیم کار	:	مکتبہ جامعہ لپیڈ جامعہ نگر، نئی دہلی ۱۱۰۰۲۵ ارو بازار، دہلی۔ ۱۱۰۰۰۶ پرنس بلڈنگ، ممبئی۔ ۴۰۰۰۰۳ شمشمار کیٹ، علی گڑھ۔ ۲۰۲۰۰۲
-----------	---	---

مطبع	:	کلاسک آرٹ پریس پنودی ہاؤس، دریا گنج، نئی دہلی۔ ۱۱۰۰۰۲
------	---	--

مشاورتی کمیٹی

صدر	.....	پروفیسر مشیر الحسن
کنوینر	.....	پروفیسر شمیم حنفی

اراکین

سید شاہد مہدی

پروفیسر صدیق الرحمن قدوائی

ڈاکٹر شہاب الدین انصاری

پروفیسر اختر الواسع

نعیم اللہ صدیقی

پروفیسر شمس الحق عثمانی

پروفیسر انیس الرحمن

فرحت احساس

ڈاکٹر تجمل حسین خاں

ترتیب

۹	حرف آغاز	اختر الواسع
۱۱	ابتدائیہ	جہاب الدین انصاری
۲۱	رسالہ جامعہ کی اشاعت - پس منظر	

پہلا حصہ

۲۸	جدول اشاعتی تفصیلات
۳۱	رسالہ جامعہ کے خاص نمبر
۳۲	رسالہ جامعہ کے عنوانات: ایک جائزہ
۴۰	رسالہ جامعہ کے مدیران اور ارکان مجلس مشاورت
۴۲	رسالہ جامعہ اور ارکان مجلس مشاورت مع مدت مہتری
۴۳	رسالہ جامعہ کے مدیران مع مدت ادارت
۴۵	مولانا اسلم جیراچوری
۴۷	ڈاکٹر سید جمال الدین
۴۸	پروفیسر صفرا مہدی

۴۸	پروفیسر ضیاء الحسن فاروقی
۵۱	ڈاکٹر سید عابد حسین
۵۳	پروفیسر محمد عاقل
۵۷	پروفیسر عبدالعلیم
۵۸	عبداللطیف اعظمی
۶۱	پروفیسر نور الحسن ہاشمی
۶۳	جناب نور الرحمن صاحب
۶۳	پروفیسر یوسف حسین خاں
۶۶	شذرات: موضوعی اشاریہ
۱۱۵	شذرات: اعتبار مدیر

دوسرا حصہ

۱۲۳	مقالات
۳۱۱	موضوعی اشاریہ مقالات
۳۷۱	اشاریہ مترجمین و مرتبین مقالات

تیسرا حصہ

۳۷۹	اشاریہ اردو کلام
۳۸۱	شعری تخلیقات: اردو
۴۷۹	اشاریہ فارسی کلام
۴۸۸	تعلیمی دنیا — تعلیمی مسائل
۵۰۰	اشاریہ احوال و کوائف جامعہ
۵۳۵	افسانے، انشائیے، ڈرامے، کہانیاں

چوتھا حصہ

ضمیمہ

(۱۹۹۴ - ۲۰۰۸ء)

۵۶۵	اداریے: قسیم حنفی
۵۶۹	مضامین
۶۱۳	اشاریہ تخلیقی ادب
۶۱۵	تبصرے
۶۲۰	کتابیات
۶۲۱	شذرات و اداریے: اختر الواسع
۶۲۳	مضامین

حرفِ آغاز

رسالہ جامعہ کے انتخابات کی اشاعت کے سلسلے کی یہ پانچویں اور آخری قسط جامعہ کے مکمل اور تفصیلی اشاریے کی صورت میں پیش خدمت ہے۔ اس طرح اس عہد ساز علمی جریدے کی تمام تر سہافتی، فکری اور ادبی اگلاٹے کے بہترین منتخب حصے کی یکجا پیش کش کی یہ کوشش انجام کو پہنچی۔ مگر یہ انجام تبھی ثمر مند ہوگا جب اسے ایک نئے آغاز کی بنیاد بنایا جائے، آغاز رسالہ جامعہ کی علمی و فکری خدمات کے ایک مبسوط اور بے لاگ جائزے کا جس کے تحت ادبی صحافت کی اس عظیم زندہ روایت کے چھوڑے ہوئے نقوش، قائم کئے گئے معیارات اور پیش کردہ نصب العین کی گہری تفہیم کی جائے اور اس کی بنیاد پر خود جامعہ ملیہ اسلامیہ کی موجودہ صورت حال کو سمجھنے کے جتن کئے جائیں۔

یہ اشاریہ محض رسالے میں شائع ہونے والے مضامین اور ان کے مصنفین کی زمانی ترتیب میں پیش کی گئی معلومات کا مجموعہ نہیں بلکہ اس سے کہیں بڑھ کر اردو زبان و ادب اور اس کے فکری و علمی ارتقا کی گزشتہ ایک صدی کی ایک ایسی تاریخی دستاویز ہے جس کے آئینے میں ہماری علمی و فکری پیش رفت کے ایسے عکس منور نظر آتے ہیں جن کی روشنی اب ہم سے دور ہوتی جا رہی ہے۔ یہ اشاریہ ہمیں اس روشنی سے از سر نو وابستہ ہونے، اسے اپنے اندر جذب کر کے اس کا تحفظ کرنے اور اس کی بنیاد پر اس روایت کو برقرار رکھنے کی تحریک دیتا ہے۔ اس اشاریے سے ظاہر ہوتا ہے کہ بیسویں صدی کی دوسری دہائی کے وسط میں جامعہ ملیہ اسلامیہ کے قیام کے بعد اس تعلیمی تحریک کے جلو میں جو ذہن یکجا ہوئے ان کے علمی و فکری سروکار کتنے وسیع اور متنوع تھے جن کا بھرپور اظہار رسالہ جامعہ کے توسط سے ہوا۔ اشاریے سے معلوم ہوتا ہے کہ ان ذہنوں نے اپنے زمانے کے تقریباً تمام علوم اور علمی موضوعات سے گہرا ربط پیدا کیا اور ترجمے اور طبع زاد مضامین کے ذریعے اس علمی سرمایے کے اردو کی علمی و فکری بساط کو وسیع تر اور ثروت مند کیا۔ اس اشاریے سے یہ حقیقت بھی سامنے آتی ہے کہ اس وقت کی جامعہ نے اردو میں علمی اظہار کرنے والے کتنے بہت سے ذہنوں کو یکجا کر لیا تھا جو تقریباً تمام موضوعات کی سماجیات و اقتصادیات، کیا فلسفہ و نفسیات اور کیا ادب و شاعری پر بے تکان لکھ سکتے تھے۔ ان میں سے بہت سے لکھنے والوں اور ترجمہ کاروں کے نام زمانے کی گرد میں دب چکے ہیں۔ یہ اشاریہ ہمیں دعوت دیتا ہے کہ تحقیق کار آئیں اور ان ناموں پر لگی گرد صاف کر کے انہیں دوبارہ چمکانے کی کوشش کریں تاکہ اردو کی علمی تاریخ میں ان کی جگہ محفوظ کی جاسکے۔

رسالہ جامعہ اور جامعہ ملیہ اسلامیہ کی تاریخ تقریباً ایک ہی نقطے سے شروع ہوتی ہے کہ جامعہ کے پیدا ہونے کے چند سال بعد ہی رسالہ جامعہ نے بھی وجود حاصل کیا اور پھر یہ دونوں ایک دوسرے کے لئے لازم و ملزوم اور ناگزیر ہو گئے۔ رسالہ جامعہ دراصل جامعہ ملیہ اسلامیہ کے دل و دماغ کی تمام تر اندرونی کیفیات کا لازمی ذریعہ اظہار تھا۔ اس کے بغیر جامعہ کا مقصد اپنی ٹھوس شکل و صورت حاصل ہی نہیں کر سکتا تھا۔ جامعہ ملیہ اسلامیہ جس نصب

امین کے تحت قائم کی گئی تھی، رسالہ جامعہ اس کے علمی اظہار کا وسیلہ تھا۔ اس طرح اگر رسالہ جامعہ نہ ہوتا تو جامعہ ملیہ اسلامیہ علمی لحاظ سے وجود نہ رکھتی۔

رسالہ جامعہ کے اس سلسلہ انتخاب نے اس رسالے کا تمام تر علمی و فکری منظر نامہ ہمارے سامنے کھول کر رکھ دیا ہے۔ یہ ہماری ایک نہایت بیش قیمت اور گراں قدر علمی میراث ہے۔ لیکن اس میراث کو ماضی کے خانہ تاریک میں بند رکھا گیا تو اس کی روشنی ماند پڑتے پڑتے ایک دن تاریخ کے گرد و غبار میں گم ہو جائے گی۔ اس میراث کو ایک زندہ روایت کے طور پر باقی رکھنے کے لئے ضروری ہے کہ اس کے ساتھ روایت و قاز سر نو استوار کیا جائے اور اس عہد کی تجدید کی جائے جو ہمارے بزرگوں نے بیسویں صدی کے اوائل اور انیسویں صدی کے دوران دیکھا تھا۔ رسالہ جامعہ کا علمی سرمایہ دراصل سرسید اور ان کے رفقا کی قائم کردہ علمی روایت کا ہی تسلسل تھا۔ یہ روایت نہ ہوتی تو اس کے بعد آنے والے اب تک لفظ و معنی کے درمیان رشتے قائم کرنے سے محروم رہے ہوتے۔ اس لحاظ سے رسالہ جامعہ کا یہ انتخاب سرسید کی برپا کردہ مسلم نشاۃ الثانیہ کی برکتوں اور خد متوں کو بہ صورت دیگر ہمارے سامنے لانے کا ایک وسیلہ بھی ہے۔ لیکن ہمیں اس انتخاب تک محدود نہیں رہنا ہے یہ تو محض ایک منتخب صورتوں کا آئینہ ہے جس کا مقصد قاری کو اس تمام علمی و فکری نگار خانے میں داخل کرتا ہے جسے رسالہ جامعہ نے اپنے صفحات پر آراستہ کر رکھا ہے۔ ہمیں چاہیے کہ رسالہ جامعہ کی اس آخری جلد میں پیش کردہ اشارہ یہ اس رسالے کو بالاستیعاب اور بہ تمام و کمال پڑھنے جانے کا ذریعہ بنیں تاکہ اس جریہ سے سے وابستہ تاریخ کو سمجھنے کا سلسلہ شروع ہو اور اس کی پیدا کردہ روایت کو مضبوط تر کرنے کی کوششیں شروع ہوں۔ ہم جانتے ہیں کہ روایتیں اگر فراموش کر دی جائیں تو محض ماضی کی یادگار بن کر رہ جاتی ہیں۔ ہمیں رسالہ جامعہ کو ماضی کی تجدید کا ذریعہ بنانا ہے۔ آئیے عہد کریں کہ رسالہ جامعہ کو اپنے اندر موجود تمام تر علمی و فکری توانائی سے مزید ثروت مند کریں گے تاکہ یہ روایت نئی علمی کامرانیوں کا نقطہ آغاز بن سکے۔

ہمارے لیے فخر و عظمت کی بات ہے کہ یہ اشارہ ایک ایسی ماہر فن شخصیت کی محنت شگاف کا نتیجہ ہے جس نے جامعہ ملیہ اسلامیہ کے کتب خانہ، ڈاکٹر ذاکر حسین لاہوری کو جدید خطوط پر منظم اور استوار کیا۔ جہاں کی دور جدید کی جب بھی تاریخ لکھی جائے گی، جناب شہاب الدین انصاری صاحب کا نام اساطین جامعہ میں شمار کیا جائے گا۔ رسالہ جامعہ کے اور جانی کے مدبران سے انصاری صاحب کا جس طرح کا ذاتی اور گہرا تعلق رہا ہے اور انھیں اس رسالہ سے جو جذباتی وابستگی رہی ہے اس کا پورا وقتا یہ انھیں کا حق تھا کہ وہ اس کام کو سر انجام دیتے۔ ہم جامعہ برادری اور تمام علمی حلقوں کی طرف سے اس کے لیے سراپا سپاس ہیں۔ آخر میں طباعت کے مرحلوں کو آسان بنانے میں ڈاکٹر جمال حسین خان، ذہین اختر ندوی اور ڈاکٹر عطاء الرحمن صدیقی صاحبان کی کاوشوں کا اعتراف بھی میرے لیے ضروری ہے۔

ابتدائیہ

رسالہ جامعہ کا اشاریہ

(۱۹۲۳-۲۰۰۴ء)

سماجی زندگی کے دورِ اوّل سے آج تک جملہ اقسام کی معلومات کے ذرائع ابلاغ مختلف ادوار سے گزرے ہیں۔ جب خیالات ابلاغ کے لیے اشاروں کے محتاج تھے تو ہر دو فریق یعنی کہنے والے اور سننے والے کو ایک ہی وقت میں ایک جگہ پر ہونا لازمی تھا۔ جب انھیں الفاظ کا جامہ ملا تو پہلے حافظہ ضروری ہوا، اور جب الفاظ کے لیے حروف وضع ہوئے تو انھیں محفوظ رکھنے اور ان کے ابلاغ کی ضرورت نئے وسیلے کی متلاشی ہوئی۔ تلاشبِ وسیلہ کا یہ عمل مٹی، پتھر، چھال، کپڑا، چمڑے کے وسیلوں سے ہوتا ہوا، کاغذ تک پہنچا۔ ایک لمبے عرصے تک کاغذ کی حکمرانی رہی لیکن جب قلم کی جگہ مشین نے لے لی تو کاغذ کو چسپاں نے بے دخل کر دیا اور آج نہ کاغذ کی ضرورت رہ گئی نہ قلم کی۔ معلومات اور علم برقی رو پر آواز کی طرح ہمہ وقت گردش میں ہیں۔ اب آپ جب چاہیں جہاں چاہیں اور جتنی مقدار چاہیں حصول ممکن ہے۔ لیکن یہ کہنا درست نہیں کہ ہم علم اور معلومات تک دسترس کے لیے کاغذ پر ثبت مواد علمی سے پورے طور پر آزاد ہو گئے ہیں۔ علم اپنے کاغذی پیرہن میں کتاب اور رسالہ دونوں شکلوں میں موجود اور دستیاب رہے گا۔ رسالہ کتاب ہی کی ایک شکل ہے جو کتاب کے ذریعے ابلاغ میں درکار مدت کی مجبوری سے بچ نکلنے کی ایک صورت کے طور پر وجود میں آیا اور دید و دریافت میں اولیت حاصل کرنے کی ضرورت کے

تحت تحقیق و تصنیف کے دائرے میں اہمیت اختیار کر گیا۔ تاریخ کے اعتبار سے ایک ہی نام سے ایک متعین وقفہ سے شائع ہونے والا پہلا رسالہ پبلنگ گزٹ کہا گیا ہے جس کی اشاعت ساتویں صدی عیسوی میں بتلائی جاتی ہے۔ لیکن دور جدید میں رسالہ شائع ہونے کی ابتدا یورپ میں سترہویں صدی میں ہوئی۔ ۱۶۶۵ء میں انگلینڈ اور جرمنی سے تقریباً ایک ساتھ سائنسی موضوعات پر دور سالے نکلے۔ فلاسفیکل ٹرانزیکشن (رائل سوسائٹی لندن) اور جرنل وی وی اسکویڈا دونوں کو اولیت حاصل ہے۔ الریخ (Ulrich) پریڈیکل ڈائریکٹری (۲۰۰۳ء) کے مطابق آج ایک لاکھ ساٹھ ہزار رسالے شائع ہو رہے ہیں۔ ہندوستان سے انگریزی زبان میں شائع ہونے والا پہلا رسالہ ایشیاٹک ریسرچز (Asiatic Researches) ہے جو ۱۷۷۸ء میں شائع ہونا شروع ہوا تھا۔ اردو زبان میں شائع ہونے والے رسالوں میں سب سے پہلا نام حیر حواہ ہند کا ہے جو ۱۸۳۷ء میں مرزا پور سے شائع ہوا تھا۔ انیسویں صدی کے نصف آخر میں قرون السعدین (۱۸۴۵ء)، تہذیب الاحلاق (۱۸۶۸ء)، حس (۱۸۸۰ء)، افسر (۱۸۹۷ء)، علی گڑھ میگزین (۱۸۹۳ء) اور بیسویں صدی کے ساتھ معارف (علی گڑھ)، اور محروں (لاہور) شائع ہونا شروع ہوئے۔

جیسا کہ اوپر ذکر ہوا رسالہ شائع کرنے کی ضرورت کے پیچھے معلومات کو کتاب کی بہ نسبت زیادہ تیز رفتاری سے پہنچانا مقصود ہوتا ہے۔ کسی مسئلے پر نئے پہلو سے روشنی، کسی مشاہدے سے حاصل جانکاری کا ابلاغ، کسی تجربے کے نتائج کی جلد ز جلد تشہیر اور کسی موضوع پر ایک خیال یا نظریہ جو ابھی کتاب کی حیثیت اختیار کرنے کی حد کو نہیں پہنچا ہے، مضمون کی شکل میں پیش کیا جاتا ہے۔ اور اس ضرورت کی تکمیل رسالے سے ہوتی ہے۔ کسی بھی مضمون میں تحقیق کے عمل کو مزید آگے بڑھانے میں رسالے کا رول بہت اہم ہوتا ہے۔ اپنے مخصوص دائرہ علم میں رسالہ وہی رول ادا کرتا ہے جو خطوط و واٹس ایپس کے درمیان تبادلہ خیال میں ادا کرتے ہیں۔

لیکن جہاں تحقیق و جستجو کی پیش رفت سے واقفیت کے لیے رسالے کا مطالعہ ناگزیر ہے اسی جگہ رسالے میں شائع مضامین کی نشان دہی خصوصاً کسی نسبتاً بڑے مضمون کی نشان دہی اور ان کے حصول کا کام کتابوں کے مقابلے میں کہیں زیادہ مشکل ہے۔ کتب خانوں میں کتابوں کا

اندر ارج فہرست پاکیٹلاگ میں مصنف کے نام، کتاب کے نام اور اگر کسی غیر زبان سے ترجمہ ہے تو مترجم کے نام سے ہوتا ہے۔ اگر کتاب تلاش کرنے والے کو ان میں سے کوئی نام یاد نہیں ہے تو وہ موضوعی کیٹلاگ میں مضمون پر موجود تمام کتابوں کو دیکھ کر اپنی ضرورت کی کتاب طلب کر سکتا ہے۔ اس کے برعکس رسائل کا اندراج محض اس کے نام سے ہوتا ہے اس میں موجود مضامین، تبصرے، مختصر نوٹ، ادارہ، اعلانات، مراسلے، غرض ایک شمارے میں اتنی کچھ معلومات ہوتی ہیں اور پھر اپنے وقت اشاعت کے اعتبار سے ایک سال اور پھر چند برسوں میں ان کی تعداد اتنی زیادہ ہو جاتی ہے کہ کتب خانے کا کیٹلاگ اس سلسلے میں قاری کی مدد کرنے سے مجبور ہو جاتا ہے۔ اس مشکل کا ایک حل خود رسائل پیش کرتے ہیں جب وہ سال کے آخر میں تمام مطبوعہ شماروں کے اندراجات کا ایک اشاریہ شائع کرتے ہیں۔ لیکن درکار مضمون کی تلاش میں یہ سالانہ شائع اشاریے اسی وقت مفید ہو سکتے ہیں جب تلاش کنندہ مضمون کا سن اشاعت یاد ہو یا کسی طرح معلوم ہو جائے۔ اگر کسی ایک موضوع پر کسی ایک رسالے کے مختلف شماروں میں طبع مضامین دیکھنے کی ضرورت ہو یا مختلف رسالوں میں ایک موضوع پر شائع مضامین کی تلاش کی ضرورت پڑے تو یہ مشکل دو چند ہو جاتی ہے۔

رسائل کے مضامین تک دسترس کی ان مشکلات کے حل کے طور پر دو طرح کے اشاریے وجود میں آئے۔ ایک قسم ان اشاریوں کی ہے جو کسی ایک رسالے کے ایک سے زیادہ شماروں کے مجموعی اندراجات پر مشتمل ہوتے ہیں۔ دوسری قسم ان کی ہے جو ایک ہی موضوع پر مختلف رسالوں میں موجود اندراجات پر مشتمل ہوتے ہیں۔

کتاب کا اشاریہ ہو یا رسالے کا، اس کا بنیادی مقصد مضمون میں مذکور اصطلاحات، اشخاص کے نام و اماکن اور مضمون کے ذیلی موضوعات تک پہنچنے میں رہنمائی ہوتی ہے اور اسی لیے اسے مرتب کیا جاتا ہے۔ لیکن ترتیب کے اعتبار سے اس میں اندراجات متن کے متوازی نہ ہو کر اس سے مختلف اور عموماً الفبائی ترتیب میں ہوتے ہیں۔ اشاریے کی مدد سے کسی مضمون کے خاص حصے یا مضمون میں بحث کے کسی مخصوص پہلو کی شناخت آسان ہو جاتی ہے اور مواد کو تلاش کرنے والا اس حصے یا پہلو تک وقت ضائع کیے بغیر پہنچ جاتا ہے۔

اشاریہ سازی کی تاریخ بہت پرانی ہے۔ اس کی ابتداء مذہبی صحیفوں کے سلسلے میں ہوئی۔ مذہبی صحیفوں میں کسی اصطلاح، واقعہ یا روایت کی نشان دہی کے لیے مُرثب اشاریوں کو کنکارڈینس یا گنجینۃ الفاظ/کشف الفاظ کا نام دیا گیا۔ انیسویں صدی اور اس کے بعد کے برسوں میں تصنیف و تحقیق کے میدان میں بڑھتی ہوئی سرگرمیوں کی بدولت رسالوں کی تعدادِ اشاعت بھی متاثر ہوئی۔ ان کی تعداد میں بہت تیزی سے اضافے کی بدولت محققین کو اپنی ضرورت کے مضامین کی تلاش میں پریشانی کا احساس ہوا، اور اسی ضرورت نے رسائل کے مضامین کی اشاریہ سازی کی طرف توجہ مبذول کرائی۔ امریکہ میں بیسویں صدی کے شروع میں ولیم فریڈرک پول نے "۴۷۰" امریکی اور برطانوی رسائل میں ۱۸۸۸-۱۹۰۲ء کے درمیان شائع مضامین کا ایک مجموعی اشاریہ کئی جلدوں میں ۱۸۸۲-۱۹۰۷ء شائع کیا۔ آج یہ حالت ہے کہ دائرۃ علم کے تمام مضامین میں سے شاید ہی کوئی مضمون اور اس کے ذیلی موضوعات ہوں گے جن میں مطبوعہ رسائل کے اشاریے دستیاب نہ ہوں۔

اردو زبان میں اشاریہ سازی کی روایت بہت پرانی نہیں ہے اور اشاریہ سازی ہی کیا اردو میں معیاری سطح کی حوالجاتی کتابیں، لغات کے استثنائے ساتھ، تقریباً ناپید ہیں۔ راقم کی محدود معلومات کے مطابق رسالوں کی موضوعی اشاریہ سازی کی جانب توجہ پہلی بار جناب محمد عتیق صدیقی مرحوم نے دلائی۔ انھوں نے اردو ادب کے ۱۹۶۲ء کے شمارہ نمبر ۲ میں مولانا ابوالکلام آزاد کے اخبار الہلال کے انڈکس کی تجویز پیش کی۔ اشاریہ سازی کی جانب توجہ دلاتے ہوئے انھوں نے لکھا: 'ان بیش بہا نوادرات سے استفادہ کے لیے ضروری ہے کہ الہلال کا مبسوط اشاریہ (انڈکس) تیار کیا جائے۔ یہ کام دشوار ہے اور اس وجہ سے اور بھی دشوار معلوم ہوتا ہے کہ اردو ہندی میں تحقیق کی یہ بدعت جو تحقیق کی ایک اہم شاخ ہے نایاب ہونے کی حد تک کم یاب ہے۔' انھوں نے نہ صرف یہ کہ اس کی ضرورت اور اہمیت کی جانب اشارہ کیا بلکہ الہلال کا اشاریہ تیار کرنے کا ایک خاکہ بھی پیش کیا۔ ان کے مطابق یہ اشاریہ چار حصوں پر مشتمل ہوگا:

☆ مضامین کی شمارہ وار فہرست

☆ یکجا موضوعی فہرست مضامین جو حروف تہجی کے اعتبار سے

مرتب ہوگی۔

☆ مصنف اشاریہ

☆ مضامین کا عام اشاریہ (غالباً اس سے ان کی مراد جملہ مضامین اپنے عنوان کے حروف تہجی کے مطابق ایک تسلسل میں درج ہوں گے۔)

انھوں نے اپنے مضمون میں الہلال کے موضوعی اشاریہ کی الف کی تقطیع پر مشتمل ایک نمونہ بھی پیش کیا ہے۔ ڈاکٹر عابد رضا بیدار نے اس روایت کو آگے بڑھاتے ہوئے رسالہ برہان کے اپریل تا جون ۱۹۶۶ء کے شماروں میں علوم اسلامیہ کی ایک انسائیکلو پیڈیا کے عنوان کے تحت معارف (اعظم گڑھ) اور برہان کے مضامین کے اشاریے شائع کرائے۔ اشاریہ سازی کے اس سفر میں تیسرا نام غالباً ڈاکٹر انصار اللہ کا ہے جنھوں نے تحقیقی مقالات اردو ادب میں تنقید و تحقیق اور ہماری زبان کے تبصرے جیسے عنوانات پر اشاریہ مرتب کر کے ’سہ ماہی‘ اردو ادب میں شائع کرایا۔

اردو زبان کے رسائل کی اشاریہ سازی تحریک کو اس وقت مزید قوت ملی جب ڈاکٹر بیدار نے خدابخش اور نیشنل پبلک لائبریری کی ڈائرکٹر شپ قبول کی اور اشاریہ سازی کے ایک منصوبے کے تحت نگار، برہان، جامعہ، خدابخش جرنل، نیا دور، سچ وغیرہ کے اشاریے تیار کرائے۔ اپنے اس مقصد کی وضاحت کرتے ہوئے انھوں نے بڑی خوبصورت بات لکھی: ’... وقت کے قیمتی سرمایے کو بچانا، ضرورت مندوں کو ضروری اطلاع بہم پہنچا دینا اور متعلقہ علم و فن میں حق و صداقت کے متلاشی کی براہ راست اور بہ عجلت مدد کرنا اس قسم کے اشاریوں سے میرا مقصد رہا ہے۔‘ بیدار صاحب کی تحریک کو کامیابی ملی اور گزشتہ چند برسوں میں آج کل، ایوان اردو، الرشاد، اسلام اور عصر جدید وغیرہ بہت سے رسالوں کے اشاریے شائع ہوئے ہیں۔ انڈین کونسل آف سوشل سائنس ریسرچ کے جنوبی ہند کے علاقائی مرکز حیدرآباد سے سماجی علوم کے مضامین کے ایک اشاریے کا نیم طباعتی شکل میں سلسلہ شروع ہوا ہے لیکن وہ عام طور پر دستیاب نہیں ہے۔

جیسا کہ اوپر ذکر ہوا کہ رسالہ جامعہ کا ایک اشاریہ خدابخش اور نیشنل پبلک لائبریری پٹنہ سے ۱۹۹۵ء میں چھپا تھا۔ اسے شعار اللہ خاں نے اپنے دو رفقاء کار کی مدد سے مرتب کیا ہے۔ اشاریہ دو حصوں پر مشتمل ہے۔ پہلا حصہ اشاریے کا متن ہے جس میں شماروں کے جملہ مندرجات کو ادب، اخلاقیات، تاریخ، تذکرہ، کتب خانے، اور ہندوستانی مسلمان جیسی چند موضوعی سرخیوں کے تحت ان کو الفبائی ترتیب سے درج کیا گیا ہے۔ کسی ایک سرخی کے تحت مقالات، افسانے، کہانیاں وغیرہ کو ایک الفبائی تسلسل میں درج کیا گیا ہے۔ مضمون کی نشان دہی کے لیے جلد و شمارہ نمبر، سن و مہینہ کی تفصیل دی گئی ہے۔ لیکن صفحات کے نمبر شمار نہیں دیے گئے ہیں۔ صفحات کے نمبر شمار نہ ہونے کی وجہ سے یہ فیصلہ کرنا مشکل ہے کہ مضمون مذکور محض مختصر نوٹ کی شکل میں ہے یا موضوع پر مفصل بحث ہے۔ موضوعی سرخیاں بھی مضامین کا صحیح طور پر احاطہ نہیں کر پائی ہیں۔ تذکرہ کے تحت خاکے اگر ادیب کے ہیں تو ادب کے تحت اور اگر مورخ کے ہیں تو تاریخ کے تحت درج کرنا زیادہ مناسب تھا۔ اشاریے کا دوسرا حصہ مصنف اشاریہ ہے جس میں مصنف کے نام کے سامنے متن اشاریہ میں اس کے مضمون کا نمبر درج کیا گیا ہے۔

رسالہ جامعہ کا دوسرا اشاریہ فرزانہ بی بی نے اپنے پی ایچ ڈی تھیسس کے طور پر مرتب کیا ہے۔ انھوں نے متن اشاریہ کو آٹھ موضوعی عنوانات کے تحت تقسیم کیا ہے۔ جن کے نام شذرات، تعلیمی مضامین، تاریخی مضامین، تہذیبی مضامین، سیاسی مضامین، شخصی مضامین اور ادبی مضامین ہیں۔ ہر عنوان کے تحت پہلے مضامین عنوانات کی الفبائی ترتیب میں درج ہیں اس کے بعد چند مضامین پر وضاحتی انداز سے چند سطری نوٹ ہیں۔ لیکن شذرات کا اندراج الفبائی ترتیب کے برعکس تاریخ وار ہے۔ اشاریہ میں مصنف اشاریہ نہ ہونے کی وجہ سے اس کی حوالہ جاتی افادیت کم ہو جاتی ہے۔ موضوعی عنوانات بھی مضامین کی وضاحت نہیں کرتے۔ مثال کے طور پر شذرات، ادب، سیاست، تہذیب و تاریخ کسی بھی موضوع پر ہو سکتا ہے۔ لیکن بذات خود کوئی موضوع نہیں ہے۔ اسی طرح شخصی مضامین کے تحت پستالوزی پر درج مضمون کو تعلیمی مضامین کے تحت ہونا چاہیے تھا۔ دراصل شخصی مضامین کو بھی سیاسی، تاریخی، ادبی مضامین وغیرہ کے عنوانات کے تحت فرد کے دائرہ اختصاص کے مطابق درج کرنا زیادہ مناسب تھا۔ شعری تخلیقات کا اندراج

نظموں کے عنوانات سے کیا گیا ہے۔ اگرچہ عنوانات کی جگہ تخلص کے اعتبار سے درج کرنا زیادہ صحیح تھا۔

مذکورہ بالا دونوں اشاریے رسالے کے دورِ اوّل یعنی ۱۹۲۳ء تا ۱۹۴۷ء تک شائع شدہ مندرجات کا احاطہ کرتے ہیں۔ رسالہ جامعہ کا ایک اشاریہ محفوظ الرحمان خاں سابق ڈپٹی لائبریرین ڈاکٹر ذاکر حسین لاہوری نے بھی مرتب کیا تھا جس میں ۱۹۸۹ء تک کے مندرجات کا احاطہ کیا گیا ہے۔ لیکن کسی وجہ سے وہ اشاریہ شائع نہیں کیا جاسکا۔ پیش نظر اشاریہ تیسرا مطبوعہ اشاریہ ہے جو اپنی ترتیب کے اعتبار سے ان سب سے مختلف ہے۔ اس اشاریے میں ۱۹۲۳ء سے جنوری ۱۹۹۴ء تک کے مطبوعہ شماروں کے مکمل مندرجات کا احاطہ کیا گیا ہے۔ فروری ۱۹۹۴ء سے رسالے کے مندرجات کا انداز بھی بدل گیا ہے اور وقتِ اشاعت بھی۔ اس کے لئے ایک ضمیمہ تیار کیا گیا ہے جو اشاریے کا حصہ چہارم ہے۔ اس طرح یہ رسالہ جامعہ کا ۱۹۲۳ء تا ۲۰۰۴ء تک کا مکمل اشاریہ ہے۔

رسالہ جامعہ کا یہ اشاریہ چار حصوں میں تقسیم کیا گیا ہے۔ پہلا حصہ رسالہ جامعہ کی طباعتی تفصیلات پر مشتمل ہے دوسرے حصے میں مدیروں کی تفصیل اور اس کے عنوانات کا جائزہ لیا گیا ہے۔ تیسرا حصہ متنِ اشاریہ ہے جس کو مقالات، شذرات، تعمیری دنیا، افسانے وغیرہ، شعری تخلیقات، کوائف جامعہ، اوروفیات کے عنوانات کے تحت مرتب کیا گیا ہے۔ چوتھا حصہ ضمیمہ اشاریہ برائے ۱۹۹۴ء تا ۲۰۰۴ء ہے۔

شذرات مدیر کے خیالات کی ترجمانی کرتے ہیں اور ان کے تحت افراد اور واقعات پر عجمی، سماجی اور ادبی وغیرہ موضوعات پر اظہارِ خیال ہوتا ہے۔ اشاریے کا سب سے اہم مقصد کسی موضوع پر موجود مواد کی نشان دہی ہوتا ہے اس لیے شذرات کے اشاریے کو مدیر کے نام کی الفبائی ترتیب میں درج کرنے کے بجائے موضوعی سرخیوں کے تحت مرتب کیا گیا ہے تاکہ کسی ایک موضوع پر رسالے میں موجود جملہ مواد کی نشان دہی ہو جائے۔ کون سا ادارہ یہ کس نے لکھا، اس کی شناخت کے لئے مدیر کا نام بھی دیا گیا ہے، اس کے علاوہ ایک اشاریہ مدیر مرتب کیا گیا ہے جس میں مدیر کے نام کے سامنے اس کے جملہ شذرات کے نمبر اندراج دیئے گئے ہیں۔

مقالات کا اشاریہ مصنف کے نام کی الفبائی ترتیب پر مرتب ہے۔ لیکن کسی ایک موضوع پر جملہ مواد کی نشان دہی کے لیے ایک موضوعی اشاریہ موضوع کی سرخی اور اشاریہ مصنف میں دیے گئے نمبر اندراج کی مدد سے مرتب کیا گیا ہے۔ کچھ مقالے انگریزی، جرمن، ترکی، عربی اور فارسی زبانوں سے ترجمہ ہوئے ہیں جب کہ چند دوسرے مضامین کی شکل میں نہیں لکھے گئے تھے بلکہ کسی نے اسے مرتب کر کے مضمون کے طور پر شائع کرایا ہے۔ ہر دو صورتوں میں انہیں مصنف کے نام کے تحت درج کرنے کے علاوہ ایک اشاریہ مترجمین اور مرتبین، علاحدہ سے مرتب کیا گیا ہے۔

تعلیمی دنیا یا تعلیمی مسائل کے عنوان کے تحت مختلف شماروں میں جائزے دو یا تین ماہرین تعلیم نے پیش کیے ہیں۔ اکثر صورتوں میں یہ تعلیم سے متعلق پیش رفت کے جائزے ہیں۔ ایک ہی جائزے میں تعلیم کے کئی پہلوؤں کو پیش کیا گیا ہے، کئی ملکوں کا ذکر ہے اس لیے اسے موضوعی سرخیوں کے تحت موضوعی اشاریہ کے طور پر مرتب کیا گیا ہے تاکہ کسی ایک موضوع سے متعلق سب جائزوں کی نشان دہی ہو سکے۔

تعلیمی مسائل ہی کی طرح حالات حاضرہ کا جائزہ بھی چند مخصوص ماہرین نے سلسلہ وار پیش کیا ہے۔ اس کی تفصیل جامعہ کے عنوانات کے تحت دی گئی ہے۔ چوں کہ یہ جائزے ملکوں کے داخلی اور خارجی معاملات یا معاشی و سیاسی صورت حال پر مبنی ہیں اس لیے ان کا اشاریہ جغرافیائی خطوط پر ملکوں کے نام کے تحت مرتب کیا گیا ہے۔ ہر ملک کے نام کے نیچے چند بڑی سرخیوں کی مدد سے ملکوں کے متعلق خبروں کو ترتیب دیا ہے۔

احوال و کوائف جامعہ، جامعہ ملیہ اسلامیہ میں ہونے والے انتظامی، تعلیمی، علمی، ادبی اور ثقافتی واقعات اور سرگرمیوں کے ساتھ ساتھ جامعہ نگر اور شہر دہلی کی علمی اور ثقافتی سرگرمیوں کا بھی احاطہ کرتا ہے۔ کوائف جامعہ کا عنوان اشاعت کے دوسرے دور میں اپنایا گیا تھا۔ اس سے پہلے اس طرح کی سرگرمیوں کا ذکر شذرات میں کیا جاتا تھا۔ اشاریے میں ان سب کو کوائف جامعہ کے تحت ہی درج کیا گیا ہے۔ جملہ کوائف کو ۱۶ زمروں میں تقسیم کر کے انتظامی سرگرمیوں کو منظمہ ڈھانچے سے مطابقت رکھتے ہوئے مرتب کیا گیا ہے جب کہ تعلیمی سرگرمیوں کو

شعبہ جات کے ناموں کے تحت درج کیا گیا ہے۔ جہاں تک ممکن ہو سکا ہے الفبائی ترتیب اپنائی گئی ہے لیکن اگر ایک جیسی خبروں کا اعادہ ہے تو انہیں تاریخ وار درج کیا گیا ہے۔

ادبی تخلیقات میں نثری حصہ مصنف وار الفبائی ترتیب میں ہے اور شعری تخلیقات شاعر

کے تخلص کے تحت درج کی گئی ہیں۔ غزل مصرعہ ادلی کی ردیف کی ترتیب میں درج کی گئی ہے اور رباعی اور قطعہ کے لیے صرف پہلے مصرعہ کو ترتیب کے لیے اپنایا گیا ہے۔

اشاریہ وفیات مرحومین کے ناموں کی ترتیب میں درج کیا گیا ہے۔ مارچ ۱۹۹۴ء سے رسالے کے چند مستقل عنوانات کی جگہ دوسرے غیر مستقل عنوانات قائم ہوئے ہیں اس لیے ضمیمے میں ان کو اشاریہ، ادارہ، مضامین، تبصرہ اور تخلیقی ادب کے تحت ترتیب دیا گیا ہے۔

ابتدائیہ ختم کرنے سے پہلے میں ان تمام معاونین کا شکریہ ادا کرنا چاہتا ہوں جن کے

تعاون سے اشاریہ طباعت کی منزل تک پہنچا ہے۔ ان معاونین میں سرفہرست نام میری بیٹی

شگفتہ یاسمین اور کتب خانے میں میری رفیقہ کارہ مرہ افضال ہیں جنہوں نے اشاریہ سازی کے

لیے تمام کارڈ تیار کیے ہیں۔ کتب خانے کے دوسرے رفقاء میں فہیم الدین صاحب،

محمد اختر صاحب اور پرویز صاحب نے نہایت خوشدلی سے میری ضرورت کا مواد مجھے فراہم کیا

جس کے لیے میں ان کا ممنون ہوں۔ ضمیمے کی تیاری میں میرے عزیز شاگرد اور لائبریرین مرکزی

اسلامی لائبریری، نئی دہلی، تنویر عالم آفاقی نے نہایت تندہی اور خلوص سے میری مدد کی ہے۔

اشاریہ مرتب کرنے کا کام یوں تو ایک عرصے سے چل رہا تھا لیکن اس میں برق رفتاری اس وقت

آئی جب سابق شیخ الجامعہ، جامعہ طیبہ اسلامیہ جناب سید شاہد مہدی نے اسے رسالہ جامعہ کے

منتخب مضامین کے اشاعتی پروگرام میں شامل کرنے کی منظوری عنایت فرمائی اور ان کی اس کرم

فرمائی کا شکریہ ادا کرنا میرا خوش گوار فرض ہے۔ پروفیسر اختصار الواسع صاحب اعزازی ڈائریکٹر

ڈاکٹر ذاکر حسین انسٹی ٹیوٹ آف اسلامک اسٹڈیز نے اشاریہ کی کمپوزنگ کے کام کو جس دس

چھپی اور خوش اخلاقی کے ساتھ ممکن بنایا اس کے لیے میں نہ صرف ان کا ممنون ہوں بلکہ یہ

عتراف کرتا ہوں کہ اگر ان کا مخلصانہ تعاون نہ ملتا تو ممکن ہے اس اشاریہ کی اشاعت کی

غیر یقینی صورت ختم نہ ہو پاتی۔ اشاریہ سازی بقول محمد عتیق صدیقی مرحوم تحقیق کی ایک اہم شاخ ہے اور تحقیق کے کام میں جس انہماک کی ضرورت ہوتی ہے اسے میرے لیے ممکن بنانے میں میری اہلیہ نے خاصی مدد کی ہے اس کے لیے میں ان کا ممنون ہوں۔ اشاریے کی ترتیب میں میری کوشش رہی ہے کہ اشاریہ محققین کے لیے تلاش مواد کے سلسلے میں رہنمائی کے قابل ہو سکے، لیکن پھر بھی اگر قارئین کو اس میں کوتاہیاں نظر آئیں تو اس کے لیے میں معذرت چاہوں گا۔

شہاب الدین انصاری

رسالہ جامعہ کی اشاعت پس منظر

رسالہ جامعہ کا پہلا شمارہ جنوری ۱۹۲۳ء میں علی گڑھ سے نور الرحمن صاحب کی ادارت میں نکلنا شروع ہوا۔ افتتاحیہ میں اشاعت کی غرض و غایت بتاتے ہوئے نور الرحمن صاحب نے لکھا: ہر دارالعلوم کی قدیمی سنت ہے کہ اس کا ایک مخصوص علمی رسالہ ہو۔ لیکن جامعہ کے سلسلے میں اس وقت تک ضروری نہیں سمجھا گیا کہ طلبہ کے علمی ذوق، مشغل تصنیف و تالیف کی مقبولیت اور جامعہ کی علمی زندگی کی تدریجی ترقی کے ساتھ خود رسالے کا وجود بھی مسند ارتقاء کے عالمگیر اثر میں پیدا نہ ہو جائے۔ چنانچہ ایک سال تک طلبائے جامعہ اپنے رسالہ حوھر کو قلمی نکالتے رہے اور اس طرح وہ تمام اسباب جو ایک علمی رسالے کی اشاعت کے لیے ناگزیر ہوتے ہیں خود ہی فراہم ہو گئے۔ طلبہ کے علمی ذوق کی پختگی کا اندازہ پہلے شمارے میں شامل مضامین سے بخوبی ہو جاتا ہے۔ چنانچہ انہیں الاقوامی سیاست جیسے پیچیدہ اور وسیع دائرہ موضوع پر یوسف حسین، جرمنی پر پہلی جنگ عظیم کے سلسلے میں عائد تساواں جنگ، پر شفیق الرحمن قدوائی اور ہندوستانی تعلیم پر ٹیگور کے مضامین کا سعید انصاری کے ذریعہ ترجمہ، پہلے شمارے کے چند مضامین ہیں، اسی طرح دوسرے شمارے میں شامل مضامین میں بھی نصف مضامین جامعہ کے طلبہ کے لکھے ہوئے ہیں۔

اشاعتی زندگی کے ابتدائی دنوں میں جامعہ ملیہ کی مالی مشکلات نے رسالے کی اشاعت پر بھی اثر ڈالا۔ مئی تا اگست ۱۹۲۳ء کا شمارہ جولائی۔ اگست کے شمارے کی شکل میں شائع کیا گیا۔ ۱۹۲۵ء میں

مارچ سے اگست تک کوئی شمارہ منظر عام پر نہیں آیا۔ اپریل تا ستمبر ۱۹۲۵ء کے شمارے میں اس کی وضاحت کرتے ہوئے شذرات میں لکھا گیا: 'پانچ چھ مہینے جامعہ کے متعلقین کو جن دشواریوں کا سامنا رہا اس کا اثر رسالے پر پڑا، اور مارچ کے بعد سے اگست تک رسالہ نہیں نکل سکا لیکن حالات کی سختی نے اراکین جامعہ کے پائے استقلال میں لغزشیں نہیں آنے دیں۔ اسی نوٹ میں ہمیں یہ جملے بھی ملتے ہیں 'جامعہ کے شاندار مستقبل کے ساتھ ہمیں رسالہ جامعہ سے بڑی امیدیں قائم ہیں۔' یہ وہ دور تھا جب ڈاکٹر ذاکر حسین، ڈاکٹر سید عابد حسین اور پروفیسر محمد مجیب اپنی تعلیم کے سلسلے میں علوم و فنون کے جدید رجحانات کے مرکز جرمنی میں تھے۔ ان کی بدولت رسالے کو ایسے مواقع حاصل تھے کہ اس میں علوم کے جدید رجحانات اور عصری حالات کے جائزے جیسے مضامین شائع ہو سکیں۔ رسالے کی یہ صفت اسے اپنے معاصرین میں ممتاز حیثیت کا مستحق بنادیتی تھی۔ جولائی ۱۹۲۷ء کے شذرات میں اس خصوصیت کا ذکر ان الفاظ میں کیا گیا: 'جامعہ ایک بڑی تعلیمی ضرورت کو پورا کر رہا ہے کیوں کہ ہندوستان کی علمی اور سرکاری زبان انگریزی ہونے کی وجہ سے سیاست حاضرہ اور علوم جدیدہ سے متعلق اچھے مضامین اسی زبان میں نکلتے ہیں اردو داں پبلک ان سے کوئی فائدہ نہیں اٹھا سکتی۔'

اپنے معروضی انداز کی بدولت رسالہ جامعہ کے مضامین اکثر معاصرین کی تنقیدوں کا نشانہ بنتے تھے۔ نومبر ۱۹۲۸ء کے شمارے میں ایک مضمون ابن عباس پر شائع ہوا تھا۔ معارف (اعظم گڑھ) اور سیج (لکھنؤ) نے اپنے اداروں میں اس مضمون پر سخت تنقیدی فقرے لکھے۔ مدیر رسالہ جامعہ (ڈاکٹر سید عابد حسین) نے پہلے تو چند نامناسب فقروں کے لیے معذرت کے کلمات لکھے لیکن فوراً بعد اپنے شگفتہ انداز میں طنز کرتے ہوئے لکھتے ہیں: 'عجیب بات ہے کہ دونوں نقادوں (سید سلیمان ندوی اور مولانا عبدالمجید دریابادی) نے اس سے دو مختلف فائدے حاصل کرنے کی کوشش کی ہے۔ مدیر سیج کو تو مجھ سے عناد ہے اس لیے اس موقع پر میرے عقیدے کی توہین سے اپنے ایمان کی پختگی کا اظہار کر کے قلب کی تشنگی فرمائی ہے اور مدیر معارف نے اس ایک غلطی پر مغربی یونیورسٹی کے عربی تعلیم یافتہ افراد کے جملہ حقوق تحقیق ضبط کر کے مشرقی مدارس کے طلبہ کے حوالے کر دیئے ہیں۔'

رسالے کو خوب سے خوب تر بنانے کی سعی میں مدیران جامعہ قارئین سے مشورہ بھی لیتے رہتے تھے لیکن مشورہ طلب کرنے کے ساتھ یہ بھی واضح کرتے تھے کہ مشورہ دینے میں قارئین کے لیے

اس بات کا لحاظ رکھنا مناسب ہوگا کہ رسالے کا معیار کسی طرح کم نہ ہونے پائے بلکہ جہاں تک ممکن ہو بڑھے۔ علمی مضامین پر توجہ کے ساتھ ادبی مضامین کے معیار کو بلند کرنے کی سعی، مدیران کے نزدیک ایک مشن کا درجہ رکھتی تھی۔ رسالے کے ہر شمارے میں ایک افسانہ ضرور شامل ہوتا تھا۔ یہ اکثر کسی معروف یورپی ادیب کے افسانے کا ترجمہ ہوا کرتا تھا۔ ترجموں کی قدر و قیمت سے صرف نظر کیے بغیر ہندوستان میں سماجی زندگی سے متعلق طبع زاد افسانے نکلوانے کی غرض سے افسانہ نویس کے مقابلے کرائے جاتے تھے۔ کتابوں پر تبصرے ماہرین مضامین سے ہی کرائے جاتے اور کتابوں کو تبصرے کے لیے دہلی سے باہر بھی بھیجا جاتا تھا۔ اکتوبر ۱۹۳۱ء سے 'علم اسلامی اور دوسرے بیرونی ممالک کے اہم واقعات پر اہم تبصرے' کے عنوان سے ایک نیا فچ شروع کیا گیا۔ ان تبصروں کے لیے منتخب مبصرین نہ صرف سیاسیات اور دوسرے سماجی علوم کا صحیح ذوق رکھتے تھے بلکہ انگریزی اور دوسری یورپی زبانوں میں شائع مضامین سے اپنے مسلسل مطالعے کی بدولت باخبر رہتے تھے۔

اردو کو ایک علمی زبان کی حیثیت سے فروغ دینے کے لیے جامعہ ملیہ اسلامیہ میں شعبہ تصنیف و تالیف قائم کیا گیا۔ کچھ عرصے بعد اس کا نام اردو اکادمی رکھ دیا گیا۔ اکادمی سے وابستہ جتے میں کسی معروف عالم کو تقریر کے لیے مدعو کیا جاتا اور تقریر کا متن قسط وار رسالے میں شائع کیا جاتا تھا۔ رسالے کے معیار کو بہتر بنانے اور اس میں شامل ہونے والے مضامین کو بہتر اہنگ سے پیش کرنے کے لیے ترتیب مضامین میں نئے تجربات بھی کیے جاتے تھے۔ ۱۹۳۳ء سے دسمبر سے شمارے ادارے میں قارئین کو مطلع کیا گیا کہ جنوری ۱۹۳۴ء سے رسالہ نئی ترتیب سے شائع کیا جائے گا۔ ڈاکٹر حسین، ڈاکٹر سید عابد حسین، مولانا اسلم جیر چوہری، پروفیسر محمد مجیب اور ڈاکٹر عبدالحسین حراری پر مشتمل مجلس ادارت کی تشکیل کی گئی۔ سال کے بارہ شماروں کو اسمعیات، اجتماعیات اور ادبیات کے تحت چار چار شماروں کے اعتبار سے تقسیم کیا گیا۔ پہلے ایک شمارہ اسلامیات پر اور اجتماعیات پر اور تیسرا ادبیات پر شائع کیا گیا۔ اسی طرح دوسرا اور پھر تیسرا اور مکمل ہو۔ غائبانہ تجربات چھ کامیاب نہیں رہے، کیوں کہ ہم دیکھتے ہیں کہ جنوری ۱۹۳۵ء سے شماروں میں مضامین کی ترتیب پھر سے پرانے انداز پر ہونے لگی۔ دسمبر ۱۹۳۸ء کے شمارات میں جامعہ ملیہ اسلامیہ کے یوم تاسیس پر رسالے کا ساگر دہنہ شائع کرنے کا ذکر ملتا ہے۔ اس نمبر میں ہندوستان میں مسلمانوں کی تعلیم سے متعلق تحریکوں کے بارے کو پیش کرنے

کی تجویز تھی۔ سالگرہ نمبر میں جامعہ ملیہ اسلامیہ، علی گڑھ مسلم یونیورسٹی، دارالعلوم ندوۃ العلماء، جامعہ عثمانیہ حیدرآباد اور دارالعلوم دیوبند پر مضامین ہیں۔ لیکن یہ تجربہ بھی دیر پا ثابت نہ ہو سکا۔ رسالہ جامعہ کی اشاعت کے پہلے دور کا آخری شمارہ جولائی ۱۹۴۷ء میں شائع ہوا۔

۱۹۴۷ء کی شکست و ریخت نے جامعہ ملیہ اسلامیہ کو بھی انتہائی درجہ متاثر کیا۔ رفقاء کا ایک طبقہ جن کا وطن پنجاب، سرحدی صوبہ یا صوبہ سندھ تھا، پاکستان مراجعت کر گیا۔ ذاکر صاحب علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کی تعمیر نو میں مصروف ہو گئے اور حالات کے سختی کے باعث جامعہ کی اشاعت بند ہو گئی۔ آزاد ہندوستان میں حکومت کی سرپرستی کے بغیر اب جامعہ ملیہ کا باقی رہنا مشکل نظر آنے لگا۔ جامعہ ملیہ کے سامنے ایک بڑا سوال یہ تھا کہ اسے کس طرح کی یونیورسٹی بنایا جائے۔ پہلے اسے زرعی یونیورسٹی بنانے کے خیال سے روزل انسٹی ٹیوٹ قائم کیا گیا۔ بنیادی تعلیم کے فروغ کے لیے اساتذہ کی ترتیب کے کام کو زیادہ اہمیت دی گئی۔ آزادی کے ساتھ خلاف توقع رسالہ جامعہ کی اشاعت کے لیے امید کی ایک کرن ۱۹۶۰ء میں چمکی۔ ڈاکٹر ذاکر حسین، جواب بہار کے گورنر تھے، ان کے کسی شیدائی نے دو ہزار روپے یہ کہہ کر دیئے کہ وہ اسے سماجی بہبود کے کسی کام میں صرف کر دیں۔ جامعہ ملیہ کے حالات سے ذاکر صاحب سے زیادہ کون واقف تھا؟ انھوں نے وہ رقم مجیب صاحب کو بھجوا دی۔ رسالہ جامعہ کی اشاعت کے لیے مالی وسائل کے جو سوتے سوکھ گئے تھے دوبارہ پھوٹ پڑے۔ اس رقم سے رسالہ جامعہ کو دوبارہ شائع کرنے کا سلسلہ چل نکلا۔ عبداللطیف اعظمی صاحب نے جوان دنوں مجیب صاحب کے ساتھ کام کرتے تھے، اپنی انتظامی اور علمی صلاحیتوں کے بل بوتے پر مجیب صاحب کی رہنمائی میں رسالہ شائع کرنے کی جملہ انتظامی ذمہ داریوں کا بوجھ اپنے کندھوں پر اٹھا لیا۔ کندھے جو بظاہر کمزور نظر آتے تھے عملی طور پر آہنی ثابت ہوئے۔ ادارتی نگرانی کے لیے پروفیسر محمد مجیب، ڈاکٹر سید عابد حسین، پروفیسر سلامت اللہ اور پروفیسر ضیاء الحسن فاروقی پر مشتمل ایک کمیٹی بنائی گئی۔ نومبر ۱۹۶۰ء میں رسالہ جامعہ کے دوسرے دور کا پہلا شمارہ منظر عام پر آیا۔ اس میں شذرات کے تحت پروفیسر محمد مجیب نے اگست ۱۹۴۷ء سے اکتوبر ۱۹۶۰ء تک رسالہ سالانہ شائع کیے جانے کے عوالم پر روشنی ڈالی اور رسالے کی غرض و غایت کی وضاحت کرتے ہوئے لکھا: 'اس کی حیثیت علمی اور ادبی رہے گی لیکن مضامین۔ بات میں اس کا خیال رکھا جائے گا کہ صرف مخصوص دلچسپیاں رکھنے والوں کے لیے نہ

ہوں بلکہ ایسے ہوں جو زندگی کے اہم مسائل کی جانب توجہ دلائیں۔ رسالہ جامعہ کا یہ مقصد کبھی نہیں رہا کہ وہ خاص عقائد کی تبلیغ کرے۔ اس نے ایسی جانب داری سے پرہیز کیا جس کی وجہ سے کسی کو موافق یا مخالف قرار دیا جاسکے اور ایسی جانب داری سے بھی کہ اس کے مضمون نگار کوئی ایسی رائے ظاہر نہ کر سکیں جس سے اختلاف کرنے والے بہت ہوں۔ اس نئے دور میں ہمارا یہی مسلک رہے گا۔

نومبر ۱۹۶۰ء کے شمارے کو ۱۹۶۱ء کے آخری شمارے کی جلد نمبر ۱ کے تسلسل کی خاطر جلد ۴۵ کا پہلا شمارہ لکھا گیا اور یہ جلد اکتوبر ۱۹۶۱ء کے شمارے کے ساتھ مکمل ہو گئی۔ اگلی جلد کا پہلا شمارہ نومبر ۱۹۶۱ء کا تھا لیکن رسالے کو پرانی روش اشاعت پر لانے کی غرض سے جون ۱۹۶۲ء (شمارہ نمبر ۸) کے ساتھ جلد نمبر ۴۶ مکمل کر دی گئی اور جولائی ۱۹۶۲ء سے جلد نمبر ۴۷ شروع کی گئی۔

اشاعت کے دوسرے دور کے شمارے میں شذرات کے تحت بیگم قدسیہ زیدی کے انتقال پر ایک تعزیتی نوٹ ہے جس کے نیچے لفظ ادارہ تحریر ہے۔ تیسرے شمارے سے شذرات کی جگہ پر دو نئے عنوانات، کوائف جامعہ اور حالات حاصرہ قائم کیے گئے۔ کوائف جامعہ میں عام طور پر جامعہ طیبہ میں ہونے والی علمی، ادبی اور سماجی سرگرمیوں نیز اشخاص جامعہ سے متعلق خبروں کا اندراج ہوا تھا۔ حالات حاصرہ پر لکھنے کے لیے روزنامہ مقومی آوار کے اذیت عشرت علی صدیقی کی خدمات حاصل کی گئیں۔ مئی ۱۹۶۳ء میں پروفیسر ضیاء الحسن فاروقی رسالہ جامعہ کے مدیر ہوئے اور شذرات لکھے جانے کا سلسلہ دوبارہ شروع ہوا۔ اب شذرات، مقلے، کوائف جامعہ، حالات حاصرہ اور نئی مطبوعات پر تبصرہ رسالہ جامعہ کے مستقل عنوانات قرار پائے۔

نومبر ۱۹۸۸ء تک رسالہ جامعہ کی اشاعت کی ذمہ داری جامعہ ملیہ اسلامیہ کے مرکزی دفاتر پر تھی اگرچہ رسالے کی ترتیب ڈاکٹر حسین انسٹی ٹیوٹ آف اسلامک اسٹڈیز میں ہوتی تھی کیوں کہ پروفیسر ضیاء الحسن فاروقی اپنی تدریسی ذمہ داریوں کے ساتھ ساتھ انسٹی ٹیوٹ کے اعزازی ڈائریکٹر بھی تھے۔ پروفیسر فاروقی کے جامعہ طیبہ کی ملازمت سے سبب دوش ہونے پر ڈاکٹر سید جمال الدین انسٹی ٹیوٹ کے اعزازی ڈائریکٹر ہوئے اور رسالہ جامعہ کی ادارت بھی انہیں کے ذمے ہو گئی۔ اب اشاعت کی ذمہ داری بھی انسٹی ٹیوٹ ہی نے سنبھالی۔ اس طرح نومبر ۱۹۸۸ء سے رسالہ جامعہ ڈاکٹر حسین انسٹی ٹیوٹ آف اسلامک اسٹڈیز سے شائع ہونے لگا۔ ڈاکٹر جمال الدین ۱۹۸۹ء، ۱۹۹۲ء کے وقفے کے ساتھ اکتوبر ۱۹۹۳ء تک رسالے کے مدیر رہے۔ نومبر ۱۹۹۳ء سے پروفیسر شمیم حفیظ نے ادارت کی ذمہ

داری سنبھالی اور جامعہ میں شائع مواد کی ترتیب اور عنوانات کا انداز ایک بار پھر بدل گیا۔

مدت اشاعت کے اعتبار سے رسالہ جامعہ اردو کے علمی اور ادبی رسائل میں معارف (اعظم گڑھ) کے بعد غالباً سب سے قدیم رسالہ ہے جو ۱۹۲۳ء سے آج تک (درمیان کے ۳۳ سال کے وقفہ کے ساتھ) پابندی سے شائع ہو رہا ہے۔ پہلے اس کی شاعت کی ذمہ داری جامعہ ملیہ اسلامیہ کے شعبہ تصنیف و تالیف کی تھی۔ علی گڑھ سے شائع ہونے والا آخری شمارہ مارچ ۱۹۲۵ء کا تھا۔ ۱۹۲۷ء میں اس شعبے کو اردو اکادمی کا نام دیا گیا اور اب رسالہ اردو اکادمی کا ماہانہ رسالہ ہو گیا۔ یہ صورت ۱۹۳۴ء تک رہی۔ اس کے بعد ۱۹۳۵ء سے ناشر کا نام جامعہ ملیہ اسلامیہ ہو گیا۔ ۱۹۳۹ء کے شمارے پر ناشر کے نام کی جگہ ادارہ اجتماعیات، جامعہ ملیہ اسلامیہ کا ماہوار رسالہ لکھا گیا۔ ۱۹۴۰ء سے رسالہ 'مکتبہ جامعہ ملیہ اسلامیہ' کی طرف سے شائع ہونا شروع ہوا، اور جولائی ۱۹۴۷ء تک اس کی اشاعت کی ذمہ داری 'مکتبہ جامعہ' پر رہی۔

اشاعت کے پہلے برس ایک جلد چھ شماروں پر مشتمل رکھی گئی۔ لیکن ۱۹۲۴ء اور ۱۹۲۵ء میں جلد اور شمارہ نمبر لکھنے میں بڑی بے قاعدگی رہی۔ ۱۹۲۶ء میں جلد نمبر ۶ سے جو جنوری تا جون پر مشتمل تھی، دوبارہ چھ شماروں پر جلد مکمل کی جانے لگی۔ یہ سلسلہ دسمبر ۱۹۳۳ء (جلد نمبر ۲۱) تک چلا۔ ۱۹۳۴ء اور ۱۹۳۵ء میں یہ پالیسی بدل دی گئی لیکن ۱۹۳۶ء تا ۱۹۳۳ء (۱۹۴۰ء کے استثناء کے ساتھ) جلدیں دوبارہ ۶ شماروں پر مکمل کی گئیں۔ ۱۹۴۴ء سے جولائی ۱۹۴۷ء کے درمیان کبھی تو اشاعت کچھ مدت کے لیے ملتوی رہی کبھی دو سال تک جلد نمبر نہیں بدلا گیا، یہاں تک پہلا دور اشاعت اختتام کو پہنچ گیا، دوبارہ اشاعت کے شروع کے دو سالوں میں جلد اور سال کا تال میل بگڑا رہا۔ جولائی-دسمبر ۱۹۴۴ء (جلد نمبر ۴۷) سے دوبارہ (۱۹۶۴ء کے استثناء کے ساتھ) دسمبر ۱۹۷۵ء تک رسالہ ۶ شماروں پر مشتمل جلد کی روایت کے مطابق شائع ہوا، لیکن ۱۹۷۶ء سے ایک جلد ۱۲ شماروں پر مکمل کی گئی اور یہ روش دسمبر ۱۹۹۴ء تک رہی جنوری ۱۹۹۵ء سے رسالے کی مامانہ اشاعت کا سلسلہ ختم ہو گیا۔

پہلا حصہ

جدول اشاعتی تفصیلات

سن اشاعت	ماہ اشاعت	جلد نمبر	شمارہ نمبر	کیفیت
۱۹۲۳	جنوری۔ جون	۱	۶-۱	
"	جولائی۔ دسمبر	۲	۶-۱	
۱۹۲۴	جنوری۔ مارچ	۳	۳-۱	تین شماروں پر جلد مکمل ہوئی۔
"	اپریل	۴	۴	
"	مئی۔ جون	۴	۶-۵	
"	جولائی۔ اگست	۴	۸-۷	
"	ستمبر	۴	۹	جلد ۴ مکمل کی گئی۔
"	اکتوبر	۵	۱۰	شمارہ نمبر تسلسل قائم جلد نمبر تبدیل۔
"	نومبر	۶	۱۱	" " "
"	دسمبر	۴	۶	دونوں تبدیل۔
۱۹۲۵	جنوری۔ مارچ	۵	۳-۱	تین شمارے۔ یکجا جلد نمبر ۵ دوبارہ ڈالا گیا۔
"	اپریل۔ اگست			اشاعت معطل رہی۔
"	ستمبر	۵	۹	دہلی سے پہلا شمارہ شائع ہوا۔
"	اکتوبر۔ دسمبر	۵	۱۰-۱۲	جلد نمبر ۵ مکمل۔
۱۹۲۶				
۵	جنوری۔ جون	۶		

جلد و نمبر	۲۹	اشاریہ رسالہ جامعہ	
ہر چھ شماروں پر ایک جلد مکمل ہوئی۔	۶-۱	۲۱ جولائی۔ دسمبر	۱۹۳۳
مضامین کی ترتیب کا ایک نیا انداز اپنایا گیا۔	۱۲-۱	۱ جنوری۔ دسمبر	۱۹۳۴
جلد مکمل۔	۶-۱	۲۴ جنوری۔ جون	۱۹۳۵
جلد مکمل مگر شماروں کے نمبروں میں تسلسل رہا۔	۱۲-۷	۲۵ جولائی۔ دسمبر	"
	۶-۱	۲۶ جنوری۔ جون	۱۹۳۶
	۶-۱	۲۷ جولائی۔ دسمبر	"
	۶-۱	۲۸ جنوری۔ جون	۱۹۳۷
چھ شماروں پر جلد مکمل ہوئی لیکن جلد نمبر نہیں بدلا۔	۶-۱	۲۸ جولائی۔ دسمبر	"
	۶-۱	۲۹ جنوری۔ جون	۱۹۳۸
	۶-۱	۳۰ جولائی۔ دسمبر	"
	۶-۱	۳۱ جنوری۔ جون	۱۹۳۹
ادارہ اجتماعات، جامعہ طیبہ اسلامیہ کا رسالہ۔	۶-۱	۳۲ جولائی۔ دسمبر	"
	۶-۱	۳۳ جنوری۔ جون	۱۹۴۰
شماروں پر نمبر تسلسل میں رہا اور جلد نمبر بھی نہیں تبدیل ہوا۔	۱۲-۷	۳۳ جولائی۔ دسمبر	"
	۶-۱	۳۴ جنوری۔ جون	۱۹۴۱
چھ ماہ پر جلد مکمل ہوتی رہی اور یہ سلسلہ			۲
جلد نمبر ۳۹ جولائی۔ دسمبر تک قائم رہا۔			
	۶-۱	۳۹ جولائی۔ دسمبر	۱۹۴۳
اشاعت معطل رہی۔			
		۱۹۴۴ جنوری۔ ستمبر	۱۹۴۴
	۳-۱	۴۰ اکتوبر۔ دسمبر	۱۹۴۴
جلد نمبر تبدیل نہیں ہوا شماروں کا نمبر	۱۲-۴	۴۰ جنوری۔ ستمبر	۱۹۴۵
ایک تسلسل میں رہا۔			
	۳-۱	۴۱ اکتوبر۔ دسمبر	۱۹۴۵

۱۹۴۶	جنوری۔ جون	۳۱	۴-۹	دونوں برس جلد نمبر تبدیل نہیں ہوئے اور شماروں پر نمبر ایک تسلسل میں رہا۔
۱۹۴۶	جولائی۔ دسمبر	۴۲	۵-۱	اس جلد میں صرف پانچ شمارے شائع ہوئے۔
۱۹۴۷	جنوری۔ جولائی	۴۳	۷-۱	جلد نمبر ۴۳ کسی جلد پر نہیں ڈالا گیا اور اشاعت جولائی کے شمارے کے ساتھ بند ہو گئی۔

اشاعت دوردوم

۱۹۶۰	نومبر۔ دسمبر	۴۵	۲-۱	دور ثانی میں شمارہ نمبر دور اول کے تسلسل سے ڈالا گیا۔
۱۹۶۱	جنوری۔ جون	"	۸-۳	
"	جولائی۔ اکتوبر	"	۱۴-۹	جلد مکمل ہوئی۔
۱۹۶۱	نومبر۔ دسمبر	۴۶	۲-۱	
۱۹۶۲	جنوری۔ جون	"	۸-۳	جلد مکمل ہوئی۔
۱۹۶۲	جولائی۔ دسمبر	۴۷	۶-۱	
۱۹۶۳	جنوری۔ جون	۴۸	۶-۱	
۱۹۶۳	جولائی۔ دسمبر	۴۹	۶-۱	چھٹے شماروں پر جلد مکمل کی گئی۔
۱۹۶۳	جنوری۔ جون	۵۰	۶-۱	
"	جولائی۔ دسمبر	۵۰	۱۲-۷	جلد مکمل کی گئی۔
۱۹۶۵	جنوری۔ جون	۵۱		
۱۹۷۵	جولائی۔ دسمبر	۷۲		چھٹے شماروں پر ایک جلد مکمل کی گئی۔
۱۹۷۶	جنوری۔ دسمبر	۷۳	۱۲-۱	
۱۹۹۳	جنوری۔ فروری	۹۱	۲-۱	بارہ شماروں پر جلد مکمل کی گئی۔ ماہانہ اشاعت کا آخری شمارہ جس کے ساتھ اشاعت کا دوسرا دور ختم ہوا۔

رسالہ جامعہ کے خاص نمبر

خاص نمبر	سنہ و سال	جلد و شمارہ نمبر	کیفیت
اقبال کی یاد میں	جنوری۔ مارچ ۱۹۷۸	۷۵ (۱-۳)	
پریم چند کی یاد میں	جولائی۔ اگست ۱۹۸۹	۸۶ (۷-۸)	
ڈاکٹر انصاری نمبر	جون۔ جولائی ۱۹۸۱	۷۸ (۶-۷)	
جشن زریں جامعہ نمبر	نومبر ۱۹۷۰	۶۲ (۵)	
جواہر لال نہرو کی یاد میں	دسمبر ۱۹۸۹	۸۶ (۱۲)	
جوبلی نمبر	نومبر۔ دسمبر ۱۹۳۶	۴۲ (۵)	
سالگرہ نمبر	دسمبر ۱۹۳۸	۳۰ (۶)	
غالب نمبر	فروری۔ مارچ ۱۹۶۹	۵۹ (۲-۳)	
گاندھی نمبر	نومبر ۱۹۶۹	۹۵ (۵)	
مجیب نمبر	ستمبر۔ اکتوبر ۱۹۸۶	۸۳ (۹-۱۰)	
مولانا محمد اسلم جیرا چوری نمبر	مارچ۔ مئی ۱۹۸۲	۷۹ (۳-۵)	
مولانا محمد علی نمبر ۱	اپریل ۱۹۷۹	۷۶ (۴)	شمارے پر شمارہ نمبر ۳ چھپا ہے
مولانا محمد علی نمبر ۲	جنوری۔ فروری ۱۹۸۰	۷۷ (۱-۲)	

رسالہ جامعہ کے عنوانات ایک جائزہ

جامعہ ملیہ اسلامیہ کا قیام آزادی ملک کی تحریک کے تعلیمی محاذ پر جدوجہد کی سمت میں ایک قدم تھا اور اس کا مقصد قوم کے نونہالوں کو ایسی تعلیم فراہم کرنا تھا جو مروج نظام تعلیم، جو غلامانہ ذہنیت کو فروغ دینے کے لیے وضع کی گئی تھی، کے برعکس انہیں سماج کے لیے ایک مفید فرد بنانے میں معین و مددگار ہو، تعلیم جو آزادی فکر کے ساتھ ساتھ زندگی کی اعلیٰ قدروں کا انہیں رمز شناس بھی بنا سکے۔ یہ رمز شناسی دین کے صحیح مفہوم کے ادراک کے بغیر ممکن نہیں تھی۔ اس لیے اس نظام تعلیم میں دین کی روح کو نصاب کا ایک جزو بنایا گیا تھا۔ بانیان جامعہ اور ان کے نوجوان رفقاء جو نہ صرف یہ کہ خود مغربی تعلیم کے پروردہ تھے بلکہ یورپ میں کئی برس گزارنے کی بدولت اس کے زیر اثر پیدا مغربی تہذیب کے منفی پہلوؤں سے بھی واقف تھے۔ تعلیم میں مادری زبان کی اہمیت اور اس کے کلیدی رول کو سمجھتے تھے۔ اس لیے وہ اردو زبان کی ترویج کو جامعہ ملیہ کی تحریک کا ایک جزو سمجھتے تھے۔ تعلیم کے ساتھ انہوں نے اردو کو دنیا کی ترقی یافتہ زبانوں کی صف میں لانے کی غرض سے مغرب کی بنیادی کتابوں کو اردو میں ترجمہ کرنے کا کام بھی شروع کیا۔ دوسری جانب اردو میں اعلیٰ سطح کے علمی مضامین کی اشاعت کی خاطر رسالہ جامعہ کا اجراء قیام جامعہ کے تیسرے سال سے ہی شروع کر دیا۔

رسالے کی اشاعت بھی تحریک کا حصہ تھی اس لیے اس کے اندراجات میں روایتی عنوانات کے ساتھ چند ایسے عنوانات بھی قائم کیے گئے جن کا مقصد اردو کے قارئین کو عصری معلومات سے اسی

طرح باخبر رکھنا تھا جس طرح انگریزی زبان کے رسالوں کے مطالعے کی بدولت انگریزی داں حضرات ہوتے ہیں۔ چنانچہ ہم دیکھتے ہیں کہ رسالے میں شذرات، مقالے، تبصرے، شعری و نثری تخلیقات کے ساتھ ساتھ دنیا کی رفتار، رفتار تعلیم، اپنی اصلاح، دنیا کے ادب، حالات حاضرہ، اقتباسات جیسے عنوانات بھی ملتے ہیں۔ ذیل میں ان عنوانات پر ایک سرسری نظر الی گئی ہے۔

شذرات

شذرات یا ادارے مدیر کی قارئین سے گفتگو کا وسیلہ ہوتے ہیں۔ مدیر اس کے تحت زندگی کے علمی، ادبی، سیاسی یا سماجی کسی بھی ایک سے زائد پہلوؤں پر اپنے تاثرات پیش کرتا ہے۔ شذرات میں ہی رسالے کی پالیسی اور اگر رسالہ کسی ادارہ یا تحریک کا نقیب ہے تو اس کے مقصد و منہاج کی وضاحت کی جاتی ہے۔ عموماً ادارے یا شذرات رسالے کے ابتدائی صفحات پر ہوتے ہیں۔ رسالے میں شروع کے تین شماروں تک شذرات ابتدائی صفحات پر ہی ہوتے تھے یہن پر پیل ۱۹۲۳ء سے یہ آخری صفحات پر درج کیے گئے اور یہ روش ۱۹۲۱ء سے آخری شمارے تک قائم رہی۔ ۱۹۶۰ء میں جب رسالہ دوبارہ شائع ہونا شروع ہوا تو اس میں شذرات عام روش کے مطابق ابتدائی صفحات پر ہی لکھے گئے اور یہ روایت آج بھی قائم ہے۔

دور اول کے شذرات میں ہمیں جامعہ ملیہ و جامعہ ملیہ سے متعلق ہونے والی سرگرمیوں کا ذکر بڑی تفصیل سے ملتا ہے۔ ۱۹۲۶ء کے شذرات میں جامعہ ملیہ میں سرورجی نائیڈو کی آمد، امیر جامعہ حکیم اجمل خاں کے ذریعے جامعہ ملیہ کے مقصد کی وضاحت، ملکی زبان کے استعمال پر گورنر مدراس کی ناراضگی پر تبصرے وغیرہ ملتے ہیں۔ ۱۹۲۷ء میں حکیم صاحب کی اپنی دختر کی شادی کے موقع پر جامعہ کے لیے مالی امداد اور ان کی ہمنوائی میں حکیم بی بی خاں کی جانب سے بھی مالی امداد کا ذکر ہے۔ اس کے علاوہ ہندوستانی تہذیب و تمدن سے مغربی اقوام کی عدم واقفیت پر تاسف کا اظہار کیا گیا ہے۔

۱۹۳۱ء کے ادارے میں شذرات کے دائرہ کا تعین کرتے ہوئے لکھا گیا ہے: 'ہم جامعہ کے صفحات میں صرف جامعہ ملیہ اور دوسرے تعلیمی، اصلاحی اور روحیوں پر نظر رکھیں گے۔ ایک

اداریے میں اردو میں طبع زاد افسانوں کے نہ لکھے جانے پر تبصرہ ملتا ہے۔ 'ہم کئی سال سے اس کی پابندی کر رہے ہیں کہ ہر نمبر میں ایک افسانہ ضرور چھپے۔ ہمارے ملک کے ادیبوں کو ابھی اس صنف سے ذوق نہیں ہوا ہے۔ ہمارے رسالوں میں عموماً یورپی زبانوں کے افسانوں کے ترجمے شائع ہوتے رہے ہیں۔ جامعہ میں بھی سوائے پروفیسر مجیب اور حیات اللہ انصاری صاحب کے طبع زاد افسانوں کے ترجمے شائع ہوتے ہیں۔ زبان و ادب کی ترقی کے لیے اور ہماری معاشرتی اور تمدنی اصلاح کے لیے اس کی ضرورت ہے کہ ہندوستان کی زندگی کے متعلق طبع زاد افسانے بھی لکھے جائیں۔ جنوری ۱۹۳۲ء کے شذرات میں نصیر الدین خیال کے مضمون 'ہماری شاعری پر تبصرہ ہے۔ اپریل کے شمارے میں ڈاکٹر ذاکر حسین اور خواجہ غلام السیدین کے مابین موجودہ تعلیم کے نقائص کے موضوع پر مباحثہ کا خلاصہ پیش کیا گیا ہے۔ اسی طرح ۱۹۳۳ء میں ایک شمارے میں سید سلیمان ندوی کے اردو اکیڈمی کے جلسے میں مسلمانوں کی آئندہ تعلیم کے موضوع پر خطبے کا ذکر ہے تو دوسرے شمارے میں سر محمد اقبال کے لندن سے غرناطہ تک کے سفر یورپ کا تذکرہ کیا گیا ہے۔ شذرات سے ہی ہمیں انگلستان میں آزادی فکر پر قدغن کی بات معلوم ہوتی ہے جس کی بدولت پروفیسر ٹو این بی کو یونیورسٹی کی پروفیسر شپ سے استعفیٰ دینا پڑا۔ اسی طرح مسادات جنس کے موضوع پر مسلم اور عیسائی خواتین کے خیالات، مسلم لیگ کے احیاء اور اسے اپنے پرانے اصول کو ترک کرنے کا مشورہ بھی شذرات ہی کے واسطے سے قارئین تک پہنچتا ہے۔

بیسویں صدی کے تیسرے دہے کے ابتدائی چند برس اور ۱۹۳۰ء تا ۱۹۳۷ء شذرات نہیں لکھے گئے۔ اس کی ایک وجہ غالباً ڈاکٹر سید عابد حسین کی چند دوسرے علمی کاموں میں مصروفیت تھی اور وہ جامعہ کی ادارتی ذمہ داریوں سے رخصت لے چکے تھے۔ یہ وہ دور تھا جب پروفیسر عاقل مرحوم کو اکثر پورا شمارہ اپنے مضامین یا معاشی جائزے سے پُر کرنا پڑتا تھا۔

پابندی سے شذرات لکھے جانے کی راایت رسالہ کے دوسرے دور میں ۱۹۶۷ء کے ماہ اگست سے شروع ہوتی ہے۔ ۱۹۶۳ء میں پروفیسر ضیاء الحسن فاروقی رسالہ کے مدیر بنائے گئے۔ ضیاء صاحب ادارہ کی نگاری کا وسیع تجربہ رکھتے تھے۔ انہوں نے ۵۱/۱۹۵۰ء کے دوران مدینہ (بجنور) اخبار میں ادارے لکھے تھے۔ اسی زمانہ میں انہوں نے مولانا آزاد سے بالمشافہ گفتگو کر کے مختلف

موضوعات پر ان کے خیالات پر مبنی انٹرویو شائع کیا تھا۔ مدینہ کے علاوہ ضیاء صاحب جمعۃ العلماء کے انگریزی ہفت روزہ دی میسج (انگریزی) کے بھی مدیر رہ چکے تھے۔ دور اول میں جہاں جامعہ کے شب و روز، وسائل کی فراہمی کے لیے جدوجہد اور جامعہ کے تعلیمی منصوبوں کی وضاحت وغیرہ شذرات کا موضوع رہے تھے۔ دور ثانی میں ان کا دائرہ وسیع ہو کر مذہب، ادب، سیاست، لسانیات، فکر اسلامی کی تشکیل جدید، تصوف، اسلام کا نظام تعلیم وغیرہ کا احاطہ کرتا نظر آتا ہے۔ ایک جانب پنڈت ہردے ناتھ کنزرو صدر، انجمن ترقی اردو ہند، سنیتی کمار چز جی، ماہر لسانیات پر تعزیتی نوٹ میں تو دوسری جانب ٹاں پال سارتر، سیومن دی بوا، ایللی آئزل اور اسٹینس مین اخبار کے سابق مدیر اسٹیفنسن کی اموات پر بھی شذرات لکھے گئے۔ ذاکر حسین کے تصور مذہب، ان کی کہانی، کچھوا اور خرگوش جہاں ادارہ کے موضوعات میں تنوع کی یہ روایت ضیاء صاحب کے بعد آنے والے مدیران نے بھی قائم رکھی ہے۔

تبصرے

شذرات کے بعد اہمیت کے اعتبار سے دور مستقل عنوان تبصروں کا ہے۔ جامعہ کے اساتذہ، اردو اکیڈمی نیز مکتبہ جامعہ کے اراکین کے تعلقات اردو زبان و ادب کے مشاہیر سے نہایت قریبی نوعیت کے تھے۔ اپنی تصانیف و تراجم کی بدولت اردو دنیا کا شاہیہ ہی کوئی معروف ادیب یا شاعر ہوگا جس کی ملاقات ارباب جامعہ سے نہ ہوتی ہو۔ اسی طرح اسلامی علوم اور عربی زبان و ادب کے مصنفین بھی جامعہ میں موجود مولانا سورتی، خواجہ عبدالحی، مولانا اسلم جیراچپوری، مولانا عبدالسلام ندوی وغیرہ کے مبلغ علم کے معترف تھے۔ اس لیے رسالہ جامعہ میں تبصرے کے لیے ملک کے معروف علماء، ادباء اور شعراء کرام کی مطبوعات موصول ہوتی تھیں۔ یہ کتابیں موضوع کے اعتبار سے دینیات، ادب، سیاست، تاریخ غرض جملہ علوم انسانی پر محیط ہیں۔ رسالوں کے پہلے شمارے اور خصوصی شمارے بھی تبصرے کے لیے موصول ہوتے تھے۔ دور اول اور دور دوم میں تبصرے کے لیے موصول کتابوں کی تعداد تقریباً دو ہزار ہے۔ یہ تبصرے عموماً جامعہ کے اساتذہ لکھتے تھے۔ لیکن ۱۹۳۱ء کے اکتوبر کے شمارے کے ادارے میں اس بات کا اشارہ ملتا ہے کہ تبصرے کے لیے کتابیں دہلی سے باہر کے ماہرین کے پاس بھی بھیجی جاتی تھیں۔ جامعہ کے مہترین میں ہمیں محمد تکی تنہا، عبادت بریلوی،

میکش اکبر آبادی، آل احمد سرور، قاضی عبدالودود، قاضی عبدالغفار، گوپی ناتھ امن، راجندر ناتھ شیدا، شہاب الدین دسنوی، شاہد احمد دہلوی، رشید حسن خاں اور ابن فرید کے نام بھی ملتے ہیں۔

کتابوں پر تبصرے کے علاوہ قارئین کو نئی مطبوعات سے واقف کرانے کی غرض سے کسی ایک موضوع پر اہم تصانیف کا جائزہ بھی پیش کیا جاتا تھا۔ جنوری ۱۹۳۳ء کے شمارے میں ذاکر صاحب نے معاشی منصوبہ بندی کے موضوع پر انگریزی زبان میں شائع کتابوں کا تعارف پیش کیا ہے۔ جنوری ۱۹۳۸ء کے شمارے میں ذاکر صاحب کا ایک مضمون سیاسیات عالم پر چند مفید کتابیں کے عنوان سے ملتا ہے۔ مئی ۱۹۶۳ء کے شمارے میں ملی جواد زیدی صاحب نے ۱۹۶۲ء کے شعری اب پر شائع کتابوں کا جائزہ پیش کیا ہے۔ ۱۹۶۱ء کی اردو مطبوعات پر ایک نظر کے عنوان سے عبداللطیف اعظمی صاحب نے ایک مضمون پر قلم لیا ہے۔

حالات حاصرہ

مرتبین رسالہ کی ہمیشہ سے یہ خوانش رہی کہ جامعہ میں بھی انگریزی رسائل کی طرح عصری معلومات کے جائزے کا اہتمام کیا جائے۔ اس سلسلے میں جولائی ۱۹۴۷ء کے شذرات میں یہ نوٹ ملتا ہے:

ہندوستان کی علمی اور سرکاری زبان انگریزی ہونے کی وجہ سے سیاسیات حاصرہ اور علوم حدیدہ پر اچھے مضامین اسی زبان میں نکلتے ہیں۔ اردو دار پبلک ان سے کوئی فائدہ نہیں اٹھا سکتی اور یہ دیکھتے ہوئے کہ اردو کے حو رسالے آج کل جاری ہیں اور جس کا یہ مرض ہونا چاہیے کہ وہ نئے مسائل اور نئی باتوں سے پبلک کو آگاہ کریں، ان میں سے کم اپنے فرض کو محسوس کرتے اور کم ادا کر سکتے ہیں

اسی فرض غائیہ کو، کرنے اور پتی خواہش کی تکمیل کے طور پر دنیا کی رفتار عنوان کے تحت یہ مستقل کام اکتوبر ۱۹۳۱ء کے شمارے سے شروع کیا گیا۔ عنوان کا نام بدلتا رہا۔ کبھی اسے رفتار عالم کہا گیا کبھی حالات حاصرہ اور کبھی سیاسی دائری۔ لیکن کسی نہ کسی عنوان سے یہ نام دور دور کے آخر تک قائم رہا۔ اس کے قین ذیلی عنوانات ممالک غیر، عالم اسلامی اور

ہندوستان رکھے گئے۔ ممالک غیر کے تحت مغربی ممالک اور جاپان و چین میں ہونے والی سیاسی تبدیلیوں کا جائزہ ابتدائی دور میں ڈاکٹر ذاکر حسین لکھتے تھے۔ تیسرے دہے کے آخری برسوں میں اور چوتھے دہے میں یہ جائزہ پروفیسر محمد مجیب نے لکھا اور دوسرے دور میں حالات حاضرہ کے عنوان کے تحت یہ جائزہ کئی برسوں تک روزنامہ قومی آواز کے ایڈیٹر عشرت علی صدیقی صاحب نے لکھا۔ کئی جائزے ظفر پیامی (دیوان بریندر ناتھ) کے لکھے ہوئے ہیں۔ ذاکر صاحب نے کبھی جائزہ خود نہ لکھ کر کسی جرمن یا انگریزی رسالے کے تازہ مضمون کا ترجمہ کر دیا ہے۔ مثال کے طور پر دسمبر ۱۹۳۰ء میں ایتھوپیا (سابق حبش) کے سلسلے میں اٹلی اور برطانیہ کی ریشہ دوانیوں کا حال ایک جرمن اخبار میں شائع مضمون کا ترجمہ ہے۔

عالم اسلامی کے ذیلی عنوان کے تحت مغربی ایشیا اور شمالی افریقہ کے مسلم ملکوں کی سیاسی تبدیلیوں کا جائزہ اشاعت کے دور اول میں نذیر نیازی اور محمد سرور پیش کرتے تھے۔ ان جائزوں کی مدد سے مشرق وسطیٰ کی جغرافیائی سیاست، برطانیہ کی ان ممالک کے اندرونی معاملات میں مداخلت، مصر میں وفد پارٹی کے اثرات کم کرنے کی کوششیں، ایران عراق کے درمیان شط العرب پر بالادستی کا قضیہ اور خلیج عقبہ پر برطانوی تسلط کی معلومات حاصل ہوتی ہیں۔

ہندوستان

ہندوستان کے ذیلی عنوانات پر لکھنے والوں میں شفیق الرحمن صاحب اور پروفیسر محمد عاقل شامل تھے۔ بالعموم یہ جائزہ ملک کی معیشت پر ہوتا تھا۔ لیکن ملک کے سیاسی تناظر میں مسلمانوں کی سیاسی حالت پر تبصرہ کرتے ہوئے لکھتے ہیں: اقتدار اور رہنمائی کی جگہوں میں مسلمانوں کی تعداد بہت کم ہو گئی ہے۔ خود غرض اغیار اپنا کام نکانے کے لیے نہیں کبھی کبھی اونچی جگہوں پر بٹھا دیتے ہیں۔ سچا رفیق اور دوست کوئی نہیں۔ ستر برس بعد آج بھی عاقل صاحب کا تجزیہ صحیح معلوم ہوتا ہے۔

تعلیمی دنیا تعلیمی مسائل

تعلیم کا موضوع جامعہ ملیہ اسلامیہ میں بنیادی اہمیت کا حامل رہا ہے۔ جامعہ کے دور اول کے اراکین میں بڑی تعداد ایسے افراد کی رہی ہے جن کا شمار ملک کے معروف مفکرین تعلیم میں ہوتا ہے۔ بنیادی تعلیم جسے ہم ورڈھا اسکیم کے نام سے جانتے ہیں، اس کا خاکہ جامعہ ملیہ

اسلامیہ میں ہی بنایا گیا، بنیادی تعلیم کے اساتذہ کی تربیت کا کام بھی جامعہ سے ہی شروع ہوا۔ قومی تعلیم کا فروغ ہی مہاتما گاندھی کو جامعہ ملیہ کے قریب لانے کا محرک بنا تھا۔ اس پس منظر میں رسالہ جامعہ میں زفتار تعلیم کے عنوان کے تحت تعلیم کے میدان میں پیش رفت اور تعلیمی مسائل پر خبر و نظر کے کالم کارکھنا ایک لازمی امر تھا۔ رسالے کے جون ۱۹۲۳ء کے شمارے میں تعلیم سے متعلق نوٹ میں اس کی وضاحت کرتے ہوئے لکھا ہے کہ ہمارا مقصد بھی تعلیم و ترقی کے ساتھ قومی نصب العین اور اس کے اہم پہلوؤں کو جو موجودہ حالات میں اکثر تبدیل ہوتے رہتے ہیں، پیش کرنا قرار پائے گا۔ چنانچہ زفتار تعلیم کے نام سے ایک مستقل عنوان قائم کر دینے کے علاوہ ہمیشہ یہ کوشش رہی ہے کہ کوئی معقول تعلیمی مضمون شائع ہو۔ ابتداء میں اس عنوان کے تحت ملک اور بیرون ملک کی تعلیمی سرگرمیوں اور خیالات اور میلانات کا خلاصہ معلم کے فرضی نام کے تحت پیش کیا گیا۔ جولائی ۱۹۳۷ء سے علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کے شعبہ تعلیم میں استاد چودھری عبدالغفور صاحب نے تعلیمی دنیا کے عنوان کے تحت یہ جائزہ لکھنا شروع کیا۔ ۱۹۳۸ء مارچ کے شمارے میں ہمیں وردھا اسکیم پر ملک کے مختلف تعلیمی حلقوں کا رد عمل ملتا ہے، ہندوستانی زبان کے مسئلہ پر بہار حکومت کی قائم کی گئی تحقیقاتی کمیٹی کی اطلاع بھی اسی شمارے میں دی گئی ہے۔ نوبل انعام یافتہ مصنف راجر مارشن دو گارڈ پر ایک نوٹ ہے آل انڈیا تعلیمی کانفرنس (لکھنؤ) کی تجویز کہ ابتدائی درجہ سے اعلیٰ درجہ تک ذریعہ تعلیم مادری زبان ہو، پر کانفرنس کے شرکاء کا رد عمل پیش کیا گیا ہے۔

۱۹۶۰ء میں جب رسالہ دوبارہ شروع کیا گیا تو تعلیم کے موضوع پر تعلیمی مسائل کے نئے عنوان کے تحت سعید انصاری صاحب، پرنسپل استادوں کا مدرسہ نے جائزہ لکھنا شروع کیا۔ لیکن جائزہ پیش کرنے کا یہ سلسلہ مانعے کے ساتھ اپریل ۱۹۶۹ء تک جاری رہ کر بند ہو گیا۔

ادبیات

اشاعت کے پہلے ہی دور سے ادبیات کا ایک عنوان قائم کیا گیا تھا اور اسی کے تحت ملک کے معروف شعراء کی غزلیں، قطعات اور نظمیں اردو اور کبھی کبھی فارسی زبان میں شائع ہوتی تھیں۔ اقبال، ثاقب لکھنوی، جگر مراد آبادی، روش صدیقی، اختر انصاری، اثر صہبائی کا کلام پابندی سے شائع ہوتا تھا۔ جامعہ کے شعراء میں مولانا محمد علی جوہر، ڈاکٹر سید عابد حسین، مولانا اسلم جیراچپوری، غلام ربانی

تاباں، قیصر زیدی اور انور صدیقی کے اشعار اکثر رسالے کی زینت بنے۔ فارسی میں حکیم اجل خاں شیدا، نگہت سہوانی، حامد حسن قادری اور ہادی مچلی شہری کا کلام شائع کیا گیا۔

کوائف جامعہ

۱۹۶۰ء میں جب رسالہ دوبارہ شائع ہونا شروع ہوا تو عبداللطیف اعظمی صاحب نے اس عنوان کے تحت جامعہ کی ادبی و علمی سرگرمیوں کا جائزہ پیش کرنا شروع کیا۔ کالم ایک طرح سے دور اول کے ابتدائی دور کے شذرات کی روش پر جامعہ کے شب و روز کا جائزہ تھا۔ جب کبھی بھی جامعہ کی علمی، ادبی اور ثقافتی سرگرمیوں کا جائزہ لکھا جائے گا تو کوائف جامعہ کے کالم کے تحت تفصیل بنیادی مواد کے طور پر استعمال کی جائے گی۔

پروفیسر ہاشمی نے اپنے دور ادارت میں دو نئے عنوانات اپنی اصلاح اور دیباچے ادب کے نام سے شروع کیے۔ اپنی اصلاح کے تحت مسلمانوں کی توجہ ان کی سماجی زندگی کے منفی پہلوئی جانب ملتفت کرائی جاتی تھی جب کہ دیباچے ادب کا موضوع ملک کی اردو کے علاوہ دوسری زبانوں میں ہونے والی ادبی سرگرمیاں تھیں۔ مثال کے طور پر مئی ۱۹۴۰ء کے شمارے میں ملک راج آنند اور اقبال سنگھ کالندن سے انڈین رائٹنگ نامی رسالے نکالنے کی تجویز کا ذکر ہے۔ جون کے شمارے میں سکھرائی، بنگالی اور تمل زبانوں میں ہونے والی سرگرمیوں کا ذکر ہے۔

عنوانات کے اس مختصر جائزے سے یہ بات بخوبی واضح ہو جاتی ہے کہ رسالہ جامعہ محض ایک ادبی یا علمی رسالہ نہ رہ کر اردو زبان کی ترویج کی تحریک کا ایک فعال ترجمان رہا ہے۔ جس نے پیش قدمی کے لیے راستوں کا ہی تعین نہیں کیا بلکہ ان پر چل کر بھی دکھایا ہے۔

نوٹ: تبصرے اور حالات حاضرہ کے اشاریوں کو اتنے برسوں بعد اپنی معنویت خود دینے کے خیال اور مطبوعہ اشاریہ کی ضخامت کو مناسب حد میں رکھنے کی ضرورت کے تحت انھیں شامل اشاعت نہیں کیا گیا ہے۔

رسالہ جامعہ کے مدیران اور

ارکان مجلس مشاورت

رسالہ جامعہ کی ابتداء جنوری ۱۹۲۳ء میں طلبہ جامعہ ملیہ اسلامیہ کے ایک رسالے کی حیثیت سے ہوئی اور ادارت کی ذمہ داری نور الرحمن صاحب کے سپرد کی گئی جو جامعہ ملیہ اسلامیہ کے شعبہ تصنیف و تالیف کے نگراں تھے، ۱۹۲۳ء اور ۱۹۹۳ء کے درمیان سات دہوں کا فاصلہ ہے۔ اس مدت میں سے اگست ۱۹۳۷ء تا اکتوبر ۱۹۶۰ء کے تیرہ سالوں کے تعطل کو جب اشاعت بند تھی، اگر نکال دیا جائے تو رسالے کا اشاعتی دور ۵۷ برس کا ہوتا ہے۔ اس دور میں دس مختلف دانش وران جامعہ نے کبھی تنہا اور کبھی شرکت میں رسالے کی ادارتی ذمہ داریاں سنبھالیں۔ اس کے علاوہ جامعہ کے اساتذہ کی ایک قابل ذکر تعداد مختلف اوقات میں مجلس ادارت میں شریک رہی۔ نور الرحمن صاحب کا دور بہت مختصر رہا، جو مئی - جون ۱۹۲۴ء کے شمارے کے ساتھ ختم ہو گیا اور ادارتی ذمہ داری مولانا اسلم جیراچپوری کے سپرد کر دی گئی۔ مولانا جو اسلامی علوم اور عربی زبان و ادب کے ایک ممتاز عالم تھے رسالہ جامعہ کے ۱۹۲۴ء سے ۱۹۳۴ء یعنی دس برس تک مدیر رہے۔ اس عرصے میں مختصر مدت کے لیے پروفیسر یوسف حسین خاں اور پھر ڈاکٹر سید عابد حسین ان کے شریک کار رہے۔ ڈاکٹر سید عابد حسین رسالے سے بحیثیت شریک مدیر ۱۹۲۶ء میں جرمنی سے واپسی پر ہی منسلک ہو گئے تھے اور ان کا یہ تعلق ۱۹۳۸ء تک قائم رہا۔ ۱۹۳۵ء اور ۱۹۳۶ء میں جامعہ میں معاشیات کے استاد پروفیسر محمد عاقل عابد صاحب کے معاون رہے۔ پروفیسر محمد عاقل کا رسالہ جامعہ کی ادارت

سے جو تعلق مئی ۱۹۳۵ء سے شروع ہوا تھا وہ ۱۹۳۷ء تک رہا۔ اس عرصے میں ایسی صورت بھی سامنے آئی کہ پروفیسر عاقل کو اپنے مضامین کے ذریعے ہی پورا شمارہ مکمل کرنا پڑا۔ اکتوبر ۱۹۳۹ء سے دسمبر ۱۹۳۳ء تک رسالے کی ادارت پروفیسر نور الحسن ہاشمی کے سپرد رہی۔ عبداللطیف اعظمی صاحب کے مطابق وہ رسالہ بھوپال سے مرتب کر کے بھیجتے تھے۔ غالباً عبداللطیف صاحب کو سہو ہوا ہے۔ ہاشمی صاحب ان دنوں علی گڑھ مسلم یونیورسٹی میں پی ایچ ڈی کر رہے تھے۔ جہاں ان کے گھراں پروفیسر رشید احمد صدیقی تھے۔ ۱۹۳۴ء میں جنوری تا ستمبر رسالے کی اشاعت بند رہی۔ فروری ۱۹۳۷ء میں ایک بار پھر ڈاکٹر سید عابد حسین صاحب مدیر جامعہ بنائے گئے۔ ان کا یہ دور ادارت ۱۹۳۷ء کے روح فرسا واقعات کے پیش نظر جولائی ۱۹۳۷ء کے شمارے کے ساتھ ختم ہوا۔

نومبر ۱۹۶۰ء میں جب رسالے کی اشاعت دوبارہ شروع کی گئی تو ادارتی ذمہ داریوں کے سبب پروفیسر محمد مجیب، ڈاکٹر سید عابد حسین، پروفیسر سلامت اللہ اور پروفیسر ضیاء الحسن فاروقی پر مشتمل ایک مجلس ادارت تشکیل دی گئی۔ رسالے کی اشاعت اور مضامین اور ذیلی عنوانات کے تحت مواد کی ترتیب کی ذمہ داری عبداللطیف اعظمی صاحب کے سپرد کی گئی۔ پہلے دو برسوں تک انہیں ناشر لکھا گیا۔ لیکن اپریل ۱۹۶۲ء سے انہیں مرتب لکھا جانے لگا۔ مئی ۱۹۶۳ء میں پروفیسر ضیاء الحسن فاروقی رسالہ جامعہ کے مدیر بنائے گئے۔ ضیاء صاحب کا دور ادارت نومبر ۱۹۸۸ء تک ایک چوتھائی صدی کو محیط ہے۔

دسمبر ۱۹۸۸ء میں ڈاکٹر سید جمال الدین صاحب ڈاکٹر حسین انسنی نیوٹ آف اسلامک اسٹڈیز کے ڈائریکٹر مقرر ہوئے اور دسمبر کے شمارے پر ان کے نامی مدیر اعلیٰ لکھا گیا۔ مدیر کی حیثیت سے ڈاکٹر صفرا مہدی ان کی رفیق کار ہوئیں۔ ۱۹۹۰ء کے وسط میں پروفیسر مقبول محمد انسنی نیوٹ کے ڈائریکٹر مقرر ہوئے اور جون کے شمارے پر ان کا نام بحیثیت مدیر اعلیٰ لکھا گیا جب کہ ڈاکٹر جمال الدین صاحب مدیر ہوئے۔ جنوری ۱۹۹۲ء کے شمارے پر آخری بار پروفیسر مقبول محمد کا نام بحیثیت مدیر اعلیٰ شائع ہوا۔ فروری ۱۹۹۲ء سے ڈاکٹر جمال الدین تنہا مدیر رسالہ جامعہ رہ گئے۔ جنوری ۱۹۹۳ء کے شمارے کے ساتھ رسالہ جامعہ کا دوسرا دور اشاعت اور ڈاکٹر سید جمال الدین کا دور ادارت دونوں اختتام کو پہنچے۔ فروری ۱۹۹۳ء سے پروفیسر شمیم حنفی کو رسالہ جامعہ کی ادارت سپرد کی گئی اور اگلے ۱۰ سالوں میں تین مہینے یا چھ مہینے کے وقفے سے شائع ہونے لگا۔

رسالہ جامعہ کے لیے پہلی بار مجلس ادارت ۱۹۳۴ء میں ترتیب دی گئی اور ڈاکٹر سید عابد حسین، ڈاکٹر ذاکر حسین، پروفیسر محمد مجیب اور پروفیسر عبدالعلیم اجاری اس کے رکن بنائے گئے۔ یہ

مجلس رسالے کو موضوعی ترتیب پر مرتب کر کے شائع کرنے کے لیے بنائی گئی تھی جس کے تحت اسلامیات، اجتماعیات اور ادبیات پر چار چار شمارے شائع کیے گئے لیکن یہ تجربہ ایک سال سے آگے نہیں بڑھا اور مجلس ادارت اسی کے ساتھ ختم ہو گئی۔ دوسری بار یہ مجلس نومبر ۱۹۶۰ء میں بنائی گئی۔ اس کے ارکان اگرچہ بدلتے رہے لیکن یہ سلسلہ آج بھی قائم ہے البتہ دسمبر ۱۹۸۸ء سے اس کا نام مجلس مشاورت رکھ دیا گیا ہے۔

رسالہ جامعہ اور ارکان مجلس مشاورت مع مدت ممبری

مدت مجلس	ارکان مجلس
۱۹۳۴ء	مولانا اسلم جیراچوری، ڈاکٹر ذاکر حسین، ڈاکٹر عابد حسین، پروفیسر محمد مجیب، پروفیسر عبدالعلیم۔
نومبر ۱۹۶۰ء تا جون ۱۹۶۷ء	پروفیسر محمد مجیب، ڈاکٹر سید عابد حسین، پروفیسر سلامت اللہ، پروفیسر ضیاء الحسن فاروقی۔
جولائی ۱۹۷۳ء تا اگست ۱۹۷۹ء	پروفیسر مسعود حسین، پروفیسر محمد مجیب، ڈاکٹر سید عابد حسین، پروفیسر سلامت اللہ۔
ستمبر ۱۹۷۹ء تا فروری ۱۹۸۵ء	پروفیسر مسعود حسین، پروفیسر محمد مجیب، پروفیسر سلامت اللہ، پروفیسر ضیاء الحسن فاروقی۔
مارچ ۱۹۸۵ء تا نومبر ۱۹۸۸ء	پروفیسر علی اشرف، پروفیسر مسعود حسین، پروفیسر سلامت اللہ، پروفیسر ضیاء الحسن فاروقی۔
دسمبر ۱۹۸۸ء تا مئی ۱۹۸۹ء	پروفیسر علی اشرف، پروفیسر مسعود حسین، پروفیسر محمد عاقل، پروفیسر سلامت اللہ، پروفیسر شمس الرحمن محسنی، پروفیسر ضیاء الحسن فاروقی۔

- جون ۱۹۸۹ء تا اگست ۱۹۸۹ء ڈاکٹر سید ظہور قاسم، پروفیسر علی اشرف، پروفیسر مسعود حسین،
پروفیسر محمد عاقل، پروفیسر سلامت اللہ، پروفیسر شمس الرحمن محسنی،
پروفیسر ضیاء الحسن فاروقی۔
- ستمبر ۱۹۸۹ء تا ستمبر ۱۹۹۱ء ڈاکٹر سید ظہور قاسم، پروفیسر علی اشرف، پروفیسر مسعود حسین،
پروفیسر محمد عاقل، پروفیسر سلامت اللہ، پروفیسر شمس الرحمن محسنی،
پروفیسر ضیاء الحسن فاروقی، جناب عبداللطیف اعظمی۔
- اکتوبر ۱۹۹۱ء تا فروری ۱۹۹۲ء ڈاکٹر سید ظہور قاسم، پروفیسر مجیب حسین رضوی،
پروفیسر مسعود حسین، پروفیسر محمد عاقل، پروفیسر سلامت اللہ،
پروفیسر شمس الرحمن محسنی، پروفیسر ضیاء الحسن فاروقی،
جناب عبداللطیف اعظمی۔
- مارچ ۱۹۹۲ء تا اگست ۱۹۹۳ء پروفیسر بشیر الدین احمد، پروفیسر ضیاء الحسن فاروقی، پروفیسر مسعود
حسین، پروفیسر سید مقبول احمد، پروفیسر محمد عاقل،
پروفیسر سلامت اللہ، پروفیسر مجیب رضوی، پروفیسر مشیر الحسن،
پروفیسر شمس الرحمن محسنی، جناب عبداللطیف اعظمی۔
- ستمبر ۱۹۹۳ء تا جنوری ۱۹۹۴ء پروفیسر بشیر الدین احمد، پروفیسر ضیاء الحسن فاروقی،
پروفیسر مسعود حسین، پروفیسر سید مقبول احمد، پروفیسر محمد عاقل،
پروفیسر سلامت اللہ، پروفیسر محمد مجیب حسین رضوی، پروفیسر
مشیر الحسن، جناب جمال عبدالواحد، جناب عبداللطیف اعظمی۔

رسالہ جامعہ کے مدیران

مع مدتِ ادارت

- مولانا اسلم جیرا جپوری جولائی ۱۹۲۳ء تا مارچ ۱۹۲۵ء
ستمبر ۱۹۲۵ء تا فروری ۱۹۲۶ء (شریک مدیر یوسف حسین خاں)

مارچ ۱۹۲۶ء تا دسمبر ۱۹۳۳ء، (شریک مدیر ڈاکٹر سید عابد حسین)
(ممبر مجلس ادرات، کوئی مدیر نہ تھا) ۱۹۳۴ء

ڈاکٹر سید جمال الدین دسمبر ۱۹۸۸ء تا اگست ۱۹۸۹ء، مدیر اعلیٰ (شریک مدیر ڈاکٹر صفحہ امجدی)
ستمبر ۱۹۸۹ء تا جنوری ۱۹۹۳ء

ڈاکٹر صفحہ امجدی دسمبر ۱۹۸۸ء تا اگست ۱۹۸۹ء، (مدیر اعلیٰ ڈاکٹر جمال الدین)
دسمبر ۱۹۸۹ء تا مئی ۱۹۹۰ء، (مدیر اعلیٰ پروفیسر مقبول احمد، شریک
مدیر ڈاکٹر جمال الدین)

ڈاکٹر سید عابد حسین مارچ ۱۹۲۶ء تا دسمبر ۱۹۳۳ء، (شریک مدیر مولانا مسلم جیرا پوری)
مجلس ادرات

۱۹۳۴ء، ممبر مجلس ادرات (کوئی مدیر نہ تھا)
جنوری - اپریل ۱۹۳۵ء

مئی ۱۹۳۵ء تا اگست ۱۹۳۶ء، (شریک مدیر پروفیسر محمد قاسم)
ستمبر ۱۹۳۶ء تا اکتوبر ۱۹۳۸ء
فروری - جولائی ۱۹۳۷ء

مئی ۱۹۳۵ء تا دسمبر ۱۹۳۳ء، (شریک مدیر ڈاکٹر سید عابد حسین)
نومبر ۱۹۳۸ء تا ستمبر ۱۹۳۹ء
اکتوبر ۱۹۳۳ء تا جنوری ۱۹۳۷ء

پروفیسر ضیاء الحسن فاروقی مئی ۱۹۶۳ء تا نومبر ۱۹۸۸ء

پروفیسر مقبول احمد ستمبر ۱۹۸۹ء تا جون ۱۹۹۲ء، 'مدیر اعلیٰ' (مدیر ڈاکٹر جمال الدین)

جناب نور الرحمن صاحب جنوری ۱۹۲۳ء تا جون ۱۹۶۳ء

پروفیسر نور الحسن ہاشمی اکتوبر ۱۹۳۹ء تا دسمبر ۱۹۳۳ء

پروفیسر یوسف حسین خاں ستمبر ۱۹۲۵ء تا فروری ۱۹۲۶ء، (شریک مدیر مولانا مسلم جیرا پوری)

مولانا اسلم جیراچوری

جامعہ ملیہ اسلامیہ کے شعبہ تصنیف و تالیف کی جانب سے ۱۹۲۳ء کے ماہ جنوری میں جب رسالہ جامعہ شائع ہوا تو بحیثیت ناظم شعبہ تصنیف و تالیف نور الرحمن صاحب اس کے مدیر ہوئے۔ لیکن ان کی یہ ذمہ داری ڈیڑھ سال بعد جون ۱۹۲۴ء کے شمارے کے ساتھ ختم ہو گئی۔ جولائی ۱۹۲۴ء سے رسالہ جامعہ مولانا اسلم جیراچوری کی ادارت میں شائع ہونا شروع ہوا۔ مولانا کا رسالے سے یہ تعلق تقریباً ایک دہے تک رہا۔ اس عرصے میں پروفیسر یوسف حسین خاں جو ابھی مزید تعلیم کے لیے فرانس نہیں گئے تھے، ان کے معاون رہے۔ ۱۹۲۴ء میں جب ڈاکٹر سید عابد حسین جرنی سے جامعہ ملیہ آئے تو وہ بھی مولانا اسلم جیراچوری کے شریک کار ہو گئے۔

مولانا اسلم جیراچوری ۲۷ جنوری ۱۸۸۲ء میں آغظم گڑھ کے موضع جیراچور میں پیدا ہوئے لیکن کم عمری میں ہی اپنے والد کے پاس بھوپال آ گئے۔ مولانا کے والد مولوی سلامت اللہ ریاست بھوپال میں مہتمم تعلیمات ہونے کے ساتھ ساتھ واعظ شہر بھی تھے۔ ان کے حلقہ احباب میں اس دور کے معروف ماہرین عربی زبان و ادب اور اسلامی علوم کے علماء تھے۔ مولانا کو پہلے قرآن حفظ کرایا گیا۔ پھر والد کی نگرانی میں عربی و فارسی زبان و ادب کی تعلیم مکمل کرائی گئی۔ مولانا نے جلد ہی اتنی لیاقت بہم پہنچالی کہ اپنے ہم سبوتوں کو درس دینے لگے۔ خداداد ذہانت، مولوی سلامت اللہ جیسے عالم دین کی تعلیم و تربیت، ریاست میں موجود عربوں کی صحبت اور شہر کا علمی ماحول سب نے مل کر مولانا کی علمی شخصیت کو ایک منفرد حیثیت عطا کی۔ مولانا نے اپنی تعلیم کی تفصیل 'میری طالب علمی' نام کے اپنے ایک سمون میں دی ہے۔ یہ مضمون رسالہ جامعہ کے اسلم جیراچوری نمبر میں دوبارہ شائع ہوا ہے۔

تعلیم مکمل کرنے کے بعد مولانا اسلم کچھ عرصہ لاہور میں پیسے اخبار کے دفتر میں بحیثیت عربی مترجم ملازم کرے۔ پھر ۱۹۰۲ء میں علی گڑھ کالجیٹ اسکول میں عربی فارسی کے استاد ہو گئے۔ چند سالوں بعد اینگلو اورینٹل کالج کی لٹن لائبریری (مولانا آزاد لائبریری، علی گڑھ) شعبہ مشرقیت کے مہتمم مقرر ہوئے۔ یہاں انھوں نے کتب خانہ کی کتابوں کی ایک فہرست مرتب کی، پھر علی گڑھ کالج میں عربی و فارسی کے پروفیسر ہو گئے۔ افتاد طبع کے اعتبار سے مولانا ان علماء

میں سے تھے جنہوں نے ملک پر انگریزوں کے اقتدار کو کبھی پسند نہیں کیا اور جب ۱۹۴۰ء میں ترک موالات کی تحریک کے نتیجے میں جامعہ ملیہ اسلامیہ قائم ہوئی تو مولانا محمد علی کی دعوت پر لبیک کہتے ہوئے زیادہ تنخواہ اور آرام آٹائٹس کی مدد دست کو چھوڑ کر بے سروسامانی اور تنگ دستی کے ماحول سے عبارت جامعہ ملیہ میں آ گئے اور پھر یہیں کے ہو کر رہ گئے مولانا اسلم ایک مجتہد عالم دین، سلام کی تاریخ اور عربی زبان و ادب کے مفید عالم تھے، اس کے ساتھ عربی فارسی اور اردو زبان کا اعلیٰ ذوق رکھتے تھے جس کا نمونہ ان کا فارسی و اردو کلام ہے۔ مزاج میں درویشی اور استغنا بدرجہ اتم موجود تھی۔ قدیم طرز تعلیم اور مسلک اہل حدیث کے زیر اثر تربیت کے باوجود اپنے فطری روشن خیالی کی بدولت عصری رجحانات اور خیالات سے بے خبر نہیں رہتے تھے۔ مذہب کی تعبیر و تشریح میں قرآن کو آخری حکم مانتے تھے اور حدیث کی صحت اور عدم صحت کا معیار بھی اس کے نزدیک قرآن ہی تھا۔ اسی لیے ایک طبقہ میں اہل قرآن کے نام سے معروف تھے۔ اپنے عقیدہ رکھنے والے سے بھی بڑی رواداری سے پیش آتے تھے۔ ان کے ایک عزیز شاگرد، در سابق ممبر پریس کمیشن معین الدین حارث کے مطابق ان کی وسیع النظری فراخ دلی و رواداری کا یہ عالم تھا کہ جہاں وہ اپنی رائے پر پختگی سے جے رہتے تھے وہیں فریق ثانی کو اپنی رائے رکھنے کا پورا حق بھی دیتے تھے۔ مولانا مسلم کی عصری رجحانات و میلانات سے واقفیت کی ان کی خوبی کا اعتراف کرتے ہوئے پروفیسر مجیب لکھتے ہیں: 'مولانا اپنے علم کو جامہ رکھنے کے قابل نہیں تھے، ان کا علم کتابی نہیں تھا، زمانے سے بے خبر نہیں تھا، دوسروں کے ذہن پر حکومت کرنا اپنا حق نہیں سمجھتا تھا۔ ان کا ذہن نئے تصورات ان کی طبیعت نئے اثرات قبول کرنے کے لیے تیار رہتی تھی۔'

مجتہد مجیب اعجازی ہے۔ رسالہ جامعہ کے سہ ماہی کی تصنیفی زندگی کی ابتدا، بھی صحافتی ماحول سے ہوئی۔ تعلیم مکمل کرنے کے بعد مولانا نے مدد دست کی زندگی نیسویں صدی کے معروف پیسہ خوار سے شروع کی۔ علی گڑھ کی مدد دست کے دوران تصنیف و تالیف کی ابتدا ہوئی، جہاں جرجی زیدین کی ایک کتاب کا ترجمہ علوم عرب کے نام سے کیا۔ اسی زمانے میں ساریع القرآن لکھی جو عربی سے تک علی گڑھ کالج میں، بیوت کے نصاب میں شامل رہی۔ عبداللطیف اعظمی صاحب نے ان کی کتابوں کی ایک فہرست مرتب کی ہے جو جامعہ

اسلم جیراجپوری نمبر میں شائع ہوئی ہے۔ اس میں انیس کتابوں کا ذکر ہے۔ اس میں شامل تاریخ الامت آٹھ جلدوں میں ہے۔ ابتدائی دور کے اسلامی قلمرو میں شامل ملکوں کی اردو زبان میں یہ ایک منفرد تصنیف ہے۔ رسالہ جامعہ میں مولانا کے چالیس مضامین شامل ہیں جو علوم کے ایک وسیع دائرے پر محیط ہیں۔ مولانا کے ادبی ذوق کی داد ڈاکٹر اقبال نے بھی دی ہے۔ ان کی ایک درجن شعری تخلیقات رسالہ جامعہ میں شائع ہوئی ہیں۔ 'روح جامعہ' کے عنوان سے جامعہ ملیہ پر لکھی گئی ان کی نظم آج بھی اپنی غنائیت اور داخلی کیفیت کی بدولت اپنی مقبولیت قائم رکھے ہوئے ہے۔

مولانا اسلم کے کتابوں پر تبصرے مختصر لیکن گہری علمی بصیرت لیے ہوئے ہیں۔ قرآن مجید کے اردو ترجمے کے سلسلے میں مولانا نے بعض مقامات پر مولانا محمود حسن کے ترجمے پر ڈپٹی نذیر احمد کے ترجمے کو فوقیت دی ہے علامہ مشرقی کی 'اشارات' پر تبصرہ لکھتے وقت کتاب کے سماجی خدمت کی اہلیت کو بڑھاوا دینے کی صفت کی بہت تعریف کی ہے اور مسلمانوں کو ایثار اور خدمت کے جذبے کے فروغ دینے کی ترغیب دی ہے۔

”رسالہ جامعہ نے اپنے سابق مدیر کو بھلایا نہیں“ اور ان کی ولادت کے سوویں برس مئی ۱۹۸۲ء میں مارچ ۲۰ مئی کے شماروں پر مشتمل ایک خاص نمبر شائع کیا۔ تیرہ مضامین پر مشتمل یہ نمبر جس میں خود مولانا کا لکھا ہوا مضمون 'میری طالب علمی' بھی شامل ہے، مولانا کی علمی اور ذاتی زندگی پر ایک مکمل دستاویز ہے۔

ڈاکٹر سید جمال الدین

ڈاکٹر سید جمال الدین جامعہ کے ہونہار طالب علم، جامعہ سے ایم۔ اے ہسٹری کی سند لے کر جامعہ ملیہ اسلامیہ کے شعبہ تاریخ و ثقافت میں لکچرار مقرر ہو گئے۔ مارہرہ کے صوفی خانوادے کے فرد ہونے کے ناطے مزاج میں وسیع الشربلی اور انکساری بدرجہ اتم تھی۔ انھوں نے اردو میں تاریخ نگاری پر دو قیام مضامین لکھے۔ ان کی صلاحیت اور شخصیت میں جامعہ کی روایت کی پاس داری کے پیش نظر پروفیسر ضیاء الحسن فاروقی کے ڈاکٹر حسین انشی نیوت آف اسلامک اسٹڈیز کے اعزازی ڈائرکٹر شپ سے ۱۹۹۸ء میں سبک دوشی پر انھیں انشی نیوت کا اعزازی ڈائرکٹر مقرر کیا گیا۔ ساتھ ہی رسالہ جامعہ کی ادارت بھی سونپی گئی۔ انھوں

نے ۱۹۹۳ء جنوری تک رسالے کی ترتیب و تدوین کی ذمے داریوں کو نہایت خوش اسلوبی سے نبھایا۔ اپنے دورِ ادارت میں انھوں نے پروفیسر صفرا مہدی کے تعاون سے رسالہ جامعہ کے 'ہریم چند نمبر' اور جواہر لال نہرو کی یاد میں 'نمبر شائع کیے۔ فروری ۱۹۹۳ء سے پروفیسر شمیم حنفی نے رسالے کی ادارت کی ذمے داری سنبھالی اس طرح رسالہ جامعہ اب اپنی اشاعت کے تیسرے دور میں داخل ہوا جو اپنے عنوانات اور اندراجات کی بدولت پچھلے ادوار سے بڑی حد تک مختلف ہے۔

پروفیسر صفرا مہدی

جامعہ ملیہ اسلامیہ میں شعبہ اردو کی سابق پروفیسر اردو کی معروف ادیبہ، فعال سماجی کارکن، خواتین کے جائز حقوق کے لیے ہر وقت سینہ سپر پروفیسر صفرا مہدی کا رسالہ جامعہ سے تعلق بہت مختصر رہا۔ صفرا مہدی دسمبر ۱۹۸۸ء سے مئی ۱۹۹۰ء تک رسالے کی تدوین میں ڈاکٹر سید جمال الدین کی شریک رہیں۔ لیکن رسالہ جامعہ کی ادارت سے اپنی وابستگی کے دوران انھوں نے 'ہریم چند کی یاد میں' کے نام سے رسالہ جامعہ کا ایک خاص نمبر مرتب کیا۔

پروفیسر ضیاء الحسن فاروقی

رسالہ جامعہ کے مدیر پروفیسر ضیاء الحسن فاروقی کی مدتِ ادارت سب سے طویل ہے۔ رسالہ جامعہ سے ان کا تعلق نومبر ۱۹۶۰ء میں رسالے کے دوسرے دورِ اشاعت سے اس وقت شروع ہوا جب وہ رسالے کی مجلسِ ادارت کے رکن بنائے گئے۔ رسالے کی ادارت کی ذمے داری ضیاء صاحب نے مئی ۱۹۶۴ء میں سنبھالی اور وہ نومبر ۱۹۸۸ء تک اس کے مدیر رہے۔ پچیس سال کے اس عرصے میں انھوں نے رسالے کے لیے تقریباً ڈھائی سو شذرات لکھے۔ شذرات کے علاوہ انھوں نے مضامین بھی لکھے جن کی تعداد ساٹھ سے زیادہ ہے۔ ضیاء صاحب نے مبینوں رسالہ جامعہ کے مستقل کالم 'حالاتِ حاضرہ' کے تحت جائزہ پیش کیا اور کتابوں کی ایک بڑی تعداد پر تبصرہ بھی لکھا۔

ضیاء صاحب نے ابتدائی تعلیم اپنے وطن ٹانڈہ اور پھر فیض آباد میں پائی۔ انھوں نے بی ٹی ٹھہر مسٹرم یونیورسٹی سے ۱۹۴۸ء میں بی اے اور الہ آباد یونیورسٹی سے ۱۹۵۰ء میں ایم اے کے امتحانات پاس کیے۔ جامعہ ملیہ اسلامیہ میں ملازمت کے دوران تعلیمی و تہذیبی پروہ

میک گل یونیورسٹی کناڈا گئے، جہاں سے اسلامک اسٹڈیز میں دوسرا ایم اے کیا۔

ملازمت کی ابتداء ضیاء صاحب نے ۱۹۵۰ء میں مدینہ اخبار (بجنور) کے ایڈیٹر مل اشاف میں شریک ہو کر کی جامعہ ملیہ اسلامیہ کی ملازمت سے سبک دوشی کے وقت وہ رسالہ جامعہ، اسلام اور عصر جدید اور اسلام اینڈ دی ماڈرن ایج (انگریزی) کے مدیر تھے۔ اس طرح پروفیسر ضیاء الحسن فاروقی کا تصنیف و تالیف کا سفر بھی ڈاکٹر سید عابد حسین ہی کی طرح بحیثیت صحافی کے شروع ہوا، اور عابد حسین صاحب ہی کی طرح ۱۹۸۸ء میں جامعہ ملیہ کے تینوں رسائل کی ادارت سے سبک دوشی کی شکل میں تکمیل کو پہنچی، اگرچہ اس کے بعد انھوں نے شہید حسرتجو اور مولانا آزاد، ٹورنٹس فریڈم (انگریزی) مع اردو ترجمہ جیسی کتابیں بھی مکمل کیں۔

ضیاء صاحب بجنور سے غالباً ۱۹۵۲ء میں دہلی آئے اور جمعیتہ العلماء ہند کے انگریزی 'ہفت روزہ دی مسیج کے مدیر ہوئے۔ جامعہ ملیہ اسلامیہ میں ملازمت انھوں نے ۱۹۵۳ء میں جامعہ کالج کے ایک لکچرر کی حیثیت سے شروع کی۔ لکچرر سے کالج کے پرنسپل پھر جامعہ ملیہ میں ڈین، پروفیسر، قائم مقام شیخ الجامعہ اور عزاری ڈائریکٹر ڈاکٹر حسین انسٹی ٹیوٹ آف اسلامک اسٹڈیز وغیرہ عہدوں پر خوش اسلوبی سے ذمے داریاں ادا کر کے ۱۹۸۸ء میں جامعہ ملیہ کی ملازمت سے سبک دوش ہوئے۔ ۱۹۹۱ء میں جامعہ ملیہ اسلامیہ میں ضیاء صاحب دو سال کے لیے ڈاکٹر حسین چیئر کے پروفیسر بھی مقرر ہوئے۔

اپنے دورِ ادارت میں ضیاء صاحب نے رسالہ جامعہ کو نئی سمت عطا کی۔ رسالے کے دورِ اول میں شذرات بڑی حد تک جامعہ ملیہ اسلامیہ کی تعلیمی اور انتظامی سرگرمیوں کے خیر نامے ہوتے تھے۔ ضیاء صاحب نے شذرات کو علمی، ادبی، سیاسی اور ثقافتی موضوعات اور معروف افراد پر اظہار خیال کا ذریعہ بنایا۔ انھوں نے شذرات کے دائرہ مضامین کو وسعت دے کر اس کے تحت تصوف، اخلاقیات، اسلام، ہندوستانی مسلمانوں کے تعلیمی و ثقافتی مسائل، اردو زبان و ادب، ملکی اور عالمی سیاسی مسائل جیسے موضوعات پر فکر، تجزیہ، رائے لکھے۔ شذرات میں تعزیتی نوٹ کا دائرہ محض جامعہ ملیہ اور مسلمانوں تک محدود نہ رہ کر علمی دنیا تک پھیل گیا۔ انھوں نے سیمن دی بوا، سنیتی کمار چٹرجی، سارتر، عبدالحکیم محمود، پنڈت ہر دے ناتھ کنزرو، سچد انند، وکاس

اچھے، طہ حسین، گب اور ڈاکٹر تارا چند پر تعزیتی نوٹ لکھے۔

ضیاء صاحب کے دورِ ادارت سے پہلے رسالہ جامعہ کے صرف دو خاص نمبر ملتے ہیں، 'سالگرہ نمبر' اور 'جوبلی نمبر'۔ ضیاء صاحب نے 'غالب'، 'مہاتما گاندھی'، 'اقبال'، 'مولانا محمد علی'، 'ڈاکٹر مختار احمد انصاری'، 'پروفیسر محمد مجیب' اور 'مولانا اسلم جیر اجپوری' پر خصوصی نمبر مرتب کیے۔ ڈاکٹر سید عابد حسین کے انتقال کے بعد اکتوبر ۱۹۷۸ء سے ضیاء صاحب نے اسلام اور عصرِ جدید اور اسلام اینڈ دی مائٹرن ایج کی بھی ادارت کی ذمہ داری سنبھال لی۔ ۱۹۷۸ء سے ۱۹۸۸ء تک ضیاء صاحب بیک وقت تین رسالوں کے مدیر رہے۔ اردو صحافت کی تاریخ میں غالباً کوئی ایسی دوسری مثال نہیں ملتی۔ مدینہ اخبار کے زمانہ ملازمت سے ہی انھوں نے ہندوستان کے آزادی کے بعد کے بدلتے ہوئے منظر نامے کے پس منظر میں، مسلمانوں کے مقام اور ان کو درپیش مسائل کو اپنے غور و فکر کا مرکز بنایا تھا۔ رسالہ جامعہ میں انھوں نے مسلمانوں کے ملی تشخص کا مسئلہ، افکارِ آزاد کی معنویت ہندوستانی مسلمانوں کے لیے ہندوستانی مسلمان سیکولر ریاست جیسے موضوعات پر مضامین لکھے۔ ہندوستانی مسلمانوں کے مسائل کے ساتھ ساتھ تصوف، اسلام کا نظامِ تعلیم اور اسلام میں راسخ الاعتقاد وغیرہ چند دوسرے موضوعات ہیں جن پر انھوں نے اپنے مضامین میں اظہارِ خیال کیا ہے۔ انھوں نے حضرت جنید بغدادی پر ایک کتاب مکمل کی اور ملفوظات حضرت نظام الدین اولیاء، فوائد الفواد کو انگریزی کا جامہ پہنایا۔ ان کی شہید جستجو کے نام سے لکھی گئی ڈاکٹر ذاکر حسین کی سوانح عمری اردو کے سوانحی ادب میں ایک قابلِ قدر اضافہ ہے۔ مولانا آزاد، ضیاء صاحب کے مطالعے کا موضوع ان کے زمانہ طالب علمی سے ہی رہے ہیں۔ مولانا آزاد سے ملاقات کا شرف انہیں ۱۹۵۱ء میں حاصل ہوا جب مدینہ اخبار کے نمائندے کی حیثیت سے انھوں نے مولانا آزاد سے انٹرویو کیا تھا۔ انٹرویو کو بنیاد بنا کر انھوں نے مدینہ اخبار میں 'حانقاہِ عظمت اسلام' کے عنوان سے ادارہ لکھا۔ کچھ عجب اتفاق ہے کہ ضیاء صاحب کی زندگی کی آخری تصنیف انگریزی میں مولانا ابوالکلام آزاد کی سوانح عمری کا حصہ اول ہے۔ ضیاء صاحب نے انگریزی کتاب کا اردو ترجمہ بھی مکمل کر لیا تھا۔ لیکن ابھی انگریزی کتاب چھپ کر باہر نہیں آئی تھی کہ اجل آگئی اور ۳۱ جولائی ۱۹۹۶ء کی شب ضیاء صاحب ابدی نیند سو گئے۔

ڈاکٹر سید عابد حسین

ڈاکٹر سید عابد حسین کا شمار ڈاکٹر ذاکر حسین اور پروفیسر محمد مجیب کے ساتھ جامعہ ملیہ اسلامیہ کے ارکانِ ثلاثہ میں ہوتا ہے۔ وہ ۱۹۲۶ء میں ذاکر صاحب اور مجیب صاحب کے ساتھ جرمنی سے جامعہ ملیہ اسلامیہ آئے اور ۳ دسمبر ۱۹۷۸ء کو اپنی زندگی کے تراسی سال پورے کر کے جامعہ کی بستی میں ہی ابدی نیند ہو گئے۔ جامعہ ملیہ اسلامیہ سے ڈاکٹر سید عابد حسین کا تعلق گہرا اور کئی حیثیتوں سے رہا۔ شیخ الجامعہ بھی رہے، پروفیسر بھی رہے۔ انھوں نے منتظم مشیر اور مدیر رسالہ کی حیثیت سے بھی جامعہ ملیہ اسلامیہ کی خدمت کی۔ جامعہ ملیہ سے باہر بھی علم و ادب کے ممتاز اداروں نے ان سے کسب فیض کیا۔ ان میں خاص طور پر قتل ذکر انجمن ترقی اردو ہند، ساہتیہ اکیڈمی، آل انڈیا ریڈیو اور علی گڑھ مسلم یونیورسٹی ہیں۔ انھوں نے مولوی عبدالحق کے ساتھ انگلش اردو ڈکشنری مرتب کی اور حکومت ہند کی سرکاری زبان کمیشن کے رکن بھی رہے۔

عابد صاحب کے بزرگوں کا وطن داعی پور (قون) ہے لیکن ان کی پیدائش اور پرورش بھوپال میں ہوئی جہاں ان کے دادا اور والد ملازمت کے سلسلے سے مقیم تھے۔ بچپن اور ابتدائی تعلیم کے دن بھوپال میں گزارے۔ بھوپال سے ہائی اسکول پاس کرنے کے بعد مزید تعلیم کے لیے میو کالج الہ آباد میں داخلہ لیا۔ الہ آباد یونیورسٹی سے بی اے درجہ اول میں پاس کر کے انگریزی میں ایم اے کرنے کی غرض سے علی گڑھ مسلم یونیورسٹی پہنچے لیکن حالات کو نا سازگار پا کر دوبارہ الہ آباد یونیورسٹی واپس آئے اور پھر ۱۹۲۱ء میں انگلستان جا کر آکسفورڈ یونیورسٹی میں داخل ہوئے۔ جب وہاں بھی حالات موافق نہیں نظر آئے تو جرمنی پہنچے۔ جرمنی میں سرائے یونیورسٹی سے تعلیم کے موضوع پر مقالہ لکھ کر پی ایچ ڈی کی سند لی۔ جرمنی میں ڈاکٹر ذاکر حسین اور پروفیسر محمد مجیب کی رفاقت ملی۔ یہاں دورانِ تعلیم ان تینوں نوجوانوں کی ملاقات ڈاکٹر محمد راجہ انصاری اور حکیم اجل خاں سے ہوئی جو یورپ کے دورے پر گئے ہوئے تھے۔ تینوں اصحاب نے جامعہ ملیہ اسلامیہ میں خدمت کرنے کا وعدہ کیا۔ جرمنی میں عابد صاحب نے پردہ عفلت نامی ڈرامہ لکھا اور کالج، یونیورسٹی، برلن سے دیوان غالب شائع کرنے میں ڈاکٹر ذاکر حسین کے شریک رہے۔ جامعہ کے یہ ارکان ثلاثہ جرمنی سے ۱۹۲۶ء میں جامعہ ملیہ آئے۔ رسالہ جامعہ کی ادارت میں عابد صاحب کی شرکت ان کے ۱۹۲۶ء میں جرمنی سے واپس آنے کے فوراً بعد سے ہی شروع ہو گئی جب وہ مولانا اسماعیل جیوری کے ساتھ

رسالے کے شریک مدیر بنائے گئے۔ ان کا رسالے سے یہ تعلق ۱۹۳۸ء تک قائم رہا۔ اس تمام عرصے میں کبھی پروفیسر محمد عاقل ان کے معاون رہے کبھی انھوں نے تنہا یہ خدمت انجام دی۔ تقریباً آٹھ سال کے وقفے کے بعد فروری ۱۹۴۷ء میں ایک پھر انھوں نے یہ ذمہ داری سنبھالی، لیکن ۱۹۴۷ء کے روح فرسا حالات کے تحت اگست ۱۹۴۷ء سے رسالے کی اشاعت بند کر دی گئی۔ رسالے کی اشاعت کا پہلا دور ختم ہوا، اور اسی کے ساتھ عابد صاحب کا رسالے سے بحیثیت مدیر تعلق بھی ختم ہو گیا۔ ان دنوں رسالہ جامعہ کی اشاعت کی ذمہ داری اردو اکادمی پر تھی اور عابد صاحب اردو اکادمی کے بھی روح رواں تھے۔ جامعہ ملیہ اسلامیہ کے ابتدائی دنوں میں اسے قائم رکھنے اور اس کے منصوبوں پر عمل کرنے کے سلسلے میں جامعہ کے بزرگوں نے کیسی کیسی پریشانیوں کا سامنا کیا اور کس طرح اپنے رفقاء کی ہمت بندھائے رکھی اس کی واضح جھلک عابد صاحب کے شذرات میں ملتی ہے۔ چند معروف عصری جرائد اکثر اپنے اداریوں یا نوٹ میں جامعہ ملیہ اسلامیہ کے بزرگوں کے اسلامی عقائد اور رسالہ جامعہ میں شائع مضامین میں اسلامی تعلیمات سے انحراف وغیرہ موضوعات پر سخت تنقید لکھتے لیکن عابد صاحب ان سب کا مدلل جواب نہایت شافقت انداز میں دیتے تھے۔

ادارتی ذمہ داریوں اور اکادمی کے کاموں کی دیکھ بھال کے ساتھ عابد صاحب کا مضامین لکھنے اور ترجمہ کرنے کا کام بھی جاری رہا۔ رسالہ جامعہ میں تعلیم، ادب، تاریخ، مذہب اور فلسفہ جیسے موضوعات پر ان کے تقریباً چالیس مضامین ہیں۔ ۱۹۲۶ء میں عابد صاحب نے مسلمانوں کی تعلیم اور جامعہ ملیہ اسلامیہ کے عنوان سے رسالے کے پانچ شماروں میں شائع ایک مفصل مضمون لکھا۔ اس مضمون کے ذریعہ انھوں نے جامعہ ملیہ اسلامیہ کے تعلیمی مقاصد کی وضاحت کی ہے۔ عابد صاحب شاعری کا بھی ذوق رکھتے تھے اور بقول مالک رام صاحب اپنے طالب علمی کے دور میں اپنے ایک فارسی قطعہ پر اکبر الہ آبادی مرحوم سے داد تحسین حاصل کر چکے تھے۔ لیکن علمی کاموں کی نلگن شاعری کے شوق پر غالب رہی۔ رسالہ جامعہ میں ان کے کلام کے سولہ نمونے ملتے ہیں۔ اسی طرح انھوں نے افسانے بھی لکھے ہیں۔

ڈاکٹر سید عابد حسین معلم، مفکر، منتظم اور مدیر ہونے کے ساتھ ایک صاحب طرز مصنف اور مترجم بھی تھے۔ ان کے تراجم کی فہرست لمبی ہے۔ انھوں نے نفسیات عنوان شباب (ایڈورڈ اسپرنگر)، تنقید عقل محض (کانٹ)، مکالمات افلاطون (افلاطون)، تلاش حق (مہاتما

گاندھی) اور تلاش ہند (جواہر لال نہرو) جیسی کتابیں جرمن اور انگریزی زبانوں سے اردو میں ترجمہ کیں۔ قوی تہذیب کا مسئلہ اور ہندوستانی مسلمان آئینہ ایام میں جیسی کتابیں لکھیں۔ اپنے تراجم اور تصانیف کے ذریعہ جامعہ کی روایت کے مطابق انھوں نے اردو کو ایک علمی زبان بنانے میں اہم رول ادا کیا ہے۔ ان کے طرز تحریر کے بارے میں خواجہ غلام السیدین لکھتے ہیں: 'خواہ وہ تصنیف کریں یا ترجمہ اس میں نہ صرف عالم کی پختگی اور وضاحت خیال ہوتی ہے بلکہ ایک باکمال ادیب کی تراش خراش اور آب و تاب بھی۔'

عابد حسین صاحب ایک دردمند دل لے کر آئے تھے۔ انھوں نے اپنی تمام عمر اپنے مضامین اور اپنی کتابوں کے ذریعے قوم کو اس کی فلاح و بہبود کا ادراک کرانے اور اس کی مشکلات کا امکانی حل پیش کرنے میں صرف کی۔ آزادی کے فوراً بعد کے دور میں، جب مسلمان مایوسی اور ذہنی پراگندگی کے دور سے گزر رہے تھے، عابد صاحب نے اپنی ادارت میں ایک ہفت روزہ اخبار سٹی روشنی کے نام سے شائع کرنا شروع کیا۔ خود اپنے اور دوسرے صحیح افکار مسلمانوں کے مضامین کے ذریعے انھوں نے قوم میں خود اعتمادی پیدا کرنے اور تعمیری ذہن رکھنے کی ضرورت پر زور دیا۔ اپنی زندگی کے آخری دور میں جب اکثر لوگ اپنے گزرے ہوئے دور کے واقعات کی تھوٹی میں ٹب جاتے ہیں ڈاکٹر سید عابد حسین نے اسلام اینڈ دی مارڈن ایج سوسائٹی قائم کی، سوسائٹی کا مقصد جدید دور کے تقاضوں کے پس منظر میں اسلام کے بنیادی اصولوں کی تفہیم و ترغیب تھا۔ انھوں نے سوسائٹی کی جانب سے اسلام اور عصر جدید (اردو) اور اسلام اینڈ دی مارڈن ایج (انگریزی) دوسہ ماہی رسالے شائع کرنا شروع کیے۔ عابد صاحب کی عملی زندگی کی ابتدا مسلم ہوشل لہ باد کے میگزین کے طالب علم مدیر کی حیثیت سے شروع ہوئی تھی، مذکورہ بالا دونوں رسائل کے ایڈیٹر کی حیثیت سے ۳ دسمبر ۱۹۷۸ء میں اختتام کو پہنچی اور ملک کا یہ بھی خواہ ہمیشہ کے لیے خاموش ہو گیا۔

پروفیسر محمد عاقل

رسالہ جامعہ کے مدیر کی حیثیت سے عاقل صاحب کا تعلق پروفیسر عابد حسین اور پروفیسر ضیاء الحسن ذروقی صاحب کے بعد سب سے زیادہ طویل عرصے کا رہا ہے۔ وہ یکم اپریل ۱۹۳۴ء کو جامعہ آئے اور جامعہ کے حیاتی رکن بن گئے۔ ۱۹۳۵ء میں عابد حسین صاحب کے ساتھ رسالہ جامعہ کے معاون مدیر ہوئے اور رات سے تعلق کا یہ سلسلہ ۹۴ء تک قائم رہا۔

تیرہ برس قائم رہا۔ اس عرصے میں عابد حسین صاحب کی عدم موجودگی میں انھوں نے تنہا بھی ادارت کی ذمہ داری سنبھالی۔ یہی نہیں بلکہ اکثر حالات میں پورے کا پورا شمارہ اپنی تحریروں سے مکمل کیا۔

ماقل صاحب نے علی گڑھ سے ایم۔ اے (معاشیات) میں سندلی اور جامعہ ملیہ آگے (۱) اور زندگی کے پچیس سال مختلف حیثیتوں سے جامعہ میں گزار کر جنوری ۱۹۶۲ء میں ملازمت سے استعفا دے کر اپنے وطن سہارنپور چلے گئے۔ سہارنپور میں رہ کر انھوں نے کبھی پلاننگ کمیشن میں ملازمت کے لیے ترلوک سنگھ کی مدد چاہی، کبھی دہلی یونیورسٹی میں پروفیسر بی این گنگولی کے ساتھ کام کرنے کی خواہش کا اظہار کیا لیکن جو تعلق جامعہ اور جامعہ والوں سے قائم ہو گیا تھا اس کی کشش انھیں ۱۹۷۰ء کے دہے کے وسط میں دوبارہ جامعہ لائی۔ اس بار وہ سہارنپور میں اپنی کشتی جلا کر آئے۔ مکان فروخت کر دیا، کتابیں جو ان کا کل اثاثہ تھیں ایک ٹرک میں بھرا دیں اور جامعہ آ کر جامعہ کے مہمان خانہ میں مقیم ہو گئے۔ زندگی کے بقیہ دن جامعہ نگر میں گزار کر جہاں اب وہ ماضی کی جامعہ کی ایک قدیم یادگار کی حیثیت اختیار کر چکے تھے ۱۹۹۵ء میں انتقال سے چند ماہ پہلے علی گڑھ اپنے ایک عزیز سے پاس گئے اور وہیں ان کی مٹی عزیز ہو گئی۔

رسالہ جامعہ میں اس کے قریباً ساٹھ مضامین شائع ہوئے ہیں۔ موضوع کے اعتبار سے یہ مضامین معاشیات، ساجیات، تاریخ کے علاوہ ادب اور تعلیم پر بھی ہیں۔ ان کے چند مضامین ان کے نام سے بغیر بھی شائع ہوئے ہیں۔ ان کی پہلی نگارش آل انڈیا مسلم ایجوکیشن کانفرنس کی کتاب مسلمانوں کے افلاس کا علاج پر تبصرہ ہے جو جولائی ۱۹۳۴ء کے شمارے میں شائع ہوا۔ انھوں نے ’اسوکھا ظلم کے نام سے ترکی انشاء پر داز عمر سیف الدین کے ایک افسانے کا ترجمہ بھی کیا جو اپریل کے شمارے میں شائع ہوا۔

ماقل صاحب پہلے ماہ معاشیات ہیں جنھوں نے مسلمانوں کی مختلف برادریوں کا سماجی و معاشی جائزہ روا زبان میں لکھا۔ انھوں نے سہارنپور کی مختلف برادریوں کے علاوہ دہلی کی لاہوری اور پنجابی برادری پر بھی مضامین لکھے۔ انجمن ترقی اردو کی فائز پر انھوں نے (چیز) کی کتاب کا ترجمہ آدمی اور منسب کے نام سے کیا۔ جامعہ عثمانیہ کے لیے انھوں نے برگس اور جارجون

کی کتاب کا ترجمہ معاشی تاریخ کے نام سے کیا۔ اس کے علاوہ ان کی چند دوسری کتابیں جامعہ ملیہ میں اجتماعی زندگی کی ابتداء، سیاسیات کی پہلی کتاب، آبادی کا مسئلہ اور ہندوستان کا قرض ہیں۔ عاقل صاحب نے کمریو صنعتوں کا جائزہ بھی لیا۔ ان کا ایک مضمون 'علی گڑھ کی تالے اور لوہے کی صنعت' کے عنوان سے ہے۔

جامعہ ملیہ میں تعلیم و تعلم کے ساتھ پروفیسر محمد عاقل نے کئی انتظامی ذمے داریاں بھی سنبھالیں۔ وہ عرصے تک کتب خانہ جامعہ ملیہ کے اعزازی لائبریرین رہے اور کتب خانے سے استفادے میں سہولت کے لیے ایک کتاب رہنمائے کتب خانہ مرتب کی جس میں نہ صرف جامعہ کے کتب خانے کی ابتدائی تاریخ ہے بلکہ اس کے وسائل کا ایک سرسری جائزہ اور مقامی طور پر درجہ بندی کے لیے ڈیوی اسکیم میں کی گئی ترمیم بھی دی گئی ہے۔ ۱۹۵۰ء میں جب حکومت نے جامعہ ملیہ کو ایک زرعی یونیورسٹی بنانے کی تجویز رکھی تو اسے عملی جامہ پہنانے کے لیے عاقل صاحب کو انگلستان بھیجا گیا جہاں انھوں نے آکسفورڈ یونیورسٹی میں زرعی معاشیات کے معروف ماہر پروفیسر ایش بی (Ashby) کی رہنمائی میں زرعی معاشیات کا مطالعہ کیا۔ انگلستان سے واپسی پر وہ شعبہ معاشیات زرعی و اجتماعیات دیہی کے ڈائرکٹر بنائے گئے۔ شعبے کی نگرانی میں جامعہ میں زراعت پر عملی تحقیق کے لیے سبزی اگانے کا تجربہ کیا گیا اور عاقل صاحب نے سبزی کی کاشت پر دو کتابیں مرتب کرائیں۔

اپنی طبیعت کے اعتبار سے عاقل صاحب ایک آزاد منش انسان تھے اور ہر ایک سے اسی مزاج کی توقع رکھتے تھے۔ غالباً علی گڑھ میں دوران تعلیم انھوں نے جامعہ ملیہ کے آزاد ماحول کے بارے میں سن رکھا تھا اس لیے تعلیم مکمل کر کے جامعہ آ گئے۔ اپنے ایک مضمون میں لکھتے ہیں: 'جائزہ و ناجائز تنقید اور محاسبہ کی جس قدر آزادی جامعہ ملیہ میں ہے مشکل ہی سے کسی دوسرے ادارے میں ہوگی۔ تنقید سے کوئی شخص شیخ الجامعہ سے چپ اسی تک کوئی بچا ہوا نہیں ہے۔ جامعہ آزاد لوگوں کی جماعت ہے۔' (جامعہ حوصلی مصدر)۔ آزادی کے اس جذبے کی زد ان کی طبیعت پر ایسی پڑی کہ مزاج سے ٹھہراؤ ہمیشہ کے لیے رخصت ہو گیا۔ جس تیزی سے کوئی فیصلہ کرتے اسی رفتار سے اسے بدل بھی دیتے تھے لیکن اعصاب مضبوط تھے۔ ناگواری کا اظہار بھی غائب کے اشعار کی مدد سے کرتے تھے۔ جب جامعہ آئے تھے تو جامعہ کے ماحول پر ڈاکر

صاحب کے مزاج کا پرتو بدلے ہوئے ماحول سے ہم آہنگ کرنے میں بے چینی محسوس کرتے تھے۔ ملک کے سیاسی قائدین جو جامعہ کے حامی اور معین رہ چکے تھے اب نئے دور کے ارباب اقتدار بن چکے تھے اور ان کے اور جامعہ کے درمیان کے رشتے اپنی پائیداری کھوتے ہوئے نظر آرہے تھے۔ اب ان قائدین کے سامنے جامعہ کو ساتھ لے کر جدوجہد کرنے کی جگہ پورے ملک کی تعمیر نو کے مسائل تھے۔ دوسری طرف جامعہ کی ملک کی آزادی کی خاطر اپنی قربانیاں تھیں۔ لیکن جامعہ کے بزرگ اس کی قیمت طلب کرنے کے بجائے دوسروں میں اس احساس کے پیدا ہونے کے متوقع تھے۔ اس پاس وضع نے جامعہ کے مستقبل کے لیے مسائل کھڑے کر دیے تھے لیکن ان پیچیدگیوں کا ادراک ہریک کے بس کی بات نہیں تھی۔ خود عاقل صاحب نے بھی اپنے کو متزلزل پایا، جو مکان جامعہ میں بنایا تھا اسے فروخت کر دیا پھر اسے واپس لینا چاہا۔ جامعہ سے استعفیٰ دے کر پھر واپس لے لیا۔ جامعہ میں دہلی دہلی سی گروہ بندی شروع ہو گئی تھی جس میں ایک گروہ کے سرخیل عاقل صاحب بھی تھے۔ آخر یہاں کے حالات کو نا سازگار دیکھ کر ہی جنوری ۱۹۶۲ء میں جامعہ کو خیر باد کہا تھا اور سہارنپور واپس چلے گئے تھے۔ اپنی ذہنی تکلیفوں کا اظہار ذاکر صاحب سے کرتے تھے اور اکثر جوابی خطوط میں ذاکر صاحب نے ان کے لیے کسی دوسرے ادارے میں ملازمت کی کوشش کا ذکر کیا ہے۔ ذاکر صاحب ان کی دلجوئی بھی کرتے تھے۔ ایک خط میں لکھتے ہیں: 'عاقل صاحب دکھ اسی لیے ہوتے ہیں کہ انھیں سہا جائے۔'

عاقل صاحب کیونسٹ تحریک سے شروع ہی سے متاثر تھے۔ انھیں سوویت یونین کی ہر چیز پسند تھی۔ انھوں نے سوویت کا سفر بھی کیا تھا۔ ایمرجنسی کے دوران جب بائیں بازو کے کچھ افراد گرفتار ہوئے تو ان میں عاقل صاحب بھی تھے۔ جیل کے معمولات جہاں دوسروں کے لیے باعث پریشانی تھے عاقل صاحب اس ماحول میں بھی نہایت سکون سے رہے۔ انھوں نے اپنی ضرورتوں کو اتنا مختصر کر لیا تھا کہ اب حوالات کی چار دیواری اس کو مزید مختصر کرنے میں خود کو معذور پاتی تھی۔ حوالات میں کھانے کے لیے دلیہ ملتا تھا جس کے جملہ سیاسی قیدی شاکی تھے لیکن دلیہ تو عاقل صاحب کی برسوں سے مرغوب غذا بن چکی تھی۔ جامعہ کی زندگی میں عاقل صاحب کو کبھی رکشے پر آتے جاتے نہیں دیکھا گیا، وہ ا دکھلا، جامعہ ٹر، بگلہ ہاؤس، ذاکر ٹر جملہ بستیوں میں اپنے ملاقاتیوں کے گھر پر بندی سے جاتے تھے لیکن ہمیشہ پیدل چلتے ہوئے دیکھے گئے۔

رسالہ جامعہ کا ایک مقصد اردو زبان کو علمی زبان کی حیثیت سے فروغ دینا تھا۔ عاقل صاحب نے معاشیات اور سماجیات کے موضوعات پر اردو میں مضامین اور کتابیں لکھیں اور ترجمے کیے۔ دوران جنگ ملک کے سیاسی و معاشی حالات پر جائزے پیش کیے۔ اس طرح عاقل صاحب کا شمار اردو زبان کے ان مصنفین میں ہوگا جنہوں نے سماجی علوم پر مضامین اور کتابیں لکھ کر اسے خالص ادبی زبان کی جگہ علمی زبان بنانے میں قابل ذکر رول ادا کیا ہے۔

پروفیسر عبدالعلیم

رسالہ جامعہ کے مدیروں میں پروفیسر عبدالعلیم کا دور مختصر ترین تھا۔ وہ ۱۹۳۴ء کی مجلس ادارت کے ایک رکن تھے اور یہ مجلس ادارت رسالہ جامعہ کو نئے طور پر مرتب کرنے کے لیے تشکیل دی گئی تھی جس کے مطابق رسالے کے بارہ شماروں کو اسلامیات، اجتماعیات اور ادبیات پر تقسیم کیا گیا اور ہر ایک موضوع پر چار شمارے شائع کرنا قرار پایا۔ جامعہ کی اشاعت کا یہ تجربہ ایک جلد کے ساتھ ہی ختم ہو گیا اور پروفیسر عبدالعلیم مجلس ادارت کی رکنیت سے سبکدوش ہوئے۔

پروفیسر عبدالعلیم ۵ دسمبر ۱۹۰۷ء کو غازی پور کے موضع بیرجنج میں پیدا ہوئے۔ ان کے والد عبدالعظیم صاحب چٹے کے اعتبار سے وکیل تھے۔ عبدالعلیم صاحب نے ابتدائی تعلیم غازی پور کے مدرسہ چشمہ رحمت میں پائی۔ بلیا سے ہائی اسکول پاس کر کے والد صاحب کی رہائش بر خلاف علی گڑھ مسلم یونیورسٹی میں داخلہ نہ لے کر جامعہ طبع آئے جہاں سے بی اے کی سند لے کر ۱۹۲۹ء میں جرمنی پہنچے اور برلن یونیورسٹی سے تاریخ عقیدہ اعجاز القرآن کے موضوع پر مقالہ لکھ کر پی ایچ ڈی کی سند لی۔ ہندوستان واپس آ کر جامعہ میں اردو اکیڈمی کے فیلو ہوئے لیکن کچھ ہی دنوں بعد پہلے علی گڑھ مسلم یونیورسٹی اور پھر لکھنؤ یونیورسٹی چلے گئے۔ ۱۹۵۰ء میں بارہ علی گڑھ مسلم یونیورسٹی بحیثیت ریڈر اور صدر شعبہ عربی بلائے گئے جہاں ریڈر سے پروفیسر بن گئے۔ ڈائریکٹر انسٹی ٹیوٹ آف اسلامک اسٹڈیز اور پھر وائس چانسلر بنے۔ اسی دوران انڈین انسٹی ٹیوٹ آف انٹرنیشنل اسٹڈیز کے شعبے برائے ویسٹ ایشین اسٹڈیز دہلی میں ورینٹ پروفیسر بھی رہے۔ اس چانسلری مدت پوری کیے بغیر علی گڑھ سے مستعفی ہو کر دہلی چلے آئے جہاں ترقی اردو بورڈ کے چیئرمین متعین ہوئے۔ اسی حیثیت میں دہلی میں فروری ۱۹۷۶ء میں انتقال فرما گئے۔

پروفیسر عبدالعلیم کا تصنیفی کارنامہ تو بہت مختصر ہے لیکن ان کی علمی شخصیت کا یہ تو ترقی پسند

ادب کی تحریک اور ہندوستانی علوم اسلامی کے مطالعے پر بہت گہرا پڑا۔ وہ بولنے سے زیادہ سننا پسند کرتے تھے اور ہر مسئلے پر جو ان کے سامنے پیش ہوتا تھا نہایت صائب رائے پیش کرتے تھے۔ ایک روایت کے مطابق ڈاکٹر ذاکر حسین اپنے علی گڑھ کے زمانہ وائس چانسلری میں عبدالعلیم صاحب کی رائے پر بہت اعتماد کرتے تھے۔ عبدالعلیم صاحب انجمن ترقی پسند مصنفین کے بانیوں میں سے تھے اور برسوں اس کے روح رواں رہے۔

اردو ادب کے رجحانات پر ایک نظر، عقیدہ اعجاز القرآن کی تاریخ، سیرت نبوی اور مستشرقین بھی ان کا تصنیفی سرمایہ ہے۔ لیکن اپنی فہم و فراست اور ژرف بینی سے انھوں نے ایک پوری ادبی تحریک کے سمت کو متعین کرنے کا رول ادا کیا۔ سجاد ظہیر نے اپنی کتاب روشنائی میں ان کی شخصیت کا خاکہ ان الفاظ میں کھینچا ہے 'ان کی اپنی ذات میں شرعی تعلیم، علی گڑھ یونیورسٹی، جامعہ ملیہ اور جرمن تربیت کا ایک میل ہوا ہے۔ ان کے منطقی ذہن میں سیاسی اور ادبی ترقی پسندی نے اس طرح جگہ بنالی ہے جیسے عربی مصادر کی گردانوں نے۔ ان کی وسیع المشرقی میں ایک دلکش سخت گیری ہے اور ان کی آزاد خیالی اور جدید سائنسی فکر قومی روایات کے مضبوط اور چمکدار چوکھٹے سے گھری ہوئی معلوم ہوتی ہے۔'

عبداللطیف اعظمی

عبداللطیف اعظمی صاحب جامعہ رسالے کے مدیر کبھی نہیں رہے۔ مدیر معاون بھی وہ بہت عرصے بعد بنائے گئے۔ لیکن ان کے ذکر کے بغیر مدیران جامعہ کے سوانحی خاکوں کا یہ حصہ نامکمل سا رہے گا۔ رسالے سے ان کا تعلق بحیثیت طابع و ناثر، نومبر ۱۹۶۰ء میں اس کی اشاعت کے دوسرے دور سے شروع ہوتا ہے۔ رسالہ جامعہ کے مضمون نگاروں کی صف میں وہ دسمبر ۱۹۳۸ء میں ہی اپنے مضمون علی گڑھ، ندوۃ العلماء اور جامعہ عثمانیہ کی اشاعت کی بدولت شامل ہو چکے تھے۔ اگست ۱۹۶۲ء میں انہیں رسالے کا مرتب بھی لکھا گیا۔ اس وقت تک بحیثیت مدیر کنسی کا نام نہیں شائع ہوتا تھا۔ ۱۹۶۳ء میں پروفیسر ضیاء الحسن فاروقی مدیر جامعہ بنائے گئے۔ کچھ عرصے بعد عبداللطیف اعظمی صاحب کے نام کے ساتھ مدیر معاون لکھا جانے لگا۔ دسمبر ۱۹۸۸ء میں جب رسالے کی ادارت ڈاکٹر جمال الدین کے حصے میں آئی تو اعظمی صاحب مشیر بنائے گئے اور پھر ستمبر ۱۹۸۹ء سے رکن مجلس مشاورت ہو گئے۔ یہ تعلق

زندگی کے آخری دم تک قائم رہا۔ لیکن رسالہ جامعہ کے سلسلے میں اعظمی صاحب کی شخصیت کی اہمیت کا اندازہ ان کی دستوری حیثیت سے لگانا صحیح نہیں ہوگا۔

۱۹۴۷ء کے قیامت خیز ہنگامے میں جامعہ ملیہ کو بھی بڑا نقصان اٹھانا پڑا۔ قردلبارغ میں واقع جامعہ ملیہ کے مرکزی دفاتر فساد کی زد میں آ گئے۔ جامعہ ملیہ کا کتب خانہ، مکتبہ جامعہ کی کتابیں اور دوسرے سامان لوٹ مار اور آتش زدگی کا شکار ہو گئے۔ جامعہ ملیہ نہ تو کسی ریاستی حکومت کے قانون کے تحت قائم ہوئی تھی اور نہ مرکزی حکومت کے کسی قانون کے تحت اس کے مالی وسائل کا انحصار قوم کے جذبے اور دو ایک دیسی ریاستوں کی مالی اعانت پر تھا۔ اب صورت حال یہ تھی کہ قوم کا وہ نظم جس سے مالی وسائل فراہم ہوتے تھے بکھر چکا تھا۔ برصغیر کی سرحدیں سیاسی انقلاب کی بدولت ایک بار پھر تبدیلی سے ہمکنار ہو گئی تھیں۔ جامعہ اشاف کی کئی اہم شخصیتیں اب اپنے آبائی وطن کو ایک دوسرے ملک میں دیکھ رہی تھیں اور وطن کی محبت میں جامعہ کو خیر باد کہنے پر مجبور تھیں۔ اس کے نتیجے میں جامعہ ملیہ کے مالی اور انسانی دونوں ہی وسائل اس حد تک متاثر ہوئے کہ عرصے تک رسالے کو دوبارہ جاری کرنا ممکن نہ ہو سکا۔

نومبر ۱۹۶۰ء میں رسالہ جامعہ کی دوبارہ اشاعت ایک نجی امداد کی رہن منت ہے جس کی پوری تفصیل عبداللطیف اعظمی صاحب نے رسالہ جامعہ کے اکتوبر ۱۹۷۹ء کے شمارے میں اپنے ایک مضمون میں دی ہے۔ یہ نجی امداد ایسی بابرکت ثابت ہوئی کہ رسالے کی اشاعت آج بھی نہ صرف جاری ہے بلکہ علمی اور ادبی رسائل میں یہ رسالہ ایک ممتاز مقام حاصل کر چکا ہے۔

رسالہ جامعہ کی اشاعت کے دور ثانی میں عبداللطیف اعظمی صاحب نے رسالے کی اشاعت کی ذمہ داری کچھ اس طرح سنبھالی کہ مدیر جامعہ کی عدم موجودگی بھی رسالے کی بروقت اشاعت میں کبھی حارج نہیں ہوئی۔ انھوں نے اشاعتی ذمے داریوں کے ساتھ ساتھ رسالے میں کوائف جامعہ بھی لکھے۔ کتابوں پر تبصرے بھی کیے اور جب کبھی مدیر کی مصروفیت کی بنا پر شذرات نہ لکھا جاسکا تو اعظمی صاحب نے شذرات بھی لکھے۔ اشاعت کے لیے موصول دوسروں کے مضامین میں بھی اگر کوئی وضاحت طلب بات ہوتی تو اپنے نوٹ کے ذریعے اس کی کو بھی پورا کر دیتے تھے۔ اگر کسی قاری نے کسی مضمون میں کسی خامی یا حقائق کی غلطی کے سلسلے میں کوئی مراسلہ لکھا تو اصل مصنف سے پہلے خود اعظمی صاحب مراسلہ نگار سے

بھڑ جانے" سے بھی دریغ نہیں کرتے تھے۔ علمی بحثی کا ہنر انھوں نے اپنی تعلیم کے دورِ اوّل میں مدرسہ الاصلاح اور ندوہ میں اچھی طرح سیکھ لیا تھا۔ علمی بحث میں وہ کسی سے ان کی حیثیت کی بناؤ پر مرعوب ہونا نہیں جانتے تھے۔ موضوع بحث کسی لفظ کا کوئی لسانی پہلو ہو یا بات تاریخی حقائق کی ہو۔ کسی شعر کا مفہوم زیر بحث ہو یا اس کا وزن، عبداللطیف اعظمی ہر میدان کے مرد تھے۔ اپنے اوپر کی مٹی تقید کو نہایت مہر سے سنتے تھے اگرچہ جوابی وار کیے بغیر نہیں رہتے تھے۔ لیکن جوابی وار کے دوران چہرے کی مسکراہٹ فریقِ ثانی کو یہ احساس کراتے بغیر نہ رہتی تھی کہ "معرکہ سخت ہے"۔ عبداللطیف اعظمی صاحب نے رسالے کے لیے سو سے زیادہ مضامین لکھے۔ ان میں کچھ ترجمے بھی ہیں، ذاکر صاحب اور اسلم جیرا پوری کے مضامین اور کتابوں کی فہرستیں ہیں، ان لوگوں کی نیز پروفیسر آل احمد سرور اور پروفیسر مشیر الحق مرحوم کی زندگی سے متعلق اہم تاریخیں ہیں۔ اعظمی صاحب متعدد کتابوں کے مصنف و مرتب ہیں۔ ہندوستانی اردو مصنفین کی ایک ڈائرکٹری انھوں نے بڑی محنت سے مرتب کی تھی جو دہلی اردو اکادمی (دہلی) نے شائع کی ہے۔ عبداللطیف اعظمی صاحب عابد صاحب کے اخبار مثنیٰ روشنی کی مجلسِ ادارت میں بھی شریک رہے ہیں اور انجمن ترقی اردو، دہلی شاخ کے رسالہ صبح کے مدیر معاون بھی رہے۔ جب تک صحت نے ساتھ دیا، دہلی کی مٹی یا ادبی محفل میں چاہے وہ جن کے اس پار ہو یا اس پار شریک ہوئے بغیر نہیں رہتے تھے اور شرکتِ محفلِ براہ نام نہیں، بھرپور ہوتی تھی۔

۱۹۱۷ء میں اعظم گڑھ کے ایک نو مسلم خاندان میں پیدا ہوئے۔ عبداللطیف اعظمی صاحب نے اسکولی تعلیم مدرسہ الاصلاح، اعظم گڑھ اور دارالعلوم ندوۃ العلماء لکھنؤ میں حاصل کی۔ ۱۹۳۶ء میں جامعہ آئے جہاں سے بی اے کی سند اول درجے میں حاصل کی۔ طالب علمی کے زمانے میں جامعہ کے قلمی رسالے حوہر کے ایڈیٹر رہے اور مولوی عبدالحق پر رسالے کا ایک خاص نمبر مرتب کیا۔ بی اے کے بعد ہی وہ جامعہ میں ملازم ہو گئے۔ جہاں مدرسہ میں اتالیق رہے، مکتبہ جامعہ اور کتب خانہ میں کام کیا اور پھر مرکزی دفاتر میں شیخ الجامعہ کے دفتر میں تقرری ہوئی جہاں سے بحیثیت سیکرٹری شیخ الجامعہ ملازمت سے سبکدوش ہوئے۔ دورانِ ملازمت ملی گڑھ مسلم یونیورسٹی سے اردو میں ایم اے بھی کر لیا۔ جہاں رہے اپنا کام نہایت فرض شناسی کے ساتھ انجام دیا۔ چنانچہ بحیثیت سیکرٹری شیخ الجامعہ پہلے مجیب صاحب اور پھر مسعود حسین

خاں صاحب کے گرد ایسا آہنی حصار کھینچ رکھا تھا کہ بیشتر کم ہمت افراد شیخ الجامعہ سے ان کے دفتر میں ملنے کا خیال دل سے نکال دیتے تھے۔ لیکن ان کا یہ بانک پن محض دفتر تک محدود تھا۔ مزاج کی درستگی کا یہ انداز دفتر سے باہر گفتگو کے انداز میں بدل جاتا تھا۔ علم و ادب کی دنیا کے لوگ بھی برتری بر بنائے عہدہ کے عیب سے مبرا نہیں۔ اعظمی صاحب عہدے کے اعتبار سے انتظامیہ کے فرد تھے، غالباً اسی لیے علمی حلقوں میں ان کی وہ پزیرائی نہیں ہوئی جس کے وہ بجا طور پر مستحق تھے۔ انھیں بھی اس کا بخوبی احساس تھا لیکن ساتھ ہی انھیں خود کو پس پشت کر لینے کا ہنر خوب آتا تھا۔ ان کی اس صفت سے واقف افراد نے، جب بھی چاہا، ان کا ”علمی استحصال“ کیا۔ اردو ادب میں ان کی خدمات کے اعتراف کے طور پر جو کتاب مرتب کی گئی، وہ مکتبہ جامعہ سے عبد اللطیف اعظمی: حیات و خدمات کے نام سے ۱۹۸۵ء میں شائع ہوئی، اس میں درج مضامین میں سے اکثر میں بھی ان کی صلاحیتوں کے اعتراف کے انداز میں اعتراف سے زیادہ تسنن کا پہلو نمایاں ہے۔

جامعہ ملیہ اسلامیہ کی اقدار کا یہ عشق، شبلی، ذاکر حسین اور ابوالکلام آزاد کا پرستار دہلی کی ادبی و ثقافتی مجلسوں کا حاضر باش، علمی مناظرے کا بانکہ، ادب، نقد اور صحافی ایک بھرپور ادبی زندگی گزار کر ۱۱ مئی ۲۰۰۲ء میں جان جان آفریں کے سپرد کر کے ہمیشہ کے لیے خاموش ہو گیا۔

پروفیسر نور الحسن ہاشمی

پروفیسر نور الحسن ہاشمی رسالہ جامعہ کے اکتوبر ۱۹۳۹ء سے دسمبر ۱۹۴۳ء تک مدیر رہے۔ یہ زمانہ تھا جب وہ علی گڑھ میں اپنا تحقیقی مقالہ بھی لکھ رہے تھے۔ بقول عبد اللطیف اعظمی اکثر و بیشتر وہ رسالے کی ترتیب کا کام بھی علی گڑھ میں ہی کرتے تھے اور مرتب کیا ہوا مسودہ دہلی بھیج دیتے تھے۔ ان کے دور ادارت کے کل چار عدد شذرات کا سراغ ملتا ہے جن میں سے دو رسالے کے لیے مضامین طلب کرنے کے لیے لکھے گئے ہیں۔ ہاشمی صاحب نے رسالے میں دو نئے عنوانات قائم کیے۔ ان میں سے ایک اپنی اصلاح کے نام سے موسوم تھا۔ اس کا مقصد مسلمانوں میں پائی جانے والی سماجی برائیوں کی جانب ان کی توجہ مبذول کرانا تھا۔ اس عنوان کے تحت لوگوں سے مسلمان اور انھیں باہمی، مسلمان اور شعری و شاعری، مسلمانوں کی مدھی تعلیم اور ہمارے یتیم خانے وغیرہ موضوعات پر مضامین رسالے

میں ملتے ہیں دوسرا عنوان 'دنیا' ادب کا تھا۔ اس عنوان کے تحت ہندوستان اور مغربی ممالک کی زبان و ادب میں ہونے والی ادبی سرگرمیوں سے اردو داں طبقے کو واقف کرایا جاتا تھا۔ ایک شمارے میں لندن میں ملک راج آنند اور اقبال سنگھ کے اشتراک سے انڈین رائٹنگ ٹائی رسالے کے شائع کرنے کی تجویز کا ذکر ملتا ہے ایک دوسرے شمارے میں گجراتی زبان میں انسائیکلو پیڈیا کی اشاعت کے متعلق معلومات فراہم کی گئی ہیں۔ ہاشمی صاحب نے انگریزی ناولوں کے مختصر تراجم کی بھی بنا ڈالی اور جامعہ میں شائع کیا۔ آدم بیڈ کا اختصار خود انھوں نے کیا۔ نور الحسن ہاشمی صاحب نے ہندوستانی مسلمانوں کے تہذیب و تمدن کا عنوان بھی قائم کیا اور اس کے تحت پروفیسر محمد مجیب، مظہر الدین صدیقی، عبد القوی اور عبد الحمید وغیرہ کے مضامین ملتے ہیں۔ لیکن پروفیسر ہاشمی کے دور ادارت کے ختم ہونے کے ساتھ ہی یہ عنوانات بھی ختم کر دیے گئے۔

پروفیسر نور الحسن ہاشمی اودھ کی ایک مردم خیز بستی سندیلہ میں اگست ۱۹۱۱ء کو پیدا ہوئے۔ اسکول اور کالج کی تعلیم لکھنؤ میں مکمل کی جہاں لکھنؤ یونیورسٹی سے انگریزی زبان و ادب میں ایم اے کی سند لی۔ علی گڑھ مسلم یونیورسٹی سے دوسرا ایم اے اردو اور فارسی میں امتیازی نمبروں سے پاس کیا اور پروفیسر رشید احمد صدیقی کی نگرانی میں دلی کسا دبستان شاعری کے موضوع پر مقالہ لکھ کر پی ایچ ڈی کی سند پائی۔ لکھنؤ یونیورسٹی میں دوران ملازمت کلیات ولی مرتب کیا، جس پر لکھنؤ یونیورسٹی نے ڈی لٹ کی سند عطا کی۔ ہاشمی صاحب نے ملازمت کی ابتداء دہلی کالج میں لکچرر کی حیثیت سے ۱۹۳۴ء میں کی لیکن ایک سال بعد ہی لکھنؤ یونیورسٹی کے شعبہ اردو و فارسی میں لکچرر ہو کر لکھنؤ واپس آ گئے اور ۱۹۷۶ء میں اسی جگہ سے بحیثیت پروفیسر امیرٹس ریٹائر ہوئے۔

ہاشمی صاحب نے اپنا علمی سفر اردو ادب میں تحقیق و تنقید سے شروع کیا اور تمام عمر تحقیق و تدوین متن میں مصروف رہے۔ سوطرز مرصع، مثنوی سراپا سور، طوطی نامہ، سب رس، بکٹ کھانی، کلیات حسرت دہلوی، ایک نادر روز نامہ وغیرہ ان کی تدوین کی ہوئی چند معروف کتابیں ہیں۔ پروفیسر ولی الحق انصاری کے مطابق 'جہاں تک درستی متن کا سوال ہے وہ اس فن میں گئے چنے پروفیسروں میں سے ایک تھے۔ اس کے علاوہ ہاشمی صاحب نے لکھنؤ اور جنگ آزادی، ادب کیا ہے؟ ادب اور مقصد، ناول کیا

ہے ؟ جیسی تنقیدی کتابیں بھی لکھیں۔

ہاشمی صاحب کا تعلق ایک ایسے خاندان سے تھا جو دینی اور دینیوں دونوں قسم کے علوم میں دستگاہ رکھتا تھا۔ والد مولوی سید مجتبیٰ علی سے طبیعت میں درویشی ملی تھی۔ مزاج میں انکساری اور شرمیلا پن خاصا تھا۔ اگرچہ شاعری کا اعلیٰ ذوق رکھتے تھے اور کلام کا مجموعہ شائع بھی ہو چکا ہے لیکن بہت کم لوگ ان کی شعری ملاہیتوں سے واقف ہیں۔

پروفیسر نور الحسن ہاشمی صاحب نے طویل عمر پائی اور علمی دنیا میں بڑی قدر و منزلت حاصل کی۔ ریاستی اور مرکزی حکومتوں سے توصیفی سندیں ملیں۔ غالب انشی ٹیوٹ، یو پی اردو اکادمی، آل انڈیا میرا کادمی وغیرہ نے انعام و اکرام سے نوازا۔ اردو زبان و ادب کا یہ ممتاز محقق ۲۸ نومبر ۲۰۰۰ء کو وفات پا گیا۔

جناب نور الرحمن صاحب

جناب نور الرحمن صاحب رسالہ جامعہ کے بانی مدیر کا ادبی ذوق بہت نکھرا ہوا تھا۔ یہ جامعہ کے اول دور میں طالب علم تھے اس دور میں اس کے پرنسپل مولانا محمد علی تھے۔ ڈاکٹر ذاکر حسین، کنور محمد اشرف، سید محمد ٹوکی، عبدالعلیم احزازی اور سعید انصاری ان کے علی گڑھ کے ساتھیوں میں تھے۔ نور الرحمن صاحب میں لکھنے کا شوق دور طالب علمی ہی سے تھا۔ چنانچہ ان کے اکثر مضامین علی گڑھ میگزین میں شائع ہوئے۔ انھوں نے میر اور اکبر الہ آبادی کے کلام کا انتخاب الگ الگ کتابی صورت میں شائع کیا۔ ۱۹۴۷ء میں جب انجمن ترقی اردو کی تنظیم نو ہوئی اور علی گڑھ اس کا دفتر قرار پایا تو نور الرحمن صاحب اس کے سیکریٹری مقرر ہوئے لیکن پھر جلد ہی پاکستان چلے گئے جہاں ۱۹۷۲ء کو ان کا انتقال ہو گیا۔

رسالہ جامعہ کی ان کی مدت ادارت ڈیڑھ سال (جنوری ۱۹۲۳ء تا جون ۱۹۲۴ء) کی ہے۔

پروفیسر یوسف حسین خاں

رسالہ جامعہ کی اشاعت جامعہ ملیہ اسلامیہ کے دور علی گڑھ سے نور الرحمن صاحب کی ادارت میں شروع ہوئی۔ لیکن جامعہ ملیہ کے دہلی منتقل ہونے پر دہلی ہی سے ستمبر ۱۹۲۵ء کا شمارہ جب شائع ہوا تو نور الرحمن صاحب کی جگہ مدیر کی حیثیت سے مولانا اسلم جیراچپوری اور یوسف حسین خاں کا نام تھا۔ یوسف حسین خاں اس وقت جامعہ ملیہ اسلامیہ

کے طالب علم تھے۔ لیکن رسالہ جامعہ کے پہلے شمارے میں بین الاقوامی سیاسیات کے عنوان سے اپنے ایک مضمون کی بدولت ایک مضمون نگار کی حیثیت سے یوسف حسین خاں کا تعلق رسالے سے اس کے روز اول سے قائم ہو چکا تھا۔

یوسف صاحب کی اسکول کی تعلیم اپنے بڑے بھائی ڈاکٹر ذاکر حسین کے ساتھ مسلم اسکول، اٹادہ میں ہوئی۔ جامعہ ملیہ اسلامیہ سے بی۔ اے کی سند لے کر اعلیٰ تعلیم کے لیے وہ فرانس گئے جہاں سے سوربون یونیورسٹی سے تاریخ میں پی ایچ ڈی کی سند لی۔ فرانس میں ان کے اساتذہ میں پروفیسر لیوی اور پروفیسر مسینوں تھے۔ ہندوستان واپس آ کر کچھ عرصے مولوی عبدالحق کے ساتھ انگریزی اردو ڈکشنری کی ترتیب میں شریک رہے پھر عثمانیہ یونیورسٹی کے شعبہ تاریخ میں استاد ہو گئے۔ عثمانیہ سے پروفیسر کی حیثیت سے ۱۹۵۷ء میں سبکدوش ہوئے۔ یونیورسٹی کی ملازمت کے دوران ریاست کی آرکائیوز سے بھی تعلق رہا۔ شاہجہاں اور اورنگ زیب کے عہد کی منتخب دستاویزوں کی ترتیب اور نظام اور ایسٹ انڈیا کمپنی کے درمیان خط کتابت، سلاطین دکن کے فرامین اور ریاست کے ۱۷۶۷ء، ۱۷۹۵ء کے خبرنامے وغیرہ کی ترتیب و اشاعت اسی دور کی یادگار ہیں۔

حیدرآباد سے سبکدوش ہونے پر انہیں ڈائریکٹر نیشنل آرکائیوز، دہلی اور علی گڑھ یونیورسٹی سے پرووایس چانسلرشپ کی پیش کش ہوئی۔ یوسف صاحب نے علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کی پیش کش قبول کر لی جہاں وہ ۱۹۶۷ء تک رہے۔ اس عرصے میں انھوں نے یونیورسٹی لائبریری کی اعزازی ایڈیٹرین شپ کی ذمہ داری بھی سنبھالی اور یونیورسٹی آرکائیوز کی ترتیب و تدوین کر کے منتخب دستاویزوں پر مشتمل کتاب شائع کی۔ ۱۹۶۸ء میں یوسف صاحب انڈین انسٹی ٹیوٹ آف ایڈوانسڈ سٹڈیز کے سینئر فیلو ہو کر شاملہ چھ گئے جہاں انھوں نے انڈو مسلم پولیٹی نامی کتاب تصنیف کی۔ دہلی واپس آ کر ۱۹۷۳ء تا ۱۹۷۷ء غالب انسٹی ٹیوٹ کے سیکرٹری رہے۔ ۱۹۷۷ء سے زندگی کے بقیہ دن تصنیف و تالیف میں گزار کر فروری ۱۹۷۹ء میں داعی اجل کو لبیک کہا۔

یوسف صاحب کے مطالعے کا دائرہ بہت وسیع تھا۔ اردو غزل اور روح اقبال یوسف صاحب کی دو کتابیں کلاسیکی حیثیت حاصل کر چکی ہیں۔ انھوں نے غالب صدی کے بین

الاقوامی سمینار کی روداد انگریزی اور اردو دونوں زبانوں میں مرتب کی۔ حسرت کی شاعری پر ایک کتاب بھی لکھی۔ فرانسیسی ادب پر کتاب اور کاروان فکر کے نام سے کا جائزہ لکھا۔ غالب کی اردو فارسی غزلوں کے منتخب کلام کو انگریزی کا جامہ پہنایا۔ ہندوستان کے دستور اور تاریخ کے موضوع پر کتابیں لکھیں۔ حیدرآباد کے زمانے میں سیاست نام سے رسالہ نکالا اور علی گڑھ کے دوران قیام فکر و نظر کے بانی مدیر رہے۔

رسالہ جامعہ میں یوسف صاحب کے تاریخ، ادب، سیاست، اسلام وغیرہ موضوعات پر متعدد مضامین موجود ہیں۔

یوسف صاحب کی علمی و ادبی خدمات کا اعتراف علمی اور سرکاری دونوں سطحوں پر کیا گیا۔ ساہتیہ کل پریشد، دہلی نے ایوارڈ پیش کیا۔ حکومت ہند نے پدم بھوشن کا خطاب عطا کیا اور سب سے بڑا خطاب ان کی تصانیف کو بنیادی مواد تسلیم کر کے دیا گیا۔

شذرات: موضوعی اشاریہ

نمبر شمار	موضوع	نام مدیر	جلد شمار صفحہ نمبر نمبر	سال	صفحات
۱	آریہ بحث، خدائی سیارہ	قاروقی (ضیاء الحسن)	۵ ۷۱	۱۹۷۵	۲۲۸-۲۲۷
۲	آزاد، ابوالکلام، اسلوب بیان	صفراء مہدی	۲ ۸۶	۱۹۸۹	۳-۲
۳	" " اندیادنس فریڈم، تمیں صفحات	جمال الدین	۱ ۸۶	۱۹۸۹	۱۳-۱۰
۴	" " سیاسی و ادبی افکار	قاروقی (ضیاء الحسن)	۴ ۶۷	۱۹۷۳	۱۷۳-۱۷۱
۵	" " علم دین کی ترغیب	" "	۲ ۸۸	۱۹۸۳	۶
۶	" " غیر مطبوعہ خط	" "	۶ ۵۸	۱۹۶۸	۲۸۶-۲۸۳
۷	" " لکرو نظر	" "	۳ ۵۷	۱۹۶۸	۱۱۸-۱۱۵
۸	" " " " " "	" "	۹ ۵۸	۱۹۸۸	۳-۲
۹	" " " " " "	" "	۲ ۸۳	۱۹۸۶	۶-۳
۱۰	" " " " " "	" "	۳ ۷۳	۱۹۷۶	۱۱۷-۱۱۵
۱۱	" " " ٹپ، انجمن دی فیو ٹپ	عابد حسین	۴ ۸	۱۹۷۷	۳۲۰-۳۱۹
۱۲	آراء، احمد علی، استاذ جامعہ دوقات	قاروقی (ضیاء الحسن)	۳ ۷۳	۱۹۷۷	۱۱۸
۱۳	آزادی، مفہوم	" "	۳ ۵۸	۱۹۶۸	۱۱۸-۱۱۶
۱۴	آفتاب احمد خاں، صاحبزادہ اور مسئلہ خلافت	نور الرحمن	۳ ۳	۱۹۷۳	۱۸۳-۱۸۳
۱۵	" " " کھدر پوشی	" "	۹ ۳	۱۹۷۳	۳۳۵-۳۳۳
۱۶	" " " دوقات	عابد حسین	۱ ۱۳	۱۹۳۰	۷۶
۱۷	آمریت مخالف غزلیں	قاروقی (ضیاء الحسن)	۱ ۷۹	۱۹۸۲	۳-۲
۱۸	آئندہ ستیہ، (سامی کارکن) دوقات	جمال الدین	۵ ۹۰	۱۹۹۳	۶-۳
۱۹	ابوالعرفان خاں ندوی (استاذ ندوۃ العلماء، ٹکسٹو) دوقات	صفراء مہدی	۱ ۸۶	۱۹۸۹	۹-۷
۲۰	اتحاد دینی، بین الاقوامی ادارہ (جینوا) قیام	عابد حسین	۹ ۵۳	۱۹۷۷	۱۳۲-۱۳۱

۳۲۲-۳۲۱ ۱۹۳۰	اکتوبر	۴	۱۵	۲۱	اجمل خاں، نجیم، امیر جامعہ ہوائی عابد حسین
					حیات
۸۰-۷۹ ۱۹۲۷	جنوری	۱	۸	۲۲	" " " عقد دختر، جامعہ کی امداد
۷۶ ۱۹۲۸	فروری	۲	۱۰	۲۳	" " " میسر میں فنڈ تشکیل
۷۹ ۱۹۲۸	مئی	۵	۱۰	۲۴	" " " دورہ برائے چندہ
۷۶ ۱۹۲۸	جون	۶	۱۰	۲۵	" " " " " " " " " " " "
۷۸ ۱۹۲۸	ستمبر	۶	۱۱	۲۶	" " " " " " " " " " " "
۷۸-۷۵ ۱۹۲۸	جنوری	۱	۱۳	۲۷	" " " " " " " " " " " "
۲۲۸-۲۲۷ ۱۹۲۶	ستمبر	۳	۷	۲۸	" " " اچھوت طبقہ، تعلیم (کشمیر)
۸۲۲ ۱۹۳۰	اکتوبر	۴	۲۳	۲۹	ہاشمی (نور الحسن) احسن مارہروی، وفات
۶-۵ ۱۹۸۷	نومبر	۱۱	۸۳	۳۰	قاروقی (نبیہ الحسن) احمد جمال پاشا، وفات
" "	جولائی	۷	"	۳۱	" " " احمد عباس، خواجہ
۶۲۷-۶۲۶ ۱۹۲۳	دسمبر	۶	۳	۳۲	اسلم حیراجپوری احمدیہ جماعت، جامعہ میں
۲۵۳ ۱۹۷۶	ستمبر	۹	۷۳	۳۳	قاروقی (نبیہ الحسن) اختر، جائیداد، وفات
۲۳۰-۲۲۹ ۱۹۷۷	مئی	۵	۷۳	۳۴	عبداللطیف انصاری اختر اور بیوی (اختر احمد)
۲۳۲-۲۳۱ ۱۹۷۹	جولائی	۸	۷۶	۳۵	قاروقی (نبیہ الحسن) اخلاقی، بحران، نیگور کی حسب حال
	اگست				نظم
۱۷۲-۱۷۱ ۱۹۶۷	اکتوبر	۴	۵۶	۳۶	" " " " " " " " " " " "
۲۳۲-۲۳۱ ۱۹۷۸	جولائی	۸	۷۵	۳۷	" " " " " " " " " " " "
	اگست				
۴-۳ ۱۹۸۷	جون	۶	۸۳	۳۸	" " " " " " " " " " " "
۶-۳ ۱۹۷۵	جولائی	۸	۷۲	۳۹	" " " تعلیمات، اور قرآن و تورات
	اگست				
۶۲-۵۹ "	ستمبر	۳	۷۲	۴۰	" " " " " " " " " " " "
					دکھان سیدی
۱۱۸-۱۱۷ ۱۹۶۸	"	۳	۵۸	۴۱	" " " " " " " " " " " "
					جدید برائے حصول

۳۴	" " " "	" " " " اردو ادب جلسہ سالانہ	۲۰	۵	مئی	۱۹۳۳-۳۷۹
۳۳	ادب، تحقیق، ضرورت و مقام	فاروقی (ضیاء الحسن)	۵۷	۳	اپریل	۱۹۶۸-۱۷۳
۳۵	ادیب، مسعود حسن رضوی، وفات	" "	۷۳	۱	جنوری	۱۹۷۶-۳
۳۶	اردو ادب ۱۹۶۲-۱۹۸۰	صفرا مہدی	۸۶	"	"	۱۹۸۹
۳۷	اردو اکادمی (جامعہ طیبہ اسلامیہ) عابد حسین تجویز طلبات		۱۷	۶	دسمبر	۱۹۳۱-۵۱۱
۳۸	" " " " " " " "	" "	۲۰	۱	جنوری	۱۹۳۳-۹۶
۳۹	" " " " " " " "	بھارتیہ (آزادی ملک)	۲۱	۳	اکتوبر	" ۳۸۱-۳۷۹
۵۰	" " " " " " " "	اشفاق بیگ	۱۳	۱	جولائی	۱۹۲۹-۸۳
۵۱	" " " " " " " "	مطبوعات	۸	۳	اپریل	۱۹۲۷-۳۱۸
۵۲	" " " " " " " "	" "	۱۰	۳	مارچ	۱۹۲۸-۷۳
۵۳	" " " " " " " "	ممبر ساری	"	۱	جنوری	" ۷۷-۷۷
۵۴	" " " " " " " "	دورہ حیدر آباد	۱۸	۶	جون	۱۹۳۲-۵۸۶
۵۵	اردو زبان، انجمن ترقی اردو (پنڈ)	نور الرحمن	۲	۱	جولائی	۱۹۲۳-۵۹
۵۶	" " " " " " " "	ایم اے، رپورٹ کشن برائے	۵۸	۳	اکتوبر	۱۹۶۸-۱۷۳
۵۷	" " " " " " " "	نسائی اقلیت	"	۱	جولائی	" ۳-۳
۵۸	" " " " " " " "	دوسری سرکاری زبان	۷۳	۷	"	۱۹۷۷-۳۰
۵۹	" " " " " " " "	عدم ترویج	۶۰	۶	دسمبر	۱۹۶۹-۳۱۶
۶۰	" " " " " " " "	تحقیق دوزیر	۸۲	۸	اگست	۱۹۸۵-۶-۳
۶۱	" " " " " " " "	ایم اے، بھارت سے موازنہ	۸۱	۸	"	۱۹۸۳-۶-۳
۶۲	" " " " " " " "	اردو کونشن (بیمینی)	۶۱	۲	فروری	۱۹۷۰-۶۰-۵۹

جلد پنجم	۶۱۸۴	نومبر	۱۱	۸۱	فاروقی (ضیاء الحسن)	۶۳	اردو زبان، اردو میڈیم اسکول (مراد آباد)، ضرورت
	۱۹۷۶	اپریل	۴	۷۳	عبداللطیف اعظمی	۶۴	تحقیقی استعمال، مسائل، سمینار (جامعہ)
	۱۹۳۳	ستمبر	۴	۱	عابد حسین	۶۵	جائزہ اردو زبان (انجمن ترقی اردو)
	۱۹۶۷	"	۳	۵۶	فاروقی (ضیاء الحسن)	۶۶	بچن ناتھ آزاد اور اردو
	۱۹۷۷	جولائی	۷	۷۳	"	۶۷	جناب پارٹی موقف
	۳۳۰						
	۱۹۸۹	ستمبر	۹	۸۶	صفرا مہدی	۶۸	حمایت، جن وادی لیکچرنگ
	۱۹۷۰	دسمبر	۶	۶۲	فاروقی (ضیاء الحسن)	۶۹	دیوتاگری رسم خط، تجویز
	۱۹۳۵	اگست	۸	۲۵	عابد حسین	۷۰	گاندھی جی، بیان
	۱۹۳۶	مارچ	۳	۳۳	ہاشمی (نور الحسن)	۷۱	گوالیار حکام، عصیت
	۱۹۶۹	جنوری	۱	۹	فاروقی (ضیاء الحسن)	۷۲	مغنی رجحانات، ہندی
	۱۹۹۲	اکتوبر	۱۰	۸۹	ماریشش جمال الدین	۷۲	(الف) # # # اکیسٹ انڈیا
	۱۹۸۷	اکتوبر	۱۰	۸۳	"	۷۳	نامور سنگھ، بیان
	۱۹۸۵	اپریل	۳	۸۴	"	۷۴	نیشنلزم کا ادب
	۱۹۶۹	"	"	۵۹	"	۷۵	ہندوستان ٹائمس ادارہ
	۱۹۶۹	اگست	۲	۶۰	فاروقی (ضیاء الحسن)	۷۶	اردو صحافت، اتریش اردو اکیڈمی سمینار
	۱۹۸۱	مئی	۵	۷۸	"	۷۷	" " " " " "
	۱۹۳۳	اپریل	۴	۲۰	عابد حسین	۷۸	اردو طباعت، رسم خط مسئلہ
	۱۹۶۰	نومبر	۱۱	۴۵	عبداللطیف اعظمی	۷۹	اردو مرکز (جامعہ ملیہ اسلامیہ)
	۱۹۷۳	جولائی	۱	۶۸	فاروقی (ضیاء الحسن)	۸۰	اردو یونیورسٹی، تجویز برائے جامعہ ملیہ اسلامیہ

۹۸	اسلام، نظام زندگی	فاروقی (ضیاء الحسن)	۷۷	۷	جولائی	۱۹۸۰	۲۹۹-۳۰۲
۹۹	اسلم جیراچوری، فکر و نظر	" "	۷۹	۵	مارچ	۱۹۸۲	۳-۸
۱۰۰	" " " " ہنگر مصر کی قدیم تہذیب، اسلام	عابد حسین	۱۸	۴	اپریل	۱۹۳۲	۳۸۹
۱۰۱	اطہر پرویز، وقاات	فاروقی (ضیاء الحسن)	۸۱	۵	مئی	۱۹۸۳	۵-۶
۱۰۲	اعظم الدین، کرکٹ کپتان	" "	۸۲	۴	اپریل	۱۹۸۵	۶
۱۰۳	افغانستان، امان اللہ خاں، دورہ ہندوستان	اسلم جیراچوری	۹	۶	دسمبر	۱۹۲۷	۷۹-۸۰
۱۰۴	افغانستان، انقلاب، داؤد خاں	فاروقی (ضیاء الحسن)	۶۸	۲	اگست	۱۹۷۳	۵۹-۶۱
۱۰۵	" " " " " " کرگل عبدالقادر	" "	۷۵	۵	مئی	۱۹۷۸	۲۱۹-۲۲۲
۱۰۶	" " " " " " اصلاحات امان اللہ خاں، عابد حسین	عابد حسین	۱۳	۴	اپریل	۱۹۲۹	۷۵-۷۹
۱۰۷	" " " " " " " " " " " "	" "	۱۵	۱	جولائی	۱۹۳۰	۷۸-۸۰
۱۰۸	" " " " " " بغاوت (امان اللہ خاں)	" "	۱۲	۲	فروری	۱۹۲۹	۷۵-۷۹
۱۰۹	" " " " " " (داؤد خاں)	" "	۱۳	۴	اکتوبر	"	۳۲۳-۳۲۵
۱۱۰	" " " " " " خطبہ فارسی میں	اسلم جیراچوری	۵	۱۲	دسمبر	۱۹۲۵	۳۷۵-۳۷۶
۱۱۱	" " " " " " سنساری قادیانی (نعت اللہ)	" "	۴	۹	ستمبر	۱۹۲۳	۳۳۳-۳۳۴
۱۱۲	" " " " " " " " " " " "	" "	۵	۱۰	اکتوبر	"	۳۹۰-۳۹۱
۱۱۳	" " " " " " " " " " " "	" "	۵	۲	فروری	۱۹۲۵	۱۲۸
۱۱۴	افلاطون ری پبلک (ترجمہ، ذاکر حسین)	فاروقی (ضیاء الحسن)	۵۶	۴	اکتوبر	۱۹۶۷	۱۷۲-۱۷۳
۱۱۵	اقبال (سر محمد)، اور ریاست حیدر آباد	" "	۸۲	۱۲	دسمبر	۱۹۸۵	۳-۶
۱۱۶	" " " " " " پیام مشرق	نور الرحمن	۱	۵	مئی	۱۹۳۲	۶۱-۶۲
۱۱۷	" " " " " " خطاب (انجمن اتحاد)	عابد حسین	۲۰	۴	اپریل	۱۹۳۲	۲۸۲-۲۸۳
۱۱۸	" " " " " " شخصیت و شاعری	فاروقی (ضیاء الحسن)	۷۵	"	"	۱۹۷۸	۱۶۳-۱۶۶
۱۱۹	" " " " " " طلوع اسلام	نور الرحمن	۱	۳	مارچ	۱۹۲۳	۸

۲۰	اقبال (مرکز شیری ترجمہ کلام	فاروقی (ضیاء الحسن)	۸۲	۱۲	دسمبر	۱۹۸۵	۶-۳
۱۲۱	" " " " وفات	عابد حسین	۲۸	۵	مئی	۱۹۳۸	۵۲۰-۵۱۶
۱۲۲	اکبر بادشاہ اور پاکستانی عوام	جمال الدین	۸۹	۱۲	دسمبر	۱۹۹۲	۶-۳
۱۲۳	اکیسے (سچا اندوٹسائن) وفات	فاروقی (ضیاء الحسن)	۸۳	۵	مئی	۱۹۸۷	۶-۳
۱۲۴	امان اللہ شاہ، (خانقاہ مجیب) وفات	"	۸۲	۷	جولائی	۱۹۸۵	۶
۱۲۵	امریکہ، اسلام دشمن پالیسی	جمال الدین	۹۰	۳	اپریل	۱۹۹۳	۳
۱۲۶	" " " " قہیم باشندے سیاسی نورا الرحمن بیداری	"	۱	۱	جنوری	۱۹۲۳	۵
۱۲۷	امریکہ، چین تعلقات، امریکن صدر دورہ چین	فاروقی (ضیاء الحسن)	۶۳	۲	اگست	۱۹۷۱	۶۲-۵۹
۱۲۸	امریکن یونیورسٹی (بیروت)، تاریخ انصاف	عابد حسین	۱۰	۶	جون	۱۹۲۸	۸۰-۷۹
۱۲۹	امن، عالمی مذاہب کانفرنس (جیموا)	"	۱۲	۵	مئی	۱۹۲۹	۳۹۸-۳۹۵
۱۳۰	" " " " (لودین)	عبداللطیف اعظمی	۷۰	۳	ستمبر	۱۹۷۳	۱۱۸-۱۱۷
۱۳۱	" " " " " " " "	فاروقی (ضیاء الحسن)	۷۰	۳	اکتوبر	"	۱۷۳-۱۷۱
۱۳۲	" " " " " " " "	"	۷۰	۵	نومبر	"	۱۷۲-۲۲۷
۱۳۳	امن پسندوں کا تشدد، کانفرنس (ہالینڈ)	عبداللطیف اعظمی	۶۵	۳	اپریل	۱۹۷۲	۱۷۲-۱۷۱
۱۳۴	امیر خسرو، بین الاقوامی سیمینار	فاروقی (ضیاء الحسن)	۷۳	۲	فروری	۱۹۷۶	۶۲-۵۹
۱۳۵	امیر علی، سنس، وفات	عابد حسین	۱۱	۳	اگست	۱۹۲۸	۷۹-۷۷
۱۳۶	انجمن اقوام، اخراجات، ہندوستان کا حصہ	"	۷	۶	دسمبر	۱۹۲۶	۳۷۵
۱۳۷	" " " " اغراض و مقاصد شامل نصاب (انگلستان)	"	۹	۱	جولائی	۱۹۲۷	۷۳-۷۳

جلد نمبر	تاریخ	صفحہ نمبر	پرچہ نمبر	موضوع	مقرر
۷۳	۱۳۸	۱	۱	انجمن الترقی اقتصادی کانفرنس، سفارشات	عابد حسین
۷۴	۱۳۹	۱	۳	انجمن الجمعیت المحمدیہ والعائشہ (جاوا) نام معتمدہ فیز	عبدالعظیم
۷۵	۱۴۰	۲	۲	انجمن متحدہ مذہب	نور الرحمن
۷۶	۱۴۱	۷	۶	انجمن مستشرقین (جرمنی) سالانہ جلسہ روداد	عابد حسین
۷۷	۱۴۲	۸۶	۱	انڈیانس فریم، آزاد تیس صفحات	جمال الدین
۷۸	۱۴۳	۵	"	انڈین نیشنل کانگریس، اجلاس (احمد اسلم جیراچوری آباد) خطبہ صدارت مہاراجہ گاندھی	جمال الدین
۷۹	۱۴۴	"	"	اجلاس (کانپور) خطبہ صدارت مہاراجہ گاندھی	جمال الدین
۸۰	۱۴۵	۲	۳	اجلاس نور الرحمن (دہلی) خطبہ صدارت مہاراجہ گاندھی	نور الرحمن
۸۱	۱۴۶	۸۴	۷	عوام سے فاروقی (ضیاء الحق) رابطہ	جمال الدین
۸۲	۱۴۷	۸۸	"	انصاری (سعید) وفات	جمال الدین
۸۳	۱۴۸	۴	"	(عبدالعزیز)	نور الرحمن
۸۴	۱۴۹	۸۷	۳	(محمد رضا) مفتی، وفات	جمال الدین
۸۵	۱۵۰	۲۸	۵	(مختار احمد) (امیر جامد) برکی	عابد حسین
۸۶	۱۵۱	۱۶	۱	(مختار احمد) (امیر جامد) قید سے رہائی	عابد حسین

۱۷۱	ایوان اشاعت (گورکھپور) - عابد حسین	۱۵	۶	دسمبر	۱۹۳۰-۳۸۶
	دستور العمل				
۱۷۲	ہامری مسجد، انہدام	۹۰	۱	جنوری	۱۹۹۳-۵-۳
۱۷۳	ہدایوں، منج نام	۶	۴	اپریل	۱۹۲۶-۲۷۸
۱۷۴	ہراؤن، مستشرق، سوانحی خاکہ	۷	۱	جولائی	۵۲۶ "
۱۷۵	برخ نیک (لیونہ)، وفات	۷۹	۱۲	نومبر/دسمبر	۱۹۸۲-۲-۳
۱۷۶	برکات احمد: "محمد اینڈ دی جیوز"	۷۶	۱۰	اکتوبر	۱۹۷۹-۳۸۳-۳۸۶
۱۷۷	بزدودہ، صنعتی پیش رفت	۱	۱	جنوری	۱۹۲۳-۶-۵
۱۷۸	بکل (سکھ، یو پرساد)، وفات	۷۲	۶	دسمبر	۱۹۷۵-۲۹۶
۱۷۹	بشیر الدین، شیخ الجامعہ، جامعہ ملیہ جمال الدین	۸۹	۳	مارچ	۱۹۹۲-۵-۳
	اسلامیہ، تقریر				
۱۸۰	بجگدیش، پاکستانی مظالم	۶۳	۱	جولائی	۱۹۷۱-۶-۵
۱۸۱	"، پس منظر پر نظر	"	۵	مئی	" ۲۲۷-۲۳۰
۱۸۲	"، تحریک آزادی	۶۳	۳	ستمبر	۱۹۷۱-۱۱۵-۱۱۶
۱۸۳	"، "، قیام بنگلہ	۶۵	۱	جنوری	۱۹۷۲-۶-۳
	دیش				
۱۸۴	"، "، بہاری، مسلمان	"	۳	مارچ	" ۱۱۷
۱۸۵	"، "، مشرقی پاکستان بہار	۶۳	۶	جون	۱۹۷۱-۲۸۳-۲۸۶
	کڑیں، پاکستانی روپیہ				
۱۸۶	بولیو (مارگریٹ) علم سے شیعہ	۲	۳	ستمبر	۱۹۲۳-۱۹۵
۱۸۷	بھادسے (دلو با)، وفات	۷۹	۱۲	نومبر	۱۹۸۲-۹-۳
	دسمبر				
۱۸۹	بجج و بکی، جامعہ میں	۱	۲	اپریل	۱۹۳۳-۱۸۹-۱۹۰
۱۹۰	بھوپال، نواب (حمید اللہ خاں)	۶	۶	جون	۱۹۲۶-۲۳۷-۲۳۸
۱۹۱	"، "، (سلطان جہاں بیگم)، جامعہ میں	۸	۲	فروری	۱۹۲۷-۱۵۵-۱۵۶

۱۹۲ بھوپال نواب (سلطان جہاں بیگم)، عابد حسین ۱۳ ۵ مئی ۱۹۳۰ ۳۹۶-۳۹۵

وفات

۱۹۳ بی اے (والدہ محمد علی)، وفات اسلم جیراجپوری ۶ ۱۱ نومبر ۱۹۲۳ ۵۵۹-۵۵۸

۱۹۴ بیدی (فریدا)، وفات فاروقی (ضیاء الحسن) ۳۷ ۳ اپریل ۱۹۷۷ ۱۷۳-۱۷۲

۱۹۵ بیک (مرزا محمود)، وفات عبداللطیف اعظمی ۷۳ ۱ جنوری ۱۹۷۶ ۶-۵

۱۹۶ بین الاقوامی کشاکش، (جنوبی ایشیا، فاروقی (ضیاء الحسن) ۷۷ ۹ ستمبر ۱۹۸۰ ۳۱۵-۳۱۱

بکرہند، مغربی ایشیا

۱۹۷ بین الاقوامی جائزہ (۱۹۹۰) جمال الدین ۸۸ ۱ " ۱۹۹۱ ۳-۲

۱۹۸ " " (۱۹۹۱) " ۸۹ ۱ " ۱۹۹۲ ۳

۱۹۹ پاکستان، اردوستانی صوبہ مطالبہ فاروقی (ضیاء الحسن) ۶۶ ۶ دسمبر ۱۹۷۲ ۲۸۵-۲۸۳

۲۰۰ " ، پاکستانی جنگی قیدی " ۶۵ ۳ مارچ ۱۹۷۲ ۱۱۷-۱۱۷

(ہندوستان)

۲۰۱ " ، پولیس ہڑتال (پشاور) " " " ۱۱۸-۱۱۷

۲۰۲ " ، جمہوری نظام بحالی " ۸۰ ۱۰ اکتوبر ۱۹۸۳ ۶-۵

تحریک

۲۰۳ " ، جماعت اسلامی پاکستان " ۸ " اگست ۲۰۰۶-۳

۲۰۴ " ، خارجی تعلقات (چین) " ۶۵ ۳ مارچ ۱۹۷۲ ۱۱۷-۱۱۷

۲۰۵ " ، فوجی انقلاب (جنرل عبداللطیف اعظمی) ۷۳ ۷ جولائی ۱۹۷۷ ۳۳۲-۳۳۱

(ضیاء الحسن)

۲۰۶ " ، قومی شخص اور نئی نسل فاروقی (ضیاء الحسن) ۸۲ ۲ فروری ۱۹۸۵ ۵-۳

۲۰۷ " " " " ۶۷ ۶ جون ۱۹۷۳ ۲۸۶

۲۰۸ " ، مذہبی جنگ نظری " ۵۸ ۵ نومبر ۱۹۶۸ ۲۳۰-۲۲۹

۲۰۹ " ، منشیات " ۸۱ ۵ مئی ۱۹۸۳ ۳-۲

۲۱۰ " ، مہاجرین مسئلہ جمال الدین ۸۷ ۷ جولائی ۱۹۹۰ ۵-۳

۲۱۱ پرواز (عبدالرحمن اصلاحی)، وفات فاروقی (ضیاء الحسن) ۸۲ ۲ فروری ۱۹۸۵ ۶-۵

۲۱۲ پریس کی غلط بیانی، مضر اثرات، نور الرحمن ۲ ۳ اکتوبر ۱۹۲۳ ۲۵۹-۲۵۸

مضمون نارمن اینگل

۲۱۳	پریم چند کی افسانہ نگاری	صفر امجدی	۸۶	۸-۷ جولائی	۱۹۸۹ ۵-۹
۲۱۴	” کا ایک کردار	جمال الدین	•	•	۱۵-۱۴
۲۱۵	پولینڈ، سیاسی حالات	فاروقی (ضیاء الحسن)	۷۸	۱۰ اکتوبر	۱۹۸۱ ۶
۲۱۵	پیام تعلیم (رسالہ)، اشاعت، عابد حسین		۶	۴ اپریل	۱۹۲۶ ۷۷-۷۷
۲۱۶	غلام ربانی، وفات	جمال الدین	۹۰	۳ مارچ	۱۹۹۳ ۳-۳
۲۱۷	تاریخ الامت اسلم جیراجپوری، اسلم جیراجپوری		۹	۱۵-۳ اکتوبر	۱۹۲۷ ۱۳۰-۱۳۹
	جوابیہ تبصرہ مد ”ج“				
۲۱۸	تاریخ ہند دور قدیم، خاکہ کتاب عابد حسین		۲۰	۱ جنوری	۱۹۳۳ ۹۴-۹۳
	اکبر شاہ خاں				
۲۱۹	تاریخ نگاری، اسلامی نقطہ نظر	فاروقی (ضیاء الحسن)	۵۶	۲ اگست	۱۹۶۷ ۶۱-۵۹
۲۲۰	” ، فرقہ واریت اور علاقائی		۸۴	۱۲ دسمبر	۱۹۸۷ ۶-۳
	تعب				
۲۲۱	” ، مورخ کی ذمہ داریاں، جمال الدین		۸۶	۵ مئی	۱۹۸۹ ۱۳-۷
	مضمون بختارام گوئل				
۲۲۲	” ، (انڈین ہسٹری		۸۹	۳ مارچ	۱۹۹۲ ۷-۵
	کاگریس)				
۲۲۳	” ، نصابی کتابیں (اثر		۹	۹ ستمبر	۸-۳
	پردیش)				
۲۲۴	” ” ” ”	فاروقی (ضیاء الحسن)	۷۴	۱۰ اکتوبر	۱۹۷۷ ۵۱۰-۵۰۷
۲۲۵	تحریک آزادی، ہندوستان، مضمون عابد حسین		۹	۲ اگست	۱۹۲۷ ۱۵۷-۱۵۷
	سنڈر لینڈ				
۲۲۶	” ” ” ”	تقسیم ہندوستان، فاروقی (ضیاء الحسن)	۸۰	۴ اپریل	۱۹۸۳ ۶-۳
	مضمون ایم این واس				
۲۲۷	” ” ” ”	تعلیم یافتہ طبقہ	۱۳	۵ نومبر	۱۹۲۹ ۳۰۸-۳۰۶
۲۲۸	” ” ” ”	سیاسی بے چینی،	۲	۲ اگست	۱۶۸-۱۶۷
	(سی دی رمن)				

۲۳۰	"	"	"	طلباء سرکاری مدارس	۱۴	۴	اپریل	۱۹۳۰-۳۲۰
۲۳۱	"	"	"	بکمل آزادی، تجویز	۱۳	۶	دسمبر	۱۹۲۹-۲۸۸
۲۳۲	تحریک ترک سوالات، کانگریس اسلم جیراج پوری	۴	۶	دسمبر	۱۹۲۳-۲۲۳			
	پارٹی اعلان							
۲۳۳	تحریک عدم اعتماد، طلبہ احمد آباد	۱۴	۳	مارچ	۱۹۳۰-۲۳۶			
۲۳۴	ترقی پسند ادب، مقالہ "گفتگو"	۵۷	۲	فروری	۱۹۶۸-۶۲			
۲۳۵	"	"	"	اداسی جون پوری و نیاز حیدر	۸۱	۱۰	اکتوبر	۱۹۸۴-۶-۱
۲۳۶	ترکی، اتحاد دول، صلح نامہ	۲	۲	اگست	۱۹۲۳-۱۱۹			
۲۳۷	"	"	"	اصلاحات	۲	۱	جولائی	" ۵۹
۲۳۸	"	"	"	اسلم جیراج پوری	۶	۱	جنوری	۱۹۲۶-۵۳۴-۵۳۷
۲۳۹	"	"	"	(انسدادی فور الرخصن نوشی)	۲	۱	جولائی	۱۹۲۳-۵۷
۲۴۰	"	"	"	جدید نظام اساسی، تشکیل	۲	۴	اکتوبر	" ۲۵۷-۲۵۷
۲۴۱	"	"	"	جدید نظام اساسی، تشکیل	۶	۱	جنوری	۱۹۲۶-۵۳۴-۵۳۷
۲۴۲	"	"	"	دور جدید، ترکی تصانیف، عابد حسین	۹	۱	جولائی	۱۹۲۷-۷۷-۷۸
	اردو تراجم، ضرورت							
۲۴۳	"	"	"	سلطان عبد المجید، معزولی	۳	۳	مارچ	۱۹۲۴-۱۸۱-۱۸۰
۲۴۴	"	"	"	خواتین، مساوات حقوق	۵	۱۰	اکتوبر	" ۳۹۱-۳۹۲
۲۴۵	"	"	"	عائیکہ جنگ، اثرات	۱	۴	اپریل	۱۹۲۳-۶۶
۲۴۶	"	"	"	عرب بغاوت (شریف اسلم جیراج پوری)	۵	۱۰	اکتوبر	۱۹۲۴-۳۸۸-۳۸۹
	حسین							

۲۳۷	ترکی ، ترک قیدی (ہندوستان) ، عبدالعلیم	۱	۳	جولائی	۱۹۳۳	۲۸۷
	والہی وطن					
۲۳۸	تعلیم ، آل انڈیا ایجوکیشنل کانفرنس ، عابد حسین	۲۶	۵	مئی	۱۹۳۶	۳۰۳-۳۰۴
	سلور جوبلی					
۱۳۹	تعلیم ، آل پارٹیز کانفرنس	۱۱	۲	اگست	۱۹۴۸	۷۹
۲۵۰	" " " " (نہرو)	۱۱	۳-۵	ستمبر / اکتوبر	"	۱۰۴-۹۱
	کمیشن ، رپورٹ					
۲۵۱	" " " " اعلیٰ سطحی تعلیم ، چین	۸	۶	جون	۱۹۴۷	۳۷۷-۳۷۸
	انڈونیشیائی انسٹی ٹیوٹ (جینوا) قیام					
۲۵۲	" " " " مذاکرہ (جامعہ)	۱۸	۴	اپریل	۱۹۴۴	۳۸۹-۳۹۲
	طیہ اسلامیہ					
۲۵۳	" " " " مقاصد (جادو)	۱۰	۳	مارچ	۱۹۴۸	۷۶
	تاتھ سرکار					
۲۵۴	" " " " اسکول سطحی تعلیم ،	۱۰	۱	جنوری	"	۷۷
	ضرورت ، (سی ایف اینڈ ریوز)					
۲۵۵	" " " " پالیسی و مقصد ، رادھا	۸	۵	مئی	۱۹۴۷	۳۹۹-۴۰۰
	کرشن					
۲۵۶	" " " " تعلیمی اخراجات ، امریکہ -	۸	۴	اپریل	۱۹۴۷	۴۲۰
	ہندوستان ثقافت					
۲۵۷	" " " " تحصیل علم ، غرض و غایت	۶	۱۱	نومبر	۱۹۴۳	۵۵۷-۵۵۵
۲۵۸	" " " " سوپہ بھٹی اسکیم	۱	۱	جنوری	۱۹۴۳	۴
۲۵۹	" " " " صحیح تعلیم	۵	۴	فروری	۱۹۴۵	۱۴۶-۱۴۸
۲۶۰	" " " " فلسفہ تعلیم ، ایچ ۔ جی ۔ ویس یوسف حسین خان	۶	"	"	۱۹۴۶	۱۴۶-۱۴۷
۲۶۱	" " " " نظام تعلیم (ہندوستان) فاروقی (ضیاء الحسن)	۷۰	"	اگست	۱۹۷۳	۶۲
۲۶۲	" " " " تعلیم پالیسی (ہندوستان)	۵۸	"	"	۱۹۶۸	۵۹-۶۲
۲۶۳	" " " " " " " " عابد حسین	۱۷	"	"	۱۹۳۱	۱۳۳-۱۳۴
	(مجوزہ دستور اساسی)					

۲۶۴	تعلیم، تعلیم پالیسی، بحکمہ تعلیم عابد حسین	۹	۱	جولائی	۱۹۲۷	۷۶-۷۴
	دہندوستانی افسران					
۲۶۵	” ” ” ” ” ”	۹۰	۷	”	۱۹۹۳	۴-۳
	” ” ” ” ” ”					
۲۶۶	تعلیم نسواں (پنجاب)، پیش رفت عابد حسین	۱۸	۵	مئی	۱۹۳۲	۴۹۰
۲۶۷	” ” ” ” ” ”	”	۶	جون	”	۵۸۸-۵۸۶
	تعلیم (رامانند چڑجی)					
۲۶۸	” ” ” ” ” ”	”	۸	مارچ	۱۹۲۷	۲۳۷
	” ” ” ” ” ”					
۲۶۹	” ” ” ” ” ”	”	۱۸	مئی	۱۹۳۲	۴۹۲-۴۹۱
۲۷۰	” ” ” ” ” ”	”	۱	جنوری	۱۹۲۳	۳
	” ” ” ” ” ”					
۲۷۱	” ” ” ” ” ”	”	”	”	”	”
۲۷۲	” ” ” ” ” ”	”	”	”	”	”
۲۷۳	” ” ” ” ” ”	”	”	”	”	”
۲۷۴	” ” ” ” ” ”	”	”	”	”	”
۲۷۵	” ” ” ” ” ”	”	”	”	”	”
۲۷۶	” ” ” ” ” ”	”	”	”	”	”
۲۷۷	” ” ” ” ” ”	”	”	”	”	”
۲۷۸	” ” ” ” ” ”	”	”	”	”	”
۲۷۹	” ” ” ” ” ”	”	”	”	”	”
۲۸۰	” ” ” ” ” ”	”	”	”	”	”

۲۸۸-۲۸۷	۱۹۲۵	۹/۴ اپریل	۵	اسلم حیراجپوری	جامعہ اشاعتی تاخیر و عدم ترتیب	۲۸۱
۳۶۷	۱۹۲۴	۸-۷ جولائی	۳	" "	" " "	۲۸۲
۳۰۸-۳۰۷	۱۹۲۶	مارچ	۶	عابد حسین	" " "	۲۸۳
۴۷۵	۱۹۲۹	جون	۱۲	"	" " "	۲۸۴
۳۲۴	"	اکتوبر	۱۳	"	" " "	۲۸۵
۵۴۲	۱۹۳۲	دسمبر	۱۹	"	" " "	۲۸۶
۲۳۲-۲۳۱	۱۹۳۱	ستمبر	۱۷	"	" افسانہ نویسی مقابلہ	۲۸۷
۱۰۰	۱۹۳۲	جنوری	۱۸	"	" نتیجہ	۲۸۸
۴-۳	۱۹۷۸	۳-۱ جنوری	۷۵	عبداللطیف اعظمی	" اقبال نمبر	۲۸۹
۱۷۴-۱۷۳	۱۹۷۲	اکتوبر	۶۶	" "	" انتظامی بندوبست	۲۹۰
۸۰-۷۹	۱۹۲۷	جولائی	۹	عابد حسین	" ادبی و علمی خدمات	۲۹۱
۵۶-۵۵	۱۹۲۳	جون	۱	نور الرحمن	" تدابیر بہتری	۲۹۲
۷۷-۷۶	۱۹۲۹	مارچ	۱۳	عابد حسین	" "	۲۹۳
۵-۴	۱۹۸۹	مئی	۸۶	مشورے صغرا مہدی	" " "	۲۹۴
۸۷-۸۶	۱۹۶۳	۶-۵ مئی	۲۸	عبداللطیف اعظمی	" جاریہ نمبر	۲۹۵
۴۷۸-۴۷۷	۱۹۳۸	دسمبر	۳۰	محمد عاقل	" سالگرہ نمبر اشاعت	۲۹۶
۱۰۴-۱۰۳	۱۹۶۲	۵-۴ اپریل	۴۶	عبداللطیف اعظمی	" سالنامہ	۲۹۷
۳۳۵	۱۹۲۶	جون	۶	اسلم حیراجپوری	" مجلس ادارت	۲۹۸
۶-۳	۱۹۷۳	جولائی	۷۰	عبداللطیف اعظمی	" مجلس ادارت	۲۹۹
۲-۱	۱۹۸۶	اپریل	۸۳	" "	" مجیب نمبر	۳۰۰
۳-۱	"	اگست	۸۳	" "	" " "	۳۰۱
۲-۱	"	ستمبر	۸۳	" "	" " "	۳۰۲

۳۰۳	جامعہ ہرسالہ مضمون برکت علی عابد حسین	۱۲	۱	جنوری	۱۹۲۹	۷۹-۸۰
	قریشی "صدق" اور "معارف" روئے عمل					
۳۰۴	" معیار مضامین، تعین "	۱۷	۴	اکتوبر	۱۹۳۱	۳۲۷-۳۲۸
۳۰۵	" موضوعات کا دائرہ "	۲۶	۵	مئی	۱۹۳۶	۳۰۱
۳۰۶	" نئی ترتیب موضوعات "	۲۱	۱	دسمبر	۱۹۳۳	۵۷۸-۵۷۷
۳۰۷	" " " " " عبد العظیم	۱	۱	جنوری	۱۹۳۴	۸۹-۹۳
۳۰۸	" " " " " عابد حسین	۱	۱	مارچ	"	۱۰۱-۱۰۲
۳۰۹	جامعہ طبع اسلامیه	۵۹	۵	مئی	۱۹۲۹	۳-۱۰
۳۱۰	" اساتذہ دیگر اراکین اسلم جیراچوری	۶	۲	فروری	۱۹۲۶	۱۲۷-۱۲۸
۳۱۱	" ارکان علماء (ذاکر حسین، صفرا مہدی عابد حسین، محمد مجیب)	۸۶	۵	مئی	۱۹۸۹	۳-۴
۳۱۲	" تحریک آزادی اور اراکین عابد حسین جامعہ	۱۵	"	نومبر	۱۹۳۰	۴۰۰-۴۰۱
۳۱۳	" " " " " "	۱۶	۳	مارچ	۱۹۳۱	۲۶۳
۳۱۴	" " " " " طلبائے جامعہ	۱۵	۳	اکتوبر	۱۹۳۰	۳۲۱
۳۱۵	" " " " " " تبصرہ معارف "	۷	۲	اگست	۱۹۲۶	۱۵۸
۳۱۶	" " " " " " قاروقی (ضیاء الحسن) ۷۶-۱-۲ جنوری ۱۹۷۸	۷۶	۲-۱	فروری	۱۹۷۸	۱-۸، ۳
۳۱۷	" " " " " " ترقیاتی منصوبے جمال الدین	۸۹	۵	مئی	۱۹۹۲	۳
۳۱۸	" " " " " " تعطیل ماہ سرما عابد حسین	۱۵	۶	دسمبر	۱۹۳۰	۳۸۷-۳۸۷
۳۱۹	" " " " " " تعطیل ماہ گرما، اساتذہ و طلباء پر وگرام سفر	۱۶	۵	مئی	۱۹۳۱	۳۳۵-۳۳۶
۳۲۰	" " " " " " تعلیمی درس گاہ	۷	۴	اکتوبر	۱۹۲۶	۳۱۰-۳۱۲
۳۲۱	" " " " " " تعلیمی معیار، مالی وسائل	۹	۱	جولائی	۱۹۲۷	۷۸-۷۹
۳۲۲	" " " " " " تعلیمی سیشن	۸	۴	اپریل	۱۹۲۷	۳۱۸
۳۲۳	" " " " " " تعمیر سرگرمیاں، سنگ و	۲۳	۲	فروری	۱۹۳۵	۱۸۹-۱۹۲
	بنیاد جامعہ اسکول عمارت					

۳۲۲	جامعہ اسلامیہ تعمیر سرگرمیاں، عابد حسین ملاش زمین	۱۵	۵	نومبر	۱۹۳۰-۴۰۰
۳۲۵	" " " رہائشی مسائل نور الرحمن	۴	۶-۵	مئی / جون	۱۹۲۳-۳۶
۳۲۶	" " " مالی وسائل عابد حسین	۲۴	۳	مارچ	۱۹۳۵-۲۸۹
۳۲۷	" " " جائزہ کارکردگی جمال الدین	۹۰	۱۲	دسمبر	۱۹۹۲-۳
۳۲۸	" " " فاروقی (ضیاء الحسن)	۷۸	۹	ستمبر	۱۹۸۱-۶-۳
۳۲۹	" " " جلسہ تقسیم اسناد نور الرحمن	۳	۲	فروری	۱۹۲۳-۱۱۵
۳۳۰	" " " خطبہ "	۳	۳	مارچ	" ۱۸۰-۱۷۹
	(پکھال)				
۳۳۱	" " " خطبہ (بی سی اسلم حیراجوڑی رائے)	۴	۶	دسمبر	" ۶۲۶-۶۲۳
۳۳۲	" " " جتنا حکومت تعلیمی فاروقی (ضیاء الحسن)	۷۳	۵	مئی	۱۹۷۷-۲۲۹
	منصوبے				
۳۳۳	" " " فلاحی سرگرمیاں عابد حسین	۱۳	۴	اپریل	۱۹۳۰-۳۱۹
۳۳۴	" " " تعلیم پتیمان کوئٹہ ڈورڈ "	۲۳	۶	جون	۱۹۳۵-۲۸۲
۳۳۵	" " " شعبہ جات اسکول اور کالج نظام تہذیبی	۶	۴	اپریل	۱۹۲۶-۲۷۸
۳۳۶	" " " شعبہ تصنیف و تالیف نیانام اردو اکیڈمی	۹	۶	دسمبر	۱۹۷۷-۷۹
۳۳۷	" " " دو شعبہ صنعت و حرفت نور الرحمن	۴	۶-۵	مئی / جون	۱۹۲۳-۳۰۶
۳۳۸	" " " کنڈرگارٹن کلاس عابد حسین	۲۱	۲	اگست	۱۹۳۳-۱۸۶
۳۳۹	" " " معلم ابتدائی مدارس تربیتی شعبہ	۲۴	۴	اپریل	۱۹۳۵-۲۸۵
۳۴۰	" " " طلبائے جامعہ شریعت طلبائے گوروکل کانگری	۱۰	"	"	۱۹۳۸-۷۹

۲۸۸ " . معترضین جامعہ " ۶۳ ۳ مارچ ۱۹۷۰-۱۹۷۱

۳۸۹	"	لورڈس کے قومی مدارس	عابد حسین	۱۱	۶	دسمبر	۱۹۲۸	۷۸-۷۷
۳۹۰	"	اورنگی گزٹ مسلم یونیورسٹی	جمال الدین	۸۹	۷	جولائی	۱۹۹۲	۳-۳
۳۹۱	"	لکھنؤ	عابد حسین	۲۱	۱	جولائی	۱۹۳۳	۹۱-۹۰
۳۹۲	"	دہلی خٹل	اسلم حیراجپوری	۵	۳	مارچ	۱۹۲۵	۱۸۴-۱۸۳
۳۹۳	"	مدیر "ج" تبصرہ	عابد حسین	۹	۲	اگست	۱۹۲۷	۱۵۶-۱۵۴
۳۹۴	"	مدیر "معارف" تبصرہ	"	۹	۳	ستمبر	۱۹۲۷	۲۳۶
۳۹۵	"	مدیر "نگار" مشورہ	"	۷	۱	جولائی	۱۹۲۶	۷۲۰-۷۲۳
۳۹۶	"	"مجس اسناد" قیام	"	۱۰	۵	مئی	۱۹۲۸	۷۷
۳۹۷	"	ہمدردان جامد	"	۲۰	۲	فروری	۱۹۳۳	۱۹۸
۳۹۸	"	پوسٹ ماسٹرس	فاروقی (ضیا الحسن)	۷۳	۱۱	نومبر	۱۹۷۷	۵۷۶-۵۶۳
۳۹۹	"	"	عبداللطیف اعظمی	۷۹	۱۲	دسمبر	۱۹۸۲	۶-۵
۴۰۰	"	"	جمال الدین	۸۸	"	"	۱۹۹۱	۵-۳
۴۰۱	"	"	"	۸۹	۱۱	نومبر	۱۹۹۲	۳-۳
۴۰۲	"	"	"	۹۰	"	"	۱۹۹۳	۵-۳
۴۰۳	"	شش ماہی	عبداللطیف اعظمی	۶۰	۱	جولائی	۱۹۶۹	۶-۵
۴۰۴	"	" مالی مسائل	فاروقی (ضیا الحسن)	۶۱	۳	مارچ	۱۹۷۰	۱۴۱-۱۱۶
۴۰۵	"	" تقریبات	عبداللطیف اعظمی	۶۳	۳	ستمبر	"	۱۱۸-۱۱۷
۴۰۶	"	" تقریبات	"	۶۴	۴	اکتوبر	"	۱۷۳-۱۷۰
۴۰۷	"	معدنہ، زریعہ تعلیم، پالیسی	اسلم حیراجپوری	۷	۵	نوس	۱۹۲۶	۳۰۰-۳۹۹
۴۰۸	"	حرمین اسلامی : حسن ادب عابد حسین	"	۲	۶	جون	۱۹۲۹	۳۷۸
۴۰۹	"	نور انیس	"	۱	"	"	۱۹۲۳	۵۹-۵۸
۴۱۰	"	اسلم حیراجپوری	"	۷	۳	تبرہ	۱۹۲۶	۲۳۶
۴۱۱	"	درہ قی (ضیا الحسن)	"	۶۳	۳	مارچ	۱۹۷۱	۱۱۸-۱۱۵

۲۲-۶۰ ۱۹۷۵	فروری	۲	۷۱	فاروقی (ضیاء الحسن)	۴۳۲	حج کی ادائیگی، اسکان
۲۸۶-۲۸۵ ۱۹۷۶	جون	۶	۷۳	عبداللطیف عظمیٰ	۴۳۳	حج ہاؤس (بیمبئی)، تجویز تعمیر
۲۳۰-۲۲۹ ۱۹۳۱	ستمبر	۳	۱۷	اسلم جیراچوری	۴۳۴	حدیث، منکرین حدیث
۷۳ ۱۹۲۸	مارچ	۳	۱۰	عابد حسین	۴۳۵	"، حدیث انڈکس
از: اسے سب سے بڑی جنگ						
۲۸۵-۲۸۴ ۱۹۳۳	اپریل	۴	۲۰	"	۴۳۶	حفیظ جالندھری "شاہنامہ اسلام"، ج: ۲
۶-۵ ۱۹۸۴	جون	۷-۶	۸۱	فاروقی (ضیاء الحسن)	۴۳۷	عکس چند شاستری، وفات
جولائی						
۲۸۸-۲۸۷ ۱۹۳۰	دسمبر	۶	۱۵	اسلم جیراچوری	۴۳۸	میدالدین فراہی، "
۲۹۱-۲۹۰ ۱۹۳۳	ستمبر	۴	۱	عابد حسین	۴۳۹	خاندان داریب خانم، تعارف
۵۱۰-۵۰۸ "	دسمبر	۴	۱	"	۴۴۰	"، جامعہ میں، لکچر پروگرام
۸۹ ۱۹۳۵	جنوری	۱	۲۳	"	۴۴۱	"، " (اردو اکیڈمی)
۱۹۰-۱۸۹ ۱۹۲۳	ستمبر	۳	۲	نور الرحمن	۴۴۲	"، قیام برلن
۵-۳ ۱۹۸۳	فروری	۲	۸۰	فاروقی (ضیاء الحسن)	۴۴۳	خدا، عصر حاضر میں تصور خدا کا سفر (فکوریڈا)، روداد
۶۰ ۱۹۲۵	جنوری	۱	۵	اسلم جیراچوری	۴۴۴	خلافت کانفرنس (بیدگام)
۲۷۸-۲۷۷ ۱۹۲۶	اپریل	۴	۶	عابد حسین	۴۴۵	خلافت کمیٹی وفد (ایڈرسلین) عابد حسین ندوی (برائے مؤتمرا سلامی)
۱۸۴-۱۸۳ ۱۹۲۳	مارچ	۳	۳	نور الرحمن	۴۴۶	خلافت مسند اور آفتاب احمد خاں
۵۸ ۱۹۲۳	جون	۶	۱	"	۴۴۷	خلافت، خوب کمال امدین کا نظریہ
۶ ۱۹۸۵	"	"	"	فاروقی (ضیاء الحسن)	۴۴۸	خورشید عالم خاں، امیر جامعہ، فاروقی (ضیاء الحسن) ۸۴ انتخاب
۳ ۱۹۸۹	ستمبر	۹	۸۶	صفرا مہدی	۴۴۹	"، "، "، گوا
۳۹۸ ۱۹۷۶	اگست	۸	۷۳	"	۴۵۰	خلالی سید، مرغ
۲۷۸-۲۷۶ ۱۹۷۸	جون	۶	۷۵	"	۴۵۱	فیصل الرحمن عظمیٰ، وفات

۳۵۲	خواتین، آل انڈیا خواتین کانفرنس عابد حسین (دہلی)	۱۰	۳	مارچ	۱۹۲۸	۷۳-۷۵
۳۵۳	"، پہلی مجلس خاتون نورالرحمن (مدراں)	۱	۳	مارچ	۱۹۲۳	۷
۳۵۴	"، قعدہ از دواج، مسلم لیڈ " کانفرنس (علی گڑھ)، تجویز	۳	۱	جنوری	۱۹۲۳	۵۵-۵۶
۳۵۵	"، " مضمون " علی گڑھ " میگزین	"	"	"	"	۵۷-۵۸
۳۵۶	"، مساوات جنس، میراں " مسلم خواتین کے خیالات	۳	۲	فروری	"	۱۱-۱۹
۳۵۷	" حق انتخاب، تجویز، جلسہ اسلام جیراچہری انجمن نسواں (شملہ)	۳	۷	جولائی، اگست	"	۳۶۶-۳۶۷
۳۵۸	"، " (انگلستان) نورالرحمن	۳	۳	مارچ	"	۱۸۲-۱۸۳
۳۵۹	"، حقوق زوجین، ضابطہ عابد حسین ریاست بھوپال، تبصرہ	۱۸	۲	فروری	۱۹۳۲	۱۹۷-۱۹۹
۳۶۰	"، خانہ داری، پیمائش محنت، نورالرحمن مطالعہ (امریکہ)	۱	۲	دسمبر	۱۹۲۳	۵-۶
۳۶۱	"، طلاق، مسئلہ جمال الدین	۹۰	۹	ست	۱۹۹۳	۵
۳۶۲	خودستائی فاروقی (ضیاء الحسن)	۶۳	۶	دسمبر	۱۹۷۱	۲۸۳-۲۸۴
۳۶۳	ذیل (نصیر الدین)، مضمون ہماری عابد حسین شاعری، تبصرہ	۱۸	۱	دسمبر	۱۹۳۲	۱۰۰
۳۶۴	دارالحدیث رحمانیہ، قیام اسلام جیراچہری	۵	۱۰	۶	۱۹۲۳	۴۹۹
۳۶۵	دارالعلوم دیوبند اور " جدید کا فاروقی (سیا، انس) چیلنج، غور طلب مسئلہ	۷۷	۳	مارچ	۱۹۸۰	۱۳۱-۱۳۳
۳۶۶	"، دارالسنن (اعظم گڑھ)، حسن زوہیر	۵۱	۱	دسمبر	۱۹۶۵	۵۳-۵۵
۳۶۷	"، " علمی خدمات	۶۵	۲	دسمبر	۱۹۷۲	۵۹-۶۲

۲۳۷-۲۳۴	۱۹۲۹	ستمبر	۳	۱۳	عابد حسین	۳۶۸	داس (جیتند ناتھ) جیل میں خودکشی
۳	۱۹۹۰	جون	۶	۸۷	جمال الدین	۳۶۹	دانش ور لوریسیائی بحران
۵-۳	۱۹۹۳	فروری	۲	۹۰	"	۳۷۰	لوریسیائی نظام سیاسی
۳-۳	۱۹۸۹	نومبر	۱۱	۸۶	"	۳۷۱	دلائی لاما نوٹیل انعام برائے اس
۳-۳	۱۹۹۳	اپریل	۳	۹۰	"	۳۷۲	دہشت گردی، بم دھماکے (سبجی ملکیت)
۴	"	اکتوبر	۱۰	"	"	۳۷۳	دہلی دہلی ہند، اسمبلی انتخابات
۲۹۲-۲۸۹	۱۹۳۲	مارچ	۳	۱۸	عابد حسین	۳۷۴	دہلی یونیورسٹی، جلسہ تقسیم ہند، خطبہ (راما سوای ایئر)
۶-۵	۱۹۸۲	نومبر	۱۱	۷۹	فاروقی (ضیاء الحسن)	۳۷۵	دیش کھنڈ (سی ڈی)، سابق وزیرِ وفات
۳۰۸	۱۹۷۹	جون	۶	۷۶	عبداللطیف اعظمی	۳۷۶	ڈار (بشیر احمد) وفات
۶۲-۵۹	۱۹۷۴	فروری	۲	۶۹	فاروقی (ضیاء الحسن)	۳۷۷	ڈیوکارسیا اور اسریک
۲۳۰-۲۲۷	۱۹۷۶	مئی	۵	۷۳	"	۳۷۸	ذاکر حسین، تعلیمی خیالات
۳۳	۱۹۹۰	فروری	۲	۸۷	صفر امجدی	۳۷۹	" " "
۶-۳	۱۹۸۷	مارچ	۳	۸۳	فاروقی (ضیاء الحسن)	۳۸۰	" ، جشنِ ذاکر تقریبات
۲۳۰-۲۲۷	۱۹۷۰	مئی	۵	۶۱	عبداللطیف اعظمی	۳۸۱	" ، شخصیت
۶-۴	۱۹۸۹	فروری	۲	۸۶	صفر امجدی	۳۸۲	" ، "
۷۹-۷۸	۱۹۲۸	اپریل	۳	۱۰	عابد حسین	۳۸۳	" ، صدارت جلسہ لابی،
							گورنر کل کانگری (ہر دور)
۲۸۸-۲۸۳	۱۹۷۰	جون	۶	۶۱	فاروقی (ضیاء الحسن)	۳۸۴	" ، کہانی " کھو اور فرگوش" کائنات
۶-۳	۱۹۸۶	مئی	۵	۸۳	"	۳۸۵	" ، مجیب صاحب کی نظر میں
۶-۵	۱۹۸۷	فروری	۲	۸۳	"	۳۸۶	" ، مذہب کا تصور
۵-۳	۱۹۶۹	فروری	۳/۲	۵۹	عبداللطیف اعظمی	۳۸۷	" ، یادگاری تقریبات
		مارچ					
۲۳۰-۲۲۹	۱۹۷۰	مئی	۵	۷۱	فاروقی (ضیاء الحسن)	۳۸۹	راویا کرشنن (ایس)، وفات
۶	۱۹۸۳	جولائی	۷	۸	"	۳۹۰	راشد القادری، طالب علم جامعہ وفات

۱۵۸-۱۵۷	۱۹۴۷	اگست	۲	۹	عابد حسین	۴۹۱	رائل ایٹیاٹک سوسائٹی (لندن)، ڈاکٹر بڑا گولیتھ بٹنر
۱۵۹-۱۵۷	۱۹۴۰	" "	"	۱۵	راؤنڈ ٹیبل کانفرنس (لندن)، کانگریس ع ق	۴۹۲	پارٹی شرکت
۱۹۷۶	۱	جنوری	۷۳	۱	عبدالحیف عطی	۴۹۳	رضوی (سفارش حسین)، وفات
۲۳۰-۲۲۷	۱۹۷۲	نومبر	۵	۶۶	قادیانی (ضیاء الحسن)	۴۹۴	رنجیت موہن پیت سنگھ دہانی کارکن
۲۸۸-۲۸۷	۱۹۲۹	دسمبر	۶	۱۳	عابد حسین	۴۹۵	روس انقلاب و وضاحت
۲۸۳-۲۷۹	۱۹۳۳	مارچ	۳	۲۰	"	۴۹۶	روٹ بے (ترکی) جامعہ میں
۲۳۹-۲۳۸	۱۹۲۶	جون	۶	۶	"	۴۹۷	روٹس دولاں جشن ساٹھ سالہ
۱۷۱	۱۹۶۸	اکتوبر	۴	۵۸	قادیانی (ضیاء الحسن)	۴۹۸	"روٹیل کھنڈ" ہفتہ وار ماحولیت موقوف
۲۵۸-۲۵۵	۱۹۸۰	اگست	۸	۷۷	"	۴۹۹	ریا کاری
۳۱۹-۳۱۸	۱۹۳۰	اپریل	۴	۴	عابد حسین	۵۰۰	ریٹ پیرس ایسوسی ایشن قرول باغ، عابد حسین قیام
۲۳۶	۱۹۲۶	ستمبر	۳	۷	"	۵۰۱	زبان بنگالی زبان، مگر نرداروں کا مشورہ
۴-۳	۱۹۹۲	اپریل	۴	۸۹	جمیل الدین	۵۰۲	زیدی (بشیر حسین) (کرل)، وفات
۱۸۸-۱۸۷	۱۹۸۰	"	"	۷	قادیانی (ضیاء الحسن)	۵۰۳	سارتر (حسین پال)، مسعودی
۶-۵	۱۹۸۴	مئی	۵	۹۱	"	۵۰۴	ساغر انکلی "وفات
۲۵۴-۲۵۱	۱۹۷۷	ستمبر	۹	۷۳	"	۵۰۵	سائبرس، تاریخ
۶۱-۶۰	۱۹۷۴	اگست	۲	۷۰	"	۵۰۶	"، انقلاب
۵۲۵	۱۹۲۶	جولائی	۱	۷	عابد حسین	۵۰۷	"، یونانی النسل باشندے عابد حسین اور مسلم آبادی
۲۴۶-۲۴۳	۱۹۸۰	مئی جون	۶۰۵	۷	قادیانی (ضیاء الحسن)	۵۰۸	سائنس مانتھان کارمجان
۷	۱۹۲۳	فروری	۲	۱	نور الدین	۵۰۹	سائنس ایجادات، ایٹمی تاریخ برقی
۲۲۹	۱۹۶۸	نومبر	۵	۹۱	قادیانی (ضیاء الحسن)	۵۱۰	"، ات
۶	۱۹۷۵	جنوری	۱	۷	عبدالحیف عطی	۵۱۱	سابقہ ایڈمی فعالیتات (۱۹۷۵-۱۹۷۵)
۵۳۲	۱۹۳۲	دسمبر	۶	۰	عابد حسین	۵۱۲	سابقہ ایڈمی فعالیتات، ۱۹۷۵-۱۹۷۵

۲۲۹	۱۹۶۸	نومبر	۵	۵۸	فاروقی (ضیاء الحسن)	۵۱۳	سید احمد خاں، مر تعلیمات
۶-۳	۱۹۷۲	مئی	۵	۶۵	عبداللطیف اعظمی	۵۱۳	" " " " معنویت و اہمیت
۶	۱۹۷۵	جنوری	۱	۷۱	"	۵۱۵	سرور، آل احمد سہ ماہیہ اکیڈمی انعام
۲۷۶-۲۷۵	۱۹۷۷	جون	۶	۸	عابد حسین	۵۱۶	سرورش آف انڈیا سوسائٹی
۷۹	۱۹۷۷	جنوری	۱	۸	"	۵۱۷	سری نواس آننگر (کانگریس صدر) جامعہ
۶-۳	۱۹۸۶	دسمبر	۱۳	۸۳	فاروقی (ضیاء الحسن)	۵۱۸	سعدی شیرازی، ہندوستان پر اثرات
۶-۳	۱۹۵۸	جولائی	۷	۸۴	"	۵۱۹	سعید احمد اکبر آبادی، وفات
۶۱-۶۰	۱۹۷۰	فروری	۲	۶۱	"	۵۲۰	سفر، بھٹی، دیلا گادس
۲۷۸-۲۷۵	۱۹۷۹	جون	۶	۷۶	"	۵۲۱	سفر، تاشقند
۲۳۰-۲۲۸	۱۹۶۷	نومبر	۵	۵۶	"	۵۲۲	سفر، بکرات
۱۵۶-۱۵۵	۱۹۷۷	فروری	۲	۸	عابد حسین	۵۲۳	سلطان جہاں بیگم (نواب بھوپال)، جامعہ
۷۷-۷۶	۱۹۸۲	اگست	۲	۱۱	"	۵۲۴	سلیم پانی پتی (وحید الدین)، وفات
۴-۳	۱۹۸۵	اپریل	۴	۸۲	فاروقی (ضیاء الحسن)	۵۲۵	سلیمان ندوی، ولایت صدی تقریبات
۲۸۲	۱۹۳۳	اپریل	۴	۲۰	عابد حسین	۵۲۶	سلیمان ندوی، (لکچر اردو اکادمی جامعہ)
۲۸۶-۲۸۳	۱۹۶۸	جون	۶	۵۷	فاروقی (ضیاء الحسن)	۵۲۷	ساج، صالح معاشرہ
۸۰	۱۹۷۸	مئی	۵	۱۰	عابد حسین	۵۲۸	سبح الدین (طالب علم)، وفات، جامعہ
۵۹-۵۷	۱۹۲۳	جولائی	۱	۲	نور الرحمن	۵۲۹	سندہ تبلیغ تصوف، انجمن، قیام
۲۷۱-۲۶۸	۱۹۲۵	دسمبر	۱۳	۵	یوسف حسین خاں	۵۳۰	سوراج پارٹی اجلاس (کانپور)، پروگرام
۶-۵	۱۹۹۰	اپریل	۴	۸۷	جمال الدین	۵۳۱	سویت یونین، تعمیر نو پالیسی
۸۰-۷۹	۱۹۷۸	"	۴	۱۰	عابد حسین	۵۳۲	" " " " دانشوروں کو سہولیات
۴-۳	۱۹۲۳	مارچ	۳	۱	نور الرحمن	۵۳۳	سیاسی نظریات، اسلامی نظریہ، (جمال نور الرحمن پاشا)
۷	۱۹۸۹	فروری	۲	۸۶	عمر مہدی	۵۳۴	سید، عبدالرشید، وفات

۵۳۵ سلیم، استاد جامعہ ملیہ، نگرہں شعبہ نورالرحمن ۴ ۶۵ مئی جون ۱۹۳۳ ۳۰۵
سائنس

۵۳۶	سیمون دی بواہوفات	فاروقی (ضیاء الحسن)	۸۳	۶	جون	۱۹۸۶	۶-۳
۵۳۷	" ، " "فورینز آف سرکس ٹینسز"	"	۸۱	۱	جنوری	۱۹۸۳	۵-۳
۵۳۸	شاد مہاراجہ سرکشن پرشادہوفات	ہاشمی (نور الحسن)	۳۳	۲	اگست	۱۹۴۶	۶۶۶
۵۳۹	شاد عظیم آبادی ہوفات	عابد حسین	۸	۱	اگست	۱۹۴۷	۷۶-۵۷
۵۴۰	شاہرہ ندیم (کارکن کتب خانہ) ، فاروقی (ضیاء الحسن)	۸۰	۹	ستمبر	۱۹۸۳	۶	
وفات							
۵۴۱	شام فرانس کے مقام، ایک آف فیشز یوسف حسین خاں	۵	۱۱	نومبر	۱۹۲۵	۴۱۶	
بے حس							
۵۴۲	" ، امریکن یونیورسٹی عابد حسین	۱۹	۲	اگست	۱۹۳۲	۱۸۲-۱۸۳	
بیروت، پیش رفت							
۵۴۳	شانسی ٹکٹیں تقریر پروفیسر نورالرحمن	۱	۱	جنوری	۱۹۲۳	۴	
۵۴۴	شاہجہاں بیگم (اہلیہ ڈاکٹر ذاکر حسین) جمال الدین	۸۷	۱۱	نومبر	۱۹۹۰	۳-۳	
وفات							
۵۴۵	شاہنواز خاں، جنرل (آئی این اے) فاروقی (ضیاء الحسن)	۸۱	۱	جنوری	۱۹۸۳	۶-۵	
وفات							
۵۴۶	شردھانند سوامی، قتل	عابد حسین	۷	۷	دسمبر	۱۹۲۶	۴۸۰
۵۴۷	شدمی سنگھ اور ہندو مسلم فساد	اسلم جیراجپوری	۵	۱۰	اکتوبر	۱۹۲۳	۴۸۷-۴۸۷
۵۴۸	شرع عبدالحلیم ہوفات	عابد حسین	۸	۱	جنوری	۱۹۴۷	۷۷-۷۷
۵۴۹	شعیب عمری، "	فاروقی (ضیاء الحسن)	۸۱	۹	ستمبر	۱۹۸۳	۶-۵
۵۵۰	شیوانو بیگم متعارف	نورالرحمن	۱	۵	مئی	۱۹۳۳	۶۱-۶۰
۵۵۱	شورش کاشمیری ہوفات	فاروقی (ضیاء الحسن)	۷۲	۵	نومبر	۱۹۷۵	۲۳۰
۵۵۲	شوکت علی، جامعہ میں	عابد حسین	۱۲	۳	مارچ	۱۹۳۶	۲۶۱
۵۵۳	"شہید جستجو" تبصرہ	جمال الدین	۸۶	۲	فروری	۱۹۸۹	۱۵-۱۲
۵۵۴	شیردانی (تصدق حسین خاں) ہوفات	عابد حسین	۲۳	۳	مارچ	۱۹۲۵	۲۸۸

۵۵۵	شیروائی (حبیب الرحمن خاں) لکچر، عابد حسین	۳۸	۵	مئی	۱۹۳۷	۴-۲
	جامعہ اردو اکیڈمی					
۵۵۶	شیطان مانٹ نوں کا کھلا دشمن	۸۶	۴	اپریل	۱۹۸۹	۱۱-۹
۵۵۷	شیکسپیر انجمن (جرمنی) سالانہ جلسہ	۸	۵	مئی	۱۹۳۷	۳۹۸-۳۹۷
۵۵۸	صباح الدین عبدالرحمن، وفات	۸۵	۱	جنوری	۱۹۸۸	۴-۳
۵۵۹	صادقین (آرٹس) وفات	۸۴	۶	جون	۱۹۸۷	۵-۳
۵۶۰	صدیقی (رشید احمد): "عزیزانِ ندوہ"	۵۶	۶	دسمبر	۱۹۶۷	۲۸۵-۲۸۴
	کے نام					
۵۶۱	" " " وفات	۷۳	۲	فروری	۱۹۷۷	۶۵-۶۴
۵۶۲	صوفی ماستھاری صوفی	۱	۳	مارچ	۱۹۲۳	۵-۳
۵۶۳	طہ حسین "فی اشترابی ملی"	۷	۳	ستمبر	۱۹۶۴	۲۳۰-۲۲۹
۵۶۴	طبیہ کالج (دہلی)	۱۵	۴	اکتوبر	۱۹۳۰	۳۲۰
۵۶۵	طیب (محمد) قاری، وفات	۸۰	۹	ستمبر	۱۹۸۳	۶-۵
۵۶۶	ظفر پٹائی (دیوان بریدہ ناتھ)، صفر امجدی	۸۷	۱	جنوری	۱۹۹۰	۵-۳
	وفات					
۵۶۷	ظہور قاسم، وائس چانسلر، تقرر	۸۶	۶	جون	۱۹۸۹	۵-۳
۵۶۸	عابد حسین خدمات برائے جامعہ	۶	۲	فروری	۱۹۳۶	۱۲۸-۱۲۷
۵۶۹	عابد حسین بڈاکنز، وفات	۷۵	۴	دسمبر	۱۹۷۸	۵۵۸-۵۵۷
۵۷۰	عالم اسلام، اسباب زوال (ہجرت) عبدالعلیم	۱	۲	اپریل	۱۹۳۳	۱۹۰-۱۸۹
	وہبی					
۵۷۱	عالمی تجارتی کانفرنس (دہلی)	۵۷	۲	فروری	۱۹۶۸	۵۹
۵۷۲	عباسی (انیس احمد)، وفات	۷۲	۶	دسمبر	۱۹۷۵	۲۸۶
۵۷۳	عباسی (محمد عدیل)، وفات	۷۷	۴	اپریل	۱۹۸۰	۱۹۰-۱۸۹
۵۷۴	عبدالرزاق (استاد جامعہ حیاتی رکن)، صفر امجدی	۸۷	۱	جنوری	۱۹۹۰	۴-۳
	وفات					
۵۷۵	عبدالسلام (پروفیسر) نوبل انعام فاروقی (ضیاء الحسن)	۷۸	"	"	۱۹۸۱	۶-۵
	یافتہ، وفات					

۳۶۲-۳۶۱ ۱۹۳۲	نومبر	۵	۱۹	اسلم جیراچوری	۵۷۶	عبدالعظیم احراری، لکچر مارداکینڈی
۱۱۸-۱۱۷ ۱۹۷۶	مارچ	۳	۷۳	فاروقی (ضیاء الحسن)	۵۷۷	" " " وفات
۱۸۷-۱۸۶ ۱۹۳۲	فروری	۲	۱۸	عابد حسین	۵۷۸	عبدغفار، (قاضی)، جمال الدین عابد حسین انقلابی کی سیرت، لکچر مارداکینڈی
۳۳۲-۳۳۱ ۱۹۷۶	جولائی	۷	۷۳	فاروقی (ضیاء الحسن)	۵۷۹	عبدغفار خاں مابالوی، وفات
۳۱۵-۳۰۷ ۱۹۶۹	دسمبر	۶	۶۰	"	۵۸۰	عبدغفار خاں (خان) جامعہ میں
۷-۳ ۱۹۸۵	دسمبر	۶	۸۶	"	۵۸۱	عبداللہ (شیخ محمد)، "آتش چنار"
۶-۳ ۱۹۸۲	ستمبر	۹	۷۹	"	۵۸۲	" " " وفات
۶-۵ ۱۹۸۶	نومبر	۱۱	۸۳	"	۵۸۳	عبداللہ (سید محمد)، لایب وفات
۲۸۳ ۱۹۳۳	اپریل	۳	۱۰	عابد حسین	۵۸۴	عبداللہ یوسف علی، جامعہ میں
۳۲۷ ۱۹۲۹	اکتوبر	"	۳	اسلم جیراچوری	۵۸۵	عبدالمجید ریآبادی: مضمون "حیثیت رسول"
۶۱-۶۰ ۱۹۷۳	فروری	۲	۷۳	عبداللطیف اعظمی	۵۸۶	" " " وفات
۶-۳ ۱۹۸۳	اپریل	۳	۸۲	فاروقی (ضیاء الحسن)	۵۸۷	عبدالودود، (قاضی) وفات
۵-۳ ۱۹۸۳	جون	۷۶	۸۱	"	۵۸۸	عثمانی (عتیق الرحمن) مفتی، وفات
۵-۳ ۱۹۸۷	اپریل	۳	۸۳	"	۵۸۹	عثمانی (محمد) "شاہ" "ٹوٹے ہوئے تارے"
۳۷۰-۳۶۷ ۱۹۸۰	اکتوبر	۱۰	۷۷	"	۵۸۹	عراق، میان جنگ یس منقر
۶۲-۵۹ ۱۹۷۳	فروری	۲	۶۷	"	۵۹۰	عرب، علوم عقلی (ذبح اللہ صفا)
۶-۳ ۱۹۷۰	جنوری	۱	۶۱	"	۵۹۱	عرب، اسرائیل، جنگی قوت
۱۶۰-۱۵۸ ۱۹۲۷	فروری	۲	۸	عابد حسین	۵۹۲	عرب سائنسی علوم، قدیم تصانیف، عابد حسین اشاعت عثمانی (جرمنی)
۶-۳ ۱۹۷۳	جنوری	۱	۶۹	فاروقی (ضیاء الحسن)	۵۹۳	عرب، تل پالیسی سیاسی حربہ
۶۳۲-۶۲۹ ۱۹۲۳	دسمبر	۶	۳	اسلم جیراچوری	۵۹۴	عرب ممالک (مجموعہ عراق، شرق کی عربی ادارات) کانفرنس مدد داد
۵-۳ ۱۹۸۳	جولائی	۷	۸۰	فاروقی (ضیاء الحسن)	۵۹۵	عرب نوجوان، اخلاقی انحطاط

۵۹۶ "عربوں کا تمدن" اشاعت عابد حسین ۳ ۱ جولائی ۱۹۲۹ ۸۰-۸۳

معاصر "ج" تبصرہ

۵۹۷ " " " " " " ۴ ۵ نومبر ۱۹۲۹ ۴۰۶

مزید صراحت ضروری

۵۹۸ عرشِ باغیا علی خاں بوقات فاروقی (ضیاء الحسن) ۳ ۷ مارچ ۱۹۸۱ ۱۱۵-۱۱۸

۵۹۹ عشرت لکھنوی، (خواجہ عبدالرزاق)، ہاشمی (نور الحسن) ۳ ۲۰ اگست ۱۹۳۰ ۶۶۶

وفات

۶۰۰ عشقِ حسین علی ترکی ادب فاروقی (ضیاء الحسن) ۳ ۱۱ نومبر ۱۹۷۶ ۵۶۳-۵۶۶

۶۰۱ غنود احسان " " ۳ ۹ ستمبر ۱۹۷۸ ۳۸۷-۳۹۰

۶۰۲ عقیدہ کی اہمیت " " ۳ ۲ اگست ۱۹۷۴ ۶۲

۶۰۳ علاقائی مصیبت، (پر جاسٹس پارٹی) " " ۳ ۳ ستمبر ۱۹۷۷ ۱۱۷

۶۰۴ " " " " " " ۳ ۳ مارچ ۱۹۸۳ ۶-۳

جذبہ حب الوطنی
کافقدان

۶۰۵ " " " " " " ۳ ۷ جولائی ۱۹۸۶ ۶-۳

۶۰۶ علی گڑھ مسلم یونیورسٹی، تعلیم اسلامیات، اسلم جیراجپوری ۳ ۱ جنوری ۱۹۲۵ ۶۳-۶۳

دینیات، تعلیم بھوپال تاثرات

۶۰۷ " " " " " " ۳ ۵ مئی ۱۹۲۹ ۳۹۸-۳۹۹

پرو وائس چانسلر، تقرر عابد حسین
(پنڈت کالج پرنسپل، ہارون)

۶۰۸ " " " " " " ۳ ۶ جون ۱۹۳۰ ۳۸۰

وفات

۶۰۹ " " " " " " ۳ ۵ اکتوبر ۱۹۳۳ ۳۸۸

مسٹر پولک گاندھی جی کا اسلم جیراجپوری
نقش قدم

۶۱۰ " " " " " " ۳ ۲ اپریل ۱۹۳۸ ۷۸-۷۳

تحقیقاتی کمیٹی عابد حسین
سفارشات

۶۱۱ " " " " " " ۳ ۵ مارچ ۱۹۳۵ ۱۸۱-۱۸۲

جلد تقسیم اسناد تقریبات، اسلم جیراجپوری

بنارس ہندو یونیورسٹی سے موازنہ

۶۱۲	" ، " : خواجہ ناظم الدین: عابد حسین	۷	۷	دسمبر	۱۹۳۶	۵۱۵-۵۱۱
	منہج تعلیم کی ضرورت					
۶۱۳	" ، جولائی تقریبات، اسلم جیراجپوری	۵	۱۱	نومبر	۱۹۳۵	۳۱۴-۳۱۳
	تعلیم کا سطح نظر					
۶۱۴	" ، " ، " ، تقاریر	"	"	دسمبر	"	۳۷۵-۳۷۲
۶۱۵	" ، سلیمان شاہ محمد، عابد حسین	۴	۵	مئی	۱۹۲۹	۳۹۹
	قائم مقام وائس چانسلر					
۶۱۶	" ، طلبائے علی گڑھ مضمون، جمال الدین	۸۸	۳	مارچ	۱۹۹۱	۶-۳
	انڈین ایکسپریس					
۶۱۷	" ، کالج صد سالہ تقریبات عبداللطیف اعظمی	۷۴	۲	فروری	۱۹۷۷	۶۵
۶۱۸	" ، مجوزہ اسکول، عابد حسین	۶۱	۳	ستمبر	۱۹۳۳	۲۸۳-۲۸۱
	داخلہ پالیسی					
۶۱۹	" ، نصاب شعبہ اسلم جیراجپوری	۶	۱۱	نومبر	۱۹۳۳	۵۵۵-۵۵۰
	اسلامک اسٹڈیز					
۶۲۰	" ، یونیورسٹی ایکٹ، فاروقی (ضیاء الحسن)	۶۶	۳	ستمبر	۱۹۷۲	۱۱۸-۱۱۵
	ڈرامائی پس منظر					
۶۲۱	" ، یونیورسٹی تریسی ایکٹ	"	"	جولائی	"	۶-۳
	اور اردو اخبارات					
۶۲۲	" ، " ، " ، امکان ترمیم عبداللطیف اعظمی	۷۴	۴	"	۱۹۷۷	۳۴۲
۶۲۳	عمران خاں (محمد) عالم دین، فاروقی (ضیاء الحسن)	۸۳	۱۲	دسمبر	۱۹۸۶	۶
	وفات					
۶۲۴	عنایت اللہ خاں شرقی: "مذکرہ"، اسلم جیراجپوری	۵	۱۰	اکتوبر	۱۹۳۳	۳۹۵-۳۹۳
	جواب مضمون "الناعر"					
۶۲۵	عیسیٰ (حضرت) ولادت، مضمون رسالہ	۷	۳	"	۱۹۲۶	۳۱۸-۳۱۵
	"بلاغ"					
۶۲۶	" ، " ، " ، مضمون رسالہ "فیض"	۷	۵	نومبر	"	۳۹۹-۳۹۸

۶۲۷	عیسائی اقلیت، ہندوستانی عیسائی کانفرنس (بمبئی)	اسلم جیراجپوری	۵	۱	جنوری	۱۹۲۵	۶۲
۶۲۸	غالب (اسد اللہ خاں)، دیوان (پاکٹ ایڈیشن) اشاعت	"	۳	۹	ستمبر	۱۹۲۳	۴۳۴
۶۲۹	غالب اور جدید تعلیم یافتہ طبقہ	"	۶	۱۱	نومبر	"	۵۵۸
۶۳۰	غالب صدی تقریبات	فاروقی (ضیاء الحسن)	۵۹	۳-۲	فروری	۱۹۶۹	۳-۳
۶۳۱	"	"	"	"	مارچ	"	۳۶۲-۳۶۱
۶۳۲	غلام السیدین نفس کا حقیقی مفہوم، لکچر جامعہ اردو اکیڈمی	عابد حسین	۱۹	۳	ستمبر	۱۹۳۲	۲۶۹-۲۶۸
۶۳۳	غلام کبریا خاں، حکیم، مالی امداد برائے جامعہ	"	۸	۱	جنوری	۱۹۲۷	۸۰-۷۹
۶۳۴	فارقلید (محمد عثمان) صحابی، وفات	فاروقی (ضیاء الحسن)	۷۳	۷	جولائی	۱۹۷۶	۳۳۱-۳۳۹
۶۳۵	فاروقی (ضیاء الحسن)، علالت	عبد الطیف اعظمی	۶۲	۳	ستمبر	۱۹۷۰	۱۱۶-۱۱۵
۶۳۶	"	"	"	"	اکتوبر	۱۹۷۲	۱۷۲-۱۷۱
۶۳۷	"	ایڈیٹور ڈاکٹر ذاکر حسین صفرا مہدی	۸۵	۱۲	دسمبر	۱۹۸۸	۴
۶۳۸	فتوت، جوان مردی، مفہوم، رسالہ	فاروقی (ضیاء الحسن)	۷۵	۱۱	نومبر	۱۹۷۸	۵۰۲-۴۹۹
۶۳۹	قثریہ کے حوالے سے	"	"	"	مارچ	۱۹۷۷	۱۱۸
۶۴۰	فخر الدین علی احمد، صدر جمہوریہ، وفات	"	"	"	"	"	"
۶۴۱	فرقہ پرستی، پرانم منسٹر اندرا گاندھی، تقریر	"	"	"	"	"	"
۶۴۲	"	تشدد پسندی رجحان صفرا مہدی	۸۶	۳	"	۸۹	۵-۳
۶۴۳	"	تعلیم یافتہ طبقہ رجعت پسند	فاروقی (ضیاء الحسن)	۶۲	۲	اگست	۱۹۷۰

۶۴۴	"	جل، ادراک مذہب	"	۵۵	۵	مئی	۱۹۶۸	۲۲۳-۲۲۷
۶۴۵	"	"	جمال الدین	۸۶	۶	جون	۱۹۸۹	۱۳-۶
		حکومت						
۶۴۶	"	"	"	۸۷	۱۱	نومبر	۱۹۹۰	۶-۳
۶۴۷	"	"	نزار چودھری تجویز	۸۰	۱	جنوری	۱۹۸۳	۶-۳
۶۴۸	"	"	"	۸۳	۷	جولائی	۱۹۸۷	۵-۳
		ضرورت مقابلہ						
۶۴۹	"	قلبی دنیا میں (شیوینا)	جمال الدین	۹۰	۶	جون	۱۹۹۳	۳-۳
۶۵۰		فرقہ پرستی، انسانی پہلو	فاروقی (ضیاء الحسن)	۵۸	۳	ستمبر	۱۹۶۸	۱۱۸-۱۱۵
۶۵۱	"	سیاست میں	جمال الدین	۸۷	۲۱	دسمبر	۱۹۹۰	۶-۳
۶۵۲	"	مختلف تحریک، کمزوری	فاروقی (ضیاء الحسن)	۸۳	۱۱	نومبر	۱۹۸۷	۵-۳
۶۵۳		فرقہ دارانہ فسادات (احمد آباد)	"	۶۰	۳	اکتوبر	۱۹۶۹	۱۷۷-۱۷۵
۶۵۴	"	"	"	۸۳	۸	اگست	۱۹۸۷	۶-۳
		ہنگامہ گریس پارٹی						
۶۵۵	"	"	جمال الدین	۸۶	۱۱	نومبر	۱۹۹۸	۶-۳
		بھوی						
۶۵۶	"	"	نور الرحمن	۱	۳	اپریل	۱۹۲۳	۶۸-۶۷
۶۵۷	"	"	فاروقی (ضیاء الحسن)	۶۲	۲	اگست	۱۹۷۰	۵۹-۶۱
		خاتون						
۶۵۸	"	"	اسلم جیراجپوری	۵	۱۰	اکتوبر	۱۹۲۳	۳۸۷-۳۸۶
۶۵۹	"	"	فاروقی (ضیاء الحسن)	۸۳	۸	اگست	۱۹۸۷	۶-۳
۶۶۰	"	"	جمال الدین	۹۱	۱	جنوری	۱۹۹۳	۳
۶۶۱		نصا، صدر الدین، وفات	عبداللطیف اعظمی	۷۳	۵	مئی	۱۹۷۷	۲۳۰
۶۶۲		فضل الرحمن (ڈائریکٹر ادارہ)	فاروقی (ضیاء الحسن)	۵۸	۵	نومبر	۱۹۶۸	۲۳۰-۲۲۹
		تحقیقات اسلامی (پاکستان)						
۶۶۳		فضل اللہ رحمانی، وفات، تعزیتی نوٹ	عبداللطیف اعظمی	۷۶	۶	جون	۱۹۷۹	۲۷۸-۲۷۵

۶۶۳	فلپسورن، گرڈاما استاد جامعا سکول عابد حسین	۲۰	۱	جنوری ۱۹۴۳	۹۵
۶۶۵	فلسطین، ریاست و قیام جمال الدین	۸۶	۱	جنوری ۱۹۸۹	۱۷-۱۵
۶۶۶	فلسطین، سعودی تجاریز فاروقی (ضیا الحسن)	۷۸	۱۱	نومبر ۱۹۸۱	۶-۳
۶۶۷	" عرب اسرائیل جنگ "	۸۶	۵	نومبر ۱۹۷۳	۲۳۰-۲۲۷
۶۶۸	" " " " " کمپ ڈیوڈ معاہدہ "	۷۵	۱۰	اکتوبر ۱۹۷۸	۴۴۶-۴۴۳
۶۶۹	" " " " " " یہیں منظر جمعی کارز کتاب "	۷۹	"	"	۵-۳ ۱۹۸۲
۶۷۰	فلسطین فلسطین - اسرائیل معاہدہ جمال الدین	۹۰	۱۰	اکتوبر ۱۹۹۳	۴-۳
۶۷۱	" فلسطین انداز فکر فاروقی (ضیا الحسن)	۹۶	۳	مارچ ۱۹۷۴	۱۱۸-۱۱۵
۶۷۲	" فلسطینی عرب، اسرائیلی "	۸۲	۱۱	نومبر ۱۹۸۵	۶-۳
۶۷۳	جارجیت، امریکی پشت پناہی مسجد اقصیٰ، تشرنی	۶۰	۳	ستمبر ۱۹۶۹	۱۱۶-۱۱۵
۶۷۴	" " " " " " یا سر عرفات، جامعہ طیبہ اسلامیہ، سیاندر "	۷۹	۶	جون ۱۹۸۲	۶-۳
۶۷۵	" " " " " " یہودی آبادی کاری منصوبہ برکی "	۶۷	۳	مارچ ۱۹۷۴	۱۱۸-۱۱۳
۶۷۶	" " " " " " یہودی قوم، عادت غارت گری تصدیق عہد نامہ متیق "	۷۹	۸	اگست ۱۹۸۲	۶-۵
۶۷۷	فیاض احمد (حافظ) تحریک آزادی، عابد حسین گرفتاری	۱۵	۵	نومبر ۱۹۳۰	۴۰۱-۴۰۰
۶۷۸	" " " " " " رہائی "	۱۶	۳	مارچ ۱۹۴۱	۲۶۳
۶۷۹	فیصل رشود، (سعودی عرب)، قتل فاروقی (ضیا الحسن)	۷۱	۴	اپریل ۱۹۷۵	۱۷۴-۱۷۱
۶۸۰	فیض (فیض احمد)، وفات "	۸۲	۱	جنوری ۱۹۸۵	۶-۳
۶۸۱	فیض (آصف علی اصغر)، وفات "	۷۸	۱۲	دسمبر ۱۹۸۱	۴-۳
۶۸۲	قدایانی عقیدہ ختم نبوت، مضمون اسلم حیراجپوری	۷	۴	اکتوبر ۱۹۲۶	۴۲۰-۴۱۸

۶۸۳	قدوائی (انیس)، وفات	فاروقی (نسیار الحسن)	۷۹	۸	اگست	۱۹۸۲	۳-۴
۶۸۴	قدوائی (شفیق الرحمن)، تحریک آزادی، گرفتاری	عابد حسین	۱۵	۲	"	۱۹۳۰	۱۵۹
۶۸۵	" ، " ، " ، "	"	۱۵	۴	اکتوبر	"	۳۲۰
۶۸۶	" ، " ، " ، رہائی	"	۱۶	۳	مارچ	۱۹۳۱	۲۶۳
۶۸۷	" ، (عبدالسلام)، ناظم، دارالمصنفین، مقرر	عبدالحلیف اعظمی	۷۱	۱	جنوری	۱۹۵۷	۹-۴
۶۸۸	قدوائی (عبدالسلام)، ناظم، دارالمصنفین، وفات	فاروقی (نسیار الحسن)	۷۶	۸/۷	جولائی	۱۹۷۹	۲۳۳-۲۳۴
۶۸۹	قرآن مجید، ترجمہ، بارماڈیوک پکچر (انگریزی)	عابد حسین	۱۵	۳	ستمبر	۱۹۳۰	۲۳۳-۲۳۴
۶۹۰	" ، عقیدہ و اعجاز قرآن، تاریخ اسلم جبراجی	اسلم جبراجی	۱۹	۵	نومبر	۱۹۳۲	۴۶۱-۴۶۲
۶۹۱	قرون وسطیٰ، ضرورت تحقیق، (ادریٹل کانفرنس الی، آ،)	"	۷	۵	نومبر	۱۹۲۶	۳۹۷-۳۹۶
۶۹۲	قرۃ العین حیدر، گیان پینہ آوارڈ	جمال الدین	۸۷	۸	اگست	۱۹۹۰	۷-۵
۶۹۳	قومی تعلیم، مقصد، وضاحت (بی سی نور الرحمن رائے)	بی سی نور الرحمن	۱	۲	فروری	۱۹۲۳	۵-۱
۶۹۴	قومی زبان، (رادھا کرشنن)	عابد حسین	۹	۵/۴	اکتوبر	۱۹۲۷	۱۴۳-۱۴۴
۶۹۵	قومی یکجہتی، تعلیمی اداروں کا رول	جمال الدین	۸۹	۸	اگست	۱۹۹۲	۳-۴
۶۹۶	" ، " ، دانش دروں کا رول	"	۸۹	۲	فروری	۱۹۹۲	۳
۶۹۷	" ، " ، علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کارول (بے پرکاش نراین)	فاروقی (نسیار الحسن)	۵۷	۳	مارچ	۱۹۶۸	۱۱۷-۱۱۸
۶۹۸	" ، " ، مسلم جوڑے کا نکاح گیتا جینی پر	جمال الدین	۹۱	۱	جنوری	۱۹۹۳	۴
۶۹۹	" ، " ، مسلم خاندان کی میزبانی غیر مسلموں کے لئے	"	۸۶	۸/۷	جولائی	۱۹۸۹	۱۰-۱۲
					اگست		

۷۰۰ قومیت اور بین الاقوامیت عابد حسین ۱۵ ۵ نومبر ۱۹۳۰ ۳۰۱-۳۰۳

(جادو کا تھمہ سرکار)

۷۰۱ کالج آف انجینئرنگ (جامعہ منلیہ جمال الدین اسلام) تقریب تعصیب سنگ بنیاد ۸۷ ۱۰ اکتوبر ۱۹۹۰ ۳-۶

۷۰۲ کامروپ انوسنڈھن بھتی (آسام) عابد حسین ۹ ۳ ستمبر ۱۹۲۷ ۲۳۰ قیام

۷۰۳ "کامریلی" اور "بھردہ" نور الرحمن ۴ ۵ مئی ۱۹۲۳ ۳۰۸ اشاعت ثانی

۷۰۴ کان، بیچہ ایچ بیٹش کانفرنس عابد حسین ۸ ۶ جون ۱۹۲۷ ۲۷۷-۲۷۸

۷۰۵ کانفرنسوں اور انجمنوں کی بے گلی " ۱۰ ۲ فروری ۱۹۲۸ ۷۷-۷۷

۷۰۶ کتب خانہ اردو (بھاہ پور) قیام " ۸ ۴ اپریل ۱۹۲۷ ۳۱۶

۷۰۷ کتب خانہ جامعہ عطیہ کتب نور الرحمن ۱ ۵ مئی ۱۹۲۳ ۶۳-۶۴

۷۰۸ کتب خانہ عید ثانی کتب خانہ اسلم جیرا پوری ۵ ۱۰ اکتوبر ۱۹۲۳ ۳۹۷ (۲۰۱)

۷۰۹ "گیاں لوک دار و مطبعہ (۱۰۰) فاروقی (سیا، حسن) ۶۶ ۶ دسمبر ۱۹۷۲ ۲۸۶-۲۸۵

(دون، پدم کارچین)

۷۱۰ "وان بیر شرم ذخیرہ کتب عابد حسین ۶ ۵ مئی ۱۹۲۶ ۳۵۹-۳۵۸ برائے عینہ

۷۱۱ کرشن چندر، وفات عبداللطیف آصفی ۷۴ ۴ اپریل ۱۹۷۷ ۱۷۳-۱۷۱

۷۱۲ کرشنا ناز (سی) (سابق رکن " " " " " ۱۷۳

جامعہ) پدم بھوشن خطاب

۷۱۳ کلیم الدین احمد، وفات فاروقی (سیا، حسن) ۸۱ ۲ فروری ۱۹۸۳ ۵-۳

۷۱۴ مال عطف (عیر، خالدہ) عابد حسین ۲۴ ۱ جنوری ۱۹۳۵ ۸۸

(ایک قلم) ادب

۷۱۵ کمال الدین (خواجہ) محمد علی اسلم جیرا پوری ۴ ۶ دسمبر ۱۹۲۳ ۶۲۷-۶۲۷

مرزا یعقوب بیگ، جامعہ میں

۷۱۶	کیونٹ بلاک، شکست و ریخت	جمال الدین	۸۷	۱۲	"	۱۹۹۰	۳
۷۱۷	کنزرو (ہردے ناتھ) ، وفات	فاروقی (ضیاء الحسن)	۷۵	۶	جون	۱۹۷۸	۱۶۶
۷۱۸	کول (کیلاش نراین) ، پدم بھوشن خطاب	عبداللطیف اعظمی	۷۳	۴	اپریل	۱۹۷۷	۱۷۳
۷۱۹	کنیز (جان سے نارڈ) (ماہر معاشیات)	فاروقی (ضیاء الحسن)	۸۰	۶	جون	۱۹۸۲	۶-۳
۷۲۰	کوئٹہ "زلزلہ" ، قیم ، تعلیم و تربیت جامعہ میں	عابد حسین	۲۴	"	"	۱۹۳۵	۴۸۲-۴۸۱
۷۲۱	کوئٹہ ، عراق قبضہ ، اثرات	جمال الدین	۸۷	۹	ستمبر	۱۹۹۰	۵-۳
۷۲۲	" ، " ، " ، ہندو پاک رد عمل	"	۸۸	۲	فروری	۱۹۹۱	۷-۳
۷۲۳	" ، " ، جنگ	"	۸۸	۳	مارچ	۱۹۹۱	۶
۷۲۴	کوئی (ایم ایل) ، نیا طریقہ علاج	نور الرحمن	۲	۵	نومبر	۱۹۲۳	۳۳۵-۳۳۳
۷۲۵	کمبھرج مارڈن ہسٹری ، اشاعت	عابد حسین	۸	"	مئی	۱۹۲۷	۳۹۷
۷۲۶	کینیا ، ہندوستانی نسل باشندے ،	نور الرحمن	۲	۲	اکت	۱۹۲۳	۱۲۶-۱۲۳
	نامکفہ بہ حالت						
۷۲۷	" ، " ، " ، سرچ بھاد پرہ	"	۲	۳	اکتوبر	"	۲۵۸-۲۵۷
۷۲۸	گاندھی (اندرا) وفات ،	فاروقی (ضیاء الحسن)	۸۱	۱۲	دسمبر	۱۹۸۳	۶-۳
۷۲۹	گاندھی (دھرداس) کارکن جامعہ	عابد حسین	۱۶	۳	مارچ	۱۹۳۱	۲۶۳
	تحریک آزادی ، قید و رہائی						
۷۳۰	گاندھی (راجیو) ، شخصیت و کارنامے	جمال الدین	۸۸	۶	جون	۱۹۹۱	۶-۳
۷۳۱	گاندھی (سوبھن داس کرم چند) ، فسادات مخالف برت	اسلم جیرا چوری	۵	۱۰	اکتوبر	۱۹۲۳	۳۸۶-۳۸۷
۷۳۲	" ، " ، " ، تقریر (التوائے تحریک ترک سورت قومی تعلیم)	"	۴	۶	دسمبر	"	۶۲۳-۶۲۱

۲۲۸-۲۲۷ ۱۹۶۸	نمبر	۵	۵۸	فاروقی (ضیاء الحسن)	" " تعلیمات	۷۳۳
۳۶۰-۳۵۹ ۱۹۶۶	مئی	۵	۶	عابد حسین	" " خودنوشت سوانح	۷۳۴
۳۸۷-۳۸۶ ۱۹۶۳	اکتوبر	۱۰	۵	اسلم جیراچوری	" " شخصیت	۷۳۵
۶۷۶-۶۷۵ ۱۹۳۵	اگست	۸	۲۵	" " " " " " " "	صدارتی تقریر ہندی کانفرنس (اندور) //	۷۳۶

اشاعت در سال ہنس

۱۱۷-۱۱۵ ۱۹۲۳	فروری	۲	۳	گاندھی، (موہن داس کرم چند)، نور الرحمن	۷۳۷
--------------	-------	---	---	--	-----

تقدیر ہائی، صدر انجمن صحافتین

۶-۳ ۱۹۸۶	جنوری	۱	۸۳	فاروقی (ضیاء الحسن)	گریوز، (رابرٹ)، شخصیت و شاعری	۷۳۸
۱۰-۲۳ ۱۹۹۲	جون	۶	۸۹	جمال الدین	گھوڑاچوکی مزار درگاہ (شملہ)	۷۳۹
۵۲۸ ۱۹۲۶	جولائی	۱	۷	عابد حسین	گولڈ سیر لکچرس، اشاعت ثانی	۷۴۰
۷۷ ۱۹۲۸	"	"	۱۱	"	لاڈنیت کی لہر (یورپ)، اثرات	۷۴۱
۱۲۲-۱۲۱ ۱۹۲۳	اگست	۲	۲	نور الرحمن	لائل، (جیمس)، وفات	۷۴۲
۶۲-۶۱ ۱۹۲۵	جنوری	۱	۵	اسلم جیراچوری	ہرل پارتی (ہندوستان) اجلاس	۷۴۳

لکھنؤ، تجاویز

۳۵۳-۳۵۱ ۱۹۷۶	ستمبر	۹	۷۳	فاروقی (ضیاء الحسن)	لبنان، خانہ جنگی	۷۴۴
۶ ۱۹۷۸	جنوری	۳۱	۷۵	"	لفت نویسی سیمینار (جامعہ ملیہ اسلامیہ)	۷۴۵
۶-۳ ۱۹۸۳	دسمبر	۱۲	۸۰	"	لوہر (مارٹن)، بنیادی عقیدہ	۷۴۶
۶-۴ ۱۹۸۲	جنوری	۱	۷۹	"	لیبیا، امریکہ تعلقات، قتل امریکی افسران، برائیں	۷۴۷

۵-۳ ۱۹۹۲	اکتوبر	۱۰	۸۹	جمال الدین	مارشش، اردو زبان و ادب	۷۴۸
۶-۳ ۱۹۸۳	ستمبر	۹	۸۱	فاروقی (ضیاء الحسن)	ماتسی پوین کا نیا آئینگر، فلسفہ ادب	۷۴۹
۳-۳ ۱۹۹۰	اپریل	۴	۸۷	جمال الدین	مالدیپ، صدر ماسون عبدالقیوم، سند اعزاز فی جامعہ ملیہ اسلامیہ	۷۵۰

۶۲۱-۶۱۹ ۱۹۷۶	دسمبر	۱۲	۷۳	فاروقی (ضیاء الحسن)	مالرو (اندورے)، وفات، تقریر	۷۵۱
--------------	-------	----	----	---------------------	-----------------------------	-----

۷۵۲	ماسون آغٹھی (طالب علم جامعہ)، فاروقی (ضیاء الحسن) ۸۳ ۲	فروری ۱۹۸۷	۷-۶
	وفات		
۷۵۳	مائیسوری طریقہ تعلیم، (لندن) عابد حسین ۸ ۵	مئی ۱۹۲۷	۳۹۹-۳۹۸
۷۵۴	مجنوں گورکھپوری (احمد صدیق)، فاروقی (ضیاء الحسن) ۸۵ ۱	جنوری ۱۹۸۸	۲-۳
	وفات		
۷۵۵	مجلس اسلامیہ ہند، تجویز تشکیل نور الرحمن ۲ ۳	ستمبر ۱۹۲۳	۱۸۸-۱۸۵
۷۵۶	حبیب (محمد)، اتر پردیش فاروقی (ضیاء الحسن) ۷۳ ۳	اپریل ۱۹۷۷	۱۷۴
	اردو اکیڈمی انعام		
۷۵۷	" " " تعلیمی و علمی خدمات، " " ۷۳ ۶	جون ۱۹۷۶	۲۸۵-۲۸۴
	یادگار کتاب، تجویز		
۷۵۸	" " " پدم بھوشن خطاب " " ۵۱ ۱	جنوری ۱۹۶۵	۵۴-۵۳
۷۵۹	" " " خدمات جامعہ کے لئے اسم جیراچوری ۶ ۲	فروری ۱۹۲۶	۱۲۸-۱۲۷
۷۶۰	" " " (شخصیت و افکار) فاروقی (ضیاء الحسن) ۸۳ ۱۰-۹	ستمبر تا اکتوبر ۱۹۸۶	۷-۱۶
۷۶۱	" " " وفات، تعزیتی نوٹ " " ۸۲ ۳	مارچ ۱۹۸۵	۴-۲
۷۶۲	حبیب نمبر، جامعہ، ایک خبر میں ادارہ ۸۳ ۲	اپریل ۱۹۸۶	۴۰-۱
۷۶۳	" " " فہرست متوقع مضامین " " ۸۳ ۸	اگست ۱۹۸۶	۳-۱
۷۶۴	" " " متوقع اشاعت فاروقی (ضیاء الحسن) ۸۳ ۹	ستمبر ۱۹۸۶	۴-۱
۷۶۵	مسنی (شمس الرحمن)، وفات، جمال الدین ۹۰ ۱	جنوری ۱۹۹۳	۵
۷۶۶	محمد الحسن ندوی، وفات، تعزیتی نوٹ عبد الطیف عطی ۷۶ ۶	جون ۱۹۷۹	۲۷۸-۲۷۷
۷۶۷	محمد اینڈ دی جیوز (برکات احمد) فاروقی (ضیاء الحسن) ۷۶ ۱۰	اکتوبر ۱۹۷۹	۳۶۶-۳۶۵
۷۶۸	محمد علی، سیرت محمد علی، عابد حسین ۱۹ ۱	جالی ۱۹۳۲	۸۷
	رئیس احمد جعفری، تکمیل مسودہ		
۷۶۹	" " " " اشاعت " " ۱۹ ۵	نومبر " " ۳۶۱	
۷۷۰	" " " سیاسی و مذہبی خیالات فاروقی (ضیاء الحسن) ۷۶ ۳۳	اپریل ۱۹۷۹	۲۰۷-۱۰۵
۷۷۱	" " " قیدتہ رمانی نور الحسن ۲ ۲	اگست ۱۹۲۳	۱۲۰-۱۱۹

۷۰-۵۹	۱۹۲۳	جون	۶	۱	نور الرحمن	۷۷۲	" ، کلام جوہر، اشاعت ثانی
۸-۵	۱۹۸۰	جنوری	۲-۱	۷۷	فاروقی (ضیاء الحسن)	۷۷۳	" ، مذہبی فکر کے عناصر
		فروری					
۸۲-۷۸	۱۹۳۱	جنوری	۱	۱۶	عابد حسین	۷۷۴	" ، وفات تعزیتی نوٹ
۲۶۲	"	مارچ	۳	۱۶	"	۷۷۵	محمد علی یادگار، تجاویز
۷-۶	۱۹۷۹	مارچ	۳	۷۶	عبد الطیف اعظمی	۷۷۶	محمد علی بن القوامی سمٹار، رپورٹ
۶-۵	۱۹۷۸	جنوری	۳-۱	۷۵	"	۷۷۷	محمد علی جوہر صد سالہ تقریبات، تجویز
		مارچ					
۱۶۶	۱۹۲۹	اگست	۲	۱۳	عابد حسین	۷۷۸	محمد علی صاحبزادی محمد علی کا انتقال
۲۲۷-۲۲۶	۱۹۲۳	دسمبر	۶	۴	اسلم جیراجپوری	۷۷۹	محمد علی لاہوری جامعہ میں
۲۳۰-۲۲۹	۱۹۷۵	نومبر	۵	۷۲	فاروقی (ضیاء الحسن)	۷۸۰	محمد میاں (شیخ الحدیث و درس امین)، فاروقی (ضیاء الحسن)
							وفات
۲۸۶	۱۹۷۵	دسمبر	۶	۷۲	عبد الطیف اعظمی	۷۸۱	محوی صدیقی (محمد حسین)، وفات
۲۳۲-۲۳۱	۱۹۳۰	ستمبر	۳	۱۵	اسلم جیراجپوری	۷۸۲	درس نظام تعلیم (ہندوستان)، اسلم جیراجپوری
							نصاب
۴۹۹-۴۹۸	۱۹۳۱	جون	۶	۱۶	"	۷۸۳	" ، " ، درس انگریزی بورڈ
							بہار ازیس
۶-۳	۱۹۷۰	جولائی	۱	۶۲	فاروقی (ضیاء الحسن)	۷۸۴	" ، اسباب بے چینی
۲۳۹-۲۳۸	۱۹۲۶	ستمبر	۳	۷	عابد حسین	۷۸۵	مذہب نمیشن اخبار (لندن) سولنامہ
۸۰-۷۸	۱۹۲۸	جولائی	۱	۱۱	"	۷۸۶	" ، صحیح مذہب (ایچ جی ویس)
۱۱۶-۱۱۵	۱۹۷۴	مارچ	۳	۶۵	فاروقی (ضیاء الحسن)	۷۸۷	مذہب اور تقسیم ملک
۱۷۳-۱۷۲	۱۹۷۳	اپریل	۴	۶۹	"	۷۸۸	مذہب اور دینداری
۲۳۸	۱۹۲۶	ستمبر	۳	۷	عابد حسین	۷۸۹	مذہب تبدیلی مذہب مہاراج کوٹ
۷۷	۱۹۲۸	جولائی	۱	۱۱	"	۷۹۰	مذہب اور مغربی تہذیب
۶-۵	۱۹۹۳	اگست	۸	۹۰	جمال الدین	۷۹۱	مذہب و سیاست (ہندوستان)

جلد پنجم	۱۰۷	اشارہ رسالہ جامعہ
۴۳۳-۴۳۰ ۱۹۲۳ ستمبر ۹ ۳	اسلم جیراچوری	۷۹۲ مراکش تحریک آزادی، شیخ عبدالکریم ریلی
۴۳۴-۴۳۳ ۱۹۲۳ جولائی ۸-۷ ۳	دو	۷۹۳ مرتد، تعریف، مشکلات
۴۷۵ ۱۹۲۶ دسمبر ۶ ۷	عابد حسین	۷۹۴ مستشرقین، انجمن مستشرقین جرمنی عابد حسین سالانہ جلسہ، وروداد
۵۲۸-۵۲۶ ۱۹۲۶ جولائی ۱ ۷	دو	۷۹۵ "، براؤن، سوانحی خاکہ
۵۲۸ ۱۹۲۶ جولائی ۱ ۷	دو	۷۹۶ "، "، گولڈسیر کے لکچر، اشاعت ثانی
۱۲۲-۱۲۱ ۱۹۲۳ اگست ۲ ۲	عابد حسین	۷۹۷ "، لائل، جیمس، وفات، سوانحی نور الرحمن خاکہ، تصانیف
۸۰ ۱۹۲۷ دسمبر ۶ ۹	عابد حسین	۷۹۸ "، ہائٹز لوڈرس، کلکتہ یونیورسٹی میں مدعو
۲۳۹ ۱۹۲۷ مارچ ۳ ۸	عابد حسین	۷۹۹ "، ہرگووینے (لیڈن یونیورسٹی) دو برسی
۱۱۶-۱۱۵ ۱۹۲۹ ستمبر ۳ ۶۰	فاروقی (ضیاء الحسن)	۸۰۰ مسجد اقصیٰ آنشرنی
۳۳۱-۳۳۰ ۱۹۷۷ جولائی ۷ ۷۴	عابد حسین	۸۰۱ مسعود حسین خان، شیخ الجامعہ عبداللطیف اعظمی جامعہ ملیہ اسلامیہ
۱۷۴-۱۷۱ ۱۹۷۳ اکتوبر ۳ ۶۸	فاروقی (ضیاء الحسن)	۸۰۲ "، "، "
۱۷۳-۱۷۲ ۱۹۷۲ اپریل ۳ ۶۵	عابد حسین	۸۰۳ مسلم پرسنل لاء (طاہر محمود) اشاعت
۶۲-۶۱ ۱۹۶۹ اگست ۲ ۶۰	فاروقی (ضیاء الحسن)	۸۰۴ مسلم صحافت
۳۵۶-۳۵۵ ۱۹۲۶ مئی ۵ ۶	عابد حسین	۸۰۵ "، "
۳۵۲-۳۵۰ ۱۹۲۵ اکتوبر ۱۰ ۵	اسلم جیراچوری	۸۰۶ مسلم کمیٹی برائے فروغ تعلیم، دہلی میوہل کمیٹی
۶۱ ۱۹۲۵ جنوری ۱ ۵	اسلم لیگ	۸۰۷ مسلم لیگ، اجلاس (لکھنؤ) احرار پارٹی شرکت

۸۰۸	مسلم لیگ اجلاس (علی گڑھ)	اسلم حیدر چوہدری	۵	۱۲	دسمبر	۱۹۲۵	۴۷۵
۸۰۹	" " " " " " " "	نور الرحمن	۳	۳	مارچ	۱۹۲۳	۱۸۴
۸۱۰	مسلم ممالک چوٹی کانفرنس (رباط) فاروقی (ضیاء الحسن)		۶۱	۱	جنوری	۱۹۷۰	۳-۳
۸۱۱	" " " " " " " "		۶۰	۴	اکتوبر	۱۹۶۹	۱۷۱-۱۷۳
۸۱۲	مسلم ہوٹل (الآباد) بیگزین	عابد حسین	۱۶	۳	مارچ	۱۹۳۱	۲۶۳-۲۶۴
۸۱۳	مسلمان، عصر حاضر میں	فاروقی (ضیاء الحسن)	۶۸	۳	ستمبر	۱۹۷۳	۱۱۵-۱۱۷
۸۱۴	مسلمان، تعلیمی حالات	عابد حسین	۱۲	۳	مارچ	۱۹۲۹	۷۷-۸۰
۸۱۵	" " " " " " " "	"	۱۷	۲	اگست	۱۹۳۱	۱۳۳
۸۱۶	" " " " " " " "	"	۱۷	"	"	"	۱۳۳-۱۳۴
۸۱۷	" " " " " " " "	"	۱۳	۵	مئی	۱۹۳۰	۲۹۶-۳۰۲
۸۱۸	" " " " " " " "	"	۷	۶	دسمبر	۱۹۲۶	۷۷-۷۸
۸۱۹	" " " " " " " "	"	۸	۲	فروری	۱۹۲۷	۱۵۶-۱۵۷
۸۲۰	" " " " " " " "	"	۱۲	۳	مارچ	۱۹۲۹	۷۷-۸۰
۸۲۱	" " " " " " " "	غیر مسلم اکثریتی ملک میں جمال الدین	۸۷	۴	اپریل	۱۹۹۰	۳-۵
		خطبہ کے سی۔ ڈبلو مارتھ					
۸۲۲	" " " " " " " "	عابد حسین	۱۳	۲	فروری	۱۹۳۰	۱۵۷-۱۵۹
۸۲۳	" " " " " " " "	بک بن مسلم پوٹھل کنوینشن (ضیاء الحسن)	۶۳	۱	جنوری	۱۹۷۱	۳-۶
		(دہلی) تبادیج					
۸۲۴	" " " " " " " "	اسلم حیدر چوہدری	۵	۱۰	اکتوبر	۱۹۲۳	۲۹۲-۲۹۳
۸۲۵	" " " " " " " "	عابد حسین	۱۳	۱	جنوری	۱۹۳۰	۷۶-۸۰
۸۲۶	" " " " " " " "	مضامین برائے ہاشمی (نور الحسن)	۳۳	۵	مئی	۱۹۳۰	۲۲۳-۲۲۴
		رسالہ جامعہ					
۸۲۷	" " " " " " " "	" " " " " " " "	۳۳	۶	جون	"	۵
۸۲۸	" " " " " " " "	مشورہ لکھنؤ ماہنامہ فاروقی (ضیاء الحسن)	۶۵	"	"	۱۹۷۲	۳۱۷-۳۱۷
۸۲۹	" " " " " " " "	" " " " " " " "	۷۳	۷	جولائی	۱۹۷۷	۳۳۲
۸۳۰	" " " " " " " "	ذاکر حسین	۸۴	۵	مئی	۱۹۸۶	۳-۶

۸۳۱	مسلمانان کی سیاست	عابد حسین	۱۶	۳	اپریل	۱۹۳۱	۳۳۲-۳۳۱
۸۳۲	" " " " " مضامین برائے رسالہ جامعہ	"	۱۵	۳	اکتوبر	۱۹۳۰	۳۳۳-۳۳۲
۸۳۳	" اور تحریک عدم اعتماد	"	۱۳	۳	مارچ	"	۲۳۹-۲۳۶
۸۳۴	" دریافت یورپ، برنارڈ فاروقی (ضیاء الحسن)	"	۷۱	۶	جون	۱۹۷۵	۲۸۶-۲۸۳
	لیوس لکچر						
۸۳۵	" اور ساج سیوا	"	۵۷	۵	مئی	۱۹۶۸	۲۳۰-۲۲۹
۸۳۶	مسلمان اور ساج سیوا	"	۶۲	۳	ستمبر	۱۹۷۰	۱۱۶-۱۱۵
۸۳۷	مشرقی دنیا، پسماندگی: تقریر، اسلم جیراچوری عبدالعزیز شعلابی	"	۶	۱۱	نومبر	۱۹۲۳	۵۵۸-۵۵۷
۸۳۸	مشرقیات، لندن یونیورسٹی شعبہ	عابد حسین	۸	۳	مارچ	۱۹۲۷	۲۳۹
۸۳۹	مشرقیات، وائس چانسلر کشمیر یونیورسٹی، فاروقی (ضیاء الحسن)	"	۸۳	۶	جون	۱۹۸۷	۶
	تقرر						
۸۴۰	" " " " " وفات	جمال الدین	۸۷	۵	مئی	۱۹۹۰	۳-۳
۸۴۱	مصائب و انصافی مخالف جدوجہد	فاروقی (ضیاء الحسن)	۸۳	۱	جنوری	۱۹۸۷	۸-۳
۸۴۲	مصر، سلطان فواد، سرحدی ارادہ	عابد حسین	۷	۱	جولائی	۱۹۲۶	۵۲۵
۸۴۳	" " " " " صدر-انور سادات، دورہ	فاروقی (ضیاء الحسن)	۷۳	۱۲	دسمبر	۱۹۷۷	۶۲۲-۶۱۹
	اسرائیل						
۸۴۴	" " " " " قتل	"	۷۸	۱۱	نومبر	۱۹۸۱	۶-۳
۸۴۵	" " " " " فرائض مصر دینے	نور الرحمن	۱	۳	مارچ	۱۹۲۳	۲
۸۴۶	" " " " " سندھ کے نوشتی	"	۲	۱	جولائی	"	۵۷
۸۴۷	" " " " " وارلی اسٹیک قتل، رد عمل	اسلم جیراچوری	۳	۶	دسمبر	۱۹۲۳	۶۲۳-۶۲۲
۸۴۸	مصر و لیبیا تصادم۔	فاروقی (ضیاء الحسن)	۷۳	۸	اگست	۱۹۷۷	۳۹۸-۳۹۵
۸۴۹	معارف (اعظم گڑھ)، قابل گرفت	اسلم جیراچوری	۱۵	۵	نومبر	۱۹۳۰	۳۰۳-۳۰۲
	مضمون						
۸۵۰	منظر حسین برنی، امیر جامعہ ملیہ	جمال الدین	۸۷	۸	اگست	۱۹۹۰	۵-۳
	اسلامیہ تقرر						

۸۶۹	تذکرہ لکھی پالیسی، تقریر اندرا گاندھی	فاروقی (ضیاء الحسن)	۸	۷۳	اگست	۱۹۷۶	۳۹۸۳۹۵
۸۷۰	ندوة العلماء (لکھنؤ) اور جامعہ ملیہ عبد اللطیف اعظمی اسلامیہ		۶	۷۲	دسمبر	۱۹۷۵	۲۸۶-۲۸۳
۸۷۱	" " ، پچاس سال جشن تعلیمی	فاروقی (ضیاء الحسن)	۴	۷۲	اکتوبر	"	۱۷۴-۱۷۱
۸۷۲	" " ، سالانہ جلسہ	عابد حسین	۵	۷۱	نومبر	۱۹۷۶	۳۹۶-۳۹۰
۸۷۳	نذر الاسلام، (قاضی) ، وفات	فاروقی (ضیاء الحسن)	۱۰	۷۳	اکتوبر	۱۹۷۶	۵۱۰-۵۰۷
۸۷۴	حضرت نظام الدین اولیاء، تصور عبادت (پروفیسر محمد حبیب)		۴	۷۱	اپریل	۱۹۷۰	۱۷۴-۱۷۱
۸۷۵	" نقد و نظر" (علی گڑھ)، اجراء	" "	۸	۷۶	جولائی	۱۹۷۹	۳۳۳-۳۳۲
۸۷۶	گلم (دیباچہ)، صدی تقریبات، عبد اللطیف اعظمی تجویز		۴	۷۸	فروری	۱۹۸۱	۶۳
۸۷۷	" " ، یادگاری صحیفہ اشاعت	" "	۵	۸۰	مئی	۱۹۸۳	۶
۸۷۸	نندہ (گلزاری لال)، شخصیت	" "	۱۱	۸۴	نومبر	۱۹۸۵	۶
۸۷۹	نوبل انعام، رضی الدین صدیقی، ہاشمی (نور الحسن) اطلاع		۱۰	۴۳	اکتوبر	۱۹۴۰	۸۲۲
۸۸۰	نوبل انعامات، طریقہ انتخاب فاروقی (ضیاء الحسن) مشتبہ		۱۲	۷۷	دسمبر	۱۹۸۰	۵۸۲-۵۷۹
۸۸۱	" نور مغربی" اخبار، قائل اعجاز آفس لائبریری	" "	۱۱	۸۰	نومبر	۱۹۸۳	۶-۳
۸۸۲	نور الحسن، گورنر مغربی بنگال، وفات جمال الدین		۸	۹۰	اگست	۱۹۹۳	۴-۳
۸۸۳	نہرو، (سوتی لال) وفات	عابد حسین	۱	۱۶	جنوری	۱۹۳۱	۱۶۸
۸۸۴	نیاز فتحپوری، خیالات (مذہب اور اخلاقیات)	فاروقی (ضیاء الحسن)	۱۱	۸۱	نومبر	۱۹۸۳	۶-۳
۸۸۵	نیازی (نذیر) وفات	عبد اللطیف اعظمی	۲	۷۸	فروری	۱۹۸۱	۶۲-۵۹
۸۸۶	واصف (حفیظ الرحمن) وفات	فاروقی (ضیاء الحسن)	۶	۸۳	جون	۱۹۸۷	۶-۵

۸۸۷	واہل (ایم) نوبل انعام تقریر	فاروقی (ضیاء الحسن)	۸۳	۱	جنوری ۱۹۸۷	۸-۳
۸۸۸	وجد (سکندر علی) وفات	"	۸۰	۷	جولائی ۱۹۸۳	۶-۵
۸۸۹	وحید مرزا	"	۷۳	۱۴	دسمبر ۱۹۷۶	۶۲۲-۶۲۱
۸۹۰	"ورود مسعود" خود نوشت سوانح، صفراء مہدی مسعود حسین خاں	"	۸۶	۱	جنوری ۱۹۸۹	۷-۳
۸۹۱	وسط ایشیائی جمہوریتیں، اسلامی بلاک قیام، امریکی خدش	جمال الدین	۸۹	۳	اپریل ۱۹۹۲	۶-۳
۸۹۲	دشمن دو سکیلن (امریک)	"	۹۰	۸	اگست ۱۹۹۳	۵-۳
۸۹۳	دلی شاہجہاں پوری، وفات	فاروقی (ضیاء الحسن)	۸۳	۷	جولائی ۱۹۸۷	۶-۵
۸۹۴	دلی الدین، میر، وفات	عبداللطیف اعظمی	۷۳	۱	جنوری ۱۹۷۶	۵-۳
۸۹۵	دہانج الدین، نفسیات مذہب، لکچر اردو اکیڈمی	عابد حسین	۱۸	۱	" ۱۹۳۲	۱۰۰-۹۹
۸۹۶	دیت نام جنگ، جنگ بندی	فاروقی (ضیاء الحسن)	۶۷	۲	فروری ۱۹۷۳	۶۲
۸۹۷	دیت نام، گہوڑا، نئے دور کا آغاز	"	۷۱	۵	مئی ۱۹۷۵	۲۲۹-۲۲۸
۸۹۸	ہائرس لوڈس (مستشرق)	عابد حسین	۹	۶	دسمبر ۱۹۲۷	۸۰
۸۹۹	الہامی (رحم علی) وفات، لکچر کلکتہ یونیورسٹی	فاروقی (ضیاء الحسن)	۸۵	۱	جنوری ۱۹۸۸	۶
۹۰۰	ہرگوینے (استوک)، ستر سالہ بری	عابد حسین	۸	۳	مارچ ۱۹۲۷	۲۳۹
۹۰۱	ہری جن، داخلہ مندر، پریم چند کا کردار	جمال الدین	۸۶	۸	جولائی ۱۹۸۹	۱۵-۱۳
۹۰۲	ہندو دھرم، دولت لیز راج شیکھر کے خیالات	"	۹۰	۹	ستمبر ۱۹۹۳	۳-۳
۹۰۳	ہندو سجا، سالانہ اجلاس (ہیلگاؤں) تقریر لاجپت رائے	اسلم حیراچوری	۵	۱	جنوری ۱۹۲۵	۶۱

نمبر	تاریخ	صفحہ	پرچہ	موضوع
۹۰۳	۱۹۲۶-۲۷-۲۸ دسمبر	۴	۶	عابد حسین ہندوستان، انتخابات (کنسل و صوبائی اسمبلیاں)
۹۰۵	۱۹۳۰-۳۱ جولائی	۱۵	۱	" " " " " " " " انگریزی حکومت، صحیح مقصد جمہوریت کی ترویج
۹۰۶	۱۹۲۸-۲۹-۳۰	۱۱	۱	" " " " " " " " دستوری اصلاحات، کمیشن، تعلیمی ذیلی کمیشن (قلب ہاروک) تقریر
۹۰۷	۱۹۳۰-۳۱ جون	۱۳	۶	" " " " " " " " سائنس کمیشن رپورٹ
۹۰۸	۱۹۲۳-۲۴ جولائی	۳	۸/۷	" " " " " " " " صوبہ جاتی گورنمنٹ اسلم حیراجپوری میں دو عملی پالیسی
۹۰۹	۱۹۸۹-۹۰ ستمبر	۸۶	۹	" " " " " " " " دستوری ڈھانچہ، تبدیلی کی جمال الدین ضرورت، وزیراعظم راجیو گاندھی
۹۱۰	۱۹۸۱-۸۲ اپریل	۷۸	۴	" " " " " " " " رقامی تقاضے، افغانستان و فاروقی (ضیاء الحسن) پاکستان کے تناظر میں
۹۱۱	۱۹۷۳-۷۴ جولائی	۷۰	۱	" " " " " " " " پاکستان سے تعلقات عبداللطیف اعظمی
۹۱۲	۱۹۷۲-۷۳ جون	۶۵	۶	ہندوستان پاکستان (چوٹی کانفرنس) فاروقی (ضیاء الحسن)
۹۱۳	۱۹۷۷-۷۸ مارچ	۸	۳	ہندوستانی اکیڈمی، قیام عابد حسین
۹۱۴	۱۹۲۹-۳۰ اکتوبر	۱۳	۴	" " " " " " " " اشاعتی منصوبہ
۹۱۵	۱۹۲۶-۲۷ ستمبر	۷	۳	" " " " " " " " ہندوستانی وفد برائے مجلس اقوام
۹۱۶	۱۹۲۳-۲۴ جنوری	۱	۱	ہندی پر چاریمیتی (مدراس) ہرقلارتقی نور الرحمن
۹۱۷	۱۹۸۳-۸۴ اکتوبر	۸۰	۱۰	ہندی زبان، سنسکرت زدگی، موجودات فاروقی (ضیاء الحسن)
۹۱۸	۱۹۸۲-۸۳ جون	۷۹	۶	" " " " " " " " یا سر عرفات، جامعہ میں
۹۱۹	۱۹۲۳-۲۴ دسمبر	۴	۶	یعقوب بیگ (ڈاکٹر)، قادیانی رہنما، اسلم حیراجپوری جامعہ میں
۹۲۰	۱۹۲۸-۲۹ مارچ	۱۰	۳	" " " " " " " " یعقوب صرف، ایڈیٹر المستطف
۹۲۱	۱۹۲۷-۲۸ ستمبر	۹	۳	یورپ، ایشیائی تہذیب سے عابد حسین

عدم واقفیت

جلد و نمبر	تاریخ	صفحہ	نمبر	موضوع	اشارہ پر سالہ جامعہ
۳۳۳-۳۳۲	۱۹۲۳	۵	۲	نور الرحمن	۹۲۲ یورپ، پان یورپ، تجویز
۱۵۵-۱۵۴	۱۹۳۰	۲	۱۵	عق	۹۲۳ "، تہذیب و تمدن اور سائنس
۱۵۵-۱۵۴	۱۹۳۰	۲	۱۴	عابد حسین	۹۲۴ "، سیاسی منظر نامہ
۵-۳	۱۹۸۴	۱	۸۱	فاروقی (ضیاء الحسن)	۹۲۵ "، مغربی یورپ
امریکہ مخالف جذبات					
۱۷۴	۱۹۷۷	۳	۷۴	فاروقی (ضیاء الحسن)	۹۲۶ یوسف حسین خان، اتر پردیش
اردو اکیڈمی انعام					
"	"	"	"	"	۹۲۷ "، پدم بھوشن خطاب
۵-۱	۱۹۷۹	۳	۷۶	عبدالطیف اعظمی	۹۲۸ "، سوانحی خاکہ
۳۸۳-۳۸۱	۱۹۳۳	۳	۴۰	عابد حسین	۹۲۹ یوسف علی (عبداللہ)
۴۷۴-۴۷۳	۱۹۲۶	۶	۷	"	۹۳۰ یونان، انقلاب
۵-۳	۱۹۸۳	۲	۸۰	فاروقی (ضیاء الحسن)	۹۳۱ یونی فیکیشن جے جے (ریورینڈ سون)، فاروقی (ضیاء الحسن)
تعارف					

شذرات بہ اعتبار مدیر

نمبر اندراج شذرات: موضوعی اشاریہ

مولانا محمد اسلم جیراجپوری

۱۴۲	۱۱۳-۱۱۰	۴۳	۴۲	۳۲	۱۵
۲۳۲	۲۱۷	۱۹۲	۱۷۰	۱۶۹	۱۴۳
۲۵۹	۲۵۷	۲۴۶	۲۴۴	۲۴۱	۲۳۸
	۳۳۱	۳۱۰/۲۹۸	۲۸۲	۲۸۱۲	۲۷۵
۴۲۵	۴۱۰	۴۰۷	۳۹۲	۳۷۱	۳۶۳
۴۶۴	۴۵۷	۴۴۴	۴۳۸	۴۳۴	۴۳۰
۵۹۴	۵۸۵	۵۷۶	۵۶۸	۵۶۳	۵۴۷
۶۵۸	۶۴۹-۶۴۴	۶۱۹	۶۱۴	۶۱۳	۶۰۶
۷۳۱	۷۱۵	۷۰۸	۶۹۱	۶۹۰	۶۸۲
۷۸۲	۷۷۹	۷۴۳	۷۳۶	۷۳۵	۷۳۲
۸۳۷	۸۲۴	۸۰۸	۷۹۳	۷۹۲	۷۸۳
۹۲۰	۹۱۹	۹۰۸	۹۰۳	۸۶۵	۸۴۷

ڈاکٹر سید جمال الدین

۱۴۷	۱۴۱	۱۳۵	۱۲۲	۱۸	۳
۲۱۰	۱۹۸	۱۹۷، ۱۷۹	۱۷۲	۱۶۹	۱۴۹
۳۱۷	۲۷۲	۲۶۵	۲۴۳-۲۲۱	۲۱۶	۲۱۳
۴۶۱	۴۱۳-۴۱۳	۴۰۲-۴۰۰	۳۹۰	۳۶۸	۳۲۷
۵۵۳	۵۴۴	۵۳۱	۵۰۲	۴۷۳	۴۶۹

۶۵۱	۶۴۹	۶۴۶	۶۴۵	۶۱۶	۵۵۶
۶۹۵	۶۹۲	۶۷۰	۶۶۵	۶۶۰	۶۵۵
۷۲۳-۷۲۱	۷۱۶	۷۰۱	۶۹۹	۶۹۸	۶۹۶
۸۲۱	۷۶۵	۷۵۰	۷۴۸	۷۳۹	۷۳۰
۹۰۱	۸۹۲	۸۹۱	۸۸۲	۸۵۰	۸۴۰
				۹۰۹	۹۰۲

پرفیسر صفرا مہدی

۲۹۴	۲۱۳	۶۷	۴۶	۱۹	۲
۵۳۴	۴۸۲	۴۷۹	۴۵۱	۴۴۹	۴۱۱
۸۵۶	۶۴۲	۶۳۷	۵۷۴	۵۶۷	۵۶۶
					۸۹۰

ڈاکٹر سید عابد حسین

۵۴-۴۷	۴۶	۴۵	۲۸-۲۰	۱۶	۱۱
۱۰۹-۱۰۶	۱۰۰	۸۴	۷۸	۷۰	۶۵
۱۶۶-۱۶۱	۱۳۹-۱۳۵	۱۲۹	۱۲۸	۱۲۱	۱۱۷
۲۱۸	۲۱۵	۱۹۲-۱۸۹	۱۷۴	۱۷۳	۱۷۱
۲۹۱	۲۶۴-۲۶۳	۲۵۶-۲۴۸	۲۴۲	۲۳۳	۲۳۱-۲۲۷
۳۲۶	۳۲۴-۳۱۸	۳۱۵-۳۱۲، ۳۰۸، ۳۰۶-۳۰۳			۲۹۴
۳۸۴-۳۷۲، ۳۶۹، ۳۶۶-۳۶۴	۳۶۲-۳۴۸، ۳۳۶-۳۳۴				۳۳۳
۴۱۶	۴۱۴	۴۰۸، ۳۹۷-۳۹۳	۳۹۱		۳۸۹
۴۳۶-۴۳۵	۴۲۷	۴۲۶	۴۲۴	۴۲۲	۴۲۱

۴۶۳ ۴۵۹	۴۵۲	۴۴۵	۴۴۱-۴۴۰	۴۳۹
۵۰۱-۵۰۰	۴۹۷-۴۹۵	۴۹۱	۴۸۳	۴۷۸
۵۲۸	۵۲۶	۵۲۴	۵۱۷-۵۱۶	۵۱۴
۵۵۲	۵۴۸	۵۴۶	۵۴۲	۵۳۹
۵۹۲	۵۸۴	۵۷۸	۵۶۴	۵۵۷-۵۵۵
۶۱۴	۶۱۰	۶۰۸	۶۰۷	۵۹۷
۶۸۶-۶۸۴	۶۷۸-۶۷۷	۶۶۴	۶۳۳-۶۳۲	۶۱۸
۷۱۰	۷۰۶-۷۰۴	۷۰۲	۷۰۰	۶۹۴
۷۴۱-۷۴۰	۷۳۴	۷۲۹	۷۲۵	۷۲۰
۷۹۰-۷۸۹	۷۸۶-۷۸۵	۷۷۸، ۷۷۵-۷۷۴	۷۶۹-۷۶۸	۷۵۴
۸۱۴، ۸۰۵	۷۹۹	۷۹۸	۷۹۶-۷۵۹	۷۹۴
۸۴۲	۸۳۸	۸۳۳-۸۳۱	۸۲۵	۸۲۲
۸۶۸	۸۶۷	۸۶۴	۸۶۲-۸۶۰	۸۵۸
۹۰۷-۹۰۴	۹۰۰	۸۹۸	۸۹۹	۸۸۴
	۹۳۰	۹۲۹	۹۲۴	۹۲۱
				۹۱۵-۹۱۴

پروفیسر محمد عاقل

۲۹۶

پروفیسر عبدالعلیم

۵۷۰ ۳۰۷ ۲۴۷ ۱۳۹

غ۔ ق (عبدالقدور)

۱۵۵ ۴۹۴ ۹۲۳

جناب عبداللطیف آغظمی

۱۳۳	۱۳۰	۸۲	۷۹	۶۴	۴۴
۲۹۰	۲۸۹	۲۰۵	۱۹۵	۱۸۷	۱۷۵
۳۹۹	۳۸۵	۳۰۲-۳۰۰	۲۹۹	۲۹۷	۲۹۵
۴۸۱	۴۷۶	۴۳۳	۴۰۶	۴۰۵	۴۰۳
۵۶۹	۵۶۱	۵۱۵-۵۱۴	۵۱۱	۴۹۳	۴۸۷
۶۶۳	۶۶۱	۶۳۶-۶۳۵	۶۳۲	۶۱۷	۵۸۶
۷۷۷	۷۷۶	۷۶۶	۷۱۷	۷۱۴-۷۱۱	۶۸۷
۸۸۵	۸۷۶	۸۷۰	۸۰۳	۸۰۱	۷۸۱
			۹۲۸	۹۱۱	۸۹۴

پروفیسر ضیاء الحسن فاروقی

۳۱	۳۰	۱۷	۱۳-۱۲	۱۰-۳	۱
۶۹	۶۶-۶۷	۶۳-۵۶	۴۵-۴۴	۴۱-۳۵	۳۳
۱۱۵-۱۱۴	۱۰۵-۱۰۴	۱۰۲-۱۰۱	۹۹-۸۴	۸۱-۸۰	۷۷-۷۲
۱۳۴	۱۳۲-۱۳۱	۱۲۷	۱۲۴-۱۲۳	۱۲۰	۱۱۸
۱۷۶	۱۶۸-۱۶۷	۱۵۷	۱۵۶	۱۵۳	۱۴۶-۱۴۵
۲۰۹-۲۰۶	۲۰۴-۱۹۹	۱۹۶	۱۹۴	۱۸۵-۱۸۰	۱۷۸
۲۳۵-۲۳۴	۲۲۶	۲۲۴	۲۲۰-۲۱۹	۲۱۴	۲۱۱
۲۱۶	۲۰۹	۲۷۸	۲۷۶	۲۷۴	۲۶۲-۲۶۱

۲۹۸.۲۸۸_۲۸۷	۲۸۴	۲۶۷	۲۳۲	۲۲۸	
۲۳۲_۲۳۱ ۲۲۹_۲۲۸	۲۲۳	۲۲۰_۲۱۷	۲۱۱	۲۰۴	
۲۷۸_۲۷۷	۲۷۵	۲۶۷_۲۶۵	۲۶۲	۲۴۳	
۵۰۸	۵۰۶_۵۰۳	۴۹۹_۴۹۸	۴۹۰_۴۸۹.۴۸۶_۴۸۴	۴۸۰	
۵۳۶	۵۲۷	۵۲۵	۵۲۲_۵۱۸	۵۱۳	۵۱۰
۵۵۹	۵۵۸	۵۴۹	۵۴۵	۵۴۰	۵۳۷
۵۹۳	۵۹۱_۵۹۷	۵۹۳_۵۷۹	۵۷۷.۵۷۳_۵۷۱	۵۶۵	
۶۳۱_۶۳۰	۶۲۳	۶۲۱_۶۲۰	۶۰۵_۶۰۰	۵۹۸	۵۹۵
۶۵۷	۶۵۴_۶۵۲	۶۵۰	۶۴۸_۶۴۷	۶۴۱_۶۳۸	۶۳۴
۶۸۳	۶۸۱_۶۷۹	۶۷۶_۶۷۱	۶۶۹_۶۶۶	۶۶۲	۶۵۹
۷۱۹	۷۱۷	۷۱۳	۷۰۹	۶۹۷	۶۸۸
۷۵۲_۷۵۱	۷۴۹.۷۴۷_۷۴۴	۷۴۸	۷۴۳	۷۲۸	
۷۷۳	۷۷۰	۷۶۷	۷۶۴_۷۶۰	۷۵۸_۷۵۶	۷۵۴
۸۰۴	۸۰۲	۸۰۰.۷۸۸_۷۸۷	۷۸۴	۷۸۰	
۸۳۶_۸۳۴	۸۲۹	۸۲۸	۸۲۳	۸۱۳	۸۱۱_۸۱۰
۸۶۳	۸۵۵	۸۴۸	۸۴۳_۸۴۲	۸۴۱	۸۳۹
۸۸۴	۸۸۱_۸۸۰	۸۷۳	۸۷۱	۸۶۹	۸۶۶
۹۱۴	۹۱۰	۸۹۹	۸۹۷_۸۹۶	۸۹۳	۸۸۹_۸۸۶
۹۳۱ ۹۲۷_۹۲۵ ۹۱۸_۹۱۷					

جناب نور الرحمن

۱۳۴	۱۳۰	۱۲۶	۱۱۹_۱۱۶	۵۵	۱۵_۱۴
۲۳۷_۲۳۸	۲۱۴	۱۸۶	۱۷۷	۱۶۰_۱۵۸	۱۴۸

جلد پنجم	۱۲۰	اشاریہ رسالہ جامعہ
۲۴۱-۲۴۰	۲۵۸	۲۴۵ ۲۴۳ ۲۴۰-۲۳۹
۳۲۹	۳۲۵	۲۹۲ ۲۸۰-۲۷۹ ۲۷۷ ۲۷۳
۴۴۲	۴۰۹	۳۷۰ ۳۵۹ ۳۳۷ ۳۳۰
۵۰۹	۴۶۰	۴۵۸ ۴۵۶-۴۵۳ ۴۳۷ ۴۳۶
۵۶۲	۵۵۰	۵۴۳ ۵۳۵ ۵۳۳ ۵۲۹
۷۲۷-۷۲۶	۷۲۳	۷۰۷ ۷۰۳ ۶۹۳ ۶۵۶
۸۰۹	۷۹۷	۷۷۲ ۷۷۱ ۷۵۵ ۷۴۲
۸۹۷	۸۸۹	۸۵۷ ۸۵۴-۸۵۲ ۸۴۶ ۸۴۵
		۹۲۲ ۹۱۶

پروفیسر نور الحسن ہاشمی

۸۲۷	۸۲۶	۵۹۹	۵۳۸	۷۱	۲۹
				۸۷۹	۸۵۴

پروفیسر یوسف حسین خاں

۵۴۱	۵۳۰	۴۱۵	۲۶۰
-----	-----	-----	-----

دوسرا حصه

مقالات

نمبر شمار	مصنف	عنوان	ماہ و سال	صفحات
۱	آرزو	آسمان	جولائی ۶۸	۱۳-۷
	(مفتی خالد بن احمد)			
۲	آزاد (ابوالکلام)	تعلیم نسواں ہماری قوم میں کیوں کر ہو سکتی ہے	مئی ۸۶	۵۳-۵۱
۳	-	حکایات برق خرمن	فروری ۸۸	۴۴-۱۸
۴	-	قوی زبان کیا ہو؟	نومبر ۸۸	۱۳-۷
		تقریر دستور ساز اسمبلی میں		
۵	-	مسندوں کا مسئلہ	ستمبر ۸۸	۱۳-۵
		(دسمبر ۱۹۳۷ لکھنؤ کانفرنس)		
۶	-	ملک اگر تقسیم نہ ہوتا	فروری ۷۲	۵۳-۴۶
		(تقریر مرتبہ متیق صدیقی)		
۷	-	مولانا آزاد کا ایک ابتدائی فیہر	ستمبر ۶۱	۵۸۳-
		مطبوعہ خط مرتبہ متیق صدیقی		۵۸۶
۸	-	مولانا آزاد کا ایک اہم خط	اپریل ۶۵	۱۶۶-۱۷۱
		ایم۔ ای۔ ذکر یا کے نام		
۹	-	مولانا آزاد کا خط عام خاتم رسول میر	فروری ۸۸	۶۶-۶۹
۱۰	-	مولانا آزاد کی آخری تقریر	دسمبر ۸۸	۱۷-۱۷
		مرتبہ مبدعہ حنیف اعظمی		

۵۳-۴۶	مارچ ۶۳	مولانا آزاد کے چند خطوط	آزاد (ابوالکلام)	۱۱
		مرتبہ ابوسلمان الہندی		
۷۶۲-۷۵۳	اگست ۳۹	بنیادی قومی تعلیم میں ربط سے کیا	آزاد (احمد علی)	۱۲
		مراد ہے؟		
۱۲۱-۱۱۷	اگست ۴۱	تعلیم کب موثر ہوتی ہے	-	۱۳
۳۴-۳۲	جنوری ۴۱	تعلیم میں سیر کی اہمیت	-	۱۴
۲۰۵-۱۹۸	اپریل ۷۱	جامعہ میں ابتدائی تعلیم کے	-	۱۵
		تجربے		
۲۶۹-۲۵۹	مئی ۷۱	-	-	۱۶
۳۰۹-۲۲۹	جون ۷۱	-	-	۱۷
۳۹-۲۹	جولائی ۷۱	-	-	۱۸
۹۰-۸۰	اگست ۷۱	-	-	۱۹
۲۷۰-۲۵۹	ستمبر ۷۱	-	-	۲۰
۲۳۰-۲۲۱	دسمبر ۷۱	-	-	۲۱
۱۶۲-۱۵۳	مارچ ۷۲	-	-	۲۲
۱۶۰-۱۴۵	ستمبر ۷۲	-	-	۲۳
۲۰۹-۲۰۵	اکتوبر ۷۲	-	-	۲۴
۲۷۴-۲۶۸	نومبر ۷۲	-	-	۲۵
۳۳۶-۳۲۰	دسمبر ۷۲	-	-	۲۶
۳۸-۲۹	جنوری ۷۳	-	-	۲۷
۸۴-۷۶	فروری ۷۳	-	-	۲۸
۴۷-۴۳	جولائی ۶۹	ذاکر صاحب	-	۲۹

۳۰	آزاد (احمد علی)	طلباء کی تعلیم میں کمزوری کے اسباب	مئی ۴۱	۲۳۵-۲۵۴
۳۱	-	کیا حرفوں کے ذریعہ تمام مضامین پڑھائے جاسکتے ہیں	ستمبر ۳۹	۲۲۸-۲۸۵
	-	-	اکتوبر ۳۹	۴۱۲-۴۱۹
۳۲	-	نئی تعلیم کا نفسیاتی اثر	مارچ ۴۱	۲۲۸-۲۳۱
۳۳	-	نئی تعلیم کے پڑھانے والے کیسے ہوں	اکتوبر ۴۱	۲۹۳-۳۰۰
۳۴	آزاد (الطاف احمد انصاری)	غزل کی حمایت: اعتراضات و جوابات	جنوری ۳۷	۱۱-۲۸
۳۵	آزاد (جگن ناتھ)	اقبال اور جدید فکر مغرب	جنوری ۷۶	۲۸-۳۴
۳۶	-	انجمن کشمیری مسلمانان لاہور: اقبال کی سوانح کا پس منظر	جولائی ۷۶	۳۶۳-۳۶۷
۳۷	-	ٹرپ رہا ہے فلاطوں بیان غیب حضور "حیات اقبال کا... باب"	جنوری، مارچ ۷۸	۸۹-۱۱۱
۳۸	-	کچھ یادیں کچھ تاثرات تلخیص عبداللطیف اعظمی (سوانحی خود نوشت)	اگست ۶۵	۷۶-۸۵
۳۹	آزاد رسول	مدرسہ ابتدائی ۱۹۳۸ تا ۱۹۷۰	نومبر ۷۰	۱۰۲-۱۱۱
۴۰	آصف نعیم	میرزا باقر خاں پنجم ثانی، مع انتخاب غزلیات	جولائی ۹۱	۲۳-۲۹
۴۱	آصف مجیب	پنڈت جواہر لال نہرو	جولائی ۶۳	۳۷۳-۳۷۷

۲۹-۲۵	دسمبر ۸۸	پنڈت جواہر لال نہرو	آصف مجیب	۴۲
۵۲-۳۰	اکتوبر ۱۹۹۱	بزرگان دین و مشاہیر ملت کے قطععات و وفات	آفتاب احمد خاں	۴۳
۴۱-۳۱	ستمبر ۱۹۹۱	چند بزرگان دین کے قطععات تاریخ وفات	-	۴۴
۴۷-۲۵	نومبر ۱۹۹۱	مشاہیر شعرائے اردو کے قطععات و وفات	-	۴۵
۱۷-۱۳	جنوری ۶۳	عبد قچار میں فارسی شاعری کا احیاء	آفتاب اختر	۴۶
۱۳۷-۱۳۳	ستمبر ۶۲	فردوسی کا شاہنامہ اور داستان بیزن و مینوہ	-	۴۷
۲۰۸-۷	ستمبر، نومبر ۲۸	- [رپوٹ]	آل پارٹیز کانفرنس [کیینی]	۴۸
۲۹-۲۵	ستمبر ۹۳	میرے شکار کے تجربے	آوارہ فرنی نام	۴۹
۱۵۳-۱۲۸	اگست ۳۳	اسلام اور حالات حاضرہ	ابراہیم (محمد)	۵۰
۸۸-۷۴	فروری ۷۶	مصطفیٰ صادق الرفاعی	-	۵۱
۲۳۱-۲۲۳	اپریل ۲۶	ابن رشد [ترجمہ و تلخیص]	-	۵۲
۲۱۰-۱۹۱	جولائی ۳۳	رموز مملکت [الفخری کا مقدمہ]	ابن طقططے	۵۳
		ترجمہ بید احمد		
۳۱-۱۶	جولائی ۸۶	اسکالر علی گڑھ اردو میں پیروڈی پر پہلا اہم نمبر	ابوالبرکات کربلائی	۵۴

جلد پنجم	۱۲۷	اشاریہ رسالہ جامعہ
۳۳-۷	جولائی ۸۵	۵۵ ابوالبرکات کربلائی مثنوی قطب مشتری میں کردار نگاری
۴۳-۳۸	جولائی ۲۳	۵۶ ابوالجلال اسلام اور سرمایہ داری
۲۸-۲۰	جنوری ۲۸	۵۷ - دانیالی بشارتیں
۱۸-۱۰	فروری ۲۸	۵۸ - -
۲۵-۱۵	مارچ ۲۸	۵۹ - -
۴۹۲-۴۸۶	جولائی ۲۶	۶۰ ابوالجلال ندوی الفاظ کو اپنانا
۲۵۸-۲۴۸	مئی، جون ۲۴	۶۱ - سلاطین مغل کے عہد میں پولس کا انتظام
۱۹۷-۱۸۶	اپریل ۷	۶۲ - جاپان کی مطبوعاتی صنعت ترجمہ محمد خلیق مدنی
۳۹-۳۲	اپریل ۷	۶۳ ابوالحسن علی ندوی مولانا محمد علی جوہر، چند نقوش و تاثرات
۱۵-۹	ستمبر ۱۹۹۱	۶۴ ابوالحسنات ندوی زہیر بن ابی سلمیٰ
۴۶-۳۹	فروری ۹۲	۶۵ - عربی زبان ایک تعارف اور تاریخی پس منظر
۲۴-۱۷	نومبر ۹۱	۶۶ - عمر دین کلثوم الغلسی: تجزیہ شاعری کا امام
۷۸-۶۹	اگست ۲۳	۶۷ ابوالحسنات مرزا کرمانی
۷۴۰-۷۲۷	اگست ۳۶	۶۸ ابوالقاسم ڈاکٹر تارا چند سے دود و باتیں
۳۵۰-۳۴۶	مئی ۶۱	۶۹ ابوالکلام نیگور کی شخصیت کی چند جھلکیاں
۱۳-۷	نومبر ۸۵	۷۰ ابوالعاد تعلیم اور فنون لطیفہ

جلد پنجم	۱۲۸	اشادید رسالہ جامعہ
۶۰-۴۲	جولائی ۳۰	ابو مسلم خراسانی: باقی سلطنت عباسیہ
۴۸۵-۴۷۷	دسمبر ۳۰	سوڈان میں مصری قربانیاں
۴۸۲-۴۷۳	جون ۳۱	مصری لشکر عہد فراعنہ میں: اس کی تنظیم اور قوت
۲۵-۱۹	مارچ ۴۶	پس ماندہ ممالک کی معاشی ترقی
۴۱-۳۷	مئی ۴۷	مسئلہ فلسطین اور یو۔ این۔ او
۱۱۳-۱۰۰	فروری ۸۸	”الہلال“ کلکتہ تاریخ خصائص ومقاصد اور فن کی روشنی میں
۱۴۹-۱۳۹	مارچ ۷۷	مولانا عبد الماجد دریائے بادی
۵۹-۴۲	جولائی ۹۲	جدید عربی ادب اور اپولو تحریک
۵۴-۴۴	اپریل ۹۲	عربی ادب میں رومانیت
۲۸-۲۴	جولائی ۶۲	مکاتیب شبلی
		بنام ابوالکلام آزاد دہلوی
۴۲-۳۸	جنوری ۶۳	”عظمتِ رفته“ ایک تاثر
۳۷-۲۸	اگست ۸۲	مولانا اسلم جیراج پوری
۲۱۲-۲۰۱	ستمبر ۲۵	دنائیشور، ایک مطالعہ
		ترجمہ غلام ربانی
۴۲۴-۴۱۷	جون ۶۱	اقبال پر چکبست کی تنقید کا جائزہ
۱۸۴-۱۷۳	مارچ ۲۷	مقدمہ انتخاب سودا
۳۰۶-۲۹۱	اپریل ۲۷	-

۶۹۳-۶۸۳	ستمبر ۴۰	افلاطون کی ریاست اور اس کا نظام تعلیم	اثر (فضل الدین)	۸۷
۲۹۲-۲۷۰	اکتوبر ۴۱	رہط کے نصب العین کا ارتقاء	-	۸۸
۳۲۰-۳۱۳	نومبر ۴۱	-	-	۸۹
۴۶۲-۴۵۰	جون ۴۰	قدیم ہندوستان کا نظام تعلیم	-	۹۰
۱۲۹-۱۱۹	فروری ۴۰	کھیل اور تعلیم	-	۹۱
۳۳۱-۳۳۶	مئی ۴۳	فخانیہ جاوید: جلد پنجم پر ایک نظر	اثر صہبائی	۹۲
۱۵۲-۱۴۷	مارچ ۷۲	ابوالعلاء المعری	اجتہادوی (محمد)	۹۳
۱۳۳-۱۳۸	مارچ ۷۱	امام شافعی: شاعر اور ادیب	-	۹۴
۴۱۶-۴۰۹	دسمبر ۷۰	تصوف پر علامہ ابن خلدون کی ایک نادر کتاب: شفاء المسائل الغذیب المسائل	-	۹۵
۲۰۸-۲۹۸	جون ۷۹	عربی کا دیگر زبانوں پر عمل اور رد عمل	-	۹۶
۱۸۹-۱۸۲	اکتوبر ۷۱	نظام الملک طوسی اور اس کے مدارس	-	۹۷
۲۵۱-۲۳۲	اپریل ۳۰	مسیح الملک مرحوم کا سفر نامہ یورپ مرتبہ: عبدالغفار	اجمل خاں (محمد) حکیم	۹۸
۷۵-۶۸	فروری ۷۳	حکیم اجمل خاں کے چند خطوط بنام سر منزل اللہ خاں شریوانی مرتبہ محمد ندیم	-	۹۹

۵۶	جنوری ۶۷	حکیم اجل خاں کا خط بنام ذاکر حسین	اجمل خاں (محمد) حکیم	۱۰۰
۳۸-۳۶	اگست ۸۲	حکیم اجل خاں مرحوم کا ایک خط (مرسلہ عزیز الدین حسین)	-	۱۰۱
۲۱۰-۲۰۴	اپریل ۷۳	خطوط مسیح الملک حکیم اجل خاں بنام صدر یار جنگ	-	۱۰۲
۵۰۵-۵۰۴	دسمبر ۳۸	مولانا حبیب الرحمن شیروانی دین، حرفہ، سادگی اور مادری زبان (سپاس نامہ برائے غازی امان اللہ خاں)	-	۱۰۳
۲۳-۱۸	جنوری ۹۲	سویتی تاجیکی ادبیات کے بانی پر ایک نظر	اجملی (اجمل)	۱۰۴
۵۳-۴۶	جولائی ۷۳	ابن قتیہ کے تنقیدی افکار کا مطالعہ	احشام احمد	۱۰۵
۱۰۳-۱۰۰	اگست ۷۲	ادب اور سائنس	-	۱۰۶
۱۳۱-۱۳۵	ستمبر ۷۳	اردو اصطلاح سازی میں عربی کی اہمیت	-	۱۰۷
۱۹۶-۱۹۲	اپریل ۷۴	افسانہ کا معیار عظمت	-	۱۰۸
-۲۳	مارچ	انگریز پر ایک تنقیدی نظر (مصری ناول)	-	۱۰۹
۷۷، ۲۸	۹۱			
۴۶-۴۳	جولائی ۶۶	تدوین احادیث کا تاریخی جائزہ	احشام احمد	۱۱۰
۲۸-۲۳	جنوری ۶۵	جدید عربی شاعری کے دو مکاتیب فکر	-	۱۱۱

۸۸-۸۱	مئی ۷۲	دنیا چھوڑنے سے دین جاتا ہے:	احشام احمد	۱۱۲
		مرسید تحریک کا ایک حقیقت پسندانہ نظریہ		
۲۱۷-۲۰۷	اپریل ۶۶	ڈاکٹر احمد امین	-	۱۱۳
۳۱۲-۳۰۲	دسمبر ۷۱	ڈاکٹر طاہر حسین: عصر جدید کے ایک بڑے ناقد اور مفکر	-	۱۱۴
۷-۳	نومبر ۹۱	علامہ محمد امین کاشانی: درویشی میں شاعری کی جلوہ گری	-	۱۱۵
۲۰۷-۱۹۸	اپریل ۶۳	محمود سامی بارودی: جدید عربی شاعری کا معمار	-	۱۱۶
۱۰۱-۸۶	اگست ۷۳	معزی کی دو شخصیتیں	-	۱۱۷
۳۱۴-۳۱۱	جون ۷۱	ادب اور آزادی	-	۱۱۸
۱۵۴-۱۵۰	مارچ ۷۱	ادب اور نئی نسلیں	-	۱۱۹
۳۱۹-۳۱۷	دسمبر ۷۰	ادبی تخلیق کیا ہے؟	-	۱۲۰
۳۲۸-۳۲۵	دسمبر ۶۷	تحریک اپولو جدید عربی ادب کی ایک عظیم تحریک	-	۱۲۱
۵۷۷-۵۷۰	ستمبر ۶۱	اردو تحقیق و تنقید ہماری جدید ثقافتی زندگی سے اس کا تعلق	احشام حسین	۱۲۲
۵۹۲-۵۴۸	نومبر ۶۳	آمدی اور اس کا تنقیدی نظریہ	-	۱۲۳
۱۶۱-۱۴۸	مارچ ۶۶	روزنامہ پچ اور رنگ زیب	احشام الدین (محمد)	۱۲۴
۵۹۷-۵۹۲	جون ۳۸	ہندوستانی کاشتکاروں کی مالی ضروریات	احسن	۱۲۵

۳۶۵-۳۵۹	۳۰ مئی	تاریخ نثر اردو	احسن مارہروی	۱۲۶
۳۷۰-۳۳۶	اکتوبر ۳۳	عرب اور موالی تلخیص حسین حسان	احسن امین	۱۲۷
۴۱۸-۴۱۱	جولائی ۳۳	عہد عباسی کی اجتماعی زندگی: مملکت اسلامی کے عناصر	-	۱۲۸
۵۹۸-۵۸۷	جون ۳۹	انقلاب ایران	احمد خاں	۱۲۹
۴۰-۱	جولائی ۳۱	مالیات جنگ	-	۱۳۰
۵۶-۵۵	جنوری ۸۳	مراسلہ: اہم گزارش (ڈاکٹر محمد حمید اللہ کے خطوط کا تحفظ)	-	۱۳۱
۳۵-۲۶	جولائی ۲۵	ہندوستان کی بینکاری کا مستقبل	-	۱۳۲
۸۷-۸۵	جنوری، فروری ۸۰	مولانا محمد علی کی شخصیت کے عناصر اور بعد	احمد سجاد	۱۳۳
۲۸۰-۲۷۹	نومبر ۷۵	کلکتہ میں اردو ایڈیٹرز کانفرنس (مراسلہ)	احمد سعید ملیح آبادی	۱۳۴
۱۱۰-۱۰۵	فروری ۳۱	قرآن مجید کے ترجمے مشرقی زبانوں میں	احمد میاں	۱۳۵
۲۲۸-۲۰۸	مارچ ۴۰	احساس کمتری	اختر (محمد)	۱۳۶
۲۸۵-۲۷۰	اپریل ۴۰	-	-	۱۳۷
۳۷۶-۳۶۹	مئی ۳۸	جارج برنارڈشا	-	۱۳۸
۲۸-۱۸	اپریل ۹۱	قصہ "حسن و دل" کی عالمی شہرت اور روایت	اختر (نور السعید)	۱۳۹

۱۴۰	اختر حسین	ہماری آبادی	مارچ ۴۲	۱۹۱-۲۰۴
۱۴۱	اختر علی تھری	چمن کا فلسفہ زندگی	اکتوبر ۴۳	۱۸۳-۱۸۹
۱۴۲	-	شعر و شاعری اور ذوق سلیم	دسمبر ۴۲	۳۰۳-۳۱۳
۱۴۳	-	نگار کا نظیر نمبر اور موجودہ طرز تنقید	مارچ ۴۰	۲۲۹-۲۴۳
۱۴۴	اختر الواسع	ایک برصغیر تین ملک، اشتراک اور تعاون کی بنیادیں	نومبر ۸۵	۴۱-۴۸
۱۴۵	اختر مہدی	جدید فارسی شاعری، ایک مطالعہ	مارچ ۷۶	۱۵۶-۱۶۵
۱۴۶	اخلاق اثر	احتشام حسین اور مقدمہ نگاری	جولائی، اگست ۷۵	۳۵-۴۹
۱۴۷	-	ریڈیو ڈراما اور اسٹیج ڈراما	جولائی ۷۳	۷-۲۳
۱۴۸	اخلاق حسین	مولانا آزاد کا تفسیری شاہکار	جولائی ۸۷	۱۸-۲۲
		ترجمان القرآن		
۱۴۹	-	مولانا ابوالکلام آزاد کا علمی مقام و مرتبہ	اکتوبر ۸۸	۵-۱۶
۱۵۰	اخلاق الرحمن	قومیت کی تعمیر میں سائنس کی اہمیت	اگست ۳۸	۱۵۲-۱۶۲
۱۵۱	ادریس (محمد)	انسان کی ایک تعارف	مارچ ۶۱	۲۵۰-۲۶۲
۱۵۲	ادیب (محمد حسین)	کیا اردو شاعری محض نقالی ہے؟	مارچ ۳۱	۱۹۹-۲۲۲
۱۵۳	-	-	اپریل ۳۱	۲۶۶-۲۹۰
۱۵۴	-	-	مئی ۳۱	۳۶۸-۳۸۸
۱۵۵	-	غزل گوئی اور نظریہ الہام	اگست ۳۰	۱۱۶-۱۳۶

جلد و حجم	۱۳۴	اشاریہ رسالہ جامعہ	
۳۸۶-۳۷۷	مئی ۳۰	ایک بد نصیب انسان ابن راوندی اور اس کی محبوبہ ترجمہ محمد حسین محوی	ادیب (محمود کامل)
۲۶۲-۲۵۷	نومبر ۴۲	لکھنؤ ادب کا سماجی پس منظر	ادیب (مسعود حسن رضوی)
۲۲۸-۲۲۷	مئی ۷۱	ترکی میں مشرق و مغرب ترجمہ ضیاء الحسن فاروقی	ادیوار (عبدالحق عدنان)
۹۵-۹۰	اگست ۷۰	پن چکی (اورنگ آباد کی تاریخی عمارت)	ارج
۲۲-۹	مئی ۲۸	اردو اکیڈمی	-
۱۳۱-۱۱۹	اپریل ۳۳	عربی لہجوں کی تاریخی اہمیت ترجمہ حسین حسان	ارسلان (امیر شکیب)
۳۱-۳۰	فروری ۲۸	امریکہ انگریزی مصنفین کے زواہ نگاہ سے ترجمہ محمد یحییٰ تنہا	ارونگ (واشنگٹن)
۲۲-۱۹	فروری ۲۸	تاریخ عالم کی تعبیر ترجمہ عابد حسین	اسپینگر (ادوالڈ)
۴۴۹-۴۴۲	دسمبر ۲۶	زوال مغرب ترجمہ عبدالقادر	-
۳۷-۲۱	جولائی ۲۳	جدید عالم اسلامی ترجمہ یوسف حسین خاں	اسٹوڈنٹ (لوٹھرپ)
۸-۷	جولائی ۷۱	۱۸۵۷ کی جنگ آزادی سہارنپور اور مظفرنگر کے دیہی علاقوں کی بغاوت ترجمہ ماجد حسین	اسٹوکس (ارک)
۳۵۷-۳۴۸	نومبر ۴۱	عاشقی ترجمہ اقبال انصاری	اسٹیوٹنسن

جلد و نمبر	۱۳۵	اشارہ و سالہ جامعہ
۵۱-۴۶	جولائی ۹۰	آرکائیوز ایک اجمالی تعارف (اسحاق محمد)
۴۶-۴۱	دسمبر ۸۳	بھگتی تحریک -
۵۲-۴۶	جون ۸۶	تاریخ نگاری میں حقائق اور نکتہ نظر کی بحث -
۵۱-۴۰	اگست ۹۰	تخلیظ و بقا -
۲۴-۱۸	دسمبر ۸۸	جامعہ کا تاریخی کردار -
		ایک مطالعہ
۵۱-۴۵	مارچ ۹۱	غلامی جنگ اور مشرق وسطیٰ میں مغربی مفاد کا تحفظ -
۲۵-۲۰	مارچ ۹۱	مولانا ابوالکلام آزاد: واردات قلبی کے چند نقوش -
۴۳-۳۹	ستمبر ۸۸	مولانا محمد صلیف ندوی مرحوم -
۹۳۹-۹۲۷	نومبر ۳۶	اساس اسلام (اسد محمد)
۱۶۱-۱۵۵	مارچ ۷۳	یونانی علوم اور عرب (اسد حیدر)
۲۵۳-۲۳۹	اکتوبر ۴۲	انگر مراد آبادی مرحوم (اسد ملتان)
		(امداد حسین انگر)
۴۱-۲۴	دسمبر ۸۷	ہندوستان کا تعلیمی نظام ایک جائزہ (اسد الدین محمد)
۲۹۴-۲۷۷	اکتوبر ۳۰	جوش ملیح آبادی اسرائیل احمد خاں
۶۴-۴۹	ستمبر نومبر ۲۸	زرقت اور بدھ: موازنہ سیرت و دعوت -
۳۸-۱۲	جنوری ۲۹	- -

جلد پنجم	۱۳۶	اشارہ رسالہ جامعہ
۳۸-۳۹	مئی ۸۳	اردو زبان اور مصر
۲۳-۷	اکتوبر ۸۳	ایم۔ اسلم: شخصیت اور فن
۳۹-۳۱	مئی ۸۸	چودھری عبدالغفور مرحوم
۲۷-۱۷	مئی ۸۳	خلیفہ عبدالکیم مرحوم:
		چند تاثرات
۳۸-۳۵	جون ۸۵	دیال سنگھ کالج لاہور میں
		میرا زمانہ طالب علمی
۳۹-۳۶	فروری ۸۶	سلطان علاء الدین خلجی کے
		دو تقرری سکے
۳۳-۳۲	جنوری ۸۵	شاہ محمد جعفر چلواری:
		یادیں اور تاثرات
۵۶-۳۸	ستمبر ۸۲	ڈراما عربی ادب میں
۲۱۳-۱۹۷	ستمبر ۳۳	اردو رسم الخط
۳۳۸-۳۲۷	مئی ۳۸	اسباب زوال امت
۵۷۰-۵۶۶	جون ۳۸	-
۳۲۹-۳۳۱	اپریل ۳۸	اسلامی نظام
۵۷۰-۵۶۶	جون ۳۸	-
۸۰-۶۵	فروری ۲۵	اہل نجد
۲۷۵-۲۶۸	مارچ ۳۹	ایران میں ریلوے
۱۵۱-۱۴۲	اپریل ۳۳	ایک تاریخ عقدہ
		(مسلمانوں کا عروج)
۱۶۳-۱۴۵	ستمبر ۲۳	پیام شرق
		-
		۱۸۳
		۱۸۴
		۱۸۵
		۱۸۶
		۱۸۷
		۱۸۸
		۱۸۹
		۱۹۰
		۱۹۱
		۱۹۲
		۱۹۳
		۱۹۴
		۱۹۵
		۱۹۶
		۱۹۷
		۱۹۸
		۱۹۹

۲۰۰	اسلم جیراچپوری	تاریخ الامت کا ایک ورق:	دسمبر ۲۷	۷۷-۷۰
		آخری فاطمی خلیفہ عاضد الدین		
		۵۶۷-۵۵۶ھ		
۲۰۱	-	تاریخ عثمانیہ پر ایک نظر	نومبر ۲۹	۳۳۲-۳۳۰
۲۰۲	-	تفاسیر القرآن	اکتوبر ۳۵	۸۵۸-۸۵۲
۲۰۳	-	تفہیمات الالہیہ	اپریل ۳۷	۱۱۲-۱۰۳
		از شاہ ولی اللہ		
۲۰۴	-	حضرت اولیس قرنی	اکتوبر، نومبر ۲۷	۳۲-۳۲
۲۰۵	-	حقیقت حج	جنوری ۲۹	۳۷-۳۹
۲۰۶	-	سلطان سلیمان اعظم قانونی	مارچ ۲۹	۳۰-۳۲
۲۰۷	-	سفر حج	اگست ۲۸	۳۳-۲۲
۲۰۸	-	-	ستمبر، نومبر ۲۸	۳۱-۱۹
۲۰۹	-	-	دسمبر ۲۸	۶۹-۵۵
۲۱۰	-	سیرۃ النبی جلد سوم	اکتوبر ۳۳	۳۰۱-۲۸۵
۲۱۱	-	سیرۃ النبی جلد چہارم	نومبر ۳۳	۳۸۶-۳۸۳
۲۱۲	-	سیل تاتار	جنوری ۲۳	۳۶-۲۸
۲۱۳	-	عالم برزخ از روئے قرآن کریم	جنوری ۳۳	۶۸-۵۷
۲۱۴	-	فلاکت اور ارباب کمال	مئی ۲۶	۳۱۳-۳۰۶
۲۱۵	-	قبہ خضرا	اکتوبر ۲۵	۳۰۰-۲۹۱
۲۱۶	-	قتل مرتد	اکتوبر ۲۳	۳۳۸-۳۳۲
۲۱۷	-	قسنطنیہ کا تعلق اسلام کے ساتھ	اکتوبر ۲۳	۱۹۸-۱۹۱
۲۱۸	-	کتب خانہ جامعہ ملیہ اسلامیہ	فروری ۲۳	۳۶-۳۲

۲۸۴-۲۸۰	اپریل ۳۰	کتب لغت عربی	اسلم جیراچوری	۲۱۹
۱۹۸-۱۷۰	مارچ ۳۱	مثنوی مخزن الاسرار	-	۲۲۰
۱۲۲-۱۲۱	مارچ ۲۳	مسئلہ خلافت	-	۲۲۱
۳۰۹-۲۹۳	اپریل ۳۲	مصر کی قدیم تہذیب پر اسلام کا اثر	-	۲۲۲
۳۱۲-۳۹۳	مئی ۳۲	-	-	۲۲۳
۳۶۳-۳۵۵	نومبر ۲۵	معابدہ نبوی کوہ طور کے راہبوں کے ساتھ	-	۲۲۴
۱۶۴-۱۶۲	ستمبر ۳۱	منکرین حدیث	-	۲۲۵
۶۴-۹	مارچ، مئی ۸۲	میری طالب علمی	-	۲۲۶
۳۳۷-۳۲۱	مئی ۲۷	نامیاتی	-	۲۲۷
۳۵۳-۳۲۹	نومبر ۲۶	نادر شاہ اور اتحاد فرقہ ہائے اسلام	-	۲۲۸
۳۴۰-۳۲۶	نومبر ۳۰	وضع حدیث	-	۲۲۹
۷-۲	دسمبر ۲۵	وقف کی دینی حیثیت	-	۲۳۰
۲۰۶-۲۰۱	فروری ۳۸	یوم اقبال	-	۲۳۱
۳۲-۱۷	فروری ۸۷	حوسنی زبان میں فارسی اور ہندوستانی الفاظ	اسماعیل (شیخ محمد)	۲۳۲
۲۲-۱۳	نومبر ۸۵	عربی ادب میں ترجموں کا دور	-	۲۳۳
۴۸-۴۳	نومبر ۸۴	جامعہ میں جامعہ کے ایک قدیم طالب علم کی آمد (شیخ محمد اسماعیل)	-	۲۳۴
۷۹۹-۷۹۵	اکتوبر ۳۵	مولانا حالی کے آباء و اجداد	اسماعیل پانی پتی	۲۳۵

۲۳۶	اسماعیل حسن خاں	اردو کا مایہ ناز و اسوخت (رضی احمد رضی)	مئی ۶۵	۲۳۳-۲۱۵
۲۳۷	اسماعیل خاں (محمد)	فشی پریم چند	اپریل ۴۱	۳۰۶-۲۸۶
۲۳۸	-	-	مئی ۴۱	۳۶۶-۳۵۵
۲۳۹	اسمیڈ لے (اگنس)	جرمنی میں رفاہ عام کے کام ترجمہ حامد علی خاں	اپریل ۲۷	۲۹۰-۲۷۲
۲۴۰	اسیر وادم (ایدی)	فرقہ دارانہ مسئلہ اور اس کے حل کرنے کے مختلف تاریخی طریقے	مئی ۳۹	۴۴۰-۴۲۶
۲۴۱	-	-	جون ۳۹	۵۸۶-۵۶۲
۲۴۲	اشپرنگر (ایڈورڈ)	عفتوان شباب کی مجموعی نفسی سیرت ترجمہ عابد حسین	اگست ۲۷	۱۳۳-۱۱۸
۲۴۳	اشتراکی فرضی نام	لینن ۱۸۷۰-۱۹۲۳	فروری ۲۳	۹۲-۸۶
۲۴۴	اشتیاق (محمد)	فشی پریم چند کا کسان اور جانانگان	جولائی، اگست ۸۹	۱۳۹-۱۲۹
۲۴۵	اشرف (قطب الدین)	شرح مرغوب القلوب سے معراج العاشقین تک	مئی ۸۶	۴۱-۲۸
۲۴۶	اشرف (محمد)	مشرقی و مغربی تہذیب کا مقابلہ	جون ۳۰	۴۴۳-۴۲۳
۲۴۷	-	یونیسکو اور ہندوستان	جولائی ۴۷	۲۳-۲۱
۲۴۸	اشرف (محمد طہ)	الاعتصام بالحدیث والسنہ	دسمبر ۳۱	۴۵۸-۴۴۲
۲۴۹	اشرفی (نسیا علی)	ملا عبد القادر بدایونی	جون ۷۲	۴۴۶-۴۳۷
۲۵۰	اشفاق احمد	مارکسزم اور فلسفہ اخلاق	جولائی ۴۱	۴۱-۳۵
۲۵۱	اشفاق احمد اعظمی	نذیر احمد کے قہرے	جون ۷۳	۴۲۳-۴۱۸

۱۳۵-۱۲۳	مارچ ۶۷	جدید شاعری	اشفاق محمد خاں	۲۵۲
۴۳-۲۹	جنوری ۶۵	ہے ولی پوشیدہ اور کافر کھلا (غالب)	-	۲۵۳
۲۹۴-۲۸۷	جون ۴۳	آپ جتنے کیوں ہیں؟	اصغر علی (مترجم)	۲۵۴
۲۲۶-۲۱۸	مئی ۴۳	بچے جھوٹ کیوں بولتے ہیں؟	-	۲۵۵
۱۹۸-۱۹۰	فروری ۴۱	ادب کیا ہے	اطہر پرویز	۲۵۶
۹۳-۸۷	مارچ، مئی ۸۲	ایک عالم، ایک انسان (اسلم جیراچوری)	-	۲۵۷
۴۶۹-۴۵۵	ستمبر ۷۷	آبادی اور ترقی	اطہر رضا بلگرامی	۲۵۸
۴۶-۳۷	مارچ ۹۲	ایک ماہ ماسکو میں: یاد رفتگان	-	۲۵۹
۲۳-۱۶	اپریل ۹۲	-	-	۲۶۰
۳۱-۲۴	مئی ۹۲	-	-	۲۶۱
۵۴-۴۷	اپریل ۸۹	بازار: اقتصادی و سماجی تعارف	-	۲۶۲
۴۵-۳۸	اپریل ۹۳	بحث ۹۴-۱۹۹۳	-	۲۶۳
۳۶۷-۳۵۹	اگست ۸۰	ترقی پذیر ممالک کی دفاعی سرگرمیاں: ایک اقتصادی جائزہ	-	۲۶۴
۳۱-۱۲	دسمبر ۹۱	زرعی سیکٹر میں کاشت کی معقول قطعاً راضی کے انتخاب کا مسئلہ	-	۲۶۵
۳۲-۲۱	نومبر ۸۹	قومی تحویل میں آئے بینکوں کے تین سال: ایک تنقیدی جائزہ	-	۲۶۶
۱۱۱-۱۰۲	فروری ۶۷	ہندوستان کی معاشی ترقی اور بیدار کرنے والا طبقہ	-	۲۶۷

۲۶۸	اعزاز الدین	مولانا محمد علی پر پہلا مضمون	جنوری،	۳۷-۳۷	
			فروری ۸۰		
۲۶۹	اعظم (محمد)	اردو افسانہ نگاری اور پریم چند،	جولائی، اگست	۹۶-۹۸	
		ترجمہ دہاج الدین علوی	۸۹		
۲۷۰	افضال حسین	مجنوں کے ناولوں پر ایک نظر	جون ۷۷	۲۹۹-۳۱۷	
۲۷۱	افضال الرحمن	طاہر علی صاحب: ایک تاثر	جنوری ۹۲	۳۲-۳۵، ۱۷	
۲۷۲	افضل اقبال	فورٹ ولیم اور سینٹ جارج کالج	جنوری ۸۳	۳۹-۵۳	
۲۷۳	افلاطون	افلاطون کی وصیت:	جنوری ۳۷	۵۱-۵۹	
		معلمین اور معلمین کے لیے			
		ترجمہ: عبداللہ سلفی			
۲۷۴	افیرس (مارین)	فرانس اور اسلام	نومبر ۴۰	۸۳۱-۸۵۲	
		ترجمہ: ف۔ ا۔ کرمانی			
۲۷۵	اقبال (محمد)	اضافیت اور خودی	جنوری ۲۶	۳۹۰-۳۹۵	
		ترجمہ نذیر نیازی			
۲۷۶	-	اقبال کا ایک سنسکر شدہ خط	اپریل ۹۰	۳۷-۴۴	
		مرتبہ شائستہ خاں			
۲۷۷	-	فلسفہ خودی ترجمہ ارشاد الحق	دسمبر ۲۷	۱۶۲-۱۶۸	
۲۷۸	اقبال حسین (محمد)	اندلس میں عربی مضمون نگاری	اکتوبر ۹۳	۱۷-۲۸، ۱۶	
۲۷۹	-	-	نومبر ۹۳	۲۹-۴۳	
۲۸۰	-	-	دسمبر ۹۳	۳۹-۵۳، ۱۳	
۲۸۱		خلیل مطران اور جدید عربی	دسمبر ۹۰	۲۳-۳۲	
		شاعری			

۵۱۷-۵۱۳	دسمبر ۳۳	محمد تغلق اور ضیاء برنی	اکبر شاہ خاں	۲۸۲
۳۰-۲۵	جنوری ۳۳	ہندو اور آریہ کی وجہ تسمیہ	-	۲۸۳
۳۱۹-۳۱۵	جون ۷۵	ذاکر صاحب ترجمہ انور صدیقی	اکبر علی خاں	۲۸۴
۱۷-۸	اکتوبر ۸۹	جامعہ ملیہ اسلامیہ:	اکرام (محمد) شیخ	۲۸۵
		سر سید کے خواب کی تعبیر		
۲۵۷-۲۵۱	مئی ۷۷	بچوں کے جذباتی مسائل	اکرام خاں (محمد)	۲۸۶
۲۹-۲۳	جنوری ۸۶	تعلیم اور اس کا دائرہ عمل	-	۲۸۷
۱۸-۵	فروری ۹۰	تعلیم کے لیے سازگار	-	۲۸۸
		ماحول کی ضرورت		
۵۵-۴۵	فروری ۸۹	تعلیم نو	-	۲۸۹
۲۷-۲۳	جولائی ۸۶	رہنمائی اور اس کی ضرورت	-	۲۹۰
۳۱۷-۳۰۶	جون ۷۸	شیر خوارگی اور بچپن کے مسائل	-	۲۹۱
۴۰-۳۶	نومبر ۸۵	نظم و ضبط (ڈسپلن)	-	۲۹۲
۲۱۳-۱۹۵	نومبر ۳۳	برطانیہ کی سرمایہ دارانہ منصوبہ	اکرام قمر	۲۹۳
		ہندی جنگ سے پہلے		
۱۵۲-۱۴۶	مارچ ۴۳	سوویت روس کا اقتصادی نظام	-	۲۹۴
۱۷۶-۱۵۵	اپریل ۴۳	-	-	۲۹۵
۴۴۳-۴۳۶	جون ۴۲	سیاسی نصب العین اور ان کا اثر	التفات حسین	۲۹۶
		عملی سیاست پر		
۴۰-۳۷	جنوری ۸۸	ابراہیم عبدالقادر المازنی:	امانت اللہ	۲۹۷
		شخصیت اور فن	(ثمیم الحسن)	

۲۹۸	امتیاز حسین خاں	حکومت اور گرانی: قیمت کا مسئلہ	فروری ۲۳	۸۷-۱۰۳
۲۹۹	امجدی بیگم	خطوط بیگم محمد علی: مولانا محمد علی کے نام	جنوری، فروری ۸۰	۵۷-۷۳
۳۰۰	امداد صابری	افسانے کا اسٹائل	جولائی ۳۶	۶۰۳-۶۱۰
۳۰۱	-	افسانہ کا پلاٹ	اپریل ۳۶	۳۳۱-۳۵۱
۳۰۲	-	انجمن مناظرہ دہلی	اگست ۶۳	۸۱-۹۳
۳۰۳	-	مولانا فضل حق خیر آبادی	نومبر ۶۲	۲۶۰-۲۷۵
۳۰۴	امن (گوپی ناتھ)	ہندوستان، جمہوریت اور ہندو	جولائی ۶۳	۳۶۵-۳۶۰
۳۰۵	-	ہندوستانی قومیت اور مسلمان	ستمبر ۶۳	۱۶۳-۱۶۷
۳۰۶	امیر عارفی	وحید الدین سلیم کے تعلیمی نظریات	جنوری ۷۲	۱۷-۲۲
۳۰۷	امیر علی (ہاشم)	خاکساران جہاں: دیہاتی زندگی کا ایک دلچسپ پہلو	جولائی ۳۲	۴۵-۵۸
۳۰۸	-	شاعنی کلین	مئی ۶۱	۳۵۹-۳۶۳
۳۰۹	-	قرآن مجید کے حروف مقطعات	نومبر ۶۱	۳-۱۳
۳۱۰	-	کلام غالب کی مہک انگریزی کے کلدست میں	دسمبر ۶۸	۲۸۷-۲۹۵
۳۱۱	امین (محمد)	میاں جاں (پروفیسر محمد مجیب)	ستمبر، اکتوبر ۸۶	۵۳-۶۵

۳۱۲	امین احسن اصلاحی	حروف مقطعات کے متعلق مولانا	نومبر ۶۱	۱۵-۱۹	جلد پنجم
		فرائی کی تحقیقات			
۳۱۳	انتظار حسین	تقابل لسانیات کا طریقہ کار	اگست ۴۶	۲-۸	
۳۱۴	-	قواعد کی ابتدا	اپریل ۴۶	۲-۸	
۳۱۵	انجم (غلام یحییٰ)	پروفیسر محمد مبشر جلالی:	جون ۹۳	۱۲-۱۶، ۴۸	
		ایک مختصر تعارف			
۳۱۶	انڈر بل (ایولن)	کبیر، ترجمہ اسرائیل احمد خاں	جون ۲۸	۲۳-۵۱	
۳۱۷	انصاری (اختر)	اردو افسانے پر مغرب کا اثر	جولائی ۷۰	۴۹-۵۴	
۳۱۸	-	اردو زبان کی تعلیم کے مقاصد	جنوری ۳۶	۳۵-۴۶	
۳۱۹	-	ایک مثنوی "نیا زمانہ نیا ترانہ"	جنوری ۷۶	۳۵-۴۲	
		(شرح فتح پوری)			
۳۲۰	-	شاد عارفی	اپریل ۷۲	۱۹۱-۲۱۳	
۳۲۱	انصاری	اقبال کا ذہنی ارتقاء	فروری ۴۱	۱۳۳-۱۶۳	
	(اسلوب احمد)				
۳۲۲	-	-	مارچ ۴۱	۱۸۹-۲۱۴	
۳۲۳	-	الیہ کیا ہے؟	اپریل ۹۲	۳۳۹-۳۴۹	
۳۲۴	-	"پردہ ساز" پر ایک نظر	جنوری ۸۸	۷-۱۳	
۳۲۵	انصاری (بشیر احمد)	ایک سبق آموز تعلیمی تجربہ	اپریل ۴۷	۱۳-۱۹	
۳۲۶	-	منشی پریم چند	نومبر ۳۶	۹۴۱-۹۴۹	
۳۲۷	-	مولوی نذیر احمد	مارچ ۳۸	۲۵۲-۲۷۲	
۳۲۸	-	ہندوستانی کاشتکاروں کا افلاس	مئی ۳۸	۴۹۱-۴۹۷	
۳۲۹	انصاری (حیات اللہ)	اردو کا مسئلہ	جون ۹۴	۱۱-۲۲	

۷۲-۵۹	فروری ۲۳	مسلمانان ہند اور تحریک اصلاح	انصاری (سجاد)	۳۳۰
۴۱-۳۸	فروری ۲۳	آثار فرائض مصر (اخذ از المقتطف)	انصاری (سعد) مترجم	۳۳۱
۳۷۴-۳۶۵	دسمبر ۲۳	امید اور جاہ طلبی	-	۳۳۲
۵۶-۴۹	مارچ ۲۳	فرعون، نوت، عیسیٰ مسیح	-	۳۳۳
۴۹-۳۴	جنوری ۲۵	ذبح اللہ	-	۳۳۴
۹۶-۸۹	فروری ۲۵	-	-	۳۳۵
۱۶۵-۱۵۳	مارچ ۲۵	-	-	۳۳۶
۱۹۰-۱۷۱	اپریل ۶	افلاطون، قدیم یونان کا سب سے بڑا معلم	انصاری (سعید)	۳۳۷
۱۰-۳	جولائی ۲۸	بچہ اور اس کی اخلاقی تربیت	-	۳۳۸
۸۵-۷۸	نومبر ۲۶	بنیادی تعلیم	-	۳۳۹
۱۷-۲	اپریل ۲۸	پانچ ہزار سال قبل کی ہندوستان کی تہذیب: سندھ اور پنجاب کے حیرت انگیز انکشافات	-	۳۴۰
۸-۲	مئی ۲۸	-	-	۳۴۱
۱۷-۷	مئی ۲۳	تاریخ اور اس کا موضوع	-	۳۴۲
۳۴۱-۳۲۹	اکتوبر ۲۵	تاریخی قصوں کی وقعت	-	۳۴۳
۴۵-۳۴	جون ۲۶	تعلیم اور سماج	-	۳۴۴
۴۴-۴۵	اکتوبر ۲۴	تعلیم میں ہاتھ کا کام	-	۳۴۵
۳۲-۱۳	فروری ۲۵	-	-	۳۴۶

۳۴۷	انصاری (سعید)	جان ڈوئی دور جدید کا	جولائی ۶۴	۳۴۳-۳۵۹	جلد پنجم
		سب سے بڑا معلم			
۳۴۸	-	چھوٹے بچوں کی تعلیم کا ایک نیا	اکتوبر ۶۷	۱۸۳-۱۷۵	
		تجربہ			
۳۴۹	-	سلطان جلال الدین خلجی	اگست ۲۶	۱۴۱-۱۱۰	
۳۵۰	-	فروہل: کنڈرگارٹن کا بانی	مارچ ۶۸	۱۴۲-۱۴۳	
۳۵۱	-	-	اپریل ۶۸	۱۹۲-۱۸۵	
۳۵۲	-	فلسفہ تعلیم اور قومی زندگی	اپریل ۶۴	۱۸۲-۱۷۱	
۳۵۳	-	مولانا ابوالکلام آزاد: تعلیم اور	اکتوبر ۹۶	۱۸۳-۱۷۱	
		انسان دوستی کی روشنی میں			
۳۵۴	-	مولانا اسلم جیراج پوری اور	مارچ، مئی ۸۲	۱۳۷-۱۳۱	
		جامعہ ملیہ اسلامیہ			
۳۵۵	-	مولانا شبلی اور اصلاح تعلیم	جولائی ۶۵	۲۴-۸	
۳۵۶	-	ہندوستان کا قدیم تمدن:	ستمبر ۲۷	۲۱۹-۲۱۱	
		جدید تعلیم کی بنیاد پر			
۳۵۸	-	ہندوستان میں جدید تعلیم کی رفتار	فروری ۷۱	۸۴-۶۳	
		تعلیمی دستاویزوں کی روشنی میں			
۳۵۹	انصاری	ڈاکٹر انصاری کی کتاب "ری	جون، جولائی	۶۸-۶۵	
	(شہادب الدین)	جزیہ ان میں"	۸۱		
۳۶۰	-	ڈاکٹر انصاری کے چند خطوط	اگست ۸۱	۳۸-۳۱	
۳۶۱	-	مجیب صاحب: چند یادیں	مارچ ۸۵	۴۵-۴۱	
۳۶۲	انصاری (طیب)	روح تنقید پر ایک نظر	فروری ۶۸	۸۳-۷۷	

۵۶-۵۳	مارچ ۸۳	ڈاکٹر انصاری / اشاریہ سازی (نوٹ)	انصاری (ضیاء الدین)	۳۶۳
۲۱-۱۳	جنوری ۸۳	مولانا محمد علی اور مولانا حسین احمد بدنی کے تعلقات پر ایک نظر	-	۳۶۴
۲۱۷-۲۰۴	اپریل ۷۵	ایک فارسی روزنامہ [عبدالعلیم نصر اللہ خورشیدی]	انصاری (محمد اظہر)	۳۶۵
۲۰۸-۱۹۳	اکتوبر ۷۵	شعوبہ، ایک عرب مخالف رجحان	انصاری (محمد اقبال)	۳۶۶
۱۲۷-۱۰۷	جنوری، فروری ۸۰	مولانا محمد علی اور مولانا فرنگی بھٹی	انصاری (محمد رضا)	۳۶۷
۱۹-۳	مارچ ۹۰	برادر طریقت مولانا محمد علی	-	۳۶۸
۴۰۲-۳۹۵	مئی ۳۶	ڈاکٹر انصاری اور ہندوستان کی مشترکہ قومی زبان	انصاری (مختار احمد)	۳۶۹
۱۸-۹	ستمبر ۹۲	غالب کی فارسی شاعری	انصاری (ولی الحق)	۳۷۰
۳۵-۲۹	مارچ ۸۷	عربی ادب میں خودنوشت سوانح ترجمہ شیث محمد اسماعیل	انوار الجندی	۳۷۱
۳۳۹-۳۳۱	مئی ۴۲	دیوان غالب اردو کا ایک نایاب نسخہ	انور (انور علی)	۳۷۲
۵۷۳-۳۶۷	جولائی ۳۷	چچن و برما کا سرحدی قضیہ	انوری (اسد علی)	۳۷۳
۳۳۵-۳۲۱	مئی ۳۷	چینی جمہوریت	-	۳۷۴
۶۰، ۴۶-۱۳	مئی ۹۱	داستان بلند من از فیضی	انیس (صوفیہ جاریہ)	۳۷۵
۴۱-۳۷	مئی ۸۵	مجیب صاحب: احوال و افکار	انیس الرحمن	۳۷۶

۳۷۷	ادبیران (جان)	اسٹریلیا میں اسلام کی اشاعت	جولائی ۷۷	۳۷۶-۳۶۶
		ترجمہ شہاب الدین انصاری		
۳۷۸	اوڈیڈ (اے)	مغربی ایشیا اسرائیلی نقطہ نظر سے	ستمبر ۶۷	۱۳۱-۱۳۳
		ترجمہ جعفر رضا بلکرای		
۳۷۹	آ سوالذک	جاپانی شاعری ترجمہ یحیٰی الاسلام	جون ۳۰	۳۷۳-۳۷۰
۳۸۰	اوصاف احمد	اردو اور ترکی زبانوں میں	اکتوبر ۹۱	۱۳-۲۹
		مشترک دخیل الفاظ		
۳۸۱	-	ساجی تحقیق میں نظری طریقہ	جنوری ۸۲	۷-۱۸
		تفتیش، علم معاشیات کے		
		نقطہ نظر سے		
۳۸۲	-	صنعتی لائسنس پالیسی اور	اکتوبر ۸۱	۷-۲۲
		علاقائی ترقی		
۳۸۳	-	ہندوستان کا معاشی فلسفہ	جون ۸۲	۷-۱۵
۳۸۴	اوصاف احمد	گاہے گاہے باز خواں...	دسمبر ۹۱	۶۳-۶۶
۳۸۵	امیر کرامی	ادب ایک فن کی حیثیت سے	دسمبر ۳۳	۳۳۶-۳۳۶
		ترجمہ وقار عظیم		۳۳۶
۳۸۶	ایڈون	الحمر ادبلی میں	دسمبر ۷۶	۳۹۰-۳۹۷
	(الفریڈ جے)	ترجمہ سعید انصاری		
۳۸۷	ایڈون (سی) اور	انگلستان کے معاشی حالات	مئی ۴۷	۳۳-۳۶
	ایڈون (اے)	ترجمہ عابد حسین		
۳۸۸	ایرکن ترکمان ☆	ہندوستان میں ترکوں کا ورثہ	اپریل ۸۳	۳۶-۵۲

۲۲۲-۲۰۹	۲۶ اپریل	جرمنی کے نئے مدرسے	ایرانٹرائیش (الفریڈ)	۳۸۹
۹۷۱-۹۲۳	نومبر ۳۷	ترکی میں تعلیم	ایشیاٹک ریویو	۳۹۰
۶۲۶-۶۱۹	اگست ۳۷	برف اور انسان کا مقابلہ	ایک جامعہ	۳۹۱
			<u>فرضی نام</u>	
۱۰۶-۹۹	اگست ۳۸	قومیت و ملیت	-	۳۹۲
۲۰۰-۱۹۳	ستمبر ۳۸	-	-	۳۹۳
۶۳۳-۶۳۱	اگست ۳۷	بین الاقوامی سیاست	ایک طالب علم	۳۹۴
			<u>فرضی نام</u>	
۵۰-۳۵	مئی ۲۸	جوہر فرد، اس کی ساخت اور خواص	-	۳۹۵
۵۳-۴۲	جولائی ۳۰	حکومت کے فرائض	-	۳۹۶
۶۵۸-۶۳۵	اگست ۳۷	مسلمان، کانگریس اور مسلم لیگ	ایک قوم پرست	۳۹۷
			<u>مسلمان - فرضی نام</u>	
۷۵۳-۷۴۷	ستمبر ۳۷	مسلمان اور کانگریس	ایک مسلمان -	۳۹۸
			<u>فرضی نام</u>	
۲۶-۱۱	جولائی ۳۸	جناح نہرو خط و کتابت اور مسلمانوں کے لیے آئندہ پروگرام	ایک مسلم سوشلسٹ -	۳۹۹
			<u>فرضی نام</u>	
۲۵۳-۲۳۹	مئی ۸۱	دہلی کا بین الاقوامی سیمینار چودھویں صدی کے اختتام کے موقع پر	ایک مشاہد کے قلم سے	۴۰۰
			<u>فرضی نام</u>	

۴۰۱	ایمن	جدید سیاسی دستور بین الاقوامیت (تلخیص)	ستمبر ۴۰	۷۰۶-۷۰۰
۴۰۲	ایوب (محمد)	آزادی رائے اور اسلام	اگست ۳۶	۷۵۰-۷۴۱
۴۰۳	ایوبی (اکمل)	ریاضیات اور جغرافیہ میں خوارزمی کی خدمات ترجمہ صغیہ عامر	اپریل ۹۳	۳۷-۲۵
۴۰۴	باقر (محمد)	انگلستان میں مشرقی زبانوں کی تدریس	جون ۴۷	۱۱-۲
۴۰۵	باقر حسین	اخلاق	اپریل ۴۳	۱۹۰-۱۷۷
۴۰۶	-	ایک اہم ادبی تحریک	ستمبر ۴۳	۱۲۳-۹۹
۴۰۷	-	-	اکتوبر ۴۳	۱۷۲-۱۵۶
۴۰۸	-	-	دسمبر ۴۳	۲۶۹-۲۵۱
۴۰۹	-	معیار فن	مارچ ۴۳	۱۲۹-۱۱۹
۴۱۰	باقر علی	دلی کا انوکھا پن اور پھمن	اکتوبر ۲۹	۲۹۳-۲۸۵
۴۱۱	باقر مہدی	تعلیم اور انسانی اقتدار: سیدین صاحب کی شخصیت اور تعلیم فکر کے چند پہلو	مارچ ۸۹	۲۱-۱۴
۴۱۲	-	موجودہ دور میں ذاکر صاحب کے تعلیمی نظریات کی معنویت	جون ۹۱	۲۵-۱۹
۴۱۳	باقی (عبدالقیوم خاں)	علامہ اقبال کا فلسفہ	نومبر ۴۱	۳۳۷-۳۳۸
۴۱۴	بدر الحسن	حیدر علی	اپریل ۳۵	۳۶۳-۳۵۵

۳۵۹-۳۴۲	مئی ۳۵	حیدر علی	بدر الحسن	۳۱۵
۳۸۵-۳۷۶	اپریل ۳۹	قوی زبان	-	۳۱۶
۳۶۰-۳۴۷	مارچ ۳۵	ویدوں پر ایک سرسری نظر	-	۳۱۷
۲۳-۱۹	ستمبر ۹۰	امراء القیس کی شاعری میں نسوانی تمدن	بدرالدین الحافظ	۳۱۸
۱۰۰-۱۹	فروری ۸۱	مسعودی عرب میں ادب کی رفتار ترقی	-	۳۱۹
۳۸۳-۳۷۲	اکتوبر ۷۸	محمود تیموری اور عربی ناول نگاری	-	۳۲۰
۴۳۰-۴۱۶	جون ۲۹	تالشائی اور مشرق	بدرالدین چینی	۳۲۱
۳۷۹-۳۷۳	نومبر ۳۱	چین کا نظام تعلیم	-	۳۲۲
۴۶۸-۴۵۹	دسمبر ۳۱	-	-	۳۲۳
۳۳۵-۳۲۳	اکتوبر ۳۳	چین میں عربی اور اسلامی علوم کی اشاعت	-	۳۲۴
۵۷۳-۵۶۲	جون ۳۳	چینی ترکستان میں شورش	-	۳۲۵
۶۸-۴۸	جنوری ۳۱	چینی قومیت اور جمہوریت	-	۳۲۶
۱۴۳-۱۱۱	فروری ۳۱	-	-	۳۲۷
۴۳۳-۴۰۴	مئی ۳۱	-	-	۳۲۸
۱۸۹-۱۸۰	فروری ۳۳	چینی مسلمان	-	۳۲۹
۴۴۵-۴۱۴	ستمبر ۳۳	سن یانگ یا چینی ترکستان کا مسئلہ	-	۳۳۰
۵۶۳-۴۴۸	جولائی ۳۱	مسلمان چین	-	۳۳۱

۲۳-۷	دسمبر ۸۴	اقبال اور پیغمبر	بدیع الزماں (محمد)	۴۳۲
۹۷-۷۰	فروری ۷۰	اقبال اور وطنیت	-	۴۳۳
۵۵-۴۷	مئی ۹۱	بانگ درا کی مختصر نظمیں۔ ایک مطالعہ	-	۴۳۴
۴۱-۷	جون ۸۶	صاحب لولاک	-	۴۳۵
۱۴-۸	مارچ ۹۲	حائل قرآن ہونے کی ذمہ داریاں	-	۴۳۶
۳۹-۲۶	جون ۹۰	حیات و موت پر اقبال کے تصورات قرآن کی روشنی میں	-	۴۳۷
۱۶-۷	جولائی ۹۰	-	-	۴۳۸
۱۹-۵	اپریل ۹۳	ضرب کلیم میں فن کے زوال کی الزام تراشی	-	۴۳۹
۲۸-۳۹	نومبر ۹۰	فراق کا نظریہ حسن و عشق	-	۴۴۰
۴۴۱-۴۲۹	دسمبر ۲۶	جاہظ اور تاریخ طبعی ترجمہ عبدالعلیم	بذل الرحمن	۴۴۱
۳۵-۳۳	جنوری ۲۷	-	-	۴۴۲
۳۱۴-۳۰۷	دسمبر ۷۴	خوش حالی کا بہترین اشاریہ ترجمہ محمد محمود فیضی	برج نرائن	۴۴۳
۱۲-۵	مارچ ۸۸	نارش خن نارش	برق (طلحہ رضوی)	۴۴۴
۱۸-۳	ستمبر، نومبر ۲۸	قرون وسطیٰ کے یورپین مصنفین اور بانی اسلام	برکت علی	۴۴۵

۳۴۶	برکتی (عبدالرحمن)	پروفیسر سونیتی کمار چٹرجی:	اگست ۷۷	۳۹۹-۳۱۸
		حیات اور کارنامے		
۳۴۷	-	پروفیسر محمد زبیر صدیقی مرحوم	جولائی ۷۶	۳۵۴-۳۶۲
۳۴۸	برکت (ولفریڈ)	مشرق وسطیٰ کی جنگ: ایک مضمون پر تبصرہ ترجمہ خلیق	دسمبر ۷۳	۳۲۶-۳۳۴
۳۴۹	برکس (نیازی)	نیا وکھپ اور ترکی قومیت کی تشکیل	جنوری ۶۹	۸-۳
۳۵۰	برٹن وڈزکا راضی نامہ	زرکامین الاقوامی ذخیرہ نقد اور از سر نو تعمیر ترقی کے لیے بین الاقوامی بنک	فروری ۴۶	۱۲-۲۱
۳۵۱	-	-	مارچ ۴۶	۳۰-۳۶
۳۵۲	برنٹائن (تھامس پی)	چینی معیشت کیوں کے دور میں ترجمہ شہاب الدین انصاری	نومبر ۸۳	۴۷-۵۳
۳۵۳	بزی (ابوسعید)	اسلام اور عورت	جنوری ۳۵	۱-۳۸
۳۵۴	بشیر احمد	آئرلینڈ کی جنگ آزادی	اگست ۳۸	۱۳۹-۱۴۹
۳۵۵	بنرجی (برہند ناتھ)	بادشاہ دہلی اور کمپنی بہادر کی خط و کتابت ترجمہ سعید انصاری	جولائی ۲۶	۴۹۳-۵۰۴
۳۵۶	بنرجی (پی۔ این)	اردو ہے جس کا نام	مئی ۶۷	۲۶۳-۲۷۰
۳۵۷	-	میری زبان سیکھنے کی کہانی	دسمبر ۶۳	۷۷۴-۷۷۶
۳۵۸	نبیم (ف)	صنعتی انقلاب اور اس کے بعد کی معاشی ترقی	اپریل ۳۵	۲۶-۳۱

جلد پنجم	۱۵۴	اشاریہ رسالہ جامعہ
۱۱۵-۱۰۱	اگست ۴۲	فاشزم کی حقیقت
۵۷-۵۴	دسمبر ۹۳	اسلام کا دوسرا رخ
		ترجمہ جبین انجم
۶۳-۶۰	نومبر ۶۹	ستیا اور اپنا
۳۶-۱۷	جولائی ۷۰	عرب اور اسرائیل جنگ کا پس منظر، ایک نفسیاتی جائزہ ترجمہ جعفر رضا بلگرامی
۲۵۸-۲۴۹	مئی ۷۱	ہندوستان میں میڈیکل تعلیم کی ابتدا
۴۲-۳۳	جون، جولائی ۸۴	پروفیسر محمد سرور جامعی
۲۲-۲	دسمبر ۴۴	پاکستان اور ہندوستان کے معدنی وسائل دولت
۳۵۳-	اپریل ۶۲	اقبال کی ایک نظم پر بحث مرتبہ عابد رضا بیدار
۳۶۰		ندوی
۳۲۷-۳۲۶	جون ۷۸	جامعہ کا اقبال نمبر چند رائیں
۱۹۷-۱۸۴	اپریل ۶۳	علوم اسلامیہ ہندوستان میں
۲۳۹-۲۳۸	مارچ ۶۱	کچھ اردو کے قدیم اخبارات و رسائل
۱۳۵-۱۳۸	مارچ ۴۳	حیرت فکر ترجمہ بلال احمد
		بیری (بے۔ بی)
		۳۷۰

۳۷۱	بیکر (کارل)	اسلام، ایک تاریخی عقدہ / ترجمہ عبدالعظیم احراری	جنوری ۳۰	۲۳-۵۶
۳۷۲	بیک (اشفاق)	انقلاب روس کا تاریخی پس منظر	فروری ۳۱	۱۶۳-۱۷۳
۳۷۳	بیک (خلیل احمد)	اردو رسم الخط: تدریسی نقطہ نظر سے	جنوری ۸۸	۱۴-۳۶
۳۷۴	-	اردو رسم الخط اور املا	اکتوبر ۷۸	۲۴۷-۲۵۶
۳۷۵	-	اردو کی کوزی آوازیں اور ان کا ارتقا	مارچ ۸۰	۱۴۳-۱۵۰
۳۷۶	-	اسلوب: توضیح و تفکیک	اپریل ۸۳	۲۲-۲۵
۳۷۷	-	اسلوبیات	اکتوبر ۸۳	۷-۲۳
۳۷۸	-	ادبی تنقید کی ایک نئی جہت اقبال کی نظری و عملی شعریات	دسمبر ۸۷	۲۵-۳۳
۳۷۹	-	اقبالیات میں ایک راقدر اضافہ پروفیسر مفتی تبسم اور ان کی تصنیف "آواز اور آدی"	ستمبر ۸۳	۴۲-۴۶
۳۸۰	-	سترھویں صدی کی اردو چند صوتی خصوصیات	فروری ۸۳	۲۳-۳۳
۳۸۱	-	قدیم اردو ایک جائزہ	جون ۷۶	۲۸۷-۳۱۰
۳۸۲	-	قدیم اردو ما سرمایہ الفاظ	جون ۷۹	۲۷۹-۲۸۸
۳۸۳	-	مرکبات عظمیٰ کا اسلوبیاتی	مارچ ۷۷	۱۱۹-۱۳۸
		تجزیہ پروفیسر رشید احمد صدیقی کی تصانیف کی روشنی میں	اپریل ۷۷	۱۸۰-۱۸۸

۲۷۲	مئی ۷۹	مولانا محمد علی نمبر:	-	۳۸۴
		چند خطوط		
۱۱۸-۱۰۷	مارچ ۳۳	ایک گمنام شاعر	بیک (فرحت اللہ)	۳۸۵
۲۹۹-۲۸۶	اپریل ۲۹	نئی دہلی	-	۳۸۶
۱۶۳-۱۳۹	فروری ۳۸	جدید تصویریت	بیک (محبوب)	۳۸۷
۶۳۰-۶۲۷	اگست ۳۷	عہد حاضر کا فلسفہ	-	۳۸۸
۷۳۶-۷۳۱	ستمبر ۳۷	-	-	۳۸۹
۳۶-۲۳	جولائی ۸۷	عربی ناول نگاری	بیک (محمد فیضان)	۳۹۰
		ایک عمومی جائزہ		
۲۶-۷	اگست ۸۷	-	-	۳۹۱
۱۳۴-۱۳۰	ستمبر ۷۲	سیکولر معاشرے میں تعلیمی نظام	بیک (محمود)	۳۹۲
۲۷-۲۴	اکتوبر ۹۲	گل حمید بیگن سے	بیگن (گل حمید) و	۳۹۳
		ایک ملاقات	جادید (انعام الحق)	
۹۰-۷۹	اگست ۲۳	جہانگیر و نور جہاں ایک تاریخی	بینی پرشاد	۳۹۴
		غلطی کا ازالہ ترجمہ: سعید انصاری		
۵۳-۴۸	جنوری ۲۳	عالمگیر امن مسئلہ زر کا حل ترجمہ	بیورج (ولیم)	۳۹۵
		مذنب الرحمن		
۲۰-۲	اکتوبر ۳۶	فکری آزادی ترجمہ ہلال احمد	بیوری (جے۔ بی)	۳۹۶
۵۲۷-۵۱۶	نومبر ۳۹	یہودی دنیا میں کب اور	پانٹھک (بہاری لال)	۳۹۷
		کس طرح پھیلے		
۳۵۱-۳۳۹	مئی ۴۰			۳۹۸

۱۳۹-۱۳۵	مارچ ۷۱	خانخاں کی اخلاقی لٹری	پانٹھک (رادھے شیام)	۳۹۹
۲۵۸-۲۵۱	نومبر ۷۱	ہندو مذہب	-	۵۰۰
۱۳۵-۱۳۲	ستمبر ۶۷	ہندی ناول	-	۵۰۱
۶۴-۵۴	جنوری ۳۹	پاکستان	_____	۵۰۲
۲۹۸-۲۹۱	مارچ ۳۹	-	_____	۵۰۳
۳۵۷-۳۲۸	دسمبر ۲۳	دولت گپتا	پانیکار (کے۔ ایم)	۵۰۴
۲۹۲-۲۷۹	نومبر ۲۳	دولت موریہ	-	۵۰۵
۲۳-۷	ستمبر ۸۳	شبلی اور ان کے ناقدین	پرداز (عبدالرحمن)	۵۰۶
۱۹۳-۱۸۶	اپریل ۷۵	عبدالرحیم دہری کی خودنوشت سوانح عمری	-	۵۰۷
۲۷-۷	جنوری ۷۶	مخدوم علی مہائگی کے علمی آثار	-	۵۰۸
۸۶-۷۸	مارچ/مئی ۸۲	وہ مرد درویش (اسلم جیراجپوری)	پردیز غلام احمد	۵۰۹
۱۷-۱۶	جولائی، اگست ۸۹	پریم چند بنام خواجہ غلام السیدین	پریم چند	۵۱۰
۴۶	جولائی، اگست ۸۹	فشی پریم چند کی تنائیں [ایک خط کا اقتباس]	-	۵۱۱
۴۸-۴۴	جولائی ۲۸	اسلام اور جدید تعلیم ترجمہ اسرائیل احمد	پکھال (مارٹن یوک)	۵۱۲

۱۳۲-۱۳۲	مئی ۳۳	بے روزگاری	پلے (پ۔ب)	۵۱۳
۳۵۶-۳۵۰	نومبر ۳۳	جدید معاشی انقلاب	-	۵۱۴
۶۴۲-۶۱۷	جولائی ۳۶	مشرق و مغرب میں صنعتی مقابلہ	-	۵۱۵
۶۹-۶۴	نومبر ۶۹	نواکھالی میں گاندھی شانتی مشن	پیارے لال	۵۱۶
۴۳۳-۴۲۶	جون ۲۶	چین میں اعلیٰ تعلیم ترجمہ ذاکر حسین	ہیکن یونیورسٹی چانسلر	۵۱۷
۲۴۰-۲۳۶	نومبر ۷۳	خط تقدیر	تاباں (غلام ربانی)	۵۱۸
۴۵-۴۲	ستمبر ۸۹	دشت آرزو [سوانحی خاکہ]	-	۵۱۹
۱۸-۱۵	فروری ۹۲	کچھ اپنے متعلق	-	۵۲۰
۴۰-۴۷	جنوری ۷۳	میری پسندیدہ غزل	-	۵۲۱
۲۴۵-۲۴۲	مئی ۷۴	-	-	-
۱۵۴-۱۵۱	مارچ ۷۴	نوطر زمر صبح	-	۵۲۲
۲۶۸-۲۶۴	مئی ۷۶	یاد آ یاے	-	۵۲۳
۴۰-۲۶	فروری ۹۰	سلسلہ صدقہ کا ایک اہم قلمی نسخہ	تابش (عین)	۵۲۴
۲۸۷-۲۷۱	جون ۶۵	خطبہ صدارت آل انڈیا اسلامک اسٹڈیز کانفرنس (حیدر آباد) ترجمہ انور صدیقی	تارا چند	۵۲۵
۴۰-۳۸	اگست ۸۴	قاضی عبدالودود کا پہلا تحقیقی مقالہ	تحریر انجم	۵۲۶

۵۲۷	تحسین یازمکی	سماج مولانا روم کے عہد میں ترجمہ شعیب اعظمی	مارچ ۷۶	۱۳۶-۱۵۵
۵۲۸	تحسین الرحمن	جامعہ کیوں اور کس لیے؟	دسمبر ۹۰	۳۷-۵۰
۵۲۹	ترکمن (ایرکان) ☆	اردو اور ترکی	ستمبر ۸۱	۷-۱۱
۵۳۰	-	ترکی جمہوریت کی اصلاح و ترقی کے تیس سال	مئی ۳۶	۳۰-۵۲
۵۳۱	ترلوک سنگھ	دیہات کا مشترک نظام	جنوری ۳۶	۱۶-۲۵
۵۳۲	-	ویپی الفلاس اور گاؤں کی مشترک تنظیم	اگست ۳۶	۹-۱۵
۵۳۳	تسمیعی	عراس المروج [خلیل جبران کی کتاب]	اپریل ۹۱	۳۵-۴۰
۵۳۴	-	مصطفیٰ الطفی منغلوطی اور جبران خلیل جبران: ایک جائزہ	دسمبر ۹۰	۱۲-۲۳
۵۳۵	تشریف احمد خاں	جامعہ تاریخ کے آئینہ میں: ایک جائزہ	دسمبر ۹۱	۵۹-۶۳
۵۳۶	تقی (محمد)	اشالین کاروس	نومبر ۳۱	۲۲۲-۲۳۷
۵۳۷	تناکا (توہکی)	جاپان اور امریکہ ترجمہ عبدالغفور	نومبر ۳۴	۳۵۷-۳۶۳

۵۲-۳۹	نومبر ۸۵	افغان مجاہدین کی انقلابی شاعری	تذوقِ قلم	۵۳۸
۴۶-۳۳	جنوری ۳۳	انشاء	تنہا (محمد یحییٰ)	۵۳۹
۵۳۷-۵۳۹	دسمبر ۳۳	حالی کے حال میں	-	۵۴۰
۲۳۵-۲۳۴	ستمبر ۳۳	خوبہ میر درد	-	۵۴۱
۳۱۴-۳۰۵	اکتوبر ۲۹	سلیم کی یاد میں	-	۵۴۲
۵۳۳-۵۱۴	دسمبر ۳۲	سودا	-	۵۴۳
۸۸-۶۵	اکتوبر، نومبر ۲۷	مولوی محمد حسین آزاد	-	۵۴۴
۷۲۶-۷۰۷	اگست ۳۶	مومن	-	۵۴۵
۵۳۹-۵۳۹	جون ۳۳	نظیر	-	۵۴۶
۴۲-۳۰	جولائی ۳۳	یقین	-	۵۴۷
۱۰۷-۹۹	اگست ۲۳	اقطابِ انجورہ	توحیدی (عبدالقدوس)	۵۴۸
۱۷۴-۱۶۴	ستمبر ۲۳	-	-	۵۴۹
۳۰۷-۳۰۱	نومبر ۲۳	-	-	۵۵۰
۴۷-۳۵	جنوری ۸۵	اقبال اور دعوتِ اسلام	توقیر احمد خاں	۵۵۱
۲۸-۱۵	دسمبر ۸۵	ا-ہجری، اردو اور اقبال	-	۵۵۲
۲۳-۱۹	مارچ ۸۵	مجیب صاحب: ایک ملاقات	-	۵۵۳
۲۵۶-۲۵۴	اکتوبر ۳۳	بچوں کے لیے فلمیں	توکل حسین	۵۵۴
۲۴۰-۲۳۲	مارچ ۴۱	مسئلہ تعلیم اور والدین	توکل ڈباؤی	۵۵۵
۵۸-۵۶	دسمبر ۲۷	نالشائے کے عشقیہ خطوط بنام دلیلیا	نالشائے (لیو)	۵۵۶

۵۶۳-۵۳۶	جون ۳۸	حکیم نالٹائے کے اعترافات ترجمہ محمد اسلم	نالٹائے (لیو)	۵۵۷
۴۶-۲۹	جنوری ۴۰	لیون ٹرانسکی کا بیان ترجمہ ایم۔ ایم جوہر	ٹرانسکی (لیون)	۵۵۸
۱۰۰-۸۱	فروری ۴۰	-	-	۵۵۹
۱۹۲-۱۶۷	مارچ ۴۰	-	-	۵۶۰
۲۹-۱۸	مئی ۲۳	ہندوستان عربوں کی نظر میں ترجمہ سعید انصاری	ٹریٹن	۵۶۱
۴۳-۳۳	جون ۲۳	-	-	-
۴۴۱-۴۳۰	نومبر ۳۳	ہندوستان میں قومی خیالات کا تدریجی ارتقاء	ٹوپا (ایٹوٹاتھ)	۵۶۲
۶۰-۵۲	فروری ۳۳	ہندوستانی بدھ متی مبلغین چین میں ۶۰۰ تک	-	۵۶۳
۴۱۱-۴۰۱	جون ۶۱	تعلیم تہذیب ترجمہ ضیاء الحسن فاروقی	ٹیکور (راہندر ناتھ)	۵۶۴
۴۶-۳۸	فروری ۲۳	ہندوستانی تعلیم کا مرکز ترجمہ سعید انصاری	-	۵۶۵
۳۷-۲۹	فروری ۲۳	-	-	۵۶۶
۲۷-۲۱	مارچ ۲۳	-	-	۵۶۷
۴۷۶-۴۷۳	جولائی ۲۶	مشرق و مغرب:	-	۵۶۸
		راہندر ناتھ ٹیکور سے ایک گفتگو	دسونی (الدے)	
۴۳۶-۴۳۳	جون ۶۱	-	-	۵۶۹

۵۷۰	ثروت صولت	جامعہ ملیہ میں میرے ۳+۳ سال - جولائی ۸۸	۴۲-۱۵
		کچھ یادیں کچھ تاثرات	
۵۷۱	—	جاپان کی اقتصادی کمزوری اور قوت جنوری ۴۲	۷۸-۷۱
		ترجمہ ۱-۱-ف	
۵۷۲	جامعہ ملیہ اسلامیہ	جامعہ ملیہ میں تعلیم بالغاں کے تجربے جنوری ۴۷	۲۹-۱۴
۵۷۳	-	جامعہ کا اقبال نمبر چند رائیں اپریل ۷۸	۲۱۶-۲۱۲
۵۷۴	-	جامعہ ملیہ اسلامیہ: مقصد اور موقف فروری ۷۰	۱۰۹-۹۸
۵۷۵	-	جامعہ ملیہ اسلامیہ: تحریک مئی ۴۵	۷-۴
۵۷۶	جامعہ	جنگی بیڑے فروری ۳۰	۱۵۲-۱۵۰
۵۷۷	-	غذا کی اصلاح و ترقی جون ۴۵	۱۴-۲
۵۷۸	-	غذا کی کمی سے نجات جولائی ۴۶	۳۳-۱۹
۵۷۹	-	کیا جنگ کے بعد قیمتیں یکبارگی کم ہو جائیں گی مارچ ۴۵	۴۳-۳۸
۵۸۰	-	کیا مزدوروں کی معاشیات سرمایہ داروں کی معاشیات سے مختلف ہے فروری ۳۹	۱۶۸-۱۶۴
۵۸۱	-	مسئلہ تاوان جنگ اپریل ۳۰	۲۷۹-۲۷۵
۵۸۲	-	معاشی آزادی اگست ۳۹	۲۷۹-۳۹۶
۵۸۳	-	ہندوستان کی زراعت کا مسئلہ ستمبر ۳۶	۱۶-۱
۵۸۴	-	- اکتوبر ۳۶	۳۲-۱۷
۵۸۵	-	- نومبر ۳۶	۴۸-۳۳

جلد و نمبر	۱۹۴۳	اشاریہ رسالہ جامعہ
۴۹-۴۲	ستمبر ۹۱	ذاکر صاحب کے تعلیمی افکار
۴۳-۳۲	دسمبر ۹۲	رسالہ عصمت: افتتاحی جلد کا جائزہ
۳۷-۳۲	دسمبر ۹۱	عصمت چغتائی روایت شکن
ادیب		
۲۴-۱۱	جنوری ۳۰	افلاس ہند اور جدید معاشی تحقیقات
۱۷۷-۱۰۲	فروری ۳۰	-
۳۱-۱۰	جولائی ۳۰	تعلیم اور مرزہ الحالی
۹۹-۸۲	اگست ۳۰	-
۲۳۳-۲۹	مارچ ۳۶	جدید تحقیق اور ہندوستان کا
مسئلہ آبادی		
۲۱۰-۱۹۶	ستمبر ۳۰	عمرانیات و مسئلہ تعلیم ہند مسئلہ تعلیم
ہند کی تشریح و توضیح		
۱۱۸-۱۰۳	اگست ۳۲	مالیات ہند مرکزی حکومت ہند
۲۳۳-۲۱۶	ستمبر ۳۲	کے اخراجات
۱۱۱-۱۰۱	فروری ۳۶	مسئلہ آبادی کے متعلق جدید تحقیق
۳۱۵-۳۰۱	مئی ۳۵	ہندی زبان اور ادب
۴۱۹-۴۰۸	جون ۳۵	ہندی کے دو منتخب دوہے
۱۲۸-۱۱۹	ستمبر ۶۸	آزادی
۲۱۳-۲۰۸	اپریل ۶۳	ابتدائی دور کے سیاسی ادارے
۴۸۲-۳۷۷	ستمبر ۶۳	افریقہ
۱۹۵-۱۸۹	اپریل ۶۵	اقوام متحدہ اور ہندوستان
۲۱۰-۲۰۶	اکتوبر ۶۹	جمہوریت کا بحرانی دور

۲۰-۷	جنوری ۶۸	قومیت عہد حاضر میں	جعفر رضا بلگرامی	۶۰۴
۲۱۳-۲۰۶	اپریل ۷۱	کیرلا	-	۶۰۵
۶۰۹-۶۰۵	نومبر ۶۳	مالا ۱۸۰۲-۱۹۶۴	-	۶۰۶
۱۵۳-۱۴۵	ستمبر،	محیب صاحب:	-	۶۰۷
	اکتوبر ۸۶	ایک فلرانگیز شخصیت	-	
۴۵-۳۶	اپریل ۸۳	نوادبستہ تحریک پر ایک نظر	-	۶۰۸
۱۳۳-۱۳۰	ستمبر ۷۳	نظریہ انصاف	-	۶۰۹
۱۹۶-۱۹۱	اکتوبر ۶۳	نوآبادیات کی آزادی کے لیے اقوام متحدہ میں ہندوستان کی جدوجہد	-	۶۱۰
۸۴-۶۹	دسمبر ۸۹	نہرو، صاحب بصیرت، حقیقت پسند رہنما	-	۶۱۱
۲۰۲-۱۹۷	اپریل ۷۰	ہماری خود غرضیاں	-	۶۱۲
۳۱-۲۷	اگست ۸۷	ہمارے عہد کا مزاج	-	۶۱۳
۲۵۸-۲۲۹	مارچ ۳۴	رام پور کا ایک ملک الشعراء	جعفری (رئیس احمد) *	۶۱۴
۳۴۸-۳۳۵	اکتوبر ۳۳	قربانی کی دینی حیثیت	-	۶۱۵
۲۴۳-۲۲۱	اکتوبر ۳۲	مامون کا عہد حکومت (احمد فرید)	- مترجم	۶۱۶
		(رقابی)		
۱۵۹-۱۵۷	مارچ، مئی ۸۲	مولانا اسلم، بحیثیت استاد	-	۶۱۷
۱۸۳-۱۷۵	اپریل ۸۱	خان بہادر پروفسر ایم محفوظ الحق اور ان کے علمی کارنامے	جعفری (کمال)	۶۱۸
۳۱۵-۳۰۸	نومبر ۲۳	جاپان اور زلزلے	جعفری (محمد)	۶۱۹

۶۲۰	جعفری (نقی حسین)	دنیا کی کہانی مجیب صاحب کی زبانی	ستمبر، اکتوبر ۸۶	۱۳۴-۱۲۰
۶۲۱	-	ذاکر صاحب کی کہانیوں کا تمثیلی پہلو	نومبر ۸۷	۱۳-۷
۶۲۲	-	ذاکر صاحب کی کہانیوں میں ویدہ و گوش کی دنیا	جون ۹۱	۷۶-۷۵
۶۲۳	جکت سنگھ	آئینے میں	اکتوبر ۹۹	۲۱۹-۲۲۳
۶۲۴	-	میری زندگی	دسمبر ۹۹	۳۴۱-۳۴۶
۶۲۵	جگر مراد آبادی	جگر مرحوم کے دو خط ایم اے الرحمن قدوائی کے نام	اکتوبر ۹۹	۱۹۹
۶۲۶	-	حضرت جگر اور ان کا ایک خط مرتبہ عابد رضا بیدار	اکتوبر ۹۱	۲۵۲-۶۵۷
۶۲۷	جلال الدین احمد	مہذب فرنگی نسیے	اگست ۲۳	۷۵-۸۲
۶۲۸	-	شہلی	جولائی ۲۳	۳۲-۳۸
۶۲۹	جلدی (امین الدین)	عربی اور فارسی شاعری کے امتیازات	جون ۳۳	۵۰۱-۵۱۶
۶۳۰	-	-	جولائی ۳۳	۱-۲۵
۶۳۱	-	-	اگست ۳۳	۱۵۳-۱۸۴
۶۳۲	-	-	اکتوبر ۳۳	۳۰۲-۳۱۴
۶۳۳	-	-	نومبر ۳۳	۳۲۰-۳۲۹
۶۳۴	جلدی شاہجہاں پوری	بدھ عہد کی ترقیاں تہذیب و ثقافت و صنعت و تجارت	نومبر ۷۴	۲۵۶-۲۶۷

۶۳۵	جلد لی شاہجہاں پوری	بدھ عہد کی ترقیاں تہذیب و	دسمبر ۷۴	۲۸۷-۳۰۷
		ثقافت و صنعت و تجارت		
۶۳۶	-	دنیا کی اولین تجارت پیشہ قوم:	ستمبر ۷۴	۱۳۶-۱۴۶
		فیثقی عرب		
۶۳۷	-	طب ہندی کی قدامت اور عباسی	جولائی ۷۴	۳۳-۴۵
		دور میں اس کا رسوخ		
۶۳۸	-	کشمیر کی قدیم صنعت: قالین	جنوری ۶۷	۷-۱۸
		سازی اور شال بافی		
۶۳۹	-	ہند کی قدیم برآمدی تجارت	اگست ۶۶	۷۷-۹۴
۶۴۰	-	ہندی موسیقی کی جامعیت	اپریل ۶۷	۲۱۳-۲۲۴
۶۴۱	جیل ارمین	بلاغت اور اس کی تاریخ	مئی ۳۳	۳۲۰-۳۲۶
۶۴۲	-	خطابت اور اس کی مختصر تاریخ	فروری ۳۵	۱۰۷-۱۲۵
۶۴۳	-	-	مارچ ۳۵	۲۳۱-۲۴۶
۶۴۴	جمال الدین	ابن خلدون کا نظریہ عصیت	ستمبر ۶۹	۱۳۶-۱۴۰
۶۴۵	-	ہشتم تاریخ نویسی کا سنگ میل	اگست ۸۲	۱۸-۲۷
۶۴۶	-	پروفیسر مشیر الحق مرحوم کا نقش اول	مئی ۹۰	۲۳-۲۸
		ابتدائی تصنیفات کی روشنی میں		
۶۴۷	-	پون-بی-اس جدید ذہن سے	جنوری ۷۷	۱۷-۲۹
		قریب ایک قدیم مورخ		
۶۴۸	-	تھوسید ڈیز عقلیت پسند مورخ	نومبر ۷۶	۵۸۱-۵۹۲
۶۴۹	-	جامعہ کی فکری تشکیل اور	نومبر ۸۷	۱۵-۲۵

۶۵۰	جمال الدین	خولجہ حسن نظامی کے سفر نامے:	جون ۸۸	۳-۱۰
		فکری تاریخ کی جھلکیاں		
۶۵۱	-	سید شاہ برکت اللہ:	فروری ۹۱	۸-۱۸
		صوفی، مفکر اور شاعر		
۶۵۲	-	کلیسا اور ریاست عہد وسطیٰ میں	جنوری ۶۷	۳۸-۳۹
۶۵۳	-	گاندھی جی، اہنسا اور ہم	نومبر ۶۷	۲۶۷-۲۷۳
۶۵۴	-	لیوپولڈ رائے	اگست ۷۰	۸۰-۸۹
۶۵۵	-	ہندی مسلم فن تعمیر، مقصد تک تک اور	ستمبر ۸۱	۲۴-۳۳
		جمالیات کا ایک جائزہ		
۶۵۶	-	-	اکتوبر ۸۱	۲۳-۳۲
۶۵۷	-	ہیر وڈوئس، علم تاریخ کا بانی	اکتوبر ۷۶	۵۲۱-۵۱۱
۶۵۸	جمال الدین اور فاروقی	[جامعہ میں]	دسمبر ۹۰	۳۳-۳۱
	(سہیل احمد) مرتبین	قومی یکجہتی مہینہ ویوم تائیس		
۶۵۹	جمال الدین افغانی	اسلام اور سائنس	جون ۷۱	۲۸۷-۲۹۷
		موسیو ریٹا کی تقریر کا جواب ترجمہ		
		عظیم الشان صدیقی		
۶۶۰	-	سید جمال الدین کے خطوط	اپریل ۲۳	۲۱۲-۲۱۷
		بنام مسٹر بٹ		
۶۶۱	-	مسئلہ قضا و قدر ترجمہ محمد حسین محوی	دسمبر ۲۹	۳۱۰-۳۲۵
۶۶۲	جیل (محمد)	مسح الملک مرحوم کے احباب کی	اکتوبر ۳۰	۳۱۱-۳۱۳
		خدمت میں مکتوب		
		جناب حکیم جیل خان صاحب		

۶۶۳	جنیری (عظیم الحق)	اولین آثار شعر فارسی	فروری ۷۴	۷۸-۷۳
۶۶۴	جواں بہت	پاکستان: ایک حیات بخش نصب	نومبر ۴۴	۱۱-۲
	فرضی نام	العین کی حیثیت سے		
۶۶۵	-	جمعیت العلماء اور مسلم لیگ	مئی ۴۵	۴۶-۳۷
۶۶۶	-	لنگی سیاست کے نئے میلانات	اپریل ۴۵	۳۹-۳۳
۶۶۷	جوڈ	اشتمالیت ترجمہ برکت علی فراق	اپریل ۴۰	۲۹۸-۲۸۶
	(ایس۔ ایم۔ سی)			
۶۶۸	الجوزی (ب)	روس کی ایک اسلامی جمہوریت:	مارچ ۳۰	۲۰۵-۱۹۲
		جمہوریہ آذربائیجان		
		ترجمہ: حسین حسان		
۶۶۹	جوہر (م۔م)	اقبال اور کارل مارکس	جون ۴۱	۴۴۸-۴۴۰
۶۷۰	-	اقبال اور مارکس کے زاویہ نگاہ	جولائی ۴۱	۳۲-۲۱
۶۷۱	-	تالشائے	ستمبر ۴۲	۱۹۸-۱۸۲
۶۷۲	-	جرمنی اور سوویت کی جنگ: لینن	ستمبر ۴۱	۱۹۶-۱۸۷
		اور ٹراٹسکی کا خیالی مکالمہ		
۶۷۳	-	روس اور جرمنی کا اتحاد	نومبر ۴۰	۸۵۳-
				۸۶۰
۶۷۴	-	صحیفہ ونڈل ولگی: امریکی سیاست	مارچ ۴۵	۲۶-۱۵
		داں کی کتاب وحدت عالم پر مبنی		
۶۷۵	-	سرمایہ داری کارل مارکس کی نظر میں	دسمبر ۳۹	۵۷۸-
				۵۹۵
۶۷۶	-	علامہ اقبال کا فلسفہ	اگست ۴۱	۱۰۷-۹۸

۴۱۶-۴۰۹	دسمبر ۴۱	علامہ اقبال کا فلسفہ	جوہر (م-م)	
۴۲-۴۲	جنوری ۴۳	کارل مارکس	-	۶۷۷
۴۳۸-۴۲۳	اکتوبر ۴۲	گورکی اور نالیشائی	-	۶۷۸
۴۱۶-۴۰۵	جون ۴۲	موجودہ جنگ کا رخ	-	۶۷۹
۴۸۷-۴۶۳	نومبر ۴۲	گورکی اور لینن	-	۶۸۰
۴۱۰-۴۰۳	مئی ۴۳	لینن	-	۶۸۱
۴۱۹-۴۰۹	جون ۴۳	-	-	۶۸۲
۴۹-۴۳	جولائی ۴۳	-	-	۶۸۳
۴۹۷-۴۸۷	دسمبر ۷۳	خطبہ جلسہ تقسیم اسناد	جیکب (جارج)	۶۸۴
[جامعہ] ۱۹۷۳				
۱۸-۱۴	ستمبر ۸۸	مولانا آزاد چند یادیں [الجمعیۃ اخبار سے نقل]	چتریدی (بناری داس)	۶۸۵
۴۴۵-۴۴۰	مئی ۷۹	اثر لکھنوی	چغتائی (سعید انظر)	۶۸۶
۴۱۸-۴۱۱	اکتوبر ۶۹	مولود خوانی کی روایت مسلمانوں بالخصوص ترکوں میں	چغتائی (نشت)	۶۸۷
۴۴۱-۴۱۴	اپریل ۶۱	ترجمہ: نذیر الدین مینائی اقبال پر چکبست کی تنقید	چکبست (برج زائن)	۶۸۸
-۴۵۳	اپریل ۶۲	مرتبہ عابد رضا بیدار اقبال کی ایک نظم پر بحث	-	۶۸۹
۴۶۰		مرتبہ عابد رضا بیدار		
۴۰-۳۰	جولائی ۹۱	مجھے یاد سب ہے ذرا ذرا: پاکستان سے متعلق یادیں	چندن (گر بچن)	۶۹۰

۶۹۱	چوہان (وہجے)	نوسودن کی اندھیری رات	نومبر ۶۶	۲۹۷-۲۷۴
		ترجمہ رادھے شیاام پانٹھک		
۶۹۲	حادث	استد محترم مولانا محمد اسلم جیراچوری	مارچ، مئی	۱۱۵-۱۰۸
	(معین الدین)		۸۲	
۶۹۳	-	جامعہ ملیہ اسلامیہ: ایک معزز قدیم	نومبر ۶۷	۲۶۵-۲۵۷
		طالب علم کے تاثرات		
۶۹۴	-	جامعہ سے متعلق ایک قدیم طالب	فروری ۷۰	۸۴-۷۳
		علم کے افکار و تاثرات		
۶۹۵	-	خطبہ صدارت جلسہ طلبائے قدیم	دسمبر ۷۰	۳۹۹-۳۸۳
		جامعہ		
۶۹۶	-	عقیدت کے چند آنسو (مولانا محمد	اپریل ۷۱	۶۲-۵۵
		علی)		
۶۹۷	-	مدیر جامعہ کے نام حادث صاحب	ستمبر ۸۳	۴۵
		مرحوم کا آخری خط		
۶۹۸	-	مولانا شہاب مالیر کوٹلوی کا انتقال	اپریل ۷۶	۱۹۹-۱۹۲
۶۹۹	-	ہندوستان کی زراعتی کمزوریاں:	مئی ۷۷	۳۶۴-۳۴۸
		ہندوستان کا مقروض کسان		
۷۰۰	-	ہندوستانی زراعتی کمزوریاں: زمین	اکتوبر ۷۶	۲۶۴-۲۴۹
۷۰۱	حاکمی (اسماعیل)	اخوت اور فتوت اسلامی	ستمبر ۹۰	۱۸-۱۳
۷۰۲	حالی (الطاف حسین)	دنیا کی کل علم سے چلتی ہے یا عمل	اکتوبر ۳۵	۸۱۸-۸۱۵
۷۰۳	-	کیا مسلمان ترقی کر سکتے ہیں	اکتوبر ۲۵	۸۱۴-۸۰۶

۸۰۰	اکتوبر ۲۵	مولانا حالی کی ایک غیر مطبوعہ تحریر (اپنے استاد کی قبر کا کتبہ)	حالی (الطاف حسین)	۷۰۴
۸۲۶-۸۱۹	اکتوبر ۲۵	ہم جیتے ہیں یا مر گئے	-	۷۰۵
۴۲۰-۴۰۸	اگست ۷۶	حافظ اور اقبال	حامد (سید)	۷۰۶
۲۳۹-۲۳۱	نومبر ۷۵	حسرت موہانی: ایک آزاد منش شخصیت	-	۷۰۷
۱۳-۴	دسمبر ۹۳	مسلمانوں کی زبانوں حالی	-	۷۰۸
۴۲۳-۴۲۰	دسمبر ۴۲	اردو شاعری پر سیاسی خیالات کا اثر ہنگامہ غدر سے قبل	حامد بکگرای	۷۰۹
۱۲-۲	فروری ۴۵	اردو شاعری پر سیاسی خیالات کا اثر مرسید آزاد اور حالی کا زمانہ	-	۷۱۰
۵۴۸-۵۴۵	جون ۴۴	ناول کیا ہے؟	حامد حسن بکگرای	۷۱۱
۲۶-۱۹	فروری ۹۲	سر اس مسعود اور ای۔ ایم۔ فارنٹر	حامد حسین	۷۱۲
۶۳۱-۶۲۳	دسمبر ۷۷	کلام اصغر کا صوتی حسن	-	۷۱۳
۱۴۱-۱۳۷	اپریل ۷۹	مولانا محمد علی کا ارادہ خود کشی	-	۷۱۴
۳۲۵	جون ۷۸	جاسعہ کا اقبال نمبر: چند رائیں	-	۷۱۵
۲۱۷-۲۱۵	مارچ ۴۱	اشتراکیت اور اشتمالیت	- مترجم	۷۱۶
۲۷۵-۲۴۶	اکتوبر ۲۳	تائیس سلطنت برطانیہ	حامد علی خاں	۷۱۷
۵۴۷-۵۱۸	نومبر ۲۴	-	-	۷۱۸
۴۴-۴۱	نوری ۷۵	جمہوریہ روس میں بیدل کا مطالعہ ترجمہ شعیب اعظمی	حبیب (اسد اللہ)	۷۱۹

۷۲۰	حبیب (محمد)	انقلاب پسند مولانا [کتاب مرتبہ ہمایوں کبیر سے اخذ]	اپریل ۸۸	۳-۲۲
۷۲۱	-	ایران جدید	فروری ۳۲	۱۳۵-۱۳۴
۷۲۲	-	-	جون ۳۲	۵۰۳-۴۹۳
۷۲۳	-	مبادی سیاسیات: سلطنتوں کی تقسیم	مئی، جون ۲۴	۲۷۱-۲۵۹
۷۲۴	حبیب الحق مددی	اردو کی اہمیت: دنیا کی تیسری سب سے بڑی بول چال کی زبان... ترجمہ احتشام الدین اعظمی	مئی ۹۳	۴۰-۲۸
۷۲۵	حبیب الرحمن	تقسیم و اختصار آراضی	نومبر ۳۷	۹۵۱-۹۴۲
۷۲۶	-	زرعی قرضداری: قرضہ کی ضرورت	مئی ۳۸	۴۶۷-۴۵۲
۷۲۷	-	فروخت پیداوار	دسمبر ۳۷	۱۰۱۹-۱۰۰۹
۷۲۸	-	ہندوستانی زراعت کے بعض معاشی مسائل: کھاد کا استعمال	مئی ۳۷	۴۵۶-۴۴۷
۷۲۹	-	ہندوستانی مسلمانوں کے ذرائع آمدنی	اگست ۳۸	۱۲۰-۱۰۷
۷۳۰	حبیب الرحمن (پنڈت)	فلسفہ انبساط	اگست ۲۹	۱۳۵-۱۳۵
۷۳۱	حبیب ناز	مطالعہ ”حرف برہنہ“	جون ۹۳	۴۲-۱۸
۷۳۲	حرمیت انکرام	ظفر کی غزل گوئی اور اس کا پس منظر	مئی ۶۶	۲۷۸-۲۶۹
۷۳۳	-	فیض اور ان کا فن	ستمبر ۶۶	۱۳۳-۱۳۲
۷۳۴	-	مجاز کی شاعرانہ انفرادیت	نومبر ۶۵	۲۵۹-۲۴۸

۷۳۵	حزین	ایک قدیم طالب علم کے تاثرات [ذاکر صاحب کے انتقال پر]	جولائی ۶۹	۴۸-۴۹
۷۳۶	حسام الدین کاکوروی	حضور سرور کائنات ﷺ	اگست ۲۶	۹۹-۱۰۹
۷۳۷	-	-	ستمبر ۲۶	۱۷۳-۱۷۷
۷۳۸	حسان (محمد حسین)	ابن مقفع	جون ۲۸	۲-۲۳
۷۳۹	-	ادبیات ایران کی ترقی میں سلطان محمود غزنوی کا حصہ	جولائی ۲۹	۳۱-۳۳
۷۴۰	-	-	ستمبر ۲۹	۱۸۰-۱۹۲
۷۴۱	-	-	نومبر ۲۹	۳۸۳-
۷۴۲	-	-	دسمبر ۲۹	۴۲۶-۴۲۸
۷۴۳	-	بچوں اور بالغوں کی کتابیں	فروری ۶۲	۵۵-۶۱
۷۴۴	حسن (محمد)	مقالوں کے خلاصے، گارساں	فروری ۶۴	۱۰۲-۱۰۴
۷۴۵	حسن (میر)	قدیم ترین تراجم	جون ۳۶	۵۲۳-۵۳۱
۷۴۶	حسن احمد	اقبال کے سیاسی افکار:	دسمبر ۷۸	۵۵۳-
۷۴۷	حسن الہودی	چند خطوط کی روشنی	مئی ۳۲	۴۱۹-۴۲۵
۷۴۸	-	-	جون ۳۲	۵۱۰-۵۴۴
۷۴۹	حسن برنی	اردو اور فارسی کے یورپین اور انڈو یورپین شعراء	فروری ۳۵	۳۳-۴۵

۴۹۵-۴۸۵	دسمبر ۳۳	سلطان تغلق کا دہلی کو اجازت نامہ اور دولت آباد کو دارالسلطنت بنانا	حسن برنی	۷۵۰
۴۷-۲	دسمبر ۲۸	ضیاء الدین برنی: مصنف تاریخ فیروز شاہی	-	۷۵۱
۴۰۹-۳۹۷	نومبر ۳۳	محمد تغلق اور ضیا برنی	-	۷۵۲
۳۴-۳۲	اکتوبر ۹۲	اردو ہمارے بزرگوں کی زبان	حسنو (فاروق)	۷۵۳
۳۵۴-۳۴۸	اپریل ۳۳	جراثیم پیریا کی تاریخ	حسنی (ابوحزہ زبیر)	۷۵۴
۲۵۸-۲۴۶	ستمبر ۳۳	حضرت ابراہیم علیہ السلام کے شہر کے کھنڈر: اثری تحقیقات سے طوفان نوح کی تائید	-	۷۵۵
۴۷-۴۳	جولائی ۳۳	سلطان عبدالحمید خاں مرحوم کے بعض چشم دید حالات	-	۷۵۶
۱۶۸-۱۵۳	فروری ۳۵	شعاع اور حیات	-	۷۵۷
۶۱-۵۱	مئی ۲۸	مفتی محمد عبیدہ	-	۷۵۸
۴۷-۳۹	جولائی ۲۸	-	-	۷۵۹
۹۴۶-۹۳۸	دسمبر ۴۰	تربیت، تہذیب، امن عالم	احسنی (صدر الدین)	۷۶۰
		مترجم		
۴۷-۳۲	جنوری ۳۲	قدرا دل کے ستارے	حسنی (محمد عامر)	۷۶۱
۴۵-۴۱	جولائی ۳۱	مشتری	-	۷۶۲
۳۳-۲۸	جولائی ۳۲	ایڈیسن	حسنی (محمد عمر)	۷۶۳
-۹۷۳	دسمبر ۴۰	اپنی اصلاح مسلمان اور شعرو	حسین (م)	۷۶۴
۹۷۵		شاعری		

۴۲-۳۳	اپریل ۸۹	مطالعہ بیدی کی چند اہم جہات	حسین الحق	۷۶۵
۲۱-۱۵	مارچ ۹۲	میر غلیل الرحمن: دہلی اور پرانی یادیں	حسینی (عبدالوحید)	۷۶۶
۵۵۱-۵۳۳	جولائی ۳۷	مراۃ العروس	حسینی (علی عباس)	۷۶۷
۹۶-۸۱	فروری ۳۷	مولاناذیر احمد کی تصانیف کا عام	-	۷۶۸
		رنگ		
۱۹۰-۱۷۱	مارچ ۳۷	ابن الوقت	-	۷۶۹
۳۳-۳۹	جولائی ۶۲	دنیا کی ایک بڑی طاقت امریکہ	حفیظ (ایم۔ اے)	۷۷۰
۲۰۲-۱۹۳	اکتوبر ۷۳	ایک حسین و جمیل شخصیت: مولوی	حفیظ الدین (محمد)	۷۷۱
		حسین حسان ندوی		
۱۳۵-۱۳۲	اگست ۳۰	ہندوستانی بچے	حمید ایس۔ اے	۷۷۲
۱۲۰-۸۹	فروری ۲۷	ہندستان کے مسلمانوں میں اعلیٰ	حمید احمد	۷۷۳
		مغربی تعلیم		
۲۳۵-۲۲۳	مارچ ۳۱	سرور کائنات کی حکومت، اس کا قیام	حمید اللہ (محمد)	۷۷۴
		اور انتظام		
۳۰۱-۲۹۰	اپریل ۳۱	-	-	۷۷۵
۱۵۱-۱۳۳	مارچ ۶۸	قرآن سے متعلق جرموں کی	-	۷۷۶
		خدمات ترجمہ عماد الحسن آزاد		
۳۲۷-۳۱۳	جون ۶۸	نظام زر بحران میں	حمیدہ سالم	۷۷۷
۵۹-۵۱	جولائی،	پریم چند کی معنویت کا معاملہ	حنفی (شیم)	۷۷۸
	اگست ۸۶			
۴۱-۳۲	جون ۸۶	جوش کی یاد میں	-	۷۷۹
۸-۵	جولائی ۹۳	ذاکر صاحب	-	۷۸۰

۱۵-۷	دسمبر ۸۳	سلیم احمد کی یاد میں	حنفی (شمیم)	۷۸۱
۲۷-۱۸	جولائی ۸۳	عابد صاحب کے ادبی تصورات	-	۷۸۲
۱۱۹-۱۱۲	ستمبر، اکتوبر ۸۶	مجیب صاحب کی ڈرامہ نگاری	-	۷۸۳
۵۵۶-۵۵۱	نومبر ۸۰	منہ نظر آتے ہیں دیواروں کے بیچ	-	۷۸۴
		(خواجہ حسن نظامی)		
۱۶-۷	نومبر ۸۳	یلدرم کی رومانیت	-	۷۸۵
۲۶۳-۲۳۶	مئی ۷۹	تذکرہ آثار الشعراء	-	۷۸۶
۳۳۵-۳۲۷	جون ۷۶	زبان کے تخلیقی استعمال کے مسائل	-	۷۸۷
		جدید اردو ادب میں		
۳۰-۱۹	جولائی ۸۲	شاد عارفی کی نثر	حنفی مظفر	۷۸۸
۳۷۸-۳۷۳	جولائی،	غزل کی زبان	-	۷۸۹
	اگست ۷۹			
۵۲۸-۵۱۸	دسمبر ۳۳	قاہیان کی تیرتھ یا ترا	حیدر حسن، مترجم	۷۹۰
۲۵۰-۲۳۳	دسمبر ۳۳	علم النفس	حیدر عباس	۷۹۱
۳۳-۷	جون ۸۷	احمد امین اور محمد اقبال	خالد (ڈیلٹیو)	۷۹۲
		ترجمہ بدرالدین بٹ		
۹۰۵-۸۹۵	نومبر ۳۵	احیلر (انجمن صوفیان اہل حرفہ)	خالدہ ادیب خانم	۷۹۳
۴۳۷-۴۲۵	نومبر ۳۰	ترکی اور اس کے حلیف	-	۷۹۴
		ترجمہ ریاض الاسلام		
۲۱۱-۱۹۶	مارچ ۳۵	ترکی اور جنگ آزادی	-	۷۹۵
۵۰-۳۱	مارچ ۲۹	ترکی قوم پرستی اور اتحاد توراتی	-	۷۹۶
		ترجمہ ذاکر حسین خاں		

جلد پنجم	۱۰۸-۹۹	اگست ۲۹	ترکی اور جنگ عظیم ترجمہ ذاکر حسین خاں	خالدہ ادیب خانم	۷۹۷
	۱۸۸-۱۷۲	اپریل ۶۵	خالدہ ادیب خانم کے تاثرات ہندوستانی مشاہیر کے متعلق مرتبہ عبداللطیف	-	۷۹۸
	۱۳۳	ستمبر، اکتوبر ۸۶	مجیب صاحب خالدہ ادیب خانم کی نظر میں ترجمہ سید ہاشمی	-	۷۹۹
	۲۵۰-۲۳۶	نومبر ۷۱	اصلاح کلام حالی کی مثال	خالدی (ابونصر محمد)	۸۰۰
	۲۲۶-۲۲۵	جون ۷۸	جامعہ کا اقبال نمبر چند رائیں	خالدی (محمد یونس)	۸۰۱
	۸۵-۷۳	فروری ۲۳	پیغمبر اسلام ترجمہ سعید انصاری (صلاح الدین)	خدا بخش	۸۰۲
	۲۱۱-۲۰۳	اپریل ۲۳	-	-	۸۰۳
	۳۹۷-۳۸۵	جون ۲۶	شادی	خفاش کرمانی	۸۰۴
	۲۷۰-۲۶۵	مئی ۷۳	امریکہ اور مشرق بعید	خلیق (محمد)	۸۰۵
	۳۳۰-۳۲۳	جون ۷۳	ایران اور برصغیر	-	۸۰۶
	۲۲۱-۲۱۵	اکتوبر ۷۳	جاپان: ایک اقتصادی معجزہ	-	۸۰۷
	۲۷۶-۲۷۱	نومبر ۷۳	کچھ مشرق وسطیٰ کی جنگ کے بارے میں	-	۸۰۸
	۱۵۵-۱۵۲	ستمبر ۷۳	ہندوستان اور ایران	-	۸۰۹
	۱۹۸-۱۹۰	اکتوبر ۶۷	ہندوستان کی اینٹی پالیسی	-	۸۱۰
	۳۳۰-۳۲۶	مئی ۳۳	جمالیہ عربک کالج، مدراس	خلیل احمد	۸۱۱
	۳۱۶-۳۹۵	نومبر ۳۲	فلسفہ عرب و یورپ اور اس کا تدریجی ارتقا	-	۸۱۲

جلد پنجم	۱۷۸	اشاریہ رسالہ جامعہ
۳۷۲-۳۶۱	نومبر ۳۱	مصر کا مشہور ترین ادیب خلیل احمد
		جرجی زیدان
۳۰۷-۳۰۳	اپریل ۶۱	ادب اور حقیقت پسندی خلیل الرحمن اعظمی
۳۲۳-۳۲۳	جون ۷۸	جامعہ کا اقبال نمبر چند رائیں -
۳۸۳	جون ۶۹	دو خط (ذاکر حسین صاحب کے خلیل شرف الدین
۳۸۳		انتقال پر)
۲۳۰-۲۱۹	نومبر ۴۳	مزدوری اور سرمایہ داری کی کشمکش کا خورشید احمد
		اسلامی حل
۷۹-۶۹	مئی ۷۲	سرسید کا طرز فکر خوند میری (عالم)
۳۲-۱۷	اکتوبر ۸۸	صلصلۃ الجرس (عمیق حنفی کی نظم) -
۶۷-۵۹	اگست ۶۲	فراق کا شعور غم -
۳۱-۲	جنوری ۳۲	ہماری شاعری خیال (نصیر حسین)
۲۳-۲۶	مئی ۴۷	زمین سے محروم مزدور وانٹ والا
		ترجمہ - ع
۳۵-۲۲	اپریل ۹۲	مولانا حافظ شاہ محمد جان ادیب دانش اختر
		بحری آبادی
۳۸-۳۳	مئی ۹۲	-
۵۶-۴۲	جون ۹۲	-
۳۶۳	مئی ۲۹	سید قاسم آذر بایجان
۳۷۵		
۳۳۰-۳۲۳	جولائی ۸۰	مسافر حیات دبگیر (محمد خاں)
۱۶۰-۱۵۱	مارچ ۸۰	نواب محسن الملک -

۲۲۷-۲۲۴	اپریل ۶۳	مختلف مذہبوں کی پارلیامنٹ	دھرم سروپ	۸۲۹
۳۶۹-۳۶۱	اپریل ۶۲	مضمون کی فرمائش کے جواب میں (اپنی زندگی اور سماجی مسائل)	-	۸۳۰
۹۸-۹۷	فروری ۶۴	اردو ہندوستان کی مقبول ترین زبان ہے	دیشکھ (سی ڈی)	۸۳۱
۳۳۴-۳۳۳	دسمبر ۶۲	جاوید نامہ کا انگریزی ترجمہ، ایک صفحہ	ڈار (اشرف)	۸۳۲
۱۵۱-۱۳۹	مارچ ۷۳	ہندی اور اردو کا مسئلہ اور دستور ساز اسمبلی/ترجمہ: جعفر رضا بلگرامی	ڈٹمر (کیرن)	۸۳۳
۳۷-۲۵	جنوری ۳۰	تعلیم، اس کی مابیت اور اس کا اثر ترجمہ: یوسف حسین خاں	ڈرکیم (ایمل)	۸۳۴
۱۵۵-۱۴۷	اکتوبر ۴۳	میرا سیاسی عقیدہ ترجمہ: رحمن مذنب	ڈکنسن (جی۔ لوز)	۸۳۵
۴۸-۴۴	نومبر ۹۳	کہاں ہیں گاندھی مہاتما گاندھی کے پیغام رواداری کی بازیافت ترجمہ: جبین انجم	ڈنڈوتے (مدھو)	۸۳۶
۹۶-۸۹	جنوری ۳۹	ہندوستان کی بنیادی صنعتوں کا مسئلہ	دوبے (دی۔ ایس)	۸۳۷
۳۰۱-۲۹۳	دسمبر ۷۱	خطبہ جلسہ تقسیم اسناد جامعہ، نومبر ۱۹۷۱	ڈھلوں (گردیاں سنگھ)	۸۳۸
۷۱۴-۷۷	ستمبر ۳۷	ہندوستان کا کسان/ترجمہ: محمد عاقل	ڈی میلو (ایف۔ ایم)	۸۳۹
۳۲۳-۳۱۳	جولائی ۸۰	محمد علی اور چین پال ایک تلخ بحث ۱۹۱۹-۱۹۲۵/ترجمہ: انور صدیقی	ڈے (امیلندو)	۸۴۰

۲۹۵-۲۸۳	جون ۷۴	اردو رسم الخط کے مسائل	ذاکر (محمد)	۸۴۱
۳۲-۲۵	جولائی ۷۴	اردو کے لیے رومن اظہار	-	۸۴۲
۱۰۵-۱۰۲	فروری، مارچ	اردو کے معنی کا ایک ایڈیشن	-	۸۴۳
	۶۹			
۱۱-۷	دسمبر ۹۰	برصغیر، تہذیبی اور ثقافتی ورثہ اور عصری احساس میں ہم آہنگی	-	۸۴۴
۳۹۱-۳۷۹	جون ۷۸	تحلیقی تحریک کی آزادی	-	۸۴۵
۳۴۹-۳۳۵	جولائی، اگست ۷۸	-	-	۸۴۶
۴۰۴-۳۹۱	ستمبر ۷۸	-	-	۸۴۷
۴۲-۳۸	جولائی ۶۶	حافظ نبی احمد مرحوم	-	۸۴۸
۲۹-۱۴	دسمبر ۹۳	ذوق کی غزل	-	۸۴۹
۱۸۷-۱۸۲	اکتوبر ۷۴	زبان، خیال اور حقیقت	-	۸۵۰
۲۳-۷	نومبر ۸۱	سید سجاد حیدر یلدرم، ایک ادبی مطالعہ	-	۸۵۱
۳۹-۳۳	جنوری ۶۴	فلاح کی راہ (جذبہ خدمت)	-	۸۵۲
۱۴-۷	جون، جولائی ۸۳	فنکار، سماج اور حکومت	-	۸۵۳
۳۲۲-۳۰۶	جون ۶۴	مرزا غالب ایک تعارف	-	۸۵۴
۱۵-۷	اگست ۸۲	معیاری اردو لغت	-	۸۵۵
۴۱-۶	جنوری ۹۳	مقدمہ انتخاب غزلیات آبرو	-	۸۵۶
۴۹۳-۴۸۳	ستمبر ۶۴	میر اور ان کی غزل: ایک اجمالی تعارف	-	۸۵۷

۲۴۷-۲۶۱	نمبر ۶۵	نثر اور نثری اسلوب	ذاکر (محمد)	۸۵۸
۱۲-۶	نمبر ۹۰	نظیر اکبر آبادی کی نظم ”آدی نامہ“	-	۸۵۹
۱۸-۲	مارچ ۳۶	ابتدائی اور اس سے پہلے کی تعلیم	ذاکر حسین	۸۶۰
۱۳-۱۱	فروری ۸۸	ابوالکلام آزاد ایک ہمہ گیر شخصیت	-	۸۶۱
۳۵-۳۹	نمبر ۶۹	اخلاقی بیداری:	-	۸۶۲
		ترجمہ عبداللطیف اعظمی		
۲۳-۱۳	فروری ۲۶	اشتراک	-	۸۶۳
۲۸۵-۲۷۶	اپریل ۲۹	-	-	۸۶۳
۳۲-۲۳	جولائی ۲۸	پردولی اور رعیت داری بندوبست	-	۸۶۵
۲۸۰-۲۷۱	نمبر ۲۶	بندوبست دوائی	-	۸۶۶
۲۸۷-۲۸۳	دسمبر ۶۲	بہادر شاہ ظفر ترجمہ سید عابد حسین	-	۸۶۷
۷-۵	نمبر،	پچیس سال گزر گئے، جامعہ کے	-	۸۶۸
	دسمبر ۳۶	پچیس سال		
۱۳۳-۱۲۹	نمبر ۷۰	پہلے امیر جامعہ حکیم اجمل خاں	-	۸۶۹
		۱۹۲۷-۱۹۲۰		
۲۳۵-۱۲۷	نمبر ۶۲	تعلیم اور روایتی قدریں ترجمہ عابد حسین	-	۸۷۰
۷۱-۵۳	نمبر ۷۰	تقریر شیخ الجامعہ بہ تقریب جشن	-	۸۷۱
		سیمین منعقدہ ۳۰ نومبر ۱۹۳۶		
۳۸۳-۲۷۹	دسمبر ۳۸	جامعہ کیا ہے	-	۸۷۲
۳-۳	نمبر، دسمبر ۲۶	جامعہ والوں سے	-	۸۷۳
۲۲۸-۲۲۷	نمبر ۶۳	جگر مرحوم کو خراج عقیدت	-	۸۷۴

۷-۳	اگست ۸۸	جگر مراد آبادی رنگین نوا شاعر	ذاکر حسین	۸۷۵
		خوش خو، خوش خیال		
۹-۴	ستمبر ۸۶	جنگ کے بعد تعلیم	-	۸۷۶
۵۶۳-۵۵۳	اکتوبر ۶۳	(خطبہ) جلسہ تقسیم اسناد (جامعہ)	-	۸۷۷
۴۳-۳۷	مئی ۸۷	خطبہ صدارت جشن زریں	-	۸۷۸
		دارالمصنفین اعظم گڑھ		
۱۳۸-۱۳۵	نومبر ۷۰	۱۱۔ سید امیر جامعہ اللہ نعتیہ راند انصاری	-	۸۷۹
۱۰-۷	جون، جولائی ۸۱	-	-	۸۸۰
الف-د	اپریل ۳۶	ذاکرا انصاری امیر جامعہ کا انتقال	-	۸۸۱
۴۳-۲۹	اکتوبر ۸۹	۱۱۔ سید ذاکر حسین کے انتظامی تعلیمی	-	۸۸۲
		مراسلات مرتبہ عبداللطیف اعظمی		
۳۶-۳۳	اکتوبر ۸۳	۱۱۔ سید ذاکر حسین کی ایک اہم تقریر	-	۸۸۳
		(مدینہ یونیورسٹی کے طلباء سے خطاب)		
۱۰۹-۱۰۶	فروری ۷۱	ذاکر صاحب کا ایک خط (نواب	-	۸۸۴
		مزل اللہ خاں کے نام جامعہ کے		
		موضوع پر) مرسلہ۔ ندیم		
۴۷۴	نومبر ۳۹	۱۱۔ سید صاحب کا خط (سفر یورپ کی	-	۸۸۵
۴۷۸		تفصیل)		
۲۳۵-۲۳۱	مئی ۷۱	ذاکر صاحب کی ایک تقریر	-	۸۸۶
		(سنگ بنیاد کرو گوبند سنگھ بھون)		
۱۰۱۸-۱۰۱۱	دسمبر ۳۶	روس اور ایشیا میں	-	۸۸۷
		صنعت جدید کی ترقی		

۱۲۹-۱۲۷	مارچ ۷۱	طالب علم کی زندگی	ذاکر حسین	۸۸۸
۶۹۳-۶۷۹	ستمبر ۳۵	قومی تعلیم کا نصب العین	-	۸۸۹
۲۳-۱	فروری ۳۳	کساد بازاری	-	۸۹۰
۲۳۰-۲۳۱	نومبر ۶۷	گاندھی جی کا راستہ: سچی تعلیم اور قومی زندگی کی تعمیر کا راستہ	-	۸۹۱
۱۹۱-۱۷۹	مارچ ۳۰	مذہب اشتراک کے بانی	-	۸۹۲
۱۷۲-۱۶۱	مارچ ۲۷	مشرق و مغرب (تمدن)	-	۸۹۳
۲۶۷-۲۵۵	اپریل ۲۶	معاشیات	-	۸۹۴
۵۱-۴۷	جنوری ۲۳	مکتوب جرمنی (شرح مبادلہ، صنعتی تعلیم، مغرب میں مشرقی مبلغ)	-	۸۹۵
۱۳۵-۱۰۵	جنوری ۳۸	وردھا ایجوکیشن کمیٹی کی رپورٹ	-	۸۹۶
۲۳۲-۲۳۵	مارچ ۳۸	وردھا کی تعلیمی اسکیم	-	۸۹۷
۳۶۳-۳۳۹	جولائی ۲۶	ہندوستان کی معیشت نذر پراگریزی قبضہ کا اثر بنگال میں عطاد یوانی سے قبل	-	۸۹۸
۱۳۳-۱۲۲	اگست ۲۶	-	-	۸۹۹
۲۹۳-۲۳۲	اپریل ۳۲	یادگار حسین	-	۹۰۰
۱۱-۳	مئی ۸۸	یوم غالب ۱۹۶۰: دہلی یونیورسٹی میں ذاکر حسین کی تقریر	-	۹۰۱
۵۵۸-۵۵۶	اکتوبر ۶۳	جلسہ تقسیم استاد و جلسہ یوم تاسیس مرتبہ عبداللطیف اعظمی	ذاکر حسین اور مجیب (محمد) وغیرہ	۹۰۲
۳۵۱-۳۲۷	مئی ۳۶	سابق صدر کانگریس اور ہندوستان کی مشترکہ زبان	راجندر پرشاد	۹۰۳

۱۸۰-۱۶۲	۳۰ ستمبر	جامعہ ازہر مصر اور تجدید و اصلاح کی موجودہ اسکیم	راغب احسن	۹۰۴
۹۹-۸۲	۳۱ اگست	مولانا محمد علی جوہر کی شہادت عظمیٰ	-	۹۰۵
		نفسیات اجتماعی کی روشنی میں		
۴۸-۴۴	۹ نومبر	گیہوں بنام گلاب ترجمہ عطاء اللہ	رام برکش بنی پوری	۹۰۶
۵۵-۴۹	۲۷ جنوری	ہندو فلسفہ پر ایک نظر	رام چندرن	۹۰۷
		ترجمہ سعید انصاری		
۸۸-۸۱	۲۷ فروری	ہندو فلسفہ کی خصوصیت	-	۹۰۸
		ترجمہ سعید انصاری		
۷۱۵-۷۱۰	۳۰ ستمبر	استالین اور انقلاب اسپین	رائے (ایم۔ این)	۹۰۹
		ترجمہ آفتاب احمد خاں		
۸۰۴-۷۹۹	۳۰ اکتوبر	کانشی ٹیوٹنٹ اسمبلی	-	۹۱۰
۶۸-۶۱	۲۳ اگست	جرمنی کی تعلیمی زندگی	رائش (فریڈرک)	۹۱۱
		ترجمہ عابد حسین	ایرنٹ	
۱۳۴-۱۱۷	۲۳ ستمبر	-	-	۹۱۲
۷-۱	۲۴ جنوری	-	-	۹۱۳
۱۹۱-۱۸۴	۲۴ اپریل	-	-	۹۱۴
۴۴-۴۳	۹ اکتوبر	جامعہ ملیہ اسلامیہ میں غازی رؤف	رحمانی (اکبر)	۹۱۵
		پاشا اور اقبال		
۳۶۷-۳۵۹	۳۹ ستمبر	کمپنی کی تجارت ہندوستان میں	رحمانی (منت اللہ)	۹۱۶
۷۳-۶۳	۷۵ فروری	افراط زر اور معاشی بحران	رحمت علی	۹۱۷
		ایک عالمی مسئلہ		

۲۵۰-۲۳۸	مئی ۷۳	بحث اور معیشت	رحمت علی	۹۱۸
۴۱۹-۴۱۰	اگست ۶۳	معاشی ترقی میں	-	۹۱۹
		غیر معاشی محرکات کا حصہ		
۱۳۵-۱۲۹	ستمبر ۶۸	معاشی زندگی کا ارتقا	-	۹۲۰
۴۱۳-۴۰۱	اکتوبر ۶۸	-	-	۹۲۱
۲۷۶-۲۵۹	نومبر ۶۸	-	-	۹۲۲
۴۰۵-۱۹۸	اکتوبر ۶۹	ہندوستانی معیشت اور بینک کاری	-	۹۲۳
۱۵۴-۱۴۹	ستمبر ۶۶	آپ بھرنش	رزی (آغا کامل)	۹۲۴
۲۵-۱۹	مارچ ۸۴	اوزان ربائی	رستوگی (ناراجن)	۹۲۵
۴۳۰-۴۲۲	مئی ۲۹	آزادی کی راہیں ترجمہ حامد علی خاں	رسل (برٹنڈ)	۹۲۶
۴۰۷-۴۰۲	جون ۲۹	-	-	۹۲۷
۲۳-۲	جولائی ۲۹	-	-	۹۲۸
۹۸-۹۰	اگست ۲۹	-	-	۹۲۹
۱۷۹-۱۷۰	ستمبر ۲۹	-	-	۹۳۰
۱۳-۸	فروری ۲۹	اگر میں واعظ ہوتا	-	۹۳۱
		ترجمہ یوسف حسین خاں		
۴۲۴-۴۰۶	دسمبر ۳۰	تعلیم جدید ترجمہ غلام السیدین	-	۹۳۲
۹-۱	جولائی ۲۳	تعلیم و آزادی فکر ترجمہ ذاکر حسین	-	۹۳۳
۲۸۰-۲۶۵	اکتوبر ۲۶	چینی اور مغربی تہذیب کا مقابلہ	-	۹۳۴
		ترجمہ عابد حسین		
۲۲۵-۲۱۷	ستمبر ۲۶	دنیا کا آئندہ نظام ترجمہ عابد حسین	-	۹۳۵
۳-۱	اپریل ۲۳	راہ عمل ترجمہ ذاکر حسین	-	۹۳۶

۲۳۱-۲۲۳	مئی ۷۹	اسلام میں تصور ریاست	رشید احمد	۹۳۷
۲۱۲-۱۹۱	اپریل ۶۷	اصغر صاحب	-	۹۳۸
۲۳۹-۲۲۷	مئی ۶۷	-	-	۹۳۹
۱۵۲-۱۴۶	ستمبر ۶۷	-	-	۹۴۰
۳۰۲-۲۹۱	دسمبر ۶۶	ایک مسلم رام بھکت قدیم صوفی	-	۹۴۱
		شاعر علاء الدین وصالی		
۴۱-۲۶	جنوری ۶۶	شیخ غلام اشرف نثار ہندی کا ایک	-	۹۴۲
		مایہ ناز صوفی شاعر		
۱۱۲-۹۵	فروری ۶۶	-	-	۹۴۳
۱۶۸-۱۶۷	مارچ ۶۶	-	-	۹۴۴
۱۵۳-۱۴۶	ستمبر ۶۵	علامہ آر۔ پی ڈیوہرست، ایک	-	۹۴۵
		یورپین مستشرق کی شخصیت کے		
		خود خال		
۱۹۹-۱۸۹	اکتوبر ۶۵	-	-	۹۴۶
۳۲-۲۳	ستمبر ۶۵	ذہین بیوی ایک مکالمہ	رشید احمد وغیرہ	۹۴۷
۷۹-۷۵	جنوری،	مولانا محمد علی کی آخری حالات	رشید احمد خاں	۹۴۸
	فروری، ۸۰			
۵۵۴-۵۴۸	ستمبر ۳۳	شیر شاہ اور کسان	رشید اختر	۹۴۹
۱۶۴-۱۶۱	ستمبر ۷۲	عش عش یا اش اش	رشید حسن خاں	۹۵۰
۲۵۴-۲۲۷	مئی ۶۶	ایک نیا انتخاب	-	۹۵۱
۶۱-۵۴	جولائی ۴۲	فرائد اور اس کا فلسفہ	رشید الدین	۹۵۲
۱۳۲-۱۱۶	اگست ۴۲	-	-	۹۵۳

۹۵۴	رشید الدین	فرائد اور اس کا فلسفہ	ستمبر ۴۴	۱۷۴-۱۷۳
۹۵۵	رشید الدین خاں	مولوی غلام ربانی مرحوم	اکتوبر ۷۷	۵۲۳-۵۲۲
۹۵۶	رشید الوہیدی	شہر کی حقیقت اور اصلاح معاشرہ	جولائی ۷۷	۴۹۹-۴۰۷
			اگست ۷۷	
۹۵۷	-	صبر اصلاح معاشرہ کا ذریعہ	جون ۷۷	۳۰۹-۳۱۹
۹۵۸	-	مولانا حبیب الرحمن اعظمی	مئی ۹۲	۴-۱۳
۹۵۹	رشیدی (بی)	مغربی شیعہ باب فقہ فخر	ستمبر ۷۷	۱۲۶-۱۳۳
		تجربہ رحمت علی		
۹۶۰	رضا (کالی، اس)	مثنوی مولانا ابی طہر	ستمبر ۷۷	۴۹۴-۴۹۹
۹۶۱	-	-	اکتوبر ۷۷	۵۲۲-۵۲۳
۹۶۲	رضا علی	شیخ رشید رحمہ اللہ سجادہ نشین	نومبر ۷۷	۳-۱۲
		قبر پر عقیدت اور محبت کے دو پہلوں		
		رضا علی کی طرف سے		
۹۶۳	رضا علی	امام حسن مہدی علیہ السلام کی زندگی	نومبر ۷۷	۴۳-۵۷
		ایک فارسی انشا پرداز		
۹۶۴	رضا علی (محمد)	معارف ایک سندویں کی روشنی	نومبر ۷۷	۴۱-۵۳
		غشی کی لاپرواہی پر شاد فقیہ		
۹۶۵	رضا علی	جدید تاریخ کائنات میں مولانا	نومبر ۷۷	۱۶-۲۸
		کی ضخیم ایک تجزیاتی مطالعہ		
۹۶۶	رضوی	حالی	فروری ۷۷	۲-۱۵
	(نادرشہین)			
۹۶۷	-	مدرسہ میں دل نہ کہ دماغ	جولائی ۷۷	۳۶-۴۲

۱۳۷-۱۳۱	مارچ ۷۰	شاد عظیم آبادی کی مرثیہ گوئی	رضوی (سفارش حسین)	۹۶۸
۲۵-۱۵	نومبر ۹۲	مولانا حسرت موہانی کا سنہ پیدائش (مع نوٹ عبداللطیف اعظمی)	رضوی (شفقت)	۹۶۹
۴۸-۳۶	نومبر ۸۸	مولانا حسرت موہانی کے اولین مجموعہ کلام	-	۹۷۰
۲۸۶-۲۷۰	جون ۴۳	جدید شاعری پر ایک نظر	رضوی (محمد)	۹۷۱
۵۶۲-۵۵۴	جون ۳۶	اردو رسم الخط میں ایک تبدیلی کا مشورہ	رضوی (ع-ق)	۹۷۲
۴۴-۴۱	جولائی ۸۲	بھرتی ہری	رضوی (مجیب)	۹۷۳
۵۴۵-۵۳۶	اکتوبر ۶۳	بھکتوں کی راویا	-	۹۷۴
۳۷۱-۳۶۸	اگست ۸۰	تلسی داس جی	-	۹۷۵
۵۸-۵۲	جنوری ۸۹	جامعہ ایک تعلیمی تجربہ گاہ	-	۹۷۶
۴۷-۳۹	اگست ۸۱	دیوانہ مر گیا آخر (پنڈت سند رلال)	-	۹۷۷
۱۸-۱۵	جون ۹۱	قتل ہوا کون؟	-	۹۷۸
۲۲۳-۲۱۱	اپریل ۶۳	نئی کویتا	-	۹۷۹
۲۰۳-۱۹۵	اپریل ۷۵	ہمارا تعلیمی نظام اور اصلاح کی ناکام کوشش	-	۹۸۰
۵۵۰-۵۴۴	نومبر ۸۰	ہندوستانی فکر، بہو جن حنائے بہو جن سکھائے	-	۹۸۱
		دیکھئے جعفری (رئیس احمد)	رقاوی (احمد فرید)	
۴۰-۱۶	مئی ۸۸	منشی ذکاء اللہ بحیثیت مضمون نگار	رفعت جمال	۹۸۲

۵۵-۴۲	مئی ۸۹	فیض، عہد ساز شاعر اور دانشور	رفعت سرور	۹۸۳
۲۵۵-۲۳۱	نومبر ۷۴	اصول تعلیم	رفیع الدین احمد	۹۸۴
۶۸-۳۷	مئی ۷۲	سر سید کے تعلیمی افکار و خیالات	-	۹۸۵
۲۱۱-۱۹۷	اپریل ۷۷	نئی اور پرانی تعلیم	-	۹۸۶
۱۳۱-۱۳۴	جنوری،	اقبال کا دشمن اقبال کی	رفیع سلطانہ	۹۸۷
	مارچ ۷۸	شاعری کی زبان		
۲۴۰-۲۳۱	نومبر ۴۳	مسلمانوں کے عہد میں کنٹرول	رفیق (سعید احمد)	۹۸۸
		سسٹم		
۴۶-۴۰	اکتوبر ۴۶	سوویت یونین کا چوتھا	رفیق احمد	۹۸۹
		پنج سالہ منصوبہ		
۳۹-۳۶	اگست ۹۳	طلاق کا مسئلہ اور سپریم کورٹ کے	رفیق زکریا	۹۹۰
		اختیارات ترجمہ سہیل فاروقی		
۳۲-۱	جنوری ۳۳	ابجد القرآن مرتبہ عبدالعلیم	رہانی (علی بن عیسیٰ)	۹۹۱
۲۴-۷	نومبر ۸۴	امریکی تعلیم میں پروفیسر کا دائرہ	روڈلف	۹۹۲
		اختیار ترجمہ شہاب الدین انصاری	(فریڈرک)	
۸۶۴-۸۵۹	اکتوبر ۳۵	علم سیاست اور اجتماعی تباہی	روما (موسکا)	۹۹۳
		ترجمہ ذاکر حسین		
۱۳۶-۱۱۹	اگست ۳۱	وضع حدیث	رئیس احمد ☆	۹۹۴
۳۴۱-۳۲۴	اپریل ۳۳	عربوں کے آثار دنیائے علم و	مترجم	۹۹۵
		عمران میں		
۴۶۱-۴۵۹	ستمبر ۷۹	مولانا محمد علی نبر کے بارے میں مراسلہ	رئیس منظر	۹۹۶

۳۳۲-۳۲۵	اکتوبر ۳۳	ابن القطاع الصقلی	ریاست علی	۹۹۷
۱۳-۲	جنوری ۴۷	دہلی سلطنت کا تعلیمی نظام	ریاض الاسلام	۹۹۸
۴۷۴-۴۶۰	جون ۴۱	والشیر	-	۹۹۹
۴۶۱-۴۵۳	مئی ۳۹	ہندوستان اور بین الاقوامی تجارت	ریاض الحسن	۱۰۰۰
۲۳۲-۲۲۹	فروری ۳۸	۱۹۳۷ کا ریلوے بجٹ	ریاض الدین	۱۰۰۱
۳۲۱-۳۱۲	اپریل ۳۶	برطانوی مزدوروں کا طرز عمل	ریاض الدین احمد	۱۰۰۲
جنگ عظیم سے پہلے				
۶۲۲-۶۱۶	اگست ۳۵	برطانوی مزدوروں کی بیداری صنعتی	-	۱۰۰۳
انقلاب کے دور میں				
۱۰۲۳-	دسمبر ۳۵	برطانیہ میں نئی روشنی:	-	۱۰۰۴
مزدور سبھا کا اقتدار				
۱۰۳۹				
۵۶۰-۵۵۳	جولائی ۳۷	ہندوستان اور مزدوری	-	۱۰۰۵
۷۳۰-۷۱۵	ستمبر ۳۷	ہندوستان میں مزدور تحریک:	-	۱۰۰۶
ابتدائی قانونی کوششیں				
۱۰۰۸-۹۸۹	دسمبر ۳۷	-	-	۱۰۰۷
۸۳۶-۸۳۱	اکتوبر ۳۷	مسلمان، کانگریس اور مسلم لیگ	ریاض حسن	۱۰۰۸
۲۷-۲۳	دسمبر ۸۴	انیسویں صدی کے چند اہم	ریحان غنی	۱۰۰۹
اخبارات و رسائل				
۳۴-۳۱	ستمبر ۸۴	بہار کا ایک پندرہ روزہ جریدہ	-	۱۰۱۰
"امارات"				
۴۳-۳۷	جولائی ۸۵	بہار میں اردو صحافت کا آغاز و ارتقا	-	۱۰۱۱
۲۱-۱۰	اگست ۹۲	داراشکوہ، مشترکہ تہذیب کا ترجمان	ریحانہ خاتون	۱۰۱۲

۳۳-۲۳	جولائی ۹۲	دیوان حافظ کا پہلا مصرعہ: حقیقت کی جستجو	ریحانہ خاتون	۱۰۱۳
۴۱-۲۵	جنوری ۹۲	دیوان سراجی میں علم نجوم کا اثر	-	۱۰۱۴
۴۳-۴۰	جنوری ۷۱	انڈین یا ہندوستانی تلخیص و ترجمہ جعفر رضا بلگرامی	رے (آنند شنکر)	۱۰۱۵
۴۵۰-۴۴۳	جولائی ۷۷	سترہویں صدی کا طرز معاشرت	زاہد علی	۱۰۱۶
۴۴۲-۴۳۸	اگست ۷۷	-	-	۱۰۱۷
۱۱-۲	جنوری ۲۹	کیا اکبر امی محض تھا؟	زبید احمد	۱۰۱۸
۱۷۰-۱۶۳	نومبر ۷۰	پہلے شیخ الجاسمہ مولانا محمد علی	زبیری	۱۰۱۹
		۱۹۲۱-۹۱۴۰	(عبدالحمید) ☆	
۸۶۲-۸۴۷	اکتوبر ۳۶	جدید تمدن انسانی کی تخلیق اور اسلام	-	۱۰۲۰
۵۷-۴۴	اپریل ۲۸	جنگ کا حق اور موجودہ ضمیر انسانیت	-	۱۰۲۱
۴۱۴-۲۸۷	اکتوبر ۳۸	زندگی یا موت	-	۱۰۲۲
۴۵۴-۴۴۱	ستمبر ۷۹	فتوت ترجمہ شعیب اعظمی	زریں کوب (عبدالحسین)	۱۰۲۳
۱۲۱-۱۰۱	مئی ۳۳	سرمایہ داری کا مستقبل	زومبارٹ (ورنر)	۱۰۲۴
۱۵۵-۱۴۵	فروری ۳۲	مکالمہ عالم ارواح ترجمہ ابو حمزہ زبیر حسنی	زیدان (ایمل)	۱۰۲۵
۵۵۷-۵۴۵	جون ۳۲	-	-	۱۰۲۶
۲۳۰-۲۲۹	نومبر ۶۳	جگر مروجوم کا سلوک خوردوں کے ساتھ	زیدی (ابو کاظم قیصر)	۱۰۲۷

۸۱-۷۵	۶ اگست ۶۷	زبان شاد وصف میں حسن کے لال (میر حسن کی مثنوی)	زیدی (ابو نظام قیصر)	۱۰۲۸
۱۸۰-۱۷۷	فروری مارچ ۶۹	متاع بردہ: دیوان غالب کا دوسرا جرمن ایڈیشن	-	۱۰۲۹
۴۳-۲۹	نومبر ۹۳	اندلس میں عربی تاریخ نگاری	زیدی (اقبال حسین)	۱۰۳۰
۴۱-۳۷	دسمبر ۸۶	پہ یاد نہرو	زیدی (بشر حسین)	۱۰۳۱
۳۲۱-۲۹۱	جون ۶۶	اردو ادب کی تاریخ	زیدی (علی جواد)	۱۰۳۲
۱۵۹-۱۸۴	اکتوبر ۶۶	بدلتا افغانستان	-	۱۰۳۳
۲۵-۲۰	جنوری ۴۵	بچوں کا ادب	زیدی (قیصر حسین)	۱۰۳۴
۱۹-۱۳	مارچ ۴۷	تعلیم کی اصلاح	زیدی (مجتبیٰ حسین)	۱۰۳۵
۲۳-۲۰	اپریل ۴۷	تعلیم میں مضامین	-	۱۰۳۶
۳۱۳-۳۰۹	اپریل ۴۰	ترکی پر ایک نظر	"س" فرضی نام	۱۰۳۷
۳۸۳-۳۶۸	جولائی ۷۶	بیان میرٹھی کی نظم نگاری	سائل (محمد شرف الدین)	۱۰۳۸
۴۴۶-۴۳۳	ستمبر ۸۰	حافظ محمد ولایت اللہ حافظ	-	۱۰۳۹
۹۰-۸۱	اپریل ۷۹	مولانا محمد علی کی سیاسی زندگی	-	۱۰۴۰
۲۳۵-۲۲۷	مئی ۴۳	جمہوریت کا مستقبل	ساز بگڑائی	۱۰۴۱
۲۲۳-۲۲۱	اکتوبر ۶۶	فن جرح و تاویل: تلخیص و ترجمہ احتشام احمد ندوی	السباعی (مصطفیٰ)	۱۰۴۲

۲۳۹-۲۱۵	ستمبر ۳۸	وفاق ہند	سبحانی (حسن)	۱۰۴۳
۱۶-۲	اپریل ۳۵	اقبال اور قومیت	سہرورداری (شوکت)	۱۰۴۴
۱۸۱-۱۷۴	ستمبر ۳۲	اشیائے خوردنی	سہرورداری (محمد احمد)	۱۰۴۵
۱۷۰-۱۶۵	فروری ۳۸	انڈین اکناک کانفرنس	-	۱۰۴۶
۸۵۱-۸۴۷	اکتوبر ۳۷	انگلستان بنک	-	۱۰۴۷
۲۳-۱۳	جولائی ۳۳	۱۹۳۲ کا معاشی ماحول	-	۱۰۴۸
۳۰۹-۳۰۳	اپریل ۳۲	۱۹۳۲-۱۹۳۳ کا بجٹ	-	۱۰۴۹
۳۷۹-۳۶۸	مئی ۳۲	برما	-	۱۰۵۰
۲۵۸-۲۵۱	جون ۳۳	جنگ کے معاشی اثرات	-	۱۰۵۱
۱۱۶-۱۰۴	جنوری ۳۹	زرعی قرضداری اور حیدرآباد کے نئے قوانین	-	۱۰۵۲
۳۱۹-۳۱۴	دسمبر ۳۲	صوبہ متحدہ کی صنعتیں	-	۱۰۵۳
۲۵۷-۲۴۸	اکتوبر ۳۱	گرائی اور ہندوستان	-	۱۰۵۴
۶۸۱-۶۵۸	جولائی ۳۹	معاشی نظم	-	۱۰۵۵
۳۸۹-۳۷۷	مئی ۳۸	ہندوستان اور مسئلہ روزگاری	-	۱۰۵۶
۵۲-۴۰	جنوری ۳۲	ہندوستان کی آبادی ۱۹۳۱	-	۱۰۵۷
۷۱-۷۱	جنوری ۳۸	ہندوستانی بنکار	-	۱۰۵۸
۸۶-۷۵	فروری ۳۶	جنگ کا نیا طریقہ	سپاہی۔ فرضی نام	۱۰۵۹
۲۵-۱۲	جون ۹۰	اورنگ زیب: سیاست اور شخصیت	ستیش چندر	۱۰۶۰
۳۷۲-۳۶۶	جولائی ۶۳	اسلام میں غیر مسلم محسنوں کی	سجاد	۱۰۶۱
		احسان شناسی	(زمین العابدین)	
۱۶۱-۱۵۸	مارچ ۷۵	ذکر ذاکر	-	۱۰۶۲

جلد پنجم	۱۹۴۲	اشاریہ رسالہ جامعہ
۳۴-۳۵	جولائی ۷۱	ذکر شہادت حسین سجاد (زین العابدین)
۹۸-۹۱	اگست ۷۱	-
۵۲۳-۵۱۳	اگست ۶۱	عہد عباسی کی معاشرت کے روشن و تاریک پہلو
۲۷۲-۲۶۷	مئی ۷۳	عہد نبوی کے تاریخی جائزے کا سرسری جائزہ
۱۸۴-۱۷۶	اکتوبر ۶۳	مسلم حکومتوں میں غیر مسلم وزراء
۱۲۷-۱۱۱	نومبر، دسمبر ۴۶	ہندوستان کی عام زبان کیا ہو
۴۳-۱۹	اپریل ۸۷	ہندی ہندوی پر ایک نظر سحر (ابو محمد)
۳۶-۷	مئی ۸۷	-
۳۵۷-۳۴۹	مئی ۳۰	جدید علم کلام سرفراز حسین
۴۲۲-۴۱۴	جون ۳۰	-
۱۴۵-۱۱۹	مارچ ۷۵	اردو شاعری میں انسان کا تصور سرور (آل احمد)
۲۰۱-۱۹۸	اپریل ۶۸	اردو نثر میں مولانا آزاد کا اجتہاد
۱۳۵-۱۱۹	ستمبر ۷۱	تراجم اور اصطلاح سازی کے مسائل
۴۲۲-۴۰۷	جون ۴۷	جدید اردو شاعری کے بعض میلانات
۵۲۶-۵۱۷	جولائی ۳۷	-
۲۸۳-۲۷۳	اپریل ۴۲	خطبہ صدارت: ثانوی تعلیمی کانفرنس میرٹھ
۳۳۹-۳۲۱	مئی ۷۲	سرسید کا تہذیبی تصور اور موجودہ دور میں اس کی معنویت

۳۶-۲۶	مئی ۶۹	سرور (آل احمد) سرسید کے اسلام کی آج اہمیت کیا ہے	۱۰۸۰
۱۷-۸	ستمبر ۳۵	غالب اور اس کے نقاد	۱۰۸۱
۸۸۷-۸۸۰	نومبر ۳۰	مکاتیب مہدی	۱۰۸۲
۱۳۵-۱۲۲	مارچ ۶۳	مولانا آزاد کی چھٹی برسی پر	۱۰۸۳
		کچھ خیالات	
۲۷۱-۲۷۰	مئی ۷۹	مولانا محمد علی نمبر: چند خطوط	۱۰۸۴
۲۰-۳	مارچ ۶۳	ہندوستانی قومیت اور مسلمان:	۱۰۸۵
		مولانا آزاد کی پانچویں برسی کے	
		موقع پر چند خیالات	
۶۰۳-۵۹۳	نومبر ۶۳	ہندی علوم کا عربوں پر اثر	۱۰۸۶
۳۶۷-۲۵۷	مارچ ۳۹	غازی مصطفیٰ کمال پاشا	۱۰۸۷
۱۳۵-۱۳۱	ستمبر ۳۲	مولانا محمد سورتی مرحوم	۱۰۸۸
۴۳-۲۸	جولائی ۸۶	مولانا محمد سورتی مرحوم (مع نوٹ	۱۰۸۹
		مدیر پروفیسر فاروقی)	
۱۷۶-۱۷۱	فروری ۳۸	فیڈریشن یا وفاق	۱۰۹۰
۴۶۶-۲۶۰	اگست ۳۳	ہندوستان میں وفاقی حکومت	۱۰۹۱
۴۴-۴۰	جون ۹۰	اسٹیفن اسپنڈر ایک تعارف	۱۰۹۲
۱۴۴-۱۳۹	فروری ۳۲	انقلاب سے پہلے	۱۰۹۳
		اردو شاعری کی حالت	
۲۲۲	اپریل ۸۱	ایک مراسلہ اور اس کا جواب	۱۰۹۴
		(مولانا آزاد کی برسی سے متعلق)	
۳۳-۲۴	اکتوبر ۸۳	پروفیسر ہارون خاں شیردانی	۱۰۹۵

۲۱-۱۷	جنوری ۸۵	پکاسو چند تاثرات	سری نواس لاہوتی	۱۰۹۶
۵۶-۵۲	فروری ۸۴	ڈاکٹر ادھا کرشنن زندگی اور عمل	-	۱۰۹۷
۳۲-۲۶	جنوری ۴۵	جدید ترکی پر ایک نظر	-	۱۰۹۸
۲۵-۱۹	جون ۴۵	مولانا حالی کے سیاسی افکار	-	۱۰۹۹
۵۹-۵۲	فروری ۲۸	یورپ اور ایشیا (تہذیب تعلیم)	سعید (محمد)	۱۱۰۰
۴۳۲-۴۱۹	دسمبر ۲۵	سید علی حیدر طباطبائی اور مرزا غالب کی دردناک رسوائی	سعید بریلوی	۱۱۰۱
۸۹-۸۱	فروری ۲۶	-	-	۱۱۰۲
۲۵۴-۲۴۵	اپریل ۲۶	-	-	۱۱۰۳
۳۹۱-۲۸۲	مئی ۴۰	اردو کا ایک جوان مرگ شاعر جمیل الرحمن جمیل	سعید احمد اکبر آبادی	۱۱۰۴
۳۰-۷	دسمبر ۸۶	مولانا اکبر آبادی کی ڈائری کے آخری اوراق مرتبہ مختار الہ یں احمد		۱۱۰۵
۹۲-۸۹	فروری ۷۵	آزادی فکر و رائے	سعید جنگ	۱۱۰۶
۴۹۸-۴۷۹	نومبر ۳۹	کیرینو ترجمہ عابد حسین	سقراط	۱۱۰۷
۳۳۴-۳۳۷	جولائی ۸۰	پنڈت بشن نرائن درابر لکھنوی	سکینہ	۱۱۰۸
			(وریندر پرشاد)	
۴۰-۲۸	دسمبر ۸۱	چودھری جگت موہن لال رواں	-	۱۱۰۹
۱۹۳۳-۱۸۸۹				
۳۱۶-۳۱۰	دسمبر ۹۲	رسالہ ”زمانہ“	-	۱۱۱۰
۹۸-۹۲	فروری ۶۳	رسالہ ”نقیب“ مرحوم	-	۱۱۱۱
۳۹۹-۳۸۷	اگست ۸۰	غشی درگاہ شہائے سرور جہاں آبادی	-	۱۱۱۲

۲۸۹-۲۸۳	مئی، جون	فشی مادھورام جوہر	سکینہ	۱۱۱۳
	۸۰		(وریندر پرشاد)	
۵۰۹-۵۰۰	اکتوبر ۸۰	فشی مہاراج بہادر برقی دہلوی	-	۱۱۱۴
۱۴۸-۱۴۴	ستمبر ۶۶	ایک خط	سلام محللی شہری	۱۱۱۵
۳۳۱-۳۲۶	جون ۶۶	ہنگہ کا ایک آتش نو شاعر	-	۱۱۱۶
		نذر الا سلام		
۱۶۵-۱۶۳	مارچ ۷۳	پہلا تاثر (پدم شری ملنے پر)	-	۱۱۱۷
۴۱-۳۶	نومبر ۶۱	نغمہ نیگور	-	۱۱۱۸
۶۷-۶۳	فروری ۷۳	برہمتی ہوئی آبادی اور	سلامت اللہ	۱۱۱۹
		ان پڑھوں کا مسئلہ		
۱۲۴-۱۱۵	جنوری ۶۲	بنیادی قومی تعلیم کا سماجی کردار	-	۱۱۲۰
۴۰۸-۴۰۰	مئی ۶۲	تعلیم اور فلسفہ کا باہمی تعلق	-	۱۱۲۱
۴۸۱-۴۷۴	مئی ۴۰	تعلیم اور مسئلہ معاش	-	۱۱۲۲
۱۸۲-۱۷۵	فروری ۶۱	تعلیم کا منصب	-	۱۱۲۳
۱۸۱-۱۷۱	ستمبر، اکتوبر	تعلیمی مواقع کی برابری واہمہ یا	-	۱۱۲۴
	۸۶	حقیقت		
۴۵۸-۴۵۱	مئی ۶۱	نیگور بحیثیت معلم	-	۱۱۲۵
۴۹۹-۴۹۲	دسمبر ۷۲	عائیہ تعلیم اور ہندوستانی مسلمان	-	۱۱۲۶
		ترجمہ انور صدیقی		
۱۶-۷	جولائی ۷۰	ڈاکٹر ذاکر حسین افکار و نظریات	-	۱۱۲۷
۱۱۰-۸۶	نومبر، دسمبر ۴۶	سویت یونین کا نظام تعلیم	-	۱۱۲۸
۴۵۹-۴۵۰	مئی ۴۲	شہریت کی تعلیم	-	۱۱۲۹

جلد: پنجم	۱۹۸	اشارہ: سال چاند		
۲۳-۱۲	جولائی ۶۲	عنوان شباب کے مسائل	سلامت اللہ	۱۱۳۰
۶۳۴-۶۲۷	دسمبر ۶۳	قومی نظام تعلیم	-	۱۱۳۱
۱۸۱-۱۷۵	اکتوبر ۳۶	لسانی اقلیتوں کی تعلیم اور استادوں کی ٹریننگ	-	۱۱۳۲
۷۰۵-۶۹۹	اگست ۳۶	افلاطون	سلفی (عبداللہ)	۱۱۳۳
۲۸-۲۲	اپریل ۸۹	مولانا ابوالکلام آزاد اور مقامات درویشی	سلیم احمد	۱۱۳۴
۴۱۵-۴۰۸	جون ۲۹	ہندوستان میں فن تنقید کا دور جدید: فن اور تنقید فن	سلیم الزماں	۱۱۳۵
۲۰۸-۱۹۳	ستمبر ۲۹	-	-	۱۱۳۶
۳۲۸-۳۲۲	مئی ۳۰	-	-	۱۱۳۷
۶۵-۶۲	فروری ۸۸	ترجمان القرآن، ج ۱	سلیمان (ندوی)	۱۱۳۸
۴۰۴-۳۸۷	مئی ۳۳	مسلمانوں کی آئندہ تعلیم	-	۱۱۳۹
۵۰۰-۴۸۱	جون ۳۳	-	-	۱۱۴۰
۱۳۱-۱۲۹	ستمبر ۶۵	مولانا سید سلیمان ندوی کے دو غیر مطبوعہ خطوط (سلام پمپلی شہری اور محمود حسین کے نام)	-	۱۱۴۱
۵۳-۴۹	فروری ۲۹	ہندو کش عالمگیر کے عہد کی دو عجیب	-	۱۱۴۲
۱۶۲-۱۵۲	اپریل ۳۳	ہندو کتابیں کتب خانہ جامعہ میں کتاب المختلعم ترجمہ تلخیص	سوگی	۱۱۴۳
۲۶-۱۶	جنوری ۷۳	سعد انصاری	(جوزف۔ وی)	۱۱۴۴
		تصوف اور اس کے متعلقات	سمیع اللہ	۱۱۴۵

۱۱۳۵	سمیع اللہ	زبان کی تشکیل، ایک غریبی نقطہ نظر	ستمبر ۷۵	۹۷-۹۲
۱۱۳۶	-	عربی: ام الٹ	مارچ ۷۳	۱۴۸-۱۴۵
۱۱۴۷	-	-	جولائی ۷۳	۴۷-۷
۱۱۴۸	-	فورٹ ولیم کالج اور فورٹ سینٹ کالج ایک تقابلی مطالعہ	ستمبر ۸۳	۲۳-۱۲
۱۱۴۹	سندر لال	اردو، ہندی، ہندوستانی، سندر لال	اکتوبر ۳۶	۸۷۹-
	(پنڈت)	جی کا خط مہاتما گاندھی کے نام		۸۸۴
۱۱۵۰	-	ہندوستانی قومیت کی تعمیر میں مسلمانوں کی اہمیت	فروری ۳۶	۱۵۳-۱۳۰
۱۱۵۱	-	-	مارچ ۳۶	۲۵۷-۲۵۴
۱۱۵۲	-	ہندوستانی مسلمان تاریخ کے تناظر میں	مئی ۸۹	۴۱-۱۵
۱۱۵۳	سندر	شاہ عظیم ترجمہ قاضی احمد میاں اختر	اپریل ۳۳	۳۴۶-۳۴۳
	لینڈ (جے۔ ٹی)			
۱۱۵۴	سنگھ (جنگ بہادر)	جامعہ، ابتدا میں انتہا	نومبر ۷۰	۸۵-۷۹
۱۱۵۵	-	مغلیہ زمانہ میں ہندو مسلم برتاؤ اور تیوہار ترجمہ شیاام سروپ شرما	دسمبر ۶۳	۴۱۳-۳۰۷
۱۱۵۶	-	مولانا محمد علی: ایک دلاویز قہ آور شخصیت ترجمہ شہاب الدین انصاری	اپریل ۷۹	۸۰-۶۳
۱۱۵۷	سنگھ	پریم چند اور کسان تحریک	جولائی،	۱۴۸-۱۱۸
	(مرلی منوہر پرشاد)		اگست ۸۹	
۱۱۵۸	سنہا (ایس۔ این)	بہاری ست شئی	مارچ ۳۴	۲۴۷-۲۱۶
۱۱۵۹	سورما (ال۔ ال۔ ایم)	اسلام اور عقلیت	مئی ۲۸	۳۳-۲۸

۱۵۸-۱۵۲	مارچ ۶۳	اعلیٰ شاعری میں	سوز (انوار علی خاں)	۱۱۶۰
		ڈرامائی عنصر کی اہمیت		
۲۲-۲۹	اپریل ۲۸	امریکہ کی سیاست خارجہ	سیاسی - فرضی نام	۱۱۶۱
۲۵-۲۳	اگست ۹۳	اسلام سے خطرہ محض مبالغہ آرائی	سینٹھ (ایس۔ پی)	۱۱۶۲
۳۳۵-۳۲۵	جولائی،	"الاخلاق والسیر" علم الاخلاق	سید محمد - مترجم	۱۱۶۳
	اگست ۲۳	میں علامہ ابن حزم کی		
		ایک اہم تصنیف		
۴۰۹-۳۹۹	اگست ۶۳	جگر مراد آبادی	سیدہ جعفر	۱۱۶۴
۴۷۳-۴۶۷	جولائی ۶۱	مجتہد اور مجاہد ابوالکلام آزاد	سیدہ سلامت اللہ	۱۱۶۵
۸۲-۷۴	فروری ۷۵	جہانگیر اور راجپوت	سیف اللہ (خالد)	۱۱۶۶
۱۵۸-۱۵۱	ستمبر ۷۰	مختص: ایک شعری کردار	سینی پریمی	۱۱۶۷
۴۸۹-۴۷۷	جنوری ۲۶	ہندوستان کا قدیم فن طب و	سین سروتی	۱۱۶۸
		جراحت ترجمہ سعید انصاری	(گنگا ناتھ)	
۳۰۴-۲۹۳	اکتوبر ۲۹	ہندوستان فن طب کا اصل مولد	سینٹ (پی۔	۱۱۶۹
		ترجمہ سعید انصاری	جانسن)	
۷۱-۵۳	جنوری ۴۲	روی وسائل: ان کی پرانی	ش۔ ا۔ ک۔	۱۱۷۰
		اور نئی جائے وقوع	فرضی نام مترجم	
۱۷-۷	اپریل ۸۵	الہام سرمد	شارق (محمد مشتاق)	۱۱۷۱
۲۷۳-۲۶۷	جولائی،	تذکرہ نویسی میں میرٹھ کا حصہ	-	۱۱۷۲
	اگست ۷۹			
۳۱-۲۶	مارچ ۸۴	عبدالمسیح بیدل: تلمذ غالب	-	۱۱۷۳
۱۶-۷	جنوری ۸۵	-	-	۱۱۷۴

۲۳۱-۲۳۲	مئی ۷۸	مولوی عبدالحق: حیات اور ارثاے	شارق (محمد مشتاق)	۱۱۷۵
۶۰۱-۵۹۴	دسمبر ۷۸	مولوی عبدالحق کے تنقیدی تصورات	-	۱۱۷۶
۶۱۴-۶۰۳	دسمبر ۸۰	نذرت میرٹھی	-	۱۱۷۷
۳۳۳-۳۳۲	دسمبر ۶۲	حضرت جگر کے خطوط مطبوعہ جامعہ	شاعر لکھنوی۔	۱۱۷۸
		کی صحیح تاریخ	فرضی نام	
۵۳-۴۴	مارچ ۸۳	کتب خانہ موتی محل: گنج پتی آئندہ	شا کرہ خاتون	۱۱۷۹
		کی ادب نوازی	(اے۔ ڈبلیو)	
۳۰-۲۱	نومبر ۸۶	شرح "مرغوب القلوب" کا مصنف	-	۱۱۸۰
۳۴۷-۳۴۵	ستمبر ۳۹	قومی تنظیم	شاہ (کے۔ ٹی)	۱۱۸۱
۱۶۱-۱۵۶	ستمبر ۶۵	ہندی ادب کا عہد جدید	شاہد حسین	۱۱۸۲
۱۵۳-۱۴۹	جولائی،	نئی پریم چند اور ڈاکٹر رشید جہاں	شاہدہ بانو	۱۱۸۳
	اگست ۸۹			
۳۲-۲۹	اپریل ۸۹	حافظ: عہد اور شاعری	شاہنگیں	۱۱۸۴
			(محمد حسین)	
۵۱۸-۵۱۱	اکتوبر ۶۳	تعلیم اور مستقبل ترجمہ محمد مجیب	شیرانگر	۱۱۸۵
-۲۳۳	ستمبر تا اکتوبر	-	-	۱۱۸۶
۲۴۰	۸۶			
۵۴۶-۵۲۸	نومبر ۲۳	اردو زبان کی قومی شاعری	شرف الدین	۱۱۸۷
۳۴۴-۳۴۱	جولائی ۹۲	حضرت سعد ابن وقاص اور چین	-	۱۱۸۸
		میں تبلیغ اسلام		
۱۱۰-۹۷	فروری ۲۵	شعراء کی بد مذاتی کی شکایت میں قاضی	-	۱۱۸۹
		عبد الغفار صاحب سے ہم نوائی		

جلد و نمبر	۲۰۲	اشاریہ رسالہ جامعہ
۶۰۱-۵۸۹	دسمبر ۲۳	غالب بحیثیت قومی شاعر
۹۷-۸۹	فروری ۷۶	مکتی بودہ ایک تعارف ترجمہ
		کبیر احمد جاسی
۳۳-۲۷	اکتوبر ۸۳	پنڈت موتی لال نہرو
۱۳۰-۱۲۲	مارچ ۸۳	اسلم شیدائے طراز خن
۳۲۶-۳۱۱	جون ۷۶	امیر علی شیر نوائی
۵۸۱-۵۶۷	نومبر ۷۷	حافظ شیرازی و امیر تیمور گورگانی
۲۱۴-۲۰۳	اکتوبر ۷۳	حضرت نظام الدین اولیا کا علمی و ادبی ذوق
۲۲-۲۱	مئی ۹۰	حق کا خون ناحق
		(مشیر الحق بحری آبادی)
۲۸۲-۲۷۱	مئی، جون ۸۰	رسالہ در نظم تمدن و تعاون
۱۶۷	فروری،	شبلی، منکر غالب
۱۷۶	مارچ ۶۹	
۶۶۳-۶۶۰	دسمبر ۷۷	عبدالرزاق قریشی مرحوم
۳۲۹-۳۱۶	جون ۶۷	علمائے حجاز کوٹ
۳۶-۳۱	نومبر ۸۳	فارسی ادب میں تنقید
۵۰-۳۶	مئی ۸۳	فارسی شاعری ایران کی تمدنی میراث
۴۲-۳۷	اگست ۸۵	سنتا ہار کا پہلا اور آخری رسالہ "دستک"
۵۴-۵۳	جون ۸۶	سہ ماہی "دائرہ" کا ایک تفصیلی جائزہ

جلد و نمبر	۲۰۳	اشارہ برسالہ جامعہ
۳۱-۳۵	ستمبر ۸۳ ششماہی "قلم کار" ڈھاکہ: ایک تفصیلی جائزہ	شعب عظیم ۱۲۰۶
۵۶-۵۳	جنوری ۸۳ "عزم نو" پارٹی پور: ایک جائزہ	- ۱۲۰۷
۳۸-۳۱	مئی ۸۳ "آخر" بولائی (میں شگم): ایک تفصیلی جائزہ	- ۱۲۰۸
۳۸-۳۳	فروری ۸۵ مصور ماہنامہ "در با" ڈھاکہ کا ایک تفصیلی جائزہ	- ۱۲۰۹
۵۹۳	اگست ۳۵ ہندنامہ شغلی دکنی مرتبہ ابواللیث بدایونی	شغلی دکنی ۱۲۱۰
۵۹۹	اپریل ۷۹ جوہر ہند اور جوہری مصر	شفا (محمد حسین خاں) ۱۲۱۱
۶۰۳-۵۹۹	جون ۳۸ دنیا	شفیق (محمد) ۱۲۱۲
۱۲۷-۱۲۳	اگست ۳۸ -	- ۱۲۱۳
۲۵۱-۲۲۸	ستمبر ۳۸ -	- ۱۲۱۴
۳۵۲-۳۳۷	اکتوبر ۳۸ -	- ۱۲۱۵
۸۱-۷۳	دسمبر ۶۱ ہندوستان میں چینی سیاح	شفیع الرحمن ۱۲۱۶
۱۱-۲	اگست ۳۸ دیہات کی اصلاح و ترقی	- ۱۲۱۷
۲۷۳-۲۶۸	اپریل ۳۰ مالیات ہند	- ۱۲۱۸
۲۳۷-۲۳۷	اگست ۳۳ تیل اور جنگ ترجمہ عبدالغفور	شکا (انتون) ۱۲۱۹
۳۱۶-۳۱۲	جون ۶۱ تعلیم اور احساس ذمہ داری	شکلا (سریش چند) ۱۲۲۰
۲۱-۷	اپریل ۸۳ قاضی عبدالودود کا پہلا مقالہ اور اس کی بازیافت	شکلیب ایاز ۱۲۲۱

۱۲۲۲	حکیم ایاز	قاضی عبدالودود کا پہلا مقالہ	نومبر ۸۴	۲۲-۲۷	جلد پنجم
۱۲۲۳	حکیم	اقبال کا تصور آزادی	ستمبر ۶۳	۱۳۵-۱۴۱	
	(مصباح الدین)				
۱۲۲۴	شکر (ایڈورڈ)	ہندوستانی دانش ور کے معاشی مسائل ترجمہ مشیر الحق	دسمبر ۶۵	۳۰۱-۲۸۲	
۱۲۲۵	شمس بدایونی	بدایوں کے چند قدیم یادگار مشاعرے	فروری ۸۴	۳۳-۳۴	
۱۲۲۶	-	سید میر محفوظ علی، کچھ غیر معروف حالات	اکتوبر ۸۴	۳۸-۳۸	
۱۲۲۷	شمس تبریز خاں	جگر کا اسلوب تغزل "آتش گل" کے آئینے میں	نومبر ۶۶	۲۶۷-۲۵۴	
۱۲۲۸	-	ذاکر حسین	جنوری ۷۱	۳۹-۳۴	
۱۲۲۹	-	کتابیں جو چھپ نہ سکیں	نومبر ۶۵	۲۶۴-۲۶۰	
۱۲۳۰	شمس الحسن	جگر کی شخصیت کے چند پہلو	نومبر ۶۳	۲۳۵-۲۳۰	
۱۲۳۱	شمس (مغنی)	فلسفہ اور مذہب	جولائی ۳۲	۲۷-۱۸	
	(الدین)				
۱۲۳۲	شمس اختر	پروفیسر امرت لال عشرت: شخصیت اور کارنامے	جولائی ۹۳	۳۰-۳۰	
۱۲۳۳	شوکت تھانوی	پریم چند	جولائی،	۹۵-۷۳	
			اگست ۸۵		
۱۲۳۴	شوکت علی	مولانا محمد علی کی ابتدائی زندگی	جنوری،	۴۳-۹	
	(مولانا)		فروری ۸۰		

۱۲۳۵	شوکت علی (مولانا)	ہماری خانہ دیرانی (محمد علی)	اکتوبر ۸۲	۳۵-۲۷
۱۲۳۶	شوکت نہال	مرزا محمد خاں قزوینی: ایک تعارف	اکتوبر ۸۰	۳۹۹-۳۹۳
۱۲۳۷	شوٹی ضیف	”لزومیات“ کا تنقیدی مطالعہ	ستمبر ۷۶	۲۸۳-
		ترجمہ و تلخیص احتشام ندوی		۳۸۹
۱۲۳۸	الشہاب - فرضی نام	ہندوستان ترجمہ ابراہیم عمادی	جولائی ۳۱	۳۹-۳۷
۱۲۳۹	شہاب (مہر محمد)	”آزادی ہند“ کی غلطیاں	دسمبر ۶۷	۳۲۳-۳۱۰
	(خاں)			
۱۲۴۰	-	اختلافات کے باوجود مل	اکتوبر ۷۱	۲۰۸-۲۰۱
		بیٹھنے کی صورت		
۱۲۴۱	-	دین الہی اور اس کا پس منظر:	جولائی ۷۲	۳۵-۱۸
		ایک تبصرہ		
۱۲۴۲	-	-	اگست ۷۲	۹۰-۷۴
۱۲۴۳	-	-	ستمبر ۷۲	۱۳۹-۱۲۶
۱۲۴۴	-	-	اکتوبر ۷۲	۱۹۸-۱۸۰
۱۲۴۵	-	شاد عظیم آبادی کی مرثیہ گوئی	مئی ۷۰	۲۷۰-۲۶۵
۱۲۴۶	-	”فسانہ جلا“	مارچ ۷۲	۱۳۶-۱۳۷
۱۲۴۷	-	مراسلہ: اصغر صاحب	جون ۶۷	۳۳۶-۳۳۰
۱۲۴۸	-	مراسلہ: سیما کی تلاش	اپریل ۷۱	۲۲۳-۲۱۷
۱۲۴۹	شہاب الدین دستوی	اسکول کے ذریعہ یکجہتی	اکتوبر ۷۷	۲۲۳-۲۱۷
۱۲۵۰	-	دیس لائبریری مرحوم	فروری ۸۶	۳۵-۳۷
۱۲۵۱	-	مراسلہ: مسلمانوں کے تعلیمی	ستمبر ۸۱	۵۵-۵۴
		سروے کا پروگرام		

۱۲۵۲	شہاب الدین دستوی	معین الدین حارث: مرد درویش	ستمبر ۸۳	۵۵-۳۶
۱۲۵۳	شہاب الدین (محمد)	ابن المسقع کلید دوزخ کے آئینے میں	ستمبر ۹۱	۲۰-۱۶
۱۲۵۴	شہناز انجم	پریم چند: تنقیدی و تحقیقی مضامین کی	جولائی،	۲۰۴-۱۶۲
		وضاحتی فہرست	اگست ۸۹	
۱۲۵۵	-	جنگ آزادی کی ایک مجاہدہ:	جنوری ۹۰	۲۷-۲۳
		بیگم حضرت محل		
۱۲۵۶	-	دہلی میں اردو تعلیم کی صورت حال:	مئی ۹۲	۵۸۰-۵۴
		ایک رپورٹ		
۱۲۵۷	-	عباسی کالج اکبر (پریم چند کا ایک کردار)	اگست ۹۳	۴۵، ۴۲-۴۰
۱۲۵۸	شی	چین اور جاپان تعلقات:	اپریل ۳۶	۳۳۸-۳۷۹
		ڈاکٹری کی چشمی		
۱۲۵۹	شیدا (راجندر ناتھ)	پچھلے دو سال کا تحقیقی و تنقیدی ادب	فروری ۹۲	۲۶-۱۵
۱۲۶۰	-	جگر "آتش گل" کی روشنی میں	اکتوبر ۹۱	۶۴۱-۶۳۲
۱۲۶۱	-	-	اکتوبر ۹۲	۱۸۱-۱۷۱
۱۲۶۲	شیروانی	اقبال اور آزاد: سیاسی افکار و اعمال	جولائی ۸۷	۱۷-۷
	(ریاض الرحمن)	کے آئینے میں		
۱۲۶۳	-	امام الہند: ایک جائزہ	مارچ ۹۳	۶۲-۵۴
۱۲۶۴	-	ایک مثالی استاد (سید محمد ٹوکی)	مئی ۸۳	۳۵-۲۶
۱۲۶۵	-	پروفیسر ہارون خاں شیروانی	اگست ۸۱	۳۰-۱۶
۱۲۶۶	-	ذاکر صاحب: ذاتی تاثرات	جولائی ۹۹	۴۲-۲۶
۱۲۶۷	-	علی گڑھ اور جامعہ ملیہ	جنوری ۸۶	۲۱-۷
۱۲۶۸	-	فیض کے ساتھ	اگست ۸۵	۱۱-۷

جلد پنجم	۲۰۷	اشاریہ رسالہ جامعہ		
۳۳-۷	ستمبر ۸۵	فیض کے ساتھ	شیروانی	۱۲۶۹
			(ریاض الرحمن)	
۲۵۰-۲۳۱	ستمبر یا اکتوبر ۸۶	قومی یکجہتی	-	۱۲۷۰
۵۴-۵۳	جنوری ۶۳	مراسلہ پہ سلسلہ مضمون "مولانا فضل الحق خیر آبادی"	-	۱۲۷۱
۱۳۱-۱۱۹	مارچ ۸۱	مولانا آزاد کی معنویت دور حاضر میں	-	۱۲۷۲
۵۶-۵۱	دسمبر ۸۵	امجد مجلی کا فنی شعور	شیریں باسط	۱۲۷۳
۲۱-۷	اگست ۸۴	مثنوی قطب مشتری میں کردار نگاری	-	۱۲۷۴
-۳۵۰	جولائی،	حمد و دعا مولانا روم کی نظر میں،	شہیل (اناماری)	۱۲۷۵
۳۶۹	اگست ۷۸	ترجمہ کبیر احمد جانی		
۴۲۵-۴۱۵	ستمبر ۷۸	-	-	۱۲۷۶
۱۵۷-۱۴۶	مارچ ۷۵	مولانا جلال الدین رومی:	-	۱۲۷۷
		ترجمہ ضیاء الحسن مدوی		
۱۸۵-۱۷۵	اپریل ۷۵	-	-	۱۲۷۸
۲۷۴-۲۶۳	مئی ۷۵	-	-	۱۲۷۹
۲۹۷-۲۷۸	جون ۷۵	-	-	۱۲۸۰
۱۹۴-۱۹۱	فروری،	غالب ایک مستشرق کی نظر میں	-	۱۲۸۱
	مارچ ۶۹			
۲۱۵-۲۱۲	فروری ۶۱	ادیب پڑھنے والے سے کیا چاہتا ہے	صالحہ عابد حسین	۱۲۸۲
۳۳۹-۳۳۳	جون ۶۳	امام حسین کا پیغام	-	۱۲۸۳
۲۶۷-۲۵۶	نومبر ۶۳	پریم چند کے کچھ نسوانی کردار	-	۱۲۸۴

۳۸۵-۳۷۷	مئی ۶۱	ٹیگور کا ایک ناول	صالحہ عابد حسین	۱۲۸۵
۶۴-۵۴	دسمبر ۸۶	خواتین جامعہ	-	۱۲۸۶
۳۷-۳۰	جنوری ۶۳	رزم حق و باطل	-	۱۲۸۷
		(ہندوستان چین جنگ)		
۳۱۳-۳۰۸	جون ۶۸	عورت اقبال کی شاعری میں	-	۱۲۸۸
۱۷-۷	جولائی ۸۳	غالب کی نثر	-	۱۲۸۹
۸۵-۷۵	فروری ۶۷	غزل کی آپ جتی	-	۱۲۹۰
۵۴-۴۵	ستمبر	مجیب صاحب اور بھابھی آصفہ	-	۱۲۹۱
	اکتوبر ۸۶	کچھ یادیں کچھ باتیں		
۳۱-۲۳	اپریل ۴۷	مسلمان لڑکیوں کی تعلیم	-	۱۲۹۲
۶۰-۵۶	ستمبر ۸۳	معین الدین حارث	-	۱۲۹۳
۹۹-۹۲	ستمبر ۶۰	میر انیس	-	۱۲۹۴
۱۴۳-۱۳۶	مارچ ۶۴	میرے مولانا	-	۱۲۹۵
		(ابوالکلام آزاد)		
۷۵-۶۴	اگست ۶۵	میں نے یہ جانا کہ گویا یہ بھی میرے	-	۱۲۹۶
		دل میں ہے (غالب)		
۵۳-۳۹	جنوری ۳۵	اسلامی جمہوریت و اشتراکیت	صباح الدین	۱۲۹۷
۱۵۲-۱۲۶	فروری ۳۵	-	-	۱۲۹۸
۳۸۶-۳۷۸	نومبر ۳۳	عربوں کا تعلیمی نظریہ	-	۱۲۹۹
۳۹۹-۳۹۱	مئی ۶۴	ہندوستان کے سلاطین، علما اور	صباح الدین	۱۳۰۰
		مشائخ کے تعلقات پر ایک نظر	عبدالرحمن	
۴۵۶-۴۴۳	جون ۶۴	-	-	۱۳۰۱

۲۱۳-۲۰۳	ستمبر ۳۳	انسان کی پیدائش کا مقصد	صدائے حق، <u>فرضی نام</u>	۱۳۰۲
۵۳۳-۵۱۶	جون ۳۳	پردہ	-	۱۳۰۳
۲۹-۲۶	جولائی ۳۳	زکوٰۃ	-	۱۲۰۴
۱۲۷-۱۲۰	اگست ۳۳	قربانی	-	۱۱۰۵
۱۰۰-۹۵	اگست ۶۶	ایک ملاقات، ایک یاد (سلام پھلی شہری)	صدیقی (آفاق حسین)	۱۳۰۶
۴۳۵-۴۳۰	جون ۴۲	اشتراکیت اور خود مختاریت	صدیقی (احسان رشید)	۱۳۰۷
۳۶-۳۲	نومبر ۴۴	مسلمان اور اسکاتلنڈ کی تحریک	صدیقی (اخلاص احمد)	۱۳۰۸
-۵۴۶	اکتوبر ۶۳	افغانوں کے عہد میں ہندو کی ترقی	صدیقی (اقتدار حسین)	۱۳۰۹
۵۵۲		از ۱۴۵۱ عیسوی ۱۵۵۵ عیسوی		
۴۲-۴۳	جولائی ۶۵	تاریخ داؤدی	-	۱۳۱۰
۴۲۸-۴۲۰	اگست ۶۴	واقعات مشتاقی	-	۱۳۱۱
۲۳۵-۲۳۱	نومبر ۷۳	آڈن اور زردا: ایک تاثر	صدیقی (انور)	۱۳۱۲
۲۴۵-۲۳۱	مئی ۷۴	احتشام حسین کا ادبی شعور	-	۱۳۱۳
۱۵۹-۱۵۳	ستمبر ۶۹	اردو کے نئے شاعر: محمود سعیدی	-	۱۳۱۴
۱۴۵-۱۴۴	ستمبر ۶۵	اردو نثر کی تشکیل کا مسئلہ	-	۱۳۱۵
۴۶۲-۴۵۵	ستمبر ۶۴	اشاریت کی تہذیبی بنیادیں	-	۱۳۱۶
۷۸-۶۸	اگست ۷۳	اقبال کی عصری معنویت	-	۱۳۱۷
۱۵۰-۱۴۱	مارچ ۷۳	انسان مغربی ادب کے آئینے میں	-	۱۳۱۸
۲۹-۱۹	جنوری ۶۷	پطرس بخاری: ایک تجزیہ	-	۱۳۱۹

۸۷-۷۵	فروری ۶۵	ٹی۔ ایس۔ ایلٹ: ایک تعارف	صدیقی (انور)	۱۳۲۰
۳۱۸-۳۱۰	دسمبر ۶۶	جامعہ کی کچھ ممتاز ادبی شخصیتیں	-	۱۳۲۱
۲۰۸-۲۰۲	اپریل ۶۸	جدید شاعری کے کچھ مسائل	-	۱۳۲۲
۶۶۶-۶۴۱	دسمبر ۶۳	جذبی "فروزاں" سے سخن مختصر تک	-	۱۳۲۳
۲۷۰-۲۶۲	مئی،	جین پال سارتر:	-	۱۳۲۴
	جون ۸۰	فکرو فن کی ایک نئی فضا	-	
۸۵-۷۹	فروری ۸۳	خولجہ حسن نظامی کا ادبی مقام	-	۱۳۲۵
۱۵۳-۱۵۰	مارچ ۷۷	ذاکر صاحب، ایک تصور، ایک تصویر	-	۱۳۲۶
۱۸۳-۱۷۵	اپریل ۷۱	روش، ایک رومانی شاعر	-	۱۳۲۷
۱۶۸-۱۵۹	اپریل ۷۹	شعلے کی سرگزشت (محمد علی)	-	۱۳۲۸
۴۸-۴۱	دسمبر ۷۰	علم و دانش کا چراغ "برٹنڈرسل"	-	۱۳۲۹
۹۱-۷۱	فروری،	غالب: ارضیت اور عینیت کی	-	۱۳۳۰
	مارچ ۶۹	کشمکش میں	-	
۴۴-۴۲	مارچ ۸۲	فراق گورکھپوری	-	۱۳۳۱
۱۳۰-۱۲۶	مارچ ۷۰	کچھ انگریزی ادب کے اثرات	-	۱۳۳۲
		کے بارے میں	-	
۱۲۵-۱۱۹	ستمبر ۶۷	کچھ فانی کے بارے میں	-	۱۳۳۳
۲۶۴-۲۶۰	مئی ۷۰	کچھ نثر کے بیان میں	-	۱۳۳۴
۲۰۷-۲۰۰	اکتوبر ۶۶	مجاز، ایک جائزہ	-	۱۳۳۵
۱۳-۱۲	مارچ ۸۸	حبیب صاحب کی یاد میں	-	۱۳۳۶
۳۱-۲۷	جنوری ۶۹	نہرو، ایک ادیب	-	۱۳۳۷
۲۵۹-۲۴۹	مئی ۷۶	صدیقی (اولاد احمد) بین الاقوامی کرسیوں کا تاریخ حاد	-	۱۳۳۸

۱۳۳۹ صدیقی (اولاد احمد) عالمی زر کا بحران اور اس کے چند اکتوبر ۷۲ ۱۹۹-۲۰۳

مسائل

۱۳۴۰ - مجیب صاحب بحیثیت مسلم دانش ور ستمبر، اکتوبر ۸۶-۱۰۰
۸۶

۱۳۴۱ - ہندوستانی مسلمان اور پروفیسر محمد مجیب اکتوبر ۶۷ ۱۹۹-۲۱۳

۱۳۴۲ صدیقی (رشید احمد) احسن مارہروی اکتوبر ۳۱ ۲۳۵-۲۴۷

۱۳۴۳ - جامعہ کی دوسری جوبلی جنوری ۶۱ ۱۳۳-۱۳۱

۱۳۴۴ - خطبہ افتتاحیہ (مشاعرہ جشن مارچ ۶۵ ۱۴۳-۱۴۸)

جمہوریت

۱۳۴۵ - خطبہ جلسہ تقسیم اسناد جامعہ ۱۲۹ اکتوبر نومبر ۶۸ ۲۳۱-۲۵۰

۱۹۶۸

۱۳۴۶ - ڈاکٹر انصاری مرحوم مئی ۳۷ ۲۶۳-۲۶۹

۱۳۴۷ - دیگرہ ڈاکٹر صاحب اپنے ساتھیوں مئی ۷۰ ۲۷۶-۲۸۰

کی نظر میں

۱۳۴۸ - طنزیات ابتدا اور ارتقا اپریل ۲۳ ۱۹۲-۲۰۳

۱۳۴۹ - مئی، جون ۲۳ ۲۷۲-۲۸۲

۱۳۵۰ - دسمبر ۲۳ ۵۶۹-۵۸۸

۱۳۵۱ - مرحوم اصغر گوٹروی اگست ۳۰ ۵۸۹-۶۰۷

۱۳۵۲ - یادوں کی دنیا پر ایک نظر اکتوبر ۶۸ ۱۷۵-۱۹۸

۱۳۵۳ صدیقی تعلیم و تربیت کا مقصد اور نومبر، دسمبر ۶۶-۷۷

(رضی الدین)

نصب العین

۱۳۵۴ - سائنس کی تعلیم فروری ۳۹ ۱۳۳-۱۴۲

۱۳۵۵	صدیقی	ہماری تعلیم کے دورِ خ	اپریل ۴۱	۲۶۷-۲۷۷	جدید پنجم
	(رضی الدین)				
۱۳۵۶	صدیقی (روش)	محرّم وادی غزل میں	دسمبر ۶۱	۷۹-۷۱	
۱۳۵۷	صدیقی (زبیر)	وائے برون	جون ۲۷	۳۰۱-۳۱۲	
۱۳۵۸	-	-	دسمبر ۲۷	۲-۱۳	
۱۳۵۹	-	-	جنوری ۲۸	۲-۱۳	
۱۳۶۰	صدیقی	نزاع زوجین میں حکیم کی اہمیت	نومبر ۷۳	۲۵۹-۲۷۰	
	(زین الساجدین)				
۱۳۶۱	صدیقی	رائز میرا رکے	اپریل ۲۹	۲۶۳-۲۷۰	
	(سلیم الزماں)				
۱۳۶۲	صدیقی	نوعی خوشانی	مئی ۸۹	۳۸-۴۱	
	(شمس الدین)				
۱۳۶۳	صدیقی (ضمیر)	ہندوستان کے مزدور	نومبر ۳۷	۹۵۲-۹۶۱	
۱۳۶۴	صدیقی	تحریک آزادی اور صحافت	جنوری ۹۱	۳۲-۴۰	
	(ضیاء الرحمن)				
۱۳۶۵	-	تحریک آزادی اور اودھ پنج	ستمبر ۹۰	۴۳-۴۷	
۱۳۶۶	-	تحریک آزادی اور پریم چند	جولائی،	۱۳۸-۱۴۰	
			اگست ۸۹		
۱۳۶۷	صدیقی	مولانا شبلی کی شاعری	اپریل ۸۰	۲۱۵-۲۳۷	
	(ظفر احمد)				
۱۳۶۸	صدیقی	شادیوں کا لازمی رجسٹریشن ترجمہ:	مارچ ۹۳	۱۸-۲۴	
	(ظفر محمد شاہد)	صدیق الرحمن قدوائی			

۱۱-۵	جون ۹۳	ہندوستانی زبان: مشترکہ تہذیب کو زندہ کرنے کی تمنا	صدیقی (ظفر محمد شاہد)	۱۳۶۹
۱۰۵-۹۸	ستمبر ۷۵	قرآن شریف کے اردو تراجم	صدیقی (ظہیر احمد)	۱۳۷۰
۳۲۵-۳۱۳	جون ۶۶	قومی یکجہتی اور اردو شاعری	-	۱۳۷۱
۳۸-۳۰	جولائی ۶۷	یہ خطہ خطہ یوناں ہے یہ وادی وادی ایمن ہے (علی گڑھ یونیورسٹی)	-	۱۳۷۲
۲۷۲	مئی ۷۹	مولانا محمد علی نمبر: چند خطوط	صدیقی (ظہیر علی)	۱۳۷۳
۱۳-۱	جنوری ۳۱	اسلامی ہندی تمدن	صدیقی (عبدالحمید)	۱۳۷۴
۴۲۵-۴۰۷	دسمبر ۳۳	تاریخ ادبیات ہند	صدیقی (عطاء الرحمن)	۱۳۷۵
۱۲-۳	اکتوبر ۹۱	اردو افسانہ آزادی کے بعد	صدیقی (عظیم الشان)	۱۳۷۶
۱۱-۷	جنوری ۹۱	اردو اور اودھی کارشتہ	-	۱۳۷۷
۱۱-۶	دسمبر ۹۱	اردو اور برج بھاشا کارشتہ	-	۱۳۷۸
۲۳-۱۲	جولائی ۹۱	اردو کی خواتین ناول نگار	-	۱۳۷۹
۴۱۳-۴۰۴	ستمبر ۷۸	امراؤ جان ادا اور سماجی معنویت	-	۱۳۸۰
۴۷۸-۴۵۷	اکتوبر ۷۸	-	-	۱۳۸۱
۱۶-۵	اکتوبر ۹۳	پریم چند کے افسانوں کی زبان و بیان	-	۱۳۸۲
۳۹-۱۷	جولائی ۹۰	پریم چند کے دیہی افسانے کسان اور نیاز رعی نظام	-	۱۳۸۳

۳۷-۷	دسمبر ۹۲	تیکھے لب و لہجہ کی شاعری شاہجہاں جعفری حجاب	صدیقی (عظیم الشان)	۱۳۸۳
۳۲-۲۳	جون ۹۲	جامعہ طیبہ اسلامیہ میں اردو تحقیق کی صورت حال	-	۱۳۸۵
۳۲۳-۳۱۸	جون ۷۷	جدید افسانوی ادب اور ماضی	-	۱۳۸۶
۲۳-۱۵	مئی ۹۲	ہیات اللہ انصاری شخصیت کے چند پہلو	-	۱۳۸۷
۲۴-۶	فروری ۹۳	اکن کی ایک خاتون افسانہ نگار منشی سرور	-	۱۳۸۸
۶۳-۵۱	جون، جولائی	ڈاکٹر مختار احمد انصاری	-	۱۳۸۹
	۸۱	عابد صاحب کی نظر میں	-	
۲۶۱-۲۵۷	مئی ۷۶	زبان کا تحقیقی استعمال اور ناول	-	۱۳۹۰
		ایک سوال		
۲۴-۱۰	نومبر ۹۰	کسان اور فطرت کے رشتے	-	۱۳۹۱
۱۷-۳	اپریل ۹۱	”کفن“ ایک تجزیہ	-	۱۳۹۲
۳۶-۲۹	مارچ ۹۱	کیرالہ کا ایک شاعر: سید محمد سرور	-	۱۳۹۳
۸-۳	ستمبر ۹۱	میسور کا علمی و ادبی منظر نامہ	-	۱۳۹۴
۵۹۰-۵۸۲	نومبر ۷۷	ناول کا آغاز	-	۱۳۹۵
۱۷-۵	مارچ ۹۳	”نشر“ ترجمہ طبع زاد	-	۱۳۹۶
۲۷-۱۲	مئی ۹۳	نظیر اکبر آبادی اور پریم چند مماثلتوں کی تلاش میں	-	۱۳۹۷
۳۰-۲۲	مارچ ۹۲	نیا معاشرہ نیا اردو افسانہ	-	۱۳۹۸
۱۵-۹	جولائی ۹۳	”وطن میں اجنبی“ (جنگل ناتھ زاد کا مجموعہ کا نام)	-	۱۳۹۹

۱۴۰۰	صدیقی (فرحانہ)	تازک الملائکہ حالات زندگی	دسمبر ۹۳	۴۸-۳۰
۱۴۰۱	صدیقی (مبشر علی)	حفیظ جالندھری کی منظوم رمانیں کتھا	فروری ۷۵	۸۸-۸۳
۱۴۰۲	-	دیوان غالب کے نظامی ایڈیشن	جون ۷۴	۳۲۱-۳۱۶
۱۴۰۳	-	شاعر خوش بیاں	جون ۷۸	۳۰۵-۲۹۲
		پروفیسر امیر چند بہار		
۱۴۰۴	-	شبلی کے چند اہم مقالات	جنوری ۷۴	۴۰-۳۵
۱۴۰۵	-	عبدالحلیم شرر لکھنوی	نومبر ۷۳	۲۵۸-۲۵۲
۱۴۰۶	-	غالب اور اردو خطوط نویسی	ستمبر ۷۴	۱۵۳-۱۴۸
۱۴۰۷	-	مولوی ذکاء اللہ دہلوی	نومبر ۷۶	۶۰۶-۶۰۱
۱۴۰۸	-	نذیر احمد اردو کے پہلے ناول نگار	اگست ۷۳	۸۹-۸۴
۱۴۰۹	صدیقی	اردو تراجم، اٹھارویں	اکتوبر ۴۰	۷۴۵-
	(محمد ابوللیٹ)	انیسویں صدی میں		۷۵۷
۱۴۱۰	-	امانت کی غزل گوئی پر ایک نظر	جنوری ۴۱	۷۱-۶۰
۱۴۱۱	-	-	فروری ۴۱	۱۸۱-۱۷۴
۱۴۱۲	-	لکھنویت کیا ہے؟	مئی ۴۱	۳۷۶-۳۶۷
۱۴۱۳	-	-	دسمبر ۴۱	۴۰۸-۴۰۱
۱۴۱۴	صدیقی	مولانا ابوالکلام آزاد کے فکری ارتقا	اگست ۶۱	۵۳۳-۵۲۴
	(محمد حقیق)	کی ایک اہم کڑی		
۱۴۱۵	-	اقبال صدی اور اقبال شناسی	جنوری ۶۱	۱۳۹-۱۳۲
			مارچ ۷۸	
۱۴۱۶	-	سر سید، ۱۸۵۷ کی بغوت	اپریل ۷۶	۴۰۸-۴۰۰
		ایک نقطہ نظر		

۱۳۱۷	صدیقی (محمد عتیق)	سر سید کا ایک مخالف اخبار: میخ میہوریل گزٹ	دسمبر ۶۰	۹۱-۷۸
۱۳۱۸	-	قلعہ معلیٰ سے غالب کے تعلقات: "اسد الاخبار" اور "سراج الاخبار" کی روشنی میں	فروری ۶۱	۲۰۶-۱۹۹
۱۳۱۹	-	مولانا محمد علی بنام ڈاکٹر سر محمد اقبال	نومبر ۹۳	۱۵-۶
۱۳۲۰	- مرتب	مولانا محمد علی کے خاندانی حالات مقتبس "تذکرہ کامران رامپور"	اپریل ۷۹	۱۸۴-۱۷۹
۱۳۲۱	-	۱۹ اگست	ستمبر ۷۰	۱۳۶-۱۳۳
۱۳۲۲	صدیقی (محمد قاسم)	سید محمود کی تعلیمی خدمات	نومبر ۸۱	۴۲-۳۷
۱۳۲۳	صدیقی (محمد نعیم)	اکبر الہ آبادی اور سید سلیمان ندوی	ستمبر ۷۷	۴۸۴-۴۷۰
۱۳۲۴	-	جدید مشرقی تنقید کا دبستان شبلی	مئی ۷۹	۲۳۹-۲۳۳
۱۳۲۵	-	-	جون ۷۹	۲۹۷-۲۸۹
۱۳۲۶	-	-	جولائی، اگست	۳۶۶-۳۵۳
۱۳۲۷	-	سید سلیمان ندوی کی ہمد گیری اور جامعیت	دسمبر ۷۵	۳۰۸-۲۸۷
۱۳۲۸	-	عبد اسلمی کے ہند میں مشترک تہذیب کا ارتقا	اپریل ۷۸	۱۸۰-۱۶۷
۱۳۲۹	-	مولانا محمد علی اور سید سلیمان ندوی	اپریل ۷۹	۱۲۹-۱۰۹
۱۳۳۰	صدیقی (مظہر الدین)	اشتراکیت کی فلسفیانہ بنیادوں پر ایک تنقیدی نگاہ	اپریل ۸۰	۳۰۸-۲۹۹

جلد پنجم	۲۱۷	اشارہ رسالہ جامعہ		
۳۷۳-۳۶۹	اکتوبر ۳۹	جمہوریت جدید اور اسلام	صدیقی	۱۳۳۱
			(منظہر الدین)	
۵۲۸-۵۱۱	جولائی ۴۰	نیا نظام عالم	-	۱۳۳۲
۶۷۳-۶۶۷	ستمبر ۴۰	ہندوستانی مسلمانوں کا تمدن	-	۱۳۳۳
۵۱-۴۶	جون ۸۹	امیر خسرو کی شاعری اور قومی یکجہتی	صدیقی	۱۳۳۴
			(نور الاسلام)	
۳۵-۳۳	نومبر ۸۹	ڈاکٹر زور کی فارسی خدمات:	-	۱۳۳۵
		ایک جائزہ		
۶۳-۵۶	نومبر، دسمبر	"نور الالفاظ": ایک بے مثال لغت	-	۱۳۳۶
	۸۳			
۴۴-۳۱	جون ۸۳	اردو شاعری میں عورت کا تصور	صفرا مہدی	۱۳۳۷
۱۳-۳	جولائی ۸۸	اکبر کی شاعری میں عورت کا تصور	-	۱۳۳۸
۵۵-۵۰	دسمبر ۹۱	جامعہ: ایک طرز زندگی	-	۱۳۳۹
۳۶-۳۱	مارچ ۹۲	چلتے ہو تو سوریش کو چلیے	-	۱۳۴۰
۱۵-۷	اپریل ۹۲	-	-	۱۳۴۱
۳۵-۳۰	جنوری ۸۶	خدیجہ مستور کا فن	-	۱۳۴۲
۹-۷	نومبر ۹۰	شا جہاں بیگم: ایک شمع رہ گئی تھی	-	۱۳۴۳
۳۷-۳۳	جون ۹۳	عصمت کی افسانہ نگاری اور اردو	-	۱۳۴۴
		کی افسانہ نگار خواتین		
۹-۵	اگست ۲۹	"مسافر کی ڈائری" ایک جائزہ	-	۱۳۴۵
۲۶۹-۲۵۳	اپریل ۳۰	مسلمان کیا کریں	ضیا	۱۳۴۶
۳۱۳-۳۰۷	اپریل ۳۱	بامقصد تعلیم کا نظریہ	ضیاء الدین احمد	۱۳۴۷

جلد پنجم	۲۱۸	اشارہ رسالہ جامعہ
۸۷۵-۸۶۸	نومبر ۳۰	تخلیقی مدنیت ضیاء الدین احمد ۱۳۳۸
۳۷۸-۳۷۵	جون ۳۱	جان ڈیوی کا نظریہ جمہوریت - ۱۳۳۹
۱۳۳-۱۳۲	فروری ۳۱	جان ڈیوی کے فلسفہ تعلیم کا اثر - ۱۳۵۰
۱۱۶-۱۰۸	اگست ۳۱	جدید تعلیمی نظریہ - ۱۳۵۱
۷۹۰-۷۷۲	اکتوبر ۳۰	ڈیوی کا نظریہ تعلیم - ۱۳۵۲
۲۳-۷	ستمبر ۸۱	منشی رجب علی کی ضیاء الدین لاہوری ۱۳۵۳
		اسناد خیر خواہی
۳۵-۲۲	اگست ۹۰	جدید عربی نثر کے مختلف رنگ ضیاء اسن ندوی ۱۳۵۳
۳۰-۳۵	نومبر ۸۷	سید محمد نوکی مرحوم ضیاء الرحمن ۱۳۵۵
۵۶-۴۸	جنوری ۸۰	مولانا محمد علی مرحوم - ۱۳۵۶
۵۶-۴۷	مارچ ۹۲	مصر میں جدید عربی زبان و ادب طارق جمیل فلاحی ۱۳۵۷
۵۴۳	اکتوبر ۷۶	ابوالحسن ابن تغری بردی، طارق مختار ۱۳۵۸
۵۵۴		مورخ و عالم
۵۰-۴۳	اکتوبر ۹۰	جامعہ طبرہ اسلامیا ایکٹ ایک جائزہ طالب (محمد) ۱۳۵۹
۲۱۶-۱۹۹	ستمبر ۳۱	”قیس و لبنی“ ترجمہ عبد المجیب طحسین ۱۳۶۰
۳۸-۳۰	اکتوبر ۸۵	رزمیہ شاعری اور میر انیس طاہر حسین ۱۳۶۱
۵۶-۵۵	جنوری ۸۶	مراسلہ: رزمیہ شاعری اور میر انیس - ۱۳۶۲
۷۰-۶۵	جنوری ۳۹	بنگال اور پنجاب کے مسلمانوں کا مسئلہ طفیل احمد ۱۳۶۳
۵۸۰-۵۴۹	دسمبر ۳۸	دارالعلوم دیوبند - ۱۳۶۴
۱۰-۸	جون ۳۶	مولانا طفیل احمد مرحوم کا آخری پیغام - ۱۳۶۵
۳۱-۱	اکتوبر نومبر ۲۷	بلاغت قرآن طلحہ ۱۳۶۶
۲۵-۳۴، ۲۳	فروری ۹۳	ہندوستان میں عورتوں کی تعلیم طلعت عزیز ۱۳۶۷

۱۳۶۸	طنطاوی (محمد)	جامعہ ازہر ترجمہ محمد اجہاندوی	جون ۷۳	۳۱۷-۳۰۱
۱۳۶۹	طوسوں (عمر)	عمر طوسوں کے خیالات مرتبہ: منظور سرودش	فروری ۳۱	۱۳۳-۱۳۲
۱۳۷۰	طواسطائے و میکان	طواسطائے و میکان کی خط و کتابت ترجمہ محمود حسین خاں	دسمبر ۲۹	۳۶۲-۳۳۹
۱۳۷۱	طیب (محمد)	جامعہ طیب اسلامہ قرول باغ میں	دسمبر ۸۶	۴۳-۳۷
۱۳۷۲	ظفر پیا کی فرض نام (دیوان پر بندر ناتھ)	اردو افسانہ: ایک تاثراتی جائزہ	مئی، جون ۶۳	۶۰-۵۱
۱۳۷۳	-	غیر ملکی امداد افسانہ یا حقیقت	اگست ۶۲	۱۰۵-۱۰۴
۱۳۷۴	ظفر حسن	جمہوریت ترکیہ کا نظام سیاسی	۲۶ جنوری	۱۳۷-۱۲۹
۱۳۷۵	ظہور قاسم	پندت نہرو اور ہندوستانی سائنس ترجمہ محمد اسحاق	دسمبر ۸۹	۶۸-۵۴
۱۳۷۶	-	خاموش ہو گیا ہے چین بولتا ہوا (راجیو گاندھی)	جون ۹۱	۱۳-۱۱
۱۳۷۷	-	شیخ الجامعہ ڈاکٹر ظہور قاسم صاحب کا تعزیتی پیغام (مشیر الحق)	مئی ۹۰	۱۵-۱۴
۱۳۷۸	-	ماحولیاتی آلودگی کا قابل تلافی نقصان ترجمہ محمد اسحاق	۲۶ جنوری	۱۸-۱۱
۱۳۷۹	عابد پشوری۔ فرض نام	خوجہ میر درد کی تاریخ وفات	نومبر ۷۵	۲۶۷-۲۵۸
۱۳۸۰	-	”دریائے لطافت“ کا ایک قلمی ر	مئی ۹۱	۲۳۸-۲۳۱
۱۳۸۱	-	”دریائے لطافت“ کا ایک ناقص لیکن اہم مخطوط	ستمبر ۹۲	۲۸-۲۵

۶۰۲-۵۸۳	دسمبر ۸۰	"سلسلہ گوہر" کا دوسرا اور "رائی کچکی کی کہانی" کا تیسرا مخطوطہ	عابد پشاورى۔ فرضى نام	۱۳۸۲
۲۰۷-۱۸۵	ستمبر ۳۲	غالب کی فارسی شاعری	عابد (عابد علی)	۱۳۸۳
۲۰۰-۱۸۵	اکتوبر ۳۲	-	-	۱۳۸۴
۲۸۱-۳۶۱	نومبر ۳۲	-	-	۱۳۸۵
۲۸۰-۲۵۰	دسمبر ۳۲	-	-	۱۳۸۶
۱۷۳-۱۷۱	فروری ۶۱	ادب اور نفسیات	عابد حسین	۱۳۸۷
۲۸۶-۲۸۳	اپریل ۶۱	اقبال کا مقام	-	۱۳۸۸
۱۷-۲	اکتوبر ۳۵	انگریز اور ان کی تہذیب	-	۱۳۸۹
۲۷-۱۱	جنوری ۳۶	انگریزوں کی زندگی کی تاریخ اور تمدنی بنیادیں	-	۱۳۹۰
۵۷-۵۰	جنوری ۲۸	ایک سچا افسانہ (حکیم اجل خاں)	-	۱۳۹۱
۹۷-۹۲	فروری، مارچ ۶۹	باز پچہ اطفال ہے دنیا میرے آگے	-	۱۳۹۲
۱۰-۲	جنوری ۳۰	برنارڈشا	-	۱۳۹۳
۱۷۸-۱۶۲	مارچ ۳۰	-	-	۱۳۹۴
۵۱۱-۵۰۷	اگست ۶۱	ترکیبی ادب	-	۱۳۹۵
۲۷-۱۸	فروری ۸۹	تصادم اور تقسیم	-	۱۳۹۶
۸-۱	جولائی ۹۸	تمدن اور مذہب	-	۱۳۹۷
۲۹۸-۲۹۱	دسمبر ۶۳	جامعہ ملیہ، ماضی، حال، مستقبل (۱۹۳۰ء سے ۱۹۳۶ء تک)	-	۱۳۹۸

جلد و نمبر	۲۷۱	اشاریہ رسالہ جامعہ
۵۷۶-۵۷۱	نومبر ۶۳	جواہر لال نہرو: انسانیت، امن اور رواداری کا علمبردار
۷۹۳-۷۷۹	اکتوبر ۳۵	حالی
۲۸۵-۲۷۳	اکتوبر ۲۹	ڈرامہ کیا چیز ہے؟
۳۵۷-۳۳۳	نومبر ۲۹	-
۶۳-۵۹	اگست ۲۶	سائنس کا اثر مذہب و اخلاق پر
۲۶-۲۱	جولائی ۳۱	محبت کا اثر تعلیم کی جان
۲۲-۱۳	نومبر ۶۰	عہد وسطیٰ کی مسلم تہذیب
۳۹۰-۳۸۷	مئی ۶۲	غزل کا مستقبل
۱۷-۱۳	اپریل ۹۰	کبیر کا پیغام
۲۷۲-۲۶۸	نومبر ۶۳	کیا جمہوریت کا تجربہ ہندوستان میں کامیاب ہوا
۲۰-۱۳	نومبر ۶۹	گاندھی جی کی سادگی
۳۶۳-۳۵۱	مئی ۲۹	مہذب کی بڑ
۳۱۳-۳۰۳	جون ۷۰	مرد مومن مرد حق (ڈاکٹر ذاکر حسین)
۲۹۸-۲۸۹	مئی ۲۶	مسئلہ نوجوانوں کی تعلیم اور جامعہ طیبہ
۳۷۶-۳۶۹	جون ۲۶	-
۸۸-۸۱	اگست ۲۶	-
۲۳۸-۲۳۱	اکتوبر ۲۶	-
۲۳۸-۲۳۱	نومبر ۲۶	-
۷۳-۶۳	فروری ۷۲	معنی لفظ آدمیت تھا

۲۵۳-۲۴۶	اکتوبر ۳۰	مقدمہ تفسیلات شباب	عابد حسین	۱۵۱۸
۶۳۰-۶۳۵	دسمبر ۶۳	مولانا آزاد کا ادبی مقام	-	۱۵۱۹
۷-۱	جولائی ۳۲	مہاتما گاندھی اور میڈیم مانٹسوری	-	۱۵۲۰
۲۴۴-۲۳۲	اپریل ۲۶	ہسپانیہ میں عربوں کی حکومت	-	۱۵۲۱
۸-۵	جنوری ۶۳	ہمارے آئین کی روح	-	۱۵۲۲
۴۰۰-۳۹۵	جون ۶۱	ہمارے زمانے کی اردو نثر میں	-	۱۵۲۳
طنز نگاری				
۵۴-۴۳	نومبر، دسمبر	ہندوستان میں انگریزی	-	۱۵۲۴
	۴۶	تہذیب اور تعلیم	-	
۴۴۷-۴۳۱	مئی ۶۳	ہندوستانی مسلمان آئینہ ایام میں	-	۱۵۲۵
۶۳-۵۵	فروری ۲۳	ہنسی	-	۱۵۲۶
۱۹-۲	مارچ ۲۹	گیارہویں صدی عیسوی کے	- مترجم	۱۵۲۷
		نصف اول میں علوم معجم کی حالت		
۶۵-۵۸	اگست ۴۳	چین میں اشتیالیٹ	عابد علی خاں	۱۵۲۸
۲۹۳-۲۸۸	نومبر ۴۲	روح انقلاب	-	۱۵۲۹
۲۵۶-۲۴۸	مئی ۶۳	آزاد ہندوستان میں عربی اور	عابدی	۱۵۳۰
		فارسی کا مطالعہ	(امیر حسن)	
۸۹-۸۲	اگست ۶۷	افغانستان و ہند	-	۱۵۳۱
۳۰۷-۳۰۲	دسمبر ۶۵	"معدن الجواہر"	-	۱۵۳۲
۲۳۸-۲۳۱	نومبر ۶۳	ملا صوفی مازندرانی	-	۱۵۳۳
۱۸۶-۱۸۰	ستمبر ۴۱	دبئی صنعتیں	عارف	۱۵۳۴
(آیت اللہ بیگ)				

۱۳۵-۱۲۷	فروری ۴۲	ہمارا معاشرہ اور اس کا اثر معاش پر	عارف	۱۵۳۵
			(آیت اللہ بیگ)	
۳۳۱-۳۲۱	نومبر ۴۱	ہماری آبادی	-	۱۵۳۶
۳۱۱-۳۰۱	اکتوبر ۲۵	عشق و رقابت	عارف ہسوی	۱۵۳۷
۵۴-۵۱	دسمبر ۹۰	جامعہ: ماضی اور حال ترجمہ فیضانِ اعظمی	عارفہ کلثوم جاوید	۱۵۳۸
۵۰-۴۵	جولائی ۷۱	نیاز فتح پوری کی عقلیت پسندی	عارفی (امیر)	۱۵۳۹
۳۲۳-۳۱۱	اپریل ۳۵	آزادی	عاقل (محمد)	۱۵۴۰
۸۱۶-۸۰۷	ستمبر ۳۶	اٹلی کا دستور	-	۱۵۴۱
۳۹۰-۳۸۱	نومبر ۳۸	اسلام، آزادی اور خوش حالی	-	۱۵۴۲
۱۹۳-۱۸۸	فروری ۳۹	امریکہ کا دستور اساسی	-	۱۵۴۳
۴۰۸-۳۶۸	اپریل ۳۹	انگلستان میں صنعتی انقلاب	-	۱۵۴۴
۵۱۶-۴۹۷	مئی ۳۹	برطانیہ کس طرح دنیا کی ترجیحات کا مرکز بن گیا	-	۱۵۴۵
۵۶۱-۵۴۹	جون ۳۹	برطانیہ کی عالمگیر سلطنت	-	۱۵۴۶
۱۱-۳	ستمبر ۳۵	برطانیہ کی مزدور پارٹی	-	۱۵۴۷
۳۲-۱۸	اکتوبر ۳۶	-	-	۱۵۴۸
۳۹-۳۲	اپریل ۳۶	بخاروں کی برادری	-	۱۵۴۹
۲۱۳-۲۰۸	فروری	بنک	-	۱۵۵۰
۱۸۱-۱۷۳	فروری ۳۹	پینک زندگی کی اخلاقی صفات	-	۱۵۵۱
۱۸۷-۱۸۲	-	تقریر اور اخبار	-	۱۵۵۲
۲۶-۲۰	اگست ۳۵	جنگ اور ہندوستان کی مالیات عامہ	-	۱۵۵۳

۱۵۵۳	عاقل (محمد)	جنگ کے بعد قیمتوں اور شرح مبادلہ کو کس طرح پر قائم کیا جائے	جولائی ۳۵	۲-۹
۱۵۵۵	-	جواہر لال نہرو	مارچ ۳۶	۲۸۳-۲۹۰
۱۵۵۶	-	-	اپریل ۳۶	۳۵۹-۳۷۱
۱۵۵۷	-	-	دسمبر ۸۹	۷-۲۳
۱۵۵۹	-	چوپ فروشوں کی برادری	مئی ۳۶	۲۹-۳۹
۱۵۶۰	-	حکومت ہند کا مجوزہ دستور	جولائی ۳۵	۳۸۳-۳۹۸
۱۵۶۱	-	دنیا کے مختلف اور تغیر پذیر تمدن	فروری ۳۹	۱۶۹-۱۷۳
۱۵۶۱	-	دہلی کی قوم و نجابیاں	جون ۳۶	۱۱-۳۳
۱۵۶۲	-	دہلی اور گھریلو صنعتیں	نومبر ۳۳	۳۱۳-۳۲۹
۱۵۶۳	-	دیہی قرض ایک گاؤں کے قرضے کی تفصیلی پیمائش	مئی ۳۳	۱۵-۱۶۹
۱۵۶۳	-	دیہی قرض کا مسئلہ	اگست ۳۳	۴۰۷-۴۲۰
۱۵۶۵	-	روپیہ کی اہمیت	ستمبر، نومبر ۲۸	۳۳-۳۸
۱۵۶۶	-	رہنہ سہنے کے نئے اور پرانے طریقے	اگست ۳۹	۷۳۶-۷۴۳
۱۵۶۷	-	زرعی ترقی کے لیے حکومت ہند کا منصوبہ	ستمبر ۳۵	۲۹-۴۲
۱۵۶۸	-	زمین اور آبادی	فروری ۳۹	۱۳۳-۱۶۳
۱۵۶۹	-	سہارن پور کا معاشی جائزہ آبادی کے مختلف عناصر کا باہمی مقابلہ	نومبر ۳۵	۴۱-۳۶
۱۵۷۰	-	سہارن پور کی برادریوں کا جائزہ	دسمبر ۳۵	۳۷-۴۶
۱۵۷۱	-	سہارن پور کی سکنائی جائداد کا جائزہ	ستمبر ۳۵	۱۲-۴۱

۱۵۷۲	عاقل (محمد)	سہارن پور کی قریش برادری	مارچ ۳۳	۳۷-۳۷
۱۵۷۳	-	سہارن پور کی کنیوہ برادری	جون ۳۶	۵۲-۳۶
۱۵۷۴	-	سہارن پور میں گاؤں کی برادری	فروری ۳۶	۲۹-۲۲
۱۵۷۵	-	سیاسی تعلیم	نومبر ۳۸	۴۴۳-۴۳۶
۱۵۷۶	-	شیوخ کی برادری	اگست ۳۶	۳۲-۲۸
۱۵۷۷	-	شیخ زادوں اور سیدوں کی برادری	اگست ۳۶	۴۵-۳۳
۱۵۷۸	-	ضلع سہارن پور کے زمین دار اور کاشت کار	مئی ۳۶	۲۸-۱۶
۱۵۷۹	-	علی گڑھ کے تالے اور دھات کی صنعت کا جائزہ	اکتوبر ۳۵	۲۹-۴۳
۱۵۸۰	-	-	نومبر ۳۵	۵۵-۳۷
۱۵۸۱	-	غریبی	فروری ۳۹	۲۰۰-۱۹۳
۱۵۸۲	-	عہد وسطیٰ میں یورپ کی حالت	مارچ ۳۹	۳۱۸-۲۹۹
۱۵۸۳	-	قوت محرکہ کی کہانی	اگست ۳۹	۷۳۵-۷۱۹
۱۵۸۴	-	قومی معاشی تنظیم	جولائی ۳۹	۶۵۷-۶۳۷
۱۵۸۵	-	کاروبار کی تنظیم کی مختلف شکلیں	ستمبر ۳۹	۳۰۷-۲۸۹
۱۵۸۶	-	کانگریس کی پچاس سالہ جوبلی	دسمبر ۳۵	۱۰۶۲-۱۰۵۵
۱۵۸۷	-	کیا معاشی اصول سے سودنا جائز ہے؟	نومبر ۳۳	۳۷۷-۳۶۳
۱۵۸۸	-	مسلم راجپوت برادری	جنوری ۳۶	۳۰-۳۳
۱۵۸۹	-	مسلمان ہند کی معاشی حالت کا جائزہ	مئی ۳۵	۱۳-۸
۱۵۹۰	-	مسلمان ہند کے لیے آئندہ راہ عمل	مارچ ۳۶	۲۹۵-۲۹۱
۱۵۹۱	-	-	اپریل ۳۶	۲۷۸-۲۷۲

۴۸۸-۴۸۲	۳۶ مئی	-	عاقل (محمد)	۱۵۹۲
۴۱۴-۴۹۶	نومبر ۳۸	معاشی ترقی کی مختلف منزلیں	-	۱۵۹۳
۷۹۵-۷۷۸	اگست ۳۹	مقابلہ	-	۱۵۹۴
۷۷۷-۷۶۳	-	ملکیت ذاتی (ملکیت ذاتی، ارتقا اور ملکیت ذاتی کے نظریے)	-	۱۵۹۵
۴۳۵-۴۲۹	نومبر ۳۵	نقشے کے مطابق شہر بسانا	-	۱۵۹۶
۱۰۱۷-۹۹۷	دسمبر ۳۵	ہندو اور مسلم قومی تحریکیں:	-	۱۵۹۷
		ہندوستانی قومیت کی تحریک	-	
۷۲۹-۷۱۸	ستمبر ۳۵	ہندوستان کا زر و بینک	-	۱۵۹۸
۴۴۹-۴۴۱	جون ۳۷	ہندوستان کا مسئلہ آبادی	-	۱۵۹۹
۲۲۹-۲۲۳	فروری ۳۸	ہندوستان کی مالیات	-	۱۶۰۰
۲۵۱-۲۴۳	مارچ ۳۸	ہندوستان میں بے روزگاری کا مسئلہ	-	۱۶۰۱
۹۵۴-۹۴۷	نومبر ۳۵	ہندوستان میں صنعت کی موجودہ حالت	-	۱۶۰۲
۳۹۵-۳۹۱	نومبر ۳۸	ہندوستانی تمدن و تہذیب	-	۱۶۰۳
۲۶۵-۲۵۴	جولائی ۳۳	ایرانی عورتیں	- مترجم	۱۶۰۴
۲۱۸-۲۱۴	نومبر ۳۳	تقلید	عاقل اورنگ آبادی	۱۶۰۵
۳۱۳-۳۰۸	اپریل ۶۱	علامہ اقبال کی ایک لازوال نظم	عبادت بریلوی	۱۶۰۶
۶۴-۶۰	جولائی،	پریم چند کی تخلیقی بصیرت	عبدل بسم اللہ	۱۶۰۷
	اگست ۸۹			
۴۸، ۴۵-۴۱	جولائی ۹۳	مشرکہ تہذیب کی جھلک	-	۱۶۰۸
		عبدالرحیم خان خاناں کی روشنی میں		
۳۸-۳۷	مارچ ۹۱	میکھ دوت میں موسم کا ذکر	-	۱۶۰۹

۱۶۱۰	عبد الجلیل	عربی سیادت کے خلاف عجمی تحریکیں	اپریل ۳۲	۳۱۰-۳۲۰
۱۶۱۱	-	-	مئی ۳۲	۳۳۶-۳۶۰
۱۶۱۲	-	قلعہ دہلی کے میوزیم پر ایک نظر	جولائی ۲۹	۴۲-۴۸
۱۶۱۳	-	معزلہ	اپریل ۳۰	۲۵۲-۲۶۷
۱۶۱۴	عبد الحسیب	زندگی اور موت سائنس کی روشنی میں	ستمبر ۴۱	۱۹۷-۲۰۱
۱۶۱۵	عبد الحفیظ	قانون کی ابتدا	مارچ ۴۵	۲-۱۴
۱۶۱۶	-	مسلمانوں کی علمی ترقی پر ایک نظر	دسمبر ۴۳	۵۳۱-۵۳۷
۱۶۱۷	عبد الحق	عربی فلسطینی احتجاجی ادب	اکتوبر ۸۵	۱۷-۲۹
۱۶۱۸	-	-	نومبر ۸۵	۲۳-۳۰
۱۶۱۹	عبد الحق خاں	ہائر سکندری اسکول	نومبر ۷۰	۹۷-۱۰۱
۱۶۲۰	عبد الحلیم	بیسویں صدی میں عربی ادب کا ارتقا	فروری ۶۷	۶۸-۹۵
۱۶۲۱	-	-	مارچ ۶۷	۱۳۶-۱۴۷
۱۶۲۲	-	عربی ادب میں افسانہ نگاری	دسمبر ۶۷	۲۹۷-۳۰۹
		رومان پسند مکتب فکر		
۱۶۲۳	-	-	جنوری ۶۸	۲۲-۳۶
۱۶۲۴	-	عربی میں انسائیکلو پیڈیا کی تحریک	فروری ۶۵	۸۸-۹۸
۱۶۲۵	-	"نہایۃ الارب" کا	مارچ ۶۵	۱۲۷-۱۳۸
		ایک اجمالی تعارف		
۱۶۲۶	عبد الحمید ☆	اسلامی ہندی تمدن	دسمبر ۴۰	۹۰۱-۹۱۳
۱۶۲۷	-	پستالوزی	مئی ۳۵	۲۸۸-۳۰۰
۱۶۲۸	-	-	جنوری ۳۶	۱-۱۰

۱۶۲۹	عبدالحمید	تمدن انسانی کا انتشار	اپریل ۳۲	۲۵۰-۲۷۲	جلد پنجم
۱۶۳۰	-	جدید اسلامی تحریک قومیت	ستمبر ۳۶	۷۸۵-۷۹۸	
۱۶۳۱	-	جدید انقلاب اور مسلمانان ہند کے تعلیمی مسائل	اپریل ۳۹	۳۲۵-۳۳۶	
۱۶۳۲	-	-	جولائی ۳۹	۷۱۷-۷۲۸	
۱۶۳۳	-	جدید مغربی تمدن کی ماہیت	جون ۳۵	۲۸۷-۳۰۷	
۱۶۳۴	-	روس کا نظریہ تعلیم	جون ۳۷	۲۵۱-۲۵۸	
۱۶۳۵	-	مسلمانان ہند کا نصب العین	جولائی ۳۷	۵۰۹-۵۱۶	
۱۶۳۶	-	معاشی تاریخ ہند کا ایک ورق	اگست ۲۳	۹۱-۹۸	
۱۶۳۷	-	ہندوستان کا تعلیمی نصب العین:	اپریل ۳۵	۲۹۹-۳۱۰	
		فلسفہ تاریخ و تمدن کی روشنی میں			
۱۶۳۸	-	ہندوستانی تحریک قومیت	اپریل ۳۶	۲۹۹-۳۱۱	
۱۶۳۹	عبدالحمید خاں	نظام اشتراکی	مئی ۲۳	۳۰-۳۶	
۱۶۴۰	عبدالرحمن	ایران کا سیاسی پس منظر	ستمبر ۳۶	۲۰-۳۰	
۱۶۴۱	عبدالرحمن بجنوری	ڈاکٹر بجنوری کے چند خطوط مرتبہ	جنوری ۶۳	۱۸-۲۷	
		نادیم سیتا پوری			
۱۶۴۲	عبدالرحیم	قرون وسطیٰ کے مسلم سکے اور کتبے	نومبر، دسمبر	۴۰-۵۵	
		۸۲			
۱۶۴۳	عبدالرشید	سونا: ایک قدرتی ہتھیار	اپریل ۶۳	۲۲۸-۲۳۳	
۱۶۴۴	عبدالرؤف خاں	تصوف: ایک اجمالی تعارف	فروری ۸۳	۲۳-۳۳	
۱۶۴۵	عبدالسلام	طلیطلہ سے تری ایسٹ تک: تجدید	مارچ ۸۱	۱۴۵-۱۵۶	
		عہد ترجمہ: شہاب الدین انصاری			

۱۶۴۶	عبدالعلیم	دانے اور اسلام	ستمبر ۲۶	۱۸۵-۲۰۰
۱۶۴۷	-	سیرت نبوی اور مستشرقین	اپریل ۲۹	۲۶۲-۲۳۳
۱۶۴۸	-	عربی زبان عصر جاہلی میں	ستمبر ۲۵	۲۷۲-۲۷۲
۱۶۴۹	-	عقیدہ اجماع القرآن کی تاریخ	جنوری ۳۳	۱-۲۳
۱۶۵۰	-	-	فروری ۳۳	۹۷-۱۱۵
۱۶۵۱	-	سحر اور اس کے اقسام	ستمبر ۲۳	۳۰۵-۳۱۷
۱۶۵۲	- مترجم	شیر شاہ اور اس کا نظام حکومت	اکتوبر ۲۳	۱۹۹-۲۱۲
۱۶۵۳	عبدالغفار (قاضی)	اجمل خاں	فروری ۲۸	۲-۸
۱۶۵۴	-	اردو زبان کی قومی شاعری: غالب، اقبال، اکبر شیلی، جوہر، حسرت	جولائی، اگست ۲۴	۳۳۶-۳۳۸
۱۶۵۵	-	-	ستمبر ۲۳	۳۸۳-۳۹۷
۱۶۵۶	-	ارض خفی وسط ایشیا کی تاریخ	جون ۳۰	۳۰۲-۳۱۲
۱۶۵۷	-	حاضرہ پر ایک نظر	جون، جولائی ۸۱	۱۱-۱۹
۱۶۵۸	-	جمال الدین افغانی	مارچ ۳۲	۱۹۰-۲۰۳
۱۶۵۹	-	حاجی جان محمد چھوٹانی	ستمبر ۹۰	۳۲-۳۷
۱۶۶۰	-	سنجیدگی کا دوسرا رخ	مئی ۳۰	۳۳۰-۳۳۸
۱۶۶۱	-	مولانا محمد علی بحیثیت صحافی	جنوری، فروری ۸۰	۹۶-۱۰۴
۱۶۶۱	-	رومۃ الکبریٰ	مارچ ۲۳	۲۹-۳۶
۱۶۶۳	-	-	اپریل ۲۳	۲۲-۳۰

۳۸۲-۳۷۹	جون ۶۹	دو خط "ذاکر حسین صاحب کے انتقال پر"	عبدالغفار مدھولی	۱۶۶۴
۴۵۶-۴۴۳	دسمبر ۲۵	زبان اردو کس طرح ترقی کر سکتی ہے	-	۱۶۶۵
۳۴-۳۳	جولائی ۴۱	ارتباط نصاب	عبدالغفور	۱۶۶۶
۴۳۹-۴۲۳	جون ۴۱	استاد اور اس کے مسائل	-	۱۶۶۷
۲۰۷-۱۹۳	مارچ ۴۰	امتحان	-	۱۶۶۸
۵۴۸-۵۲۲	جون ۳۹	بچہ اور تعلیم	-	۱۶۶۹
۱۹-۱۲	جنوری ۴۵	پرانے اور نئے ادب کی آویزش	-	۱۶۷۰
۳۷۵-۳۶۲	اپریل ۳۹	تعلیم اور جہلتیں	-	۱۶۷۱
۸۸-۷۸	جنوری ۳۹	تعلیم سے کیا مراد ہے	-	۱۶۷۲
۲۹۰-۲۷۶	مارچ ۳۹	تعلیم کی نفسیاتی بنیادیں	-	۱۶۷۳
۴۰۰-۳۸۳	دسمبر ۴۱	تعلیمی بحث	-	۱۶۷۴
۲۵۲-۲۴۸	اگست ۳۳	جاپان کا بحری مطالبہ	-	۱۶۷۵
۷۳-۶۱	فروری ۳۳	جاپانی مقابلہ: جاپان صنعتی دنیا کا ایک زبردست حریف	-	۱۶۷۶
۳۹۶-۳۸۷	اپریل ۳۸	چین کے جاپان پر احسانات	-	۱۶۷۷
۴۴۵-۴۳۸	اکتوبر ۳۸	ڈاکٹر انصاری اور فن مصوری	-	۱۶۷۸
۴۵۹-۴۵۳	مئی ۴۰	مزا	-	۱۶۷۹
۵۴۰-۵۲۹	جولائی ۴۰	مزا دینے والے	-	۱۶۸۰
۷۷۱-۷۵۸	اکتوبر ۴۰	سماج اور استاد	-	۱۶۸۱
۱۸-۱۳	جون ۴۵	نئے نئے سوالات	-	۱۶۸۲
۷۵-۶۸	اگست ۶۲	ہندوستان عربوں کی نظر میں	- مترجم	۱۶۸۳

۱۷۸۴	عبد الغفور مترجم	ہندوستان کی تعلیمی تحریکیں	نومبر،	۱۷۸-۱۷۹
		(جائزہ)	دسمبر ۳۶	
۱۷۸۵	عبد القادر	انقلاب فرانس	جولائی ۳۲	۳۳-۳۴
۱۷۸۶	-	بحری طاقت کا اثر ہندوستان کی تاریخ پر	نومبر ۲۵	۳۶۵-۳۷۵
۱۷۸۷	-	پابندیاں مجلس اقوام کی طرف سے اطالیہ کے خلاف عائد کردہ پابندیاں	فروری ۳۷	۱۱۹-۱۳۰
۱۷۸۸	-	تہذیب حاضر کا خاتمہ یورپ کے کوز مغزوں کے نام	جولائی ۳۷	۵۶۱-۵۶۵
۱۷۸۹	-	خلافت پر ایک نظر	ستمبر ۲۶	۱۶۱-۱۷۶
۱۷۹۰	-	روحانی کلام اور روحانی عمل	دسمبر ۲۷	۲۹-۳۸
۱۷۹۱	-	سلطنت برطانیہ کا جدید تخیل	جون ۲۷	۳۴۱-۳۴۶
۱۷۹۲	-	سلطنت میں نوآبادیوں کا درجہ	مئی ۳۰	۳۲۰-۳۳۹
۱۷۹۳	-	سیاسیات پر چند عربی تصانیف	اکتوبر ۳۳	۳۲۳-۳۳۳
۱۷۹۴	-	فرانس کی حالت انقلاب کے وقت	دسمبر ۲۳	۳۸۶-۳۹۱
۱۷۹۵	-	مجلس اقوام	دسمبر ۳۶	۱۰۱۹-۱۰۳۱
۱۷۹۶	-	معاشی تاریخ مطالعہ جدید کے نقطہ نظر سے		
۱۷۹۷	-	نظریہ انقلاب کے چند اہم پہلو	دسمبر ۳۹	۵۴۸-۵۵۵
۱۷۹۷	- مترجم	ہندوستان کا افلاس	جنوری ۲۳	۳۷-۴۵
۱۷۹۸	-	-	فروری ۳۳	۹۳-۱۰۱

۲۵۵-۲۳۹	مارچ ۳۳	تصور باری کا ارتقاء	عبدالقدوس	۱۶۹۹
۳۱۳-۲۹۶	اپریل ۳۳	-	-	۱۷۰۰
۱۱۳-۱۰۷	فروری -	ابوالفضل محمد عباس رفعت شروانی:	عبدالقوی دستوی	۱۷۰۱
	مارچ ۶۹	مرزا غالب کے ایک فاضل شاگرد		
۲۶-۱۴	جولائی ۶۶	اقبالیات	-	۱۷۰۲
۲۶۱-۲۵۰	مئی ۶۷	راجندر سنگھ بیدی ساڑھے چودہ گھنٹے بھوپال میں: رپورٹاژ	-	۱۷۰۳
۷۹۸-۷۹۱	اکتوبر ۴۰	ہندوستانی مسلمانوں کی تہذیب و تمدن کیا ہے	عبدالقوی	۱۷۰۴
۹۰-۸۲	دسمبر ۶۱	امریکہ اور مشرق وسطیٰ	عبدالقیوم (شاہ)	۱۷۰۵
۹۱-۸۱	فروری ۶۳	انقلاب مصر کا تاریخی پس منظر	-	۱۷۰۶
۴۷۶-۴۷۱	جون ۶۲	کامن ویلتھ اور ہندوستان	-	۱۷۰۷
۲۶۵-۲۵۷	نومبر ۷۲	مسئلہ فلسطین اور اس کا سیاسی حل	-	۱۷۰۸
۳۰۸-۳۰۲	مارچ ۶۲	مغربی ایشیا کی مسلم ریاستوں میں فوجی انقلاب	-	۱۷۰۹
۱۳-۱۰	اپریل ۹۰	تقریر جلسہ تقسیم اسناد خصوصی	عبدالقیوم (مامون)	۱۷۹۱
۲۴-۹	اکتوبر ۴۳	ملت اسلامیہ دکن کی معاشی ترقی کے لیے ایک لائحہ عمل	عبدالکریم (محمد)	۱۷۱۱
۵۳۱-۵۲۳	نومبر ۷۸	آل انڈیا اسلامک اسٹڈیز کا آٹھواں اجلاس (۱)	عبداللطیف اعظمی	۱۷۱۲
۵۹۳-۵۷۸	دسمبر ۷۸	-	-	۱۷۱۳

۱۱۰-۹۹	اگست ۷۱	اردو صحافت نگاروں کا سیمینار	عبداللطیف اعظمی	۱۷۱۳
		ایک رپورٹاژ		
۲۱۹-۲۱۱	اکتوبر ۶۵	اردو نثر کے مختلف اسالیب	-	۱۷۱۵
۱۱۴-۱۱۰	فروری ۷۰	اسلامک اسٹڈیز کانفرنس چھٹا اجلاس	-	۱۷۱۶
۲۱۳-۲۰۳	اکتوبر ۷۴	اسلامک اسٹڈیز کانفرنس ساتواں اجلاس ۱۹۷۷	-	۱۷۱۷
۲۹۳-۲۸۸	جون ۶۵	اصلاح معاشرہ کی کوشش مولانا نذیر احمد کے ناولوں میں	-	۱۷۱۸
۸-۷	جنوری، مارچ ۷۸	اقبال اور جامعہ ملیہ	-	۱۷۱۹
۸-۴	جنوری ۶۳	امیر جامعہ عبدالحجید خوجہ مرحوم	-	۱۷۲۰
۶۶۶-۶۶۴	دسمبر ۷۷	امیر خسرو ایک نظر میں	-	۱۷۲۱
۲۲۳-۲۰۹	اپریل ۷۴	اندر اگاندمی اور عابد حسین کی اردو خدمات کا اعتراف	-	۱۷۲۲
۱۵۷-۱۲۸	مارچ ۶۷	”انڈیادنس فریڈم“ کیا سولانا آزاد کی تصنیف ہے؟	-	۱۷۲۳
۴۴-۳۸	اگست ۸۲	انیس آپا، ستمبر ۱۹۰۶-۱۶ جولائی ۱۹۸۲	-	۱۷۲۴
۴۱-۳۵	جنوری ۶۵	۱۹۶۳ کا سیاسی جائزہ ہندوستان	-	۱۷۲۵
۲۲۳-۲۲۲	اپریل ۸۱	ایک مراسلہ (سری نواس لائونی) اور اس کا جواب	-	۱۷۲۶

جلد و نمبر	۲۳۴	اشاریہ رسالہ جامعہ
۳۳۳-۳۳۰	دسمبر ۶۳	ایک مختصر یزم مشاعرہ
۶۰۰-۵۹۶	ستمبر ۶۱	بابائے اردو مولوی عبدالحق
۱۰۷-۱۰۱	فروری ۸۱	بجھے کیا کیا چراغ خانماں افروز
۲۱۱-۲۰۷	اپریل ۸۱	-
۲۵۹-۲۵۶	مئی ۸۱	-
۲۰-۱۷	مئی ۹۰	پروفیسر مشیرالحق مرحوم: ایک نظر
۲۵۰۵۶	نومبر ۸۳	پروفیسر محمد سرور کی وفات
۵۳-۴۲	دسمبر ۸۹	پنڈت نہرو اور جامعہ ملیہ اسلامیہ
۴۵-۴۴	فروری ۶۲	تراجم
۲۲۱-۲۱۳	اکتوبر ۶۷	ملوک چند محروم کی یاد:
		ایک رپورٹ
۱۳۴-۱۳۹	نومبر ۷۰	تیسرے امیر جامعہ عبد المجید خولجہ
		۱۹۶۲-۱۹۳۷
۳۳۵-۳۳۰	مئی ۶۱	نیگور: مختصر حالات زندگی
۳۲۰-۳۱۸	دسمبر ۶۶	جامعہ اور اس کے طلباء قدیم
۲۸۰-۲۷۳	مئی ۷۰	جامعہ کا ایک چراغ اور بجھا: ارشاد الحق صاحب کا انتقال
۱۷۹-۱۷۳	اکتوبر ۷۰	جامعہ کا جشن زریں ۱۹۷۰-۱۹۲۰
۳۳۲-۳۲۱	دسمبر ۷۰	-
۵۶-۴۴	جنوری ۷۱	-
۱۶۳-۱۶۲	ستمبر ۶۲	جامعہ میں صحبت شعر و سخن
۳۳۶-۳۳۳	مئی ۶۲	جامعہ میں ہندو پاک مشاعرہ

جلد پنجم	۲۳۵	اشاریہ رسالہ جامعہ
۳۹۲	مئی ۶۱	جامعہ میں یوم نیگور
۵۹-۵۶	فروری ۸۹	جامعہ ملیہ اسلامیہ میں اردو کا مقام
۲۸۳	دسمبر ۶۳	جامعہ ملیہ نامی، حال اور مستقبل (مختلف واقعات کی تاریخیں)
۶۶۵-۶۶۳	اکتوبر ۶۱	جگر وفات کے بعد
۴-۳	جنوری ۶۳	حامد صاحب کی وفات
۱۹۵-۱۹۴	نومبر ۷۰	حامد علی خاں ۱۹۱۵-۱۹۶۳
۵۶، ۵۳-۴۹	جنوری ۶۷	حکیم اجل خاں
۱۸۴-۱۷۳	مارچ-مئی	حیات اسلم کی اہم تاریخیں
	۸۲	
۱۵۵-۱۴۴	مارچ ۶۵	خالد و ادیب خانم
۱۰۴-۹۹	فروری ۶۵	دارالمصنفین کی طوائف جوہلی
۵۰-۴۱	جون،	ڈاکٹر انصاری اور
	جولائی ۸۱	حکیم اجل خاں
۷۲-۶۹	جون، جولائی ۸۱	ڈاکٹر انصاری اور میڈیکل مشن
۴۲۳-۴۱۹	جون ۶۹	ڈاکٹر ذاکر حسین اہم تاریخیں
۱۱-۴	جون ۹۰	ڈاکٹر ذاکر حسین معمار انسانیت
۲۸۰-۲۷۵	مئی ۷۵	ڈاکٹر محمود حسین خاں مرحوم
	۱۹۷۵-۱۹۰۷	
۵-۲	مارچ ۷۹	ڈاکٹر یوسف حسین صاحب کی وفات
۱۳۶-۱۳۰	مارچ ۷۱	ڈاکٹر صاحب کے ابتدائی حالات زندگی

۱۶۲-۱۶۰	مارچ ۷۱	ذاکر حسین صاحب کی ۷۳ ویں سالگرہ	عبداللطیف اعظمی	۱۷۶۳
۵۵-۴۶	جون ۹۱	ذاکر صاحب کی خطابت	-	۱۷۶۴
۱۶۰-۱۵۴	ستمبر ۷۳	روش مرحوم کی چند ابتدائی نظمیں	-	۱۷۶۵
۵۶-۴۵	جون ۹۱	زمین کھا گئی آسمان کیسے کیسے	-	۱۷۶۶
۱۵-۷	مارچ ۸۳	سعید انصاری مرحوم	-	۱۷۶۷
۴۵-۴۱	جنوری ۷۴	سلام پھلی شہری کی یاد میں	-	۱۷۶۸
۶۱۶	نومبر ۷۶	سید غلام ربانی کی وفات	-	۱۷۶۹
۲۹۴-۲۸۹	جون ۶۷	صدر جمہوریہ ڈاکٹر ذاکر حسین	-	۱۷۷۰
۱۷۳-۱۶۸	مارچ ۸۰	عابد صاحب پر سیمینار	-	۱۷۷۱
		ایک رپورتاژ		
۱۶۸-۱۶۴	ستمبر ۷۲	عرض تبصرہ نگار (رشید حسن خاں کے مراسلے کا جواب)	-	۱۷۷۲
۵۴۷-۵۱۷	دسمبر ۳۸	علی گڑھ، ندوۃ العلماء، جامعہ عثمانیہ	-	۱۷۷۳
۱۹۴-۱۹۲	فروری، مارچ ۶۹	"عود ہندی" کا پہلا ایڈیشن	-	۱۷۷۴
۱۹۰-۱۸۱	فروری، مارچ ۶۹	غالب: اہم تاریخی	-	۱۷۷۵
۲۱۱-۲۰۷	فروری ۶۱	فن اور فن کار	-	۱۷۷۶
۱۵۳-۱۴۸	مارچ ۶۶	قوی زبان، گاندھی جی اور جامعہ	-	۱۷۷۷
۳۱-۲۷	اپریل ۴۶	کوریہ کی تحریک آزادی	-	۱۷۷۸
۵۴۱-۵۲۳	اکتوبر ۷۹	ماہنامہ "جامعہ" پر ایک نظر جنوری ۱۹۲۳-۱۹۴۷ جولائی	-	۱۷۷۹
۳۴۳-۳۳۱	ستمبر، اکتوبر ۸۶	نبیب صاحب، اہم تاریخی	-	۱۷۸۰

جلد و نمبر	۲۳۷	اشاریہ رسالہ جامعہ
۱۹۸-۱۹۱	محب صاحب: شخصیت اور اسلوب نگارش	عبداللطیف اعظمی ۱۷۸۱
۴۸-۴۶	محب صاحب کا آخری سفر	- ۱۷۸۲
۱۵۲-۱۳۱	مخدوم محی الدین	- ۱۷۸۳
۸۵-۸۱	مسلم پرسن لاء پر نظر ثانی	- ۱۷۸۴
۵۱-۴۴	مسلم یونیورسٹی اور سرسید	- ۱۷۸۵
۸۸-۸۴	مسلم یونیورسٹی کے نئے وائس چانسلر پروفیسر عبدالعلیم	- ۱۷۸۶
۱۰۷-۹۸	مصور فطرت خواجہ حسن نظامی	- ۱۷۸۷
۷۹-۶۳	مولانا آزاد اپنے معاصرین کے خطوط کی روشنی میں	- ۱۷۸۸
۱۶۱-۱۵۳	مولانا آزاد کی انیسویں برسی: ایک رپورٹائر	- ۱۷۸۹
۲۰۳-۱۹۸	مولانا آزاد کی بیسویں برسی	- ۱۷۹۰
۱۶۸-۱۵۷	مولانا آزاد کی ۲۳ ویں برسی	- ۱۷۹۱
۱۱۴-۱۰۷	مولانا آزاد کی پچیسویں گوئی جو حرف حرف پوری ہوئی	- ۱۷۹۲
۱۶۳-۱۵۶	مولانا آزاد کی دسویں برسی: ایک رپورٹائر	- ۱۷۹۳
۳۴-۳۰	مولانا ابوالکلام آزاد	- ۱۷۹۴
۳۲۹-۳۱۳	مولانا ابوالکلام آزاد اور مولانا سید سلیمان ندوی کے باہمی تعلقات ان کے خطوط کی روشنی میں	- ۱۷۹۵

جلد و نمبر	۲۳۸	اشارہ رسالہ جامعہ
۳-۲	فروری ۸۲	۱۷۹۵ مولانا اسلم جیرا چوری نمبر ایک نظر میں عبداللطیف اعظمی
۱۵۶-۱۳۸	مارچ- مئی ۸۲	۱۷۹۶ مولانا اسلم کی اقبال شناسی -
۱۷۲-۱۶۵	مارچ- مئی ۸۲	۱۷۹۷ مولانا اسلم کی کتابوں کی توضیحی جلو گرانی -
۲۱۵-۲۰۵	مارچ ۲۲	۱۷۹۸ مولانا شبلی نعمانی بحیثیت مورخ اور سوانح نگار -
۲۰۰-۱۹۷	اپریل ۷۹	۱۷۹۹ مولانا محمد علی اور جامعہ ملیہ اسلامیہ -
۳۶۷-۳۶۲	ستمبر ۷۹	۱۸۰۰ مولانا محمد علی نمبر کے بارے میں مراسلہ کا جواب -
۵۳-۴۱	دسمبر ۸۱	۱۸۰۱ مہاراشٹر میں اردو ایک سفر ایک رپورٹاژ -
۱۳-۵	نومبر ۹۲	۱۸۰۲ ناز انصاری مرحوم: کچھ یادیں کچھ باتیں -
۳۲۹-۳۲۰	دسمبر ۷۳	۱۸۰۳ نگارشات مجیب: ایک تاثر -
۷۳-۶۹	مئی ۶۳	۱۸۰۴ ہندوستان کے تصنیفی ادارے -
۵۶-۵۲	جنوری ۶۸	۱۸۰۵ یادرفشگان ایک مخلص جامعی یوسف صاحب کا انتقال -
۲۱۹-۲۱۰	اپریل ۶۸	۱۸۰۶ یوم شبلی ایک رپورٹاژ -
۵۵۳-۵۴۶	جون ۳۶	۱۸۰۷ دنیا میں ذخیرہ غذا - مترجم

۱۸۰۸	- مرتب	ہندوستان کی یونیورسٹیاں، ان کا سن تاسیس اور اردو فارسی عربی تعلیم	جولائی ۷۷	۳۸۴-۳۷۷
۱۸۰۸	-	'جامعہ' کے پچاس سال	نومبر ۷۰	۵۴-۹
۱۸۰۹	عبداللہ (ایس - ایم)	سویٹ اسکولوں کے تنظیمی تجربات	مارچ ۴۵	۲۹-۲۷
۱۸۱۰	عبداللہ (محمد)	اشاریہ "صحیفہ" لاہور جون ۱۹۵۷	جنوری ۸۳	۳۲-۳۳
	<u>مرتب</u>	۱۳ اپریل ۱۹۷۸		
۱۸۱۱	-	-	فروری ۸۳	۳۸-۳۳
۱۸۱۲	-	-	اپریل ۸۳	۵۲-۴۶
۱۸۱۳	-	-	مئی ۸۳	۵۶-۵۱
۱۸۱۳	-	-	جون ۸۳	۵۶-۵۴
۱۸۱۵	عبداللہ (محمد) (شیخ)	ہندوستان نہر دھیرے دوست	دسمبر ۸۹	۲۹-۲۵
۱۸۱۶	عبداللہ زماںی	ہندوستانی صنعتوں کو تحفظ کی ضرورت	مئی ۳۹	۳۸۵-۳۷۲
۱۸۱۷	عبداللہ اندیم	مصر میں تعلیم گزشتہ دو موجودہ حالات ترجمہ محمد حسین محوی	فروری ۲۳	۵۴-۴۷
۱۸۱۸	-	-	اپریل ۲۳	۵۳-۴۶
۱۸۱۹	عبدالماجد دریا آبادی	تاریخ تصوف کا الکحورق کشف المحجوب	نومبر ۲۳	۲۶۸-۲۶۱
۱۸۲۰	-	-	دسمبر ۲۳	۳۳۷-۳۳۲
۱۸۲۱	-	جوہر اور ان کی شاعری	جون ۲۳	۱۷-۱
۱۸۲۲	-	جوہر کی شاعری	نومبر ۳۵	۸۹۳-۸۷۹

جلد و نمبر	۲۴۰	اشارہ رسالہ جامعہ
۴۳۷-۴۱۹	اگست ۷۷	عبدالماجد
		دریا آبادی کے خط بحری آبادی کے نام مرتبہ مشیر الحق
۱۹۶-۱۹۰	اپریل ۷۹	-
		روزنامہ ہمدرد
۵۶۰-۵۵۷	اگست ۶۱	-
		مولانا عبدالماجد دریا آبادی کا مکتوب گرامی
۳۳-۹	جنوری ۸۷	عبدالمجید
		ادب و بلاغت کا عربی تصور
۳۲۳-۲۸۹	اکتوبر ۳۳	عبدالماجد
		اہل بہار کی خدمت حدیث
۶-۵	ستمبر ۸۶	-
		ذاکر صاحب مرحوم کی یاد میں
۱۰۳۲-۱۰۲۰	دسمبر ۳۷	-
		اسلامی دنیا میں تیل کا خزانہ
۲۰۰-۱۹۹	اکتوبر ۸۶	عبدالماجد (محمد)
		پروفیسر محمد مجیب صاحب کے چند مذہبی پہلو
۴-۳	ستمبر ۸۶	-
		جامعہ طیبہ کو مولانا محمد علی کا آخری پیغام
۶-۵	ستمبر ۸۶	-
		ذاکر صاحب مرحوم کی یاد
۱۷۸-۱۷۲	اپریل ۷۹	-
		مولانا محمد علی کی آخری تقریر اور آخری تقریب
۳۳-۲۵	ستمبر ۸۳	عبدالملک جامی
		گم شدہ خطوط
۳۵-۷	اگست ۹۳	عبدالواحد (جمال)
		کڑکھا بھگونت سنگھ
۳۳۱-۳۲۱	اپریل ۳۲	عبدالواحد سندھی
		افغانوں کا سیاسی عروج و زوال
۳۳۱-۳۱۷	نومبر ۳۲	-
		افغانی اور برطانوی جنگیں
۳۵-۱۷	جنوری ۳۱	-
		امیر عبدالرحمن خاں مرحوم
۲۵۲-۲۳۶	مارچ ۳۱	-
		-

۳۱۶-۳۰۲	اپریل ۳۱	امیر عبدالرحمن خاں مرحوم	عبدالواحد سندھی	۱۸۴۰
۶۹-۵۶	جولائی ۳۳	برطانوی اور افغانی معاہدات	-	۱۸۴۱
۱۳۸-۱۱۸	فروری ۳۰	بہائیت	-	۱۸۴۲
۳۷۱-۳۵۸	نومبر ۳۰	قرۃ العین	•	۱۸۴۳
۴۰۸-۳۹۹	جون ۶۹	ذاکر صاحب ایک شاگرد کی نظر میں	عبیدالحق	۱۸۴۴
۳۳-۲۹	ستمبر ۹۲	اردو ادب اور نشاۃ الثانیہ	عثمانی (شس الحق)	۱۸۴۵
۳۸-۲۳	فروری ۹۳	ٹیز می لکیروں کا اذیت نامہ	-	۱۸۴۶
۱۳-۱۲	دسمبر ۸۷	ذاکر صاحب یادوں کے نقوش	عثمانی (محمد) شاہ	۱۸۴۷
۴۱-۳۹	اکتوبر ۸۷	عربی صحافت اور جدید عربی ادب	عثمانی (محسن)	۱۸۴۸
۸۰-۶۵	فروری ۲۵	ہندسہ کی حقیقت	عثمانی (محمد نصیر احمد)	۱۸۴۹
۱۵۲-۱۴۲	مارچ ۲۵	-	-	۱۸۵۰
۹۱-۸۵	جنوری ۴۲	عراق کی حیثیت مشرق وسطیٰ میں	-	۱۸۵۱
ترجمہ ا-ا-ف				
۵۵۴-۵۵۱	جولائی ۴۰	الفاظ	مرث تیموری	۱۸۵۲
۲۶-۱۲	اکتوبر ۸۲	اسلامیات کا مطالعہ	عرشی (امتیاز علی خاں)	۱۸۵۳
۱۶۳-۱۴۶	ستمبر ۴۲	دیوان غالب اردو کے ابتدائی نسخے	-	۱۸۵۴
۴۰-۲	جولائی ۴۷	کتب خانہ رام پور	-	۱۸۵۵
۴۸۸-۴۸۱	دسمبر ۴۲	دین، اسلامی نقطہ نظر سے	عرشی (محمد حسین)	۱۸۵۶
۱۵۰-۱۳۹	فروری ۴۳	کلام بیدل عظیم آبادی	-	۱۸۵۷
۷۰۹-۷۰۷	ستمبر ۴۰	اشتراکیت کی فلسفیانہ بنیادیں	عرشی عظیمی	۱۸۵۸
۴۱-۲۴	جون ۸۹	ابوطالب کلیم کے چند قطعات تاریخ	عرفان (عبدالرب)	۱۸۵۹

۳۹-۳۲	دسمبر ۸۷	عرفان (عبدالرب) ”چهار مقالہ“ میں ایک محل نظر لفظ	۱۸۶۰
۳۸-۱۹	ستمبر ۸۸	”راحت القلوب“ کا ایک غیر معروف مخطوطہ	۱۸۶۱
۳۵-۳۱	نومبر ۸۵	عرفان (محمد) تاریخ نگاری اور اس کی مشکلات	۱۸۶۲
۴۲-۳۸	اکتوبر ۸۵	تھکازی سوشلر پلے: زندگی کی حقیقتوں کا ترجمان ملیا لم ادیب	۱۸۶۳
۴۳-۳۸	دسمبر ۸۴	جامعہ میں یوم تاسیس اور تعلیمی میلہ	۱۸۶۴
۵۰-۴۸	دسمبر ۸۵	جامعہ میں یوم تاسیس اور تعلیمی میلہ	۱۸۶۵
		ایک رپورٹ	
۴۰-۳۷	جولائی ۸۷	خولجہ احمد عباس: ایک نوجوان صحافی چل بسا	۱۸۶۶
۴۸-۴۴	مئی ۸۷	ذاکر صاحب: دانشوری اور تصور مذہب	۱۸۶۷
۲۵-۷	ستمبر ۸۷	سلطنت مغلیہ کے زوال کے اسباب: جدید تحقیق کی روشنی میں	۱۸۶۸
۱۷۰-۱۶۳	اکتوبر ۸۶	گاندھی جی کی معنویت مجیب صاحب کی نظر میں	۱۸۶۹
۴۷-۴۳	مارچ ۸۹	لفظ ”سلطان“ کی تاریخی اہمیت	۱۸۷۰
۵۲-۴۷	اکتوبر ۸۵	ہندو اسلامی تہذیب کا ارتقا	۱۸۷۱
۴۳-۳۵	ستمبر ۸۳	ہندوستان میں ترک سلطنت کا سیکولر کردار	۱۸۷۲
۴۰-۳۳	نومبر ۸۳	یاسر عرفات کی دعوت جہاد	۱۸۷۳

۱۸۷۴	عرقان خاں ندوی	نثر اردو کی تدریجی ترقی: سرسید اور ان کے رفقاء تک	اپریل ۴۱	۳۲۰-۳۲۲
۱۸۷۵	-	-	مئی ۴۱	۳۹۸-۴۰۰
۱۸۷۶	-	معاشرتی اصلاح اور قومی ترقی	ستمبر ۳۸	۲۶۸-۲۷۲
۱۸۷۷	عروج الحسن	تعلیم اور کھیل	نومبر ۳۸	۴۳۹-۴۴۳
۱۸۷۸	عزل (علی عباس)	گوئے بول (ہڑپا کی مہریں)	جولائی ۸۵	۳۳-۳۴
۱۸۷۹	عزیز (محمد)	حالی اور ابن رشدین: ایک غلط فہمی کا ازالہ	دسمبر ۸۵	۱۴-۷
۱۸۸۰	عزیز احمد	روس میں افسانوں کا ارتقاء	مئی ۳۰	۳۷۶-۳۷۹
۱۸۸۱	عزیز احمد قاسمی	ضمیر اور آزادی ضمیر	مارچ ۷۱	۱۵۷-۱۵۵
۱۸۸۲	عزیز الحق	مطالعہ اسلامیات کا مستقبل	جنوری ۴۵	۱۱-۲
		ترجمہ ضمیر جعفری		
۱۸۸۳	عزیز الدین حسین (محمد)	آگرہ کے آثار قدیمہ: ایک جائزہ	اپریل ۹۰	۳۶-۳۴
۱۸۸۴	-	استاد قمر جلالوی پر ایک نظر	اکتوبر ۸۱	۴۷-۴۳
۱۸۸۵	-	بدھ دھرم: ایک تاریخی جائزہ	اکتوبر ۸۰	۴۹۲-۴۷۹
۱۸۸۶	-	-	نومبر ۸۰	۵۶۶-۵۵۷
۱۸۸۷	-	خوشحال خاں خٹک: عہد اور نگ	جنوری ۹۱	۲۰-۱۲
		زیب کا احتجاجی شاعر		
۱۸۸۸	-	"رقائم کرائم": اورنگ زیب کے خطوط کا ایک مجموعہ	جولائی ۸۳	۴۶-۴۳
۱۸۸۹	-	وہ مجلس	جون ۸۸	۱۵-۱۱

۳۷-۳۴	جون، جولائی	”شہد جات عالمگیری“: عہد	عزیز الدین حسین	۱۸۹۰
	۸۳	اورنگ زیب کی تاریخ کا ایک ماخذ	(محمد)	
۲۹-۱۶	جولائی ۹۳	شیخ احمد عبدالحق رودلوی:	-	۱۸۹۱
		حیات و تعلیمات	—	
۵۲-۴۲-۳۸	ستمبر ۹۰	عبدالرحیم خان خاناں کا مقبرہ	-	۱۸۹۲
۳۸-۲۵	نومبر ۹۰	عہد اورنگ زیب کلیات جعفر	-	۱۸۹۳
		زنگی کی روشنی میں		
۵۱-۴۹	فروری ۸۳	غدر ۱۸۵۷ سے متعلق ایک غیر	-	۱۸۹۴
		مطبوعہ سند		
۳۳-۲۴	جولائی ۸۵	فتح پور کی ایک قدیم مسجد	-	۱۸۹۵
۱۳-۸	مئی ۹۱	لکھنؤ کے آثار قدیمہ: ایک جائزہ	-	۱۸۹۶
۴۵-۳۱	جون ۸۶	”مرقعات حسن“: عہد شاہجہاں و	-	۱۸۹۷
		۱ اورنگ زیب کا ایک ماخذ		
۴۳-۲۲	مارچ ۸۹	مولانا سید غلام حسین کٹوری اور	-	۱۸۹۸
		نظام تعلیم میں اصلاح کی کوششیں		
۳۵-۲۵	نومبر ۸۹	رسم پرستی کے خلاف غالب کی	عزیز حسن (محمد)	۱۸۹۹
		آواز		
۳۸-۲۵	اکتوبر ۸۷	علامہ اقبال کا حرف شیریں	-	۱۹۰۰
۲۳-۱۶	دسمبر ۸۳	آنسوؤں سے زیادہ حسین	عسکری	۱۹۰۱
		(یورپ میں فکری رجحان)	(محمد حسن)	
۲۳-۷	فروری ۸۳	اکبر الہ آبادی	-	۱۹۰۲

۱۹۰۳	عطاء اللہ	پنجاب کے زمیں داروں کا قرضہ اور اس کے متعلقات	اپریل ۲۸	۳۶۸-۳۸۳
۱۹۰۴	عطاء الرحمن	اپنی اصلاح: محفل میلاد النبیؐ	نومبر ۴۰	۸۹۵-۸۹۸
۱۹۰۵	-	دنیا ہماری دماغی کیفیات کا عکس ہے	مارچ ۲۸	۹-۱۴
۱۹۰۶	عطا خورشید، مرتب	مشاہیر کی چند نادر تحریریں	ستمبر ۸۹	۴۷-۵۵
۱۹۰۷	عظیم (بدرالدین)	جان کیس کی زندگی	فروری ۴۲	۱۳۶-۱۵۲
۱۹۰۸	-	علم النفس	اگست ۴۳	۸۴-۹۰
۱۹۰۹	-	قدیم مصری ادب	اپریل ۴۲	۲۹۱-۳۰۲
۱۹۱۰	- مترجم	دولت و فرد	جولائی ۴۲	۴۷-۵۳
۱۹۱۱	عقیل (محمد)	الہ آباد ایک ادبی اور تہذیبی مرکز	مئی ۷۷	۲۳۱-۲۳۹
۱۹۱۲	-	پریم چند ایک سماجی حقیقت نگار	جولائی، اگست ۸۹	۲۹-۴۵
۱۹۱۳	علوی (احمد علی)	اردو ادب اور اس کے سیاسی رجحانات پر ایک نظر	اکتوبر ۲۸	۲۱۵-۲۲۷
۱۹۱۴	-	-	نومبر ۳۸	۳۵۰-۳۶۵
۱۹۱۵	ملوی (تنویر احمد)	انتخاب دواوین (مرتبہ صہبائی)	جولائی ۸۰	۳۰۳-۳۱۲
۱۹۱۶	-	تحقیق تنقید	اکتوبر ۸۰	۳۷۱-۳۷۸
۱۹۱۷	-	تصوف اور عہد ملوکیت	ستمبر ۷۳	۱۱۹-۱۲۹
۱۹۱۸	-	-	اکتوبر ۷۳	۱۷۵-۱۸۴
۱۹۱۹	-	حضرت میاں جیونور صاحب	اپریل ۷۴	۱۷۸-۱۸۶
۱۹۲۰	-	خواتین کو بلا: کلام انیس کے آئینہ	اگست ۷۳	۹۰-۹۴

۱۹۳۱	علوی (تنویر احمد)	عہد محمد شاعی کی کچھ جھلکیاں ”مرقع دہلی“ کے آئینہ میں	اگست ۷۳	۷۳-۷۹	جلد پنجم
۱۹۳۲	-	-	ستمبر ۷۳	۱۱۹-۱۳۵	
۱۹۳۳	-	-	اکتوبر ۷۳	۱۸۱-۱۷۵	
۱۹۳۴	-	غالب کی شعوری انفرادیت کا ایک پہلو	جنوری ۸۱	۱۳-۲۱	
۱۹۳۵	-	مولوی امام بخش صہبائی	جولائی ۷۹	۳۳۵-۳۵۲	
۱۹۳۶	علوی (مسعود انور)	ادب عربی کا مفہوم اور اس کے معانی کا ارتقا	فروری ۶۸	۱۳-۲۵	
۱۹۳۷	-	حافظ شیرازی اور تصوف	ستمبر ۸۹	۲۹-۴۵	
۱۹۳۸	-	حضرت بابا فرید الدین گنج شکر قدس سرہ کے چند خلفاء مریدین	جنوری ۹۴	۱۳-۲۴	
۱۹۳۹	-	حضرت سید عبدالرزاق بانسوی: مشترکہ تہذیب کی علامت	جون ۹۲	۳۸-۴۱	
۱۹۳۰	-	حضرت شاہ تراب علی قلندر کا کوروی: مشترکہ تہذیب کی علامت	اگست ۹۲	۳۱-۳۵	
۱۹۳۱	-	حضرت شاہ تراب علی قلندر کا کوروی اور ان کی اردو شاعری	اپریل ۸۵	۱۹-۳۳	
۱۹۳۲	-	سفیر شاہ اودھ اور ان کا تادیر سفر نامہ لندن ایک تعارف	فروری ۸۹	۲۸-۳۸	
۱۹۳۳	-	کا کوری یہ خلد بریں ارمانوں کی	اپریل ۹۱	۲۹-۳۴	
۱۹۳۴	-	ہندوستان کے پہلے شیعہ مجتہد: سید دلدار علی نصیر آبادی	ستمبر ۸۷	۷-۲۸	

۶۸-۶۳	مارچ ۸۹	”جاوید نامہ“	علوی (دہاج الدین)	۱۹۳۵
۴۷-۳۸	جنوری ۸۹	”حزنِ اختر“: ایک منظوم خودنوشت	-	۱۹۳۶
۴۴-۳۹	مارچ ۹۱	مسئلہ اشرف المخلوقات اور شیخ کلیم اللہ ولی شاہ جہاں آبادی	-	۱۹۳۷
۲۸-۲۳	فروری ۲۳	فارسفورس	علی احمد	۱۹۳۸
۴۴-۴۰	ستمبر، اکتوبر ۸۶	مجیب صاحب مرحوم ایک یاد جو آتی رہے گی	علی اشرف	۱۹۳۹
۱۴۱-۱۳۵	مارچ ۸۰	مولانا محمد علی کے سیاسی افکار کا ایک اور پہلو	-	۱۹۴۰
۲۸۵-۲۷۸	اپریل ۴۱	تاریخ کا مادی نظریہ	علی امام	۱۹۴۱
۴۲۹-۴۱۷	جون ۴۲	سوویت روس کی خارجہ پالیسی	-	۱۹۴۲
۴۶-۳۷	جولائی ۴۲	-	-	۱۹۴۳
۱۸۳-۱۷۶	اکتوبر ۴۳	-	-	۱۹۴۴
۲۷۷-۲۷۰	دسمبر ۴۳	-	-	۱۹۴۵
۳۶۷-۳۶۰	مئی ۴۴	مارکسیت	-	۱۹۴۶
۴۵۳-۴۴۷	دسمبر ۳۰	عمادی (محمد ابراہیم) آثار عرب یعنی مشرق اور مغرب میں عربوں کی مشہور تعمیر کردہ شہر اور عمارتیں زمانہ جاہلیت سے عہد اسلام تک	عمادی (محمد ابراہیم)	۱۹۴۷
۴۸۷-۴۸۳	جون ۳۱	عہد قدیم میں عربوں کی تجارت	-	۱۹۴۸
۳۵۷-۳۴۲	نومبر ۳۰	عہد عباسی کا ایک نامور شاہ عربو الغناہیہ اور اس کی زندگی کے پر لطف حالات	-	۱۹۴۹

جلد: پنجم	۲۴۸	اشاریہ رسالہ جامعہ	
۲۵۹-۲۳۵	نومبر ۶۲	اکبر اور جذباتی ہم آہنگی	۱۹۵۰ عمر (محمد)
۳۰۱-۲۸۲	اپریل ۶۹	غالب کا عہد	۱۹۵۱ -
۲۶۷-۲۵۲	مئی ۶۸	مسلمانوں میں حقہ نوشی	۱۹۵۲ -
۸۲-۶۳	فروری ۸۱	ہندی اسلامی سماج: تہذیبی لین دین	۱۹۵۳ -
۱۳۴-۱۳۲	مارچ ۸۱	-	۱۹۵۴ -
۳۲-۲۵	جولائی ۲۷	آسمانی بجلی	۱۹۵۵ عمر جو ناگزہمی (محمد)
۴۶-۳۳	اگست ۲۸	برف سازی	۱۹۵۶ -
۱۹۹-۱۹۱	ستمبر ۲۷	دوربین	۱۹۵۷ -
۴۹-۸۲	اگست ۲۷	روشنی کی رفتار	۱۹۵۸ -
۱۹۸-۱۸۶	ستمبر ۳۱	ستاروں کا بعد	۱۹۵۹ -
۳۶۱-۳۵۳	جون ۲۷	قوت برق	۱۹۶۰ -
۱۱۵-۱۰۰	اگست ۳۰	نظام شمسی	۱۹۶۱ -
۴۹-۲۷	جولائی ۲۸	ہندوستان کی تجارت خارجہ	۱۹۶۲ -
۵۴۴-۵۳۰	اگست ۶۱	تاریخ کا مطالعہ	۱۹۶۳ عمر الہی
۳۶-۳۳	اگست ۸۷	ڈاکٹر ذاکر حسین سے ایک ملاقات	۱۹۶۴ -
۱۹۵-۱۹۱	اپریل ۴۳	مستقبل	۱۹۶۵ عنایت کبریا
۶۴۶-۶۳۳	جولائی ۳۶	ایڈیٹر رسالہ جامعہ کے نام کھلی چٹھی اور اس کا جواب (زبان اردو بمقابلہ ہندوستانی)	۱۹۶۶ عندلیب (حسن یحییٰ)
۹۷-۹۰	اگست ۶۷	مولوی محمد یحییٰ تنہا	۱۹۶۷

۱۹۶۸	عنوان چشتی (افتخار الحسن)	ابوالکلام آزاد کی شخصیت	جولائی ۹۱	۱۰-۳
۱۹۶۹	-	اردو کی صوفیانہ شاعری	ستمبر ۶۶	۱۶۰-۱۵۳
۱۹۷۰	-	احسن مارہروی	مارچ ۹۱	۲۳-۱۹
۱۹۷۱	-	اسلوب کے نظریے	دسمبر ۷۳	۳۲۵-۳۰۹
۱۹۷۲	-	انگریزی سے اردو میں منکوم ترجمہ کی روایت	نومبر ۷۳	۲۵۳-۲۴۳
۱۹۷۳	-	جہان غالب	ستمبر ۶۸	۱۶۲-۱۴۷
۱۹۷۴	-	حضرت شیخ شہاب الدین سہروردی کا نظریہ تصوف	ستمبر ۸۵	۴۴-۳۵
۱۹۷۵	-	رباعی: فن اور جائزہ	دسمبر ۶۸	۳۲۴-۳۱۷
۱۹۷۶	-	شعری آہنگ کا تجزیہ	مئی ۷۳	۲۶۶-۲۴۶
۱۹۷۷	-	عظمت اللہ خاں کا نظریہ فن	مئی ۷۳	۲۶۱-۲۵۱
۱۹۷۸	-	غالب اور غالب فہمی	فروری، مارچ ۶۹	۱۶۳-۱۵۴
۱۹۷۹	-	فن اصلاح سخن	فروری ۹۲	۱۴-۴
۱۹۸۰	-	مکت کی خصوصیات	فروری ۷۳	۹۷-۸۶
۱۹۸۱	-	معرا نظم کا ارتقاء	ستمبر ۷۵	۹۱-۷۸
۱۹۸۲	-	-	اکتوبر ۷۵	۲۱۱-۲۰۹
۱۹۸۳	-	میکش اکبر آبادی	نومبر ۶۳	۶۱۹-۶۱۰
۱۹۸۴	-	نئی شاعری میں علامت کا طلسم	فروری ۷۶	۷۳-۶۳
۱۹۸۵	-	یادوں اور یادداشتوں کا منظر نامہ	مارچ ۸۹	۶۲-۵۴

۱۹۸۶	عنوان چشتی اور ادبی مکالمے کا فن: پروفیسر عنوان	اپریل ۹۲	۳۳-۳۶
	رضوی (نعیم الدین) چشتی سے ادبی مکالمے کے فن پر ایک موضوعی انٹرویو		
۱۹۸۷	عیدین	اکتوبر ۹۲	۲۳-۲۰
	(عنایت حسین)	کے بیس سال	
۱۹۸۸	عیش امروہوی	مئی ۳۳	۳۳۶-۳۳۱
۱۹۸۹	غازی (عابد اللہ)	جولائی ۹۲	۲۲-۵
	راجہ رام موہن رائے کی شخصیت پر اسلامی اثرات ترجمہ: مہر علی مہدی		
۱۹۹۰	—	جولائی ۴۶	۳۳-۱۹
۱۹۹۱	غفر علی	جولائی ۴۰	۵۸۸-۵۸۴
۱۹۹۲	غفوروف (بی۔ جی۔)	نومبر ۶۶	۲۵۲-۲۴۵
۱۹۹۳	— وغیرہ	فروری ۶۴	۷۳-۷۰
۱۹۹۴	غلام حیدر	فروری ۹۱	۳۳-۲۹
۱۹۹۵	غلام السیدین	نومبر ۸۸	۲۴-۱۷
۱۹۹۶	—	مئی ۴۷	۸-۲
۱۹۹۷	—	اپریل ۶۱	۲۹۵-۲۸۷
۱۹۹۸	—	جولائی،	۲۸-۱۸
		اگست ۸۹	
۱۹۹۹	—	نومبر، دسمبر ۴۶	۳۲-۹
۲۰۰۰	—	مارچ ۶۱	۲۲۹-۲۲۷
۲۰۰۱	—	ستمبر ۶۳	۱۳۱-۱۱۵
	تعلیم اور ایک بہتر معاشرے کی تعمیر		
	جمہوری نظام کی برکتیں		
	جینے کا سلیقہ		

جلد پنجم	۲۵۱	اشاریہ رسالہ جامعہ
۲۱-۷	جنوری ۷۱	خطبہ جلسہ تقسیم اسناد آگرہ یونیورسٹی، ۸ دسمبر ۱۹۷۰
۲۸۱-۲۷۰	اپریل ۶۹	خطبہ تقسیم اسناد، میرٹھ یونیورسٹی
۱۳۷-۱۱۶	فروری ۳۳	روح تہذیب
۲۱۸-۱۱۹	مارچ ۳۳	-
۱۳-۹	مارچ ۹۸	قومی نظریہ اور تعلیم
۳۶-۳۰	دسمبر ۸۹	مبارکباد جواہر لال نہرو: مکتوب خواجہ غلام السیدین بنام پنڈت جواہر لال نہرو
۱۹۷-۱۹۳	اپریل ۶۸	مولانا آزاد بحیثیت ایک امان کے
۱۸۸-۱۸۲	اپریل ۷۰	نامہ خلوص [پاکستانیوں کے نام]
۱۸۹-۱۷۷	فروری ۳۸	وردھا کیٹی رپورٹ
۱۲-۹	جنوری ۶۴	ہمارے آئین کی سیکولر نوعیت
۲۹۰-۲۸۱	اکتوبر ۶۲	ہندوستان کے تعلیمی حالات
۲۲-۱	جنوری ۲۷	یونیورسٹی اور حیات قومی
۷۹-۷۵	اگست ۷۱	اجتنا کا تحفظ
۲۷۳-۲۶۸	نومبر ۷۵	اخبار "کامریڈ"
۳۳-۳۱	جنوری ۷۴	الف لیلہ
۱۲۹-۱۲۱	فروری ۲۷	"باغ و بہار"
۲۶۸-۲۶۱	مئی ۶۶	بھمنی سکے
۴۰-۳۸	جولائی ۷۳	پول
۵۲۳-۵۱۹	اکتوبر ۶۳	جیتل کھورا کے غار
۱۶-۹	جنوری ۶۵	تاج محل کی تعمیر

۱۹۱-۱۸۷	اپریل ۷۴	تصادیر اجماع کی خصوصیات	غلام ربانی	۲۰۲۲
۱۰۱-۹۸	فروری ۷۶	توہمات	-	۲۰۲۳
۵۴-۵۰	جولائی،	خفگان خاک کی زبان سے	-	۲۰۲۴
	اگست ۷۵	[قبرستان شاعری کے کتبے]		
۴۸-۳۷	جولائی ۷۰	دلی کی قدیم مسجدیں	-	۲۰۲۵
۳۰۲-۲۹۵	جون ۶۷	دلی کے مقبرے	-	۲۰۲۶
۲۵-۹	جولائی ۶۳	ڈاکٹر غلام یزدانی	-	۲۰۲۷
۳۲-۲۵	جولائی ۶۵	روزمرہ	-	۲۰۲۸
۴۵۲-۴۴۷	جون ۲۷	سرائے	-	۲۰۲۹
۷۷-۶۵	اگست ۶۶	سکے اور شاعری	-	۲۰۳۰
۳۰-۲۵	جنوری ۷۵	سلاطین دلی کے سکے	-	۲۰۳۱
۴۳-۱۷	جنوری ۲۵	شاعری اور تارے	-	۲۰۳۲
۱۳۶-۱۳۱	مارچ ۷۲	ظروف کلی	-	۲۰۳۳
۲۱۸-۲۱۴	اکتوبر ۶۸	علم ویت تاریخی زمانہ سے پہلے	-	۲۰۳۴
۸۹-۸۵	فروری ۷۰	فن اور زندگی	-	۲۰۳۵
۱۹۶-۱۸۹	اپریل ۷۰	فیروز شاہ تغلق کی یادگار	-	۲۰۳۶
۲۵۶-۲۵۲	نومبر ۷۲	قدیم قبریں	-	۲۰۳۷
۱۸۸-۱۸۴	اکتوبر ۶۷	کائنات کا تصور	-	۲۰۳۸
۸۵-۸۰	اگست ۷۴	کائنات کا مذہبی تصور	-	۲۰۳۹
۴۳-۳۶	جولائی ۷۲	لال قلعہ	-	۲۰۴۰
۱۷۵-۱۷۱	اکتوبر ۶۵	محراب	-	۲۰۴۱
۴۸۲-۴۷۹	ستمبر ۷۶	مسجد	-	۲۰۴۲

جلد و نمبر	۲۵۴	اشاریہ رسالہ جامعہ
۱۳-۷	مسلمان اور تھائی	غلام ربانی ۲۰۴۳
۲۷۳-۲۶۹	مولوی عبدالحق: چند یادیں	- ۲۰۴۴
۲۴۰-۲۳۳	مینار	- ۲۰۴۵
۱۸۹-۱۸۵	ہفتہ وار "کامریہ"	- ۲۰۴۶
۲۲۲-۲۰۹	اسلامی اور مسیحی اخلاق	غلام الحسنین ۲۰۴۷
۲۰-۲	پہلی صدی ہجری میں مسلمانوں کے مراکز	غلام سرور ۲۰۴۸
۱۱۷-۱۰۰	-	- ۲۰۴۹
۳۶۰-۳۴۶	تفسیر کا دور اول	- ۲۰۵۰
۲۲۸-۲۱۱	جغرافیہ اور اہل یورپ	- ۲۰۵۱
۳۶۷-۳۵۴	نفیات عرب	- مترجم ۲۰۵۲
۲۸-۲۳	ادب میں انسان دوستی	غلام سمنانی ۲۰۵۳
۲۸۹-۲۸۶	جاہلی ادب	غلام مرسلین ۲۰۵۴
۱۰۱۰-۹۹۷	کرناٹک کی دو فارسی تاریخیں (انور نامہ و توژک والا جایی)	غوث (محمد) ۲۰۵۵
۱۳۰-۱۳۲	الجبرا کا آغاز	غوری ۲۰۵۶
۲۶۲-۲۳۱	حضرت مجدد الف ثانی قدس سرہ	(شبیر احمد خاں) ۲۰۵۷
۱۶-۱۲	ادب اور مذہب ٹی۔ ایس ایلٹ کے نقطہ نظر سے	فاروقی ۲۰۵۸
۱۶۳-۱۵۹	اردو میں وہابی ادب	- ۲۰۵۹

۲۹-۲۳	نومبر ۶۰	بقا	۲۰۶۰	فاروقی (خواجہ احمد)
۹۵۱-۹۴۷	دسمبر ۳۰	تاریخی نظریہ کا ارتقاء	۲۰۶۱	-
۳۶۶-۳۵۸	نومبر ۳۱	سراغ رسانی کے قے	۲۰۶۲	-
۸۷۹-۸۷۶	نومبر ۳۰	علم تاریخ کی اہمیت	۲۰۶۳	-
۹۸-۹۳	فروری ۶۳	مستشرقین کی خدمات اردو:	۲۰۶۴	-
		مستشرقین کا خیر مقدم		
۱۰۱-۱۰۰	فروری ۶۳	مقالوں کے خلاصے: ڈاکٹر الوے	۲۰۶۵	-
		اشپرنگر ترجمہ صدیق الرحمن قدوائی		
۶۰۲-۵۹۶	جون ۳۹	نازیت کا پس منظر	۲۰۶۶	-
۵۶۱-۵۵۶	دسمبر ۳۹	واقعات حاضرہ کی تعلیم	۲۰۶۷	-
۱۲۰-۱۱۷	جنوری ۳۹	یہودیوں کا مستقبل	۲۰۶۸	-
۳۲-۳۱	مئی ۹۰	پروفیسر مشیر الحق مرحوم	۲۰۶۹	فاروقی (زبیر احمد)
		ایک مثالی شخصیت		
۶۰-۵۶	مئی ۹۱	پہلا پروفیسر مشیر الحق یادگاری خطبہ:	۲۰۷۰	فاروقی (سہیل احمد)
		رپورٹ تاثر		
۶۱-۵۷	مئی ۸۹	غالب کا شعور زیت	۲۰۷۱	-
۸۹-۷۲	اگست ۶۹	ناول کا فن اور شرر	۲۰۷۲	فاروقی (شکیل اختر)
۳۶۸-۳۶۳	جون ۶۹	آہ امیر جامعہ (ڈاکٹر حسین)	۲۰۷۳	فاروقی (ضیاء الحسن)
۶-۳	مارچ ۸۳	آہ سعید صاحب	۲۰۷۴	-
۱۸۱-۱۷۵	اپریل ۷۳	ابوالکلام آزاد، ایک دانشور	۲۰۷۵	-
۲۹۶-۲۸۵	مارچ ۶۲	ارسطو کے سیاسی افکار	۲۰۷۶	-

۱۱۵-۱۱۸	مارچ ۸۱	۲۰۷۷	قاروقی (ضیاء الحسن) افسوس اب عرشی صاحب بھی نہیں رہے
۲۸۷-۳۰۳	جون ۶۸	۲۰۷۸	افکار آزاد اور چند قومی مسائل
۷-۱۳	فروری ۸۶	۲۰۷۹	افکار آزاد کی معنویت آزاد
			ہندوستان کے مسلمانوں کے لیے
۵-۱۱	فروری ۸۸	۲۰۸۰	-
۲۱۵-۲۳۳	ستمبر ۸۰	۲۰۸۱	انیسویں صدی میں ہندوستانی مسلمان
۳-۶	جنوری ۸۵	۲۰۸۲	ایک چراغ اور بجھا فیض اب اس دنیا میں نہیں رہے
۱۱۵-۱۲۲	ستمبر ۶۲	۲۰۸۳	ایک شمع رہ گئی تھی مولانا حفظ الرحمن کے انتقال پر ایک تقریر
۲۹۱-۲۹۶	دسمبر ۶۷	۲۰۸۴	ایک علمی اجتماع اسلامک اسٹڈیز کانفرنس کا پانچواں اجلاس
۶۳-۷۷	ستمبر ۷۵	۲۰۸۵	بغداد کا مدرسہ نظامیہ
۲۱۸-۲۲۰	اپریل ۷۲	۲۰۸۶	پاکستان کے دانشوروں سے
۲۷۷-۲۸۰	نومبر ۶۸	۲۰۸۷	پروفیسر نجیب اشرف ندوی
۶۳-۷۷	دسمبر ۶۰	۲۰۸۸	ترکی کی اٹھارہویں انیسویں صدی کی نظریاتی گفتگو پر ایک نظر
۱۱۳-۱۱۹	فروری، مارچ ۶۹	۲۰۸۹	تقریر آئین اکبری
		۲۰۹۰	تہذیب و تمدن دیکھئے ضیاء گوکلب
۸۹-۹۶	نومبر ۷۰	۲۰۹۱	جامعہ کالج

۲۰۹۲	فاروقی (ضیاء الحسن)	جامعہ اسلامیہ ایک تعلیمی تحریک	فروری ۸۵	۵-۷
۲۰۹۳	-	جامعہ ملیہ اور علوم اسلامیہ	جنوری و فروری ۷۹	۸۰۳-۱
۲۰۹۴	-	جامعہ میں مشاعرہ	مئی ۷۰	۲۷۵-۲۷۱
۲۰۹۵	-	جشن مجیب	دسمبر ۸۴	۴۸-۳۴
۲۰۹۶	-	جگر مراد آبادی اپنے خطوط کے آئینے میں	اکتوبر ۶۵	۱۸۸-۱۷۶
۲۰۹۷	-	جمال الدین افغانی	دسمبر ۶۱	۶۸-۵۹
۲۰۹۸	-	حافظ اور اقبال	نومبر ۷۶	۵۸۰-۵۶۷
۲۰۹۹	-	-	دسمبر ۷۶	۶۳۹-۵۲۳
۲۱۰۰	-	حافظ کا ایک شعر	جنوری ۶۶	۴۶-۴۲
۲۱۰۱	-	حضرت جنید بغدادی	نومبر ۷۸	۵۱۴-۵۰۳
۲۱۰۲	-	حضرت نظام الدین اولیا	اگست ۷۳	۸۴-۷۹
۲۱۰۳	-	دو مفتی امام بخاری، بابر اور احمد دانش کے دلیس میں	سمبر ۷۹	۴۴۰-۴۳۱
۲۱۰۴	-	-	اکتوبر ۷۹	۵۲۲-۴۸۷
۲۱۰۵	-	دور حاضر میں سرسید کے مذہبی فکر کی معنویت	مئی ۷۳	۲۵-۱۳
۲۱۰۶	-	ڈاکٹر سونیتی کمار چٹرجی	ستمبر ۶۹	۱۳۰-۱۱۹
۲۱۰۷	-	ڈاکٹر صاحب کے چند پسندیدہ اشعار	مارچ ۷۱	۱۲۶-۱۱۹
۲۱۰۸	-	رشید رضا	جولائی ۶۱	۴۶۶-۴۵۸
۲۱۰۹	-	زبان کیسی اور کیوں	جنوری ۶۶	۲۵-۱۹
۲۱۱۰	-	ژان ژاک روسو ۱۷۱۲ء-۱۷۷۸ء	فروری ۶۸	۷۵-۶۲
۲۱۱۱	-	-	مارچ ۶۸	۱۳۴-۱۱۹

۱۸۳-۱۷۵	اپریل ۶۸	ڈان ڈاک روسو ۱۷۱۲ء-۱۷۷۸ء	۲۱۱۲
۸۷-۷۲	فروری ۶۶	سر سید احمد خاں مورخ کی حیثیت سے	۲۱۱۳
۴-۳	اکتوبر ۸۸	شبلی معاندانہ تنقید کی روشنی میں	۲۱۱۴
۴۶۴-۴۵۷	جون ۶۲	شیخ محمد عابد	۲۱۱۵
۱۱-۷	مئی ۹۳	شیخ کی آنکھوں میں غم ہے برہمن افسردہ ہے شوکت علی نہیں اور مالک رام	۲۱۱۶
۱۵-۷	جنوری ۷۴	ضیاء پاشا	۲۱۱۷
۷۴-۶۳	فروری ۷۴	-	۲۱۱۸
۱۴۰-۱۳۰	مارچ ۷۴	-	۲۱۱۹
۴۰۵-۲۸۷	جون ۶۳	ضیاء گوکلب	۲۱۲۰
۳۳۶-۳۲۷	جون ۷۴	عجب روانی عمرے کے در سفر گزرد	۲۱۲۱
۱۷-۷	جولائی ۷۴	عجب روانی عمرے کے در سفر گزرد	۲۱۲۲
۹۹-۹۱	اگست ۷۴	-	۲۱۲۳
۲۵۱-۲۴۱	نومبر ۷۴	-	۲۱۲۴
۷۴-۶۳	اگست ۶۷	عرب اور اسرائیل	۲۱۲۵
۱۴۱-۱۲۲	مارچ ۶۶	علامہ شبلی مورخ کی حیثیت سے	۲۱۲۶
۱۹۱-۱۴۱	اپریل ۶۶	-	۲۱۲۷
۶-۴	دسمبر ۸۴	غم تیرہ فشی: مسز اندرا گاندھی اب اس دنیا میں نہیں رہیں	۲۱۲۸
۱۲۶-۱۱۷	مارچ ۶۵	فرض کفایہ	۲۱۲۹
۱۶-۸	نومبر ۸۸	قرآن و سنت اور تمدن اسلامی، کلام اقبال کے حوالے سے	۲۱۳۰

جلد و نمبر	۲۵۸	اشاریہ رسالہ جامعہ
۱۹۲-۱۷۵	اکتوبر ۷۵	قیام مدارس کی تحریک دنیاۓ اسلام میں فاروقی (ضیاء الحسن)
۷۱-۶۵	فروری ۶۶	لال بہادر شاستری
۶۹-۵۹	اگست ۶۳	لطف اللہ کی آٹو بیو گرافی
۷۶-۱۶	فروری، مارچ ۶۹	متاع از دست رفتہ [غالب کا فارسی کلام]
۱۶-۷	ستمبر، اکتوبر ۸۶	مجیب صاحب آپ ہمیشہ یاد آئیں مے
۶-۳	مارچ ۸۵	مجیب صاحب اب اس دنیا میں نہیں رہے
۱۰۸-۹۹	اپریل ۷۹	محمد علی اور ابوالکلام: مسلم یونیورسٹی کی تحریک کے پس منظر کی ایک جھلک
۶۹-۵۹	فروری ۶۳	مستشرقین کی بین الاقوامی کانگریس نئی دہلی میں
۱۳۵-۱۱۹	مارچ ۷۶	مسلمانوں کا نظام تعلیم
۱۹۱-۱۷۵	اپریل ۷۶	-
۲۳۸-۲۳۱	مئی ۷۶	-
۲۵-۷	مئی ۸۳	مسلمانوں کا نظام تعلیم عہد وسطیٰ کے ہندوستان میں
۳۷-۲۹	دسمبر ۸۵	مسلمانوں کے ملی تشخص کا مسئلہ
۳۷۶-۳۷۰	جولائی، اگست	مناجات پیر ہرات

جلد و نمبر	۲۵۹	اشاریہ رسالہ جامعہ
۱۹۳-۱۸۷	نومبر ۷۰	۲۱۳۵ فاروقی (ضیاء الحسن)
	۱۹۵۷-۱۸۸۲	
۱۳-۳	جولائی ۶۶	۲۱۳۶ نیاز فتح پوری
۱۶-۱۶۲	مارچ ۶۶	۲۱۳۷ ہسٹری سیمینار
۲۸-۱۹	جولائی ۶۷	۲۱۳۸ ہندوستان اور اسلام
	موجودہ عہد میں	
۲۰-۷	اگست ۸۲	۲۱۳۹ ہندوستان میں تصوف کلام قلندر اور
		شعر مسعود کے آئینے میں
۱۲۸-۱۱۵	ستمبر ۶۵	۲۱۵۰ ہندوستانی مسلمان آئینہ ایام میں
۷۳-۵۹	فروری ۶۵	۲۱۵۱ ہندوستانی مسلمان اور
		سیکولر ریاست
۷۶-۷۲	اگست ۶۶	۲۱۵۲ یحییٰ کمال ایک تعارف
		[ترک شاعر]
۲۳۸-۲۲۷	نومبر ۶۶	۲۱۵۳ یونانی تہذیب کا پھیلاؤ ارسطو اور
		سکندر کے بعد
۷۳-۵۹	فروری ۶۷	۲۱۵۴ یونانی فلسفہ افلاطون اور ارسطو کے
		بعد
۱۲۲-۱۱۵	مارچ ۶۷	۲۱۵۵ - - -
۵۶۸-۵۶۱	دسمبر ۲۳	۲۱۵۶ فاروقی (عبدالحی) خطبہ جمعہ
		خواجہ
۸۸-۸۱	فروری ۲۵	۲۱۵۷ - - -
۲۰۰-۱۸۶	ستمبر ۲۵	۲۱۵۸ مکی و مدنی آیات کا فرق

۲۱۵۹	فاروقی (عبدالعزیز)	فلسفہ نزاج کیا نزاج انارکزم اور دہشت انگیزی ہم معنی ہیں	ستمبر ۳۹	۳۷۸-۳۷۵
۲۱۶۰	فاروقی (علاء الحسن)	جرمنی کا سفر	ستمبر ۸۵	۴۵-۵۰
۲۱۶۱	فاروقی (عماد الحسن)	بھگتی اور بھگت کبیر	جولائی ۷۷	۳۵۱-۳۶۵
۲۱۶۲	-	پروفیسر مشیر الحق مرحوم: شخصیت کے چند پہلو	مئی ۹۰	۲۹-۳۰
۲۱۶۳	-	سید جمال الدین افغانی	جولائی ۶۸	۳۵-۳۹
۲۱۶۴	-	شعوبیہ، تاریخ اسلام کی ایک اہم تحریک	جنوری ۶۹	۲۲-۳۶
۲۱۶۵	-	علامہ اقبال اور مولانا آزاد: خطابت اور "ترجمان القرآن" کی روشنی میں	فروری ۸۸	۷۷-۹۷
۲۱۶۶	-	"مثنوی معنوی" کا قدیم نسخہ	مئی ۷۷	۲۶۳-۲۶۷
۲۱۶۷	-	ہندی مسلمان اور ہندوستانی مذاہب	دسمبر ۸۱	۲۰-۲۷
۲۱۶۸	ذروقی (محمد ابرار حسین)	دہلی کی دوسری سترہویں یعنی عرس حضرت امیر خسرو	دسمبر ۷۷	۶۳۹-۶۵۹
۲۱۶۹	ذروقی (محی الحق)	سید صباح الدین عبدالرحمن مرحوم۔ ایک روشن چراغ تھانہ رہا	اگست ۸۸	۱۸-۲۸
۲۱۷۰	فاطمی (علی احمد)	پریم چند کی مقبولیت اور عدم مقبولیت	جولائی، اگست ۸۹	۶۵-۷۲

۷۲۸-۷۱۶	ستمبر ۴۰	محسن کاکوروی اور غزل	فانی (سراج الدین	۲۱۷۱
			(علوی)	
۱۳-۸	جنوری ۷۷	خطبہ افتتاحیہ سمینار "فکر اسلامی کی تفکیر جدید کا مسئلہ	فخر الدین علی احمد	۲۱۷۲
۹۷-۹۳	فروری ۷۵	خطبہ جلسہ تقسیم اسناد (جامعہ ملیہ اسلامیہ)	-	۲۱۷۳
۵۰۵-۵۰۶	نومبر ۳۹	اشتراکیت اجتماعی کے رجحان خاص کے ساتھ	فراق (برکت علی)	۲۱۷۴
۲۱۸-۱۹۱	مارچ ۳۷	اقبال کا فلسفہ حیات	-	۲۱۷۵
۱۱۸-۱۰۱	فروری ۴۰	ترکی کی حربی اور سیاسی اہمیت	-	۲۱۷۶
۸۶۵-۸۵۳	اکتوبر ۳۸	دنیا کی تجارت میں مشرق کا مقابلہ	-	۲۱۷۷
۳۹۹-۳۹۸	جون ۶۹	ڈاکٹر صاحب کی اثرات	-	۲۱۷۸
۶۰-۵۱	نوری ۳۸	زمینداروں کا ماضی اور حال	-	۲۱۷۹
۵۴-۴۸	جنوری ۷۵	محمد حسین صاحب	-	۲۱۸۰
۳۶-۲۹	جنوری ۳۷	یورپ کے نوجوان	-	۲۱۸۱
۲۵۷-۲۴۱	مارچ ۴۱	بکھاپنی شاعری کے متعلق	فراق گورکھپوری (رکھو پتی سہائے)	۲۱۸۲
۹۳۳-۹۱۴	دسمبر ۴۰	عربوں کا مستقبل ترجمہ مظہر الدین صدیقی	فراگو (ایل)	۲۱۸۳
۳۱۸-۳۱۳	مئی ۳۴	اناطول فرانس کا فلسفہ زندگی انسانی زندگی	فرانس (اناطول)	۲۱۸۴

۱۸-۱۵	مارچ ۸۵	پروفیسر محمد مجیب: ایک طالبہ کے تاثرات	فرحت جہاں	۲۱۸۵
۳۱-۳۰	جنوری ۷۷	مہجری ادب: تاریخ اور پس منظر	فرزانہ فیروز حبیب	۲۱۸۶
۹۷-۸۵	فروری ۷۷	-	-	۲۱۸۷
۳۳-۳۲	فروری ۶۲	۶۰-۱۹۶۱ کا مزاحیہ ادب	فرقت کا کوردی	۲۱۸۸
			(غلام احمد)	
۳۸۶-۳۷۲	اگست ۸۰	ایرانی ادبیات کی خدمت میں	فرہاد آبادانی	۲۱۸۹
		پارسیان ہند کا حصہ		
		ترجمہ: شعیب اعظمی		
۴۲-۴۹	جنوری ۷۰	اردو زبان کی تمدنی اہمیت	فریدہ بیگم	۲۱۹۰
۱۱۸-۹۵	اپریل ۳۳	عبد عباسی میں ساہوکار کی ابتدا ترجمہ	فضل (والٹر)	۲۱۹۱
		محمد عاقل		
۳۵-۳۱	اپریل ۸۸	عربی میں ادب کی لفظی تحقیق	فضل کبریا	۲۱۹۲
۸۷-۷۹	جنوری ۴۲	فلسطین جنگ کے زمانہ میں	-	۲۱۹۳
		ترجمہ: اے۔ اے۔ ف		
۴۲-۲۰	اکتوبر ۹۰	ہماری جامعہ کی تاریخ	فیاض احمد	۲۱۹۴
۳۰-۲۳	مارچ ۹۳	علامہ مخدوم علی مہا نگی اور ان کے علمی آثار	فہد فلاحی (احسان اللہ)	۲۱۹۵
۳۷-۳۴	جون ۸۷	ذاکر صاحب اپنے استاد کی نظر میں	فیاض خاں (محمد)	۲۱۹۶
۱۸-۷	جولائی ۸۲	فراق گورکھ پور سے ایک ملاقات	فیاض علی	۲۱۹۷
۵۳-۴۹	مئی ۹۲	اقبال سے متعلق تین خبریں	فیروز احمد	۲۱۹۸
۴۶-۴۲	ستمبر ۹۰	افتتاحی خطبہ یوم تاسیس (جامعہ)	فیروز محمد خاں	۲۱۹۹

۲۲۰۰	فیروزہ قمر	امیر خسرو، ایک اجمالی نظر	جولائی، اگست ۷۹	۳۸۵-۳۷۹
۲۲۰۱	فیضان احمد	شیخ عبدالحق محدث سے قبل ہندوستان میں علوم اسلامی	جنوری ۹۴	۳۶-۲۸
۲۲۰۲	-	المجمع العلمی العربی عربی زبان و ادب کا ایک اہم ادارہ	جنوری ۸۹	۶۵-۵۹
۲۲۰۳	فیضی (اے۔ اے۔)	قاضی نعمان ترجمہ و تلخیص سعید انصاری	جولائی ۳۳	۲۳۱-۲۲۹
۲۲۰۴	قادری (حامد حسین)	احوال غالب از کلام غالب (قاری کلام غالب پر مبنی)	مئی ۲۷	۳۸۰-۳۶۵
۲۲۰۵	قادری (محی الدین)	شمالی اور دکھنی اردو کی علاحدگی	دسمبر ۲۸	۵۴-۴۹
۲۲۰۶	قادری (مہمند دین بخش)	”آتش گل“ کے اشعار آئینہ ایام میں	جنوری ۶۲	۱۴۳-۱۴۵
۲۲۰۷	-	آج کل کے شیخ جلی	مارچ ۶۱	۲۶۶-۲۶۳
۲۲۰۸	-	اردو کی درسی کتابیں	اگست ۶۹	۷۰-۶۳
۲۲۰۹	-	استادوں کا مدرسہ	نومبر ۷۰	۱۱۷-۱۱۲
۲۲۱۰	-	ان کے قدم	مئی ۶۳	۲۶۱-۲۵۷
۲۲۱۱	-	تعصب	ستمبر ۹۰	۲۶-۲۳
۲۲۱۲	-	جامعہ اور اساتذہ کی تربیت	دسمبر ۶۶	۳۰۹-۳۰۶
۲۲۱۳	-	جامعہ اور گاندھی جی	اکتوبر ۶۵	۲۱۰-۲۰۰
۲۲۱۴	-	جامعہ طیبہ اسلامیہ جامعہ نگر میں	دسمبر ۸۶	۵۳-۴۵
۲۲۱۵	-	جمہوری ہندوستان اور اقلیتی تشخص	ستمبر ۹۳	۱۷، ۱۲-۶
۲۲۱۶	-	دھوکہ	نومبر ۶۰	۳۳-۳۰

۳۷۵-۳۷۰	جون ۶۲	دیاجب رنج بتوں نے	قادر (عبداللہ علی شاہ)	۲۲۱۷
۳۷۶-۳۷۰	مئی ۶۸	دیوانہ گر نہیں ہے تو ہشیار بھی نہیں	-	۲۲۱۸
۳۱-۱۴	جون ۸۹	ڈاکٹر ذاکر حسین، ایک ماہر تعلیم	-	۲۲۱۹
۶۵-۵۶	جون ۹۱	ذاکر صاحب کی تعلیمی فکر کے مناظر و	-	۲۲۲۰
مظاہر				
۳۶۸-۳۶۲	ستمبر ۷۶	زندگی کا زہر: تشویش	-	۲۲۲۱
۲۲۳-۲۲۰	نومبر ۶۲	عکس رخ	-	۲۲۲۲
۱۳۶-۱۳۱	فروری، مارچ ۶۹	غالب کا کلام نفسیاتی زاویہ	-	۲۲۲۳
۱۹۰-۱۸۵	اکتوبر ۶۳	غیر کا سہارا	-	۲۲۲۴
۳۲۶-۳۲۰	دسمبر ۶۵	قومی ذہن کی تعمیر	-	۲۲۲۵
۲۱۰-۲۰۶	اپریل ۶۳	کج نگاہی	-	۲۲۲۶
۱۳۳-۱۹	مارچ ۶۵	کچھ تو ہے جس کی پردہ داری ہے	-	۲۲۲۷
۱۳۱-۱۳۸	ستمبر ۶۲	کھوئے گئے ہم ایسے کہ اغیار پا گئے	-	۲۲۲۸
۵۳۹-۵۳۵	اگست ۶۱	کیا بنے بات جہاں بات بنائے نہ بنے	-	۲۲۲۹
۱۳۷-۱۳۲	مارچ ۶۶	گاندھی جی: بنیادی تعلیم اور ہم	-	۲۲۳۰
۵۹-۵۳	نومبر ۶۹	گاندھی جی کا نظریہ تعلیم	-	۲۲۳۱
۴۱۸-۴۰۹	جون ۶۹	متاع کارواں جاتا رہا (انتقالِ ذاکر حسین)	-	۲۲۳۲
۱۹۰-۱۸۲	ستمبر، اکتوبر ۸۶	مجیب صاحب کی تعلیمی فکر	-	۲۲۳۳
۳۰۱-۲۹۴	جون ۶۵	محرومی: نفسیاتی مطالعہ	-	۲۲۳۴
۲۶-۲۴	جنوری ۹۱	مسرت	-	۲۲۳۵
۴۵-۳۷	مارچ ۶۳	مولانا آزاد کے تعلیمی نظریے	-	۲۲۳۶

۲۲۳۷	قادری (عبدلہ ولی بخش)	نامراد	جولائی ۹۰	۴۵-۴۳
۲۲۳۸	-	نزلہ بر عضو ضعیف	ستمبر ۶۳	۴۷۳-۴۶۸
۲۲۳۹	-	ہمارا سیکولر مزاج	جنوری ۹۰	۲۲-۱۸
۲۲۴۰	-	ہمارے محبوب صاحب	مارچ ۸۵	۴۰-۳۳
۲۲۴۱	قادری (فضیل احمد)	عظیم روایتوں کے امین حضرت مولانا امان اللہ قادری پھلواری	اکتوبر ۸۷	۴۴-۷
۲۲۴۲	قادری (معین الدین احمد)	ماضی کے دیار (حیدر آباد)	اکتوبر ۸۱	۴۱-۳۳
۲۲۴۳	قدوائی (ابرار الرحمن)	جامعہ کا اقبال نمبر: چند رائیں	جون ۷۸	۴۲۸
۲۲۴۴	قدوائی (اخلاق الرحمن)	مولانا عبدالحق کی تنقید نگاری	دسمبر ۳۰	۹۳۷-۹۲۳
۲۲۴۵	-	-	جنوری ۴۱	۴۱-۱۴
۲۲۴۶	-	-	فروری ۴۱	۱۲۳-۱۱۸
۲۲۴۷	قدوائی (انیس)	نئے ادب کی کہانی	دسمبر ۸۸	۴۱-۳۵
۲۲۴۸	قدوائی (جلیل احمد)	مومن کا طنزیہ کلام	اپریل ۴۳	۴۲۳-۴۱۴
۲۲۴۹	-	حسرت موہانی کی شاعری	مارچ ۲۸	۴۰-۲۶
۲۲۵۰	-	منتخبات مشتاق	جون ۴۳	۱۵۹-۱۴۹
۲۲۵۱	قدوائی (شافع)	”کانفرنس گزٹ“ اور ”تہذیب اخلاق“	اگست ۹۱	۶۳-۴۳
۲۲۵۲	قدوائی (شفیق الرحمن)	جادو وہ جو سر پر چڑھ کر بولے	مئی ۲۹	۳۶۳-۳۵۹
۲۲۵۳	-	روپے کی شرح مبادلہ	مارچ ۲۷	۲۱۹-۲۰۴

۲۲۵۳ قدوائی (شفیق الرحمن)

سرکاری قرضہ

جون ۳۰

۳۵۵-۳۲۵

۲۲۵۵

-

مسئلہ تاوان جنگ

جنوری ۲۳

۳۸-۳۰

۲۲۵۶

-

مسئلہ کینیا: ہندوستان کے موجودہ

نومبر ۲۳

۳۰۰-۲۹۳

سیاسی مسائل میں مسئلہ کینیا کی اہمیت

۲۲۵۷

-

ہندوستان کا افلاس

مئی ۲۶

۳۲۲-۳۲۳

۲۲۵۸

-

یورپ کی موجودہ حالت

مارچ ۲۳

۱۵۰-۱۳۳

۲۲۵۹

قدوائی (صدیق

ڈاکٹر جان پور تھوڈک گل کرسٹ

فروری ۶۴

۱۰۷-۱۰۴

(الرحمن)

۲۲۶۰

قدوائی (عبد

ارشاد الحق صاحب

جولائی،

۳۳-۱۵

(السلام)

اگست ۷۵

۲۲۶۱

-

انجمن کا عہد سعادت

نومبر ۳۲

۳۹۳-۳۸۲

۲۲۶۲

-

جامعہ ۱۹۲۰ء سے ۱۹۳۰ء تک

دسمبر ۶۳

۲۹۰-۲۸۳

۲۲۶۳

-

رئیس احمد جعفری: تاثرات اور یادیں

دسمبر ۶۸

۳۰۳-۲۹۶

۲۲۶۴

-

شاہ معین الدین احمد ندوی

جنوری ۷۵

۱۴-۷

۲۲۶۵

-

شمس الائمہ سرخسی

نومبر ۶۳

۵۸۳-۵۷۷

۲۲۶۶

-

صاحب قاموس مجدد الدین فیروز آبادی

مئی ۷۰

۲۵۹-۲۴۹

۲۲۶۷

-

عربوں کی رواداری: تاریخ اندلس کا

اکتوبر ۳۰

۲۶۱-۲۵۳

ایک ورق

۲۲۶۸

-

مولانا آزاد کی ایک آرزو

اپریل ۶۳

۲۰۵-۲۰۰

۲۲۶۹

-

مولانا اسلم میری نظر میں

مارچ، مئی ۸۲

۷۷-۷۱

۲۲۷۰

-

مولانا محمد علی: کچھ یادیں

اپریل ۷۹

۴۸-۴۰

۲۲۷۱	-	یورپ میں عربوں کی پیش قدمی کے	جنوری ۶۱	۱۳۵-۱۳۵
		اسباب		
۲۲۷۲	قدوائی (محمد سالم)	امیر خسرو، ہندوستان کا مایہ ناز سپوت	ستمبر ۷۷	۶۳۱-۶۳۲
۲۲۷۳	-	ایک نادر تفسیر	اگست ۶۵	۸۸-۸۶
۲۲۷۴	-	تفسیر اور علوم قرآنی میں ہندوستان کا	جولائی ۸۳	۳۶-۲۸
		حصہ		
۲۲۷۵	-	مولانا اسلم بحیثیت استاد	مارچ، مئی ۸۲	۱۶۴-۱۶۴
۲۲۷۶	-	ہندوستان کے عربی مدارس کا نظام	ستمبر ۷۷	۴۹۳-۴۷۵
		تعلیم: ایک جائزہ		
۲۲۷۷	-	محمد علی اور جواہر لال نہرو	جولائی ۸۰	۲۳۶-۲۳۱
۲۲۷۸	قدوائی (مشیر حسین)	اسلام میں ملکیت ذاتی پر پابندیاں	نومبر ۳۸	۴۲۸-۴۱۵
۲۲۷۹	-	اندلس اور ریف	جنوری ۲۵	۱۰-۱
۲۲۸۰	-	ترکی کا مستقبل	اکتوبر ۲۳	۲۲۴-۲۱۳
۲۲۸۱	قدوسی (محمد الیاس)	صوفیائے کرام اور ہندوستانی سماج	اکتوبر ۸۳	۴۴-۴۷
۲۲۸۲	قریشی (اشتیاق حسین)	ایوان اعلیٰ	اگست ۳۳	۱۵۰-۲۳۱
۲۲۸۳	-	سیاسی زندگی	مئی ۳۳	۱۵۰-۱۳۴
۲۲۸۴	-	فیڈریشن یا وفاق	اگست ۳۵	۵۹۳-۵۷۹
۲۲۸۵	قریشی (بدرالدین)	جامعہ اور آج کے تقاضے	ستمبر ۹۱	۵۸-۵۶
۲۲۸۶	قریشی (برکت علی)	اسباب زوال بنی امیہ	مارچ ۲۵	۱۴۵-۱۴۹
۲۲۸۷	قریشی (حکیم الدین)	جدید فارسی شاعری میں نئے	جون ۷۴	۳۰۷-۲۹۶

۲۲۸۸	قریشی (عبد الرزاق)	ایم۔ اے۔ ادکالج علی گڑھ: پس منظر اور اغراض و مقاصد	جولائی ۶۱	۳۷۴-۳۸۱
۲۲۸۹	-	چینی مسلمان اور جاپان	جولائی ۴۳	۳۶-۳۰
۲۲۹۰	قریشی (عبد المجید)	آنرہیل جیشن سید محمود مرحوم	دسمبر ۶۲	۳۰۹-۳۰۱
۲۲۹۱	-	کتابیں جو چھپ نہ سکیں	جولائی ۶۳	۳۹-۲۶
۲۲۹۲	قرآقبال	مولانا محمد علی جوہر: چند خطوط	مئی ۷۹	۲۷۲
۲۲۹۳	قرر نہیں	اردو افسانہ اور ناول	فروری ۶۲	۳۳-۲۷
۲۲۹۴	قرر نہیں	نیگور کا اثر اردو نثر پر	مئی ۶۱	۳۹۱-۳۸۶
۲۲۹۵	قرر غفار	ایرانی فن تعمیر کے اثرات دکن میں	مارچ ۸۷	۲۷-۷
۲۲۹۶	-	"تاریخ جہانکشاہی جوہی"	مارچ ۸۳	۲۹-۲۱
۲۲۹۷	-	چهار مقالہ کی ادبی اور تاریخی اہمیت	اگست ۸۷	۳۷-۲۸
۲۲۹۸	-	سلجوقی دور کا فارسی ادب ایک مختصر جائزہ	فروری ۸۵	۲۱-۱۶
۲۲۹۹	-	عبد غزنوی کی ادبی سرگرمیاں	جنوری ۸۳	۵۲-۳۷
۲۳۰۰	-	فرخی	جنوری ۸۶	۳۶-۳۶
۲۳۰۱	-	قابوس نامہ عنصر المعالی	نومبر ۸۳	۳۰-۲۶
۲۳۰۲	-	ہندوستان اصطخری کی نظر میں	جون ۸۵	۲۲-۷
۲۳۰۳	قیصر (زاہد رضوی)	یمن کا قدیم تمدن: تین ہزار سال پرانی تہذیب	دسمبر ۴۲	۳۳۷-۳۲۹
۲۳۰۴	قیصر سرمست	دو حکمران عمر فاروق اور عالمگیر	دسمبر ۶۵	۳۲۹-۳۰۸
۲۳۰۵	قیوم قادر	تخلیق ادب اور سماج	نومبر ۸۳	۲۶-۲۳
۲۳۰۶	کاظم علی خاں	"خطوط غالب" مرتبہ مہیش پرشاد: رقعات غالب کی تاریخیں	فروری ۸۳	۵۲-۳۵

۲۳۰۷	کاظم علی خاں	”اردوئے معلیٰ“ حصہ دوم پر ایک نظر	اپریل ۸۱	۱۹۷-۲۰۲
۲۳۰۸	-	غالب اور معروف دہلوی	ستمبر ۸۰	۲۲۷-۲۵۳
۲۳۰۹	-	غالب کی اردو تقریظ نگاری	فروری ۸۳	۳۳-۴۲
۲۳۱۰	-	غشی نول کشور	فروری ۸۱	۸۳-۹۰
۲۳۱۱	کاظمی (ظاہر حسین)	کلام شبلی قوی اور سیاسی رجحانات	فروری ۸۷	۲۲-۳۲
۲۳۱۲	کالی پرشاد	اسکولوں میں تعطیلات	جنوری ۴۳	۲۳-۴۷
۲۳۱۳	-	انواہیں	دسمبر ۴۲	۳۲۳-۳۲۸
۲۳۱۴	-	چینی فلسفہ	جولائی ۴۳	۳۷-۴۱
۲۳۱۵	کامران (محمد کاظم)	غالب کی فارسی شاعری	جون ۷۵	۳۲۰-۳۲۹
۲۳۱۶	کامل (محمد)	ارتقاء عداد	جولائی ۴۰	۵۴۱-۵۵۰
۲۳۱۷	-	فلسفہ لغت	ستمبر ۳۹	۳۱۷-۳۲۳
۲۳۱۸	-	-	اکتوبر ۳۹	۴۳۰-۴۶۸
۲۳۱۹	کامل حسین	گیتا	ستمبر ۲۳	۱۳۵-۱۴۴
۲۳۲۰	کبیر احمد جاسی	احمد مخدوم دانش	جون ۷۵	۲۹۸-۳۰۶
۲۳۲۱	-	”اسرار التوحید“ ایک سرسری تعارف	نومبر ۷۸	۵۱۵-۵۲۲
۲۳۲۲	-	اقبال انشئی ٹیوٹ منزل بہ منزل	اگست ۸۳	۳۳-۴۸
۲۳۲۳	-	اقبال اور جدیدیت	جون، جولائی ۸۳	۱۳-۳۲
۲۳۲۴	-	ایرانی تصوف میں جوانمردی کا تصور	مئی ۸۶	۷-۲۷
۲۳۲۵	-	بیدل شخصیت اور ماحول	جنوری ۸۳	۷-۳۹
۲۳۲۶	-	تلمیخ داس کے عہد کی ایک فارسی رہائش	اپریل ۷۶	۲۰۹-۲۱۸
۲۳۲۷	-	جمہوریہ اسلامی ایران مسائل اور امکانات	نومبر ۸۱	۲۳-۳۶

جلد و نمبر	۲۷۰	اشاریہ رسالہ جامعہ
۲۰-۷	مارچ ۸۳	حبیب یوسفی سمرقندی
۲۵-۱۵	اپریل ۸۳	-
۲۸۵-۲۵۳	ستمبر ۷۹	حیات معنی: چند جھلکیاں
۵۱-۲۳	جنوری ۷۶	دانش اسکول کے تین شعراء: شاہین، حیرت، اسیرتی
۱۸۹-۱۸۱	اپریل ۷۸	ڈاکٹر ذبیح اللہ، ایک تعارف
۱۷-۳	جنوری ۹۲	سرور صاحب
۳۰-۷	جون ۸۳	عبدالسلام دیہاتی
۱۳-۷	اکتوبر ۹۰	عبداللطیف عباسی گجراتی
۴۷-۳۹	ستمبر ۸۲	غنی کشمیری
۵۳۲-۵۲۲	اکتوبر ۷۶	محمد شاہی عہد کی ایک نادر فارسی مثنوی
۱۲-۵	جنوری ۹۳	نسیم قریشی صاحب: کچھ یادیں کچھ باتیں
۴۳-۳۹	مارچ ۸۳	ترقی پسند تحریک اور اردو افسانہ
۷۹-۷۰	فروری ۸۸	عقل کی آواز
۲۵۴-۲۳۱	اپریل ۲۷	سہل بن ہارون
۳۰۶-۲۹۳	اکتوبر ۳۱	شام میں آثار قدیمہ کے عجائب خانے ترجمہ ابو حمزہ حسنی
۱۲۵-۱۲۲	مارچ ۷۰	اردو کا مقدمہ
۳۷۴-۳۶۷	نومبر ۴۱	اندرون مصر
۲۳۲۸	کبیر احمد جانی	کرامت علی کرامت
۲۳۲۹	-	کرپانی
۲۳۳۰	-	(جے۔ بی۔)
۲۳۳۱	-	کرد علی
۲۳۳۲	-	-
۲۳۳۳	-	کرشن چندر
۲۳۳۴	-	کرمانی
		(شفقت اللہ)

۲۳۳۵	کرمانی (شفقت اللہ)	روس میں کتابوں کی اشاعت	مارچ ۴۵	۳۷-۳۰
۱۹۳۶	-	ریڈیائی جنگ	فروری ۴۴	۱۱۵-۱۰۱
۲۳۳۷	-	ہٹلر اور پیچولین	اکتوبر ۴۲	۲۲۲-۲۱۱
۲۳۳۸	کریم الرضا خاں	شاعری	ستمبر ۳۰	۱۹۵-۱۸۱
۲۳۳۹	کماں رہا (سجے سی)	دیہی صنعتیں اور دیہات کی نئی تعمیر	جنوری ۳۶	۷۲-۵۷
		ہندوستانی زندگی میں گاؤں کی اہمیت		
۲۳۵۰	-	-	فروری ۳۶	۱۷۲-۱۵۷
۲۳۵۱	کول (بی۔ن)	پائیدار معیار قدر سونایا کچھ اور	فروری ۳۳	۵۱-۳۹
۲۳۵۲	-	ہندوستان کے تعلیم یافتہ طبقہ کی بے روزگاری ترجمہ شفیق الرحمن قدوائی	مارچ ۳۶	۲۱۸-۲۰۳
۲۳۵۳	کول (کشن پرشاد) اور بشیر	دوسرے رسالے اور اردو ہندی کا جھگڑا	مئی ۳۶	۲۸۱-۲۷۲
۲۳۵۴	کوکن (محمد یوسف)	انتہائی جنوب ہند میں عربی زبان و ادب کا فروغ	دسمبر ۷۳	۳۲۰-۳۱۵
۲۳۵۵	کھوسلا (رام پرساد)	پریم چند اور ہندوستانی زبان	جولائی، اگست ۸۹	۵۰-۳۹
۲۳۵۶	کیفی (برج موہن دت تریہ)	ہماری زبان	اکتوبر ۳۶	۸۷۸-۸۶۳
۲۳۵۷	کیفی (حنیف)	اردو شاعری میں سانیٹ: ایک جائزہ	اکتوبر ۷۳	۲۰۳-۱۸۳

۳۱۹-۳۰۸	۷۲ دسمبر	۲۳۵۸	کئی (حنیف) اردو کی تعلیم کے اغراض و مقاصد
۳۱-۲۷	۹۰ ستمبر	۲۳۵۹	جزل بخت خاں جنگ آزادی
			۱۸۵۷ کا عظیم مجاہد
۵۳-۳۵	۸۳ جون	۲۳۶۰	ہندو پاک میر تقی میر سیمینار
۱۰۲-۹۵	۷۳ اگست	۲۳۶۱	یونیورسٹیوں میں اردو کی تعلیم چند
			مسائل
۶۵۹-۶۵۳	۷۶ دسمبر	۲۳۶۲	گاندھی (اندرا) خطبہ جلسہ تقسیم اسناد جامعہ ۱۳ نومبر
			۱۹۷۶
۱۱۹-۹۳	۳۳ اگست	۲۳۶۳	گاندھی (موہن) اخلاقی دیوالے کے آثار ترجمہ عابد
			داس کرم چند (حسین)
۲۰۲-۱۸۹	۳۳ ستمبر	۲۳۶۴	-
۹-۲	۳۰ جولائی	۲۳۶۵	"تلاش حق" کے چند اوراق ترجمہ
			عابد حسین
۴۶-۴۹	۹۰ اپریل	۲۳۶۶	جامعہ میں مہاتما گاندھی کی تشریف
			آوری
۸۸۹-۸۸۸	۳۶ اکتوبر	۲۳۶۷	مہاتما گاندھی کا خط سندر لال جی
			کے نام
۴۷۱-۴۶۹	۳۶ مئی	۲۳۶۸	مہاتما گاندھی کی ہندی یعنی
			ہندوستانی
۸۰-۷۰	۶۹ نومبر	۲۳۶۹	ہندوستان کی قومی زبان ہندوستانی
۵-۳	۶۹ نومبر	۲۳۷۰	ہندو مسلم اتحاد
۷۸-۶۹	۳۳ جنوری	۲۳۷۱	گماڑ (کیمپ) جمیۃ الشباب المسلمین ترجمہ سعید انصاری

۲۳۰-۲۱۲	مارچ ۳۵	مطلع اسلام ترجمہ ابن حسن	مکھن (ایڈورڈ)	۲۳۷۲
۱۳۲-۱۱۹	ستمبر ۷۰	ترکی اور روس کے تعلقات ترجمہ عبداللطیف اعظمی	کرتلی (عصمت)	۲۳۷۳
۲۳۹-۲۳۱	نومبر ۶۷	خطبہ جلسہ تقسیم اسناد جامعہ، ۲۹ اکتوبر ۱۹۶۷	کنگولی (بی۔ این)	۲۳۷۴
۱۹-۶	اکتوبر ۹۲	مارٹش کا اردو ادب	گودز (صابر)	۲۳۷۵
۲۸-۲۱	اکتوبر ۹۲	نیشنل اردو انسٹی ٹیوٹ اور اس کی کامزاریاں ترجمہ جبین انجم	گودز (مریم)	۲۳۷۶
۲۳-۲۹	اگست ۸۸	خوب گیسو دراز کی تعلیمات	گورنر (نظام الدین)	۲۳۷۷
۲۳۷-۲۳۰	مارچ ۶۱	تہذیب و تمدن ترجمہ ضیاء الحسن فیروزی	گوکلب (ضیا)	۲۳۷۸
۲۲۲-۲۱۵	مئی ۲۶	ہزار سالہ جرمن ادب ترجمہ ذاکر حسین	گولڈ ایلکین (مورس)	۲۳۷۹
۲۳-۱۸	اپریل ۹۰	لاہور میں اردو شاعری کی قدیم روایت ۱۸۵۷ تک	گوبہ نوشاہی	۲۳۸۰
۲۲۹-۲۵۰	ستمبر ۹۰	عرب شاعری و ادبیات میں نبوی سے پیشتر ترجمہ سید حسن برنی	گوبہ (این)	۲۳۸۱
۲۲-۲۴	جولائی ۲۹	ہندوستان اور مسند قیام ترجمہ ابراہیم احمد خان	لاچر رائے	۲۳۸۲
۲۷۲-۲۶۰	مئی ۲۰	مناجات	لطیف الدین احمد اکبر آبادی	۲۳۸۳

۳۲۲-۳۱۳	دسمبر ۷۱	مسلم پرسنل لائے متعلق ایک اہم	لطفی (دانیال)	۲۳۸۴
		عدالتی فیصلہ ترجمہ مشیرالحق		
۳۵-۲۶	اپریل ۸۳	بابا رتن بندی	لون (غلام قادر)	۲۳۸۵
۴۹-۳۶	اگست ۹۲	چنگیز خاں ترجمہ عزیز احمد	لیم (ہیرلڈ)	۲۳۸۶
۶۰-۴۳	ستمبر ۹۲	-	-	۲۳۸۷
۴۳-۲۶	نومبر ۹۲	-	-	۲۳۸۸
۴۳-۲۸	دسمبر ۹۲	-	-	۲۳۸۹
۶۰-۴۲	جنوری ۹۳	-	-	۲۳۹۰
۵۰-۴۵	فروری ۹۳	-	-	۲۳۹۱
۴۵-۳۱	مارچ ۹۳	-	-	۲۳۹۲
۵۲-۴۶	اپریل ۹۳	-	-	۲۳۹۳
۵۷-۴۱	مئی ۹۳	-	-	۲۳۹۴
۴۸-۴۳	جون ۹۳	-	-	۲۳۹۵
۴۵-۳۰	ستمبر ۹۳	-	-	۲۳۹۶
۴۶-۲۹	اکتوبر ۹۳	-	-	۲۳۹۷
۵۴۳-۵۳۷	جولائی ۳۵	ادبیات کا مستقبل ترجمہ محمد عاقل	یوس (ڈے)	۲۳۹۸
۱۹-۹	اپریل ۳۶	سوویت روس کا ایک مدرسہ ترجمہ	لیون (ڈینا)	۲۳۹۹
		برکت علی فراق		
۵۱-۴۶	جولائی ۷۳	انحطاط کوہ	ماجد حسین	۲۴۰۰
۲۲-۱۷	جنوری ۶۵	جغرافیائی حالات کا داخلی سیاست	-	۲۴۰۱

۲۳۰۲	ماجد حسین	جنوب مغربی ایشیا: جغرافیائی رنگ رنگی اور سیاسی اہمیت	اگست ۶۳	۳۲۹-۳۳۵	جلد پنجم
۲۳۰۳	-	چنانوں میں عمل فرسودگی	جولائی ۷۳	۳۱-۳۵	
۲۳۰۴	-	رڑکی شہر ثقافتی اور جغرافیائی مطالعہ	ستمبر ۹۳	۱۳-۱۷	
۲۳۰۵	-	زلزلے	جون ۷۳	۳۳۷-۳۵۶	
۲۳۰۶	-	زندگی پر آب و ہوا کا اثر	مارچ ۷۳	۱۵۲-۱۶۲	
۲۳۰۷	ماجد علی خاں	برصغیر کے ممتاز صوفیاء اور مبلغین: ساتویں تا گیارہویں صدی عیسوی میں	نومبر ۷۷	۶۰۹-۶۱۶	
۲۳۰۸	-	-	اکبر ۷۷	۶۴۲-۶۴۸	
۲۳۰۹	-	تصوف اور صوفی الفاظ کی تحقیق	مئی ۷۸	۲۳۲-۲۵۶	
۲۳۱۰	-	شکاگو اور آہوا سٹیٹ یونیورسٹی	فروری ۸۹	۶۰-۶۷	
		مرید کی فائز			
۲۳۱۱	مارس (ہارل)	اعلان اشتراکی	مئی ۳۵	۳۱۶-۳۳۰	
۲۳۱۲	مارگولیتھ	عربی شاعری کی ابتدا: ترجمہ عبد العلیم احراری	دسمبر ۲۵	۲۳۳-۲۴۲	
۲۳۱۳	-	-	جنوری ۲۶	۵۰۹-۵۱۸	
۲۳۱۴	-	-	فروری ۲۶	۱۰۴-۱۱۳	
۲۳۱۵	-	-	مارچ ۲۶	۱۷۹-۱۸۹	
۲۳۱۶	مانک رام	صراحت: مراسلہ (گل رعنا از غالب)	مارچ ۷۷	۱۵۸-۱۵۹	
۲۳۱۷	-	غالب اور ابوالکلام آزاد	اپریل ۸۳	۷-۱۳	

۱۰۰-۹۵	۳۳ فروری	غالب کی اردو خطوط نویسی کے آغاز	-	۲۳۱۸
		کی تاریخ		
۱۵۵-۱۵۲	۶۸ مارچ	مولانا ابوالکلام آزاد کی ادبی	-	۲۳۱۹
		خدمات		
۲۰-۷	نومبر ۸۶	مومن جانناز: مصداق لولاک	-	۲۳۲۰
۱۹۰-۱۷۳	۳۲ مارچ	نادر خطوط غالب مرتبہ رسا ہدانی پر	-	۲۳۲۱
		ایک نظر		
۱۵-۲	۳۱ جنوری	ہندوستانی روزنامہ	ہٹیکہ (ایڈون)	۲۳۲۲
۱۰-۲	۳۷ مارچ	مان اور نو جوان ترجمہ حامد علی خاں	مان ہام (کارل)	۲۳۲۳
۱۰۳-۹۰	۳۱ فروری	اندلس میں اسلامی فتوحات کا	مان (محمد زکریا)	۲۳۲۴
		درخشاں عہد		
۲۵۲-۲۲۵	۳۱ اپریل	-	-	۲۳۲۵
۵۱۶-۵۰۱	۳۱ جون	-	-	۲۳۲۶
۸۰-۶۰	۳۱ جولائی	-	-	۲۳۲۷
۱۶۰-۱۳۵	۳۱ اگست	-	-	۲۳۲۸
۲۴۸-۲۲۳	۳۱ ستمبر	-	-	۲۳۲۹
۳۴۳-۳۲۸	۳۱ اکتوبر	-	-	۲۳۳۰
۴۴۴-۴۲۵	۳۱ نومبر	-	-	۲۳۳۱
۵۳۶-۵۱۷	۳۱ دسمبر	-	-	۲۳۳۲
۲۷۵-۲۷۱	۲۹ اپریل	شخصیت اور تاریخ	۱۰ میں نے	۲۳۳۳
		ترجمہ محمد مجیب	(فرید رش)	

۱۱-۳	۳۶ فروری	متحدہ اقوام کا منشور اور ان کی بین الاقوامی تنظیم	—	۲۳۳۴
۹۴-۸۸	۶۶ فروری	مجنوں گورکھپوری۔ غلام ربانی تاباں "حدیث دل" میں	—	۲۳۳۵
۱۸۱-۱۷۳	نومبر ۷۰	آپا جان مس گرڈا فلیس بورن	—	۲۳۳۶
۱۷۹-۱۷۵	اکتوبر ۷۲	آزادی کا سفر	—	۲۳۳۷
۱۲-۸	۶۳ جنوری	آزادی کی قیمت	—	۲۳۳۸
۳۶۱-۳۵۵	ستمبر ۷۶	آزادی کے لوازمات: میل جول اور رواداری	—	۲۳۳۹
۱۳-۱۲	۷۲ جنوری	ابو جہل اور اس کا ٹولہ	—	۲۳۴۰
۷۲-۷۴	اگست ۷۲	اجمعی مسلمان کا تصور	—	۲۳۴۱
۸-۳	۴۳ جنوری	ادب اور ادیب کا مقصد	—	۲۳۴۲
۶۱-۵۹	اگست ۶۵	اختر حسین فاروقی مرحوم	—	۲۳۴۳
۱۹۸-۱۹۶	نومبر ۷۰	—	—	۲۳۴۴
۱۵-۲	۴۶ جنوری	اسلام کا جماعتی نظام	—	۲۳۴۶
۲۴۸-۲۳۱	مئی ۷۰	اسلام میں افراد کے ضمیر کا مقام	—	۲۳۴۷
۳۰۲-۲۸۹	جون ۷۰	—	—	۲۳۴۸
۲۰-۲	نومبر ۴۵	اسلامی تہذیب	—	۲۳۴۹
۱۶-۱۵	۷۲ جنوری	اسلامی سیاست	—	۲۳۵۰
۳۱-۲۰	مارچ ۲۹	افسانہ نویسی	—	۲۳۵۱
۱۶۱-۱۵۶	ستمبر ۷۳	امراؤ جان ادا ترجمہ محمد ذاکر	—	۲۳۵۲
۳۱۷-۳۱۳	ستمبر ۸۶	امیر خسرو ترجمہ محمد ذاکر	—	۲۳۵۳

۱۵-۷	۲۳۵۴	مجیب (محمد)	انگریزی ادب، شاعری، جعفری، نومبر، دسمبر ۸۲	
			چوسر پہلا شاعر	
۱۵-۱	۲۳۵۵	-	۱۹۳۸ میں ممالک غیر ہندوستان جنوری ۳۹	
			کے حالات پر تبصرہ	
۱۱-۱	۲۳۵۶	-	۱۹۴۱ کے بین الاقوامی حالات پر جنوری ۴۲	
			تبصرہ	
۱۱-۱	۲۳۵۷	-	۱۹۳۹ میں یورپ پر کیا گزری جنوری ۴۰	
۷-۲	۲۳۵۸	-	ایک تصویر فروری ۲۹	
۲۱۴-۲۰۹	۲۳۵۹	-	ستمبر، -	
			اکتوبر ۸۶	
۱۶۵-۱۵۹	۲۳۶۰	-	ایک تھیں خطبہ (شبلی نیشنل کالج) اپریل ۶۵	
۱۵-۷	۲۳۶۱	-	ایک مترجم کی سرگزشت (کلام فروری،	
			غالب کا ترجمہ) مارچ ۶۹	
۱۴۷-۱۴۴	۲۳۶۲	-	بابر نامہ جنوری ۶۲	
۱۱-۳	۲۳۶۳	-	بین الاقوامی مفاہمت اور نصاب کی جولائی ۶۲	
			کتابیں	
۲۱۷-۲۱۵	۲۳۶۴	-	پاکستان کے دانشوروں سے اپریل ۷۲	
۱۱-۷	۲۳۶۵	-	پاکستان میری نظر میں جنوری ۷۲	
۱۳-۲	۲۳۶۶	-	پرانے صوفی اور نئی تعلیم اپریل ۴۷	
۱۶۳-۱۱۵	۲۳۶۷	-	پسندیدہ شخصیت جنوری ۶۱	
۲۳۰-۲۲۷	۲۳۶۸	-	پندت جواہر لال نہرو کا انتقال مئی ۶۴	
۲۵۷-۲۵۱	۲۳۶۹	-	پولینڈ کی خارجی حکمت عملی مارچ ۳۷	

جلد و نمبر	۲۷۹	اشاریہ رسالہ جامعہ
۱۷-۶	جنوری ۹۰	تاریخ ہند کا مفہوم ترجمہ محمد عرفان
۱۳-۳	نومبر ۶۰	ترجمان کا منصب
۱۲۳-۱۱۵	ستمبر ۶۶	ترکی پر ایک نظر
۶۰-۵۳	نومبر، دسمبر ۳۶	تعلیم اور جماعتی کام
۶۸-۵۹	فروری ۶۳	تعلیم اور روایتی تدریس ترجمہ عبداللطیف اعظمی
۱۷۳-۱۷۱	اکتوبر ۶۳	تعلیم کا فلسفہ
۱۸-۳	جولائی ۶۷	تقسیم ہند کا پس منظر ترجمہ انور صدیقی
۲۹-۱۷	جنوری ۸۹	-
۳۲۲-۳۱۸	ستمبر، اکتوبر ۸۶	تہذیب
۳۱۲-۳۰۵	ستمبر، اکتوبر ۸۶	جامعہ کالج کی تاریخ اور اس کی اہمیت ترجمہ محمد ذاکر
۱۳۱-۱۲۳	ستمبر ۶۲	جرمنی کا ایک اور سفر مذہبی رہنماؤں کی کانفرنس میں شرکت کی تفصیل
۲۳۰-۲۲۷	مئی ۶۴	جواہر لال نہرو
۷-۳	جولائی ۶۵	-
۷۴-۵۹	فروری ۴۳	جنگ کے تین سال
۱۴-۱۳	جنوری ۷۲	جہاد کی حقیقت

۱۶۰-۱۵۴	نمبر ۷۰	چوتھے امیر جامعہ ڈاکٹر ذاکر حسین	مجیب (محمد)	۲۴۸۶
۱۹۶۹-۱۹۶۳				
۲۸-۱۸	اپریل ۲۸	حقیقت اور افسانہ	-	۲۴۸۷
۸-۳	جنوری ۲۵	حکیم اجل خاں	-	۲۴۸۸
۶-۳	جنوری ۶	-	-	۲۴۸۹
۱۰۶-۹۷	فروری ۳۵	خالدہ ادیب خانم	-	۲۴۹۰
۵۶۸-۵۶۳	ستمبر ۶۱	خطبہ استقبالیہ بین الاقوامی کانفرنس	-	۲۴۹۱
۲۹۰-۲۸۳	جون ۶۶	خطبہ افتتاحیہ یونیورسٹیوں کے اردو استادوں کی آل انڈیا کانفرنس	-	۲۴۹۲
۲۳۳-۲۲۷	نمبر ۶۵	خطبہ یوم تاسیس جامعہ	-	۲۴۹۳
۱۰-۸	مارچ ۹۱	خیالات	-	۲۴۹۴
۵۳۳-۵۲۷	جولائی ۳۷	دانتے	-	۲۴۹۵
۱۹۸-۱۹۵	اپریل ۶۳	در کے اندیشے	-	۲۴۹۶
۱۳۱-۱۲۴	ستمبر ۳۳	دوسرا محاذ	-	۲۴۹۷
۲۸۸-۲۸۳	جون ۶۷	ڈاکٹر ذاکر حسین: ایک خاکہ	-	۲۴۹۸
۲۴۰-۲۱۵	ستمبر، اکتوبر ۸۶	ڈاکٹر اقبال	-	۲۴۹۹
۵۳۳-۵۲۳	جون ۳۸	ڈاکٹر محمد اقبال مرحوم	-	۲۵۰۰
۳۷۸-۳۶۹	جون ۶۹	ذاکر حسین	-	۲۵۰۱
۱۲۴-۱۱۹	مارچ ۷۳	رمضان علی	-	۲۵۰۲
۴۳۹-۴۲۳	جون ۳۷	روس کی موجودہ حالت	-	۲۵۰۳
۱۰۳۹-۱۰۳۵	دسمبر ۳۷	روس میں اندرونی کشمکش	-	۲۵۰۴

۲۵۰۵	حبیب (محمد)	روسی انقلابی شاعری	جون ۲۶	۳۸۴-۳۷۷
۲۵۰۶	-	روسی طرافت	نومبر ۴۰	۸۶۷-۸۶۱
۲۵۰۷	- مترجم	روسی مسلمانوں کا ادب	نومبر ۳۵	۹۲۰-۹۰۶
۲۵۰۸	-	-	دسمبر ۳۵	۹۸۷-۹۷۷
۲۵۰۹	-	روس	اپریل ۳۷	۲۹۵-۲۷۱
۲۵۱۰	-	ریڈ یوٹقریر (انشائیے)	دسمبر ۶۷	۲۹۰-۲۸۷
۲۵۱۱	-	زمین والوں کا تمدن	دسمبر ۲۵	۲۳-۱۸
۲۵۱۲	-	سر سید کی معنویت موجودہ دور میں	مئی ۷۲	۱۲-۷
۲۵۱۳	-	سیاست اور جنگ	اگست ۲۳	۵۷-۵۱
۲۵۱۴	-	سیکولرزم ترجمہ صادق ذکی	اپریل ۷۷	۱۹۶-۱۸۹
۲۵۱۵	-	شرعی قانون کی تبدیلی	فروری ۶۴	۸۰-۷۴
۲۵۱۶	-	شفیق الرحمن قدوائی ۱۹۵۳-۱۹۰۱	نومبر ۷۰	۱۸۶-۱۸۲
۲۵۱۷	-	شیخ فرید حنیف شکر	جنوری ۷۰	۱۰-۷
۲۵۱۸	-	صوبہ بہار میں اردو کانفرنس	اکتوبر ۳۷	۸۲۰-۸۰۹
۲۵۱۹	-	عبادت	جنوری ۳۷	۱۰-۱
۲۵۲۰	-	عہد وسطی کے ہندوستان کی تاریخ ترجمہ محمد خلیق وغیرہ	جنوری ۶۶	۱۸-۳
۲۵۲۱	-	-	ستمبر،	۲۶۶-۲۵۱
۲۵۲۲	-	غالب پر ایک نظر	اکتوبر ۸۹	۳۲۰-۳۱۱
۲۵۲۳	-	-	ستمبر،	۲۸۲-۲۷۳
			اکتوبر ۸۹	

جلد و نمبر	۲۸۲	اشادہ رسالہ جامعہ	
۳۵۶-۳۵۱	جولائی ۶۱	غالب کے تین شعر	مجیب (محمد) ۲۵۲۳
۱۶۳-۱۶۱	ستمبر ۶۶	فن تعمیر مرتبہ عبداللطیف اعظمی	- ۲۵۲۵
۳۳-۲۸	جنوری ۳۶	قستان میں مسلمانوں کی ایک جماعت	- ۲۵۲۶
۸-۲	اکتوبر ۴۳	فتون لطیفہ	- ۲۵۲۷
۳۰۰-۲۸۲	دسمبر ۶۲	قومی دفاع اور ہماری ذمہ داریاں	- ۲۵۲۸
		ترجمہ عبداللطیف اعظمی	
۱۱۶-۱۰۷	مارچ ۶۵	قومی یک جہتی ترجمہ ریاض الرحمن	- ۲۵۲۹
		خاں شیر والی	
۱۱-۷	اکتوبر ۸۲	کوڑھیوں کا خادم سب کا بھائی	- ۲۵۳۰
		(فرانس آف ایسی)	
۳۳-۳۰	دسمبر ۸۸	کیمر کے دیس میں	- ۲۵۳۱
۱۲۰-۱۱۵	مارچ ۶۳	گاندھی جی	- ۲۵۳۲
۶۳-۵۹	فروری ۶۶	گاندھی جی کہاں	- ۲۵۳۳
۲۷۲-۲۶۷	ستمبر،	-	- ۲۵۳۴
	اکتوبر ۸۶		
۷۲-۶۳	فروری ۷۰	گردناک	- ۲۵۳۵
۱۶۲-۱۵۳	ستمبر،	مجیب صاحب کا ایک تاریخی خط	- ۲۵۳۶
	اکتوبر ۸۶		
۵۳-۵۱	نومبر ۶۱	مجیب صاحب کا سفر کیٹڈا	- ۲۵۳۷
۳۹-۱۷	ستمبر،	مجیب صاحب کی خود نوشت سوانح	- ۲۵۳۸
	اکتوبر ۸۶		

۲۵۳۹	مجیب (محمد)	نراج	مارچ ۲۷	۱۸۵-۲۰۱
۲۵۴۰	-	مذہب اور جدید زندگی کے تقاضے	دسمبر ۷۲	۲۸۷-۲۹۸
۲۵۴۱	-	مذہبی ارتقا کے نظریے	نومبر ۳۳	۳۰۳-۳۱۲
۲۵۴۲	-	مسرت آفریں یادیں ترجمہ عبداللہ	اگست ۷۳	۶۳-۶۷
		ولی بخش قادری		
۲۵۴۳	-	مغربی ایشیا اور عالمی مسائل	مئی ۶۴	۲۷۱-۲۸۳
۲۵۴۴	-	مغربی دنیا پر ایک نظر	مارچ ۶۲	۲۷۵-۲۸۲
۲۵۴۵	-	-	اپریل ۶۲	۳۲۱-۳۳۷
۲۵۴۶	-	مقدمہ برآزادی بل	دسمبر ۲۷	۱۵-۲۸
۲۵۴۷	-	-	جنوری ۲۸	۲۹-۴۹
۲۵۴۸	-	ملکوں کی دولت مندی کا اندازہ کس	ستمبر ۳۹	۲۷۱-۲۸۸
		طرح کیا جاتا ہے		
۲۵۴۹	-	مولانا اسلم مرحوم	مارچ، مئی ۸۲	۶۷-۷۰
۲۵۵۰	-	مولانا محمد علی آپ اپنی شکست کی	اپریل ۷۹	۹۱-۹۵
		آواز ترجمہ انور صدیقی		
۲۵۵۱	-	مہاتما گاندھی	اپریل ۶۹	۲۶۳-۲۶۹
۲۵۵۲	-	مہاتما گاندھی اور جامعہ طیبہ اسلامیہ	نومبر ۶۹	۶-۱۳
		ترجمہ ضیاء الحسن فاروقی		
۲۵۵۳	-	میر مرتضیٰ واعظ ملتانی اور گاندھی جی	اپریل ۶۱	۲۹۶-۳۰۲
۲۵۵۴	-	میری زندگی کا ناقابل فراموش واقعہ	نومبر ۶۲	۲۳۶-۲۳۷
۲۵۵۵	-	میں اور میرا ماحول	ستمبر ۷۲	۱۱۹-۱۲۵
۲۵۵۶	-	نئی دنیا پر ایک نظر	اگست ۷۰	۶۳-۷۸

جلد: نمبر	۲۸۴	اشاریہ رسالہ جامعہ
۹۸۸-۹۷۷	دسمبر ۳۷	۲۵۵۷ جیب (محمد) وردھا کی تعلیمی کانفرنس
۱۲۷-۱۱۵	مارچ ۶۶	۲۵۵۸ - ہماری تاریخ ترجمہ نذیر الدین مینا کی
۳۲۶-۳۲۳	ستمبر،	۲۵۵۹ - ہمارے رسول اور ہم
	اکتوبر ۸۶	
۸۰۶-۷۹۹	ستمبر ۳۶	۲۵۶۰ - ہندو فلسفہ
۹-۴	ستمبر ۸۹	۲۵۶۱ -
۳۶-۲۵	جنوری ۳۹	۲۵۶۲ - ہندوستان میں اسلامی تہذیب
۲۳۲-۲۲۱	ستمبر،	۲۵۶۳ -
	اکتوبر ۸۶	
۳۸-۲۴	فروری ۳۴	۲۵۶۴ - ہندوستان میں وفاقی حکومت
۷۰۹-۶۹۴	ستمبر ۳۵	۲۵۶۵ - ہندوستان کی تاریخ میں اصول
		جنگ کی اہمیت
۲۷۹-۲۷۴	مارچ ۳۶	۲۵۶۶ - ہندوستانی ڈرامہ
۲۴۰-۲۳۱	نومبر ۷۲	۲۵۶۷ - ہندوستانی مسلمان ترجمہ: النور
		صدیقی
۴۴۹-۴۳۸	جون ۴۰	۲۵۶۸ - ہندوستانی مسلمانوں کا تہذیب و
		تمدن کیا ہے
۴۴۵-۴۳۵	اپریل ۳۵	۲۵۶۹ - ہندوستانی مسلمانوں کا مستقبل
۲۳۴-۲۳۱	نومبر ۷۱	۲۵۷۰ - یادگار ذاکر حسین کے سنگ بنیاد کی
		تقریب، شیخ الجامعہ کی تقریر
۱۴۴-۱۴۷	اگست ۲۶	۲۵۷۱ - لینن کی کہانی کسانوں کی زبانی

۳۷-۳۲	۸۹ مئی	ایک گم نام مجاہد: نذر محمد خاں رام پوری	مجیب اشرف	۲۵۷۲
۳۲۷-۳۲۰	دسمبر ۷۵	برطانوی اقتدار اور لطف اللہ	-	۲۵۷۳
۵۳-۴۵	جولائی ۶۵	حضرت شاہ ولی اللہ کے سیاسی افکار	-	۲۵۷۴
۴۲-۴۷	اگست ۹۱	سر سید احمد خاں کے سیاسی افکار	-	۲۵۷۵
۱۶-۸	نومبر ۹۱	مشرقی بنگال کی فرانسیسی تحریک کے نمایاں پہلو	-	۲۵۷۶
۱۵-۶	نومبر ۸۹	مولانا حسرت موہانی، کامل آزادی کے علم بردار	-	۲۵۷۷
۳۷-۳۰	جنوری ۸۹	مولانا محمد علی اور ہندوستان کی قومی تحریک	-	۲۵۷۸
۳۰۱-۲۹۳	مارچ ۳۸	مسلم عوام کی تعلیم	محبت اللہ	۲۵۷۹
۲۴۷-۲۴۲	ستمبر ۳۸	اعین کی خانہ جنگی	محبت الحسن	۲۵۸۰
۲۵۲-۲۴۱	مئی ۳۹	سرمایہ داری اور فسطائیت	-	۲۵۸۱
۳۲۱-۳۱۴	اپریل ۴۱	حکومتوں کا پروپیگنڈہ	محبت الحسن خاں	۲۵۸۲
۴۲۹-۴۲۱	اکتوبر ۳۹	ہماری مشکلات کا حل	-	۲۵۸۳
۵۲-۴۷	جنوری ۶۶	بیدی کی افسانہ نگاری	محسنی (رضیہ)	۲۵۸۴
۲۷۳-۲۶۸	نومبر ۶۶	مثنویات میر پر ایک نظر	-	۲۵۸۵
۳۴-۱۸	جون ۴۷	اقبال اپنے خطوں کی روشنی میں	محسنی (شمس الرحمن)	۲۵۸۶
۳۷-۲۶	جون ۹۱	تعلیمی اداروں کی سماجی ذمے داریاں، ڈاکٹر ذاکر حسین کے تعلیمی نظریات اور تجربات کی روشنی میں	-	۲۵۸۷

جلد پنجم	۲۸۶	اشاریہ رسالہ جامعہ	
۵۵-۴۴	اکتوبر ۸۹	جامعہ کے چند معمار	۲۵۸۸ محسنی (شس الرحمن)
۴۶-۴۱	دسمبر ۸۹	جامعہ ملیہ اسلامیہ علی گڑھ میں	- ۲۵۸۹
۴۱-۱۲	اپریل ۸۹	جامعہ ملیہ اسلامیہ کی امتیازی	- ۲۵۹۰
		خصوصیات	
۵۵، ۴۹-۴۷	دسمبر ۹۱	قومی تعمیر اور جامعہ	- ۲۵۹۱
۸۵-۷۴	ستمبر،	مجیب صاحب: شخصیت کے چند	- ۲۵۹۲
	اکتوبر ۸۹	دلچسپ پہلو	
۸۸-۷۷	اگست ۶۲	محمود علی (میر) قدیم اردو صحافت کا جائزہ مرتبہ عابد	۲۵۹۳
		رضابیدار	
۵۴-۴۹	اپریل ۷۹	محمد علی کی یاد میں	- ۲۵۹۴
۴۰۶-۱۹۶	اپریل ۶۵	داغ: شاعر بزم نگاراں	۲۵۹۵ محمد احمد (اصلاحی)
۶۳-۶۰	جنوری ۳۴	حکیم سید سعید احمد اسعد ٹوکی	۲۵۹۶ محمد بن یوسف
		سورتی	
۵۰۸-۴۹۶	جنوری ۲۶	دائرة المعارف نظامیہ	- ۲۵۹۷
۴۸-۴۶	جنوری ۲۷	سفر حجاز	- ۲۵۹۸
۱۴۲-۱۳۰	فروری ۲۷	-	- ۲۵۹۹
۳۴۴-۳۰۹	جولائی،	سیرۃ النبیؐ اور مؤلفین سیرت کے	- ۲۶۰۰
	اگست ۲۳	فرائض	
۴۸۳-۴۶۸	ستمبر ۲۳	-	- ۲۶۰۱
۲۷-۲۲	جنوری ۲۳	سیرۃ النبیؐ پر ایک نظر	- ۲۶۰۲
۴۵۳-۴۴۹	جون ۳۱	تعلیم اور تعلقات باہمی	محمد علی ۲۶۰۳

۱۰-۵	۷۹ اپریل	حالات زندگی مرتبہ عبداللطیف اعظمی	محمد علی (مولانا)	۲۶۰۳
۵۰۳-۳۹۵	دسمبر ۳۸	خدا پرستی، ملت پروری وطن دوستی	-	۲۶۰۵
۳۱-۱۱	۷۹ اپریل	محمد علی کی آپ جی ترجمہ محمد سرور	-	۲۶۰۶
۸	نومبر، دسمبر ۷۹	مطابقات محمد علی	-	۲۶۰۷
۲۱۵-۲۰۸	ستمبر ۳۲	محمد علی کا ایک خط غلام بھیک نیرنگ کے نام	-	۲۶۰۸
۱۲۳-۱۲۰	فروری ۳۲	مولانا محمد علی مرحوم کا ایک خط قاضی عبدالغفار کے نام	-	۲۶۰۹
۲۱۸-۲۰۲	مارچ ۳۲	-	-	۲۶۱۰
۵۰۹-۵۰۲	جون ۳۲	-	-	۲۶۱۱
۱۷-۸	جولائی ۳۲	-	-	۲۶۱۲
۲۷۸-۲۶۹	نومبر ۲۳	نامہ جوہر	-	۲۶۱۳
۱۴-۸	جنوری ۲۳	-	-	۲۶۱۴
۲۵۷-۲۳۰	نومبر ۷۵	مولانا روم اور انسانیت ترجمہ شعیب اعظمی	محمد علی اسلامی نقد و شن	۲۶۱۵
۸۹۹-۸۹۱	اکتوبر ۳۶	ڈاکٹر سید محمود کا خط پنڈت نہرو کے نام	محمود (سید)	۲۶۱۶
۱۲-۷	جنوری ۸۳	ڈاکٹر مختار احمد انصاری	-	۲۶۱۷
۳۵، ۲۱-۹	اگست ۹۰	ڈاکٹر سید محمود اور قومی سیاست	محمود (محمد)	۲۶۱۸
۳۹۴-۳۹۳	دسمبر ۳۸	آزاد اسلامی اور قومی تعلیم	محمود الحسن	۲۶۱۹

جلد و نمبر	۲۸۸	اشاریہ رسالہ جامعہ
۳۶-۲۶	جامعہ لاہور کی میں عربی و فارسی مخطوطات اکتوبر ۸۴	۲۶۲۰
۳۷-۳۴	اپریل ۸۵	۲۶۲۱
۳۸-۳۳	جون ۸۵	۲۶۲۲
۳۹-۳۲	جولائی ۸۶	۲۶۲۳
۴۰-۳۱	اگست ۸۶	۲۶۲۴
۴۱-۲	جولائی ۸۷	۲۶۲۵
۴۲-۳	پندرہویں صدی کا ایک بدنام سیاسی مفکر نکولومیکاوولی مئی ۸۶	۲۶۲۶
۴۳-۲۷	جولائی ۸۶	۲۶۲۷
۴۴-۲۸	جولائی ۸۹	۲۶۲۸
۴۵-۱۷	نومبر ۸۴	۲۶۲۹
۴۶-۱۸	دسمبر ۸۶	۲۶۳۰
۴۷-۱۹	مارچ ۸۳	۲۶۳۱
۴۸-۲۸۵	اپریل ۸۳	۲۶۳۲
۴۹-۲۰	جون ۸۶	۲۶۳۳
۵۰-۷۸	جولائی ۸۱	۲۶۳۴
۵۱-۷۹	فروری ۸۳	۲۶۳۵
۵۲-۷۱	اکتوبر ۸۱	۲۶۳۶
۵۳-۲۵۹	نومبر ۸۱	۲۶۳۷
۵۴-۲۵۳	اگست ۸۳	۲۶۳۸

جلد پنجم	محمود کامل	دیکھئے ادیب، محمود کامل	
۵۹-۵۴	۲۶۳۸	مکوی (محمد حسین) مذہب لاشیت، ایک قدیم فلسفہ	جولائی ۳۰
		اسلوب جدید میں	
۴۹۱-۴۸۸	۲۶۳۹	مصر کے قدیم آثار: جدید	جون ۳۱
		انکشافات	
۴۶۰-۴۵۴	۲۶۴۰	محی الدین اردو رسم الخط اور بیج کی اصلاح کے	دسمبر ۳۳
		متعلق چند تجاویز	
۴۸-۴۳	۲۶۴۱	محی الدین احمد ترکیہ جدید میں تمدنی تحریک	جولائی ۲۷
۱۱۷-۱۰۸	۲۶۴۲	-	اگست ۲۷
۳۰-۲۳	۲۶۴۳	-	فروری ۲۸
۶۹-۶۵	۲۶۴۴	-	اپریل ۲۸
۵۵-۵۲	۲۶۴۵	-	جون ۲۸
۴۴-۳۰	۲۶۴۶	مختار احمد تدریس اور زائد نصاب مصروفیات	جنوری ۲۷
۲۸-۲۲	۲۶۴۷	مختار احمد (محمد) تعلیم میں کھیلوں کی اہمیت	ستمبر ۲۵
۲۶-۱۴	۲۶۴۸	دلی کی لاہور برادری	مئی ۲۵
۴۶-۴۳	۲۶۴۹	-	جون ۲۵
۴۶x۳۹	۲۶۵۰	-	جولائی ۲۵
۴۷-۴۷	۲۶۵۱	-	اگست ۲۵
۱۴۷-۱۴۰	۲۶۵۲	سائنس کی تعلیم	مارچ ۲۳
۴۴۰-۴۳۸	۲۶۵۳	صدر مدرس	دسمبر ۲۲
۲۱-۱۱	۲۶۵۴	طلبا میں پس افتادگی اور اس کو دور	فروری ۲۷
		کرنے کے طریقے	

جلد پنجم	۲۹۰	اشاریہ رسالہ جامعہ
۵۳۱-۵۱۸	ہندوستانی کارخانوں کے مزدور جولائی ۳۵	۲۶۵۵ -
۱۹۸-۱۹۶	ہوم ورک کی اہمیت اور اس کی تنظیم اپریل ۳۳	۲۶۵۶ -
۶۴۷-۶۴۳	جرمنی کا سفرنامہ اگست ۳۵	۲۶۵۷ مختار سنگھ
۴۶۹-۴۵۹	سیاسیات عالم کا خاکہ جون ۳۷	۲۶۵۸ مد ہوش (سنت پرشاد)
۲۷۸-۲۶۸	لودین کانفرنس کا پیغام نومبر ۷۴	۲۶۵۹ مذہب اور امن کانفرنس (لودین)
۵۷۸-۵۷۷	مراسلہ (ہندوستانی مسلمانوں میں خود اعتمادی کی ضرورت) جولائی ۳۵	۲۶۶۰ —
۱۶۳-۱۵۹	سید ظہیر الدین علوی مرحوم مارچ ۶۴	۲۶۶۱ مرتضیٰ حسین بلگرامی
۱۰۵-۹۵	مثنوی "ابرکرم" امیر مینائی مرحوم اگست ۶۳	۲۶۶۲ -
۴۰۲-۳۹۱	مسلمانوں کا تاریک مستقبل جون ۴۲	۲۶۶۳ منزل حسین
۲۶۶-۲۵۷	رجہ پیارے لال الفتی عظیم آبادی مئی ۷۸	۲۶۶۴ مسرت (محمد قیس)
۷۹-۷۰	ایک ہندو صوفی سوامی دو پکانند اگست ۶۳	۲۶۶۵ مسعود (وحید اختر)
۳۳۲-۳۲۳	حضرت حاجی امداد اللہ مہاجر کی جون ۶۳	۲۶۶۶ -
۴۲-۳۵	عربی زبان غیر ملکی زبانوں کے ستمبر ۸۱	۲۶۶۷ مسعود الرحمن
	نئے طریقے	
۲۳-۲۱	مختصر مدت کے عربی کورس: مسائل اگست ۸۳	۲۶۶۸ -
	اور ان کا حل	

۱۵-۷	۲۶۶۹	مسعود الرحمن خاں	بیسویں صدی کے نصف اول کی	جولائی ۸۶	جلد پنجم
			عربی خودنوشت سوانح عمریاں		
۳۰۰-۲۸۷	۲۶۷۰	مسعود حسین خاں	اردو کے لسانیاتی ادب کا جائزہ	جون ۷۴	
			ترجمہ غلیل احمد بیگ		
۱۶-۱۴	۲۶۷۱	-	خطبہ استقبالِ سیمینار فکر اسلامی کی	جنوری ۷۷	
			تشکیل جدید کا مسئلہ		
۱۲۹-۱۱۹	۲۶۷۲	-	خطبہ جلسہ تقسیم اسناد میرٹھ	مارچ ۷۴	
			یونیورسٹی		
۱۸-۱۵	۲۶۷۳	-	سکندر علی وجد: ایک تعارف	جنوری ۷۵	
۷۰-۶۶	۲۶۷۴	-	علی گڑھ مسلم یونیورسٹی کے	فروری ۷۷	
			سوسال		
۱۷۹-۱۷۵	۲۶۷۵	-	قومی خدمت کا پیکر راشٹرپتی فخر	اپریل ۷۷	
			الدین علی احمد		
۲۳-۸	۲۶۷۶	مسلم (محمد)	پاری علوم اور اسلام	فروری ۲۳	
۲۰-۹	۲۶۷۷	-	-	مارچ ۲۳	
۲۱-۱۴	۲۶۷۸	-	-	اپریل ۲۳	
۳۶۴-۳۵۸	۲۶۷۹	-	جمہور اور تصویت	دسمبر ۲۳	
۸-۲	۲۶۸۰	-	حسن بن صباح	مارچ ۲۸	
۲۰-۷	۲۶۸۲	-	سیاسی انقلابات کا اثر علوم ایران پر	جنوری ۲۳	
۲۶-۱۸	۲۶۸۳	-	مجموع اور اسلام	جون ۲۳	
۱۷۸-۱۶۲	۲۶۸۴	-	منصور حلاج	مارچ ۲۶	
۵۴-۴۷	۲۶۸۵	-	مسلم لیگ اور ملت کی تنظیم	جنوری ۳۹	

۲۶۸۶	موسیقی	فاشزم ترجمہ ذاکر حسین	نومبر ۳۵	۹۶۱-۹۵۳
۲۶۸۷	-	مسند فلسطین کا پس منظر	نومبر ۳۶	۹۷۵-۹۷۸
۲۶۸۸	مسیحیوں، (لوئی)	مولانا آزاد سے میری ملاقاتیں	فروری ۸۸	۱۵-۱۷
۲۶۸۹	-	"لاہور کی ملاقاتیں" ترجمہ یوسف حسین خاں	اکتوبر، نومبر ۲۷	۴۴-۶۴

حسین خاں

۲۶۹۰	مشاق احمد	بچوں کے لیے مناسب غذا	مارچ ۳۶	۲۶-۲۹
۲۶۹۱	مشاق علی خاں	نظم اقبال پر ایک سرسری تنقید	ستمبر ۳۸	۲۰۱-۲۱۳
۲۶۹۲	مشفق خوبہ	جلیل قدوائی	مئی ۸۸	۱۲-۲۹
۲۶۹۳	مشیر الحق	اردو ادب کا بہترین سرمایہ	اگست ۳۶	۲۱-۲۵
۲۶۹۴	-	امریکہ کے کالے مسلمان	جولائی ۶۸	۱۴-۳۴
۲۶۹۵	-	-	اگست ۶۸	۸۶-۱۰۷
۲۶۹۶	-	بحری آباد اور علمائے بحری آباد	جنوری ۸۲	۱۹-۴۰
۲۶۹۷	-	برصغیر میں نقد اسلامی کے ارتقا کا ایک	جنوری ۸۱	۷-۱۳

جائزہ

۲۶۹۸	-	رہ نور و شوق: ایک مکتوبی سفر نامہ	مارچ ۸۰	۱۶۱-۱۶۷
۲۶۹۹	-	سیکولر ہندوستان میں شریعت کے نفاذ کا نومبر، دسمبر ۸۲	دسمبر ۸۲	۱۶-۳۴

مسئلہ

۲۷۰۰	-	علماء اور ہندوستانی مسلم سیاست	اپریل ۸۰	۱۹۱-۲۱۴
۲۷۰۱	-	کالی قومیت: تاریخ اور پس منظر	مئی ۶۸	۲۴۸-۲۵۱
۲۷۰۲	-	مسلمان اور سیکولر ہندوستان	مئی ۹۰	۸-۱۳
۲۷۰۳	-	مشیر صاحب: بقلم خود (ماخوذ)	مئی ۹۰	۵-۷
۲۷۰۴	-	ملایا میں قانون شریعت	جنوری ۷۰	۱۱-۲۸

۲۰۱-۱۸۲	اپریل ۷۳	مولانا آزاد کی مذہبی سیاست	مشیر الحق	۲۷۰۵
۱۶۴-۱۵۹	مارچ، مئی ۸۲	مولانا اسلم: بحیثیت استاد	-	۲۷۰۶
۱۲۱-۱۱۶	مارچ، مئی ۸۲	مولانا اسلم کی "تاریخ القرآن" ایک	-	۲۷۰۷
جائزہ				
۳۶-۲۷	اگست ۸۵	مولانا اکبر آبادی ۱۹۰۸ء ۲۳ مئی	-	۲۷۰۸
۱۹۸۵ء				
۱۵-۷	اگست ۸۱	ہندوستان کا اسلامی معاشرہ	-	۲۷۰۹
۳۸-۳۵	جنوری ۷۵	ماسٹر عبدالحی	مشیر فاطمہ	۲۷۱۰
۱۲۳-۱۱۹	نومبر ۷۰	نرسری اسکول	-	۲۷۱۱
۳۶-۲۶	فروری ۸۶	مولانا جلال الدین ترجمہ شعیب اعظمی	مصطفیٰ احمد زادہ	۲۷۱۲
۲۶۱-۲۶۰	مارچ ۳۱	اپنی اصلاح اسلامی تقویم	مصطفیٰ علی	۲۷۱۳
۶۹۹-۶۹۵	ستمبر ۳۰	جنگ اور سکھ	- مترجم	۲۷۱۴
۵۳۴-۵۳۳	اکتوبر ۷۷	احسن الدین خاں بیان	مطلب (محمدی)	۲۷۱۵
(بیگم)				
۵۴۱-۵۳۲	نومبر ۷۸	احسن الدین خاں بیان دکن میں	-	۲۷۱۶
۱۰-۸	جون ۹۱	راجپوت گاندھی قبیلہ کی آنکھ کا تارا	مظفر حسین برنی	۲۷۱۷
۱۰۷-۹۳	مارچ، مئی ۸۲	یادوں کے چراغ	معظم جیراچوری	۲۷۱۸
(محمد)				
۱۰۱-۹۶	اگست ۶۲	اعلیٰ تعلیم اور جامعہ	معلم، فرضی نام	۲۷۱۹
۱۰۱-۹۸	فروری ۶۳	بین الاقوامی مفاہمت	-	۲۷۲۰
۳۸-۳۳	جنوری ۶۳	تعلیمی مسائل انسانی حقوق کا شعور	-	۲۷۲۱
۳۲۲-۳۱۷	دسمبر ۶۲	تعلیمی مسائل تربیت جسمانی	-	۲۷۲۲

۳۵-۳۰	جنوری ۶۳	تعلیمی مسائل: سیرت پاک کی تعلیم	معلم، فرضی نام	۲۷۲۳
۲۱۸-۲۱۳	اپریل ۶۳	کانوی اساتذہ کی تعلیم کا توسیعی پروگرام	-	۲۷۲۴
۱۵۹-۱۵۶	جنوری ۶۲	قومی یکجہتی اور تعلیم	-	۲۷۲۵
۲۸-۱۳	جنوری ۴۰	مسلمانان چین	معین الدین	۲۷۲۶
۹۵-۸۸	جنوری،	ہندوستانی سیاست میں محمد علی کا حصہ:	معین شاہر	۲۷۲۷
	فروری ۸۰	ترجمہ محمد خلیق		
۲۵۰-۲۴۰	مئی ۷۷	اولین مغل - عثمانی مراسلت	مغربی (نظام الدین)	۲۷۲۸
۶۰۰-۵۹۳	نومبر ۷۶	سلطنت دہلی کا آخری وزیر اعظم	-	۲۷۲۹
۲۴-۱۹	جنوری ۷۵	سلطنت مغلیہ اور دولت عثمانیہ کے تعلقات	-	۲۷۳۰
۸۲-۷۹	فروری ۳۳	مفید اعداد، نقشے	—	۲۷۳۱
۲۸-۷۹	جنوری ۷۳	ہندوستان اور دنیائے اسلام ترجمہ شاہ عبدالقیوم	مقبول احمد	۲۷۳۲
۹۶۲-۹۵۲	ستمبر ۴۰	بہار کی گمناہی کا اصل سبب	مقبول احمد (شاہ)	۲۷۳۳
۲۹۰-۲۸۳	اپریل ۴۲	تعلیمی اور موسیقی	مقبول الرحمن	۲۷۳۴
۶۸۳-۶۷۵	ستمبر ۴۰	ڈومنین انشٹس	-	۲۷۳۵
۱۱۷-۱۱۱	فروری ۴۱	سائنس اور مذہب	مقبول الرحمن	۲۷۳۶
۱۲۶-۱۱۶	فروری ۴۲	سائنس اور معاشرہ	-	۲۷۳۷
۲۸۱-۲۷۱	جون ۴۰	کچھ کلام انیس پر	مقبول حسین	۲۷۳۸
۲۷-۲۳	مئی ۲۸	چاند اور اس کے متعلق جدید ترین تحقیقات ترجمہ، ڈاکٹر حسین	المقططف	۲۷۳۹

جلد و نمبر	۲۹۵	اشاریہ رسالہ جامعہ
۳۲-۲۲	فروری ۸۵	اردو زبان کا رسم الخط
۳۶-۳۶	دسمبر ۸۳	مطبع طبعی: مشرقی ہندوستان کا ایک
		قدیم اردو پر لیس
۳۲۸-۳۲۰	جون ۳۵	محکومیت نسواں ترجمہ معین الدین
		انصاری
۵۱۷-۳۹۹	جولائی ۳۵	-
۶۱۵-۶۰۰	اگست ۳۵	-
۷۶۰-۷۳۶	ستمبر ۳۵	-
۶۱-۱۱	جنوری ۲۵	جامعہ نظامیہ ایران
		ملار موزی توحیدی
		- فرضی نام
۳۶۷-۳۶۰	اپریل ۳۸	ایران کی حالت جنگ عظیم کے بعد
		ملتش
		(ہر برٹ)
۲۹۰-۲۸۳	دسمبر ۶۶	جامعہ کا خطبہ کنوڈکیشن (۱۹۶۶)
۳۱۴-۳۰۷	جون ۷۵	سیکولرزم
۸۳-۷۷	جنوری ۴۱	اپنی اصلاح مسلمان اور تجارت
۱۰۶-۱۰۱	اگست ۶۶	آغا صاحب (عبدالرشید)
۲۰۶-۱۹۲	اپریل ۶۶	اردو شاعری اور عصری تقاضے
۲۲۰-۲۰۸	اکتوبر ۶۶	اردو شاعری کا ہندوستانی لب و لہجہ
۱۳۵-۱۳۷	فروری، مارچ ۶۹	شوخی انداز گفتار
۳۲-۳۲	جولائی ۶۶	میر، ایک عظیم ہندوستانی شاعر
۳۲-۲۷	جون ۲۳	جمہوریہ روس میں تعلیم
		منظور حسین
		(حافظ)

۴۶-۴۲	اکتوبر ۸۸	دور جاہلی میں قصے کہانیاں	منظور احمد خاں	۲۷۵۷
۳۰-۲۹	ستمبر ۸۷	کلیلہ و دمنہ کا بنیادی ماخذ	-	۲۷۵۸
۲۰-۱۶	اگست ۴۶	روس کی معاشی ترقی	منہاج محمد خاں	۲۷۵۹
۵۵-۴۳	جولائی ۴۷	لیبریا کی کہانی	-	۲۷۶۰
۱۳۳-۱۲۳	مارچ ۲۴	فلسطین برطانوی سیادت میں	مودودی (ابوالاعلیٰ)	۲۷۶۱
۲۳۳-۲۱۸	اپریل ۲۳	-	-	۲۷۶۲
۳۷۰-۳۲۵	نومبر ۲۶	ہندوستان میں علوم مشرقیہ کا مطالعہ اس کا	مودودی	۲۷۶۳
		آغاز و مستقبل ترجمہ سعید انصاری	(جیون جی جمشید)	
۵۳۳-۵۲۳	اکتوبر ۷۷	کوریہ میں اسلام کی اشاعت	مودودی مودودی	۲۷۶۴
		ترجمہ شہاد الدین انصاری	(ابوبکر)	
۲۸-۲۳	دسمبر ۴۴	امام عبید اللہ ابن الاسلم سندھی	موکی جارا اللہ	۲۷۶۵
۲۳-۹	مئی ۴۷	جامعہ اسلامیہ علیہ کا نظام تعلیم	-	۲۷۶۶
۳۷-۳۲	مارچ ۸۴	۱۷۱۷ء سے عہد کی شاعری ترجمہ کشور	مہر پاترا (ستیا	۲۷۶۷
		جہاں	کارنت)	
۵۰۹-۵۰۶	جون ۴۰	اپنی اصلاح تعلیم بالغاں اور خطبہ جمعہ	مہدی حسن	۲۷۶۸
۳۱۵-۳۰۳	جون ۶۷	آزادی ہند کی کہانی اور مولانا آزاد	مہر (غلام رسول)	۲۷۶۹
۲۶-۲۱	مارچ ۶۳	مولانا آزاد کی شخصیت کی چند جھلکیاں	-	۲۷۷۰
۶۰-۲۳	فروری ۸۸	مولانا ابوالکلام آزاد: مہر کے خطوط	-	۲۷۷۱
		شیروانی کے نام		
۲۲۸-۲۱۹	مارچ ۳۲	گیتا کے فارسی تراجم	مہیش پرشاد	۲۷۷۲
۳۵۸-۳۵۲	اپریل ۳۶	تغذیہ	میتھیوز	۲۷۷۳
			(ایم۔ کے)	

۲۸-۲۰	۷۱ جولائی	میر حسن (شاہ) امیر امان اللہ خاں کی اصلاحات ترجمہ:	۲۷۷۴
		محمد خلیق صدیقی	
۳۵-۳۲	۴۷ فروری	چند سیاسی افکار	۲۷۷۵
۱۵۲-۱۴۲	۷۹ اپریل	تحریک خلافت کا ہندوستانی مسلمانوں	۲۷۷۶
		پر اثر	
۲۲۰-۲۰۱	۷۳ اپریل	ملکی قانون کا مسئلہ	۲۷۷۷
۲۳۷-۲۳۱	۷۳ مئی	-	۲۷۷۸
۸۵-۶۳	۶۸ اگست	میکیادلی	۲۷۷۹
۲۵-۷	۶۹ جولائی	ہوبز کے سیاسی افکار	۲۷۸۰
۷۱-۶۷	۸۶ ستمبر، اکتوبر	پروفیسر مجیب، میرے شریف ترین	۲۷۸۱
		دوست	
۳۳۱-۳۱۷	۶۹ دسمبر	خطبہ جلسہ تقسیم اسناد جامعہ ۱۲۹ اکتوبر	۲۷۸۲
		۱۹۶۹	
۳۲-۲۷	۴۶ جنوری	ہندوستان میں عورتوں کی تحریک	۲۷۸۳
۱۶-۷	۸۴ مئی	اردو نسواں پر پریس سماجی تاریخ کا، خذ	۲۷۸۴
۲۶۹-۲۵۵	۶۶ مئی	غالب اور سرسید	۲۷۸۵
۱۲۹-۱۱۹	۷۴ مارچ	اردو رسم الخط تہذیبی اور	۲۷۸۶
		لسانیاتی مطالعہ	
۱۹۰-۱۷۵	۷۲ اپریل	اردو رسم الخط تہذیبی اور	۲۷۸۷
		لسانیاتی مطالعہ	
۱۵۸-۱۵۷	۷۱ مارچ	اسلام میں ضمیر کا مقام	۲۷۸۸
۲۰۵-۲۰۱	۸۶ ستمبر، اکتوبر	مجیب صاحب، میرے شفیق استاذ	۲۷۸۹

۲۶۹-۲۵۸	اکتوبر ۴۱	استحصال	ناصر علی (محمد)	۲۷۹۰
۴۶-۴۲	جولائی ۴۱	رسم و رواج اور ان کی خصوصیات	-	۲۷۹۱
۲۳۶-۲۳۵	اپریل ۲۴	چرخہ اور جرمنی	ناظم - فرضی نام	۲۷۹۲
۱۵۶-۱۵۱	مارچ ۲۳	یورپ کس طرف جارہا ہے	ناظر دہلوی	۲۷۹۳
۵۱۲-۴۹۶	دسمبر ۳۳	جواب تنقید [سیرۃ النبی پر اسلم جیراجہوری کی تنقید]	ناظم (محمد)	۲۷۹۴
۲۵-۱۷	اپریل ۲۵	تاریخ صلح و ترقی کا کام کون کرے	ناظم (ظہور الحسن)	۲۷۹۵
۲۵-۱۷	اپریل ۲۵	زرعی اصلاح و ترقی کا کام کون کرے	ناٹاوتی (منی لال)	۲۷۹۶
۴۵-۳۱	اپریل ۲۳	لوزان کانفرنس ترجمہ سعید انصاری	ناٹیکیتھ پٹری	۲۷۹۷
۲۷-۲۵	جون ۴۷	اسٹریلیا میں ابتدائی تعلیم	نبی احمد	۲۷۹۸
۴۵-۳۵	اکتوبر ۸۳	گاندھی جی اور انسانی ترجمہ معراج خیاں	نور سنگھ	۲۷۹۹
۱۱۸-۹۷	فروری ۳۷	امثال القرآن	نجم الدین	۲۸۰۰
۲۵۰-۲۱۹	مارچ ۳۷	-	-	۲۸۰۱
۲۸-۲۵	دسمبر ۴۳	مالا بار میں	ندوکر (شاننا)	۲۸۰۲
۵۴۲-۵۲۸	نومبر ۳۹	بنیادی قومی تعلیم میں سیر کی اہمیت	نذیر (محمد)	۲۸۰۳
۴۰۷-۳۹۹	اگست ۷۶	حافظ اور اقبال ترجمہ کبیر احمد جاسی	نذیر احمد	۲۸۰۴
۲۳۸-۲۳۱	مئی ۶۸	شبلی نعمانی	-	۲۸۰۵
۱۱۷-۱۰۹	جولائی، اگست ۸۹	کفن: فن افسانہ نگاری کا فن عروج	نسرین ممتاز	۲۸۰۶
۲۱۳-۲۰۶	مارچ ۳۰	کبھہ میلے کی سیر	نسیم (محمد)	۲۸۰۷
۵۶-۵۱	جنوری ۳۰	کنیڈا سے سبق	-	۲۸۰۸
۵۴۰-۵۳۳	اکتوبر ۷۶	اسلام میں فلاحی حکومت کا تصور	نسیم منصور	۲۸۰۹

۲۸۱۰	نسیم نوبہار۔ فرضی	روس میں عورتوں کی اصلاح و ترقی اور	اگست ۴۵	۲۷-۲۷
	نام	بچوں کی نگہداشت		
۲۸۱۱	-	روس انقلاب سے پہلے اور انقلاب	جولائی ۴۵	۱۸-۲۸
		کے بعد		
۲۸۱۲	نشاط عرفان	گھر: پہلی درس گاہ	فروری ۹۱	۲۴-۲۸
۲۸۱۳	نصیر احمد جامعی	دارالسلطنت مانڈوا اور اس کے حکمران	جنوری ۳۳	۶۳-۷۲
۲۸۱۴	نصیر احمد خاں	کلکتہ اردو	ستمبر ۹۳	۱۸-۲۴
۲۸۱۵	نظام الدین	علم البرق کی ابتدائی تاریخ	ستمبر ۲۵	۲۰۱-۲۱۴
۲۸۱۶	نظامی (خلیل احمد)	مستشرقین کی بین الاقوامی کانگریس کا	فروری ۶۳	۸۶-۹۳
		شعبہ علوم اسلامیہ		
۲۸۱۷	نظامی (حسن)	محمد علی بحیثیت ایڈیٹر	جنوری ۱۰	۱۰۵-۱۰۶
	خولجہ		فروری ۸۰	
۲۸۱۸	نظامی (ظفر احمد)	امام آیت اللہ خمینی ایک عہد ساز	ستمبر ۸۹	۶۳-۶۶
		شخصیت		
۲۸۱۹	-	امیر جامعہ حکیم اجمل خاں	اکتوبر ۸۹	۱۸-۲۸
۲۸۲۰	-	دوسری عالمی جنگ اور قیام امن	نومبر ۸۹	۱۶-۲۰
۲۸۲۱	-	ڈاکٹر انصاری کی سیاسی خدمات	جنوری ۸۳	۷-۲۲
۲۸۲۲	-	فرقہ واریت، سیکولرزم اور جواہر لال	دسمبر ۸۹	۸۳-۹۱
		نہرو		
۲۸۲۳	-	ماؤزے جنگ ۱۸۹۲-۱۹۷۶	دسمبر ۸۶	۶۳۰-۶۵۲
۲۸۲۴	نظر برنی	شفیق الرحمن قدوائی اور جامعہ ملیہ	جنوری ۹۱	۴۱-۴۶

۷۶۳-۷۶۱	اگست ۳۶	شاعر مشرق اور فلسفہ حیات ملی	نظیر احمد	۲۸۲۵
۷۶۷-۷۶۵	اگست ۳۶	اردو رسم الخط	نظیر احمد (محمد)	۲۸۲۶
۹۳-۸۹	اگست ۶۵	جمہوری ہندوستان میں تعلیم کے مقاصد	نعمانی (راشد)	۲۸۲۷
۳۳۱-۳۲۵	دسمبر ۶۸	نصاب تعلیم اور درسی کتابیں	-	۲۸۱۸
۲۰-۱۰	جولائی ۲۳	اندلس پر قبلی اثر	نعیم الدین، مترجم	۲۸۲۹
۱۹-۱۰	ستمبر ۳۶	برطانیہ میں قومی ملکیت قائم کرنے کے منصوبے اور ان کی عملی دشواریاں	-	۲۸۳۰
۴۷۳-۴۶۹	دسمبر ۳۱	ادبیات ایران در دور جدید	نظیری (محمد)	۲۸۳
۵۱-۴۷	جنوری ۶۸	تفخیص اور اس کا فن	نقوی (امام مرتضیٰ)	۲۸۳۲
۲۶۱-۲۴۷	مئی، جون ۸۰	وفات جوہر اقبال کے قلعے کی دو تفسیمیں	نقوی (حنیف)	۲۸۳۳
۲۲۱-۲۱۹	اپریل ۷۶	اسم مبارک اللہ یا بسم اللہ	نقوی (سبط محمد)	۲۸۳۴
۳۱-۱۶	جون ۸۲	پنڈت سند رلال	-	۲۸۳۵
۶۰۸-۵۹۱	نومبر ۷۷	چندون دارا لمصنفین میں	-	۲۸۳۶
۳۷۸-۳۶۹	دسمبر ۷۶	فشی رام سہائے تمنا اور ان کی تفسیمیں	-	۲۸۳۷
۳۲-۲۸	جنوری ۹۰	مرحوم عبدالرزاق صاحب	نقوی (مقصود حسین)	۲۸۳۸
۴۷۳-۴۶۵	جولائی ۲۶	اسلام اور موجودہ خیالات کے ساتھ تصوف اسلامی کا تعلق ترجمہ محی الدین قادری زور	نکلسن	۲۸۳۹

۲۸۴۰	نکسن	انسان کامل ترجمہ نذیر نیازی	اگست ۲۶	۸۹-۹۸
۲۸۴۱	تکبہت (شاہر حسین)	سرقہ و قوارو	جون ۳۳	۱۰۳-۱۲۵
۲۸۴۲	-	عرب اور ایران کی شاعری	جولائی ۳۳	۲۲۲-۲۵۳
۲۸۴۳	نور الرحمن	غالب	مئی ۳۳	۴۰۸-۴۱۹
۲۸۴۴	-	میر حسن	جون ۳۳	۱۲۶-۱۳۰
۲۸۴۵	نورانی (امیر حسن)	غالب کی فارسی نثر	فروری،	۱۲۰-۱۳۰
			مارچ ۶۹	
۲۸۴۶	-	فن خطاطی اور اس کا عہد ارتقا	جولائی ۶۷	۳۰-۵۵
۲۸۴۷	-	مولانا سید امیر علی طبع آبادی، بلند پایہ	ستمبر ۸۱	۷-۱۹
		عالم با کمال مترجم		
۲۸۴۸	نہرو (جواہر لال)	پنڈت نہرو کا ایک خط، ڈاکٹر راجندر	اپریل ۸۸	۲۳-۳۰
		پر شاد کے نام		
		ترجمہ: محمد اسحاق		
۲۸۴۹	-	پنڈت جواہر نہرو کا خط ڈاکٹر سید محمود	اکتوبر ۳۶	۹۰۱-۹۱۰
		کے نام		
۲۸۵۰	-	ترقی پسند مصنفین	دسمبر ۸۹	۱۲۷-۱۳۱
۲۸۵۱	-	جواہر لال نہرو کا ایک خط ترجمہ حقیق	مئی ۶۵	۲۳۵-۲۳۹
		صدیقی		
۲۸۵۲	-	خط بنام ڈاکٹر سید محمود	دسمبر ۸۹	۱۱۸-۱۲۶
۲۸۵۳	-	ذرائع اور مقاصد ترجمہ انور صدیقی	اکتوبر ۶۳	۵۲۵-۵۳۵
۲۸۵۴	-	فرقہ پرستی اور رجعت پسندی	اگست ۳۶	۶۷۷-۶۹۷
۲۸۵۵	-	-	دسمبر ۸۹	۹۸-۱۱۷

۶۵۷-۶۳۵	جولائی ۸۹	قومی منصوبہ اور مکمل آزادی	شہرہ (جواہر لال)	۲۸۵۶
۶۶۰-۶۳۷	جولائی ۳۶	گول میز کانفرنس	-	۲۸۵۷
۸۳۲-۸۱۷	ستمبر ۳۶	مذہب کیا ہے	-	۲۸۵۸
۵۹۰-۵۸۷	جولائی ۳۶	مشرکہ رسم الخط اور قومی زبان پر جواہر لال جی کے خیالات	-	۲۸۵۹
۱۳۹-۱۳۲	دسمبر ۸۹	زبان کا مسئلہ	-	۲۸۶۰
۱۴۸-۱۱۵	فروری ۸۸	مولانا آزاد پنڈت نہرو کی نظر میں تلخیص و ترجمہ: محمد اسحاق	-	۲۸۶۱
۵۱-۳۹	جون ۲۳	خوجہ عبید زاکانی	نیاز فتح پوری	۲۸۶۲
۲۶۰-۲۵۰	ستمبر ۲۵	اسلام کا مستقبل (مصنف رستم بے)	نیازی (نذیر)	۲۸۶۳
مترجم				
۴۸-۳۷	مارچ ۲۳	بغابت عرب (ماخوذ تذکرہ جمال پاشا)		۲۸۶۴
۳۲۳	جون ۷۸	جامعہ کا اقبال نمبر چند رائیں	-	۲۸۶۵
۱۰۵-۸۹	اکتوبر، نومبر ۲۷	عربی رسم الخط (انسائیکلو پیڈیا آف اسلام سے اخذ)	-	۲۸۶۶
۴۳۶-۴۳۱	جون ۲۹	عربی معاشرت پر ایرانی اثرات		۲۸۶۷
۶۸-۴۹	جولائی ۲۹	مذہب اسلام کی ابتدا	-	۲۸۶۸
۲۷۲-۲۷۰	مئی ۷۹	مولانا محمد علی نسیر پرچہ خطوط	- مرتب	۲۸۶۹
۲۵۶-۲۴۰	مئی ۶۵	چکبست کی قومی شاعری	نیر (شفیع الدین)	۲۸۷۰
۴۰-۳۵	اکتوبر ۹۲	اردو ڈراما اور نیشنل اردو انشائی ٹیوٹ - ترجمہ سہیل فاروقی	نیروا (رشید)	۲۸۷۱

جلد پنجم	سہ ماہی	استاذیہ رسالہ جامعہ
۱۹۰-۱۹۷	اپریل ۷۸	چکبست اور معرکہ گلزار شمیم
۳۱۶-۳۰۹	دسمبر ۷۵	فارسی ادب کی موجودہ صورت حال
۷-۷	نومبر، دسمبر ۷۹	محمد علی نمبر کے بارے میں ایک مفید
مشورہ		
۵۳۳-۵۳۲	اکتوبر ۷۹	مولانا محمد علی اور ریاست کی مالی امداد
۳۱۵-۳۰۸	جون ۷۲	مشاہیر اردو ادب کے مکاتیب
مرتب		
۳۷۷-۳۵۸	جون ۳۵	جرمنی میں عسکری قوت کا احیاء
(جے۔ اے)		
۱۰۱-۹۷	جنوری ۳۹	ہندوستان میں آبادی کا مسئلہ
۳۰۰-۲۵۹۵	اکتوبر ۳۰	جدید علم کلام کی اسکیم پر ایک نظر
۲۳۹-۲۳۷	اپریل ۶۳	مراسلہ اقبال کے خطوط
عشرت رحمانی کے نام		
۶۵۱-۵۴۳	اکتوبر ۶۱	درد کی متصوفانہ تصنیفات
۳۰۰-۲۹۳	دسمبر ۶۲	ودیا انکار (چندر گپت) ہندوستانی تاریخ میں فرقہ وارانہ زہر
۱۲۳-۱۱۳	جنوری مارچ ۷۸	اقبال اور بیداری ذات
۲۰۳-۱۹۹	ستمبر ۳۲	علامہ اقبال کا فلسفہ
۱۶۱-۱۵۵	جولائی،	پریم چند کو پڑھتے ہوئے
اگست ۸۹		
۱۷۰-۱۷۰	جون ۳۳	اودھ خج کا پہلا دور
۵۰۰-۳۹۰	جون ۳۱	بنیادی تعلیم کی دوسری کانفرنس
۳۷۱-۳۶۲	مئی ۳۹	حکومت اور تعلیم
۲۸۷۲		
۲۸۷۳		
۲۸۷۴		
۲۸۷۵		
۲۸۷۶		
۲۸۷۷		
۲۸۷۸		
۲۸۷۹		
۲۸۸۰		
۲۸۸۱		
۲۸۸۲		
۲۸۸۳		
۲۸۸۴		
۲۸۸۵		
۲۸۸۶		
۲۸۸۷		
۲۸۸۸		

جلد پنجم	۳۴	اشاریہ و سالانہ جامعہ	
۲۶۳-۲۵۸	مئی ۷۷	سید وقار عظیم کے خطوط پر و فیسر مسعود	۲۸۸۹
		حسن رضوی ادیب کے نام مرتبہ نیر مسعود	
۵۰۲-۴۹۹	نومبر ۳۹	کاروباری تعلیم کے خطرات	۲۸۹۰
۷۸۳-۷۶۹	ستمبر ۳۶	وقار الملک اور جامعہ اسلامیہ	۲۸۹۱
۵۱۶-۵۰۶	دسمبر ۳۸	-	۲۸۹۲
۴۱-۳۴	اکتوبر ۸۸	بیدی کے افسانوں میں عصری آگہی	۲۸۹۳
۲۳۹-۲۳۴	ستمبر ۲۵	فلسفہ اخلاق	۲۸۹۴
۴۲۸-۴۱۲	اکتوبر ۲۵	قانون معیار اخلاق	۲۸۹۵
۵۹-۴۸	جنوری ۳۲	تدوین علوم ترجمہ خلیل احمد جامعی	۲۸۹۶
۳۶۷-۳۶۰	مئی ۳۵	تحریک امن کا خاتمہ	۲۸۹۷
۱۱۹-۱۰۲	فروری ۳۲	نفسیات مذہب	۲۸۹۸
۱۷۵-۱۶۴	اپریل ۳۳	تاریخ اسلام کے چند پہلو تخیل ذاکر حسین	۲۸۹۹
۱۹۲-۱۸۸	اکتوبر ۷۳	جامعہ ملیہ علی گڑھ کے ابتدائی ایام	۲۹۰۰
۲۹۲-۲۸۳	مئی، جون ۲۳	حیات زنداں	۲۹۰۱
۳۳۲-۳۲۲	جون ۷۳	یوم تاسیس جامعہ کے چشم دید حالات	۲۹۰۲
۲۲۵-۲۲۴	جون ۷۸	جامعہ کا اقبال نمبر چند رائیں	۲۹۰۳
۲۰۰-۱۹۱	فروری ۳۸	معجم المصنفین	۲۹۰۴
		ترجمہ: محمد زکریا بادل	(عبدالقدوس)
۸۳-۷۱	فروری ۷۷	رشید احمد صدیقی: نیرنگ تماشا	۲۹۰۵
			(عبید الرحمن)
۱۵-۷	مئی ۸۵	غالب کے ایک شعر کا تجزیاتی مطالعہ	۲۹۰۶

۱۶-۷	اکتوبر ۸۵	معلم کی شخصیت	ہاشمی (عبید الرحمن)	۲۹۰۷
۲۵-۱۹	فروری ۹۰	جدید تعلیم اور مسلم ادارے	ہاشمی (مسرور)	۲۹۰۸
۳۵-۳۸	جون ۹۱	ڈاکٹر صاحب اور بنیادی تعلیم	-	۲۹۰۹
۵۲۳-۴۹۱	جون ۳۶	شمالی ہند کے دیہات کی زبان	ہاشمی (مطلبی)	۲۹۱۰
۶۱۸-۶۰۳	اگست ۳۷	شمالی ہند کے دیہاتی شعراء میں جدید	-	۲۹۱۱
		انتظامی رجحانات		
۷۰۶-۶۹۹	ستمبر ۳۷	-	-	۲۹۱۲
۷۹-۶۹	فروری ۶۳	احمد نگر کی ملکہ چاند سلطانہ کی موت کس طرح ہوئی	ہاشمی (نصیر الدین)	۲۹۱۳
۴۷۱-۴۶۱	دسمبر ۳۰	اردو سروے کمیٹی کی رپورٹ کی چند قابل توجہ فروگزاشتیں	-	۲۹۱۴
۱۳۳-۱۲۶	اگست ۲۹	امین کی "یوسف زلیخا"	-	۲۹۱۵
۴۲-۱۵	جنوری ۶۳	۱۸۵۷ء سے قبل کی چند مطبوعہ منظوم داستانیں کتب خانہ سالار جنگ میں	-	۲۹۱۶
۲۱۷-۲۱۱	مئی ۳۳	حیدر علی اور ٹیپو سلطان کے اردو کارنامے	-	۲۹۱۷
۴۱-۳۲	جولائی ۳۰	رسالہ "مخزن" اور اردو شہ پارے	-	۲۹۱۸
۴۷۶-۴۷۴	نومبر ۳۰	سلطنت مغلیہ کے وزراء کی فہرست	-	۲۹۱۹
۳۶-۱	جولائی ۴۲	سیاسی نظریے	-	۲۹۲۰
۱۰۰-۷۱	اگست ۴۲	-	-	۲۹۲۱
۱۴۱-۱۳۷	اگست ۳۰	"شریعت نامہ"	-	۲۹۲۲
۴۷۲-۴۶۳	جون ۳۱	"قصہ حسینی" قطب شاہی عہد کی ایک نامعلوم مثنوی	-	۲۹۲۳

۲۹۲۳	ہاشمی (نصیر الدین)	قلعہ داران سدھوٹ نے اردو کی کیا خدمت کی	مئی ۳۱	۳۸۹-۴۰۴
۲۹۲۵	-	کتب خانہ سالار جنگ میں دیکھنی قدیم اردو کی نثری داستانیں	اکتوبر ۶۲	۱۸۲-۱۹۱
۲۹۲۶	-	لندن اور پیرس وغیرہ میں باقر آگاہ کی تصنیفات	نومبر ۲۹	۳۵۸-۳۸۲
۲۹۲۷	ہاشمی (نور الحسن)	اقبال کا نوجوان	اپریل ۲۹	۳۳۷-۳۶۱
۲۹۲۸	-	خواجہ میر درد کی تاریخ وفات	دسمبر ۷۵	۳۱۷-۳۱۹
۲۹۲۹	-	ملک الشعراء ذوق: غزلیات	دسمبر ۳۹	۵۹۶-۶۰۹
۲۹۳۰	-	-	جنوری ۴۰	۵۷-۶۳
۲۹۳۱	-	- تصائد	فروری ۴۰	۱۴۳-۱۵۴
۲۹۳۲	-	موسن کی غزل گوئی	دسمبر ۴۱	۴۱۷-۴۳۰
۲۹۳۳	ہاسنے (ہائزٹش)	آزادی ترجمہ ذاکر حسین	جون ۲۸	۵۶-۶۰
۲۹۳۴	ہریش زائن	غالب، قنوطی یا راجا	جنوری ۸۱	۲۲-۳۳
۲۹۳۵	بکسلے (آلڈوس)	چند لفظ گاندھی جی کے بارے میں	نومبر ۶۹	۴۱-۵۲
۲۹۳۶	ہایوں کیر	نیگور کی شاعری ترجمہ سعید انصاری	مئی ۶۱	۳۶۵-۳۷۶
۲۹۳۷	-	عرب و ہند کے تعلقات ترجمہ عبد اللطیف اعظمی	ستمبر ۶۹	۱۳۱-۱۳۵
۲۹۳۸	ہمدانی	اقبال اور سید علی ہمدانی	نومبر ۸۰	۵۳۹-۵۴۳
۲۹۳۹	-	ایک مراسلہ، ایک تجویز (طب یونانی)	اگست ۸۱	۴۸-۴۹
۲۹۴۰	-	”دہ مجلس“ میر حسن	اگست ۸۴	۲۲-۲۷

(کمال الدین حسین)

۲۹۳۱	ہدائی	سید شاہ خیرات ہدائی	جون ۸۹	۲۲-۲۵	
		(کمال الدین حسین)			
۲۹۳۲	-	طب یونانی کا طرز تعلیم ہندوستان میں	اکتوبر ۹۰	۱۳-۱۹	
۲۹۳۳	-	علامہ کٹوری کا نظریہ تعلیم	اپریل ۹۳	۲۰-۲۳	
۲۹۳۴	-	کرغل بشیر حسین زیدی	ستمبر ۹۲	۱۹-۲۸، ۳۵	
۲۹۳۵	-	مرثیہ نگاری میں استاد قمر جلالوی کا	اگست ۹۱	۱۰-۲۹	
		مقام			
۲۹۳۶	-	مسح الملک حکیم اجمل خاں کا طبی	جولائی،	۷-۱۳	
		کارنامہ	اگست ۷۵		
۲۹۳۷	-	نواب ثابت خاں کی یادگاریں علی گڑھ	مئی ۹۲	۳۷-۴۲	
		میں			
۲۹۳۸	ہندوستان	حکومت ہند کی طرف سے صنعتی پالیسی	مئی ۴۵	۴۷-۳۵	
		کا اعلان			
۲۹۳۹	-	ہندوستان کا سیاسی بحران	نومبر ۳۰	۳۷-۳۸۵	
۲۹۵۰	—	ہندوستان کی مختلف زبانیں اور ایک	مئی ۳۹	۳۰۳-۴۱۳	
		مشترکہ قومی زبان			
۲۹۵۱	—	ہندوستان کی موجودہ تعلیمی حالت اور	جولائی ۴۵	۰-۱۷	
		سار جنت اسکیم			
۲۹۵۲	—	ہندوستانی مسئلوں کا نصب العین	جنوری ۳۹	۷۱-۷۷	
۲۹۵۳	—	ہندوستانی ریاستوں کا مسئلہ اور	مارچ ۳۹	۲۲۹-۲۳۹	
		فیڈریشن			
۲۹۵۴	—	ہندی ادبی سبھا	مئی ۳۹	۴۱۵-۴۲۹	

۲۹۵۵	ہیکل (جارج ولیم)	اسلام ہیکل کی نظر میں	نومبر ۳۰	۸۲۳-۸۲۰
۲۹۵۶	ہیل (جوزف)	یورپ قبل اسلام ترجمہ، نذیر نیازی	اپریل ۲۷	۲۵۵-۲۷۲
۲۹۵۷	ہیوگو (وکنز)	انقلابی جماعت اور عوام ترجمہ محمد عاقل	ستمبر ۳۵	۷۳۰-۷۲۵
۲۹۵۸	یاسر عرفات	تقریر، جامعہ طیبہ اسلامیہ ترجمہ محمد عرفان	مئی ۹۰	۳۵-۳۹
۲۹۶۰	یچی (شیط)	اقبال کی فارسی شاعری کا عروضی نظام	ستمبر ۸۳	۲۶-۳۰
۲۹۶۱	-	سکھ مذہب اردو شاعری میں	مئی ۸۶	۳۲-۵۰
۲۹۶۲	یلسین (محمد)	دارا شکوہ	مارچ ۶۳	۱۴۹-۱۵۱
۲۹۶۳	یعقوب عمر (محمد)	ایران، ہم اور ایرانی طالب علم	نومبر، دسمبر ۸۲	۳۳-۳۹
۲۹۶۴	-	تاریخ گوئی فارسی اور اردو	نومبر ۸۷	۲۶-۳۳
۲۹۶۵	یعقوب عمر	سعدی و علوم درگاہی و خانقاہی	نومبر ۸۷	۹-۱۶
۲۹۶۶	-	حبیب صاحب کی یاد میں جامعہ کا خصوصی نمبر	اپریل ۸۷	۳۳-۳۶
۲۹۶۷	-	مولانا روم اور علامہ اقبال کا تصور ابلیس: تقابلی مطالعہ	اگست ۸۸	۸-۱۷
۲۹۶۸	یوسف (محمد)	طیارہ	مئی ۳۳	۳۳۷-۳۳۶
۲۹۶۹	یوسف حسین خاں	ازمنہ وسطہ کے بعض ہندو شاعروں پر اسلامی اثر	فروری ۳۰	۸۲-۱۰۱
۲۹۷۰	-	اقبال کا تصور حیات	اپریل ۳۸	۳۴۰-۳۵۹
۲۹۷۱	-	-	مئی ۳۸	۳۳۹-۳۵۱
۲۹۷۲	-	انقلاب	مارچ ۲۳	۱۵۷-۱۶۷
۲۹۷۳	-	تاریخ کی تعریفیں	اکتوبر ۳۲	۲۰۱-۲۲۰
۲۹۷۴	-	دول یورپ اور ترکی پہلی جنگ عظیم کے بعد	مئی ۲۳	۲۱-۲۹

۲۹-۲۱	جنوری ۲۳	سیاست بین الاقوامی	یوسف حسین خاں	۲۹۷۵
۲۳-۱۳	جون ۲۷	عرب فرانسیسی ادبیات میں	-	۲۹۷۶
۴۲۰-۴۱۳	جولائی ۲۷	-	-	۲۹۷۷
۱۸۲-۱۶۹	اگست ۲۷	-	-	۲۹۷۸
۱۰۷-۹۵	ستمبر ۲۷	-	-	۲۹۷۹
۴۸-۳۹	دسمبر ۲۷	-	-	۲۹۸۰
۲۷-۱	مارچ ۳۳	عہد مظلیہ میں مصوری کی ترقی	-	۲۹۸۱
۲۴۲-۲۳۳	اکتوبر ۲۳	کشمیر بہشت نظیر	-	۲۹۸۲
۶۴-۵۴	اپریل ۲۳	مسئلہ اشتراکیت تنقیدی نقطہ نظر سے	-	۲۹۸۳
۷۰-۶۵	ستمبر، نومبر ۲۸	مستشرقین کی سترہویں بین الاقوامی کانگریس	-	۲۹۸۴
۳۹۴-۳۸۵	نومبر ۲۵	مشرق و مغرب کی تہذیب کے آئندہ	-	۲۹۸۵

تعلقات

۱۲۹-۱۱۲	فروری ۳۶	نظام الملک کے آباء و اجداد	-	۲۹۸۱
۲۵۱-۲۳۵	مارچ ۳۶	-	-	۲۹۸۷
۱۶۹-۱۵۹	اپریل ۳۷	ہمارے مدارس میں تاریخ کی تعلیم	-	۲۹۸۸
۲۳۳-۲۱۳	ستمبر ۲۵	ہندوستانی قومیت	-	۲۹۸۹
۱۳۸-۱۳۳	اگست ۴۲	دور جدید اور اس کی تعلیمی ضروریات	یوسف الدین	۲۹۹۰
۴۵۹-۴۵۴	جون ۴۱	عرب کی معاشی حالت اور پیغمبر اسلام	-	۲۹۹۱
۴۶، ۳۲-۲۷	فروری ۹۲	ادب کے موجودہ رجحانات	یوسف ناظم	۲۹۹۲
۳۲-۲۶	جون ۴۵	ہمارا نظریہ ادب	-	۲۹۹۳
۷۶-۷۴	جولائی ۴۱	اپنی اصلاح ہمارے قیم خانے	یونس (محمد)	۲۹۹۴
۶۶۵-۶۶۲	اگست ۴۰	اپنی اصلاح: مسلمان اور انجمن اتحاد باہمی	یونس (محمد)	۲۹۹۵

۹۲۵-۹۱۳	نمبر ۳۶	تأثرات (سفر ہندوستان)	جانے۔ گجراتی	۲۹۹۶
۲۹۳-۲۶۵	۳۱	تأثرات	تھری (نہر)	۲۹۹۷
۹۶-۸۹	۳۲	سیرت محمد علی کے ہندوستانی	-	۲۹۹۸
۹۶-۸۹	۳۲	افغانوں کے نسب کی تحقیق	نسب (محمد)	۲۹۹۹
۱۵۶-۱۳۱	۳۲	تأثرات	تأثرات	۳۰۰۰
۲۶۱-۲۵۰	اکتوبر ۳۱	تأثرات	عہد الفداء کا مضمون	۳۰۰۱
۱۰۲-۹۷	۳۲	موجودہ ہندوستان پر برقیات کا اثر	تقسیم	۳۰۰۲
۸۶۳-۸۵۹	اکتوبر ۳۵	مہم سیاست اور اجتماعی چابی	مہم (سینور)	۳۰۰۳

تأثرات

موضوعی اشاریہ مقالات

۲۷۳۱، ۲۶۳۴، ۵۹۶	آبادی
۱۴۰، ۲۵۸، ۵۹۳، ۵۹۶، ۱۰۵۵، ۱۵۳۶، ۱۵۶۸	ہندوستان
۲۸۷۸، ۲۶۳۷، ۱۵۹۹	
۸۵۶	آبرو
۱۲۶۱، ۱۲۶۰، ۱۲۲۷	”آتش گل“ (جگر مراد آبادی)
۲۰۳۰، ۲۰۲۶، ۲۰۲۵	آثاریات، دہلی
۲۳۳۲	”شام
۱۸۹۵	”فتح پور
۳۴۳، ۳۴۷	”مصر
۱۸۷۸	”مہریں
۱۵۹، ۱۸۷۸، ۱۸۹۴، ۲۰۲۱، ۲۰۲۲، ۲۰۲۳	ہندوستان
۲۹۴۷، ۲۰۲۵	
۱۸۷۸	”ہڑپا خط تحریر
۸۵۹	”آدی نامہ“
۱۳۱۲	آؤن، انگریزی ادب
۶۶۸	آذربائیجان،
۲۸۳	آریہ، تاریخ
	آرٹ ویکھیے فنون لطیفہ

۱۷۸، ۱۷۹

آرکائیوز

۸۰، ۷۴، ۱۰

آزاد، ابوالکلام، اردو ادب

۳۵۳، ۳۳۶

تعلیم

، ،

۱۳۹، ۱۷۴، ۷۸۵، ۷۲۰، ۸۶۱، ۹۶۵، ۱۰۸۳

شخص و سیاست

، ،

۱۰۹۴، ۱۲۳۹، ۱۲۶۲، ۱۲۷۲، ۱۲۹۵، ۱۳۱۳

۱۷۲۳، ۱۷۲۶، ۱۷۸۸، ۱۷۹۳، ۱۹۶۸، ۲۰۰۷

۲۰۷۵، ۲۲۶۸، ۲۳۳۰، ۲۶۸۸، ۲۶۸۹، ۲۷۰۵

۲۷۶۹، ۲۷۷۱، ۲۸۶۱

۳۸، ۳۹۹

آزاد، جگن ناتھ، اردو ادب

۵۳۳

آزاد، محمد حسین

۱۵۳۲

آزادی، اسلامی نظریہ

۳۷۰، ۴۹۶، ۵۹۹، ۹۲۶، ۹۳۰، ۱۱۰۶، ۱۵۴۰

سیاسی نظریہ

۲۳۳۸، ۲۳۴۰، ۲۳۹۳، ۲۳۹۶، ۲۵۴۶

۲۵۴۷، ۲۹۳۳

۵۸۲

معاشی پہلو

”آزادی ہند“ دیکھیے ”انڈیا ونس فریڈم“

۱

آسوان بند، مصر

۱۴۹۱

آصفہ مجیب، اردو ادب

آغا عبد الرشید (آغا صاحب، جامعہ ۲۷۵۱

کارکن)

۲۹۲۶

آگاہ، باقر، مخطوطات

۱۲۳

”آدمی“ ادب، تنقید

۳۷۹

”آزاد آدمی“ (مغنی تبسم)

۴۴۵	آئر لینڈ، آزادی
۲۶۶۳	الفتی، پیارے لال، اردو ادب
۱۱۰۸	ابر، بشن زراین در، اردو ادب
۲۶۶۲	”ابر کرم“ مثنوی
۲۹۷	ابراہیم، عبدالقادر المازنی، عربی ادب
۵۲	ابن رشد، عرب فلسفہ
۱۳۵۸	ابن تغری بروی، عربی ادب
۶۳۳، ۹۵	ابن خلدون، تاریخ نگاری
۱۸۷۹	ابن رشیق، عربی ادب
۱۵۶	ابن راوندی، عربی موسیقی
۱۰۵	ابن قتیبہ، عربی ادب
۲۷۵۸، ۱۲۵۳، ۷۳۸	ابن مقفع، عربی ادب
۷۶۹	”ابن الوقت“ (نذیر احمد)
۱۹۳۹	ابوالعاصیہ، عربی ادب
۷۱	ابو مسلم خراسانی، تاریخ، دور عباسی
۹۲۳	آپ بھرنش، انسانیات
۱۲۱، ۷۸	اپولو تھریک، عربی ادب
۱۶۸۷، ۱۵۳۰	اٹلی، تاریخ
۱۷۳۱	اثر جلیل، عبدالاحد، اردو ادب
۶۸۶	اثر لکھنوی، جعفر علی خاں، اردو ادب
۹۸، ۱۰۳، ۶۶۲، ۶۶۹، ۱۳۹۸، ۱۶۵۳، ۱۷۵۳	اجمل خاں، محمد، حکیم
۳۰۰۱، ۲۹۳۶، ۲۸۱۹، ۲۳۸۸، ۱۷۵۶	
۲۰۲۲	اجتنا غار، تصاویر، آثاریات

۱۳۱۳، ۱۳۶	احتشام حسین، اردو ادب
۱۷۶۶	احسان دانش، اردو ادب
۱۳۲۲	احسن مارہروی، "
۱۳۴۵	احمد عباس خواجہ، اردو ادب
۷۹۲، ۱۱۴	احمد امین، عربی ادب
۲۰۵۷	احمد سرہندی، مجدد الف ثانی، تصوف
۷۹۳	"اخیر" انجمن صوفیاں اہل حرفہ، ترکی
۲۵۹۳، ۱۰۰۹، ۴۹۶	اخبار و رسائل، کتابیات
۱۲۰۸	"اختر" رسالہ، (بجگہ دیس)
۱۹۳۶	اختر، واجد علی شاہ، اردو ادب
۱۷۸	انگرمیر آبادی، امداد حسین، "
۱۱۶۳	"الاخلاق والسير" (ابن حزم)،
	اخلاقیات
۴۰۵، ۸۵۲، ۸۶۲، ۹۰۶، ۱۱۶۳، ۱۳۰۲، ۱۵۳۲،	اخلاقیات، فلسفہ
۱۵۵۱، ۲۰۰۱، ۲۰۲۹، ۲۳۰۱، ۲۳۶۳، ۲۳۶۳،	
۲۸۹۵، ۲۸۹۴، ۲۴۷۱، ۲۴۶۷	
۲۱۲۹، ۲۰۴۷، ۱۰۶۳	"اسلامی نظریہ
۱۰۶، ۱۱۸، ۱۲۰، ۳۸۵، ۱۴۸۷، ۱۴۹۵، ۲۳۹۸،	ادب
۲۴۴۳	
۲۸۵۰، ۲۳۳۹، ۲۴۴۷	ترقی پسند ادب
۸۵۳، ۸۴۷، ۸۴۵، ۱۲۰	تنقید و تحقیق
۲۹۱۲، ۲۹۱۱	دیہاتی شعراء، شمالی ہند
۲۷۶۷	شاعری

۱۳۷۵	ہندوستانی ادب	،
۱۰۳۳، ۷۴۳	ادب اطفال، اردو	،
۸۲۵-۸۲۳	ادیب بحری آبادی، شاہ محمد جان،	،
	اردو ادب	،
۲۸۸۹	ادیب، مسعود حسن رضوی، اردو ادب	،
۱۹۱۳، ۱۹۱۳، ۱۸۳۵، ۱۷۹۹، ۱۱۳۸، ۲۷۲، ۲۵۶	اردو ادب	،
۳۱۷، ۳۰۱، ۳۰۰، ۲۷۰، ۲۶۹، ۲۵۱، ۲۴۳، ۱۰۸	افسانے و ناول	،
۱۲۳۶، ۷۶۹، ۷۶۷، ۷۱۱، ۶۲۲، ۵۱۸		،
۱۳۹۲، ۱۳۹۰، ۱۳۸۶، ۱۳۸۳، ۱۳۷۸، ۱۳۷۶		،
۲۰۷۲، ۱۸۳۶، ۱۷۱۸، ۱۳۷۲، ۱۳۹۸، ۱۳۹۶		،
۲۳۵۲، ۲۳۵۱، ۲۳۳۹، ۲۲۹۳		،
۱۱۷۲، ۷۸۶، ۷۴۹، ۹۲	تذکرہ نویسی	،
۱۹۷۲، ۱۷۳۵، ۱۳۰۹، ۱۰۷۵، ۷۴۵	ترجمہ نگاری	،
۴۰۹، ۴۰۶، ۳۶۳، ۳۲۳، ۱۳۶، ۱۳۳، ۱۲۲	تنقید و تحقیق	،
۱۲۷۴، ۱۲۵۹، ۸۱۳، ۷۳۰، ۵۲۲، ۴۷۹-۴۷۶		،
۱۸۵۴، ۱۶۵۴، ۱۴۲۶، ۱۴۲۴، ۱۳۸۵، ۱۲۸۱		،
۲۳۰۵، ۲۲۴۷، ۱۹۷۱، ۱۹۱۶		،
۲۷۵۱، ۲۵۰۲، ۱۴۴۳، ۲۷۱	خاکے و خاکہ نگاری	،
۲۹۱۶، ۲۰۶۲، ۲۰۱۷، ۲۰۱۶، ۱۳۸۳، ۵۲۲، ۱۳۹	داستان	،
۲۹۲۵		،
۲۵۶۶، ۱۵۰۲، ۱۵۰۱، ۷۸۳، ۱۳۷	ڈرامہ	،

اردو ادب، شاعری

۲۳۶, ۱۸۰, ۱۵۵, ۱۵۲, ۱۴۲, ۸۶, ۸۵, ۵۵
 ۷۸۶, ۷۱۰, ۶۱۳, ۵۲۱, ۴۴۴, ۴۲۴, ۴۱۹, ۴۵۲
 ۱۰۲۸, ۹۷۱, ۹۷۰, ۹۵۱, ۹۲۵, ۸۲۱, ۸۱۹, ۷۸۹
 ۱۱۶۷, ۱۱۶۰, ۱۰۹۳, ۱۰۷۷, ۱۰۷۶, ۱۰۷۳
 ۱۳۲۲, ۱۳۱۶, ۱۲۹۰, ۱۲۷۴, ۱۲۴۵, ۱۲۱۰, ۱۱۸۷
 ۱۴۶۱, ۱۴۳۸, ۱۴۳۷, ۱۴۱۳, ۱۴۱۲, ۱۴۷۱
 ۱۹۱۵, ۱۸۳۵, ۱۶۵۵, ۱۶۵۴, ۱۵۰۶, ۱۴۶۲
 ۲۳۵۷, ۲۳۴۸, ۲۰۳۲, ۱۹۸۵, ۱۹۷۵, ۱۹۲۹
 ۲۸۴۱, ۲۷۵۳, ۲۷۵۲, ۲۶۹۳, ۲۵۸۵, ۲۳۸۰
 ۲۹۶۱, ۲۹۲۳, ۲۹۲۲, ۲۹۱۶, ۲۹۱۵

1997.05.22

1343 1011 1009 1799 133 66 67
1844 1802 1229 1213 1002 1360
2884, 2683, 2093

1995, 1996

PAZT, 10 AF, AFP

1133, 1135, 1142, 1158, 1163, 1165, 1174
1199, 1200, 1202, 1210

140

تاریخ گوئی

صحافت و صحافی

طبر و مزاج

۶۹۱ مکتوب نگاری

نثری ادب

اردو اکیڈمی، خصوصیات

اردو زبان

۶۰، ۱۶۰، ۳۱۳، ۳۸۰، ۴۵۶، ۴۷۳، ۴۷۵،
 ۴۸۳، ۵۲۹، ۷۲۳، ۸۳۱، ۸۴۱، ۸۴۲، ۸۵۰،
 ۸۵۵، ۱۰۶۹، ۱۰۷۰، ۱۳۷۷، ۱۳۷۸، ۱۳۸۰،
 ۱۳۸۱، ۱۶۶۵، ۱۷۴۷، ۲۰۲۸، ۲۰۶۳، ۲۱۹۰،
 ۲۲۰۵، ۲۳۵۶، ۲۶۷۰، ۲۸۱۳، ۲۹۱۳، ۲۹۱۷،
 ۲۹۲۳

۱۰۷

اصطلاح سازی

”

تعلیم

۳۱۸، ۴۵۶، ۱۶۶۶، ۲۲۰۸، ۲۳۵۸، ۲۳۶۱،
 ۲۶۶۱، ۲۳۹۲

”

رسم خط

۱۹۱، ۴۷۳، ۴۷۴، ۸۴۱، ۸۴۲، ۹۵۰، ۹۷۴،
 ۱۷۷۲، ۲۶۳۰، ۲۷۴۰، ۲۷۸۶، ۲۷۸۷، ۲۸۲۶

۱۸۵

علاقائی مطالعہ، مصر

”

موریشس

۴۹۳، ۷۵۳، ۱۳۳۰، ۱۳۳۶، ۱۹۸۷، ۲۳۷۵،
 ۲۸۷۱، ۲۳۷۶

۱۸۰۱

” ” مہاراشٹر

”

قدیم اردو

۳۸۲، ۳۸۱

”

قوی زبان تنازعہ

۳، ۳۲۹، ۳۶۹، ۳۱۶، ۸۳۳، ۹۰۳، ۱۰۶۸، ۱۱۳۹،
 ۱۳۶۹، ۱۷۷۷، ۱۹۶۶، ۲۳۳۳، ۲۳۵۳، ۲۳۶۷،
 ۲۳۶۹، ۲۵۱۸، ۲۵۲۶، ۲۸۲۹، ۲۸۵۹، ۲۸۶۰،
 ۲۹۵۰

۲۳۱۸، ۲۳۱۷، ۸۵۵

” لغت لویکی

۲۹۱۳

اردو سروے کمیٹی

۲۳۰۷، ۸۳۳

” اردوئے معلیٰ“ (غالب)

ارسطو، فلسفہ

۲۰۷۶

ارشاد الحق (حیاتی رکن، جامعہ طبر ۱۷۳۰، ۲۲۶۰

اسلامیہ)

۱۰۹۲

اسپنڈر، اسٹیفن، انگریزی ادب

اسٹین، تاریخ

۹۰۹، ۱۵۲۱، ۲۲۶۱، ۲۲۶۷، ۲۲۷۹، ۲۳۲۳

۲۸۲۹، ۲۵۸۰، ۲۳۳۲

"عربی ادب

۲۸۱، ۲۷۹

استعمال، سماجیات

۲۷۹۰

اسعد ٹوکی، حکیم سعید احمد، اردو ادب

۲۵۹۶

"اسد الاخبار" (غالب)

۱۳۱۸

"اسرار توحید" تصوف

۲۳۲۱

"اسکالر" رسالہ

۵۳

اسکاؤٹنگ، مسلمان

۱۳۰۸

اسلام

۵۰، ۵۶، ۱۷۶، ۱۹۲، ۱۹۵، ۱۹۸، ۲۲۸، ۳۰۰

۳۶۰، ۳۷۱، ۶۵۹، ۱۰۲۰، ۱۱۵۹، ۱۱۶۲، ۱۲۹۷

۱۲۹۸، ۱۶۱۲، ۱۶۳۶، ۱۸۵۶، ۱۹۹۵، ۲۱۰۵، ۲۱۷۲

۲۳۷۲، ۲۳۳۸، ۲۵۱۹، ۲۶۷۱، ۲۷۸۸

۲۸۷۳، ۲۸۶۸، ۲۸۷۹

۱۹۳، ۱۹۵، ۱۰۰، ۲۰۲، ۲۲۳، ۹۰۰، ۱۰۶۵، ۱۰۶۷

۲۸۹۹، ۱۲۸۳

تاریخ

سیاسی نظریہ

۱۹۳، ۱۹۵، ۷۷۳، ۷۷۵، ۸۱۷، ۲۲۷۸، ۲۳۵۰

۲۸۰۹

علاقائی مطالعہ۔ آشریلیا

۳۷۷

اسلام، ملاقاتی مطالعہ، اسلامی مراکز ۲۰۰، ۱۹۹، ۱۶۵

۲۲۸	افغانستان	..	..
۲۲۸۹	جاپان	..	..
۲۷۲۶، ۲۲۸۹، ۱۱۸۸، ۳۲۶، ۳۲۳	چین	..	..
۲۵۲۶	فن لینڈ	..	..
۲۷۳۶	کویت	..	..
۲۵۷۴، ۱۹۳۳، ۱۲۷۱، ۱۲۰۱، ۳۰۳، ۲۲۷، ۲۱۴	ملاء	..	..
۲۵۱۵، ۲۳۸۳، ۱۷۹۴، ۱۳۶۰، ۹۹۰، ۲۳۲، ۲۱۸	نقد	..	..

۲۷۰۴، ۲۶۹۹، ۲۶۹۷

۲۲۷۸	معاشیات	..	..
۲۷۱۳	اسلامی تقویم		
۱۶۵، ۱۹۶، ۱۹۳، ۲۰۰، ۲۰۲، ۲۲۳، ۱۰۶۵	اسلامی مراکز، تاریخ		

۲۸۹۹، ۱۰۶۷

۲۸۱۶، ۱۸۸۲، ۱۸۵۳

۳۲۳	ملاقاتی مطالعہ، چین	..	..
۲۰۹۲، ۱۷۷۷، ۱۷۱۶، ۱۷۱۳، ۱۷۱۲، ۵۲۵، ۴۶۹	ہندوستان	..	..

۲۲۰۱

۱۸۳

۱۸۷

۲۲۶، ۸۲، ۲۵۷، ۳۵۴، ۴۹۷، ۶۱۷، ۶۹۲، ۱۰۹۳

۱۷۵۲، ۱۷۹۵، ۱۷۹۹، ۲۱۳۵، ۲۲۶۹، ۲۲۷۵

۲۷۱۸، ۲۷۰۶، ۲۵۴۹

۲۳۳۱

اسیری، تاریخی ادب

اشاریہ و اشاریہ سازی

اشتراکیت

۱۸۱۴، ۱۸۱۰، ۳۶۳

۲۵۰، ۶۶۷، ۶۷۵، ۶۷۷، ۷۱۶، ۸۱۷، ۸۶۳،

۸۶۳، ۸۹۲، ۱۳۰۷، ۱۳۳۰، ۱۶۳۹، ۱۸۵۸

۱۹۴۶، ۲۱۷۳، ۲۴۱۱، ۲۵۸۳، ۲۹۸۳

۵۲۴

اصدقہ سلسلہ، تصوف

۲۳۰۲

اصطوری، سفرنامہ

۷۱۳، ۹۳۸، ۹۴۰، ۱۲۴۷، ۱۳۵۱

اصغر گونڈوی، اصغر حسین

۹۸۴

"اصول تعلیم"

۱۶۴۶

اطالوی ادب

۹۹۱

"اعجاز القرآن"

۲۳۱۲

افواہ، سماجیات

۶۰۱

افریقہ، تاریخ

۲۹۹۹

افغان، سماجیات

۱۰۳۳، ۱۸۳۶، ۱۸۴۱، ۲۷۷۴

افغانستان، تاریخ

۳۲۸، ۴۴۳، ۵۳۲، ۵۸۹، ۵۹۰، ۱۵۸۱، ۱۶۹۷،

افلاس، معاشیات، ہندوستان

۱۶۹۸، ۲۲۵۷

۸۷، ۲۷۵، ۳۳۹، ۱۱۳۳

افلاطون، فلسفہ

۱۴۷۳

امجد منجی، اردو ادب

۲۶۶۶

امداد اللہ (مہاجر کی)

۱۳۸۰-۱۳۸۱، ۲۴۵۲

”امراؤ جان ادا“

۴۱۸

امراؤ القیس، عربی ادب

۱۶۲، ۷۲۰، ۸۰۵، ۱۱۶۱، ۱۵۴۳، ۲۶۹۳، ۲۶۹۵

امریکہ، تاریخ

۲۷۰۱

۲۸۴۷

امیر علی ملیح آبادی، ترجمہ نگاری

۲۶۶۲

امیر مینائی، امیر احمد

۷۳۰

انبساط، فلسفہ

۱۹۱۵

”انتخاب دوادین“ (صہبائی)

۲۴۳۵، ۶۱۰، ۶۰۲

انجمن اقوام متحدہ

۳۰۲

انجمن مناظرہ (دہلی)

۲۲۷۹، مزید دیکھیے اسپین

اندلس، تاریخ

۷۴۹

انڈوپور وین شعراء

۱۷۲۳، ۱۲۳۹

”انڈیانس فریڈم“ (آزاد)

۱۵۸۶، ۱۰۰۸، ۳۹۸، ۳۹۷

انڈین میٹشل کانگریس، تاریخ

۱۶۲۴

انسائیکلو پیڈیا، عربی زبان

۱۳۸۱، ۱۳۸۰، ۵۳۹

انشاء، انشاء اللہ خاں، اردو ادب

۱۳۸۷

انصاری، حیات اللہ، اردو ادب

”سعید (حیاتی رکن جامعہ طبرہ ۲۰۷۴، ۱۷۶۷

(اسلامیہ)

”مفتی راحمد (ڈاکٹر) سابق امیر جامعہ ۳۵۹، ۳۶۰، ۳۶۳، ۸۷۹-۸۸۱، ۱۳۳۶، ۱۳۵۹

۲۸۴۱، ۲۶۳۳، ۲۶۱۷، ۱۷۵۷، ۱۶۷۸، ۱۶۵۱

۱۸۰۲	انصاری، ناز، صحافت
۶۰۹	انصاف، نظریہ سیاسیات
۲۹۷۲، ۲۹۵۷، ۱۶۹۶، ۱۵۲۹	انقلاب، سیاسیات
۲۴۵۴، ۱۳۳۲، ۱۳۱۸، ۷۶۳	انگریزی ادب
۱۵۰۲، ۱۵۰۱، ۱۳۸	،، ڈرامہ
۶۴۸، ۷۱۲، ۱۰۹۲، ۱۳۱۲، ۱۳۱۸، ۱۳۲۰، ۱۹۰۷	،، شاعری
۲۰۵۸	
۷۱۷، ۷۱۸، ۱۰۰۴، ۱۲۹۰، ۱۵۴۳، ۱۵۴۸، ۱۶۹۱	انگلستان، تاریخ
۲۶۲۵	
۱۵۴۸، ۱۵۴۷، ۸۳۵	،، سیاسی جماعتیں
۲۰۵۵	”انورنامہ“ تاریخ کرناٹک
۲۷۳۸، ۱۹۲۰، ۱۳۶۲، ۱۳۶۱، ۱۲۹۳	انیس لکھنوی، میر میر علی، اردو ادب
۱۹۳۲	ادب، تاریخ
۲۸۸۶، ۱۳۶۵	ادب پنج (لکھنؤ)، صحافت
۱۲۴، ۱۰۶۰، ۱۱۳۲، ۱۸۸۸، ۱۸۸۹، ۱۸۹۳	اورنگ زیب، تاریخ
۲۵۵۳، ۲۳۰۴	
۲۰۴	اولیس قرنی، تصوف
۶۵۳، ۴۶۱	افشا، فلسفہ
۷۶۳	ایڈیسن، انگریزی ادب
۶۷، ۱۲۹، ۷۲۱، ۷۲۲، ۷۲۳، ۱۶۳۰، ۲۳۲۷، ۲۶۸۰	ایران، تاریخ
۲۸۱۸، ۲۷۷۷	
۱۹۷	،، ریلوے
۲۶۸۲، ۲۶۸۰، ۲۶۷۸، ۲۶۷۶، ۱۳۵۹-۱۳۵۷	ایرانیات، علم مطالعہ

۹۱۳	ایسٹ انڈیا کمپنی، تاریخ
۲۰۵۸، ۱۳۲۰	ایلیٹ، ٹی۔ ایس، انگریزی ادب
۲۲۸۸	ایم۔ اے۔ اوکالج، (علی گڑھ)
۲۳۵۳	بابارتھ ہندی، صحابیات
۲۳۸۳	بابالال داس، تصوف
۲۴۶۲	"بابرنامہ"، تاریخ
۱۱۶	بارودی، محمود سامی، عربی ادب
۲۶۲	بازار، معاشیات
۲۰۱۷	"باغ و بہار" (میرامن)
۴۰	باقر خاں نجم ثانی، فارسی ادب
۴۳۴	"بانگ درا" اقبال
۳۹۲	بحر منجمد شمالی، بحری راستہ مہم
۲۶۹۲	بحری آباد، قصبہ (غازی پور)، تاریخ
۲۳۵۹	بخت خاں، جنرل، مجاہد آزادی
۱۸۸۶، ۱۸۸۵، ۱۸۲، ۱۸۱	بدھ مذہب
۵۶۳	بھین
۱۳۵۹-۱۳۵۷	براؤن، مستشرق
۱۹۵۶	برف سازی
۲۹۷۷، ۲۸۱۵، ۱۹۶۰، ۱۹۵۵، ۷۶۳	برق، طبیعیات
۱۵۱۳	برق دہلوی، مہاراج بہادر، اردو ادب
۶۵۱	برکت اللہ شاہ، تصوف
۳۷۳	برما، تاریخ

پریشن ووڈ معاہدہ، معاشیات

۴۵۰، ۴۵۱، ۴۹۵، ۱۳۳۸، ۱۳۳۹، ۱۵۵۴

۲۳۵۱، ۱۶۴۳

بقا، اردو ادب

۲۰۶۰

بلاغت، لسانیات

۶۴۳

ہلس، (جمال الدین افغانی)

۶۶۰

نجارہ برادری، سماجیات

۱۵۴۹

بندہ نواز گیسو دراز محمد حسنی، تصوف

۲۳۷۷

بنک، معاشیات

۱۳۴، ۲۶۸، ۹۲۳، ۱۰۴۷، ۱۰۵۸، ۱۵۵۰، ۱۵۸۷

۱۵۹۸

ہنگلہ ادب

۲۹۳۶، ۱۱۱۸، ۱۱۱۶

بنیادی تعلیم

بیمبہ قومی قیمر

بہار شاہ تلف، تاریخ

۹۶۷

بہار، ائمہ چند، ریاض

۴۰۳

بہاری "ست ستی"، ہندی ادب

۱۱۵۸

بہائی مذہب

۱۸۴۳، ۱۸۴۴

بھرتی ہری، ہندی ادب

۹۷۳

بھکتی تحریک

۲۶۸۹، ۲۱۶۱، ۱۵۰۷، ۲۱۶، ۱۶۹

بیان میرٹھی، احسن الدین خاں

۲۷۱۵، ۱۰۳۸

بیدل، عبدالمسیح

۱۱۷۳، ۱۱۷۴

بیدل عظیم آبادی، مہداتقا، ر

۲۳۲۵، ۱۸۵۷، ۷۱۹

فارسی ادب

بیدی راجندر سنگھ، اردو ادب

۲۸۹۳، ۲۵۸۴، ۱۷۰۳، ۷۶۵

بیروزگاری، معاشیات

۲۳۵۴، ۱۶۰۱، ۵۱۳

۲۱۷۷	بیرونی تجارت، معاشیات
۴۷	بیون منیو، فارسی ادب
۶۳۵	ہشتم، اے، ایل، مورخ
۲۳۶۵، ۲۳۶۳، ۶۹۰، ۶۶۳، ۵۰۳، ۵۰۲، ۶	پاکستان، تاریخ
۸۴۰	پال، پن چندر، مجاہد آزادی
۱۳۰۳	پردہ، سماجیات، اسلام
۳۲۳	”پردہ ساز“ (اقبال)
۲۵۸۲، ۲۳۳۶	پرو پگنڈہ، ذریعہ ابلاغ
۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۳، ۲۶۹، ۳۲۶، ۵۱۰، ۵۱۱	پریم چند، اردو ادب
۷۷۸، ۱۱۵۷، ۱۱۸۳، ۱۲۳۳، ۱۲۵۷، ۱۲۸۳	
۱۳۶۶، ۱۳۸۲، ۱۳۸۳، ۱۳۹۱، ۱۶۰۷، ۱۹۱۲، ۱۹۹۸	
۲۸۸۵، ۲۸۰۶، ۲۳۵۵، ۲۱۷۰	
۱۲۵۴	کتابیات
۱۶۲۸، ۱۶۲۷	پستالوژی، تعلیم
۱۸۸۸، ۵۲۸	پشتو ادب
۱۳۱۹	پطرس بخاری، اردو ادب
۱۰۹۶	پکاسو، مصوری
۲۰۱۹	پول (ہریانہ) تاریخ
۱۵۶۱	پنجابی برادری، سماجیات
۱۵۹	پن چکی، (اورنگ آباد) آثاریات
۱۲۱۰	پند نامہ شغنی دکنی، اردو ادب
۶۱	پولس نظام، مغل دور، تاریخ
۶۳۷	پولی بی اس، مورخ

۲۳۶۹	پولینڈ، تاریخ
۲۰۲۰	میتل کھورا غار، آثاریات
۲۲۳۶، ۵۲۳، ۵۲۰، ۵۱۹	تاباں، غلام ربانی، اردو ادب
۲۰۲۱	تاج محل، آثاریات
۲۲۳۳، ۲۲۳۱، ۲۲۲۸، ۲۲۲۰، ۱۱۹۸	تاجیکی ادب
۶۸	تارا چند، اردو زبان
۲۲۹۶	"تاریخ جہانگشائے جوئی"
۱۳۱۰	"تاریخ داؤدی"
۲۷۰۷	تاریخ القرآن (اسلم جیراج پوری)
۲۹۶، ۲۹، ۲۳	تاریخ کوئی، ادب
۱۹۱۵، ۱۸۴، ۱۸۳، ۱۰۱۳، ۳۳۸، ۳۳۷، ۱۷۷۳، ۱۶۵، ۱۶۱	تاریخ نگاری
۲۹۶۲، ۲۹۴، ۲۳۰۰، ۲۰۳۲، ۲۰۳۰، ۱۹۳۲	
۳۷۹	تبسم، مفتی، اردو ادب
۲۱۹۱، ۱۹۴۸	تجارت، معاشیات، عرب ممالک
۱۹۶۲، ۱۰۰۰، ۶۳۹	تجزیہ، ہندوستان
۱۸۷۸	تحریر، ہندوستان
۳۵۴	تحریر، آزادی، تاریخ، آئرلینڈ
۱۷۸۷	تحریر، کوریا
۱۷۸۷	تحریر، ہندوستان
۳۸۱	تحقیق، نظری طریقہ
۷۸۶	"تذکرہ آثار الشعراء"
۱۹۳۱، ۱۹۳۰	تراب علی قلندر، تصوف
۱۷۸۷	ترجمہ نگاری
۱۱۳۸، ۱۱۳۸	"ترجمان القرآن"

ترکی، تاریخ

۱۵۸، ۲۰۱، ۲۰۶، ۲۱۶، ۵۳۰، ۵۳۸، ۵۵۰،

۷۵۶، ۷۹۳، ۷۹۷، ۱۰۳۷، ۱۰۹۸، ۱۳۷۳،

۲۱۷۶، ۲۲۸۰، ۲۳۷۳، ۲۳۷۴، ۲۶۳۱، ۲۶۳۵،

۲۹۷۳

۴۸۷

تصویریت، فلسفہ

تصوف

۹۶، ۱۱۵، ۵۴۷، ۶۲۸، ۹۵۶، ۹۵۷، ۱۰۲۳، ۱۱۴۴،

۱۶۳۴، ۱۶۹۰، ۱۸۱۹، ۱۸۲۰، ۱۹۱۷، ۱۹۱۸، ۱۹۳۳،

۱۹۷۴، ۲۱۴۴، ۲۱۴۹، ۲۲۸۱، ۲۳۰۷، ۲۳۰۸،

۲۳۶۶، ۲۶۸۲، ۲۸۳۹، ۲۸۴۰

تعلیم و ماہرین تعلیم

۷۰، ۸۷، ۸۹، ۹۰، ۱۸۵، ۲۷۳، ۲۸۷، ۲۹۲،

۳۳۹، ۳۴۴، ۳۴۸، ۳۵۰، ۳۵۱، ۳۵۱، ۳۹۲،

۵۹۱، ۵۹۲، ۸۳۴، ۹۳۲، ۹۸۶، ۱۱۱۹، ۱۱۴۲،

۱۱۸۵، ۱۱۸۶، ۱۲۹۹، ۱۳۵۳، ۱۳۵۹، ۱۴۴۷،

۱۴۵۰، ۱۴۵۲، ۱۵۰۴، ۱۶۶۶، ۱۶۷۳، ۱۶۷۹،

۱۶۸۲، ۱۹۹۹، ۲۲۳۳، ۲۲۳۶، ۲۳۶۰، ۲۳۶۳،

۲۳۷۳، ۲۳۷۴، ۲۳۷۵، ۲۶۰۳، ۲۶۷۲، ۲۷۱۹،

۲۷۲۲، ۲۷۲۴، ۲۷۲۵، ۲۷۳۳، ۲۸۱۲، ۲۸۲۹،

۱۳، ۲۷، ۲۹، ۳۳، ۹۰، ۲۸۷، ۲۹۲، ۳۵۰، ۳۵۱،

۸۶۰، ۹۶۷، ۱۰۳۶، ۱۰۷۸، ۱۲۹۳، ۱۶۶۷، ۱۶۶۹،

۱۶۷۱، ۱۶۷۳، ۱۶۷۹، ۱۶۸۲، ۱۸۷۷، ۲۳۱۲،

۲۶۳۶، ۲۶۴۷، ۲۶۵۲، ۲۶۵۴، ۲۶۵۶، ۲۸۳۸،

۹۷، ۳۵۵، ۵۱۴، ۹۹۸، ۱۲۹۹، ۱۸۹۸، ۱۹۹۱، ۲۱۳۱،

۲۳۰۹، ۲۱۳۱، ۲۲۷۶، ۲۶۲۳، ۲۶۲۴، ۲۶۲۵، ۲۹۴۳،

اسکول

اسلام، مدارس

تعلیم، اعلیٰ تعلیم

۸۳۸، ۸۷۷، ۲۰۰۲، ۲۰۰۳، ۲۰۱۳، ۲۱۷۳،

۲۳۶۲، ۲۳۷۳، ۲۴۶۰، ۲۶۷۲، ۲۷۳۸، ۲۷۸۲

علاقائی مطالعہ امریکہ ۳۲۵، ۳۳۸، ۹۹۲

،،،

ایران ۲۷۳۶

،،،

جرمنی ۳۸۹، ۹۱۱-۹۱۳

،،،

چین ۴۲۱، ۵۱۷

،،،

سویت یون ۱۱۲۸، ۱۸۰۹، ۲۳۹۹، ۲۷۵۶

،،،

عرب ممالک ۱۲۹۹

،،،

مصر ۹۰۳، ۱۳۶۸، ۱۸۱۷، ۱۸۱۸

،،،

تاجکیر یا ۲۳۳

،،،

ہندوستان ۹۰، ۹۱، ۱۷۹، ۳۵۲، ۳۵۸، ۵۹۴، ۸۷۶، ۹۸۰

،،،

۹۹۹، ۱۱۳۲، ۱۳۵۵، ۱۵۲۳، ۱۶۳۷، ۱۶۸۴

۲۰۱۲، ۲۳۸۲، ۲۷۳۸، ۲۷۸۲، ۲۸۲۷، ۲۸۲۸

۲۹۵۱

۵۶۳، ۱۱۱۹، ۲۷۶۸

تعلیم بالغان

تعلیم، قومی تعلیم

۱۲، ۳۲، ۳۳۹، ۳۴۵، ۳۴۶، ۴۱۲، ۵۶۵-۵۶۷

۵۸۶، ۸۷۰، ۸۸۸، ۸۸۹، ۸۹۱، ۸۹۶، ۸۹۷

۱۱۲۰، ۱۱۳۱، ۱۵۳۰، ۲۰۰۶، ۲۲۲۰، ۲۲۳۰

۲۲۳۱، ۲۵۵۷، ۲۵۸۷، ۲۸۰۳، ۲۸۸۷، ۲۹۰۹

۱۱۳۲

تعلیم، لسانی اقلیت

۲، ۱۲۹۲، ۱۳۶۷

تعلیم نسواں

۲، ۱۲۹۲

مسلمان ،،،

۶۷	التغلی، عمرو بن کلثوم، عربی ادب
۷۵۲، ۷۵۰، ۲۸۴	تغلق، محمد، تاریخ
۲۰۳	تمہیسات الہیہ (شاہ ولی اللہ)
۱۵۱۵	تھلید، سماجیات
۲۸۳۲	تلخیص نگاری، کتب خانہ داری
۹۷۵	تلسی داس، ہندی ادب
دیکھیے تہذیب و تمدن	تمدن
۲۸۳۷	تمنا، رام سہائے، اردو ادب
۱۹۶۷	تنہا، محمد یحییٰ، اردو ادب
۳۳۳	توت، عیخ امون (فرعون مصر)
۲۰۵۵	توزک والا جہاں۔ تاریخ، کرناٹک
۲۳۶، ۵۶۸، ۵۶۹، ۱۳۹۷، ۱۵۶۶، ۱۶۴۹، ۲۰۰۲،	تہذیب و تمدن
۲۰۰۵، ۱۹۵۳، ۲۳۷۸، ۲۳۷۸، ۲۵۱۱، ۳۰۰۲	
۲۵۶۷، ۲۳۳۹، ۲۳۳۶	اسلام
۱۶۸۸، ۱۶۳۲، ۱۴۸۹	انگلستان
۲۶۴۵-۲۶۴۱، ۲۰۸۸، ۱۵۸	ترکی
۹۳۳	چین
۲۸۶۷، ۲۹۵۶	عرب
۸۹۳، ۵۶۹، ۵۶۸، ۲۳۶	مشرقی و مغربی
۲۲۳، ۲۲۲	مصر
۲۵۳۵، ۲۵۳۳، ۱۶۸۸، ۱۶۳۳، ۱۶۳	مغربی ممالک
۱۲۳۸، ۱۰۱۷، ۱۰۱۶، ۸۴۴، ۳۵۸، ۳۳۳، ۳۳۲	ہندوستان
۱۶۰۳	

تہذیب و تمدن، عہد وسطیٰ

۱۳۷۴، ۱۳۲۸، ۱۳۳۳، ۱۵۰۵، ۱۶۲۶، ۱۷۰۴،

۱۸۷۱، ۱۹۲۱-۱۹۲۳، ۱۹۵۱-۱۹۵۴، ۲۱۳۳،

۲۵۶۲، ۲۵۶۳، ۲۵۶۷، ۲۷۰۹

،، یونان

۲۱۵۳

”تہذیب الاخلاق“، صحافت

۲۲۵۱

تھکازی، شیو شکر پتے، ناول ادب

۱۸۶۳

تھوسیدیز، مورخ

۶۳۸

تیمور، امیر، تاریخ

۱۱۹۵

ٹالسٹائی، لیو، روسی ادب

۲۷۹۹، ۱۳۷۰، ۶۷۱، ۵۵۷، ۵۵۶، ۴۲۱، ۱۵۱

ٹیپو سلطان، اردو زبان

۲۹۱۷

ٹیکور، رابندر ناتھ، جینٹل ادب

۶۹، ۱۱۱۸، ۱۱۲۸، ۱۲۸۵، ۱۷۳۸، ۱۷۴۶، ۲۲۹۴،

۲۹۳۶

ثابت خاں، (لواب رام پور)

۲۹۴۸

جاپان، تاریخ

۱۶۷۷، ۱۶۷۵، ۱۲۵۸، ۵۳۷

،، زلزلی

۶۱۹

،، صنعت و حرفت

۱۶۷۶

،، معاشیات

۸۰۷، ۵۷۱

جاپانی ادب

۳۷۹

جاخط، عربی ادب

۷۴۸، ۷۴۷، ۴۴۲، ۴۴۱

جامعہ ازہر، مصر

۱۳۶۸، ۹۰۴

”جامعہ“ رسالہ، صحافت

۱۷۷۹

جامعہ کالج

۲۳۷۹، ۲۰۹۱

جامعہ ملیہ اسلامیہ، تحریکِ تاریخ

۱۰۳، ۱۴۲، ۲۸۶، ۳۸۵، ۵۲۸، ۵۳۵، ۵۴۰،
 ۵۴۳، ۵۴۵، ۶۵۸، ۶۹۳، ۶۹۵، ۸۳۸، ۸۶۸،
 ۸۷۰، ۸۷۳، ۸۷۷، ۸۸۳، ۱۱۵۳، ۱۲۶۷،
 ۱۳۲۳، ۱۳۳۹، ۱۳۵۹، ۱۳۷۱، ۱۳۹۸، ۱۵۱۲،
 ۱۵۱۶، ۱۵۳۸، ۱۵۴۹، ۱۷۴۱، ۱۷۴۳، ۱۷۴۸،
 ۱۸۳۱، ۱۸۶۳، ۱۸۶۵، ۲۰۹۲، ۲۰۹۳، ۲۱۹۹،
 ۲۲۱۳، ۲۲۶۲، ۲۲۸۵، ۲۳۸۰، ۲۳۹۳، ۲۵۸۸،
 ۲۵۹۱، ۲۷۱۸، ۲۷۱۹، ۲۷۶۶، ۲۹۰۰، ۲۹۰۲

۱۷۱۹، ۹۱۵

۲۵۵۲، ۲۳۶۶، ۲۲۱۳

۱۸۳۱

۱۷۳۳

۸۳۸، ۸۷۷، ۱۳۳۵، ۲۱۷۳، ۲۳۶۲، ۲۳۷۳،

۲۷۸۲، ۲۷۴۸

۲۷۴۶

۸۳۲

۵۳۳، ۵۳۳

۱۳۲۳

۸۱۳

۲۳۸۱، ۲۳۷۹، ۱۳۶۱

۲۸۷۷، ۲۳۳۷، ۲۲۵۵، ۶۷۳، ۶۷۲، ۵۸۱

۲۳۹

۲۶۵۷، ۲۱۶۰

جامعہ ملیہ اسلامیہ، اور اقبال

” اور گاندھی ”

” اور محمد علی ”

” اور شہرو ”

” کنووکیشن خطبات ”

جامعہ نظامیہ ایران

جاوید نامہ، (اقبال)

جبران، ظلیل جبران، عربی ادب

جذبی، معین احسن، اردو ادب

جرجی زیدان، عربی ادب

جرمن ادب

جرمنی، تاریخ

” رفاہ عامہ ”

” اسفار ”

۱۸۹	جعفر پہلواروی، محمد، تصوف
۲۲۶۳	جعفری، رئیس احمد، اردو ادب
۲۳۰۱، ۲۰۱۵	جغرافیہ
۶۲۳، ۶۲۳	جگت سنگھ، تعلیم
۱۱۷۸، ۱۱۶۳، ۱۰۲۷، ۸۷۵، ۸۷۴، ۶۲۶، ۶۲۵	جگر مراد آبادی، علی سکندر، اردو ادب
۱۲۲۷، ۱۲۳۰، ۱۲۶۰، ۱۲۶۱، ۲۰۹۶، ۲۲۰۶	
۲۶۳۶، ۲۶۳۵	
۳۱۵	جلالی، محمد مبشر، فارسی ادب
۱۷۲۹	جمال، مسعود اختر، اردو ادب
۵۵۰	جمال پاشا حسرت احمد، تاریخ، ترکی
۲۱۶۳، ۲۰۹۷، ۱۶۵۸، ۶۶۰	جمال الدین افغانی
۸۱۱	جمالیہ عربک کالج (مدراس)
۲۳۷۱	جمعیت الشہان المسلمین (مصر)
۶۶۵	جمعیت العلماء ہند
۲۶۷۹، ۲۰۰۰، ۱۹۶۵، ۱۰۳۱، ۹۳۷، ۶۰۳	جمہوریت، سیاسیات
۱۳۳۱، ۱۲۹۸، ۱۲۹۷، ۹۳۷	” اسلام
۱۱۰۳	جمیل، جمیل الرحمن، اردو ادب
۳۹۹	جناب، محمد علی، تاریخ، ہندوستان
۱۲۱۹، ۱۰۵۹، ۱۰۲۱	جنگ، سیاسیات
۱۳۲	” مالیات
۲۸۲۰، ۱۰۵۱، ۷۹۷، ۷۶۰، ۶۹۱، ۶۷۳	جنگ عظیم
۲۱۰۱	جنید بغدادی، تصوف
۲۳۰۲	جنوب مغربی ایشیا، تاریخ

۷۷۸، ۱۸۰	جوش ملیح آبادی، اردو ادب
۳۹۵	جوہر، طبعیات
۱۱۱۳	جوہر، مادھورام، اردو ادب
دیکھیے محمد علی	جوہر، محمد علی
۱۲۱۱	جوہری طنطاوی، مفسر قرآن
۱۱۶۶، ۴۹۴	جہانگیر، نور الدین محمد، تاریخ، ہندوستان
۲۴۸۴	جہاد، اسلامی نظریہ
۲۹۰۱	جیل خانے، سماجیات
۱۹۱۹	جیونور (میاں) تصوف
۲۷۳۹	چاند، سیارے
۲۹۱۳	چاند سلطانہ، ملکہ، تاریخ
۲۴۰۳	چٹان، ارضیات
۲۱۰۶	چڑھی، ہستی کار، لسانیات
۱۸۴۶، ۱۴۴۴، ۵۸۸	چغتائی، عصمت، اردو ادب
۲۸۷۲، ۲۸۷۰	چکبست، برج ٹرائن، اردو ادب
۲۳۹۷-۲۳۸۵	چنگیز خاں، تاریخ
۱۵۵۸	چوب فروش برادری، سماجیات
۲۴۵۴	چوسر، جیوفری، انگریزی ادب
۲۲۹۷، ۱۸۶۵	”چہار مقالہ“
۱۶۵۹	چھوٹانی، جان محمد، تحریک خلافت
۳۰۰۰، ۴۲۸-۴۲۶، ۳۷۵، ۳۷۴	چین، تاریخ
۴۴۰، ۴۲۵	چینی ترکستان
۱۲۹۳، ۱۲۵۲، ۶۹۷	حارث، معین الدین، صحافت

۲۸۰۴، ۱۹۲۷، ۱۱۹۵	حافظ شیرازی، شمس الدین، فارسی ادب
۱۰۳۹	حافظ، محمد ولایت اللہ، اردو ادب
۱۵۰۰، ۱۰۹۹، ۹۶۶، ۸۰۰، ۵۳۰، ۲۳۵	حالی، خواجہ الطاف حسین، اردو ادب
۱۷۵۱، ۱۷۵۰	حامد علی خاں، (مکتبہ جامعہ)
۹۵۸	حبیب الرحمن اعظمی، تفسیر قرآن
۲۳۲۹، ۲۳۲۸	حبیب یوسفی سرقدی، فارسی ادب
۲۰۹-۲۰۷، ۲۰۵	حج، اسلام
۱۳۸۴	حجاب جعفری، شاہ جہاں پوری، اردو ادب
۲۵۹۹، ۲۵۹۸	حجاز، سیاحت
۲۹۹۷، ۱۸۲۶، ۹۹۳، ۲۲۷، ۲۲۹، ۲۲۵، ۱۱۰	حدیث، اسلام
۲۲۳۶	”حدیث دل“
۷۳۱	”حرف برہنہ“ (عنوان چشتی)
۱۹۳۶	”حزن اختر“ (واجد علی شاہ)
۷۷۱	حسان، محمد حسین، مدیر پیام تعلیم
۲۵۷۷، ۲۲۳۹، ۹۷۰، ۹۶۹، ۷۰۷	حسرت موہانی، فضل الحسن، اردو ادب
۲۹۳۰، ۲۸۴۴، ۱۸۸۷، ۱۰۲۸	حسن، میر حسن، اردو ادب
۲۶۸۰	حسن بن صباح، ایران
۱۷۸۷، ۱۳۲۵، ۷۸۴، ۶۵۰	حسن نظامی، خواجہ، اردو ادب
۱۳۸۸	حسینی سرور، اردو ادب
۱۲۸۳، ۱۰۶۴، ۹۰۰	حسین، امام، اسلام
۲۱۸۰	حسین، محمد (عرف ابو)، استاد جامعہ
۳۶۵	حسین احمد مدنی، مجاہد آزادی، عالم

- حضرت محل، بیگم اودھ، محالہ آزادی ۱۲۵۵
- حفظ الرحمن سیوہاروی، مجاہد آزادی، ۲۰۸۳
- عالم
- حقہ نوشی، سماجیات ۱۹۵۲
- حمید اللہ، ڈاکٹر محمد، علوم اسلامی ۱۳۱
- حنیف ندوی محمد، علوم اسلامی ۱۷۵
- حوصی زبان، مابکیر یا ۲۳۴
- حیدر آباد، تاریخ ۲۲۴۲
- حیدر علی، تاریخ ۲۹۱۷، ۴۱۶، ۴۱۳
- حیرت، مابکیر ادب ۲۳۴۱
- خالدہ ادیب خانم، ترکی سیاست داں ۲۳۹۰، ۱۷۵۴، ۷۹۸
- خاں جہاں ملک مقبول، تاریخ، ہندوستان ۲۷۲۹
- خان خانان، عبدالرحیم، ہندی ادب ۱۶۰۸، ۴۹۹
- خٹک، خوشحال خاں، پشتو ادب ۱۸۸۸
- خدا بخش اور غنفل پبلک لائبریری ۱۹۰۶
- خدیجہ مستور، اردو ادب ۱۳۴۲
- خسرو، امیر، فارسی ادب ۲۲۷۲، ۲۲۰۰، ۴۱۶۵، ۱۷۲۱
- ”نہ تدیر“، اردو ادب ۵۱۸
- خطابت، لسانیات ۶۴۳، ۶۴۲
- خطاطی ۲۸۴۶
- خطبہ جمعہ، اسلام ۲۱۵۷، ۲۱۵۶
- خافیت تحریک، ہندوستان ۲۷۷۶، ۱۶۵۹، ۲۲۳
- خلافت عباسیہ، تاریخ ۷۱

۱۷۳	خلیجی جنگ
۷۶۶	خلیل الرحمن، میر۔ صحافت
۲۸۱	خلیل مطران، عربی ادب
۹۲ ۲۸۱۸	”خمخانیہ جاوید“ خمینی، آیت اللہ
۲۷۴۵-۲۷۴۲، ۲۳۸۷، ۱۴۶۷، ۱۲۸۸، ۹۳۷	خوامین، سماجیات
۲۷۸۳	
۲۳۸۷، ۱۳۰۳، ۳۵۳	اسلام
۲۷۸۳، ۲۶۹۹، ۲۵۱۵، ۲۳۸۳، ۱۷۸۳، ۱۳۶۰، ۹۹۰	ہندوستان
۱۶۰۳	ایران
۱۲۸۶	جامعہ ملیہ
۲۸۱۰	روس
۳۰۳	خوارزمی، ریاضیات
۳۶۶	خویشگی، عبدالحلیم نصر اللہ، تاریخ
۲۹۳۱	خیرات، ہمدانی، شہاد
۲۹۶۲، ۲۶۸۹، ۱۰۱۲	داراشکوہ، تاریخ، تصوف
۲۸۳۶، ۱۷۵۵، ۸۷۸	دارالمصنفین (اعظم سڑھ)
۱۴۶۳	دارالعلوم دیوبند
۲۳۹۵، ۱۶۳۶	دانتے، اسلام
۲۳۲۰	دانش، احمد مخدوم، تاجیک ادب
۱۴۰۵	”دائرۃ“ سہ ماہی، صحافت
۲۵۹۷	دائرۃ المعارف نظامیہ (حیدرآباد)
۲۸۸۱، ۱۳۷۹، ۵۴۱	درد، خواجہ میر، اردو ادب
۱۳۸۱-۱۳۸۰	”دریائے لطافت“

۱۴۰۴	”دستک“ صحافت
۲۰۱۱، ۱۵۵۹	دستور، ہندوستان
۱۰۲۱، ۵۷۶، ۲۶۶	دفاعی موضوعات
۲۵۲۸، ۱۰۰۵، ۸۱۰	”“ ہندوستان
۱۹۳۴	دلدار علی نصیر آبادی، اسلام، علماء
۱۴۰۹	”دربار“ (ڈھاکہ)، صحافت
۴۸۶	دلی، تاریخ
۸۳	دنائیشور، مراٹھی ادب
۱۷۰۷	دولت مشترکہ ممالک، تاریخ
۵۹۸	دوہے، ہندی ادب
۲۹۴۰	”دوہ مجلس“ اردو ادب
۱۲۵۰	دیسہ کتب خانہ
۱۲۴۴-۱۲۴۱	”دین الہی“، تاریخ
۱۰۱۴	دیوان سراجی، فارسی ادب
۲۳۴۵، ۱۵۷۴، ۱۲۱۶، ۸۴۹، ۵۴۱، ۳۰۷	دیہی سماج، ہندوستان
دیکھیے کسان	دیہی قرض
۱۴۵۲، ۱۴۵۰، ۱۴۴۹، ۳۴۷	ڈوکی، جان، تعلیم
۸۱۸	ڈھلون، گردبال سنگھ، کنوونکیشن ایڈریس
۹۴۶، ۹۴۵	ڈیوہرسٹ، اے۔ پی، مستشرق

ذاکر حسین، جامعہ ملیہ اسلامیہ

۸۷۷، ۸۱۶، ۷۸۰، ۷۳۵، ۶۲۲، ۶۲۱، ۲۸۹، ۲۸

۱۰۶۳، ۱۱۲۷، ۱۲۲۸، ۱۲۶۶، ۱۳۲۶، ۱۳۳۷، ۱۵۱۱،

۱۶۶۳، ۱۷۵۸، ۱۷۵۹، ۱۷۶۲، ۱۷۶۳، ۱۷۷۰،

۱۸۲۷، ۱۸۳۳، ۱۸۳۷، ۱۸۶۷، ۱۹۶۳، ۲۰۴۳،

۲۱۰۷، ۲۱۷۸، ۲۱۹۶، ۲۲۱۹، ۲۲۳۲، ۲۳۸۶،

۲۵۷۰، ۲۵۰۱، ۲۳۹۸

۲۳۷-۲۳۵

۱۳۰۷، ۹۷۲

۲۹۳۱-۲۹۲۹، ۸۴۹

۱۸۶۱

۹۷۳

۱۰۹۷

۷۱۲

۵۱

۱۸۴۹

۹۶۳

۲۳۲۶، ۱۳۰۱

۶۵۳

۱۳۸۲

۱۹۸۹

۲۳۵۳

۱۳۵۳

۲۴۰۴

ذبح اللہ، اسلام

ذکاء اللہ، مولوی، اردو ادب

ذوق، محمد ابراہیم، اردو ادب

”راحت القلوب“ فارسی ادب

رادھا، ہندی ادب

رادھا کرشنن، ایس، ہندوستان

راس مسعود، انگریزی ادب

الرافعی، مصطفیٰ صادق، عربی ادب

رام پور رضا لائبریری

رام نراین حاجی پوری، فارسی ادب

راماین، ہندو مذہب

رانکے، لیو پونڈ، تاریخ نگاری

”رانی کیتکی کی کہانی“ اردو ادب

رائے، راجہ رام موہن

رتن ہندی، بابا، صحابیات، اسلام

رجب علی، فشی، تاریخ، ہندوستان

رڈکی، ضلع، جغرافیہ

۱۳۱۹	رسل، برٹرینڈ، فلسفہ
۲۷۹۱	رسم و رواج، سماجیات
۲۳۵۲، ۱۳۸۱-۱۳۸۰	رسوا، ہادی، اردو ادب
۱۱۸۳	رشید جہاں، اردو ادب
۲۱۰۸	رشید رضا، اسلام، علماء
۶۷	رشنا کرمانی، تاریخ، ایران
۵۴۹	رضا نور بے، تاریخ، ترکی
۲۳۶	رضی، رضی احمد، اردو ادب
۲۳۰	رفاہ عامہ، سماجیات، جرمنی
۲۳۷۱، ۱۳۶۹	رہبر
۸۳۰، ۶۲۳-۶۲۳	رہنما، ہندوستان
۱۸۸۸	”رقائم کرائم“ تاریخ، ہندوستان
۱۳۶۱	رنگے، رائنر میریا، جرمن ادب
۲۵۰۲	رمضان علی، خاک
۱۱۰۹	رواں، جگت موہن مال، اردو ادب
۱۰۲۶-۱۰۲۵	روح، تصور، مذہب
۳۶۳	”روح تنقید“ اردو ادب
دیکھیے سوویٹ روس	روس
۲۶۳۲-۲۶۳۱، ۲۵۰۹، ۲۱۱۲-۲۱۱۰، ۱۶۳۴	روس، تراش، ترک، فلسفہ
۱۵۱، ۳۲۱، ۵۵۶-۵۵۷، ۶۷۱، ۶۷۸، ۶۸۰	روسی ادب
۲۵۰۸-۲۵۰۷، ۲۵۰۵، ۱۸۸۰	
۱۷۶۵، ۱۳۲۷	روشن صدیقی، شاہد عزیز، اردو ادب
۱۹۵۸، ۷۵۷	روشنی، طبیعیات

۹۱۵	رؤف پاشا، تاریخ، ترکی
۱۶۶۳-۱۶۶۲	رومۃ الکبریٰ، تاریخ
۲۷۱۴، ۲۶۱۵، ۲۱۶۶، ۱۲۸۰-۱۲۷۷، ۹۶۱-۹۶۰	رومی، جلال الدین، فارسی ادب
۲۳۱۶، ۲۰۵۶، ۱۸۵۰-۱۸۴۹	ریاضیات
۲۲۷۹	ریف (شمالی افریقہ)، تاریخ
۱۸۹۲	زنگی، جعفر، اردو ادب
۲۲۵۳، ۱۰۵۳، ۵۷۹، ۳۰۰	زر، معاشیات، افراط زر
۱۵۵۴، ۱۳۳۹، ۱۳۳۸، ۷۷۷، ۴۹۵، ۴۵۲-۴۵۱	، ، ، شرح مبادلہ
۲۳۵۱، ۱۶۳۸	
۴۵۲	زراعت، چھین
۷۲۸-۷۲۵، ۷۰۰-۶۹۹، ۵۸۵-۵۸۳، ۲۶۷، ۱۲۷	، ، ہندوستان
۲۷۹۶، ۱۹۰۳، ۱۵۶۷، ۱۵۶۳، ۱۵۶۳، ۸۶۶-۸۶۵	
۱۸۲، ۱۸۱	زرتشت، مذہب
۱۳۰۴	زکوٰۃ، اسلام
۲۳۰۵	زکزلے، جغرافیہ
۱۱۱۰	”زمانہ“ (کانپور)، صحافت
۲۱۷۹، ۱۵۷۸	”زمیندار“ سماجیات
۱۳۳۵	زور، محی الدین قادری، اردو ادب
۶۳	زہیر بن ابی سلمہ، عربی ادب
۲۹۴۴	زیدی، بشیر حسین، تعلیم
۲۹۵۱	سارجنٹ اسکیم، تعلیم
۱۳۲۴	سارتر، جیمز پال، فلسفہ
۲۹۴۵، ۲۹۱۶	سالار جنگ میوزیم

۲۳۵۷	سائنس، اردو ادب
دیکھیے نقیسات	ساکاوجی،
۲۷۳۷-۲۷۳۶، ۱۶۴۵، ۱۵۲۷، ۱۴۷۵، ۱۵۰	سائنس،
۲۶۵۲، ۱۳۵۴	،، تعلیم
۲۷۳۶، ۱۵۰۳	،، مذہب
۱۴۷۵	،، ہندوستان
۲۶۳۰	کتی، ہندو مذہب
۱۶۵۱	سحر (جادو)
۲۹۲۴	سرسوٹ، قلعہ، اردو ادب
۱۴۱۸	”سراج الاخبار“ (دہلی) اردو ادب
۲۴۶۵	سرخسی، شمس الائمہ
۱۰۲۴	سرمایہ داری، معاشیات
۵۶	،، ،، اسلام
۱۱۷۱	سرد، تصوف
۲۳۳۳	سرور، آل احمد، اردو ادب
۱۷۳۳، ۴۶۴	سرور، محمد (جامعہ ملیہ اسلامیہ)
۱۳۹۳	سرور، سید محمد، اردو ادب
۱۱۱۲	سرور جہاں آبادی، درگاہ سہائے، اردو ادب
۱۱۸۸	سعد بن وقاص، صحابیات
۲۹۶۵	سعدی شیرازی، مصلح الدین، فارسی ادب
۲۷۱۸، ۱۱۰۵	سعید احمد اکبر آبادی، اسلام، علماء
۲۹۶۱، ۲۵۳۵، ۸۸۶	سکھ مذہب،
۲۰۳۱، ۲۰۳۰، ۲۰۱۸، ۱۶۴۲، ۱۸۸	سکے، تاریخ،

۱۷۶۸، ۱۳۰۶، ۱۱۱۷، ۱۱۱۵	سلام پچھلی شہری، اردو ادب
۱۳۸۲	”سلک گوہر“ اردو ادب
۵۳۲، ۳۰۶	سلیم، وحید الدین، اردو ادب
۷۸۱	سلیم احمد، اردو ادب
۲۰۶	سلیمان اعظم قانونی، تاریخ، ترکی
۱۳۲۹، ۱۳۲۷، ۱۱۳۱	سلیمان ندوی، اسلام، علماء
۳۸۱	سماجی علوم، طریقہ تحقیق۔
۵۲۷	سماخ، تصوف،
۲۸۳۵، ۹۷۷	سندر لال، چنڈت، مجاہد آزادی
۱۶۰۹	سنسکرت ادب،
دیکھیے چینی ترکستان	سنگیانگ
۵۳۳، ۸۶، ۵۸	سودا، مرزا محمد رفیع، اردو ادب
۷۲	سوڈان تاریخ
۲۵۰۳، ۱۹۳۵، ۱۹۳۲، ۵۶۰، ۵۵۸، ۵۳۶، ۴۷۲	سوویت روس، تاریخ
۲۸۱۱، ۲۶۲۹، ۲۶۲۸، ۲۵۰۳	سوشلزم
دیکھیے اشتراکیت	سہارنپور، سماجیات
۱۵۷۸-۱۵۷۶	۱۵۷۹-۱۵۷۴،
	۱۶۶
	۱۵۶۹
	۱۹۷۳
	۲۳۳۱
۱۱۴۹، ۹۷۳، ۷۲۳، ۶۰۹، ۶۰۰، ۴۰۶، ۳۹۶، ۲۹۶، ۵۳	سیاسیات
۲۹۲۱، ۲۹۲۰، ۲۲۸۳، ۱۹۱۰، ۱۶۹۲، ۱۵۷۵، ۱۳۳۸	

۲۵۱۲، ۲۱۱۳، ۲۱۰۵، ۱۰۶۱، ۹۸۵، ۸۱۸، ۱۱۳	سید احمد خاں، سر، تعلیم
۱۵۷۷	سید زادے برادری، (سہارنپور)
۲۶۰۲-۲۶۰۰، ۲۱۱، ۲۱۰	”سیرۃ النبی“ (شبلی)
۲۵۱۲، ۲۳۷۰، ۱۲۷۰، ۱۰۱۵، ۸۳۶، ۲۴۱، ۲۴۰	سیکولرزم، ہندوستان
۲۸۵۵، ۲۸۵۴، ۲۸۲۲، ۲۷۴۹، ۲۵۲۹	
۱۳۹۴، ۱۳۹۳، ۱۳۸	شاہ، جارج برنارڈ، انگریزی ادب
۱۲۴۵، ۹۶۸	شاہ عظیم آبادی، اردو ادب
۱۳۶۸، ۸۰۴	شادی، سماجیات
۹۵	شافعی، امام، اسلام، علماء
۶۳۸	شال بانی صنعت، کشمیر
۳۰۸	شانعی نکتین، تعلیم
۱۳۴۳	شاہجہاں بیگم (اہلیہ ذاکر حسین)
۲۲۳۱	شاہین، تاجیکی ادب
۲۱۲۶، ۲۱۱۳، ۱۸۰۶، ۱۴۰۴، ۵۰۶، ۳۵۷، ۸۰	شبلی نعمانی، اردو ادب، تاریخ اسلام
۲۳۱۱، ۲۱۲۷	
۴۸۵	شبیر، علی شبیر، اردو ادب
۲۴۵	”شرح مرغوب القلوب“، اردو ادب
۲۰۷۲، ۱۳۰۵	شرر، عبد الحلیم، اردو ادب
۳۱۹	شریح فتح پوری، اردو ادب
۲۹۲۲	”شریعت نامہ“، اردو ادب
۱۷۰۱	شروانی، ابوالفضل محمد عباس رفعت،
	اردو ادب
۲۱۶۴، ۳۶۶	شعوبیہ، اسلام

- ”شفاء السائل لتهدیب المسائل“ تصوف ۹۶
- شکاریات ۴۹
- شہد جات عالمگیری، تاریخ ۱۸۹۰
- شہاب مالیر کوٹلوی، مہر محمد خاں، تاریخ ۶۹۸
- شہری منصوبہ بندی، ۱۵۹۶
- شیاطین، علم کلام ۱۹۸۸
- شیر شاہ، تاریخ، ہندوستان ۱۶۵۴، ۹۴۹
- شیروانی، حبیب الرحمن خاں، اسلام، علماء ۱۰۲
- ،، ہارون خاں، تعلیم ۱۲۶۵، ۱۰۹۵
- شیلی، انگریزی ادب ۶۲۸
- شیوخ برادری، سماجیات، (سہارنپور) ۱۵۷۶
- صحافت ویکھیے متعلقہ ادب
- ”صحفہ“ اشاریہ مضامین ۱۸۱۰-۱۸۱۴
- صدیقی، رشید احمد، اردو ادب ۲۹۰۵، ۴۸۳
- ،، زبیر احمد، علوم اسلامی ۴۴۷
- ،، عبدالوحید، صحافت ۱۷۳۱
- ،، محمد عتیق، اردو ادب ۱۷۷۶
- صفا، ذریعہ اللہ، فارسی ادب ۲۳۳۲
- الصقلی، ابن القطاع، عربی ادب ۹۹۷
- ”صلصلۃ البحر“ اردو ادب ۸۱۹
- صنعت و حرفت، ایشیائی ممالک ۸۸۷
- ،، سوویت روس ۸۸۷

۸۳۷، ۱۰۵۳، ۱۵۶۲، ۱۵۷۹-۱۵۸۰، ۱۶۰۳	صنعت و حرفت، ہندوستان
۲۳۴۹، ۲۳۵۰-۲۹۴۸	
۱۵۴۳، ۵۰۲، ۴۴۸	صنعتی انقلاب، معاشیات
۱۵۳۳	صوفی مازندرانی، فارسی ادب
۱۹۲۵	صہبائی، امام بخش، اردو ادب
۴۳۹	"ضرب کلیم" (اقبال)
۲۱۴۰، ۴۴۹	ضیا گوکلب، تاریخ، ترکی
۲۱۱۹-۲۱۱۷	ضیا پاشا، ، ،
۷۵۲، ۷۵۱، ۲۸۴	ضیاء الدین برنی، تاریخ نگاری
۲۷۱	طاہر علی، کارکن جامعہ ملیہ
۱۱۶۹، ۱۱۶۸، ۶۳۷، ۴۶۳	طب، ہندوستان
۲۹۴۲، ۲۹۳۹، ۲۵۹۶	طب یونانی
۱۱۴	طہ حسین، عربی ادب
۱۱۰۳-۱۱۰۱	طباطبائی، علی حیدر، اردو ادب
۲۳۱۰	لمباغت و اشاعت
۶۲	جاپان
۲۳۴۵	روس
۲۷۴۱، ۲۳۱۰	ہندوستان
۹۹۰	طلاق، سماجیات، اسلام
دیکھیے اردو ادب	طنز و مزاح، اردو ادب
۱۴۶۹	طوسون عمر، سماجیات
۷۵۵	طوفان نوح، اسلام
۲۹۶۸	طیارہ، انجینئرنگ

- ظروف سازی، صنعت ۲۰۳۳
- ظفر، بہادر شاہ، اردو ادب ۷۳۲
- عابد حسین، (حیاتی رکن جامعہ ملیہ ۲۶۹۸، ۱۷۷۱، ۷۸۲ اسلامیہ)
- عاضد الدین اللہ، تاریخ، مصر ۲۰۰
- عبادت، اسلام ۲۵۱۹
- عباسی گجراتی، عبداللطیف، اردو ادب ۲۳۳۵
- عبداللہ الحق، مولوی، اردو ادب ۲۲۳۶-۲۲۳۴، ۲۰۳۳، ۱۷۲۸، ۱۱۷۶، ۱۱۷۵
- عبداللہ الحق رودولوی، شاہ، تصوف ۱۸۹۰
- عبداللہ حکیم، خلیفہ، اردو ادب ۱۸۶
- عبدالحمید، تاریخ، ترکی ۷۵۶
- عبداللہ الحق، ماسٹر، استاد جامعہ اسکول ۲۷۱۰
- عبدالرحمن بجنوری، اردو ادب ۱۶۴۱
- عبدالرحمن خاں، تاریخ، افغانستان ۱۸۴۰-۱۸۳۸
- عبدالرحمن، صباح الدین، علوم اسلامی ۲۱۶۹
- عبدالرحیم دہری، تصوف ۵۰۷
- عبدالرزاق، (حیاتی رکن جامعہ ملیہ ۲۸۳۸ اسلامیہ)
- عبدالرزاق بانسوی، تصوف ۱۹۲۹
- عبدالسلام دیہاتی، تاجیکی ادب ۲۳۳۴
- عبدالعلیم جامع، ڈاکٹر، تعلیم ۱۷۸۶
- عبدالغفار، قاضی، اردو ادب ۲۶۰۹

عبدالغفار مدھولی، (سابق استاد جامعہ ۱۷۶۶

ملیہ اسلامیہ)

۱۸۷ عبدالغفور، چودھری، تعلیم

۲۴۹ عبدالقادر بدایونی، تاریخ نگاری

۷۷ عبدالماجد دریابادی، صحافت

عبدالحمید، خواجہ (امیر جامعہ ملیہ اسلامیہ) ۱۷۳۷، ۱۷۴۰

۱۲۲۲، ۱۲۲۱، ۵۲۶ عبدالودود حم قاضی، اردو ادب

۲۱۱۵، ۷۵۹، ۷۵۸ عبیدہ، محمد، اسلام، علماء

۲۸۶۲ عبیدزاکانی، خواجہ، فارسی ادب

۲۷۶۵ عبید اللہ سندھی، اسلام، علماء

۱۷۳۰ عدم، عبدالحمید، اردو ادب

۱۸۶۱ عراق، تاریخ

۵۳۳ "عراس المروج"، عربی ادب

۷۱، ۱۹۶، ۱۰۶۶، ۱۶۱۰، ۱۶۱۱، ۲۰۴۸، ۲۰۴۹، عرب ممالک، تاریخ

۲۸۶۳، ۲۳۸۱، ۲۲۸۶، ۲۲۷۱، ۲۱۸۳

۲۹۵۶، ۱۰۶۵، ۱۲۸، ۱۲۷ عرب سانج، سماجیات

۱۹۳۷ عرب فن تعمیر

۲۱۲۵، ۸۰۸، ۴۶۲ عرب۔ اسرائیل جنگ

۲۷۸، ۱۲۳، ۱۱۷، ۱۱۳، ۱۰۵، ۷۹، ۷۸ عربی ادب

۱۶۱۷، ۱۳۵۷، ۱۳۵۴، ۴۱۹، ۳۷۱، ۲۸۰

۲۶۶۹، ۲۰۵۴، ۱۹۲۶، ۱۸۲۸، ۱۶۴۱، ۱۶۲۰، ۱۶۱۸

۱۶۳۳، ۱۶۲۲، ۱۴۶۰، ۵۳۳، ۴۹۱، ۴۹۰، ۱۱۰

عربی ادب، افسانہ و ناول

۲۷۵۸، ۲۷۵۷، ۲۰۱۶

۲۳۳	عربی ادب، ترجمہ نگاری
۱۹۰	، ڈرامہ نگاری
۱۱۶، ۱۱۷، ۱۱۸، ۲۸۱، ۴۱۸، ۶۲۹، ۶۳۳	، شاعری
۲۴۱۵-۲۴۱۴، ۹۹۷	
۱۸۴۸	، صحافت
۱۳۵۴، ۲۸۰-۲۷۸	، نثری ادب
۲۳۵۴	، ہندوستان
۲۰۷۷، ۱۷۳۰	عرشی، امتیاز علی خاں، کتاب خانہ داری
۱۲۰۷	”عزم نو“ (بارہتی پور) صحافت
۱۲۳۲	عشرت، امرت لال، اردو ادب
۲۸۸۰	عشرت رحمانی، اردو ادب
۵۷۷	”عصمت“، صحافت
۱۹۷۷	عظمت اللہ خاں، اردو ادب
۸۱	”عظمت رفتہ“ (برنی)
۲۷۷۹، ۱۷۰۰، ۱۶۹۹، ۱۰۷۲، ۱۰۷۱، ۲۱۳	علم الکلام، اسلام
۲۰۳۴	علم ہیئت
دیکھیے مشرقیات	علوم شرقیہ
۲۱۲۷	علوم و فنون، تاریخ
۱۶۵۴، ۱۲۰۱، ۱۰۶۸، ۹۹۵، ۱۷۷	، ، اسلام
۳۶۹۷، ۲۲۰۱، ۱۲۰۱	، ، ہندوستان
۲۶۶۱	علوی، ظہیر الدین، اردو زبان
۲۱۷۲	علی احمد، فخر الدین، کنویشن خطبہ جامعہ
۱۱۹۴	علی شیر نوائی، فارسی ادب

۱۵۸۰، ۱۵۷۹ء

علی گڑھ، معاشی حالات

۲۱۳۴، ۱۸۲۵، ۱۷۸۶، ۱۷۸۵، ۱۳۷۲، ۱۰۰

علی گڑھ مسلم یونیورسٹی

۲۶۷۴، ۲۲۸۸

۲۳۰۴

عمر ابن الخطاب، صحابیات

۱۹۸۶، ۱۹۸۵، ۷۲۱

عنوان چشتی، افتخار الحسن، اردو ادب

۱۷۷۴

”مود ہندی“، (غالب)

۲۵۳۰، ۶۵۲

عیسائیت،

۲۳۳۰

یعنی، صدر الدین، تاجیکی ادب

۱۲۸۱، ۱۱۸۹، ۱۱۰۳-۱۱۰۱، ۱۰۸۱، ۹۰۱، ۸۵۴، ۲۵۳

غالب، اسد اللہ خاں، اردو ادب

۱۲۹۶، ۱۳۳۰، ۱۳۱۸، ۱۳۸۳-۱۳۸۶، ۱۳۹۲، ۱۲۹۱

۱۷۷۴-۱۷۷۵، ۱۸۹۹، ۱۹۲۴، ۱۹۷۳، ۱۹۷۸

۲۳۰۸، ۲۲۲۳، ۲۲۰۴، ۲۰۸۹، ۲۰۷۱

۲۹۳۴، ۲۹۰۶، ۲۸۴۵، ۲۸۴۳، ۲۴۶۱

۲۴۶۱، ۳۱۰

تراجم

۸۴۳، ۱۲۸۹، ۱۳۰۶، ۱۷۷۴، ۲۳۰۶، ۲۳۰۷

خطوط

۲۴۲۱، ۲۴۱۸

۱۸۵۴، ۱۴۰۴، ۱۰۲۹، ۳۷۴

دواوین

۱۷۰۱، ۱۱۷۴، ۱۱۷۳

شاگرد

۲۳۱۵، ۱۱۳۴، ۳۷۰

فارسی کلام

۲۷۷۳، ۱۹۹۰، ۱۰۴۵، ۵۷۸، ۵۷۷

غذا، صحت عامہ

دیکھیے افلاس

غربت، سماجیات

۱۷۶۹، ۹۵۵

غلام ربانی، تاریخ نگاری

۱۵۱۷، ۴۱۱	غلام السیدین، تعلیم
۲۰۲۷	غلام یزدانی، آثار و بیانات
۲۳۳۶	غنی کشمیری، فارسی ادب
۷۰۲	فارستر، ای۔ ایم، انگریزی ادب
۲۲۹۷، ۱۲۰۱، ۷۳۲-۷۳۹، ۶۶۳، ۳۱۵، ۱۴۵	فارسی ادب
۲۸۷۳، ۲۳۳۷، ۲۲۹۹	
۲۹۶۳	تاریخ گوئی
۷۱۹، ۶۶۳، ۶۳۲-۶۲۹، ۳۷۶، ۱۴۵، ۴۷، ۴۶	شاعری
۹۶۰-۹۶۱، ۱۱۱۳، ۱۱۱۴، ۱۱۷۱، ۱۱۸۷، ۱۲۰۳	
۱۸۵۹، ۱۸۵۷، ۱۵۳۳، ۱۴۳۴، ۱۲۸۰، ۱۲۷۵	
۲۳۳۷، ۲۳۳۶، ۲۳۲۶، ۲۲۸۷، ۲۱۰۰	
۲۲۹۷، ۱۸۶۰، ۱۴۳۵	نثری ادب
۱۵۳۰، ۱۴۳۵، ۱۴۳۴، ۱۱۷۱، ۹۶۳، ۳۷۶	ہندوستان
۲۷۷۲، ۲۳۳۷، ۲۳۲۶، ۲۱۸۹، ۱۸۵۹، ۱۸۵۷	
۲۹۶۳، ۱۴۳۶	فارسی زبان
۲۴۴۵، ۲۴۴۴	فاروقی، اختر حسین (جامعہ ملیہ اسلامیہ)
۱۹۳۸	فاسفورس، کیمیا
	فاشزم دیکھیے فسطائیت
۱۳۳۳	فانی، شوکت علی، اردو ادب
۱۲۱۶، ۷۹۰	قاہیان، سفرنامہ
۵۴۸	فتحی بے، تاریخ، ترکی
۵۳	الفخری، تاریخ نگاری
۲۱۹۷، ۱۲۸۲، ۱۳۳۱، ۸۲۰، ۴۴۰	فراق گورکھپوری، رکھو پتی سہائے

۲۱۸۲	فرانس، اناطول، فرانسیسی ادب،
۱۶۹۲، ۱۶۸۵	فرانس، تاریخ
۲۵۳۰	فرانس آف ایسی، عیسائیت
۲۹۸۰-۲۹۷۶، ۲۱۸۳	فرانسیسی ادب
۹۵۳-۹۵۲	فرائیڈ، سگنڈ، نفسیات
۲۵۷۶	فرانسیسی تحریک، تاریخ، ہندوستان
۲۳۰۰	فرنجی، علی، فارسی ادب
۳۷	فردوسی، فارسی ادب
۳۳۳	فرعون، مصر
۳۵۱-۳۵۰	فروہل، تعلیم
۲۵۱۷، ۱۹۲۸	فرید الدین گنج شکر، تصوف
۱۲۴۶	"فہرست جملہ"، اردو ادب
۲۶۸۶، ۲۶۸۵، ۲۵۸۱، ۲۰۶۶، ۳۵۹	فسطائیت، سیاسیات
۱۲۷۱، ۳۰۳	فضل الحق خیر آبادی، اسلام، علماء
۹۶۳	فقیر، کیولا پرساد، فارسی ادب
	فقد، دیکھیے اسلام، نقد
۲۴۳۷	فلپس بورن، گرڈا (جامعہ ملیہ اسلامیہ)
۱۶۱۲، ۱۲۳۱، ۹۳۶، ۷۳۰، ۶۲۷، ۴۸۹-۴۸۷	فلسفہ
۲۶۳۸، ۲۵۳۹، ۱۹۰۱	
۲۳۱۳، ۱۳۳	، ، چینی
۸۱۲، ۵۲	، ، عرب
۲۵۲۶، ۲۵۲۵، ۹۶۷، ۸۹۵، ۸۹۳	، ، ہندو
۲۱۵۵، ۲۱۵۴	، ، یونانی

فلسطین

۲۷۶۱، ۲۶۸۷، ۲۱۹۳، ۲۰۶۸، ۱۸۷۳، ۱۷۰۸، ۷۵

۲۹۵۸، ۲۷۶۲۔

فلسطینی ادب

۱۶۱۸، ۱۶۱۷

قلکیات،

۲۷۳۹، ۲۰۳۳، ۱۹۶۱، ۱۹۵۹، ۱۹۵۷، ۷۶۲۔ ۷۶۱

۵۵۳

قلم سازی، فنون لطیفہ

۲۰۲۹، ۲۰۲۱، ۱۹۳۷، ۶۵۶۔ ۶۵۵، ۳۸۷، ۲۱۵

فن تعمیر، فنون لطیفہ

۲۲۹۵، ۲۰۳۵، ۲۰۳۲، ۲۰۳۰، ۲۰۳۷، ۲۰۳۶

۲۵۲۵

فن لینڈ، مسلمان

۲۵۲۶

فنون لطیفہ

۲۳۲۷، ۲۰۳۳، ۱۷۷۶، ۱۱۳۷۔ ۱۱۳۵، ۱۰۹۶، ۷۰

۱۱۳۸، ۲۷۲

فورٹ سینٹ جارج کالج، اردو زبان

۱۱۳۸، ۲۷۲

فورٹ ولیم کالج، اردو زبان

۲۱۱۶

فتہی، شوکت علی، صحافت

۲۰۸۲، ۱۲۶۹، ۱۲۶۸، ۹۸۳، ۷۳۳

فیض، فیض احمد، اردو ادب

۶۳۶

فیضی عرب، تاریخ

۸۲۶

قاسم آذربائی جانی، فارسی ادب

۶۳۸

قالین بانی، صنعت، کشمیر

۲۷۷۸، ۲۷۷۷، ۱۶۱۵

قانون

۱۲۵

”قبہ خضر“، مدینہ منورہ، تاریخ

۲۵۳۸، ۱۱۷۰

قدرتی وسائل، جغرافیہ

۱۸۲۹، ۱۲۱۹

، ، تیل (اسلامک ممالک)

۱۷۲۳

قدوائی، بیگم انیس، سماجی خدمات

۲۶۹۲

قدوائی، جلیل، اردو ادب

۲۵۱۶	قدوائی، شفیق الرحمن، (حیاتی رکن جامعہ ملیہ اسلامیہ) قدیم اردو دیکھیے اردو زبان
۱۶۳۹، ۱۳۶۶، ۹۹۱، ۷۷۶، ۷۵۵، ۳۱۲، ۳۰۹	قرآن، اسلام
۲۸۰۱، ۲۸۰۰، ۱۹۳۷، ۱۶۵۰	
۱۳۷۰، ۱۱۳۸، ۱۳۷	، تراجم
۲۲۷۳، ۲۲۷۳، ۲۰۵۰، ۲۰۲	، تفسیر
۳۱۲، ۳۰۹	، حروف مقطعات
۱۳۰۵، ۶۱۵	قربانی، اسلام
۱۸۳۳	قرۃ العین، بہائی مذہب
۱۵۷۲	قریش برادری (سہارنپور) سماجیات
۱۷۲۹	قریشی، اشتیاق حسین، تعلیم
۱۲۰۰	، عبدالرزاق، اردو ادب
۲۳۳۸	، نسیم، اردو ادب
۱۲۳۶	قزوینی، محمد خاں، فارسی ادب
۲۱۶	قسنطنیہ، تاریخ، ترکی
۲۹۲۳	”قصہ حسینی“ اردو ادب
۵۵	”قطب مشتری“ اردو ادب
۱۲۰۶	”قلم کار“ رسالہ، صحافت
۲۹۳۵، ۱۸۸۳	قمر جلالی، اردو ادب
۱۵۸۳	قوت محرکہ، طبیعات
	قوی تعلیم دیکھیے تعلیم
	قومی زبان دیکھیے اردو زبان

۶۰۴	قومیت، سیاسیات
۱۶۳۰، ۳۹۳، ۳۰۵	”اسلام
۴۴۹	”ترکی
۲۹۸۹، ۱۶۳۸، ۱۵۹۷، ۵۶۲	”ہندوستان
۱۹۳۳	کاکوری، ہندوستان، تاریخ
۲۶۹۵-۲۶۹۳	کالے مسلمان، امریکہ
۲۰۴۶، ۲۰۱۵	”کامریٹ“ صحافت
دولت مشترکہ ممالک دیکھیے	کامن ویلتھ
۲۲۵۱	”کانفرنس گزٹ“ صحافت
۱۱۵	کانہی، محمد امین، تصوف، ناٹجیر یا
۲۰۳۹، ۲۰۳۸	کائنات، سائنس
۲۱۶۱، ۱۵۰۷، ۳۱۶	کبیر داس، ہندی ادب
۱۱۴۳	”کتاب المنتظم“ تاریخ
۲۹۰۴، ۱۶۲۴	کتب حوالہ، کتب خانہ داری
ناموں کے تحت دیکھیے	کتب خانہ
۲۰۲۴	کتبے، آثاریات
۲۰۵۵	کرناتک، تاریخ
۱۱۰۷	کریو، فلسفہ
۱۸۳۵	کڑکھا، اردو ادب
۱۹۰۳، ۱۵۶۳، ۱۵۶۳، ۱۰۵۲، ۷۲۶، ۶۹۹، ۱۲۵	کسان، مسئلہ قرض، ہندوستان
۱۸۲۰-۱۸۱۹	”کشف المحجوب“ تصوف
۲۹۸۲، ۲۵۳۱	کشمیر، سیاحت

”کلیلہ و دمنہ“ عربی ادب ۲۷۵۸، ۱۲۵۳

۱۸۵۹ کلیم، ابوطالب، فارسی ادب

۱۹۳۷ کلیم اللہ شاہ جہاں آبادی، تصوف

۱۵۷۳ کبیرہ برادری، (سہانپور) سماجیات

۲۸۰۷ کبیرہ میلہ

۲۴۱۱ کیونسٹ مینی فیسٹو

۲۹۴۳، ۱۸۹۸ کنٹوری، علامہ، اسلام، علماء

۲۸۰۸ کنیڈا، تاریخ

۱۷۷۸ کوریاء، تاریخ

۲۴۰۰ کوہ، ارضیات

۹۲ کھیل کود

۱۹۰۷ کیش، جان، انگریزی ادب

۶۰۵ کیرالا، سیاحت

۲۴۵۶ کینیا، ہندوستانی باشندے

۲۳۶۲، ۲۱۳۸ گاندھی، ہند، سابق وزیراعظم، جامعہ کنو، کیشن

۱۷۲۲ اردو زبان

۲۳۶۳، ۱۸۶۹، ۱۵۰۹، ۸۹۱، ۸۳۶، ۶۵۳، ۵۱۶، موہن داس کرم چند،

۲۷۹۲، ۲۵۵۲، ۲۵۵۱، ۲۵۳۳-۲۵۳۲، ۲۳۶۳

۲۹۳۵، ۲۷۹۹

۵۰۳ گپتا دور، تاریخ، ہندوستان

۲۵۳۵ گروناٹک، سکھ مذہب

۳۳۵۹ گل کرسٹ، جان بوتھ درک، اردو زبان

۲۳۷۴ گنگولی، بی۔ این، جامعہ کنو، کیشن خطبہ

۶۸۰-۶۷۸	گورکی، میکسم، روسی ادب
۲۷۷۳، ۲۳۱۹	گیتا، ہندو مذہب
۲۶۳۸	لاشویت، فلسفہ
۲۱۳۲	لال بہادر شاستری، تاریخ، ہندوستان
۲۰۴۰	لال قلعہ، آثاریات
۱۲۳۷	”لڑو میات“ عربی ادب
۶۰-۳۱۵۳۱۲، ۴۰۴، ۴۴۶، ۶۴۱، ۶۴۳، ۱۱۴۵	لسانیات
۲۷۸۷-۲۷۸۶، ۲۱۰۹، ۲۱۰۶، ۱۸۵۲	
۶۴۳۶۴۲-	، ، خطابت
۲۹۱۰	، ، دیہی زبان
۲۳۸۴، ۸۵۵	، ، لغت و لغت نویسی
۲۵۷۴، ۲۱۳۳	لطف اللہ، سیاحت، تاریخ، ہندوستان
۱۸۹۶	لکھنؤ، تاریخ
	لکھنؤ مسلم کانفرنس (تقریر مولانا آزاد) ۵
۱۹۳۲	لندن، سیاحت
۲۷۹۷، ۲۷۹۵	لوزان کانفرنس، تاریخ، ترکی
۱۶۹۳	لیگ آف نیشنز
۲۵۷۱، ۶۸۳-۶۸۰، ۲۳۳	لینن، تاریخ، سوویت روس
۱۹۹۳، ۱۴۸۷	ماحولیات
۶۷۷، ۶۶۹	مارکس، کارل، سیاسیات
۲۹۷	المازنی، ابراہیم عبدالقادر، تاریخ ایران
۲۶۱-۲۵۹	ماسکو، سیاحت
۲۸۰۲	مالابار، سیاحت

۶۰۶	مالک، تاریخ
۱۷۱۰	مندیپ، صدر مندیپ، جامعہ اعزازی سند
۲۱۱۶	مالک رام، اردو ادب
۲۸۱۳	مانڈو، تاریخ
۲۸۳۳	ماؤزے تنگ، تاریخ، چین
۲۱۶۶، ۹۶۱-۹۶۰	مثنوی معنوی، فارسی ادب
۱۳۳۵	مجاز لکھنوی، اسرار الحق، اردو ادب
دیکھیے سید احمد سرہندی	مجدد الف ثانی
۲۲۶۶	مجدد الدین فیروز آبادی، عربی زبان
۲۰۴۳	مجسمہ سازی، فنون لطیفہ
۲۲۰۲	المجمع العلمي العربی، صحافت
۲۷۰	مجنوں گورکھپوری، احمد صدیق، اردو ادب
۲۶۸۲	مجموعی مذہب
۱۹۹۱، ۷۹۹، ۶۲۰، ۶۰۷، ۵۵۳، ۳۷۶، ۳۶۱، ۳۱۱	محبیب محمد، (حیاتی رکن جامعہ ملیہ اسلامیہ)
۱۸۰۳، ۱۷۸۲-۱۷۸۰، ۱۳۴۱، ۱۳۴۰، ۱۳۳۶	
۲۱۸۵، ۲۱۳۶، ۲۱۳۵، ۲۰۹۵، ۱۹۳۶، ۱۸۳۰	
۲۵۳۸، ۲۵۳۷، ۲۵۳۱، ۲۲۳۰، ۲۲۳۳	
۲۷۸۹، ۲۷۸۱، ۲۵۹۲، ۲۵۵۵، ۲۵۵۳، ۲۵۴۲	
۲۹۶۶	
۱۷۳۶، ۱۳۵۶	محروم، ملک چند، اردو ادب
۲۱۷۱	محسن کاکوروی، اردو ادب
۸۲۸	محسن الملک، سید مہدی علی، تعلیم
۶۱۸	محمود الحق، فارسی ادب

محفوظ علی بدایونی، اردو ادب
محمد، اسلام

۱۳۳۶

۵۷-۵۹، ۲۱۰-۲۱۱، ۲۱۵، ۲۲۳، ۲۲۵، ۲۳۶، ۲۳۷

۲۳۷، ۲۳۸، ۲۳۹، ۲۴۰، ۲۴۱، ۲۴۲، ۲۴۳، ۲۴۴، ۲۴۵

۲۴۶، ۲۴۷، ۲۴۸، ۲۴۹، ۲۵۰، ۲۵۱، ۲۵۲، ۲۵۳، ۲۵۴، ۲۵۵

۲۹۹۱

۶۸۷

مولود خوانی

۱۳۵۵، ۱۳۶۳

محمد نوکی (جامعہ طیبہ اسلامیہ)

۱۰۸۹، ۱۰۸۸

محمد سورتی (جامعہ طیبہ اسلامیہ)

۶۳، ۱۳۳، ۲۶۸، ۳۶۵، ۳۶۸، ۳۶۹، ۳۸۳، ۳۹۶، ۳۹۷

محمد علی (مولانا) بانی پرنسپل جامعہ طیبہ اسلامیہ

۷۱۳، ۸۳۰، ۹۰۵، ۹۰۹، ۱۰۱۹، ۱۰۳۰، ۱۰۸۳، ۱۲۳۳، ۱۲۳۴

۱۲۳۵، ۱۳۲۸، ۱۳۷۳، ۱۳۱۹، ۱۳۲۰، ۱۳۲۹، ۱۳۳۰

۱۳۵۶، ۱۶۶۱، ۱۷۹۹، ۱۸۰۰، ۱۸۳۱، ۱۸۳۳، ۱۸۳۴

۱۹۳۰، ۲۲۷۰، ۲۲۷۷، ۲۲۹۲، ۲۵۵۰، ۲۵۷۸، ۲۵۷۹

۲۵۹۳، ۲۶۰۳، ۲۷۲۷، ۲۸۱۷، ۲۸۶۹، ۲۸۷۳، ۲۸۷۴

۲۹۹۸، ۲۸۷۵

۲۲۹۰

محمود، جنس، تعلیم

۱۳۳۳، ۲۶۱۶، ۲۶۱۸

محمود، سید، مجاہد آزادی

۴۲۰

محمود تیموری، عربی ادب

۱۷۶۰

محمود حسین خاں، تعلیم

۷۳۹-۷۴۲

محمود غزنوی، فارسی، زبان و ادب

۱۷۸۳

مخدوم، محی الدین، اردو ادب

۵۰۸، ۲۱۹۵

مخدوم علی مہانگی، تصوف

۲۹۱۸

'مخزن' صحافت

مخطوطات

۲۹۲۶-۲۹۲۵، ۱۳۸۲-۱۳۸۰، ۱۳۳۷، ۵۲۳

۲۶۲۲-۲۶۲۰

۱۳۱۳

محمود سعیدی، اردو ادب

۳۹

مدرسہ ابتدائی (جامعہ طیبہ اسلامیہ)

۲۱۳۱-۲۱۳۹، ۲۱۳۱

مدرسہ تعلیم نظام

۲۰۸۵، ۹۸

مدرسہ نظامیہ (بغداد)

۱۷۰۰-۱۶۹۹، ۱۶۵۲، ۱۰۲۶-۱۰۲۵، ۸۲۹، ۸۲۷

مذہب

۲۸۹۸، ۲۸۵۸، ۲۶۵۹، ۲۵۳۰، ۲۵۰۵، ۲۴۸۱

۲۱۶۷

ہندوستان

۸۳

مرآئیں ادب

۷۶۷

'مرآة العروسی' نذیر احمد

۱۸۹۷

مرقاۃ حسن، تاریخ نگاری

۲۵۵۳

مرقسی واعظ ملتانی، تصوف

۲۳۵

'مرغوب القلوب' اردو ادب

۱۹۲۳-۱۹۲۱

'مرقع دہلی' تاریخ، ہندوستان

۱۰۰۴-۱۰۰۲

مزدور طبقہ، سماجیات، انگلستان

۱۶۰۱، ۱۱۰۳-۱۱۰۱، ۱۰۰۷-۱۰۰۵، ۸۲۲، ۵۱۳

مزدور طبقہ، ہندوستان

۲۶۵۵، ۲۳۵۲

۸۸۳

مزل اللہ خاں، نواب، تعلیم

۲۰۲۵

مسجد دہلی تاریخ

۱۳۳۵

'مسافر کی ڈائری'

۳۸۷

مسجد جامعہ طیبہ اسلامیہ

۱۸۹۵

مسجد فتح پور، تاریخ

۱۵۸۸	مسلم راجپوت برادری، سماجیات
۶۶۵-۶۶۶، ۱۰۰۸، ۲۶۸۳	مسلم لیگ، سیاسی جماعت
۳۰۵، ۳۹۳، ۳۹۷-۳۹۹، ۵۰۲، ۵۰۳	مسلمان، سیاست، ہندوستان
۶۶۳-۶۶۶، ۱۰۰۸، ۱۰۲۲، ۱۰۸۵، ۱۱۵۰-۱۱۵۲	
۱۴۴۶، ۱۴۶۳، ۱۴۶۵، ۱۵۱۰، ۱۵۲۵	
۱۵۹۰-۱۵۹۲، ۱۶۳۵، ۲۱۵۰، ۲۱۵۱، ۲۲۱۵، ۲۵۱۹	
۲۵۶۹، ۲۶۶۰، ۲۶۶۳، ۲۶۸۳، ۲۷۰۰، ۲۷۰۲	
۲۷۷۶، ۲۹۵۲	
۳۲۹، ۲۲۸۹، ۲۷۲۶	علاقائی مطالعے، چین
۱۷۱۱	حیدرآباد
۲۵۰۷-۲۵۰۸	روڈ
۲۵۲۶	فن لینڈ
۳۳۰، ۷۰۳، ۷۰۵، ۷۰۸، ۷۲۹، ۷۶۳، ۷۷۳	ہندوستان
۱۲۳۰، ۱۵۱۰، ۱۵۳۵، ۱۵۸۹-۱۵۹۲، ۱۷۱۱	
۱۷۷۶، ۲۰۱۸، ۲۵۶۷، ۲۷۵۰، ۲۷۶۸، ۲۹۹۳	
۲۹۹۵	
۱۹۳۲	سج الدین خاں، سفیر نواب اودھ
۱۲۲۵، ۱۳۳۳، ۱۷۲۷، ۱۷۴۳، ۱۷۴۵، ۲۰۹۳	مشاعرے، اردو
۴۰۴، ۷۴۳، ۹۳۵، ۹۳۶، ۱۹۹۳	مشرقیات
۲۰۶۳-۲۰۶۵، ۲۱۳۸، ۲۲۵۹، ۲۷۶۳، ۲۹۸۳	
۱۷۷۳، ۳۷۸، ۴۴۸، ۴۶۲، ۸۰۸، ۹۵۹، ۱۷۰۹	مشرق وسطی، تاریخ
۲۱۲۵، ۲۳۰۲، ۲۵۲۳	

مشیر الحق، علوم اسلامی

۶۳۶، ۱۱۹۷، ۱۳۷۷، ۱۷۳۲، ۲۰۶۹، ۲۱۶۲،

۲۳۰۳

مصر، تاریخ

۷۴، ۷۳، ۲۳۱، ۳۳۳، ۱۷۰۶، ۲۳۴۴، ۲۶۳۹

مصر، رفاہ عامہ

۱۳۶۹، ۲۳۷۱

مصری ادب

دیکھیے عربی ادب

مصطفیٰ کمال پاشا، تاریخ، ترکی

۱۰۸۷

مصری، فنون لطیفہ

۱۰۹۶، ۱۶۷۸، ۲۳۳۳-۲۳۳۵، ۲۳۵۸-۲۳۵۹،

۲۹۸۱

منظر نگر، تاریخ

۱۶۸

معاشیات

۸۹۳، ۱۰۵۶

معاشی ترقی

۷۴، ۴۵۸، ۹۱۹، ۱۵۹۳

معاشی ترقی، روس

۲۷۵۹

معاشی ترقی، ہندوستان

۲۶۹

معاشی زندگی

۹۱۹-۹۲۲

معاشی نظام، ہندوستان

۹۸۸

’معاہدہ عمرانی‘ سیاسیات

۲۶۳۱-۲۶۳۲

معتزلہ، اسلام

۱۶۱۳

’معجم المصنفین‘ عربی ادب

۲۹۰۴

معدن الجواہر، فارسی ادب

۱۵۳۲

’معراج العاشقین‘ اردو ادب

۲۳۵

معروف دہلوی، اردو ادب

۲۳۰۸

المعری، ابوالعلا، عربی ادب

۱۱۹، ۹۳

معین الدین احمد، شاہ، علوم اسلامی

۲۲۶۳

مغربی ایشیاء	دیکھیے مشرق وسطیٰ
مظلیہ سلطنت، تاریخ، ہندوستان	۲۹۸۱، ۲۹۱۹، ۱۸۶۸
مقبرے، (دہلی) آثاریات	۲۰۲۶
مکاتیب	دیکھیے اردو ادب
مکتی بودھ، ہندی ادب	۱۱۹۱
ملایا، اسلام، قانون شریعت	۲۷۰۳
ملکیت، ذاتی، معاشیات	۱۵۹۵
” ” ”	” ” ” (سہارن پور) ۱۵۷۱
مل گاؤگر، خطبہ، کنوئیشن جامعہ	۲۷۴۸
ملوکیہ، سیاسیات	۲۷۷۹، ۲۷۷۵، ۲۶۲۶، ۵۳
ملیالی ادب	۱۸۶۳
ملیریا، طب	۲۷۶۰، ۷۵۳
’مختجات مشتاق‘ اردو ادب	۲۲۵۰
منصوبہ بندی، معاشیات	۵۱۳
” ” ”	۲۸۳۰، ۲۹۳
” ” ”	۹۸۹، ۲۹۵-۲۹۳
” ” ”	۲۸۵۶، ۱۵۸۳، ۱۱۸۱، ۱۰۳۸
منصور طاج، تصوف	۲۶۸۳
منفلوطی، مصطفیٰ لطفی، عربی ادب	۵۳۴
منگول، تاریخ	۲۱۲
موالی طبقہ، سماجیات، عربی	۱۴۷
موریشش، اردو زبان	دیکھیے اردو زبان، موریشش
موریشش، سیاحت	۱۴۴۱، ۱۴۴۰

۵۰۵	موریہ دور، تاریخ، ہندوستان
۲۷۳۴، ۶۴۰، ۱۵۶	موسیقی، فنون لطیفہ
۲۹۳۴، ۲۷۴۸، ۵۴۵	مومن، مومن خاں، اردو ادب
۲۱۸۷، ۲۱۸۷	مہجری ادب، عربی ادب
۱۸۷۸	مہریں، آثاریات
۲۷۵۵، ۲۵۸۵، ۲۳۶۰، ۸۵۷	میر، میر تقی، اردو ادب
۱۳۹۴	میسور، اردو زبان
۱۹۸۳	میکش اکبر آبادی، اردو ادب
۲۶۴۶	میکاولی، سیاسیات
۱۶۰۹	میکہ دوت، سنسکرت ادب
۲۷۸۴	مینن، سکھ پیالیں، خطبہ جامعہ کنوڑا کشن
۱۶۱۲	میوزیم، قلعہ دہلی
۲۳۴۴	میوزیم، شام
۱۴۱۷	'میو میوریل گزٹ' صحافت
۲۲۸	نادر شاہ، تاریخ ایران
۲۰۲۶	'نازی ازم'، سیاسیات
۱۴۰۰	'نازک الملائکہ'، عربی ادب
۴۴۴	نازش سہرا می، اردو ادب
۲۶۹۳	ناسخ، امام بخش، اردو ادب
۶۱۴	ناظم رام پوری، اردو ادب
۸۱	نائیڈو، سروجنی، انگریزی ادب
۲۸۵۳، ۶۰۸	ناوابستہ ممالک تحریک، سیاسیات
۱۱۵	نائجیریا، تاریخ

۸۴۸	نبی احمد (جامعہ طیبہ اسلامیہ)
۶۴۷	نقشے، فلسفہ
۹۴۴-۹۴۲	نثار، غلام اشرف، ہندی ادب
۱۹۶	نجد، تاریخ
۱۲۷۳	نجمی، امجد، اردو ادب
۲۰۸۷	نجیب اشرف ندوی، اردو ادب
۱۱۷۷	ندرت میرٹھی، شعیب احمد، اردو ادب
۲۵۷۲	نذر محمد خاں رام پوری، مجاہد آزادی
۱۱۱۶	نذرل اسلام، قاضی، بنگلہ ادب
۱۷۱۸، ۱۳۰۸، ۱۲۳۶، ۷۶۹-۷۶۷، ۳۴۷، ۲۵۱	نذیر احمد، ڈپٹی، اردو ادب
۲۱۵۹	نراج، سیاسیات
۲۷۲۱	نرمبری اسکول (جامعہ طیبہ اسلامیہ)
۱۳۱۲	نرودا، پہلو، (جلی شاعر)، اپنی ادب
۱۳۹۶	نشر، اردو ادب
۲۱۲۰، ۱۱۹۶	نظام الدین اولیا، تصوف
۹۸	نظام الملک طوسی، تاریخ، بغداد
۸۵۹، ۵۳۶، ۱۳۳	نظیر اکبر آبادی، اردو ادب
۲۲۰۲	نعمان، قاضی، اسلام، نقد

نفسیات و نفسیات اطفال

- ۱۳۶-۱۳۷، ۱۶۷، ۲۲۳، ۲۵۳-۲۵۵، ۲۸۷،
 ۲۹۲، ۶۱۲، ۶۱۳، ۷۹۱، ۹۳۱، ۹۵۲-۹۵۴، ۱۱۳۰،
 ۱۵۱۸، ۱۵۲۲، ۱۵۳۷، ۱۵۹۱، ۱۸۸۱، ۱۹۰۵، ۱۹۰۸،
 ۲۰۲۳، ۲۲۰۷، ۲۲۱۰-۲۲۱۱، ۲۲۱۶-۲۲۱۸،
 ۲۲۲۱-۲۲۲۲، ۲۲۲۳، ۲۲۲۹، ۲۲۳۳-۲۲۳۵،
 ۲۲۳۷-۲۲۳۹، ۲۲۸۷

'نقیب' صحافت

۱۱۱۱

نوآبادیات، تحریک آزادی

۶۱۰

'نوادر الالفاظ' لسانیات، فارسی

۱۴۳۶

نوجوان، سماجیات

۲۴۲۳، ۲۱۸۱

نور جہاں، تاریخ، ہندوستان

۴۹۴

'نوطر زمر صبح' اردو ادب

۵۲۲

نوئی خموشانی، فارسی ادب

۱۳۶۲

نول کشول، فشی، طباعت

۲۳۱۰

'نہایت' عربی ادب

۱۶۲۵

نہرو جواہر لال (سابق وزیر اعظم)

۴۱، ۴۲، ۴۹۹، ۶۱۱، ۱۰۳۱، ۱۳۳۷، ۱۴۹۹،

۱۵۵۵-۱۵۵۷، ۱۷۳۴، ۱۸۱۵، ۱۹۹۲، ۲۰۰۷،

۲۲۷۵، ۲۲۸۲، ۲۸۲۲، ۲۸۳۸،

۲۸۵۱-۲۸۵۲

نہرو، موتی لال، مجاہد آزادی

۱۱۹۲

نیاز فتح پوری، اردو ادب

۲۱۴۶، ۱۵۳۹

'نیاز مانہ نیاترانہ' (شرر فتح پوری)

۳۱۹

نیازی، نذیر (جامعہ ملیہ اسلامیہ)

۱۷۲۹

- نیرنگ، غلام بھیک، تاریخ، ہندوستان ۲۶۰۸
- نیشنل اردو انسٹی ٹیوٹ (موریشس) ۲۸۷۱، ۲۳۷۶
- واسوخت، اردو ادب ۲۳۶
- 'واقعات مشتاقی' تاریخ، ہندوستان ۱۳۱۱
- والشیر، فلسفہ ۹۹۹
- وجد، سکندر علی، اردو ادب ۲۶۷۳
- وردھا تعلیمی کمیٹی ۱۹۷۹، ۸۹۷، ۸۹۶
- وردھا تعلیمی کانفرنس ۲۰۱۰
- وسطی ایشیا، تاریخ ۲۳۹۷-۲۳۸۶، ۲۲۹۶، ۱۶۵۶، ۲۱۲
- وسطی ایشیا، سیاحت ۲۱۰۳-۲۱۰۳
- وصالی، علاؤ الدین، ہندی ادب ۹۴۱
- 'وطن میں اجنبی' اردو ادب ۱۳۹۹
- وقار عظیم، اردو ادب ۲۸۸۹
- وقار الملک، نواب مشتاق حسین، تعلیم ۲۸۹۲-۲۸۹۱
- وقف، اسلام ۲۳۰
- مزید دیکھیے اسلام، فقہ
- ولی اللہ شاہ، اسلام، علماء ۲۵۷۴، ۲۰۳
- وہابی ادب ۲۰۵۹
- وید، ہندو مذہب ۴۱۷
- ویویکانند، سوامی، ہندو مذہب ۲۶۶۵
- ہالینڈ، سیاحت ۲۱۲۳-۲۱۲۱
- ہائر سکندری اسکول (جامعہ طیبہ اسلامیہ) ۱۶۱۹
- ہرپا خط تحریر، آثاریات ۱۸۷۸

۱۲۸۷	ہندوستان، خارجی تعلقات، چین
۲۰۱۱، ۱۵۵۹	ہندوستان، دستور اساسی
۸۱۰	ہندوستان، وفاقی امور
۲۲۵۶	ہندوستانی باشندے، کینیا پالیسی
دیکھیے اردو زبان	ہندوی
۲۹۵۳، ۱۱۸۲، ۹۷۱، ۵۹۷	ہندی ادب
۹۷۹، ۹۷۵، ۹۳۳-۹۳۲	شاعری
۵۰۱	ناول
۱۰۸۶	ہندی علوم
۲۷۸۰	ہوبز، سیاسیات
۲۰۳۴	ہیت، علم الہیہ
۶۵۷	ہیرڈوٹس، تاریخ نگاری
۱۳۵۲	'یادوں کی دنیا' (یوسف حسین خاں)
۱۸۷۳	یاسر عرفات، تاریخ، فلسطین
۲۹۹۳	یتیم خانے، رفاہ عامہ، مسلمان
۲۱۵۲	یحییٰ کمال، ترکی ادب
۵۳۷	یقین، اردو ادب
۹۶۲، ۸۵۱، ۷۸۵	یلدرم، سجاد حیدر، اردو ادب
۲۳۰۳	یمن، تاریخ
۲۲۷۱	یورپ، تاریخ، عرب دور
۶۵۲	یورپ، عہد وسطی
۷۳۹	یورپین شعرائے اردو
۲۹۱۵	'یوسف زلیخا' اردو ادب

یوسف حسین خاں، اردو ادب، تاریخ ۱۷۶۱، ۲۹۸۲

یونانی علوم، عرب دانشوری ۱۷۹

یونیسکو، ہندوستان ۲۳۷

یہودی قوم، سماجیات ۲۰۶۸، ۳۹۸-۳۹۷

اشاریہ مترجمین و مرتبین مقالات

۷۷۶	آزاد فاروقی (عماد الحسن)
۹۰۹	آفتاب احمد خاں
۲۱۹۳، ۸۵۱، ۵۷۱	۱-۱-ف
۲۳۷۲	ابن حسن
۱۱	ابو سلمان شاہجہاں پوری
۱۲۱۰	ابواللیث بدایونی
۱۳۶۸	اجتہاد دوی (محمد)
۱۲۳۷، ۱۰۴۲	احشام احمد دوی
۷۲۲	احشام الدین اعظمی
۱۱۵۳	اختر احمد میاں
۲۷۷	ارشاد الحق
۲۸۳۸، ۱۳۷۸، ۱۳۷۵	اسحاق (محمد)
۲۸۶۱	
۲۳۸۲، ۵۱۲، ۳۱۶	اسرائیل احمد خاں
۳۰۰	
۵۵۶	اسلم (محمد)
۱۶۷	انصاری (اقبال)
۳۹۳، ۳۵۵، ۳۸۶	(سعید)

انصاری (سعید)

۸۰۲،۵۶۷-۵۶۵،۵۶۱

۹۰۷،۸۸۲،۸۰۳

۱۱۶۸،۱۱۴۳،۹۰۸

۲۳۷۱،۲۲۰۳،۱۱۶۹

۲۹۳۶،۲۷۹۷،۲۷۶۳

۹۹۲،۴۵۲،۳۷۷

" (شہاب الدین)

۲۷۶۴،۱۶۴۵،۱۱۵۶

۲۷۴۵-۲۷۴۲

" (سعید الدین)

۷۹۲

بٹ (بدر الدین)

۶۸۸،۶۴۶،۴۶۶

بیدار (عابد رضا)

۲۵۹۳،۶۸۹

بلال احمد دیکھے ہلال احمد

۶۹۱

پانٹھک (رادھے شیام)

۱۶۳

تنہا (محمد یحییٰ)

۲۳۷۶،۸۳۶،۴۶۰

جبین انجم

۱۰۱۵،۸۳۳،۴۶۲،۳۷۸

جعفر رضا بلگرامی

۷۴۸،۷۴۷

جعفری (رئیس احمد)

۱۸۸۴

جعفری (ضمیر)

۵۶۰-۵۵۸

جوہر (ایم۔ ایم)

۹۳۰-۹۲۶،۲۳۹

حامد علی خاں

۷۷۱،۶۶۸،۱۶۱،۱۴۷

حسان (محمد حسین)

۲۳۸۱

حسن برنی

۲۳۴۲،۱۰۲۶،۱۰۲۵

حسنی (ابوحزہ زبیر)

۲۵۲۱، ۲۵۲۰، ۲۴۸، ۶۲

خلیق صدیقی (محمد)

۲۷۷۳، ۲۷۲۷

۲۸۹۶

ظیل احمد جامی

۲۴۷۹، ۲۴۵۳، ۲۴۵۲

ذاکر (محمد)

، ۷۹۷، ۷۹۶، ۵۱۷

ذاکر حسین

، ۹۹۳، ۹۳۶، ۹۳۳

، ۲۶۸۶، ۲۶۸۵، ۲۴۷۹

۳۰۰۳، ۲۹۳۳، ۲۸۹۹

۹۵۹

رحمت علی

۲۴۲۱

رسا ہدائی

۷۹۴، ۳۷۹

ریاض الاسلام

۵۳

زبید احمد

زبیری حسنی دیکھئے حسنی (ابو حمزہ زبیر)

۲۸۳۹

زور (محی الدین)

۲۶۰۶

سرور (محمد)

سلفی (عبداللہ) دیکھئے عبداللہ

۱۱۵۵

شرما (شیام سروپ)

۲۷۶

شائستہ خاں

۱۰۲۳، ۷۱۹، ۵۲۷

شعیب اعظمی

۲۷۱۲، ۲۶۱۵، ۲۱۸۹

۳۷۱

شیث (محمد اسماعیل)

۲۵۲۹

شیروانی (ریاض الرحمن خاں)

۲۵۱۴

صادقہ ذکی

صدیقی (انور)

۸۴۰،۵۲۵،۲۸۴

۲۳۷۷،۲۳۷۶،۱۱۲۶

۲۸۵۳،۲۵۶۷،۲۵۵۰

۲۸۵،۷،۶

۶۵۹

۲۱۸۳

۱۹۸۹

۳۰۳

۱۲۸۰-۱۲۷۷

۳۸۷،۲۳۲،۱۶۳

۹۱۱،۸۷۰،۸۶۷

۹۳۴،۹۱۴-۹۱۲

۲۳۶۳،۱۱۰۷،۹۳۵

۲۳۸۱،۲۳۶۵،۲۳۶۳

۲۱۹۱،۱۶۰۳،۸۳۹

۲۹۵۷،۲۳۹۸

۹۹۱،۴۷۱،۴۴۱

۲۴۱۵-۲۴۱۲

۹۸

۱۲۱۹،۵۳۷

۱۶۳

۲۷۳۲

۱۹۹۴

" (عقیق)

" (عظیم الشان)

" (مظہر الدین)

صفرا مہدی

صفیہ عامر

ضیاء الحسن ندوی

عابد حسین

عاقل (محمد)

عبد العظیم

عبد الغفار (قاضی)

عبد الغفور

عبد القادر

عبد القیوم (شاہ)

عبد اللہ (محمد)

عبداللہ سلفی

عبداللطیف اعظمی

۲۷۳

۷۹۸،۳۸،۱۰

۹۰۲،۸۸۲،۸۶۲

۲۵۲۵،۲۴۷۴،۲۳۷۳

۲۹۳۷،۲۶۰۴،۲۵۲۸

۱۴۶۰

عبدالحجیب

عرفان (محمد)

۲۹۵۸،۲۴۷۰

۲۳۹۷،۲۳۸۶

عزیز احمد

۹۰۶

عطاء اللہ

۲۶۹

علوی (وہاج الدین)

۱۲۳۸

عمادی (ابراہیم)

۸۳

غلام ربانی

۹۳۲

غلام السیدین

۲۸۷۱،۹۹۰

فروقی (سہیل)

۲۵۵۲،۲۳۷۸،۵۶۳،۱۵۸

" (ضیاء الحسن)

۲۳۹۹،۶۶۷

فراق (برکت علی)

۱۵۳۸

فیضان اعظمی

۴۴۳

فیضی (محمد محمود)

۲۵۴۲

قادری (عبداللہ ولی بخش)

۲۳۵۲

قدوائی (شفیق الرحمن)

۲۰۶۵،۱۳۶۸

" (صدیق الرحمن)

۱۲۷۶،۱۲۷۵،۱۱۹۱

کبیر احمد جاسی

۲۷۴

کرمانی (ف۔)

۲۷۶۷	کشور جہاں
۸۲۲	م۔ع۔
۱۶۶	ماجد حسین
۲۹۰۴	ماکل (محمد زکریا)
۲۳۳۳، ۱۱۸۶، ۱۱۸۵	مجیب (محمد)
۱۴۷۰	محمود حسین خاں
۱۸۱۷، ۶۶۱، ۱۵۶	محوٰی (محمد حسین)
۱۸۱۸	
۱۱۰۵	مختار الدین احمد
۸۳۵، ۴۹۵	مذنب الرحمان
۲۳۸۴، ۱۸۲۳، ۱۲۲۳	مشیر الحق
۲۷۹۹	معراج خیام
۱۴۶۹	منظور سر دشت
۲۵۵۸، ۶۸۷	مینائی (نذیر الدین)
۱۶۳۱	نادیم سیتا پوری
۸۸۴، ۹۹	نذیم (محمد)
۲۹۵۶، ۲۴۰، ۲۷۵	نیازی (نذیر)
۲۸۸۸	نیر مسعود
۳۸۵	وقار عظیم
۷۹۹	ہاشمی (سید)
۴۹۶، ۴۷۰	ہلال احمد
۹۳۱، ۸۴۴، ۱۶۵	یوسف حسین خاں
۲۶۸۹	

تیسرا حصہ

اشاریہ اردو کلام

رسالہ جامعہ میں مضمون، انشائیہ اور افسانہ کے ساتھ ساتھ اردو اور فارسی زبان میں شعری تخلیقات پہلے شمارہ سے ہی شامل اشاعت رہی ہیں۔ جس رسالہ سے نور الرحمن، مولانا اسلم جیراچپوری، ڈاکٹر سید عابد حسین جیسے اعلیٰ شعری ذوق کے افراد کا تعلق رہا ہو اس میں شعراء کے کلام کا نہ شائع ہونا عجیب بات ہوتی۔ جامعہ ملیہ اسلامیہ کے اساتذہ اور دوسرے اراکین میں ایسے افراد ہمیشہ رہے ہیں جن کے اپنے ہم عصر شعراء سے ذاتی مراسم رہے ہیں اور جنگی شعر نہی کے شعرائے کرام بھی معترف ہیں۔ ان میں سے کئی ایک خود بحیثیت شاعر معروف ہیں۔ مولانا اسلم جیراچپوری کو جتنی عقیدت سر محمد اقبال سے تھی اتنی ہی اقبال کو مولانا سے تھی اور اقبال اپنے کلام پر مولانا کی رائے کے مختصر رہا کرتے تھے۔ اسی طرح مکتبہ جامعہ کے پہلے فیجر محمود عیسیٰ اور جگر مراد آبادی میں گہری دوستی تھی۔ جامعہ ملیہ اسلامیہ کے پہلے امیر جامعہ حکیم اجمل خاں اردو اور فارسی دونوں زبانوں میں شعر کہتے تھے۔ ان کے کلام کا ایک انتخاب ڈاکٹر ذاکر حسین نے کادیانی پریس، برلن سے شائع کیا تھا۔ مولانا محمد علی جوہر جامعہ ملیہ اسلامیہ کے پہلے پرنسپل کے کلام کا ایک مجموعہ مولانا عبد الماجد دریابادی کے مقدمہ کے ساتھ شائع ہوا ہے۔ غلام ربانی تاباں اور عنوان چشتی کے کلام کے مجموعے بھی شائع ہو چکے ہیں۔

جامعہ کے دور اول کی اشاعت میں اردو کے ساتھ ساتھ فارسی کلام بھی شائع ہوتے رہے ہیں۔ امین عظیم آبادی، حامد حسن قادری، نصیر الدین نکبت، ہسوانی اور ہادی مچلی شہری اس دور کے معروف شعراء ہیں لیکن فارسی کلام کے اشاعت کی یہ روایت گزشتہ صدی کے تیسرے دہے کے آخر برسوں میں ختم ہو گئی اگرچہ فارسی میں چند قطعات تاریخ دور دوم کی اشاعت میں بھی ملتے ہیں۔

اردو زبان کا دور جدید کا شائد ہی کوئی معروف شاعر ہوگا جس کا کلام جامعہ میں شائع نہ ہوا ہو۔ شاد عظیم آبادی، ثاقب لکھنوی، صفی لکھنوی، محوی صدیقی، جگر مراد آبادی، فراق گورکھپوری، روش صدیقی، سلام مچلی شہری کی تخلیقات پابندی سے رسالے میں شائع ہوتی رہی ہیں۔ حسرت، آزاد سبحانی، اصغر گوٹروی، جذبی آل احمد سرور، بکتل سعیدی، مجاز وغیرہ بھی اپنا کلام اشاعت کے لئے بھیجتے رہے ہیں۔

رسالہ جامعہ کی ایک اور خصوصیت جو اسے اپنے ہم عصر ادبی و علمی رسائل سے ممتاز بناتی ہے اس میں ایٹنی اور یورپی ممالک کے شعراء کی شعری تخلیقات کے تراجم کی اشاعت ہے۔ اس کا مقصد بھی جامعہ کے قارئین کو دنیا کی دوسری زبانوں کے ادب سے واقف کرانا تھا۔ رسالے میں چینی اور کوریائی زبانوں کے کلاسیکی ادب کے تراجم کے ساتھ لارڈ بیکن، رائزر کے، وکٹر ہیگو، چارلس بودلیر، رابندر ناتھ ٹیگور، رابرٹ فراسٹ، محمود درویش، ستیہ کانت مہاپاترا، ڈوڈ، جان ڈن اور بہت سے دوسرے شعراء کے کلام کے ترجمے شائع ہوتے رہے ہیں اور تقریباً تمام تراجم جامعہ کے اراکین نے کئے ہیں۔

جامعہ ملیہ اسلامیہ کے اساتذہ اور دوسرے اراکین جنگی شعری تخلیقات شائع ہوتی رہی ہیں ان میں مولانا محمد علی، مولانا اسلم جیراچپوری، ڈاکٹر سید عابد حسین، غلام ربانی تاباں، قیصر زیدی، مسعود حسین اور عنوان چشتی سرفہرست ہیں۔

ترتیب:

حصہ نظم میں بھی اشاریہ شاعر کے نام یا تخلص کی الفبائی ترتیب کے تحت درج کر کے ترتیب دیا گیا ہے غزل اور نظم کے صرف پہلے شعر کو لیا گیا ہے۔ قطعہ، رباعی اور اردو فارسی کے علاوہ دوسری زبانوں کے کلام سے صرف ایک مصرعہ لیا گیا ہے۔ شعر یا مصرعہ کو شاعر کے تحت ردیف کے حرف کے اعتبار سے الف بائی ترتیب میں درج کیا گیا ہے۔ نظم، قطعہ، یارباعی کسی عنوان کے ساتھ ہے تو عنوان بھی درج کیا گیا ہے۔

شعری تخلیقات: اردو

(اردو)

مری شہرت فلک پر چار سو ہے

۸۳، ۳۵، جنوری

مجھے انسانیت کی جستجو ہے

آزاد (الطاف احمد)

حال دل فگار شایانہ جائے گا

۶۵، ۳۷، جنوری

زخم درون سینہ دکھایا نہ جائے گا

کبھی مہرباں ہو کے دل شاد فرما

۶۶، ۳۷، جنوری

کبھی قدر خدمت آزاد فرما

سربز پھر بہار سے سارا چمن ہوا

۶۷، ۳۷، جنوری

معمور جلوۂ گل و سرو کن ہوا

شکر ہے کہ دل دیکے یار دلربا پایا

۶۶، ۳۷، جنوری

یعنی جس قدر کھویا اس سے کچھ سوا پایا

حق الفت ادا کریں گے آپ؟

۶۷، ۳۷، جنوری

آپ! پاس وفا کریں گے آپ

اس کو قید مکاں سے کیا الفت

۶۸، ۳۷، جنوری

بے نشاں ہے نشاں سے کیا الفت

میں وہ بے کس کہ واجب الامداد

تو وہ کافر کہ خوگر بیداد
اک مرادل کہ مصائب کا شکار
اک مری جان کہ صرف افکار
تو کہ ہر وقت غرق جلوۂ ناز
میں کہ دن رات سجدہ ہائے نیاز
وہ شیدائے اصنام ہے اور بس
یہ عہد دروہام ہے اور بس
شکوہ جو رجحان سے کیا غرض
کیا غرض اک بے وفا سے کیا غرض

آزاد انصاری

اب نہ وہ ارباب الفت کا لحاظ
اب نہ وہ مہر و محبت کا لحاظ
کچھ آثار رخ سے عیاں اور بھی ہیں
کچھ اسرار دل میں نہاں اور بھی ہیں
شکوہ غم بجا نہیں نہ سہی
حکم چون و چرا نہیں نہ سہی

آزاد سبحانی

اس ضعف کا کیا کہنا بخشے جو توانائی
اس یاس کے میں صدقے دی جس نے شکیبائی
تمھاری زلف مشکیں سے بندھی ہے زندگی اپنی
نہ مرنا ہی خوشی اپنی نہ جینا ہی خوشی اپنی

آزاد عظیم آبادی (فضل الحق)

غم تھا یہی محرم یہی غماز بھی تھا

۱، ۲۸، جنوری ۷۸، ۳۷

۱، ۲۸، جنوری ۷۸، ۳۷-۶۹

۱، ۲۸، جنوری ۷۹، ۳۷-۷۰

۱، ۲۸، جنوری ۷۰، ۳۷-۷۱

۱، ۲۸، جنوری ۷۱، ۳۷

۲، ۲۸، فروری ۷۹، ۱۹۳-۱۶۷

۲، ۲۸، فروری ۷۹، ۱۹۳-۱۶۸

۲، ۲۸، فروری ۷۹، ۱۹۳-۱۶۹

۶، ۱۴، جون ۱۹۲۹، ۳۶۶-۳۶۷

۳، ۱۴، اپریل ۱۹۲۹، ۳۰۵

کار پر داز بھی تھا خانہ برانداز بھی تھا
اے محو جلوہ ہائے ظلم تصورات
کیا حاصل تصور میلاد ممکنات
حیف ہے حیف اے ہستی اجسام پرست
زہے وہ خندہ پنہاں بہار منظر صبح
زہے وہ حسن سراپائے حور بیکر صبح
اے چھوٹی چھوٹی جیونینو اے ہستی ضعیف
تم آگئیں کدھر سے مری کاہیوں کے پاس
بے خوف بے ہراس
غالب ہوا جب اہل زمین پر سکوت شام
رخصت ہوئی نگاہوں سے پھولی ہوئی شفق
ظلمت ہوئی کافور جو چکا اسلام
ریف کا سردار:

گھن گرج برق کی وہ ابروہ تار باراں
بجلیوں کا وہ چمکنا وہ گھنا ٹوپ سماں
شب کے اخیر حصہ غفلت میں یک بہ یک
جب ساری کائنات ہے آغوش خواب میں
تپش مرحوم:

وہی دل وہی تو ہیں ہولے تپش اب نہیں تو نہیں ہی
تری روح عرش نشیں تو ہے تن زار زبیر میں سہی
سرود خانقاہ:

نہیں ان کو کام نہیں سہی وہ نیاز مند ہمیں سہی
وہی اصل علم یقیں سہی وہی امکان کے کیس سہی

۱۱.۵، نومبر ۱۹۲۵، ۳۰۵-۳۰۶

۲.۴، اکتوبر ۱۹۲۳، ۲۵۵

۳.۳، مارچ ۱۹۲۳، ۱۷۷-۱۷۸

۲.۵، فروری ۱۹۲۵، ۱۱۴

۱۱.۶، نومبر ۱۹۲۳، ۵۳۶

۱.۳، جنوری ۱۹۲۳، ۴۹-۵۰

۲.۷، اگست ۱۹۲۶، ۹۸

۵.۲، نومبر ۱۹۲۳، ۳۲۷

۱۰.۵، اکتوبر ۱۹۲۵، ۳۳۳-۳۵۳

۱.۵، جنوری ۱۹۲۵، ۳۶

سیر بہشت:

کل سیر خلد کو جو مجھے لے گیا خیال
وہ نہرو باغ و نعمت الوان و حور عین
عقدہ دل:

۴، ۲، اکتوبر ۱۹۲۳ء، ۲۵۵

علم دنیا میں تو اہل علم کا یہ حال ہے
کاش ان کو کھیت دے کوئی تو اس پر ہے یقین
برق درخشاں:

۵، ۱، جنوری ۱۹۲۵ء، ۴۷

جھلکتی جھملائی جھلکتی ہے مسکراتی ہے
تر پتی تلملائی کانپتی ہے تھر تھراتی ہے
چودھویں صدی کا قرآن پاک:

۴، ۶، دسمبر ۱۹۲۴ء، ۶۱۱-۶۱۲

گھر کا ہے چراغ شمع ایماں کیا ہے
مطبغ کا دھواں ہے نور عرفاں کیا ہے
ہوالموجود:

۵، ۱۱، اکتوبر ۱۹۲۵ء، ۴۰۶-۴۰۷

امین راز ہستی ہے کہیں تابود ہوتا ہے
ہمیشہ درد دل میں کچھ نہ کچھ موجود ہوتا ہے
برق بے جولاں:

۲، ۳، ستمبر ۱۹۲۳ء، ۱۸۱

نمود برق بے جولاں کی ہستی کیا عدم کیا ہے
سمندر مشربی باز پچہ طفلان کے کم کیا ہے
گاندھی جی کی ہے:

۲، ۶، دسمبر ۱۹۲۳ء، ۳۹۷

وہ خوشی کی دھن وہ خاطر خواہ لے
مژدہ لایا قاصد فرخندہ پے

۲، ۳، ستمبر ۱۹۲۳ء، ۱۸۱

آغاز (عنایت علی)

خواب کیسا اور کیا تعبیر خواب زندگی

کھول آنکھیں دیکھ غافل تو کتاب زندگی

۲، ۹، اگست ۱۹۲۷ء، ۱۳۴

آصف علی

راہنہ راتھ ٹھاکر (نگور)

تری نواچی کہ اک سحر کا کرشمہ تھا

۳، ۳۵، ستمبر ۱۹۴۱ء، ۲۲۹-۲۳۲

ترا کلام تھا یا ایک ظلم زندہ تھا؟

(

) اثر

رباعیات:

اے بے خبر خودی ہے کیوں سر پہ سجود

اے شعلہ برق شمع محفل ہو جا

اک سعی مدام جس کا حاصل ہی ہیں

ہمراہ یہ کارواں لیے جاتا ہے

۱، ۲۰، جنوری ۱۹۳۳ء، ۳۱

کیا کیا نہ کیا دہریں کیا کیا نہ ہوا

صرف غم ہم نے نوجوانی کی

واہ کیا خوب زندگانی کی

۱، ۱۲، جنوری ۱۹۲۹ء، ۴۸

حریم ناز میں میری نماز ہو جائے

جبین شوق سراپا نیاز ہو جائے

۳، ۲۰، مارچ ۱۹۳۳ء، ۲۷۰

اثر کیجئے کیا کدھر جائے

مگر آپ ہی سے گذر جائے

۱-۱۲، جنوری ۱۹۲۹ء، ۸۴

اثر (جعفر علی خاں)

تشنہ کیوں کر نہ رہے ذوق تماشہ میرا

مجھ یہ کھلتا نہیں جب خود ہی معہ میرا

۳، ۳۷، اکتوبر ۱۹۶۲ء، ۱۹۲

لبوں تک آ کے رک جائے گی آہنگ فغاں کب تک

کہے گی چشم پر غم بیکسی کی داستان کب تک

۵، ۲۷، نومبر ۱۹۳۶ء، ۹۶۳

چلا آتا ہے اک مست شباب آہستہ آہستہ

دعائیں ہو رہی ہیں مستعجاب و آہستہ آہستہ

غم جتنا ہوا سوا خوشی کی

ہم نے یونہی بسر زندگی کی

جہلم کے دم صبح وہ دلچسپ نظارے

بلور بہا جاتا ہے کرنوں کے سہارے

جام دے ایسا نگاہ مست جانا نہ مجھے

عشرت کوئین سے کر دے جو بیگانہ مجھے

اثر (فضل الدین)

اے ہند!

بدلیں گے اور ضرور ہمارے بھی رات دن

اے ہند تیرے ہوش میں آنے کی دیر ہے

اثر ردولوی

سوز پنہانی سے اشکوں کی فراوانی کہاں

قلزم خاطر میں وہ اگلی سی طغیانی کہاں

فصل بہار آئی مسرت کا جوش ہے

ہنگامہ ساز انجمن نادونش ہے

اثر صہبائی

تجلیات:

پھولوں میں ستاروں میں تبسم ہے تمہارا

اے دوست تمہیں ہو چمن آرا فلک آرا

غم حیات غم عشق کو مٹا نہ سکا

یہ آگ تھی ہی کچھ ایسی کوئی بجھا نہ سکا

۸،۴۶، جون ۱۹۶۲، ۳۹۴-۳۹۵

۹،۳۵، جولائی ۱۹۶۱، ۳۵۷

۸،۴۶، جون ۱۹۶۲، ۳۹۵

۶،۳۵، اپریل ۱۹۶۱، ۳۲۲

۶،۳۶، جون ۱۹۴۲، ۳۴۳-۳۴۵

۱،۱۷، جولائی ۱۹۳۱، ۴۰

۵،۱۲، مئی ۱۹۴۹، ۳۷۶

۱،۳۸، جنوری ۱۹۴۳، ۵۵

۱،۳۷، جولائی ۱۹۴۲، ۶۳

روح اندو گین ہے تیرے بغیر
ہاے کتنی حزیں ہے تیرے بغیر
نہ پوچھ گردش و نیر کی جہاں کی خبر
نہیں ہے بھٹلو تو اپنے بھی جسم و جاں کی خبر
جذبات:

۵۰۳۷، نومبر ۱۹۲۲ء، ۲۹۷

۳۰۳۳، مارچ ۱۹۳۱ء، ۲۵۸

جب تک کہ فدا اس پر دل و جاں نہ کریں مہم
کس منہ سے دم اس کی محبت کا بھریں مہم
دل کے سوا وہ اور کہیں جاگزیں نہیں
مشکل یہ آپڑی ہے کہ دل کو یقین نہیں
آپ جیتی:

۱۰۰۳۹، ستمبر ۱۹۲۳ء، ۱۹۱

۶۰۳۹، دسمبر ۱۹۳۳ء، ۲۸۳

دنیا کے ہر ایک دام سے آزاد رہا میں
میرا نہ ہوا کوئی کسی کا نہ ہوا میں
سرگزشت:

۶۰۳۶، جون ۱۹۳۳ء، ۲۹۶

مرغزاروں میں چمن زاروں میں کہساروں میں
چرخ کے نور میں ڈوبے ہوئے نظاروں میں
شاعر خدا کے حضور میں:

۴۰۳۷، اگست ۱۹۳۲ء، ۱۳۹

اے کہ تجھ سے رونق روئے فلک روئے زمین
اے کہ تیرے نور سے روشن ہے جتنی لی نہیں
اے کہ پنہائے دو عالم ہے ترے زیرِ تکیں
اے مرے معبود کوئی بھی ترا ہمسائیں
اے الہ العالمین

۱۰۳۵، جولائی ۱۹۳۱ء، ۷۰-۷۲

جام صہبائی: رہنمائیات

ہومہ کہ ماہ دیکھتے ہیں تجھ کو

اخلاص و وفا میں بھی ہے طاقت پہنچان
 کرنا ہے مجھ کو کام کر جاؤنگا
 زر دار بھی حکمران بھی جھک جائیگے
 نمرود نے پھر آگ جلائی یہاں
 بڑھ بڑھ کے جگر پر زخم کھاتا ہوں
 اے شوکت قیسری سے ڈرتے والو
 اک جلوہ نور ہے محبت اے دوست
 اے کاش وہ جان آرزو مل جائے
 انوار ہیں سرخوشی میں جانے کیا کیا
 جام صہبائی:

۵۰۳۴، مئی ۱۹۴۱، ۴۱۶

۵۰۳۳، مارچ ۱۹۴۱، ۲۵۹

کچھ لہو و لعب میں ڈھونڈتے ہیں اس کو
 روپوش جب آفتاب ہو جاتا ہے
 جب عشق کی آگ نور ہو جاتی ہے
 میدان خدا میں پیکران تسلیم
 رہ تیغ ہدست، زندگانی ہے یہی
 پہونچا ہے کس عوج پرستارہ میرا
 دنیا میں بلند حق کی آواز کریں
 ہونگے کوئی اور آہ بھرنے والے

۵۰۳۶، مئی ۱۹۴۲، ۳۸۲

جام صہبائی

کوئی میری داستاں سنے یا نہ سنے
 ہوں گرم بیاں جہاں سنے یا نہ سنے

۵۰۳۳، فروری ۱۹۴۱، ۱۸۴

بہار جاوداں:

بہار آنے پر ہے ہر پھول مسکراتا ہے
ہر اک پرند مسرت سے گنگناتا ہے
رباعیات:

۱۰۳۶، جنوری ۱۹۴۲ء، ۹۲

جب قلمت غم سے روشنی ملتی ہے
یہ گردش صبح و شام ہے میرے لئے
دشت دو جہان ہے مرے بڑھنے کیلئے
حق کوش ہوں حق کی راہ پر جاتا ہوں
ہر گام پر سنگ رو پاتا ہوں اُسے
اغیار سے بے نیاز کردے یارب
ہے تیزی رو رو کو منزل کی تلاش
فطرت میں ہم وجود لہراتا ہے
تجلیات:

۱۰۳۵، اکتوبر ۱۹۴۱ء، ۳۰۱

یاد تری شراب ہے ذکر ترا سرور ہے
کیف طرب میں موجزن میرا ہم وجود ہے
شام تنہائی:

۱۰۳۵، یکم ۱۹۴۱ء، ۵۳۳

تنہا ہی رواں ہوں دشت غم میں
کوئی مرا ہم سفر نہیں ہے

۱۰۳۹، اگست ۱۹۴۳ء، ۹۳

احشام الدین

واقعی کائنات سچا شاعر:

گزشتہ اردو کے ایک عہد میں صد شاعر
شہرہ آفاقیت میں دیہات میں - جانا

۱۰۳۹، فروری ۱۹۳۹ء، ۱۳۶-۱۳۹

احسن (احسن علی خاں)

نظم موت

موت! کب آؤ گی؟
غزل

۷۸، ۱۱، نومبر ۱۹۸۱، ۳۳-۳۴

یہ ہست و بود نقوش طفل ہوا کا ایک مشغلہ ہو جیسے

ہماری ہستی بھی ریگ صحرا پہ نقش دست صبا ہو جیسے

۷۸، ۱۱، نومبر ۱۹۸۱، ۳۵

احسن مار ہروی

کروں کیا مجھ سے تیرا سنگ در چھوڑا ہیں جانا

اٹھانا ہوں قدم لیکن دل شیدا نہیں جانا

۲۸، ۲، فروری ۱۹۳۷، ۱۶۶

احسن مار ہروی

نذر حسین، رباعی، سلام قطعہ

آنکھیں غم شبیر میں تر ہیں دونوں

لیتا ہے شقی کا نام کب کوئی کہیں

کیا پوچھتا ہے کوئی محرم میں کیا ہوا

احوال کر بلا سبق آموز عام ہے

دنیا پر اس کے فیض کا در ہے کھلا ہوا

جنگ حسین تھی نہ زرمال کے لئے

لیجئے حسن عمل سے کام احساں کیجئے

کم سے کم کچھ خاطر بیمار ہجراں کیجئے

۲۶، ۶، جون ۱۹۳۶، ۵۸۳-۵۸۵

۲۵، ۱۱، نومبر ۱۹۳۵، ۹۶۳

احسان احمد

نہاں ہے جس کی ہر ایک موج میں پیام سروش

وہ ہم شکستہ دلوں کا ہے نغمہ خاموش

ذوق نظر تو دیکھئے ایک گدائے راہ کا

رنگ بدل دیا تمام حسن کی جلوہ گاہ کا

۱۳، ۶، دسمبر ۱۹۲۹، ۴۶۲

۳۶، ۶، اپریل ۱۹۶۲، ۳۳۸

کس کے فیضان تجلی سے یہ دل سیراب ہے
 آج ہر داغ چمکتا ہے گلستاں ہو کر
 محسوس ہو رہی ہیں خود اپنی تجلیاں
 اب کعبہ چاہئے نہ صنم خانہ چاہئے
 ہم کیا ہیں کچھ نہیں ہیں ائماں کیا ہمارے
 دیکھے ہیں پھر بھی ہم نے صد ہا کرم تمہارے

۵، ۱۳، نومبر ۱۹۲۹، ۳۹۷

۵، ۱۳، نومبر ۱۹۲۹، ۳۹۶

۱، ۳۶، نومبر ۱۹۶۱، ۲۰

(اختر فیروز)

ایک مرکز پر ٹھہر جائے نظر ایسا تو ہو
 زندگی میں کوئی حسن معتبر ایسا تو ہو

۱۰، ۷۹، اکتوبر ۱۹۸۲، ۳۷

(اختر چانار)

مکمل:

جون کا تپتا مہینہ تھمتا آفتاب
 ڈھل چکا ہے دن کے سانچے میں جنم کا شباب
 قطعات

۷، ۳۳، جولائی ۱۹۳۰، ۵۷۰

آنے لگا آہاں کو چہر
 اس طرح بدل رہی ہیں کروٹ
 بیت جاتی ہیں ایک بل میں کبھی
 گردوں سے نظر ملا رہا ہے

۶، ۳۳، جون ۱۹۴۷، ۱۷

اختر انصاری

کوئی باتوں باتوں میں بادفا کہہ گیا
 میرا زخم خوردہ دل دھک سے ہو کے رو گیا
 بے خودی کی شراب پیتا ہوں
 غفلتوں کے سہارے جیتا ہوں

۸، ۴۵، اگست ۱۹۳۵، ۶۵۰

۲، ۲۶، فروری ۱۹۳۶، ۱۸۱

ہمارا خون

یہ تباہی اور ہلاکت کا جنون
یہ شکست و فتح کا مہلک فسوں
محبت کرنے والوں کے بہار افروز سینوں میں
رہا کرتی ہے شادابی خزاں کے بھی مہینوں میں
دل فرودہ میں کچھ سوز و ساز باقی ہے
وہ آگ بجھ گئی لیکن گداز باقی ہے
قطعات:

گھٹائیں جھوم رہی ہیں ہوائیں رقصاں ہیں
چاندنی راتیں:

ہمیشہ جاگتے ہی جاگتے سحر کردی
نغمہ اور محبت:

آب دریا میں ہے جس طرح روانی پنہاں
خود فراموشی:

اونچے سروں میں ایک غزل گارہا ہوں میں
کیف برشکال:

۲، ۲۶، فروری ۱۹۳۶ء، ۱۸۰

رات کا وقت ہو گھٹائیں ہوں
نغمہ روح:

۸، ۲۵، اگست ۱۹۳۵ء، ۶۵۰

میں نے شعر سخن کے سانچے میں
اپنی آہ و فغاں کو ڈھالا ہے

اختر تلمیذی

نازک یہ مرحلہ ہے دل زار دیکھ کر
شکوہ ہی مگر نظر یار دیکھ کر

۹، ۳۳، ستمبر ۱۹۳۰ء، ۷۳۰

اختر جونا گڑھی (احمد میاں) لغات اختر :

سامنے آنکھوں کے ہر دم جلوہ جاتا نہ ہے
روشن اس برق تجلی سے مراکشانہ ہے

۱۵، ۱۴، اکتوبر ۱۹۳۰، ۳۱۰

اختر حمید خاں

بہار کے بادل، روشنی کی رنگینی، چاند کی رعنائی، کہکشاں و سیارے، آسمان کی پہنائی، سب ہمیں
ودایت ہے یہ ہماری ساعت ہے

۴۴، ۵، مئی ۱۹۳۷، ۲۴-۲۵

سرگوشیاں

نسیم نرم رو کرتی ہے یوں سرگوشیاں مجھ سے
کہ گوشتِ دل میں غنچوں کی چٹک معلوم ہوتی ہے

۴۴، ۱۴، اپریل ۱۹۳۷، ۲۲-۲۳

انگر مراد آبادی۔ (امداد حسین)

مری شہرت فلک پر چار سو ہے
مجھے انسانیت کی جستجو ہے

۴۴، ۱۱، جنوری ۱۹۳۵، ۸۴

ادیب، مالیکاؤں

اس چمن میں کبھی ایسی بھی فضا ملتی ہے
پھول بنتے ہیں تو پننے کی سزا ملتی ہے

۶۱، ۱۳، مارچ ۱۹۷۰، ۱۳۸

اسلم جیرا جھوری

جزیرۃ العرب

وہ عرب کہ دین برحق ہوا جس سے آشکارا
کہ شا جہاں سے باطل کیا کفر نے کنرا
لامرکزیت :

۲، ۱۴، اکتوبر ۱۹۲۳، ۲۵۳-۲۵۴

انفرادیت ہے اقوامِ دالم کے حق میں موت
ان کے سائے سے بھی ہے اقبال کتراتا ہوا

۷۹، ۳-۵، مارچ۔ مئی ۱۹۸۲، ۷۷

نوید امید

امتحان گاہ عمل ہے یہ جہان گیر و دار
ذره ذره اس کے عنصر کا ہے گرم کارزار
استغنائے علم:

۲، ۳، ستمبر ۱۹۲۳، ۱۷۹-۱۸۰

علامہ خلیل بن احمد شہیر عام
موجد تھے جو عروض کے اور نحو کے امام
امام:

۶، ۵، مئی ۱۹۲۶، ۳۰۹

عروج پا نہیں سکتی جہاں میں وہ ملت
کہ جس کا کوئی نہ مرکز ہو نہ کوئی نظام
خود سراپا ناز کہہ لوں اس ستم آرا کو میں
کس طرح قائل کروں گا لیکن اک دنیا کو میں
اقبال ہم آہنگ سرود ازل ہے
دیوان کو تو اس کے ذرا ایک نظر دیکھ
غرور حسن ناز دلبری دیکھ
تماشائے تہان آذری دیکھ
محمد علی کی رہائی پر:

۹، ۳-۵، مارچ، مئی ۱۹۸۲، ۶۶

۱۸، ۲، فروری ۱۹۳۲، ۱۳۴

۲۴، ۱، جنوری ۱۹۳۵، ۹۱

۳، ۲، فروری ۱۹۲۴، ۱۱۳

دہر میں مسلم ہے حق کی آزمائش کے لیے
تمغہ ایمان نہیں ملتا نمائش کے لئے
اسدای صدا:

۹۳، ۳-۵، مارچ، مئی ۱۹۸۲، ۹۳

ہم مسلم ہیں حق کے بندے کیا سپاہیں سلا ہے
س پاک نبی کی مت میں جو سب نبیل میں پیلا ہے
روح جامعہ:

۵، ۲، فروری ۱۹۲۵، ۱۱۱

زندگی ناز و نیاز و سوز و ساز دل میں ہے
ہائے وہ زندہ کہ جو مدفون آب و گل میں ہے

۴۳، ۲، فروری ۱۹۳۵، ۱۹۳

۷۵، ۳-۵، مارچ، مئی ۱۹۸۲، ۶۵

اسیر (سید مظفر علی خاں)

دیوان سے منتخب اشعار

اشعر دہلوی (حبیب)

جب محبت کا ذکر آتا ہے

۱۲، ۳۳، ۱۹۴۰، ۹۶۳

دل مایوس کانپ جاتا ہے

(اشک)

تجھے کس سے اے دل وفا کی پڑی ہے

۲۴، ۱۹۳۵، ۳۴۱

انہیں چاہئے تار سے دشمنی ہے

اصغر گوٹوی (اصغر حسین)

یہ راز ہے میری زندگی کا

۱۲، ۹، ۱۹۳۰، ۱۳۹

پہنے ہوئے ہوں غن خوی کا

پردہ فطرت میں میرے ایک نوائے راز ہے

۱۲، ۶، ۱۹۳۱، ۱۳۷

ذرا ذرا اس جہاں کا گوشہ آوار ہے

کوئی محمل نشیں کیوں شادیاں شاد ہوتا ہے

۱۸، ۳، ۱۹۳۲، ۴۵۸

غبار قیاس خواہتا ہے خوار ہوتا ہے

خطاب یہ مسلم:

کہاں اے مسلم سرگشتہ تو محو تماشا ہے

۱۳، ۱۲، ۱۹۳۰، ۵۰

دب اس آمینہ نستی میں تیرے پاؤں سے

اقبال (محمد)

الہام اقبال:

دیکھ چکا الہی کوشش اصلاح دیں

۵، ۴۰، ۱۹۳۳، ۶۴

جس سے نہ چھوڑے کہیں مہد جن کے نشان

جرمہ جرمہ:

میرا دل ہے قرار آرزو ہے

۵، ۱۲، ۱۹۳۰، ۱۲

میرے سینے میں شہسوار ہے

اکبر الہ آبادی

قدیم وضع پر رہتا ہوں میں اگر قائم
تو صاف کہتے ہیں سید یہ رنگ میلا ہے
طلوع اسلام: (مترجم صالحہ عرشی)

دلیل صبح روشن ہے ستاروں کی نکل تابی
افق سے آفتاب ابھرا گیا دور گراں خوابی

۳، ۶، اپریل ۱۹۲۶ء، ۲۸۰

۳، ۱، مارچ ۱۹۲۳ء، ۶۳-۶۸

اقبال احمد خاں

جامعہ اے عصر نو کی درسگاہ علم و فن
تجھ سے روشن دانش حاضر کی شمع انجمن

۱، ۵۲، جولائی ۱۹۶۵ء، ۳۳-۴۳

اسن (گولی ناتھ)

انساں سے ہیں بلند شجر بولتے نہیں
دیتے ہیں سایہ اور ثمر بولتے نہیں
بہاروں کو خزاں اہل چمن سمجھے بہت سمجھے
عندوں کی نوا شور زغن سمجھے بہت سمجھے

۵، ۴۹، نومبر ۱۹۶۳ء، ۲۳۹

۳، ۴۵، فروری ۱۹۶۱ء، ۲۱۶

امیر مینائی

عشق نے زور دکھایا تھا امیر
کوہ کن کوہ کنی کیا کرتا
ایک جاں اور حسرتیں لاکھوں
ایک دل اور ہزار ہا مطلب
خاک میں بھی ملاچکے ہم کو
نہ ملے اب تو کب ملیں گے آپ
آزمائش میں جان لیتے ہیں
خوب آپ امتحان لیتے ہیں
شور محشر امیر کو نہ جگا

۲، ۶، فروری ۱۹۲۶ء، ۱۴۱

۲، ۶، فروری ۱۹۲۶ء، ۱۴۱

۱، ۶، جنوری ۱۹۲۶ء، ۵۲۶

۱، ۶، جنوری ۱۹۲۶ء، ۵۲۶

- سو گیا ہے غریب سونے دے
ساتی ترے ہجر میں ہے یہ ضعف
توبہ نہیں ہم سے ٹوٹی ہے
۲،۶، فروری، ۱۹۲۶ء، ۱۲۱
- انصاری (سجاد علی)
مرستی انتظار کب تک
امید کا اعتبار کب تک
۳،۳، مارچ، ۱۹۲۴ء، ۱۷۷-۱۷۷
- باقی (عبدالقیوم)
پر تو ظلمت سے میرے نور میں یہ آب و تاب
منظر تاریک ہے یاروشنی کا انقلاب
ریسرچ
ایک مضمون پر شکوہ و رعب دار
ناظر مجبور کے سر پر سوار
۶،۳۵، دسمبر، ۱۹۴۱ء، ۴۳۱-۴۳۳
- ۳،۳۶، مارچ، ۱۹۴۲ء، ۲۲۹
- برڈ (ولیم)
بے وفا گواہن: (مترجم محمد مجیب)
اس وقت جبکہ سورج اپنی گرم شعاؤں سے
ددیوں اور پہاڑوں میں پھلوں کو بھون رہا تھا
۱۲،۸۰، دسمبر، ۱۹۸۳ء، ۲۵-۲۷
- بسل سعیدی:
سنا ہے اک جہاں اس جہاں سے پہلے تھا
گنجیاں تھا اگر آسمان سے پہلے تھا
انتظار
وعدہ خلاف وعدہ فردا کب آئے گا
یارب وہ میرا بھولنے والا کب آئے گا
پاس رہتا ہے دور رہتا ہے
دھیان میں وہ ضرور رہتا ہے
۱۲،۳۳، دسمبر، ۱۹۴۰ء، ۹۶۳
- ۹،۳۳، ستمبر، ۱۹۴۰ء، ۷۲۹
- ۹،۳۳، ستمبر، ۱۹۴۰ء، ۷۳۱

بصیر (محمد ابوالحسن صدیقی)

دعوت عید الصبحی:

آج لائی ہے صبا پیغام ایام بہار

نغمہ زن ہیں ببل پھولوں پہ آیا ہے نکہار

بودلیر (چارلس)

گھڑی: (مترجم اختیار احمد)

گھڑی ذرا دنی، نخوس اور سنگدل عفریت سے

ہیکن (لارڈ)

زندگانی: (مترجم ولی الرحمن)

یہ جہاں عالم فریبی میں مثال خواب ہے

سب ثابت ایسا کہ مانند جناب آب ہے

بیک (فرحت اللہ)

تاریخِ نبوت:

اتنا تو سوچ مسلم دل میں ذرا خدارا

س شمش میں کیوں کر ہوگا ترا گذارا

۶، ۱۵، دسمبر ۳۰، ۳۵۶

ہیکن (گل حمید)

آزاد مارشش:

خون پسینے سے آزادی ملی ہے

صدیوں کی غلامی سے آزادی ملی ہے

۱۰، ۸۹، اکتوبر ۹۲، ۷۹

بے نظیر وارثی (شاہ)

یہ مانا کوئی حد ہوس کی نہیں

محبت مگر اپنے بس کی نہیں

وہ یوں ہی خفا مجھ سے کل ہو گئے

یہاں سو دماغی خلل ہو گئے

ترے رخ پر جم کر نظر رہ گئی
یہی ہم سے اوقتہ گر رہ گئی

۹،۳، ۲۳، ۲۲۸، ۲۲۹

پرویز شاہدی

جوش تصور سے کیا ہوگا چشم تماشا ساتھ چلے
وقت کے جوئے گرم سفر ہیں دیکھنے والا ساتھ چلے

۶،۴۹، دسمبر ۶۳، ۳۳۲

تاباں (غلام ربانی)

فراغ دل کو کہاں غم کے مشغے کے سوا
سکون کچھ بھی نہیں ایک داہے کے سوا
قید مکاں بھی بے سرو سامانیاں بھی ہیں
دشوار یوں کے ساتھ کچھ آسانیاں بھی ہیں
تمام عمر کئی ایک بے لوا کی طرح
چمن میں خاک اڑاتے پھرے صبا کی طرح
پریشاں ہو گئے ہم صورت گرد سفر آخر
کہاں تک ساتھ دیوانوں کا دیتی رہ گذر آخر
فلکست شوق بہت ناگوار بھی تو نہیں
یہ کیا ستم ہے کہ دل بیقرار بھی تو نہیں
کبھی عیادت دل کو جو آرزو آئی
پھر ایک محتفل کی گفتگو آئی
مری نظر سے نہ دیکھو مجھے خدا کے لئے
بڑی کشمکش ہے یہ منزل مری وفا کیلئے
پنڈت نہرو کی موت پر:

۳،۴۸، اپریل ۶۳، ۱۹۹

۲،۸۶، فروری ۶۹، ۳۹

۲،۴۷، اگست ۶۲، ۷۶

۶،۴۹، دسمبر ۶۳، ۳۳۰، ۳۳۱

۶،۶۱، جون ۷۰، ۳۱۵

۱،۵۳، جولائی ۶۶، ۲۷

۹،۴۵، جولائی ۶۱، ۴۸۲

پھول رنجیدہ صبا غمگین چمن افسردہ ہے
آج تاباں انجمن کی انجمن افسردہ ہے

۶،۵۱، جون ۶۳، ۲۲۳

عجسم صہبائی (غلام مصطفیٰ)

چاندنی رات:

پردے سے عروں شب ہے باہر

جوں سے جہاں ہوا مژور

۱۱، ۶، نومبر ۱۹۲۳، ۵۳۳-۵۳۵

پیش (عبداللطیف)

گل دورو:

ساقی خود فروش کی چشم سیاہ مست

جام مئے طہور کو دینے چلی شکست

۲، ۳۶، فروری ۱۹۳۲، ۱۵۳

پیش خورجوی (عبداللہ خاں)

شور بے صدا:

بزم طرب و نغمہ رنگیں کے فدائی

من انھ کے بھی رات کو ساز اپنی فغان کا

۱، ۵، جنوری ۱۹۲۵، ۴۹-۵۰

خط سفید:

شب کو میں آشفۃ خاطر خواب سے بے زار تھا

تار ستہ زیر پہلو نیش زن جوں مارتھا

۱۱، ۶، نومبر ۱۹۲۳، ۵۳۷

تاکید وفا:

فتنہ خواب اُنھ صبح ہے ہوشیار ہو

وقت سرور کیف ہے مست ہو میکسار ہو

۵، ۳-۹، اپریل - ستمبر ۱۹۲۳

۲۷۷-۲۷۸

میرے سوز دل کی چمک دمک مرے داغ دل کی ضیا ہے تو

سوئے عرش قصد کر کہ عروج فراغ آو رسا ہے تو

۱، ۶، جنوری ۱۹۲۶، ۵۲۱

نہ سہی تو درخور استوا تو ورائے عرش بریں سہی

یہ یقین ملے کہ جن ملے تھے ساتھ ہیں تو کہیں سہی

۵، ۳-۹، اپریل - ستمبر ۱۹۲۳، ۲۷۹

اشک خون:

نویہ ختم اسیر ہے شور مرغِ قفس
رگ کلو میں دریا غم شکستہ پی
زورِ قلق:

۵۰۴-۶ مئی۔ جون ۱۹۲۳ء ۳۰۱

ایک مہینہ قدیم تک پاشِ زخمِ دل
نہ گئے کہ آپ کی تحریکِ مرنی
نالہ سحری:

۴۹۹-۶ مئی۔ جون ۱۹۲۳ء ۳۰۲

مردی قسمت ہے تپشِ خوابِ سحرگاہ
اے تختِ نصیب انھ کے دما، تک خدا سے
ابنائے وقت:

۵۰۵-۱۰ مئی۔ جون ۱۹۲۳ء ۳۰۳

آہستہ گام رہو و ہجرتِ سفر میں ہے
دریا سیں تو وہ ہیں روکنے میں ہے

۶۰۶-۱۰ مئی۔ جون ۱۹۲۳ء ۳۰۴

تسکینِ قریشی

کوئی خاموش ہے کوئی نالہ ہے لب
اپنا اپنا جنوں اپنی اپنی طب
نشاطِ دل کیلئے یہ خیال کم بھی نہیں
کہ تیرے غم سے جا دور ہوئی غم بھی نہیں
جب تری رو گزرے سے گزرے ہیں
ہم تو چہ ب خبر سے گزرے ہیں

۵۰۷-۱۰ جولائی ۱۹۲۳ء ۳۰۵

۶۰۸-۱۰ جولائی ۱۹۲۳ء ۳۰۶

۵۰۹-۱۰ جولائی ۱۹۲۳ء ۳۰۷

حننا عظیم آبادی

معیارِ فضیلت:

دستور ہے جب ہانڈھے دستارِ فضیلت
لیکن نہیں دراصل یہ معیارِ فضیلت

۶۱۰-۱۰ جون ۱۹۲۳ء ۳۰۸

تمنا عماد پوری

جب کہ ہر مرغ چمن محو رخ صیاد ہو

باغباں پھر تجھ کو کیا گلشن اگر برباد ہو

۲، ۶، فروری ۱۹۲۶ء، ۱۱۷-۱۱۸

تمنا عمادی (محی الدین)

جونہ نے کہنے سے بھی اس سے کہے تو کیا کہے

اس کو سناؤں درد دل سن لے جو سب بلا کہے

۱، ۱، جنوری ۱۹۲۳ء، ۵۶

سیلف ہیلپ:

وقت پر جو انتظار ہمت یاراں میں ہے

کام بن جائے پہ بھی ایک خفت پنہاں میں ہے

۶، ۴، دسمبر ۱۹۲۳ء، ۶۱۳-۶۱۴

تمنائی

ماہ نو:

کانڈ کی کشتیاں (نثری نظمیں)

۲، ۲۶، فروری ۱۹۳۶ء، ۱۷۳-۱۷۹

تنہا (محمد یحییٰ)

کوہ نئی تال:

کبھی کوئی نہ عمر بھرا گر گیا پہاڑ پر

تو اس نے اس جہان میں کیا ہے کیا پھر آن کر

۲، ۹، اگست ۱۹۲۷ء، ۱۳۵-۱۳۶

تو-فو

آتشزدہ مکان:

میرا پیار مکان جہان میں پیدا ہوا تھا شعلوں کی نذر ہو چکا۔ ۱۴، ۳، مارچ ۱۹۳۰ء، ۲۲۴-۲۲۶

ٹیکور (رابندر ناتھ)

طوطے: (مترجم جمیل احمد بستوی)

۵، ۲۷، نومبر ۱۹۳۶ء، ۹۵۵-۹۶۱

ایک قصہ سنئے، ایک پرندہ تھا جو باکل جاہل تھا

ٹنگور (رابندر ناتھ)

(مترجم روش صدیقی)

خیال ترک تمنا کہاں مرے دل میں
کہ یہ کچھ اور تو ہے گوشہ نجات نہیں
افزار پریشان :

خدا کی سب سے بڑی طاقت سبک روسیم ہے، تیز و تند طوفان نہیں

۳۴، ۳۵، مئی، ۱۹۶۱، ۳۳۹

عاقب (قزلباش)

اب اس کا ذکر ہی کیا جب دل تپاں نہ رہا
میں اور اس کے سوا کیا کہوں کہ ہاں نہ رہا
میں سمجھتا ہوں مگر تم نہ خفا ہو جانا
موت کے ہاتھ میں ہے میری دوا ہو جانا

۳۶، ۳۷، اپریل، ۱۹۶۲، ۳۱۴

۸، ۲۰، فروری، ۱۹۶۷، ۱۳۹-۱۵۰

عاقب لکھنوی

دیکھتا حسن کا عالم جو نہ حیراں ہوتا
خیر یوں بھی سہی دل تو نہ پریشان ہوتا
معلوم تھا یہ رسم دنیا نجاتا تھا
کہتا تھا میں کہ کیا ہے جب دل کراہتا تھا
کل وحدتِ فرقت کا سماں ہوش رہا تھا
نالہ بھی میرے منہ سے نکلتے ہی ہوا تھا

۷، ۶، دسمبر، ۱۹۶۶، ۷۰-۷۱

۱۱، جولائی، ۱۹۲۸، ۶۳

۱۰، فروری، ۱۹۲۸، ۷۳

۱۰، مارچ، ۱۹۲۸، ۴۸

دل مردہ کبھی جینے کا طلبگار نہ تھا
ہوشیاری کو سمجھتا تھا پہ ہشیار نہ تھا

۸، جنوری، ۱۹۲۷، ۵۶

نالہ و فریاد و آہ کا ہش جاں دیکھنا
مجھ فقیر بے نوا کا ساز و ساماں دیکھنا
دل کہاں ہاں ذکر دل سینے کے باہر رہ گیا
خنجر اُن کے پاس میرے دوش پر سر رہ گیا
تیرا سرمہ پھیل کر پھر کیوں سٹ کر رہ گیا
اے شب و صلت یہ کیسا داغ دل پر رہ گیا
وارداتِ نفس:

۳، ۹، ستمبر ۱۹۲۷ء، ۲۳۴

۵، ۸، مئی ۱۹۲۷ء، ۳۸۱

نہ مجھے ابر سے مطلب نہ تمنائے بہار
دل کے بہلانے کو تھوڑی سی خوشی ہے درکار
ارشاداتِ ثاقب:

۱۱، ۲۵، نومبر ۱۹۳۵ء، ۹۶۲

دل تھا غم کا فسانہ خواں نہ رہا
اب کوئی لطف داستاں نہ رہا
اس کے نیرنگ کا تماشا ہوں
جز فریب نگاہ میں کیا ہوں
کس منہ سے زباں کرتی اظہار پریشانی
جب تم نے مری حالت صورت سے نہ پہچانی
ظلم اپنوں پر جفا ہو کس لئے
اے فلک شبنم کے آنسو کس لئے
دل کے قصے کہاں نہیں ہوتے
ہاں وہ سب سے بیان نہیں ہوتے
سلیم الزماں نے دوا دی ہے ثاقب
جو مخصوص ہے بہر عود جوانی

۶، ۶۲، جون ۱۹۳۶ء، ۵۸۶

ذکر عیش نصف عیش:

خدا کی شان کہ وحدت نما ہے ستان سرور
عجب بناؤ یہ ہے حسن لعجان سرور
جل گیا خاک ہوا کب کا وہ پروانہ دل
ختم ہوتا نہیں اب تک مگر افسانہ دل

مرآۃ الاسلام

ایک مت ہو گئی وقف ناکامی ہیں ہم
شہر میں اپنی مٹا کر محو گمنا می ہیں ہم
لولہ

کہوں یہ بزم میں چمک جوں تیہوں شبنم میں
مرا صیاد کہتا ہے کہ کیا رکھا ہے گلشن میں
کیوں کوئی آئے اس طرف سایہ نہیں شربیں
میرا نہال آرزو خشک ہے ہارور نہیں
سچ ہے کہ خواب دیکھتا ہوں قید خانہ میں
شناٹا میرے دل کی طرح ہے زمانہ میں
دل اچھا چاہئے مقبول عام ہو کہ نہ ہو
اگر درست نکلیں ہے تو نام ہو کہ نہ ہو
صبح شب بھر:

بدلی ہوئی ہے حالت دل میں غم نہاں کی
شاید نگاہ پھری نالوں نے آسمان کی
یہ آہ پردہ در ایسی ہوئی عدد میری
حباب ہو گئی آخر کو آمد میری
رفت رفت زخم کے پردے میں غم کے گھر بنے
کل جو روزن دل میں تھے وہ آج بڑھکر در بنے

۱. ۴، دسمبر ۱۹۳۳، ۳۶۱

۱. ۴، جون ۱۹۳۳، ۱۹۳

۷. ۴، ستمبر ۱۹۳۶، ۸۳۳-۸۳۱

۱۰. ۴، فروری ۱۹۲۸، ۷۳

۹. ۶، دسمبر ۱۹۲۷، ۶۰-۶۱

۶. ۵، مئی ۱۹۳۳، ۳۳۳-۳۳۴

۱۰. ۴، فروری ۱۹۲۸، ۷۲

۷. ۴، اکتوبر ۱۹۳۶، ۹۹

۱. ۱، مارچ ۱۹۳۳، ۹۳

رباعیات :

ہر ایک بات میں جب مشق لن ترانی تھی
کہاں ہے آئینہ جو صورت صفادیکھوں
جہں میں قلب ڈلت کش کی بھی اک شان ہوتی ہے
گلشن میں کہیں بوئے دم ساز نہیں آتی
فکر آسانی برائے امر مشکل چاہئے
ہو کے بے حس اور کیا پایا دل رنجور نے
روشنی اپنی اٹھارگی چراغ طور نے
غنیہ و گل ہیں یہ دو مہمان چستے بولتے
دیکھتے ہیں ہم خدا کی شان چستے بولتے
رہیں خود فراموشی گلوں کو یاد کیا کرتے
اب اس سے بڑھ کے پاس خانہ صیاد کیا کرتے

۵، ۱۷، نومبر ۱۹۳۱، ۳۱۹-۳۲۰

۱۱، ۲، اگست ۱۹۸، ۳۷

۱۹، ۳، ستمبر ۱۹۳۲، ۲۵۰

۲۱، ۴، اکتوبر ۱۹۳۳، ۳۵۶

۲۸، ۱، جولائی ۱۹۳۳، ۵۷۴

۸، ۵، اکتوبر نومبر ۱۹۲۷، ۱۰۶-۱۰۷

۲۸، ۱، جولائی ۱۹۳۷، ۵۶۶

۲۱، دسمبر ۱۹۳۳، ۵۳۰

۱۱، ۲، اگست ۱۹۲۸، ۳۸

۲۱، ۶، دسمبر ۱۹۳۳، ۵۲۹

جھکایا سامنے آہوں کے سر ہر شمع محفل نے
زمانے بھر میں سناٹا سا پیدا کر دیا دل نے
میں رو رہا ہوں جو دل کو تو بے کسی کے لئے
ورنہ موت تو دنیا میں ہے سبھی کیلئے
ہوئی صبح کیا شام غم کٹ گئی ہے
خلش درد دل کی بہت گھٹ گئی ہے
حسن کی ایک فصل ہے عشق کا ایک باب ہے
دیکھ چکے ہیں ہم اُسے دہر نما کتاب ہے
اس کے در سے روک کر مجھ کو کوئی کیا پائے ہے
نامرادوں کو بھی ایک دن مدعا مل جائے ہے

یہ ایک معمورہ فلم ہے لہو کا ذکر ہی کیا
میرا دل چیر کر دیکھو تمنا ہی تمنا ہے
حشر جذبات

۱۷، ۱۴، ۱۰، ۱۹۳۱، ۲۶۳

وہ ترا حسن کو خود میں دُخود آرا کرنا
وہ میرا بے خودی شوق میں دیکھا کرنا
نمودہ

۱۶، ۴، فروری ۱۹۳۱، ۱۵۱

اے نمود صبح اے رنگینی " دور حیات
تیری لطف انگیزیوں میں غرق ہے کائنات
جادویدشت

۱۳، ۱۰، جولائی ۱۹۲۹، ۸۰

اگر فلم ہی شریک فلم نہ ہوگا
تو دنیا کا اندھیرا کم نہ ہوگا

۵۶، ۴، اگست ۱۹۶۷، ۹۹

جذبی (سین احسن)

خواب ہستی

وہ زمانے اور تھے جب تیرا فلم سہتا تھا میں
جب ترے ہنٹوں کی رنگینی سے کچھ کہتا تھا میں
جب ترے بالوں سے گھنٹوں کھیلا رہتا تھا میں
بھول جا اے دوست وہ رنگیں زمانے بھول جا
ہر جور ماروا کے مقابل رہے ہیں ہم
دجہ فکست شیوہ قافل رہے ہیں ہم

۳۵، ۱۴، اکتوبر ۱۹۳۱، ۳۰۳

۷، ۳، ستمبر ۱۹۶۲، ۱۲۳

جذبی فیض آبادی

بھٹی کی ایک سڑک:

یہ عمارات حسیں اور یہ اونچی اونچی کونیاں
صرف مڑھوں کے فاقے کی صدا اور کچھ نہیں

۷، ۳، ستمبر ۱۹۴۲، ۲۰۸

جرات

خراب کیوں نہ ہو شہر دل کی آبادی
ہمیشہ لوٹنے والے ہی اس دیار میں آئے

۱۱، ۵، نومبر ۱۹۲۵، ۴۰۹

جرار لکھنوی

مئے کہنہ:

زہے وہ دل عیاں ہو جس سے جلوہ تری قدرت کا
خوشا وہ آنکھ جو دیکھے تماشا تری صورت کا

۵، ۳۷، نومبر ۱۹۳۲، ۲۹۵-۲۹۶

جعفری (ضمیر)

مجبور

جو دل محسوس کرتا ہے لبوں پر آنہیں سکتا

۴، ۴۰، جنوری ۱۹۳۵، ۳۹-۴۰

جگر مراد آبادی

تم کامیاب نے مارا

۲، ۱۳، اگست ۱۹۲۹، ۱۶۱-۱۶۲

کرم لا جواب نے مارا

عشق مٹا اور مرنا ہی رہا

حسن بننا اور سنورتا ہی رہا

اسی چمن میں ہمارا بھی ایک زمانہ تھا

یہیں کہیں کوئی سادہ سا آشیانہ تھا

فتنہ روزگار میں امن ہے کیا قرار کیا

حاصل زیست غم سہی غم کا بھی اعتبار کیا

کس نظر سے آج وہ دیکھا کیا

دل مرا ڈوبا کیا اچھلا کیا

پھرتے ہیں دور دور بہت شادماں سے کیا

وقف نہیں ابھی وہ غم ناگہن سے کیا

۴، ۳۰، اکتوبر ۱۹۳۸، ۳۱۳

۵، ۳۲، نومبر ۱۹۳۹، ۵۴۳

۱، ۱۸، جنوری ۱۹۳۲، ۸۰

۶، ۲۹، جون ۱۹۳۸، ۵۶۳-۵۶۵

- کام آخر جذبہ بے اختیار آہی گیا
دل کچھ اس صورت سے تڑپاں کو پیار آہی گیا
دہر کی نیرگیوں کا خوب عرفاں ہو گیا
شراب کہنہ ساقی دل پریشاں ہو گیا
ہاں نگاہ شوق وہ انھی نقاب
آفتاب آمد دلیل آفتاب
عہد رنگیں کی یاد گار ہوں میں
یعنی اپنا ہی سوگوار ہوں میں
شعر فطرت ہوں میں جب فکر فرما ہوں میں
روح بن کر ذرے ذرے میں سما جاتا ہوں میں
آئینہ رو برد ہے کچھ گنگنا رہے ہیں
زلفیں سنور چکی ہیں قشقہ لگا رہے ہیں
عمر بھر روح کی اور جسم کی یکجائی ہو
کیا قیامت ہے کہ پھر بھی نہ شناسائی ہو
کچھ نہ زماں و مکاں کچھ نہ سفید و سیاہ
اشہد ان لا الہ الاہد ان لا الہ
نہی جو بنیاد شادی و غم کی
دل نے وہ انجمن ہی برہم کی
میری جانب نگراں ہے کوئی
اب زماں ہے نہ مکاں ہے کوئی
مئے منصور پلا دے ساقی
نور ہی نور پلا دے ساقی
ادا جو آئے وہ بے عیب و بے قصور آئے
- ۱۱۸، ۱، جنوری ۱۹۳۴ء، ۸۰
۶، ۲، فروری ۱۹۲۶ء، ۱۱۹
۱۳، ۲، اگست ۱۹۲۹ء، ۱۶۱
۲۸، ۵، مئی ۱۹۷۳ء، ۳۴۰
۲۸، ۲، فروری ۱۹۳۷ء، ۱۶۵
۲۹، ۵، مئی ۱۹۳۸ء، ۳۶۸
۳۲، ۶، دسمبر ۱۹۳۹ء، ۶۱
۲۹، ۳، مارچ ۱۹۳۸ء، ۲۵۲
۲۹، ۳، مارچ ۱۹۳۸ء، ۲۹۲
۳۰، ۱، جولائی ۱۹۳۸ء، ۵۰
۲۹، ۲، فروری ۱۹۸۳ء-۱۹۰

خدا وہ دن نہ کرے آپ کو غرور آئے
 ملا کے آنکھ نہ محروم راز رہنے دے
 تجھے قسم جو مجھے پاکباز رہنے دے
 مجھے ہلاک فریب مجاز رہنے دے
 نہ چھیڑ او نگ امتیاز رہنے دے
 جب سے تو مہربان ہے پیارے
 اور دل بدگمان ہے پیارے
 وہی اس نظر میں ہیں کھپ جانے والے
 جو سینون میں ہیں برھمیاں کھانے والے
 شعر الہام تو کیا عرش بھی نازل ہو جائے
 دل جو اک شے ہے حقیقت میں مگر دل ہو جائے
 تقدیر سے شکایت کوئی نہ آسماں سے
 شکوہ ہے صرف اپنے ایک خالص مہرباں سے
 وہ مست ہوں کہ الٹ دی جب آستیں میں نے
 دکھا دیے حرم و دیر سب یہیں میں نے
 عشق ہے نصف الحقیقت کیوں پریشاں کیجئے
 یعنی ہم پر رحم کر کے خود پر احساں کیجئے
 آنکھوں میں بس کے دل میں سا کر چلے گئے
 خوابیدہ زندگی تھی جگا کر چلے گئے
 یوں پرشس ملال وہ فرما کے رہ گئے
 شکوے میری زباں تک آ آ کے رہ گئے
 اک شے بے نام جو اس دل کے پیمانے میں ہے
 وہ ترے شیشہ میں ہے ساقی نہ پیمانے میں ہے

۴، ۱، ستمبر ۱۹۳۴، ۲۶۹

۶، ۱۵، دسمبر ۱۹۳۰، ۴۶۰

۱، ۱۶، جنوری ۱۹۳۱، ۶۱

۴، ۱، ستمبر ۱۹۳۴، ۲۷۰-۲۷۱

۵، ۳۲، نومبر ۱۹۳۹، ۵۴۴

۶، ۲۹، جون ۱۹۳۸، ۵۹۱

۵، ۲۹، مئی ۱۹۳۸، ۴۶۸

۱، ۲۹، جنوری ۱۹۳۸، ۷۳

۸، ۲۵، اگست ۱۹۳۵، ۶۳۸

۴، ۳۵، اکتوبر ۱۹۴۱، ۳۰۴

۵، ۳۵، نومبر ۱۹۴۱، ۳۷۶

۶، ۱۳، دسمبر ۱۹۴۹، ۴۸۱

یاد جاناں بھی عجب روح فزا آتی ہے
سانس لیتا ہوں تو جنت کی ہوا آتی ہے
جو بجائے خود آہ ہوتی ہے
ہائے وہ کیا نگاہ ہوتی ہے

جلیل قدوائی

پوچھو نہ مجھ کو درد محبت نے کیا دیا
دنائے پیش دی کہ دل باصفا دیا
سرمست شراب شوق ہے دل
باخود ہم تن ہے جام سے دل
ہیں کچھ ایسے بے سروسامان مہم
ایک بھی رکھتے نہیں ارمان مہم
منائی تھیں دل نے جہاں رنگ رلیاں
محبت کی سونی پڑی ہیں دگلیاں
خوبی حسن یار کی باتیں
سر پہ سر ہیں بہار کی باتیں
سخت حیرت ہے یہ کس بزم میں آیا ہوں میں
اہل محفل کو بڑے غور سے نکلتا ہوں میں
کسی نے ابھی مجھ کو مانا نہیں
موافق مرے یہ زمانہ نہیں
مراجنون محبت تو کوئی راز نہیں
ترے ہی پاس مگر چشم امتیاز نہیں
فکر راحت نہیں اندیشہ آلام نہیں
دل کو کچھ تیری محبت کے سوا کام نہیں

۱، ۲۱، جولائی ۱۹۳۳ء، ۷۰

۱۹، ۳، اکتوبر ۱۹۳۲ء، ۲۶۰

۱، ۲۳، جنوری ۱۹۳۵ء، ۸۷

۳، ۲۱، اکتوبر ۱۹۳۳ء، ۳۵۵

۵، ۱۵، نومبر ۱۹۳۰ء، ۳۸۶

۳، ۳۰، ستمبر ۱۹۳۸ء، ۲۱۳

۵، ۱۳، نومبر ۱۹۹۹ء، ۳۰۵

۳، ۲۰، اپریل ۱۹۳۳ء، ۳۵۵

۹، ۵، ستمبر ۱۹۳۵ء، ۷۶۱

۳، ۳۰، ستمبر ۱۹۳۸ء، ۳۶۹

۱، ۱۹، جولائی ۱۹۳۲ء، ۵۹

اس بت کی کشیدگی نہ پوچھو
آنکھوں کی رمیدگی نہ پوچھو
ہر نفس اُف اُف ہے ہر دم آہ آہ
ہم تو اس جینے کے ہاتھوں ہیں تباہ
آپ کو میری وفا یاد آئی
خیر ہے آج یہ کیا یاد آئی
ہجر میں اب یہ حال ہے پیارے
زندگی اک وبال ہے پیارے
اداشناس محبت گلہ نہیں کرتے
ہزار دل میں ہوں شکوے کہا نہیں کرتے
صدائے کربلا:

آدی کو امر حق پر سر جھکانا چاہئے
سر جھکانا نہیں گردن کٹانا چاہئے
قطعہ استقبالیہ برائے خالدہ ادیب خانم ادیب۔

ادیب نکتہ شناس و خطیب خوش تقریر
زبان میں اس کی طلاوت بیان میں لذت ہے
جو وہ برسر مہربانی نہیں
تو کچھ لذت زندگانی نہیں
متاع حسن عیش جاوداں معلوم ہوتی ہے
تری رونق بہار بے خزاں معلوم ہوتی ہے

جیل مظہری

کرشمے راہ میں ہیں اپنی منزل تک نہیں آئے
مری آنکھوں تک آئے ہیں سرِ سفل تک نہیں آئے

۳۰، ۳، ستمبر، ۱۹۳۸، ۲۱۳

۱، ۱۰، جنوری، ۱۹۳۳، ۳۲

۱۷، اگست، ۱۹۳۱، ۱۱۸

۲۱، ۶، دسمبر، ۱۹۳۳، ۵۵۵

۲۹، ۵، مئی، ۱۹۳۸، ۴۹۸

۲۶، ۲، مارچ، ۱۹۳۶، ۲۹۶

۲۳، ۳، مارچ، ۱۹۳۵، ۲۸۳

۲۸، ۶، دسمبر، ۱۹۳۷، ۱۰۳۳

۱۳، ۳، ستمبر، ۱۹۲۹، ۲۴۱

۲۹، ۶، دسمبر، ۱۹۶۳، ۳۳۱

جوش ملیح آبادی (شبیر حسن خاں)

رکس الاحرار

اے متاعِ ہمدرد ہندوستان ایشیا

۵، ۱۹۷۹، نومبر۔ دسمبر ۱۹۷۹، ۱۱، ۱۲

ے کہ تھماخن پہ تیرے عقدہ حق کا عمار

جوشِ مقیم آبادی (روشن علی)

مگر منظور ہواے عشقِ دل کو پاک کر دینا

۳۳، ۳۴، اپریل ۱۹۳۵، ۳۳

تو اسبابِ تعلق کو جد کر خاک کر دینا

تعقباتِ جہاں سے خبر نہیں رکھتا

۳۳، ۳۴، اپریل ۱۹۳۵، ۳۳

ہزارِ شکر کہ میں دردِ سر نہیں رکھتا

یاد کر تیرے لبِ بے گوں کا اے جاناں نک

۳۳، ۳۴، اپریل ۱۹۳۵، ۳۳

ڈاں دیتے ہیں سے مگر نک میں مستانِ نک

روشن ہوا یہ خانہ دل اس کے نور سے

۳۳، ۳۴، اپریل ۱۹۳۵، ۳۳۸-۳۳۹

موسیٰ ہمیں غرض نہیں ہے کچھ کوہِ طور سے

شیخ کو کہے سے جو مقصود ہے

۳۳، ۳۴، اپریل ۱۹۳۵، ۳۳۸

وہ نشستِ دل ہی میں موجود ہے

اے غافلکوں یہ زندگی ناپائیدار ہے

۳۳، ۳۴، اپریل ۱۹۳۵، ۳۳۹

بار نہ ہو تو پوچھ لو اہلِ قبور سے

دل میں بھری ہے آگ بھرا آنکھوں میں آب ہے

۳۳، ۳۴، اپریل ۱۹۳۵، ۳۳۸

مانندِ شمعِ حالِ ہمارا خراب ہے

جوہر (محمد علی)

رہیں گے اُنھ کے یہ اک دن نقابِ دیکھو تو

۱۶۸، ۱۷۹، اپریل ۱۹۸۰، ۱۷۹

ہمارے ب ہو ہمیں سے حجبِ دیکھو تو

نوح:

نوحہ غم سے ہم گھٹاتے ہیں شان حسین

۱۸۳-۱۸۲، ۲۳ ستمبر، ۳، ۲

حق یہ ہے کہ شہادت ہی تھی شایان حسین

کبھی چکھے ہی نہیں آبلہ پائی کے مزے

۲۵۲، ۲۳ اکتوبر، ۴، ۲

خضر کیا جانے بھلا آبلہ پائی کے مزے

گلہ اے دل ابھی سے کرتا ہے

۳۲۸، ۲۳ نومبر، ۵، ۲

عشق کا دم اسی پہ بھرتا ہے؟

چاند (چاندز این ریسنڈ)

رہے گی یہ زمین باقی نہ تاروں کا جہاں باقی

۲۰۹، ۱۹۶۸ اپریل، ۳، ۵۷

جو کچھ باقی رہے گا تو رہے گا لامکاں باقی

چغتائی (سعید انظر)

روشنی اور اندھیرا:

ہر گھڑی کیا روشنی ہی روشنی؟

۵۴۳-۵۴۱، ۱۹۷۶ اکتوبر، ۱۰، ۷۳

گا بے گا بے ڈھونڈتا ہوں تیرگی

پتو (عزیز)

۶۵، ۱۹۹۲ اکتوبر، ۱۰، ۸۹

خاک میں کیا صورتیں ہوں گی

جمنی جمہوریت پسندوں کا گیت

۱۳۳، ۱۹۳۱ فروری، ۲، ۱۶

ہم نشینوں ہم نشینوا آؤ ہمت باندھ کر آؤ

حافظ (حافظ ولایت اللہ)

پدرم سلطان بود:

اے مسلمان بھی غور سے دیکھ اپنا وجود

۴۴۴، ۱۹۸۰ ستمبر، ۹، ۷۷

روز ہے اک نئی آفت ترے سر پر موجود

مسلم خواتین اور پردہ:

ایک دن وہ تھا کہ ہر جانب یہ ہوتی تھی پکار

۴۴۶-۴۴۵، ۱۹۸۰ ستمبر، ۹، ۷۷

بیہیاں پردے میں ہو جائیں کہ مرد آتے ہیں یاں

فلسفہ رنج و غم:

دل میں رہ رہ کر مرے آتا تھا اکثر یہ خیال
کیا سبب ہے کوئی خوش ہے اور کوئی افسردہ حال
اشاعت اسلام بذریعہ ریڈیو:

۹، ۷۷، ستمبر، ۱۹۸۰، ۴۴۲-۴۴۳

صبح کا وقت یوم جمعہ کا تھا
میں جب اپنے مکان سے نکلا
تلقین رواداری:

۹، ۷۷، ستمبر، ۱۹۸۰، ۴۴۳-۴۴۴

قدر ہوگی صرف انہیں کے ہیں اعمال نیک
رو برو خالق کے ہندو مسلمان سب ہیں ایک
مسلمان طلبہ اور تعلیمی جدوجہد:

۹، ۷۷، ستمبر، ۱۹۸۰، ۴۴۴-۴۴۵

ہمارے لڑکوں کو کتنا بھی کوئی سمجھائے
ہزار زور لگائے کہ راہ پر لائے

۹، ۷۷، ستمبر، ۱۹۸۰، ۴۴۵

حبیب دہلوی

سواری اور سوار:

اشک مسلسل ہوں اور سوز نہاں پر سوار
حاک کا پتلا ہوں اور مرکب جاں پر سوار

۶، ۲۱، دسمبر، ۱۹۳۳، ۵۳۸

حرم الکرام

وہ دل جو تھا کسی کے غم کا محرم ہو گیا رسوا
جہان بیش و کم میں خواب آدم ہو گیا رسوا
آخر لیا نہ دوری منزل نے انتقام
اہل سفر سے روٹھ گئی لذت خرام
جلوہ اول کی ساعت کب پلٹ کر آئے ہے
ورنہ جو لمحہ ہے اپنے آپ کو دہرائے ہے

۳، ۶۱، اپریل، ۱۹۷۰، ۲۱۱

۳، ۵۸، ستمبر، ۱۹۶۸، ۱۳۶

۳، ۵، ستمبر، ۱۹۶۵، ۱۵۵

زخم آگہی:

سناٹا ہوں ہر روز تجھ کو فسانے

رموز وفا کے رموز جہاں کے

۶۳، ۴، اپریل ۱۹۷۱ء، ۲۱۳

تزیں (صلاح الدین)

غم گسار درمنداں، بیکساں ذاکر حسین

دست گیر در بہر افتد گاں ذاکر حسین

۶۰، ۱، جولائی ۱۹۶۹ء، ۵۰

حسرت موہانی

عشق ہر چند رام حسن رہا

پر نہ چھوٹی برابری کی ہوس

نظر اس رخ پر ہے ادب کے خلاف

دل ہے اس فیصلہ میں سب کے خلاف

رنج راحت سکوں غم ہجراں کی قسم

یا جاناں کی قسم جلوہ جاناں کی قسم

نامرادوں کو شاد کام کرو

کرم اپنا کہیں تو عام کرو

محمل نشین درد جو صہبائے عشق ہے

سوز و گداز مذہب دنیائے عشق ہے

دل آرزوے شوق کا اظہار نہ کر دے

ڈرتا ہے جگر یہ کہ وہ انکار نہ کر دے

۶، ۲، فروری ۱۹۲۶ء، ۱۴۱

۲، ۵، نومبر ۱۹۲۳ء، ۳۲۹

۳، ۱، جنوری ۱۹۲۳ء، ۵۰

۶، ۲، فروری ۱۹۲۶ء، ۱۴۱

۱، ۶، جون ۱۹۲۳ء، ۵۱-۵۲

۶، ۲، فروری ۱۹۲۶ء، ۱۴۱

حضرت (فرضی نام)

اسمبلیات:

ہوتے رہے معرکے اسمبلی بل کے

پھوڑے سب نے جلے پھپھولے دل کے

۸، ۳، مارچ ۱۹۲۷ء، ۲۱۹

ہے کرنی کی نہ میں کیا کیا مجھ
دیکھنا تقریر کی الجھن کہ جو اس نے کہا

حسن نعیم

پیکر ناز پر جب موج ہوا چلتی تھی
قریب جاں میں محبت کی ہوا چلتی تھی

حمید

ہم یہ کہہ سکتے ہیں آسودہ محفل آئے
جب گئے ہوش میں تھے آئے تو غافل آئے

حمید صدیقی

نالہ دل اثر انداز نہیں ہے تو نہ ہو
لب ہلا لیتا ہوں آواز نہیں ہے تو نہ ہو

حمید لکنوی

تمام غنق سے دل بے نیاز ہو جائے
اگر تری نگہ دنواز ہو جائے

حنفی (منظر)

بیاں

- (۱) ایسے بھی کوئی اپنے کو اپنا تا ہے
- (۲) تمکس کے پر جوڑے ہوئے بیٹھا ہوں
- (۳) دیک کی طرح چاٹ رہا مجھ کو
- (۴) مانی نہ تھے دارا و سکندر میرے
- (۵) مٹھنصور گھنٹوں اندھیرا اور موت

۳۰۸، مارچ ۱۹۴۷ء

۳۰۸، مارچ ۱۹۴۷ء

۶، دسمبر ۱۹۶۳ء

۲۴، جنوری ۱۹۳۵ء

۳، ستمبر ۱۹۳۳ء

۶، دسمبر ۱۹۳۳ء

۵، مئی ۱۹۸۹ء

غزل:

تارے مقابلے میں ندامت اٹھائیں گے
ذرتے بھر گئے تو قیامت اٹھائیں گے

۱، ۸۶، جنوری ۱۹۸۹، ۵۱

حیرت (عبدالحمید)

اس طرح جس کی سزا دی جائے
وہ خطا بھی تو بتادی جائے
آئینہ حیرت:

۲، ۲۰، فروری ۱۹۳۳، ۱۳۸

نوید آمد فصل بہار ہوتا ہے
وہ برگ گل جو سرشاخسار ہوتا ہے

۵، ۳۶، مارچ ۱۹۶۹، ۲۹۹

حیرت لدھیانوی

پڑ گئی ہوں گی تری پر چھائیاں
ورنہ گل میں یہ کہاں رعنائیاں

۴، ۳۶، اپریل ۱۹۴۲، ۳۱۳

خلیق (محمد)

نذر غالب

بہت دنوں سے ہے یہ آرزو کہ ایک غزل
برنگ شوخی شاہ سخنوراں کہنے
اب کیا ہوگا:

۲، ۵۹، فروری۔ مارچ ۱۹۶۹، ۱۰۱

سرو خاموش، فضا تنگ ہر ایک پھول اداس
عالم ایک دیدہ حیراں ہے کہ اب کیا ہوگا

۶، ۵۰، جون ۱۹۶۳، ۳۴۰

خلیل الرحمن اعظمی

امتحان کے بعد

زندگی میں کوئی ہلچل نہیں باقی اے دوست
جیسے رک جائے سمندر کوئی طوفان کے بعد

۷، ۳۱، اپریل ۱۹۳۶، ۴۸

خوشید احمد کشمیری

تصویرِ حال

گلشن نہ ہم صغیر نہ وہ آشیان رہا
میں یوں مٹا کہ کچھ بھی نہ باقی نشان رہا

۶، ۶، جون، ۱۹۲۶، ۳۳۲

خوشید الاسلام

دعا

سمندر کو لعل و گہر دینے والے
گداؤں کو تاج و کمر دینے والے

۲، ۳۶، فروری، ۱۹۳۲، ۱۵۶

درد کا کوروی

کب سے ہے دیدہ مضطر میں تنہا بیتاب
اور ہے تیری تنہا میں کلیجہ بیتاب
رواں ہیں اشک اور ہر دم کلیجہ منہ کو آتا ہے
الہی خیر ہو دل کی یہ آخر ماجرا کیا ہے
دوشیزہ سحر

۵، ۱۲، مئی، ۱۹۲۹، ۳۸۸

۶، ۱۲، جون، ۱۹۲۹، ۳۶۸

دوشیزہ سحر تو محبوبہ فلک ہے
تیری جبین روشن فطرت کی ایک جھلک ہے
آہ کروں تو کس طرح ضبطِ فغاں سے کام ہے
عشق کی اصطلاح میں صبر اسی کا نام ہے

۲، ۱۲، فروری، ۱۹۲۹، ۳۸

۳، ۱۳، ستمبر، ۱۹۲۹، ۲۳۰

دل شاہجہانپوری

حسن ازل ہے جلوہ گر آئینہ مجاز میں
عشق نے روح پھونک دی جزبہ امتیاز میں
جو یائے حقیقت ہوں عالم سے جدا گاتہ
دل مائل کعبہ ہے رخ جانبِ بختانہ

۳، ۱۷، ستمبر، ۱۹۳۱، ۲۲۵

۳، ۱۳، اکتوبر، ۱۹۲۹، ۲۷۲

وے لا بار کا (پیدرو کالادیروں)

پھول

یہ پھول جب صبح کو خواب سے جاگے ۳۶، ۱۹۳۵، ۳، ۳۱ دسمبر

ڈکن سن (ایمیلی) (مترجم محمد مجیب)

چند نظمیں:

انسان کے لئے وقت نکل گیا تھا
مجھے اپنے ٹوٹے ہوئے دل ناز ہوگا
عشق زندگی سے قبل ہے
یہاں میرے ایک تیر لگا ہے
اے دل ہم اُسے بھلا دیئے
دل لانگی سے نہیں توڑا جاتا
میں اس کے خواب کامل حسن پر

۱۱، ۳، اپریل ۱۹۷۰، ۱۷۵-۱۸۱

ڈن (جان) (مترجم محمد مجیب)

موت تو مر جائے گی

موت مفرد نہ بن چاہے ایسے لوگ ہوں جنہوں نے تجھے کہا ہے

بہت زبردست اور ہیبت ناک مگر تو ایسی نہیں ہے ۳۶-۳۵، ۱۹۸۳، جنوری ۱، ۸۱

ذاکر (محمد)

کھون

ایک کے ساتھ تھا دوسرا

۸۹، ۱۲، دسمبر ۱۹۹۲، ۴۴-۳۵

اور پھر سب کے سب یاں آتے رہے

روہانا تمام:

کل شامیں شہر کے ایک موقر جریدے کے اعلیٰ ایڈیٹر نے ۸۹، ۸، اگست ۱۹۹۲، ۲۲-۲۹

عم گسار کی موت:

تو نے رات اس طرح چاہا ہے مجھے
تاج کل:

اک حسن سادہ، اداس تنہا
مقبرہ ہمایوں:

اک حسن شاداب کا نمونہ
درود۔

یہ کیوں سمجھتے ہو نغمہ ناساز ہم میں گویا
قلموں کی روشنی میں سوئی ہر ایک شے بوجھل

راغ عظیم آبادی

ضبط ثریہ تھا فرض عین دے

ہم کو اس پر نہ اختیار ہوا

ہوا دیوانہ ہر فرزانہ تیرا

بہت فرزانہ ہے دیوانہ تیرا

ہم مصیبت کشوں کے دن نہ پھرے

گوزمانے کو انقلاب رہا

تم ہو پردے میں بوئے گل کی طرح

ہم ہیں یاں در بدر صبا کی طرح

آپ سے ہو گئے ہیں بیگانے

جن سے تک آشنا ہوئے ہو تم

کدھر کعبہ کہاں کا عرش اعظم

اس شہید سے ناشائستہ

سے تیری نگاہ آئینہ

سے ہے کیا رزق ہے

۹، ۸۹، ستمبر ۱۹۹۲، ۲۶-۲۸

۶، ۹۰، جون ۱۹۹۳، ۱۷

۶، ۹۰، جون ۱۹۹۳، ۱۷

۷، ۸۷، جولائی ۱۹۹۰، ۳۰-۳۲

۱، ۸۸، جنوری ۱۹۹۱، ۲۱-۲۳

۱، ۱۰، جنوری ۱۹۲۸، ۷۴

۱، ۸، جنوری ۱۹۲۷، ۶۷

- بڑھی ٹوٹنے سے مرے دل کی قیمت
یہ شیشہ وگرنہ بہت کم بہا تھا
مستقل دل کو اضطراب رہا
جان پر تجھ بن ایک عذاب رہا
دے ہنسے میں جو انگبار ہوا
گریہ کیا آب روئے کار ہوا
تم بن اب دل پہ ہے عذاب بہت
صبر کم اور اضطراب بہت
سر سے پا تک وفا ہوئے ہو تم
کسو پر جتا ہوئے ہو تم
نگراں کھونہ یہ جانب رخ و فریب پری رہی
مری چشم تانگہ نہیں تری محو جدوہ گری رہی
صبح سے جیتا بی ہے دل کو آہ کچھ نہیں بھاتا ہے
دیکھئے لیا ہو شام تلک بی آج بہت گھبراتا ہے

رشید احمد

حسن عطاء

- ہے پردہ دار اعتناء بے اعتنائی عشق میں
ہوتی ہے بنیاد و فہر ب وفائی عشق میں

رضا (کالی داس گپتا)

- پاؤں کہہ اٹھے تھک گئے ہیں ہم
شوق نے کہا اور اک قدم

رضا (سعید رضا) دیکھیے سعید رضا

۶۰۵۲، دسمبر ۱۹۶۵، ۳۲۷-۳۲۸

۵۰۶۳، مئی ۱۹۷۱، ۲۷۵

رضوی (عذرا)

خواب شکستہ:

۸۹، ۸۸، اگست ۱۹۹۲، ۳۰

ہم نکل کر آئے تھے۔ اپنی درسگاہوں سے

رفتہ سرودش

تم میرے ساتھ ہو:

محفل شعر میں جب مجھے، مسند امتیاز پر بٹھایا گیا، تم میرے ساتھ تھیں۔ ۸۶، ۸۷، نومبر ۱۹۸۹، ۳۳

رکے (رائز ماریا) (مترجم سلیم الزماں)

اجنبی: تجھے ڈر نہیں لگتا اس کے ذکر سے

اندھی: نہیں

امیر اور خوش نصیب کیوں نہ چپ رہیں

اندھے کا گیت:

میں اندھا ہوں اے باہر والو ایک عذاب ہے یہ

شرابی کا گیت:

۲۰، ۲۱، فروری ۱۹۳۳، ۱۵۷-۱۵۸

میرے اندر نہ تھا جاتا تھا آتا تھا

خودکشی کرنے والے کا گیت:

۱۳، ۱۴، اگست ۱۹۲۹، ۱۲۱-۱۲۵

اور سہی ایک لمحہ

تصویروں کی کتاب

۱، ۲، مارچ ۱۹۳۳، ۸۰-۹۲

آغاز، خطاب، طوفانی رات، رنج کی گھڑی، جست پے، انجام

بیوہ کا گیت:

۱۳، ۱۴، اپریل ۱۹۳۰، ۳۰۰-۳۱۶

شروع شروع زندگی میں ایک مزہ تھا

تصویر حشر

۱۹، ۲۰، کتوبر ۱۹۳۲، ۲۵۰-۲۵۹

ایک ایک کر کے سب جیسے جیسے موتوں سے نہائے دھوئے۔ رنج و طبیب (حکیم فصیح الدین میرٹھی)

متفرق منتخب اشعار

روش صدیقی (شاہد عزیز)

امام الہند کی یاد میں

۲۰۸۵، فروری ۱۹۸۸، ۶۱

کون یہ آخر شب بزم سحر سے اٹھا
نالہ درد دل اہل خبر سے اٹھا
درد دل اگر نہ کھلتا تو سکوں کہیں نہ ملتا
کوئی ہم زباں نہ ہوتا کوئی ہم نشیں نہ ملتا
ہنس بول لیا کوئی تو ہیں بندہ بے دام
آزاد ہیں ہم لوگ گرفتار ہیں ہم لوگ
غیب و شہود:

۱۲، ۴۵، اکتوبر ۱۹۶۱، ۶۴۲

کہنے کولب فسانہ غیب و شہود تھا
درپردہ استعارۂ شوق نمود تھا
نویہ فردا:

۳، ۳۵، ستمبر ۱۹۴۱، ۲۲۷-۲۲۸

اب غم دل ہی علاج غم دوراں ہوگا
درد کونین ہی اب مژدہ درماں ہوگا
ساتی محفل صاحب نظراں (ابو کلام آزاد کی یاد میں):

۵، ۴۶، مارچ ۱۹۶۲، ۲۸۳

خامشی حکمت کوہ گراں کی صورت
گفتگو زمزمہ جوئے رواں کی صورت
قافلہ حسن خیال:

۴، ۵۸، اکتوبر ۱۹۶۸، ۱۹۹

ہجر کی آنچ سے نکھرا ہے رخ شام وصال
حل ہوا تیرے تغافل سے تمنا کا سوال
سبک خرام ہے یہ محمل وجود عدم
رواں دواں ہیں نقوش جہان لوح و قلم

۳-۲، ۵۹، فروری۔ مارچ ۱۹۶۹،

کون کہتا ہے مجھے شائستہ تہذیب جنوں
میں تری زلف پریشاں کو اگر چھیڑ نہ دوں

۲، ۶۲، اگست ۱۹۷۰ء

۳، ۶۳، اپریل ۱۹۷۱ء

خلوتی خیال کو ہوش میں کوئی لائے کیوں
مشغلہ طور ہی سہی ہم سے نظر ملائے کیوں
نکبت گل کو ہم رشتہ جاں کہتا ہوں
ہوش آتا ہے تو خواب گزراں کہتا ہوں
شعلہ ایماں!

۲، ۵۲، فروری ۱۹۶۸ء

۲، ۵۳، اگست ۱۹۶۶ء

شکر معبود کہ یہ نصف صدی بیت گئی
علم و تہذیب کے تخلیق طلب میداں میں
گاندھی جی کی یاد میں:

۵، ۶۲، نومبر ۱۹۷۰ء - ۱۹۹۰ء

دیر و حرم کی بات کوئی کیا سنتا میخانوں میں
اپنے لہو سے رنگ بھرا ہے تو نے ان پیانوں میں
مجھے نہ روک ہم نشیں، میں کل ضرور آؤنگی
خرد کو گمشدہ کوہ کو سمجھتے ہیں
ہم اہل عشق تجھے روبرو سمجھتے ہیں
نقاب شب میں چھپ کر کس کی یاد آئی سمجھتے ہیں
اشارے ہم ترے اے شمع تنہائی سمجھتے ہیں
بادہ گل کو سب اندوہ رہا کہتے ہیں
اشک گلرنگ میں ڈھل جائے تو کیا کہتے ہیں
کیا ستم کر گئی اے دوست تری چشم کرم
جیسے تیرے نہیں دنیا کے گنہ گار ہیں ہم

۱۳، ۵۰، مارچ ۱۹۶۳ء

۳، ۶۳، ستمبر ۱۹۷۱ء - ۱۳۶ - ۳۸

۶، ۵۷، جون ۱۹۶۸ء

۶، ۵۷، جون ۱۹۶۸ء

۶، ۶۳، جون ۱۹۷۱ء

۱، ۳۹، جولائی ۱۹۶۳ء

تہذیبِ مغاں:

وہ نکبت گیسو پھر اے ہم نفساں آئی

۶۰۵۷، جون ۱۹۶۸، ۳۰۶

اب دم میں دم آیا ہے اب جان میں جاں آئی

تغافل، بے رخی نا آشنا کی

۵۰۵۶، نومبر ۱۹۶۷، ۲۶۶

مبارک ہو یہ کافر ماجرا کی

سب کی باتوں میں آگئے ہم بھی

۲۰۵۵، فروری ۱۹۶۷، ۷۴

آپ جتنی سنا گئے مہم بھی

زندگی جب سے شناساے محالات ہوئی

۴۰۴۹، اکتوبر ۱۹۶۳، ۱۷۵

سچ تو یہ ہے کہ خود اپنے سے ملاقات ہوئی

وہ اہل جستجو ہیں ہم کہ منزل تک نہیں آتے

۵۰۵۵، مئی ۱۹۶۷، ۲۶۲

الہجہ جاتے ہیں طوفانوں سے ساحل تک نہیں آتے

عشق کی شرح مختصر کے لئے

۱۰۶۳، جولائی ۱۹۷۱، ۱۹

سل گئے ہونٹ عمر بھر کے لئے

رباعیات:

۱۔ سب نقش قدم چھپا دیئے ہیں میں نے

۲۔ خواب شب ہجر بھول جانے دے مجھے

۳۔ کونین سے دور جا کے دیکھا ہے مجھے

۵۰۵۴، نومبر ۱۹۶۶، ۲۵۳

۴۔ کیا مرگ ہے کیا حیات میں کیا جانوں

رباعیات:

۱۔ سب نقش قدم چھپا دیئے ہیں میں نے

۲۔ خواب شب ہجر بھول جانے دے مجھے

۳۔ شر خیر کے اسلوب میں ڈھل جاتا ہے

۶۳، اکتوبر ۱۹۷۱، ۱۸۱

۴۔ دنیا باتیں گھڑے تو چپ ہی رہتا

آپ اپنا نقاب اٹھائے ہوئے
خلوت دل کو جگمگائے ہوئے
نذر محبت:

۶، ۴۹، دسمبر ۱۹۶۳، ۳۳۱-۳۳۲

زہر چشم ساقی میں کچھ عجیب مستی ہے
غرق کفر و ایمں ہیں دورے پرستی ہے
لگی ہے بھیڑ بڑا میکدے کا نام بھی ہے
کچھ اس میں خوبی رندان تشنہ کام بھی ہے

۲، ۴۵، دسمبر ۱۹۶۰، ۱۰۰

۵، ۶۳، مئی ۱۹۷۱، ۷۱-۷۳

زہیر فاروقی

نذر مشیر:

پھر وہی مقتل وہی نیزہ وہی سردیکھنا
کربلا کی شام کا خونبار منظر دیکھنا

۵، ۸۷، مئی ۱۹۹۰، ۱۶

زیب عثمانیہ

کیوں ہم سے کہا جاتا ہے تقدیر کا غم کیا
یہ چال زمانہ کی سمجھتے نہیں ہم کیا؟

۱۲، ۳۳، دسمبر ۱۹۴۰، ۹۶۴

زیدی (ابوالکلام قیصر)

زندگی اس طرح سے گذرتی رہی
جس طرح کارواں کوئی چلتا رہا گرد کی گود میں
آفتاب کا دل:

۵، ۶۷، مئی ۱۹۷۳، ۲۶۲

یہ بلند مینارے، اور سب کے سب گنبد
رکھ کے بگولے ہیں، نیست کے ہیولے ہیں
احساس:

۳، ۸۲، اپریل ۱۹۸۵، ۱۸

جامعہ کا ایک قدیم خادم، جامعہ کے کتابی چیرے پر،
جس سے اپنا شباب نذر کیا

۶، ۸۱-۷۱، جون-جولائی ۱۹۸۳، ۴۳

انتظار:

ایک افسردہ مسافر ہے سر راہ گزار
جسکے داماندہ نگاہی نے قدم تھام لئے
اقوام عالم:

۳۳، ۲، فروری ۱۹۴۷ء، ۳۲-۳۳

ہر طرف ایک تپک! ایک اُس! ایک ٹھٹھن!!
مشعل:

۳۳، ۱۰، اکتوبر ۱۹۸۸ء، ۳۳

اندھیاں اٹھتی ہیں طوفان بڑھ آتے ہیں
اس لرزتی ہوئی لو کو تہہ داماں کرلو
علاؤ الدین عباسی کی موت پر:

۳۳، ۳، مارچ ۱۹۴۷ء، ۱۱-۱۲

ایک عجیب سناٹا! ایک عجیب غم ناکی
کر گیا ہے ہر شے کو کیف و حسن سے عاری

۲۶۳، ۵، مئی ۱۹۷۹ء، ۲۶-۲۷

زیدی (ساجدہ)

بازگشت:

رات خاموش ہے تاروں کے دیئے بھی خاموش
آج بیتابی دل سوز دروں ساکت ہے

۳۶، ۳، جنوری ۱۹۶۲ء، ۱۳۸

زیدی (علی جواد)

ہر چند اہل بزم پر زلفوں کے سائے ہیں
احساس قرب دوست سے رُخ تہمائے ہیں
ہجوم شوق میں ہم کوئے یاز سے گذرے
نسیم جیسے دیار بہار سے گذرے
بہ سحر یہ دست غربت یہ غبار ہلکے ہلکے
کہیں دور جیسے آنچل کسی ماہ دُش کا جھلکے

۴۵، ۱۰، اگست ۱۹۶۱ء، ۵۱۲

۳۶، ۷، مئی ۱۹۶۲ء، ۴۰۹

۴۹، ۲، اگست ۱۹۶۳ء، ۸۰

سڈنی (فلپ) (مترجم محمد مجیب)

فیضانِ محبت کی تلاش:

۸۱، ۱، جنوری ۱۹۸۴، ۴۵ میری محبت تجی ہے اور مجھے آرزو ہے کہ اپنی محبت ظاہر کروں

سحر رام پوری

کچھ بھی ہو کشتی مراد روک نہیں، روانہ کر

۳۶، ۳، اپریل ۱۹۴۲، ۳۱۲

حاجت ناخدا نہ رکھ منت ناخدا نہ کر

قطعات:

ہر طرف سے اٹھ رہی ہے موجِ نغمہ آفریں

چھڑتا ہے جب کوئی ساز غموشی ناگہاں

مٹا جاتا ہے سکونِ زندگانی کا سوال

ہو گیا ہنگامہ عالم سکوت دل نشیں

۳۶، ۶، جون ۱۹۴۲، ۴۴۸

وسعتوں پر دل کی چھایا ہے اداسی کا فسوں

سرور (آل احمد)

یارانِ نجد سے خطاب:

اب تک جسے منزل کا مقصود سمجھتے ہو

۲۹، ۳، مارچ ۱۹۳۸، ۳۰۲

آغاز میں میرے بھی یہ رکھذر آیا تھا

اقبال کی یاد:

ابھی مسعود کے ماتم سے سنبھلی بھی نہ ملت

۳۰، ۱، جولائی ۱۹۳۸، ۷۵

خبر آئی کہ ہم سے ہو گیا اقبال بھی رخصت

بے دلی کے دور میں کوئی خلش بھی کم نہیں

۶۴، ۴، اکتوبر ۱۹۷۱، ۱۹۰

زیست کے آداب کی یہ سرزنش بھی کم نہیں

شبِ سیاہ کی پنہاںیاں معاذ اللہ

۳۶، ۱، جنوری ۱۹۴۲، ۹۳

اسی سب سے چھینکتی تو ہے سحر پھر بھی

نہ یہ والا جناب اٹھے نہ وہ عالی مقام آئے
جب آئی آنچ سحر پر تو دیوانے ہی کام آئے
یہ آرزو تھی:

۳۵، ۳، جنوری ۱۹۶۱، ۱۳۶

یہ آرزو تھی کہ شعروادب کی دنیا میں
میرے حسین خیالوں کے باغ بھی ہوتے
دل وہ کافر کہ حقیقت نہ فسانہ مانگے
ہر زمانے میں کوئی اور زمانہ مانگے

۴۱، ۴، جنوری ۱۹۴۶، ۴۱

۳۵، ۱، ستمبر ۱۹۶۱، ۵۶۹

سروش (عسکری طباطبائی)

سولہویں سالگرہ:

ہر نقش پا ہے غیرت سد لالہ زار آج
قدموں پر اس کے لوٹ رہی ہے بہار آج
یہ کون ادائے خام سے پہلوتشیں ہے آج
دنیاۓ حسن، عشق کے زیرِ نگیں ہے آج
تیرے بغیر:

۳۷، ۲، اگست ۱۹۴۲، ۱۳۰

۴۲، ۲، اگست ۱۹۴۶، ۲۶

جلد آ کہ روح عشق ہے بسل تیرے بغیر
حد سے سوا ہے تشنگی دل ترے بغیر
پیام زندگی:

۳۹، ۴، اکتوبر ۱۹۴۳، ۱۹۲

اٹھ کہ پھر تاریکی شب سے سحر پیدا کریں
موت کے سینے سے ہستی کے سحر پیدا کریں
کاش:

۳۵، ۴، اکتوبر ۱۹۴۱، ۳۰۲

کاش تم پھر مرے رازوں کے نگہاں ہوتے
درو بیچارگی زیست کا درماں ہوتے

۳۵، ۵، مئی ۱۹۴۳، ۲۴۲-۲۴۶

دہر آشوب

ابتری عام وز میں گیر نظر آتی ہے
خواب ابلیس کی تعبیر نظر آتی ہے

۲، ۳۵، اگست ۱۹۴۱، ۱۳۸-۱۳۹

سعید (سعید میاں جان)

مڑ یا پہار:

بہت دنوں کی پرانی ہے بات
بزرگوں سے ہم نے سنی ہے یہ بات
تقدیر سو گئی ہے ستاروں کے درمیاں
جیسے خزاں چھپی ہو بہاروں کے درمیاں
ایک ٹوٹی ہوئی قبر:

۱۰، ۸۹، اکتوبر ۱۹۴۱، ۷۳-۷۷

۱۰، ۸۹، اکتوبر ۱۹۹۲، ۸۰

مرا گذر کسی جنگل میں ایک روز ہوا
خوش رہ پہ تھے میں اور میری تنہائی
خوش آمدید:

۱۰، ۸۹، اکتوبر ۱۹۹۲، ۷۱-۷۳

یہ گزشتہ صدیوں کا سنو قصہ ہے
ان غریب الوطنوں کا سنو قصہ ہے

۱۰، ۸۹، اکتوبر ۱۹۹۲، ۶۶

سعید ٹوکی

وہ سرد و سبک چاندنی راتوں کی فضا میں
خوشبوئے محبت سے مہکتی ہوئی باتیں

۱۱، ۳۳، نومبر ۱۹۴۰، ۸۹

سعید رضا

کوئی جنس گراں بہا ہے زیت
یا کوئی نقد ناروا ہے زیت
ماتم عیش ناتمام ہے موت
بادۂ زندگی کا جام ہے موت

۱۲، ۵، دسمبر ۱۹۲۵، ۳۵۷-۳۵۸

۱۱، ۵، نومبر ۱۹۲۵، ۴۰۴-۴۰۵

کس کے سجدے میں یہ فلک یہ زمین
ہیں ملائے پرے جبین سے جبین
جان من اتنا نہ کر شکوہ آلام ابھی
تو نے دیکھی ہے کہاں گردش ایام ابھی

سعد الرحمن

نہ کہو مجھ سے کہ ہے روح بس اک خواب کا نام
کیونکہ جو محو تغافل ہیں وہ مردہ ہیں تمام
باعث احیاء ملت منبع ایماں ہے تو
جہل کی ظلمت میں سرچشمہ میواں ہے تو

سلام پھیلی شہری

غسل محبت پروفیسر محمد مجیب:

چاند بیمار تھا بادل نے کہا موقع ہے
آؤ مہتاب کو ہم اور بھی پنہاں کر دیں
ہم نے منزل کی بہاروں کا نشان جیت لیا
حسن مہتاب و دل کا بلکناں جیت لیا
اللہ اللہ اس قدر توبہ شکن سداون کی رات
بن گیا ہے میکدہ چرخ کہن سداون کی رات
سیاح سے:

یہ عمارات یہ ایوان پہ پتھر سے تیار
عہد ماضی کے ہیں شہ کار نہایت
بکھری ہوئی پتیاں:

اے دوست! پھر بھی میری پریشیاں یہ کیوں
منظوم مہار کہو محمد مجیب۔

دیکھا ہے کس نے نور خدا کو قریب سے
لمتی ہے پھر بھی روشنی سب کو خیر سے

۵.۱۰ مئی ۱۹۲۸ء

۱۲.۵ دسمبر ۱۹۲۵ء ۳۵۹-۳۵۸

۳.۵-۹ ستمبر ۱۹۲۵ء ۴۷۹-۴۷۵

۱۱.۵ نومبر ۱۹۲۵ء ۳۸۳-۳۸۲

۵.۶ مئی ۱۹۷۳ء ۲۶۳

۶.۶ جون ۱۹۷۱ء ۳۱۰

۱.۳۸ جنوری ۱۹۶۳ء ۲۹-۸

۶.۳۶ جون ۱۹۵۲ء ۴۴۴

۵.۳۵ مئی ۱۹۴۱ء ۲۱۷

۶.۵ جون ۱۹۶۵ء ۳۱۸-۳۱۹

ارادوں کی واپسی:

میں اس عمر فرس اور عمر گریزان میں یہ سوچتا ہوں
کہ اب اپنے ذاتی مسائل سے نکلوں
ان غزالان طرصار کو کیسے چھوڑوں
جلوۂ وادی تاتار کو کیسے چھوڑوں
جہاں میں ہوں:

تغیر ہی مرا حسن طبیعت ہے جہاں میں ہوں
یہ سبائل میں خفا میں نسبت بہ جہاں میں ہوں
ڈرائنگ روم:

یہ سیڑی ہے یہ تاج محل یہ کرشن ہیں یہ دیو ساجیں
اُسے بھی اپنے مسائل میں جتنا نہ
اداس ہو تو کسی دوست سے ملانے کرو
نذر عقیدت:

قریب تربت آزاد ہے سلام کرو
یہ جیسے زندہ و آباد ہے سلام کرو
مرزا خاں:

قطب کی محفل تخیل کی اک ماہ پارہ تھی
جو موج رنگ و بخت نورنور تھی، اشارہ تھی
دو چشم مست مری مست یوں انھی ہے کہ بائے
کہ ایسی چوٹ دل زار پر لگی ہے کہ بائے
ایک خط کا جواب:

یہ خط حضور نے باغ جتناں سے بھیجا ہے
مری نگر کے حسین گلستان سے بھیجا ہے

۵۰۶۸، نومبر ۱۹۷۳، ۲۳۱-۲۳۲

۶۵، ۲۰۰۱، ۹۷۲-۹۷۳

۲۰۳۳، دسمبر ۱۹۷۰، ۱۵۶

۱۰۳۵، جون ۱۹۷۱، ۷۳

۵۰، ۱۹۶۸، ۲۰۰

۲۰۶۷، اپریل ۱۹۷۳، ۲۰۲-۲۰۳

۱۰۰، ۱۹۶۲، ۳۵۰-۳۵۲

۶۰۲۸، نومبر ۱۹۷۳، ۳۰۷-۳۰۸

۳۰۳۶، اپریل ۱۹۶۶، ۳۱۵

شگفتہ بچہ:

شگفتہ بچے کی آنکھوں میں نیند چھائی ہے

کوئی بتاے یہ آخر کہاں سے آئی ہے

۵،۴۶، مارچ ۱۹۶۲، ۲۹۷-۲۹۸

سلیمان اریب

رجز:

دن کو شمشان بنادوں میں بہ فیض شمشیر

را میں آئے تو نہ چھوٹے کبھی میرا ٹخیر

۱۰،۴۰، جولائی ۱۹۴۵، ۴۸-۵۲

خواب:

حسن اور عشق کے پر کیف خیالوں میں نغم

مہممتا گاتا ہوا میں بھی تھا سرگرم سفر

۵،۴۱، فروری ۱۹۴۶، ۴۱

برسات:

بادل کے آنچل لہراتی

بجلی کے کنگن چمکاتی

ان نو برسات پھر آئی

۱،۴۴، جولائی ۱۹۴۷، ۳۴-۳۵

سودا (محمد رفیع)

یہ خونِ حال ہے احوالِ دل پہ اے آنکھوں

نہ چوٹ چوٹ کے اتنا بہو ہوا سو ہوا

۱۱،۵، نومبر ۱۹۲۵، ۴۰۹

سوز (انوار علی خاں)

بروفاتِ نبی احمد:

طستانِ جامعہ ہے سو گوار

نہ کیا ہے آج اک جان بہار

۳،۵۳، مارچ ۱۹۶۶، ۱۶۱

سہیل (اقبال احمد)

شب کہ تھا دل کثرتِ آلام دنیا سے فگار

مستی سے بار بستر ہو رہا تھا جسم زار

۱،۱، جنوری ۱۹۲۳، ۵۲-۵۴

نیرنگی چرخ ترے صدقے

۳، ۳، مارچ ۱۹۲۴، ۱۷۵-۱۷۶

زندادان ہوا نشیمن جواہر

کوہ مصوری:

مرحبا کوہ مصوری یہ تری شان جمال

۱۱، ۶، دسمبر ۱۹۲۸، ۷۰-۷۲

تیری جو کھٹ چومتے ہیں سرفروش شان جمال

سیدہ فرحت

تضمین شعر مولانا حالی:

بزم احباب سوگوار ہے آج

۵۹، ۶، جون ۱۹۶۹، ۳۸۶

خونفتل چشم اشکبار ہے آج

چمن اداس ہے وہ زینت چمن ہے کہاں

۵۹، ۶، جون ۱۹۶۹، ۳۸۵

اس چمن میں اب و صدر انجمن ہے کہاں

نہ قصیدہ نہ غزل اور نہ رباعی لکھے

۸۵، ۱۴، دسمبر ۱۹۸۸، ۴۲

حال موجودہ میں نیمہ دل کی تباہی نکت

سیفی پریمی (خلیل الرحمن)

مری نظر نے مجھے جوہر کمال دیا

۹، ۱۱، ۲، دسمبر ۱۹۸۲، ۱۵

عزیز شہ کو ناگفتنی بدل رہا

سینڈ برگ (کارل) مترجم انیس الرحمان

ارض رحمت:

یہ قبر ہے ایک صاحب ثروت کی

بے شمار وبے حساب صاحب دولت کی

خوشی:

ان پروفیسروں سے جو زندگی کے معنی بتاتے ہیں

۸۶، ۱۴، اپریل ۱۹۸۹، ۴۳-۴۶

میں نے پوچھا خوشی کیا ہے

شاہ پور کرمانی

خمسہ بر غزل سنائی:

رہی دن رات ظرافت میں ہرزہ سرائی
نہ ہوئی ذہن کو جس سے رہ عقبنی میں رسائی

۱۲، ۵، مئی ۱۹۲۹، ۳۸۵-۳۸۷

شاد عظیم آبادی

اے ازلی الوجود اے ابدی البقاء

۶، ۱، جنوری ۱۹۲۶، ۵۲۲-۵۲۳

دیکھ نہ کورانہ چل صفت طاعت میں آ

کسی طرح سے تو آئے انہیں خیال اپنا

۵، ۱۰، اکتوبر ۱۹۲۵، ۳۳۲

ضرر چاہنے اُن سے بیان حال اپنا

تجھ میں پوشیدہ دل نالہ غماز بھی تھا

۵، ۱۰، اکتوبر ۱۹۲۵، ۳۳۲

کیا سمجھتے تھے کہ ایک خانہ براند ز بھی تھا

یہاں نہ شومنہ کا حاصل نہ کوئی ثمرہ ہے رنگ بوکا

۳، ۵، مئی جون ۱۹۲۳، ۳۰۱-۳۰۴

ہنسوے خود اس چمن پر غنچو زمانہ آئے ذرا نموکا

میرا دیوان تو ٹرب ہے جہان پاکبازی کا

۳، ۶، دسمبر ۱۹۲۳، ۶۱۰-۶۱۱

پڑھے کلمہ زبان فارس اس بانگ جزی کا

رباعیات:

کیا مفت کا زاہدوں نے الزام لیا

خواہیدہ خلوت عدم نکلیں گے

چالاک ہیں سب کے سب بڑھے جاتے ہیں

آنکھوں میں پھڑک پھڑک کے دل پہونچي تھا

۵، ۳، اپریل-ستمبر ۱۹۲۵، ۲۷۳

ناموں پر شمار ہونے والا ہوں میں

مذکور زبان پر صبح و شام اس کا ہے

نالہ فرقت میں بے ہراس کیا

۵، ۱۰، اکتوبر ۱۹۲۳، ۳۸۱

چتہ فک کا نہ میں نے پاس کیا

تم ہوئے آسمان تو کیا ہم جو ہوئے زمین تو کیا
تم ہوا اگر تو کیا ہو تم، ہم جو نہیں ہوئے تو کیا
تجسیر صبح:

۱۰، ۵، اکتوبر ۱۹۲۳، ۳۸۱

کٹ گئی شب لو مبارک تم کو ہو نور صبح
اے موزن، اے شفق، اے آہ پر تاثیر صبح
حسن اگر ہو تو خود نمائی کر
چھوڑ دے بندگی خدا کی کر
نگاہ غیر سے تا چند بار ہم دیکھیں
اٹھا نقاب کہ خود بار بار ہم دیکھیں
ترے میہاں ہیں جہاں بٹھا سر عرش دروئے زمیں سی
ہمیں بیٹھ بنے سے کام ہے کئی جانبیں تو نہیں ہی
فلک کا ذکر تو کیا ہے زمیں کے بھی نہ رہے
ہم اپنی چال سے آخر کہیں کے بھی نہ رہے
شب جلے سونے ہو یہ خطبہ نہیں ہے سم ہے
اویسی جتنی ہے تمل کی قریب ہے صبح رات تم ہے
مصلحت پر ہوں جھکائے سرمے بل کو شغل نید ہے
نہ قعود ہے نہ قیام ہے یہ عجب طرح کی نماز ہے
چودھویں صدی کا قرآن پاک:

۱۲، ۵، دسمبر ۱۹۲۵، ۳۶۰-۳۶۱

۱۰، ۵، اکتوبر ۱۹۲۳، ۳۸۲

۱۰، ۵، اکتوبر ۱۹۲۳، ۳۴۲-۳۴۳

۶، ۴، دسمبر ۱۹۲۳، ۶۰۹-۶۱۰

۵، ۱، مئی ۱۹۲۳، ۵۹

۲، ۳، فروری ۱۹۲۳، ۱۱۳-۱۱۴

۲، ۱، فروری ۱۹۲۳، ۶۸

۱۱، ۵، نومبر ۱۹۲۵، ۳۰۶-۳۰۸

گھر کا ہے، چراغ شمع ایماں کیا ہے
مطبغ کا ہے دھواں نور عرفاں کیا ہے
ربانی

۵، ۱، مئی ۱۹۲۳، ۵۹

وہ سبق سیکھ کہ دل جس پر نظر دوختہ ہے
کس سے تارا جی گلزار کی فریادی ہے؟

مفت اے باد صبا وقت کی بربادی ہے
 ۳۶، ۱۹۲۳ مارچ، ۳، ۱
 شاعر (حمایت علی)

وہ ایک لفظ جو شرمندہ بیاں نہ ہوا
 ۲۴۶، ۱۹۶۳ اپریل، ۳، ۸
 اس ایک نقطہ کا چرچا کہاں کہاں نہ ہوا
 آج اے دل لب و رخسار کی باتیں ہی سہی
 وقت کٹ جائے گا کچھ پیار کی باتیں ہی سہی

شاہ نواز خاں

خوشا اب ہم سفر کوئی نہیں ہے
 ۷۸، ۱۹۹۲ اکتوبر، ۱۰، ۸۹
 پھڑ جانے کا ڈر کوئی نہیں ہے
 میں شام غم کا مسافر وہ اک ستارہ ہے
 جو تیرگی کے سفر میں مرا سہارا ہے

شرقی (محمد یوسف)

وہ جوتے رونق جہاں نہ رہے
 ۱۰۵-۱۰۴، ۱۹۶۹ اگست، ۲، ۶۰
 نہ رہے صدر ہندوستان نہ رہے

شعراے قوم، فرضی نام

ہائے وہ دن کہ محبت کا ہوا تھا آغاز
 ۲۸۰-۲۷۹، ۱۹۲۳ اپریل، ۳، ۶
 حسن تھا محو کرم عشق تھا مصروف نیاز

شمیم (مظفر حسین)

عشق جنوں پرست ہے حسن جنوں نواز ہے
 ۷۳۱، ۱۹۴۰ ستمبر، ۹، ۲۳
 پردہ ساز زندگی ایک حریم ناز ہے

شمیم (دہاج الدین)

چشمہ:

عجب پرئیف ہے بے پانی کا زیرو بہ

۴، ۱، ستمبر ۱۹۳۴ء، ۲۷۲-۲۷۴

اور اس پر چاند کی کرنوں کا گر کر ناچتا رم جھم

شیم نوید

دو کنارے:

دور کچھ دور اس ندی کے پار

۸، ۴۶، جون ۱۹۶۲ء، ۷۷-۷۸

پھوس کی جھونپڑی میں ایک ساخو

شورش کاشمیری

ابوالکلام آزاد:

عجب قیامت کا حال کہ شک میں سستی نہیں ہے

۲، ۸۵، فروری ۱۹۸۸ء، ۹۸-۹۹

زمین کی رونق چلی گئی ہے افق پہ ماہ جبیں نہیں ہے

شوق دہلوی

قرآن حکیم سے موجودہ مسلمانوں کا برتاؤ:

کچھ اسے زینت منزل سمجھے

۲، ۱۸، فروری ۱۹۳۲ء، ۳۲-۱۶۳

اور کچھ گرمی محفل سمجھے

شہاب جعفری

دردِ بن بن کے رہیں ہم بھی تمہارے دل میں

۶، ۴۹، ستمبر ۱۹۳۳ء، ۶۳-۳۳۳

ہائے کیا ہیں اب ارمات تارے دل میں

شیامارجن (شیام سردپ شرما)

اونچے چوہارے سے یارات دن آتے جاتے

۵، ۵۵، مئی ۱۹۶۹ء، ۲۶۹-۲۷۳

آئین سے دور سے جہازوں سے عمارتوں سے

شیث (محمد اسماعیل)

ان دنوں پر شش احوال ہے نشر کی طرح

۱۱، ۸۱، نومبر ۱۹۸۴ء، ۸۲-۸۱

نظر چبھتے ہیں ہمیں تیشہ آزار کی طرح

اب خدا اب جو مجھے قوت دینی ہے

میری باتوں میں میرے زخم کی گہرائی دے

۱۱، ۸۱، نومبر ۱۹۸۳، ۳۱

شیدا (محمد اجمل خاں) حکیم

ہمارے چارہ گرنا حق ہمیں الزام دیتے ہیں

۶، ۱۰، جون ۱۹۲۸، ۷۹

جو فرصت درد سے ملتی تو کچھ فکر دوا کرتے

لو مبارک پھر لٹا نقد دل لوٹا ہوا

۱، ۵۵، جنوری ۱۹۶۷، ۵۳-۵۵

پھر پھنسا دام بلا میں مرغ جاں چھوٹا ہوا

مرنا بھلا ہے ضبط کی طاقت اگر نہ ہو

۱، ۵۵، جنوری ۱۹۶۷، ۵۵

کتنا ہی درد دل ہو مگر چشم تر نہ ہو

فہلی (مترجم ولی الرحمن)

رات سے خطاب:

کیوں ہے تو عزت نشیں حجرہ تاریک شرق

۳، ۵، مارچ ۱۹۲۵، ۱۶۸-۱۶۹

کیوں خیالات امید و بیم میں رہتی ہے غرق

صدائے خاموش (فرضی نام)

نوید امید:

پھر بہار آئے گی پھر جوش میں سودا ہوگا

۱، ۳، جنوری ۱۹۲۳، ۳۹

زخم دیرینہ سے پھر خون نکلتا ہوگا

خدا بھی ہے:

تری قسمت میں ہے سر خدا کا راز داں ہونا

۳، ۲، ستمبر ۱۹۲۳، ۱۸۰

مشت خاک ہے سکن ہے تجھ کو لب جہاں ہونا

پیام ہستی:

تبسم کی ہوس ہو زخم دامن پیدا کر

۳، ۳، اپریل ۱۹۲۳، ۲۳

جو گریہ آرزو ہو چشم دریا بار پیدا کر

عورت:

فلسفی تجھ کو سمجھتے ہیں نمود ہے بود
علماء کہتے ہیں سرمایہ عشرت تجھکو

۸، ۴، اپریل ۱۹۲۷ء، ۲۷۳

حیات:

خوشی آشنا گو ہے زبان نکتہ داں اسکی
ہو چلتی ہے دلوں تک داستان خونچکاں اسکی

۲، ۶، دسمبر ۱۹۲۳ء، ۳۹۸

صدیقی (آفاق)

آج سید مکین جنت ہے
اس کا غم جامعہ کی قسمت ہے

۲، ۸۶، فروری ۱۹۵۰ء

صدیقی (انور)

حبیب صاحب کے بعد:

کبھی جو ملتے تھے تجھ سے تو ایسا لگتا تھا
ہے ہم پہ سایہ کنا گل بدست شاخ دعا

۸۳، ۱۰، ستمبر اکتوبر ۱۹۸۶ء، ۶۶

صدیقی (حبیب احمد)

غم کیا جو اپنے حبیب میں ایک تار بھی نہیں
یہ غیریت جنوں کی سزاوار بھی نہیں
اب کوئی غم گسار بھی تو نہیں
دیدہ اشک بار بھی تو نہیں

۵۶، ۴، اکتوبر ۱۹۸۹ء

۵۱، ۵، مئی ۱۹۵۴ء

صدیقی (خلیل)

غریبی

یہ فضا یہ رنگ ہو۔ راعنایاں باغ جہاں
شام کے خنداں مناظر صبح کے ساحرِ سماں

۳۹، ۴، اکتوبر ۱۹۴۳ء، ۱۹۰-۱۹۱

صدیقی (رشید)

چشمِ پُر اشک ہے چہ آبِ بقا مجھے
ہر قطرہ لبو سے ہے اک آسرا مجھے

۲۰۸، فروری ۱۹۲۷ء، ۱۵۱

صدیقی (ظہیر احمد)

نذر جوہر:

اے مجاہد اے امیر کاروانِ حریت
سرزمینِ ہند پر اے آسمانِ حریت
نہ رنگِ بونہ تراوت نہ دلکش نہ پھبن
خزاں بدوش ہے اے ہم نفس بہارِ چمن

۲۰۶، ۲۰۷، اپریل ۱۹۷۹ء، ۲۰۶

۱۸۳، ۱۹۶۳، اپریل ۱۹۶۳ء، ۱۸۳

منفی لکھنؤ (علی تقی)

جامعہ کی چھٹی سالگرہ:

یومِ تاسیس جامعہ ہے آج
نطقِ مہمان جامعہ ہے آج
شیشوں کی طرح ٹوٹی توبہ سر میخانہ
ساتی پھر اسی گن سے ایک لغزشِ مستانہ
کچھ نہ تھا اور واعظ کے سلسلہ دراز میں
نہر شرابِ موجزنِ جنت خانہ ساز میں
کنس قوم سے ہمت یا حوصلے میں کم تھے
جب جوشِ حمیت تھا دنیا میں ہمیں ہم تھے
چلے مگر آہستہ یہ عشق کی منزل ہے
ہر جادہ رگ جاں ہے ہر ذرہ میں اک دل ہے

۵۰۷، نومبر ۱۹۲۶ء، ۳۹۲

۲۸، ۳۰، اکتوبر۔ نومبر ۱۹۲۷ء، ۱۲۷-۲۸

۳۰، ۱۲، اپریل ۱۹۲۹ء، ۳۰

۱۳۵، اگست ۱۹۲۶ء، ۱۳۵

۵، ۷، نومبر ۱۹۲۶ء، ۳۹۳-۳۹۴

صہبا لکھنوی (شرافت علی)

سازِ ہستی چھیڑ کر یہ کون پنہاں ہو گیا
آج تک دنیا نے دل فروں زارِ نغمہ ہے

۴۹، مئی ۱۹۳۸ء، ۴۹

طاہر دوکن

۸۹، ۱۰، اکتوبر ۱۹۹۲، ۶۹-۷۰

یہ زنجیریں یہ بیڑیاں۔ یہ سلاسل یہ شکنجے

ظفر علی خاں

زعیم ہند مولانا محمد علی مرحوم:

جس وقت ہو رہی تھی خلافت میں کانٹ چھانٹ

۷۶، ۱۱، نومبر ۱۹۷۹، ۴

ور دشمنوں کی زد میں در دانیل تھا

عابد

دوستی:

مجھ سے گر پوچھو تو دنیا عرصہ ظلمات ہے

۷، ۱۴، اکتوبر ۱۹۲۶، ۲۹۲

زندگی انساں کی کیا ہے ایک اندھیری رات ہے

عابد (عابد علی)

شرع سے دشمنی خدا سے گریز

۱۹، ۲، اگست ۱۹۳۲، ۱۴۰

ہائے عابد کی طبع کفر انگیز

دست نازک میں مرے یہ غنچہ پژمردہ ہے

۷، ۱۴، اکتوبر ۱۹۲۶، ۲۹۲

یا کسی ناشاد عاشق کا دل افسردہ ہے

عابد حسین

نالہ وحشت:

دوش پر سیلاب کے یا گود میں گرداب میں

۲۰، ۴، فروری ۱۹۳۳، ۱۵۸

ہے غرض محروم ساحل موج دریا آشنا

ممبر کونسل:

یہ نہیں معلوم اس نے لیس کہا یا نو کہا

۶، ۵، مئی ۱۹۲۶، ۳۱۶

میں تو کہہ نذر کہ صاحب سچ ہے تو نے جو کہا

قطعہ تاریخ: وقت عداوت اقبال:

لطف مجلس کیا رہا جب میر مجلس اٹھ گیا۔

دائے ناکامی کہ بزم الہل دل برہم ہے آج
کون و فساد:

۶۰۲۹، جون ۱۹۳۸، ۶۰۵

فلسفی دو بحث کل کرتے تھے تھانہ کے قریب
کیوں تغیر آشنا ہے عالم کون و فساد
عید قرباں:

۵۰۶، مئی ۱۹۲۶، ۳۱۳

حسن عشق آموز جاناں تیری شوخی کے ثار
مجھ کو مجھ سے کھو دیا اور خود رہا بیگانہ وار
محس برغزل غالب:

۶۰۶، جون ۱۹۲۶، ۳۳۳-۳۳۴

گر شہرنا ہے نفس ضعیف سے دور ہونے تک
دب کے رہ جاتا ہے سرگرم سفر ہونے تک
شرح درد اشتیاق:

۵۰۱، مئی ۱۹۲۳، ۵۸

میں رخ امکاں کا رنگ زرد ہوں
آفرینش کا دل پر درد ہوں
یہ طرز اکبر:

۵۰۲، نومبر ۱۹۲۳، ۳۲۵-۳۲۶

سیکھ کر شیوہ سہ زوری دسر ہنگی

لالہ جی چاہتے ہیں یہ کہ مسلمان بنیں

جو پہیلی نہ کوئی بوجھ سکا۔ لارڈ ارون نے اب وہ بوجھی ہے

کونسل میں جا کے نقل محفل بننا

کالج کے پروفیسر کی ہے یہ بابی

شب ماہ کشمیر میں:

۱، ۷، جولائی ۱۹۲۶، ۴۶۳

مژدہ ہو آرزو کے بسک کو

مژدہ ہو درد آشنا دل کو

۳، ۹، ستمبر ۱۹۲۷، ۲۲۳

حسن بے پروا:

تجھے اے حسین لڑکی ہے بہشت زمگانی
ہے مسرتوں کی دنیا ترا عالم جوانی
بستر تنہائی:

۳، ۵، مارچ ۱۹۲۵، ۱۶۶-۱۶۷

ابھی بارہ بج چکی ہے گھڑی
رات برسات کی ہے اندھیری
تلافی مافات:

۳، ۶، مارچ ۱۹۲۶، ۲۰۳-۲۰۶

مے جلوہ گاہ صبح ازل عالم خیال
حیرت کے ساتھ ذوق تماشا لئے ہوئے
برکھارت:

۱، ۲، جولائی ۱۹۲۳، ۵۳-۵۵

گھنگور گھٹا اُٹھ کے چھائی
لو رُت بدلی بہار آئی

۲، ۹، اگست ۱۹۳۲، ۱۱۹-۱۲۰

عاقِل (محمد علی بیگ)

بے خودی میں جسے ہم سمجھتے تجھے اس کا دامن
ہوش آیا تو وہ اپنا ہی گریباں نکلا

۳، ۷، ستمبر ۱۹۳۲، ۲۰۹-۲۱۰

مہاسی (فرید احمد)

ہے زمین پاک دہلی مہبط نور خدا
جس کے فیض علم سے ہندوستان روشن ہوا

۱۱، ۵، نومبر ۱۹۲۵، ۳۸۳-۳۸۵

عبدالعظیم احراری

کہاں کہاں سے چلے آرہے ہیں دیوانے
مرے نگار میں کتنی کشش ہے کیا جانے

۳، ۶۰، ستمبر ۱۹۶۹، ۱۶۵

عرشی امرتسری

ایک گوشہ زنداں ہے کونین کی پنہائی

۵۳۴، ۱۹۳۲، دسمبر، ۶، ۱۹

دیکھو تو خرد مندوں اندیشہ سودائی

عرفی (افضل مرتضیٰ)

جو چاہیں وہ دے ڈالیں وہ صاحب زر شہرے

۳۴، ۱۹۸۱، جنوری، ۱، ۷۸

ہم کو جو ملے لے لیں ہم دستگیر شہرے

عزیز

رباعیات:

دل ہی نہیں وہ بات کہاں سے لاؤں

سب محو تحیر ہیں کوئی کیا بولے

پیانہ جہاں کا حسن سے مملو ہے

ہر پھول میں ترے گل عارض کی مہک

۲۲۹، ۱۹۳۰، اپریل، ۴، ۱۳

عطیہ اولیں

لاکھ ہو خوں جگر دیکھنا

۴۳، ۱۹۸۱، ستمبر، ۹، ۷۸

ان پہ ظاہر نہ ہو چشم تر دیکھنا

عظیم حیدر آبادی

بے مثال حسن ان کا بے بدل شباب ان کا

اب کہاں نظیر ان کی اب کہاں جواب ان کا

جھٹک دکھلا کے پردہ میں نہان کا فر جوانی ہے

مری گستاخ نظروں کی یہ ادنیٰ مہربانی ہے

فصل گل میرے لئے عہد خزاں میرے لئے

ہر قدم پر ہے نیا رنگ جہاں میرے لئے

۴۳، ۱۹۸۰، ستمبر، ۴، ۴۳

۱۸۳، ۲، فروری، ۴، ۳۴

عقیل الرحمن

قطعہ تاریخ وفات مولانا شرف الدین:

بزرگ و عالم و دیندار سید ذی جاہ

کہ جن کے فضل کے ہیں معترف ثقات و کرام

۳۱۱، ۱۹۳۹، اپریل، ۴، ۳۲

سید ذی وقار شرف الدین۔ اشرف خاندان بلند مقام

۳۲، ۴، اپریل ۱۹۳۹، ۳۱۰-۳۱۱

عمر انصاری

روح کا خطاب:

مدتوں بعد سہی آج تو دل شاد کیا

۷۶، ۴، اپریل ۱۹۷۹، ۰۳-۲۰۴

دوستو کم نہیں پہ بھی کہ مجھے یاد کیا

عزیز (مرزا)

ہے ان سے مگر اب وہ ملاقات نہیں ہے

۳۶، ۴، اپریل ۱۹۳۲، ۳۱۳

بر بات میں پہلی سی کوئی بات نہیں ہے

عنوان چشتی (انکار الحسن).

قدروں کا المیہ:

ایک صدی ایک تہذیب نے آخری سانس لی

۵۹، ۶، جون ۱۹۶۹، ۳۸۷-۳۸۹

وہ ایک شخص کہ جو اٹھ گیا ہے محفل سے

۵۳، ۳، مارچ ۱۹۶۶، ۱۶۰

بڑی رفعتوں کا مالک تھا

اُس کی گلی میں میلہ ہے

۹۱، ۱، جنوری ۱۹۹۳، ۳۷

چاہنے والا اکیلا ہے

فغاں کے لہجے میں کیوں دیر سے وہ بولتا ہے

۹۱، ۱، جنوری ۱۹۹۳، ۳۷

جو خوشبوؤں میں محبت کے رنگ گھولتا ہے

غالب (اسد اللہ خاں)

عشق میں ہم نے ہی ابرام سے پرہیز کیا

۵، ۱۱، نومبر ۱۹۲۵، ۲۰۹

ورنہ جو چاہے اسباب تمنّا سب تھا

جبکہ نقش مدعا ہوئے نہ مجھ موج سراب

۶، ۱، جنوری ۱۹۲۶، ۵۲۶

وادی حسرت میں پھر آشفۃ جولانی عبث

قطع سفر ہستی و آرام فنا چچ

۱۰۶، جنوری ۱۹۳۶ء ۵۲۶

۲۰۶، فروری ۱۹۳۶ء ۱۳۰

۱۰۰، اکتوبر ۱۹۳۵ء ۳۳۶

۱۰۰، اکتوبر ۱۹۳۵ء ۳۳۷

۱۱، نومبر ۱۹۳۵ء ۳۰۸

۱۱، نومبر ۱۹۳۵ء ۳۰۹

۶، فروری ۱۹۳۶ء ۱۳۰

۱۲، دسمبر ۱۹۳۵ء ۳۶۹

۵۹، فروری مارچ ۱۹۳۹ء ۶-۵

۹، ستمبر ۱۹۸۰ء ۳۳۹

۱۲، دسمبر ۱۹۳۵ء ۳۶۹

رفقار نہیں بیشتر از لذت پا یچ
 دعویٰ عشق بتاں بہ گلستاں گل وچ
 ہیں رقیبا نہ بہم دست وگریباں گل وچ
 بقدر حوصلہ عشق جلوہ ریزی ہے
 وگرنہ خانہ آئینہ کی فضا معلوم
 ہوں گرمی نشاط تصور سے نغمہ سنج
 میں عندلیب گلشن نا آفریدہ ہوں
 بہ یاد قامت اگر ہو بلند آتش غم
 ہر ایک داغ جگر آفتاب محشر ہو
 کرتے ہو شکوہ کس کا تم اور بے وفائی
 سر پہنتے ہیں اپنا دم اور نیکنامی
 دل ناامید کیونکر بہ تسلی آشنا ہو
 جو امیدوار ہے نہ بمرگ ناگہانی
 گئے وہ دن کہ نادانستہ غیروں کی وفاداری
 کیا کرتے تھے تم تقریر ہم خاموش رہتے تھے
 گدائے طاقت تقریر ہے زباں تجھ سے
 کہ خامشی کو ہے ہیرایہ بیاں تجھ سے
 وہ آکے خواب میں تسکین اضطراب تو دے
 ولے مجھ تپش دل مجال خواب تو دے
 ہے عشق وفا جانتے ہیں لغزش پائیک
 اے شمع تجھے دعویٰ ثابت قدمی ہے

فانی (شوکت علی)

کیوں نہ سب پہ ہو جاتا حال دل عیاں اپنا

۱۰،۳۳ اکتوبر ۱۹۳۰ء ۸۰۵

ہر سکوت بجا کی تہہ میں تھا بیاں اپنا
دل مایوس کو اے عہد کرم شاد نہ کر
تاز پروردہ غم ہے اُسے برباد نہ کر
دل ہمیں ہوا حاصل درد میں فنا ہو کر
عشقی کا ہوا آغاز غم کی انتہا ہو کر
امید التفات کو رسوا نہ کیجئے
لازم نہیں کہ خون تمنا نہ کیجئے
اب انھیں اپنی اداؤں سے حجاب آتا ہے
چشم بدور دہن بن کے شباب آتا ہے

۱،۷ جولائی ۱۹۲۶ء ۵۱۶

۶،۲ دسمبر ۱۹۲۳ء ۳۰۱

۱،۶ جنوری ۱۹۳۶ء ۵۲۰

۳،۱ اپریل ۱۹۲۳ء ۲۱

(فراست (رابرٹ) (مترجم انیس الرحمن)

یہ جنگل

کس کا جنگل ہے میں شاید جانتا ہوں
یہیں اک پاسے کاہں میں شاید اس کا صوب
کچھ لوگ یہ کہتے ہیں:

۲،۸۶ فروری ۱۹۶۹ء ۳۰-۳۳

دنیا آگ میں جل جائے گی

(فراق گورکھپوری (رنگو پت سہائے)

فسردہ پا کے محبت کو مسکرائے جا
اب آگیا ہے تو اک آگ سی لگاے جا
کچھ اپنا آشنا کیوں اے دل ناداں نہیں ہوتا
کہ آئے دن یہ رنگ گردشِ دوراں نہیں ہوتا
غزل کے ساز اٹھاؤ بڑی اداس ہے رات
نوائے میر سناؤ بڑی اداس ہے رات
مبارک ہو دیکھتے دلوں کو ملنا

۱۰،۳۳ ستمبر ۱۹۳۰ء ۸۰۶

۲،۳۵ اگست ۱۹۶۱ء ۱۵۴

۴،۴۸ اپریل ۱۹۶۳ء ۲۵-۲۶

تمھاری جوانی تمھارا زمانہ
 دنیا کو انقلاب کی یاد آ رہی ہے آج
 تاریخ اپنے آپ کو دہرا رہی ہے آج
 ترا جمال بھی ہے آج ایک جہان فراق
 نگاہ لطف کرم خود ہے ترجمان فراق
 برق بھندہ حسن خراماں
 فتنہ دوراں زلزلہ ساماں
 اف تری پرش کرم اف تری مہ بانیاں
 بڑھتی ہی جا رہی ہیں اب عشق کی بدگمانیاں
 باتم باغ میں یہ شانی کہاں
 نسیم تری چکلی ہوئی بجلیاں
 موت سے تمہیں خوش بیانی حسن
 ناز و محبت و سب ربانی حسن
 دل سے مہر ویتھ سینے میں
 دن بانی ہے مہر جینے میں
 ثمار سے ملے ہی نگاہ شرمیں نہیں
 فراق نہ نہ کہ یہ عیاں کہیں نہیں
 عاشق رک میں اب تک فراق جان مپا میں
 جو ہو سکے تو اسی زندگی کو موت بنا میں
 یہ تو نہیں رہ عشق پر جو رہتاں گراں نہیں
 مان نہ اب مان غم آہ نہیں فداں نہیں
 نہ کہ یہ غم یہ غم یہی یہاں سے نہ جاؤ
 بہت ادا ہے یہ گمراہی یہاں سے نہ جاؤ

۳۳، ۳۳ اپریل ۱۹۴۰ء، ۳۱۴-۳۱۵

۳۳، ۳۳ اپریل ۱۹۴۱ء، ۳۴۱

۵، ۲۸ مئی ۱۹۳۷ء، ۳۸۰

۵، ۳۳ مئی ۱۹۴۰ء، ۳۹۵-۳۹۶

۶، ۳۳ جون ۱۹۴۰ء، ۴۹۱

۸، ۳۳ اگست ۱۹۴۰ء، ۶۵۵-۶۵۶

۱۲، ۳۳ دسمبر ۱۹۴۰ء، ۹۶۳

۱، ۳۷ جولائی ۱۹۴۲ء، ۶۲

۹، ۳۳ ستمبر ۱۹۴۰ء، ۴۳۰

۳۴، ۱، ۴۵ جولائی ۱۹۴۱ء، ۷۶-۷۷

۱، ۳۴ جنوری ۱

۴، ۳۸ اپریل ۱۹۶۳ء، ۲۴۵-۲۴۶

میری آواز کی رسائی دیکھ
موت نے وہ صدا دکھائی دیکھ
کچھ اور سادہ محبت کی زندگی ہوتی
تو اورنگ سے شرح غم و خوشی ہوتی
رکی رکی سی شب مرگ ختم پر آئی
وہ پٹھی وہ نئی زندگی نظر آئی
بے خبری:

سنا رہی ہے دلوں کو پیام بے خبری
عجیب کیفیتوں سے یہ رات تاروں بھری
دل دکھائے ہوئے سے ہیں پیارے
اشک آئے ہوئے سے ہیں پیارے
رباعیات:

۱۔ خلقت کو سنوار دے عبادت کیا ہے
۲۔ ہوں عشق سیاہ کار مجھ میں ہیں نہاں
۳۔ سوتے رہے میٹھی نیند سونے والے
۴۔ ہستی کو کس طرح سے یہ راز ملے
۵۔ ممکن ہو تو فرض عشق پورا کر لیں
۶۔ رہتی ہے جان لے کے پیاری دنیا
۷۔ کچھ حال مرا میری زبانی سن لو
۸۔ پنا جو نہیں تو خیر پیئے کا ہے نام
"دنیا کے پا کے چھوڑتی ہے
نامرد بنا کے چھوڑتی ہے"

۴،۳۳ اپریل ۳۱۲،۱۹۳۲

۱۱،۳۳ نومبر ۸۹۳،۱۹۳۰

۲،۳۶ فروری ۱۵۳،۱۹۳۲

۲،۲۷ اگست ۶۷۵،۱۹۳۶

۲،۳۴ فروری ۱۸۳،۱۹۳۱

۱،۱۷ جولائی ۱۹۳۱، ۵۹-۶۰

۶،۳۶ جون ۴۴۹،۱۹۳۲

فضلی (فضل احمد کریم)

۲۰۵، ۱۹۴۲	ستمبر	۳، ۷۳	نیرنگ زمانہ کا اثر دیکھ رہا ہوں
۹۵۱، ۱۹۳۷	نومبر	۵، ۲۸	بدلی ہوئی یاروں کی نظر دیکھ رہا ہوں
۲۹۵، ۱۹۴۳	جون	۶، ۳۸	یہ کیا بات ہے جاننا چاہتا ہوں
۲۹۵، ۱۹۴۳	جون	۶، ۳۸	کسی کو میں کیوں پوجنا چاہتا ہوں
۵۴، ۱۹۴۳	جنوری	۱، ۳۸	تجھے جلدی ہے کیا، عمر گریزاں
۲۹۵، ۱۹۴۳	جون	۶، ۳۶	وہ اب آیا، اب آیا چاہتے ہیں
۲۹۵، ۱۹۴۳	جون	۶، ۳۶	کچھ لطف زندگی ہے تو شوق سفر میں ہے
۲۹۵، ۱۹۴۳	جون	۶، ۳۶	اللہ میری دوری منزل کا شکر یہ
۲۹۵، ۱۹۴۳	جون	۶، ۳۶	گو نگاہوں سے نہاں ہے فضلی
۲۹۵، ۱۹۴۳	جون	۶، ۳۶	تو جہں بھی ہے وہاں ہے فضلی
۲۹۵، ۱۹۴۳	جون	۶، ۳۶	پریشانی سے کچھ حاصل نہیں یہ جانتا ہوں میں
۲۹۵، ۱۹۴۳	جون	۶، ۳۶	مگر پھر بھی نہ جانے کیوں پریشانی نہیں جاتی
۲۹۵، ۱۹۴۳	جون	۶، ۳۶	کارزار زندگی مثل نبرد عشق ہے
۲۹۵، ۱۹۴۳	جون	۶، ۳۶	زخم کھاتے جانتے اور مسکراتے جانتے

فکری سلطانپوری

خواجہ میر درد کے مدفن پر:

نہ چین دے سکی جب شورش نہاں مجھ

ترسے حضور میں لائی کشاں کشاں مجھکو

۱۸۶، ۱۹۳۳ اگست ۲، ۲۱

نواد (کوئٹہ رولوزادہ محمد) (مترجم ریاض الحسن)

سپاہی کا گیت:

دریائے دیوب کے کنارے سرو کی قطاروں میں سے ۳۱، ۳، دسمبر ۱۹۴۵، ۳۳-۳۵

نہی

عرض امانت:

ابھی کہ قدرت کی نگہوں سے تمام دنیا جہت ربی قہی

ابھی کہ فطرت کے ساغروں سے شراب عرفان چھب رہی قہی ۶ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۹۳۵-۲۲۲۵-۳۳۵

ق۔ع۔ع (یعنی قاضی عبدالغفار)

ایک نگاہ لطف تیرے کہاں میرے لئے

ایک اوائے ناز زخم بے نشان میرے لئے ۳۰ ۱۹۳۱-۲۲۲۳-۲۲۵

قرن سنبھلی

وفات ذاکر حسین۔ قطعات تاریخ:

آہ گل ہو گیا چراغ وفا

۲۔ فیب سے آئی صدایہ "وہ غریق رحمت"

۳۔ "خدا میں آفتاب علم کیا" ۹۶۹ ۶۵۹ ۶۵۹ ۹۶۹ ۳۹۰

کامک۔ ف۔ے۔

تقدیر آدم:

خزاں کی زخمی سے جدمہ ہمارا کی حدت آتی ہے

۴۔ امر آئی اسے بس یک مرتبہ زندگی دے دیتی ہے ۶۰۳۰ ۶۰۳۰ ۱۹۳۰-۲۲۲۲-۲۲۳

کریم الرضا خاں

اقبال کی تربت پر:

بلبل گلزار مشرق افکار ایشیا

۵۔ تھ حیات افروز مت نذر ہوش ۶۰۲۹ ۶۰۲۹ ۱۹۳۸-۵۳۳-۵۳۵

کشور ناہید

وہ اجنبی تھا غیر تھا کس نے کہا نہ تھا

۶۔ دس کو مگر یقین کسی پر ہوا نہ تھا ۵۰۸۲ ۵۰۸۲ ۱۹۸۵-۳۳۰

جنتے رہے ہم اداس ہو کر

۳۶، ۱۹۸۵ مئی ۵، ۸۲

آنسو بھی گرے تو دل کے اندر

میں نظر آوں ہر ایک سمت جدھر سے چاہوں

۳۵، ۱۹۸۵ مئی ۵، ۸۲

یہ گواہی میں ہر اک آئینہ گر سے چاہوں

کوریا کی نظمیں (مترجم محمد مجیب)

وہ موم بتی جو گھر کے اندر جل رہی ہے

کس سے جدا ہوئی ہے؟

:پیت کو پہاڑ کی چوٹی پر سے نگیں تلواریں اٹھائے

:میں دھوئیں اور کھرے میں اپنا گھر بناتا ہوں

چاند اور ہوا میرے دوست ہیں

:جی چاہتا ہے کہ اس بہت ہی لمبی رات کو پکڑوں

۷۵، ۷۲ فروری (۲)، ۶۵

اس کی پتلی کمر سے اس کے دو برابر ٹکڑے کر دوں

:پہاڑ تو قدیم زمانے سے اپنی جگہ کھڑے ہیں

لیکن چشموں کے پانی کو پرانا نہیں کہہ سکتے

:سفید بگلا پانی پر سطح سے لگا ہوا اڑ رہا تھا

کسی نے اتفاق سے تھوک دیا

:سو سال کی عمر پاؤ تو بھی مدت ذرا سی ہے

۷۶، ۷۲ فروری (۲)، ۶۵

پھر اس رواں دواں زندگی میں کیا کر دکھانا چاہتے ہو؟

:کون کہتا ہے کہ میں بڑھا ہوں؟ کیا کہا، بڑھا؟

:بلیاں جتنی بھی ہونی چاہئیں نہیں ہیں، کونوں کے کھجے

چنچ گئے ہیں

مگر میری چھوٹی سی گھاس پھوس والی جھونپڑی پر ہنس نہیں

:جب تمہارے یہاں شراب رنگ پر آئے مجھے بدالینا

ہاتھ میں چال لئے

میں اکیلا بیٹھا دور پہاڑ کو دیکھتا رہتا ہوں

اکرمیہ فی محبوبہ سے یس آتو یا محنتی

لطف آئے گا؟

میں رو رہا ہوں تمھاری آستین پکڑتا ہوں

میراث و وصیت (اینگیلیسی، فارسی، عربی)،

باسمِ یسوع مسیح کی بات ہے۔ ہندوؤں کا یہ عقیدہ ہے کہ

دریا کے کناروں پر گھاس اور پھول جلتے اور جلتے ہیں۔

زندگی ایک یانی پر پہتا ہوا خواب ہے۔ شہت پر۔

تعمد، اقل ثبوت، سیب، سیب، سیب

نہ بڑھو، نہ آگیا نہ سپہ بڑی

پچاس برس گزر گئے، میں جہاں تھا وہیں ہوں۔

ناشیپاتی سے شہر میں داخل ہو کر،

چونکہ یہ ایک ایسا شخص ہے جس پر

نہایت افسوس کے ساتھ کہہ سکتے ہیں کہ ان کے بعد تعلیم اور دینی

سمندر اور دریا ہم رنگ

ۛاگر آنسو موتی ہوتے

میں ان کے بہاد کو روکتا، ذخیرہ جمع کرتا

بعض سوئے رات میں ارادہ رخصتی پر کرتی

اور مجھے دھوکے میں ڈال گئی

عظمیٰ یہی تھی، میں مجھ کو اسے بے انداز

ذہب استہ الحجتہ علی قویٰ پڑتا ہے اسے عزت ہے

جب میں اسے نہیں دیکھتا تو پیچھا کرتا ہوں۔

یہ قوف، تو بالکل ہی بیوقوف کیوں نہیں؟

ایونہ، قوہ گل، چانہ، یوں نہیں

بے مہر، ناشائستہ چہ :

● 2007 年 12 月 1 日

ہامپنی کی سرمت وہی ہے جس سے زیادہ پر سرور ہوتا ہے

جو کبھی کامیاب نہیں ہوتے

اس شایانہ نجوم میں سے

جس نے آج فتحمدی کا مجنہ الہ ایا ہوئی بھی

توکل علی اللہ تعالیٰ

۱۱: اپنے صبر کی رات گزارتا

اپنے مصر کی وجہ

دول کا پہلا مطالبہ ہوتا ہے خوشی

4۔ اے تائیف کے جوان صوبے

یونان سے نہیں

فرز انگی کی سب سے اعلیٰ شیطیں ہوتی ہیں

بصیرت کی نظر میں

بابائے کیسی خوشی! بابائے کیسی خوشی!

میں: امام رضا علیہ السلام

اگر میں ایک دل کو نوٹنے سے پہلوں

میرے زندگی راز کاں تے ہوگی

شور مچا کر لڑنے میں بڑی بہادری ہے

کہ میں جانتی ہوں کہ ہمارے دل میں آپ کا نام زیادہ ہے

جو سینے کے اندر حملہ آور ہوتے ہیں

۸۰.۷۲ (۲) فروری ۸۰

۳۱۹.۷۲ ج (۲) ۶۵

۳۲۰.۷۲ (۶) ۱۵ جون ۲۰۱۷ء

۳۴۱.۷۲ (۶) ۶۵

۳۳۴۲۵۶(۱)۷۵

غم کے صف بستہ سواروں پر

۶۵ (۶) جون ۳۲۳-۳۲۴

دین و ایمان بڑی اچھی ایجادیں ہیں

ان حضرات کے لئے جو دیکھ سکتے ہیں

۶۵ (۶) جون ۴۲، ۳۲۳

ایک گرانقدر، خستہ لطف آتا ہے

قدیم تصنیف سے ملاقات میں

۶۵ (۶) جون ۴۲، ۳۲۳-۳۲۶

کوکب شاہجہانپوری

نہ اعتبار نفس کا نہ آشیانے کا

یہاں مقام نہیں کوئی دل لگانے کا

۹.۵ ستمبر ۷۶۲، ۱۹۳۵

نیرنگ حیات:

مضطرب ہے ذرہ ذرہ عالم تعمیر کا

خواب ہی میں منتظر ہے خواب کی تعبیر کا

۸.۲۵ اکت ۶۳۹، ۱۹۳۵

نوائے سروش:

زیر قدم زمین تھی پاہوں آسمان تھا

اے خاکسار ہندی تو بھی کبھی جواں تھا

۱.۱ مارچ ۹۶، ۱۹۳۳

ارتحال اقبال:

شاعر مشرق، حکیم دہر مرد حق پرست

اتھ گیاد نیا سے دنیا درہم و برہم ہے آج

۲.۳۰ اکت ۱۸۰، ۱۹۳۸

کیفیات:

وہ تو کب ملتے ہیں لیکن آپ کھو جاتا ہوں میں

بس اسی منزل میں کچھ تسکین سی پاتا ہوں میں

۳.۳۰ ستمبر ۲۴۱-۲۴۰، ۱۹۳۸

عشق اور آسودگی شوق! میں قائل نہیں

جیتے جی آسان ہو جائے یہ وہ مشکل نہیں

۹.۲۳ ستمبر ۷۳۱، ۱۹۳۰

وجدانیات

کوئی منزل حسن سے خالی نہیں پاتا ہوں میں

وہ میرے ہمراہ رہتے ہیں جہاں جاتا ہوں میں

نگاہ محبت فزا چاہتا ہوں

مسافر ہوں اک رہنما چاہتا ہوں

سمند عمر فنا سیر پر سوار ہوں میں

غبار جادہ ہستی ' مستعار ہوں میں

قطعہ استقبالیہ سجاد حیدر:

ادیب نکتہ شناس و خطیب خوش تقریر

زباں میں ان کی حلاوت بیاں میں لذت ہے

کیفیات:

و فود بخودی میں بڑھ گیا ہوں سرحد دل سے

خیل دست بھی آتا ہے اس منزل میں مشکل سے

جو نظر ہے دعا پرداز ہے

پھر بھی اپنا راز اپنا راز ہے

آزادی:

جہان ہر دل میں ہو جوش محبت ذوق غمخواری

جہاں ہر سر میں سودائے ایثار و رواداری

کیف (متین الحق صدیقی)

بھول جاؤں نہ کہیں آپ کے میخانہ کو

اتنا لبریز نہ کیجئے مرے پیانہ کو

کیف اسرائیلی (فضل حسین)

رقص و نغمہ سے جواں ہے مرا رنگین شباب

نوٹ کر بنتے ہیں تخیل کے قلم میں حباب

۲،۳۰ اگست ۱۹۳۸، ۱۲۱-۱۲۲

۵،۲۰ مئی ۱۹۳۳، ۲۲۹

۲،۲۳ فروری ۱۹۳۵، ۷۸

۳،۲۳ مارچ ۱۹۳۵، ۲۸۴

۴،۲۰ اپریل ۱۹۳۳، ۳۲۳

۳،۲۳ مارچ ۱۹۳۵، ۲۸۷

۵، ۰ مئی ۱۹۳۳، ۳۲۸

۳،۸ اپریل ۱۹۳۷، ۲۱۳

۲،۳۶ فروری ۱۹۳۲، ۱۵۵

دعا

وہ ضو کہ امانت ہے مری خاک میں یارب

اس ضو کو عطا کر تو ہم آغوشِ جبریل

رباعیات :

شعر میں قیمتی اوقات کو کھولیتا ہوں

۲۔ غنچہ ہوں تند ہواؤں سے چنگ جاتا ہوں

۳۔ چاک در چاک گریبان کو سینے نہ دیا

۴۔ شورشِ عشق نے موجوں سے ابھارا مجھ کو

۵۔ کیا کہوں تلخیِ احساس نے بھینے نہ دیا

۶۔ فکرِ فردا میں دل و جان کو کھولوں اے دوست

۷۔ تیری درگاہ میں آتا ہوں میں کالے سے کالے

نوائے سحر۔ رباعیات :

تری فرقت سے جو غمگین بھی ہو جاتا ہوں

بانگِ فطرت کا ترنم ہے جنوں ساز بھی

ظلمتِ دہر سے بے تاب نوا ہوتا ہوں

فکرِ محبوس ابھی طالبِ پرواز نہیں

شیشہِ عمر مئےِ تند سے لبریز نہ کر

یہ جہاں تنگ ہے تنہا دل پہ شورشِ آواز

زندگی میں کوئی محشر بہ کنار آ جائے

دل کی قندیل سے روشن نہیں قوموں کا نظام

دل سے روٹھے ہوئے اک دیس میں رہتا ہوں میں

ساقیِ دہر ہے تو مجھ کو تنگ جام نہ کر

۶، ۳۶ تا ۵۶، ۱۹۶۲ء

۳۶ تا ۵۶، ۱۹۶۲ء

۳۵، ۲ تا ۴۰، ۵۰

تیرا پیغام سناتے ہیں ستارے مجھ کو
ضرب غم سے ابھی دستور نفس چاک نہیں
آخری نصیحت:

۶،۳۵، دسمبر ۱۹۳۱ء، ۳۲۵

حیات ہو نفس مہر و ماہ ترے لئے

جہاں تمام ہو ایک در سگاہ ترے لئے

۵،۳۴، مئی ۱۹۳۱ء، ۳۱۸

کینی (برجموہن داتریہ)

مرثیہ:

حشر تک اجمل مرحوم کا ماتم ہوگا:

آج دلی میں قیامت کی سنائی آئی

جس سے ماتم کی گھٹنا شہر کے سر پر چھائی

حسن کی دنیا:

دیو حرم میں کس لئے بھٹکا کرے کوئی

خالق کو خلق میں ہی نہ دیکھا کرے کوئی

۳،۱۰، مارچ ۱۹۲۸ء، ۵۳

۶،۱۵، دسمبر ۱۹۳۰ء، ۳۵۵-۳۵۴

کینی (حنیف)

لبو رگوں میں کرن سا چمک رہا ہے ابھی

کسی کے لمس کا احساس جاگتا ہے ابھی

۹،۸۶، ستمبر ۱۹۸۹ء، ۳۶

کینی چہ یا کوئی (محمد بسین)

یہی گم ہو کے ہم کو نین کا حاصل سمجھتے ہیں

کہ اس کو چہ کے ہرزہ کو اپنا سمجھتے ہیں

۳،۱۵، اکتوبر ۱۹۳۰ء، ۳۰۹

گریملڈ (گلوس) (مترجم محمد مجیب)

حقی محبت:

پانی کی پھوار پیاسے پودوں میں کیسی جان ڈال دیتی ہے

ہم دیکھتے ہیں ۱۲،۸۰ دسمبر ۱۹۸۳ء، ۲۳-۲۵

گم نام جامسی (فرضی نام یعنی محمد ظیق)

۵۲۳، ۱۹۶۳، اکتوبر ۱۰، ۵۰

دیار شوق میرا شہر آرزو میرا

گودڑ (صابر)

پرکھوں کی داستان:

آؤ آؤ سنو اے وطن کے لوجواں

۶۸-۶۷، ۱۹۹۲، اکتوبر ۱۰، ۸۹

خون دل سے لکھی پرکھوں کی داستان

گیس کوین (جورج) (مترجم محمد مجیب)

عاشق کی لوری:

لوری گاؤ جیسے عورتیں گاتی ہیں

۳۳-۳۰، ۱۹۸۳، دسمبر ۱۲، ۸۰

جس سے وہ بچوں کو سلاتی ہیں

لی۔ای۔ہان۔

مایوسی:

مصیبت، آنسو، التجائیں اور دعائیں

۲۲۷-۲۲۶، ۱۹۳۰، مارچ ۱۳، ۱۳

ہمیشہ ہی مصیبت، ہمیشہ ہی آنسو، ہمیشہ ہی التجائیں

لی۔تائی۔لو۔

پردیس میں:

۲۲۳، ۱۹۳۰، مارچ ۱۳، ۱۳

میں پردیس میں تھا، میرے خیے کے سامنے چاند نے چمکتی

ہوئی سفید چاندنی بچھا دی تھی

۲۲۳-۲۳، ۱۹۳۰، مارچ ۱۳، ۱۳

دیوتاؤں کا رقص: دل میں درد کا ایک طوفان اٹھا

مجاز (اسرار الحق)

نذر خالدہ:

دل مسرت کی فراوانی سے دیوانہ ہے آج

۲۸۶-۲۸۵، ۱۹۳۵، مارچ ۲۳، ۲۳

نور عشرت سے منور یہ سید خانہ ہے آج

مزار رہنما: ڈاکٹر انصاری کی قبر پر:

نیں ارباب دل اہل نظر بھی

نہاں ہے سنگ پاروں میں گہر بھی

۳۰، ۳۱ اکتوبر ۱۹۳۸ء

مہذب (عزیز الحسن)

سنجھل کر ذرا تیز گام محبت

مقام ادب ہے مقام محبت

۲۱، ۲۲ ستمبر ۱۹۳۳ء

مجیب (محمد) مترجم

نیا بیت المقدس:

بیت المقدس میرا خوشیوں بھرا گھر

میں تیرے پاس کب آسکوں گا!

دل کا راگ:

۸، ۱۲ دسمبر ۱۹۳۳ء-۳۵، ۴۰

اپنا راگ اپنے دل سے ملا لو

اپنی خوشی کا شکر گادا کرو،

اور اسی طرح اپنا غم

۸، ۱۲ دسمبر ۱۹۳۳ء-۳۳

محمود اسرائیلی

علوم جدید کا مال:

ہم نے تو یہ سنا تھا علوم جدید سے

مٹ جاتے ہیں نقوش جہالت دماغ سے

۳۳، ۳ مارچ ۱۹۳۵ء

محمود ایاز

حیرت جلوہ مقدر ہے تو جلوہ کیا ہے

خود سے وابستہ ہے دل ورنہ تماشا کیا ہے

کرشمہ ساز ازل کیا ظلم باندھا ہے

پریدہ رنگ ہے ہر نقش پھر بھی پیارا ہے

۶۰، ۲ اگست ۱۹۶۹ء

۶۰، ۶ دسمبر ۱۹۶۹ء

محمود درویش (مترجم سری نواس لاہوٹی)

شناختی کارڈ:

لکھ لو بے شک میں ایک عرب ہوں۔ کارڈ نمبر پچاس ہزار
۵۰۸۱ مئی ۱۹۸۳ء ۲۸-۳۱
محمود علی خاں۔

مزدور:

دل ضبط سے معذور زباں نطق سے مجبور
اس کشمکش ضیق میں سے بندۂ مزدور
رہے گا لعنت سرمایہ داری میں جہاں کبتک
میسر ہوگی مظلوموں کو ظالم سے اماں کبتک
تہذیب جدید کا انجام:

۱۰۲۹ جنوری ۵۰، ۱۹۳۸

۲۰۲۹ فروری ۲۰۶، ۱۹۳۸

سناؤں تمہیں داستان الم
وہ تہذیب حاضر کا ظلم و ستم

۵۰۲۸ نومبر ۱۹۳۷ء ۹۶۲-۹۶۳

رزم بزم:

عیش و طرب کی بزم میں عباسی عظیم
بیٹھا تھا اور جمع تھے درباری و ندیم

۳۰۲۹ اپریل ۱۹۳۸ء ۴۰۲-۴۰۳

محو صدیقی (محمد حسین)

نگاہ اہل معنی کو بھی حیراں کر کے چھوڑ دینا
چراغ زندگی ہر داغ حراماں کر کے چھوڑ دینا
اف مرے چارہ گروں کا یہ ہراسان ہونا
آج دشوار ہے صبح شب ہجراں ہونا
غم حبیب یہ کیا میڑتے دل کا حال ہوا
کہ ایک رات بھی جینا مجھے محال ہوا

۳۰۳۶ اپریل ۳۱۳، ۱۹۳۲

۳۰۱۲ اپریل ۳۰۶، ۱۹۲۹

۳۰۱۹ اکتوبر ۲۶۲، ۱۹۳۲

جو دیکھتے تفرقے ہم نے چمن کے پاسبانوں میں
لگادی آگ خود ہی اپنے اپنے آشیانوں میں
خیر مقدم:

شکر صد شکر آگئے یورپ سے واپس سے قطب دیں
چمن سے وابستہ امیدیں سینکڑوں ملت کی تھیں
نوائے بہار:

حسن جمال یار دیکھ آئینہ بہار میں
روی حسین کہ لالہ ہے دامن کوہسار میں
فریاد

می کہ جس کی نہیں ہے سکون ذرا بھی مل حزیں میں
دی کہ جس نے لبو کیا ہے مری تمنا کا اک نہیں میں
مزدور اور سرمایہ دار:

نیا کی ماست کچھ بھی نہیں دنیا کی سرت کچھ بھی نہیں
سرمایہ دارو سنتے ہو یہ دھن یہ دولت کچھ بھی نہیں
بارگاہ رسالت میں:

زمین تمہارے ہی قدم سے رشک خلد بن گئی
تسمیں نے پیکر جہاں میں آکے روح پھونک دی
ایک ذرا بجلی سی چمکی تھی نقاب یار سے
جگمگا انھی ہے دنیا تابش انوار سے
معرکہ سکون عمل:

جہاد زندگی میں کیوں تلاش ہے سکون کی
ارے تغافل آشنا یہاں عمل کا کام ہے

۳، ۳۷، ستمبر ۱۹۳۲، ۲۰۶-۲۰۷

۲، ۱۹ ستمبر ۱۹۳۲، ۲۵۱-۲۵۲

۱، ۲ جولائی ۱۹۳۳، ۵۵

۱، ۲۴ جنوری ۱۹۳۵، ۸۱-۸۳

۵، ۱۳ مئی ۱۹۳۰، ۳۸۷-۳۸۹

۱، ۱۷ جولائی ۱۹۳۱، ۵۶-۵۹

۲، ۱۲ فروری ۱۹۲۹، ۳۷

۳، ۱۶ مارچ ۱۹۳۱، ۲۵۹-۲۶۰

نویۂ بہار:

وہ جانفزا بہار ہے، ہوا وہ کیف بار ہے

۱.۲۱ جولائی ۱۹۳۳ء-۵۵

مخدوم (مکی الدین)

آسمانی لوریاں:

روز روشن جاچکا ہیں شام کی تیاریاں

۵.۲۳ مئی ۱۹۳۵ء-۳۳۰

اڑ رہی ہیں آسماں پر زعفرانی ساریاں

مدھوش بلگرامی

ان کو اپنے قریب دیکھا تھا

۱.۲۲ جولائی ۱۹۷۰ء-۵۶

ہائے کتنا حسین سپنا تھا

مسلم عظیم آبادی (محمد)

رقصِ بگل:

کل صبح صحن گلشن میں ایک گلاب دیکھا

۶.۲ دسمبر ۱۹۲۳ء-۳۹۹-۴۰۰

رنگ اس کا باغ عالم میں لا جواب دیکھا

مسعود حسین خاں

یاد دوست:

اندھیری رات میں یوں گل ہوا چراغ دوست

۹.۵۰ قمر ۱۹۶۶ء-۴۶۷

معروف دہلوی (الٹی بخش)

جواب خط نہیں دیتا نہ دے جواب تو دے

۹.۷۷ قمر ۱۹۹۰ء-۴۴۹-۴۴۹

کہ قاصد آ کے جو کچھ دے خبر شتاب تو دے

جی سے گذریں گے ترے در پر گذر ہونے تک

۹.۷۷ قمر ۱۹۹۰ء-۴۵۰-۴۵۱

مرہی جاوینگے ترے کوچے میں گھٹ سونے تک

شرح سوز دل افکار کہوں یا نہ کہوں

۹.۷۷ قمر ۱۹۹۰ء-۴۵۰-۴۵۰

سے مجھے رخصت گفتار کیوں نہ کہوں

مقبول (مقبول احمد)

خیدہ زلف سیہ روے دوستاں ہوں میں

صدائے نوحہ بلبل ہوں گلستاں ہوں میں

۷، ۸۸ جولائی ۱۱، ۱۹۹۱

منشا (منشاء الرحمن خاں)

شہر ستم کے دھیرے دھیرے راز یہ سداے کھولے گا

پورے زور سے چیخو گے تو سناتا بھی بولے گا

۸، ۸۴ اگست ۳۳، ۱۹۸۷

بیادگار محمد علی جوہر:

جذہ عمل کی جوش کی دریاد لی کی بات

دیوانہ ہو کے کرتا تھا وہ آگہی کی بات

۷، ۷۶ اپریل ۱۹۷۹، ۳، ۲۰۱، ۲۰۲

سوز کے نغمات:

حاجت ساز نہیں سوز کے نغمات کے بعد

اور کیا چاہئے اب درد کی سوغات کے بعد

۸، ۸۴ اگست ۳۳، ۱۹۸۷

میں کب یہ کہتا ہوں یارب خوشی ہی دے مجھ کو

بقدر ظرف غم دائمی ہی دے مجھ کو

۷، ۷۹ ۱۲ نومبر۔ دسمبر ۶۳، ۱۹۸۴

رگوں میں برف کی صورت اگر جے گا لبو

ثبوت گرمی ہستی کا خاک دے گا لبو

۵، ۸۵ مئی ۳۰، ۱۹۸۸

بنام زیست رہیں صلیب ہوں میں بھی

قسم خدا کی بڑا خوش نصیب ہوں میں بھی

۷، ۷۹ جولائی ۳۵، ۱۹۸۲

سامان:

تقیث پر نہ مال وزر پر رکھی ہے

اساس زیست ہم نے صبر کی چادر پر رکھی ہے

۱، ۸۵ جنوری ۴۱، ۱۹۸۸

منیر (محمد اکبر)

چشمہ خورشید:

جھپکی نہیں ہے آنکھ ستاروں کی رات بھر

۱.۶: ۱۹۲۶، ۵۱۹-۵۲۰، ۵۲۰

عالم رہا ہے بزم فک میں سرور کا

دیدہ و دل کی ضیاء حسن رخ غم آنسو

۱۱.۵: ۱۹۲۵، ۳۳۳-۳۳۴

شب تاریک کی تنہائی کا بہم آنسو

منیر (منیر الحسن)

اس جامعہ کا ہند میں اک خاص ہے مقام

۹.۳۵: جولائی ۱۹۶۱، ۵۰۳

تعلیم میں کیا ہے نمونہ کا اس نے کام

نبی احمد کو ڈھونڈھیں گے یہاں لیکن نہ پا میں

۵۳، ۳، مارچ ۱۹۶۶، ۱۶۰

گئے وہ عالم فانی سے اب جنت نشان ہو کر

موہن ٹوکی (اشرف الدین)

ٹل گیا جو رہ تو میں نے بھی سرنیک دیا

۱.۹: جولائی ۱۹۲۷، ۴۲

چھوڑنا اب نہ خدا کیلئے تسر بھی اچھا

رشتک صد باغ ہے ہر داغ تمنائے بہار

۱۲.۵: دسمبر ۱۹۲۵، ۴۵

خود سراپا ہے بہار اب دل شیدائے بہار

وہ ایک بار نہیں ہو ہزار بار نہیں

۳.۸: مارچ ۱۹۲۷، ۴۲۰

جو آس توڑے وہ تیرا امیدوار نہیں

ہائے کس انجمن تاز سے تو آئی ہے؟

۱.۶: ۱۹۲۶، ۵۲۳-۵۲۴

اے صبا تجھ سے مجھے رشتک کی بو آتی ہے

نمود گل کی ہے کیا لالہ کس شمار میں ہے

۱.۹: جولائی ۱۹۲۷، ۴۳

یہ رنگ و بوسب اسی کی عیاں بہار میں ہے

موہن سنگھ: (مترجم سلام پھلی شہری)

آوازیں:

ان سیڑھیوں سے اترتے چلو

چاہے یہ تنگ کیوں نہ ہوں ۵،۵۵ مئی ۱۹۶۷، ۲۷۱-۲۷۳
 مہاپاترا (ستیہ کانت) (مترجم کرامت علی کرامت)

پرنڈہ:

ہے آکاش پر، ایک نقطہ، تیرا نینگوں فاصلوں میں ۱،۸۱، جنوری ۱۹۸۳، ۳۰-۳۳
 مجبور (رنجیت موہن چیت سنگھ)

ہے زبان جیتک دہن میں بات نکلے گی ضرور
 ختم خاموشی سے کیا ہم بے زباں ہو جائے
 ۵،۲۶، نومبر ۱۹۷۲، ۳۶۶-۳۶۷
 میر (میر مشتاق احمد)

ذکر حسین:

ذکر ذکر حسین ہے لب پر
 ذکر خیر ان کا فرض ہے سب پر
 ۱۰،۷۸ اکتوبر ۱۹۸۱، ۳۲
 میر (میر تقی)

کہا میں نے کتنا ہے گل کا ثبات
 گل نے یہ سن کر تبسم کیا
 ہر قدم پر تھی اس کی منزل لیک
 ۱۲،۵ دسمبر ۱۹۲۵، ۳۶۲
 ۱۲،۵ دسمبر ۱۹۲۵، ۳۶۱
 ۱۲،۵ دسمبر ۱۹۲۵، ۳۶۱
 ۱۲،۵ دسمبر ۱۹۲۵، ۳۶۱
 ۱۰،۵ اکتوبر ۱۹۲۵، ۳۳۷
 ۱۰،۵ اکتوبر ۱۹۲۵، ۳۳۷
 ۱۰،۵ اکتوبر ۱۹۲۵، ۳۳۷

یاد رہتی ترے حضور نہیں
گو شکستہ چمن چمن تھے گل
غنیہ دل تو واہوا نہ کبھو
پھرتے پھرتے عاقبت آنکھیں ہماری منہ میں
سو گئے بیہوش تھے ہم راہ کے بارے ہوئے
دم آخر ہی کیا نہ آتا تھا
اور بھی وقت تھے بہانے

۱۰۶ ۱۰۶ ۵۲۵، ۱۹۲۶

۱۰۵ ۱۰۵ ۳۰۰، ۱۹۲۵

میرن دہلوی (حکیم میرن)

ملک الموت:

ملک الموت ایک روز گھر آیا
مجھ کو ڈھونڈا مگر نہیں پایا
تاریخ وفات محمد خلیق مرحوم:

۱۰۹ ۱۰۹ ۵۳، ۱۹۸۲

آج ہم سے جو چھڑے ہیں خلیق با صفا و احسرا
چل بسا دنیا سے اک، مرد خلیق اب اک
تاریخ وفات حضرت بہزاد لکھنوی:

۱۰۸ ۱۰۸ ۴۵۵، ۱۹۸۱

پائی خبر جو رحلت بہزاد لکھنوی
سکر خبر یہ دل پہ مرے چوٹ اک کلی
"مجلس فروز حضرت بہزاد لکھنوی"

۱۰۷ ۱۰۷ ۳۲۰، ۱۹۸۰

میک لیسن (آرہ جیلڈ)

جوان مرگ سپاہی:

یہ جوان مرگ سپاہی باتیں نہیں کرت
لیکن ہر خاموش غم کدہ میں انکی آواز سنائی دیتی ہے

۱۰۶ ۱۰۶ ۲۲۰، ۱۹۸۰

عظیم قاسمی (احمد)

میں تجھ کو دیکھنے کی تمنا میں چور تھا
تو میرے آس پاس خراباں ضرور تھا
اس قلب بے قرار میں جانے چھپا ہے کیا
میں جانتا نہیں ہوں میرا دعا ہے کیا
دل کا مرثیہ:

۱، ۳۸، جنوری ۱۹۴۳ء، ۵۶

۱، ۳۷، جولائی ۱۹۴۲ء، ۶۳

وہ دل وہ بحر غم کا شادہ کدھر گیا
وہ کاروان شوق کا رہبر کدھر گیا
تاثرات:

۵، ۳۶، مئی ۱۹۴۲ء، ۳۸۳

سر پر اپنے پہاڑ دھر لونگا
۲۔ اونچے محلوں کے سردسائے میں
۳۔ گو ضرورت نہیں مجھے اس کی
۴۔ تو نے جب التفات سے دیکھا
ایک فلسفی سے:

۳، ۳۶، مارچ ۱۹۴۲ء، ۲۲۸

کھلتا ہے تیرا ادراک ان اسرار سے کیوں
جن کا اسرار ہی رہنا ہے تقاضائے حیات
گدائے راہ کہاں قصر بادشاہ کہاں
اڑا کے لئے گئی یہ آہ صبح گاہ کہاں
راز گریز:

۳، ۳۹، اگست ۱۹۴۳ء، ۹۱-۹۲

۱، ۳۷، جولائی ۱۹۴۲ء، ۶۳

دیار ہوش کی بے کیفیوں سے کوسوں دور
ایک ایسا دلیں ہے خوابوں کے نشہ زاروں میں
گھبرا کے شب ہجر کی بے کیف سحر میں
تارے اتر آئے ہیں مُرے دیدہ تر میں

۳، ۳۹، ستمبر ۱۹۴۳ء، ۱۳۱

۱، ۳۸، جنوری ۱۹۴۳ء، ۵۶

آڑے ترچھے کھیل:

۶۰۳۷، دسمبر ۱۹۳۲، ۳۳۳

مجھ سے تو یہ آڑا ترچھا کھیل نہ کھیلا جائے

آخر کیوں:

۵۰۳۵، نومبر ۱۹۳۱، ۳۷۵

شہر کے روشن بازاروں میں کھوئے کھوئے چلنے والے

گر مائی دوپہر میں جیسے دھندلے سائے ڈھلنے والے

اس دور میں:

ہر شعر مرا اصل میں تاریخ ام ہے

۶۰۳۵، دسمبر ۱۹۳۱، ۳۳۳

مجھ کو مری آفاق نوردی کی قسم ہے

نثر سندھی

جلوہ بہار ان سے موسم بہار اٹکا

۳۰۲۸، ستمبر ۱۹۳۷، ۷۵۴

جان منتظر ان کی دل امیدوار اُن کا

فریب حسن، فریب بہار کیا کہنا

۳۰۲۸، اکتوبر ۱۹۳۷، ۸۶۶

ظلم بندی نقش و نگار کیا کہنا

پیام روح:

اے کہ ترے آستانے پر جہیں

۲۰۳۳، فروری ۱۹۴۰، ۱۵۵

اے کہ ترے دم سے روشن کوہ دکاغ دیام دور

بیخودی:

آنکھوں کا نور ہو کر دل کا سرور ہو کر

۴۰۷، اکتوبر ۱۹۳۶، ۹۱۲

کیا کیا دیئے بھلاوے نزدیک دور ہو کر

نگاہ شوق اٹھنا نیک و بد سے بے خبر ہو کر

۴۰۱، ستمبر ۱۹۳۴، ۲۶۸

وہ میرا دیکھ لینا اُن کو مجبور نظر ہو کر

رنگ و بوئے گلستاں کو جاوداں سمجھا ہے تو

۷۰۳۳، جولائی ۱۹۴۰، ۵۶۹

حیف! اس حد نظر کو آسماں سمجھا ہے تو

نثر واحدی

سلسلہ حسن تغافل کا، وفا ہے یہ بھی

۲، ۴۶، دسمبر ۱۹۶۱ء، ۷۲

میں نے اک جان تمنا سے سنا ہے یہ بھی

وقت کا قافلہ آتا ہے گذر جاتا ہے

۶، ۴۹، دسمبر ۱۹۶۳ء، ۳۳۲-۳۳۳

آدمی اپنی ہی منزل میں ٹہر جاتا ہے

نکبت سہوائی

طالب دید کیا ہوا اور کوئی حضور سے

۱، ۱، مارچ ۱۹۳۳ء، ۹۴

شعلے پھر اٹھ رہے ہیں کیوں آج کوہ طور سے

نواب علی

جامعہ ملیہ:

جامعہ چمپے ترے جاب جا ہونے لگے

۲، ۴، اگست ۱۹۲۳ء، ۱۱۸

آئینہ جوہر ترے نام خدا ہونے لگے

نہال سیوہاروی

کون آگیا یہ زلف کو برہم کئے ہوئے

۶، ۳۷، دسمبر ۱۹۴۲ء، ۳۴۳

سمان، انتشار، دو عالم کئے ہوئے

نیر (صلاح الدین)

مکھاب ایک تروتازہ زندگی کا گلاب

۳، ۶، ستمبر ۱۹۷۰ء، ۱۳۷-۱۳۸

مہک رہا تھا جو دلی کے سبزہ زاروں میں

نیروا (رشید)

ایک پرانا پیڑ:

ایک پرانا پیڑ ہو

جس کے سامنے میں

۱۰، ۸۹، اکتوبر ۱۹۹۲ء، ۶۳-۶۴

واحد پرگی

ذاکر حسین مرحوم کی یاد میں:

آدھ ماہ درخشاں سو گیا

۶.۵۹ جون ۱۹۶۹ء ۳۸۴

وجد (سکندر علی)

خود کلامی "نگار بدن ہے اور میں ہوں

بہار غم شکن ہے اور میں ہوں

خوشی یاد آئی نہ غم یاد آئے

محبت کے تار و پود یاد آئے

محمد علی:

محبور بہت ظلم سے مخلوق خدا تھی

ہر سمت زبان بندی ارباب وفا تھی

۹.۷۹ اگست ۱۹۸۲ء ۱۷۰

۱۰۰۹ ۱۰ مہر ۱۹۶۳ء ۳۳۲

۳۸.۳۸ اپریل ۱۹۸۳ء ۱۹۹-۲۰۰

دشت (رضا علی)

نوائے غم:

ستم برپا کیا پھر اے دل نامشاد ماں تو نے

کہ چھینری عہد ماضی کی غم افزا داستان تو نے

ہجوم اشتیاق دید سے دیدار مشعل ہے

نگاہ مختصر کو شہو بیتابی دل ہے

۱.۱۱ جنوری ۱۹۲۳ء ۵۵

۱۰۰۰ ۱۰۰۰ ۱۰۰۰

ادبیات

ہنس کر نباہتا ہو کہ رو کر نہیں کے ساتھ

چیان تو عمر بھر کا ہے سرومکن کے ساتھ

۵.۴۵ جولائی ۱۹۶۱ء ۲۲۹

ادبیات

تقدیر

کے فراق میں میں نے کیا کیا

کہ تو بھی اب نہیں آتی ہے جو غریب کے پاس
رخصت کی سناتے ہو دہلتا ہے میرا دل
تم ہاتھ سے دیکھو تو اچھلتا ہے میرا دل

وحید نسیم

تلاش صبح میں نکلے تھے شب کے دیوانے
بھٹک کے رہ گئے لیکن کہاں خدا جانے
انارکلی:

یاد میں تیری ہی راوی دیدۂ پر آب ہے
سینہ لاہور میں تو ہی دل بیتاب ہے

دورما (رام لال)

پنڈت نہرو

آفتاب چھپ گیا، روشنی چلی گئی
زیست نے بہن لیا، آج موت کا نقاب

وقار غلیل

تندر و وقت گریزاں ہے کہ رکتا بھی نہیں
ہم قدم ہم بھی ہیں ہم کوئی شکوہ بھی نہیں

حادثہ:

روشنی بجھ گئی، پھول مرجھا گئے، اک سبیل شخصیت دفعتاً اٹھ گئی
جامعہ اسلامیہ کے نام:

ایک ایسی جامعہ کی گولڈن جوبلی مناتے ہیں
جہاں انسانیت اپنے شرف پر ناز کرتی ہے

۱۱، ۶ نومبر ۱۹۶۳، ۵۳۶

۱۱، ۶ نومبر ۱۹۶۳، ۵۳۵

۵، ۳۵، اگست ۱۹۶۱، ۵۳۴

۵، ۳۶ مارچ ۱۹۶۱، ۳۰۰-۳۰۱

۸، ۵۰ اگست ۱۹۶۳، ۳۶-۳۷

۱۱، ۳۵ ستمبر ۱۹۶۱، ۶۰۱

۸، ۵۰ اگست ۱۹۶۳، ۳۸

۶، ۶ دسمبر ۱۹۷۰، ۳۲۰

ولی الرحمن (محمد)

کل کی تنہائی میں مغموم تھا ہنگام شام
دل میں ذوق سیر گلشن موجزن ہونے لگا
نالہ غم:

۱۱.۵ ۱۹۲۵ء ۴۰۱-۴۰۳

فصل بہار شاید عالم میں آگئی ہے
شراب ہر چمن ہے سرسبز ہر شجر ہے

۶.۴ ۱۹۲۴ء ۶۱۳

دہاج الدین

شاعر کے روپ:

جیسے پانی پھیل سٹ کر ہر سانچے میں ڈھلتا ہے
ویسے ہی من بھی کوئی کانت روپ نئے بدلتا ہے

۶.۹ ۱۹۳۲ء ۵۳۵-۵۳۶

ہادی (منوہر لال)

سانیت

ستارے ڈر رہے ہیں جب سحر ہوگی تو کیا ہوگا
انہیں جانا پڑے گا نیستی تک بھی عدم تک بھی
سوچتا ہوں لوگ جس تصویر کو کہتے ہیں خواب
وہ سحاب آرزو کا سایہ رنگیں نہ ہو
ازل نے تو پہنائی تھیں، ہمیں بے نام زنجیریں
مگر کچھ نام ان سایوں پہ ہم نے تحریر کر دیے
اے مسافر شوق کے دچک کی لودھم نہ کر
ورنہ تیرے کو کی جیون میں گھن لگ جائیگا
نہ جانے کن سیہ راتوں کے خفیہ غار سے لا کر
زمین کے پاک سینے پر ہوس نے تیرگی رکھ دی
بھٹک رہا ہوں گیوں سے سراب زاروں میں

۳.۸۱ ۱۹۸۴ء ۲۸

۵.۸۳ ۱۹۸۶ء ۶

۱.۷۹ ۱۹۸۱ء ۳۵

۸.۷۹ ۱۹۸۲ء ۱۵

۱.۷۹ ۱۹۸۲ء ۱۶

- ۵۶-۵۵، ۱۹۸۶ فروری ۲، ۸۳ ملی نسیم نہ باد صبا نہ باد مراد
چراغ ارتقاغ نفس دریا کے قریں رکھ دو
کہ بے مایہ جیالوں کو چراغ نور مل جائے
ذرا سی چوک ہوئی تھی کہ حادثے پر سے
لہو لہان ہوا دل لہو لہان جگر
شجر خاموش تھے سوتے تھے طائر آشیانوں میں
شب تاریک مین رہ رہ کے جگنو جگمگاتے تھے
وہ بدن کا ساز ہے یا آتما کا ساز ہے
جو ترہن سال سے رس گھولتا ہے کان
- ۱۱، ۸۰، جنوری ۳۲، ۱۹۸۳
۲، ۷۹، فروری ۵، ۱۹۸۲
۱۱، ۸۰، نومبر ۵۵، ۱۹۸۳
۱، ۸۲، جنوری ۳۸، ۱۹۸۵
- ہادی پھلی شہری

فغان مسلم:

نہ وہ ذوق کلیمانہ نہ وہ انداز رندانہ
تیری ہستی اب اے مسلم ہے اک بے کیف پیانہ
درس عمل:

منت کش نسیم سحر یہ چمن نہیں
پڑمردہ دل میں ایک بھی داغ کہن نہیں

۲، ۶، فروری ۱۱۵-۱۱۴، ۱۹۲۶

ہاشمی (مصدر)

آزادی:

کل ہی شام کو شرماجی نے ٹوپی نئی خریدی
کتابیں:

۲، ۸۶، فروری ۴۴، ۱۹۸۹

کتابیں کہتی ہیں باتیں، بیچے زمانوں کی

ہندو (شائق)

شیخ سے خطاب:

آخر تری جہیں پہ شکن در شکن ہے کیوں
اے شیخ کچھ بتا تو خلاف وطن ہے کیوں
آئندہ امروز:

۱۱.۳۳ نومبر ۱۹۴۰ء ۸۹۴

معنی حسن سے محروم ہیں اقوام ابھی
ہے نظر محو تماشائے لب بام ابھی

۶.۳۳ جون ۱۹۴۰ء ۴۹۱

ہے دوڑ (جون) (مترجم محمد مجیب)

ایک عورت کی تعریف:

جگہ چھوڑ دو عورتو اور رنو چکر ہو جاؤ۔

۱۲.۸۰ دسمبر ۱۹۸۳ء ۲۰-۳۰

زیادہ بڑھ کر باتیں بنانے کی ضرورت نہیں۔

ہیوگو (ڈکٹر) مترجم اخبار احمد

غروب آفتاب:

آج شام سورج بادلوں کے پیچھے روپوش ہو گیا ہے۔ ۳.۶۲ ستمبر ۱۹۷۰ء ۱۴۹-۱۵۰

یاس (شرف الدین لوگی)

بے غم الفت تو دم بھر زندگی اچھی نہیں

۲.۷ اگست ۱۹۲۲ء ۱۳۶

ہو ترا بیمار اچھا وہ گھڑی اچھی نہیں

نہ عشرت کی تمنا ہے نہ محفل کی تمنا ہے

۱۱.۳-۵، ستمبر-نومبر ۱۹۲۸ء ۳۳

فقط ایک خلوط غم آشنا دل کی تمنا ہے

ہائے کیسا جان سے بیزار ہے

۳.۷ ستمبر ۱۹۲۶ء ۲۶۶

جو تمہارے ہجر کا بیمار ہے

یحییٰ (محمد)

خطاب بہ شاعر حکیم ہند:

اے حکیم نکتہ دان، اے عارف روشن رواں

اے ادیب خوش نوا، اے شاعر جادویاں

۱، ۴، دسمبر ۱۹۳۴، ۳۶۲-۳۶۹

یحییٰ اعظمی (محمد)

ماتم اقبال:

ہیں کس کے عم میں یہ پوش مشرق و مغرب

نہی ہے کس کے لئے دہر میں صف ماتم

۶، ۲۹، جون ۱۹۳۸، ۵۹۸

ساحل گنگا کے تاثرات:

روانی پر تری اے رود گنگا جان و دل قرباں

تری موجوں میں ہے مہد کہن کی داستاں پنہاں

۱، ۴، دسمبر ۱۹۳۴، ۳۶۲-۳۶۹

کر حسین:

کرے گازندہ جاوید تیرا علم و فن تجھ کو

بھائے کی بھلا کیا قوم اے صدر وطن تجھ کو

۱، ۶۰، جولائی ۱۹۶۹، ۵۱

یعقوب (محمد)

میش انجام عم قیم نہ ہو

پھر مزاج زندگی برہم نہ ہو

۲، ۳۲، اگست ۱۹۳۶، ۴۷

یوسف (محمد)

شوق فزوں ہے کس قدر طوف حریم ناز کا

ذره ہر اک ہے مضطرب رہ گذر نیاز کا

۱، ۳-۵، ستمبر-دسمبر ۱۹۴۸، ۳۲

یوسف حسین خاں

لطف شعور زیت نے

رقص خودی کو دیکھ کر

۶، ۱۶، جون ۱۹۳۱، ۳۹۲-۳۹۳

تری نگاہ میں مستور شاہد معنی

تری شراب سے مخمور شاہد معنی

۱، ۳، اکتوبر ۱۹۳۲، ۲۶۱-۲۶۲

اعظم علی

دختر تابینا

سحر گاہے کہ خرم بود و خنداں
سکسش جاں وہ تنہائے بیجاں

۲۰۶ فروری ۱۹۲۶ء، ۱۱۵-۱۱۶

اعزاز الدین

روزے بہن دل شدہ ناکام بیا شام
دز وقت سحر تا ہر شام بیا شام

۶۰۲ دسمبر ۱۹۲۳ء، ۶۰۲

اقبال (محمد)

کلام اقبال جامعہ کے لئے:

عرب از سر شک خونم ہمہ لالہ زار بادہ
عجم رمیدہ پورا نفسم بہار بادا

۱۱۷، ۲۰۲ اگست ۱۹۲۳ء، ۱۱۷

امین عظیم آبادی (امین الدین)

عاشق بدیدہ نادک جاناں نگاہ داشت
یعنی بہ چشم خاطر مہماں نگاہ داشت
نیست غمے زمرگ خویش تلخی غم چشیدہ را
دل بہ سفر قوی بود رنج سفر کشیدہ را
روئے کلفت تو گلستان آتش ست
زلف تو نخل سرکش بستان آتش ست
چشم خواباں ہمیشہ بیمار است
خوے بدرا بہانہ بسیار است

۶۰۷ دسمبر ۱۹۲۶ء، ۴۷۱

رباعی

گردرد و فراق تو ہمیں خواہد بود
اے مونس درمند یاد تو بخیر

۱۲۰۵ دسمبر ۱۹۲۵ء، ۴۵۹

نہست بجز خیال تو درد دل داغ دارمن

۵. ۱۱ نومبر ۱۹۲۵ء ۴۰۵

چشم من و چراغ من باغ من و بہار من

چہ شد از این کہ ز محفل مرا بروں کردی

۶. ۶ دسمبر ۱۹۲۶ء ۴۷۲

زدل بر آں توانی اگر تنہارا

بابا کوئی شیرازی قدس سرہ

کوئی نمی شود غن ماہ گفتگو

۵. ۱۱ نومبر ۱۹۲۵ء ۴۰۵

ہر شب دوزخ یار شامی نہ پ م

بہار (م)

باز خنک فکر تم جواں گرفت

۶. ۶ دسمبر ۱۹۲۶ء ۴۷۲

باز فہیم یاد بندست

بیدل عظیم آبادی

بیدل آں گوہر تابیاب سراغ

محیطے است کہ پرسیدن نیست

ہر طرف نظر کردیم ہم بخود نظر کردیم

۵. ۱۱ دسمبر ۱۹۲۵ء ۴۰۵

اے محیط حیرانی این چہ شایعات

تپش خورجی

حاصل کشت تمنا ماتمت و شینات

۵. ۳ مارچ ۱۹۲۵ء ۱۶۹-۷۲

جاذب برق بلا ہر خوشہ این خرمات

محبین ضالین:

آراستند عشوہ فروشان گل زرش

۵. ۴ فروری ۱۹۲۵ء ۱۱۳-۱۳

از یاسمین صبح گم بیان و آتش

تمنا عظیم آبادی

کے را نہ حاصل شدائے ہوشمند

بہ عمامہ علم و بدستار فضل

۶۰۱ جون ۱۹۲۳ء ۵۳

تمنا عماد پوری

اے قافلہ دل رانا گاہ زوی درہ

دیگر نکم عشقت تو اٹ لٹا گزہ

چیت آخر؟ کہ ورد جلوہ پہنان تو نیست

غیر تو در نظرم جان من و جان تو نیست

۲۰۶ فروری ۱۹۲۶ء ۱۱۸

۱۱۰۴ نومبر ۱۹۲۴ء ۵۴۲-۵۴۳

جگر مراد آبادی

غافل زدم منشیں جاناں ز سر مسی

صد غمہ بر انگیزد سازے کہ تو بشکستی

۲۰۱۳ اگست ۱۹۲۹ء ۱۶۲

ورد کا کوری

باز بکوی من گذر کرد کہ کرد یار کرد

باز بہ سوئے من نظر کرد کہ کرد یار کرد

۶۰۱۲ جون ۱۹۲۹ء ۳۶۸

رضوی (خورشید علی)

بوالفضو لیلای کیف و کم زند

عارف اندر کن فکاں سر خم زند

۵۰۱۵ نومبر ۱۹۳۰ء ۳۳۱

شاد عظیم آبادی (علی محمد)

خون نابہ ایران:

ہاں ای نسیم باغ جاں ای قاصد ماہندیاں

رفتی چودرا ایرانیان اول بہ یوس آں آستان

۱۰۵ جنوری ۱۹۳۵ء ۳۰-۳۵

شیدا (عمر اجل خاں)

آں بیخودم کہ بر لب من آہ و نال نیست
مستم ز عشق یار و بدتم پیالہ نیست
بلبل ز سر پہ مکن چمن نقد خواں رسید
در گوش از بہار نوید فغاں رسید
ابر شد آمد بسر بر میکساراں را چہ شد
بادہ بر افروخت ساغر بادہ خواراں را چہ شد
اگر درد عشق تو درد دل نشیند
چہ حاجت کہ لیلیٰ بہ محل نشیند
یاد آیا مے کہ فر یاد و فغانے داشتم
بہر درد سینہ سوزاں زبانی داشتم

۱۵۵، جنوری ۱۹۶۷ء ۵۵-۵۶

۶، ۱۰ جون ۱۹۶۸ء ۷۵

۶، ۳ دسمبر ۱۹۶۳ء ۶۰۹

۱۵۵، جنوری ۱۹۶۷ء ۵۵-۵۶

۱، ۶ جون ۱۹۶۳ء ۵۱

۷، ۳ ستمبر ۱۹۶۶ء ۲۲۷

یار کہ ہست رو برد پاک رخ است و نیکو
بادہ بخور بروے او، کام دل از لبش بجو

۶، ۱۱ نومبر ۱۹۶۳ء ۵۴۲

شیدا (غلام عباس)

بر در دوست جبہ ساشتم
خاک پاگشتہ بے بہا کشتم

۲۰، ۲ جون ۱۹۶۳ء ۵۳۴

صفی لکھنوی (علی نقی)

گرد غم بر دل نشست آواز پائے بر نخواست
کارواں عمر ما رفت و صدائے بر نخواست

۹، ۶ جون ۱۹۶۳ء ۵۹

عارف قزوینی

برغم چشم تو بے پامن از شراب شدم
خدا خراب کند خانہ ات خراب شدم

باد فرح بخش بہادری و زید

پیر بن عصمت گل بر درید

۷، ۴ اکتوبر ۱۹۲۶ء، ۲۹۱

غالب (اسد اللہ خاں)

بزم داغ طرب و باغ کشاد پر رنگ

شع و گل تاکے و پروانہ و بلبل تاچند

دہم خاکے ریخت در چشم بیاباں دید مش

قطرہ بگداخت بحر بے کراں نامید مش

۵، ۱۲ دسمبر ۱۹۲۵ء، ۳۶۹

۶، ۱ جنوری، ۱۹۲۶ء، ۵۲۵

قادری (حامد حسن)

تواریخ صبح اوزاں کانفرنس:

مالک ملک دو عالم کرد مسلم را عطا

صلح کامل دار و درد دل و آرام دل

صلح کردہ کمال کامل

عادل محمود عصر و ہمدرد

اے کمال اکمل عصری لاریب

عادل و شیر دل و دریا دل

تاریخ رہائی مولانا محمد علی:

آں محمد علی رہبر بند - عزت قوم را علم بردار

۲، ۵ نومبر، ۱۹۲۳ء، ۳۳۰

۲، ۵ نومبر، ۱۹۲۳ء، ۳۳۱

قاری (محمد علی)

رخ سوئے کعب آمدہ زاہد پاکباز را

در خم ابرو کے قبلہ ما نماز را

اے خوش آں شبہا کہ سریر استانے داشتہ

کار بافیہ و باہ و فغانے داشتہ

۹، ۶ دسمبر، ۱۹۲۷ء، ۶۲-۶۳

کئی

قطعہ تاریخ وفات مولانا محمد علی مرحوم:

محمد باعلی باہم شہید ملک و ملت ہو

به دنیا در هزار و هشت صد هفتاد و شش آمد

منیر (محمد اکبر)

از سنگ کوهساران سرم زند بهاراں

از لاله بہاراں پر گشت گوہساراں

چہ چوش روزگارے بود بانگاری

لب جو بیماری بڑے چٹاری

دجلہ بغداد

اے دجلہ طوفانی یکسر کجی رانی

باجوشن داؤدی یاقوج سلیمانی

برقآب پری:

مهر چو شمشیر خود بر سر کھسار زد

از شکم بر فہاسرزدہ چوں تو پری

میر (مشتاق احمد)

خداوند گنہگارم بد.

پریشان غم ہستی ہر آنم

چو حاضر شدم پیش در بار اطهر

دل من شدہ نور یاب و منور

اللہی سو گورام ہے قرارم

عمر از فضل تو امید دارم

۴۰، ۱۶ جولائی ۱۹۳۳ء، ۳۴۷

١١٥   نمبر   ١٩٢٥   ٢٩٩-٢٩٨

۱۳۳۹، ۱۵ اکتوبر، نومبر ۱۹۲۷ء، ۱۲۰-۱۲۲

۶، ۵ می ۱۹۴۶، ۳۰۴-۲۹۹

۱۰، ۴، ۱۲ - ۱۹۴۸، ۷۴

9-11-69

نصیر (نصیر الدین حسین)

تیر نگہ ناز چونا سوز فروشد
با زخم جگر لعل لبث شور فرو شد
چوساقی طرح الفت را برنگ تازی می ریزد
بجام دل شراب عشق ہر خمیازہ می ریزد
رباعی:

(۱) تو جان من و جاں ہستی
(۲) دل را بہ فراق یار جانی خستم
(۳) تیرت چو بہ من رسید دلدوز آمد
(۴) از روز ازل تراست دلبر بودن

۸، ۳، اپریل، ۱۹۲۷، ۲۷۲

۸، ۲، فروری، ۱۹۲۷، ۱۵۱

۹، ۳-۵، اکتوبر/نومبر ۱۹۲۷، ۱۲۹

نکبت سہواری (شا کر حسین)

ہر نفس در خون دل می پرورم فریاد را
تا دہد رنگ دگر افسانہ بیداد را
ز گس آسائیم کہ جز دیدن بکفتن کار نیست
چشم بینا دارم و پیدا لب و گفتار نیست
توصیف جامعہ ملیہ اسلامیہ:

اے نیستای زادہ عریاں تن و لاغر بدن
با ہلال چرخ ماستی ز بس کا بیدہ تن
ادب و فنون:

از خود چناں بیک نگہ مست رفتے
ماندے دلم بدستش و از دشت رفتے

۱۱، مارچ ۱۹۳۳، ۹۵

۱، ۳، ستمبر ۱۹۳۳، ۲۶۷

۶، ۲۷، دسمبر، ۱۹۳۶، ۱۰۵۵-۱۰۶۰

۱، ۲، جون ۱۹۳۳، ۱۹۵

ہادی مجلی شہری

درس عمل:

عجب کہ نیست ترا از وجود خویش خبر
کشائے چشم تماشا و سوائے خواہن

۶، ۳ مارچ ۱۹۲۶ء، ۲۰۳

علامہ اقبال مرحوم:

ہنرمند اقبال شیریں مقال
در خشنود مہرے زچرخ نمل
از برائے دست و بازو خس جانپرور بدہ
کر ہی خواہی متاع زندگی را سر بدہ

۳۰، ۲ اگست، ۱۹۳۸ء، ۱۸۱-۱۸۲

۷، ۱ جولائی، ۱۹۲۶ء، ۳۸۳

تعلیمی دنیا - تعلیمی مسائل

۲۸ (۳)، ستمبر ۱۹۶۷ء	آرٹ، ہندوستانی آرٹ نمائش (انگلستان)
۳۰ (۴)، اکتوبر ۱۹۶۷ء	آسٹریا، ہندوستان اکادمک اسوسی ایشن، مرکزی دفتر افتتاح (پروفیسر ساہنی)
۲۸ (۳)، ستمبر ۱۹۶۷ء	آکسفورڈ یونیورسٹی اعزازی استاد (سرتج بہادر سپرو، سر عبدالرحیم، سر اکبر حیدری)
۲۸ (۶)، دسمبر ۱۹۶۷ء	آل انڈیا ایجوکیشن کانفرنس (کلکتہ)، تجویز
۳۰ (۳)، ستمبر ۱۹۶۷ء	آل انڈیا ریڈیو، تعلیمی شعبہ، تجویز برائے قیام
۲ (۱)، جولائی ۱۹۶۷ء	آل برہمنیشنل ایجوکیشنل کانفرنس، راجداد
۲۸ (۴)، اکتوبر ۱۹۶۷ء - ۸۸۷	ابتدائی تعلیم، انگلستان، ہوم ورک پابندی
۲۸ (۴)، اکتوبر ۱۹۶۷ء	"، بمبئی کونسل تجویز
۲۸ (۲)، اگست ۱۹۶۷ء	"، پیش رفت (چین)
۱ (۳)، مارچ ۱۹۶۷ء	"، ثبت
۵۶ (۵)، نومبر ۱۹۶۷ء	"، ہندوستان ایجوکیشن کمیشن رپورٹ
۴ (۵/۶)، مئی، جون ۱۹۶۷ء - ۲۹۵	"، اعداد و شمار
۲۸ (۴)، اکتوبر ۱۹۶۷ء - ۸۹۳	"، لازمی تعلیم منصوبہ، اسباب
۶ (۵)، مئی ۱۹۶۷ء	تاکا
	"، کانفرنس (الہ آباد)

۶۹۲-۶۹۱، ۳۷ اگست (۲) ۲۸

۶۹۲-۶۹۱، ۳۷ اگست (۲) ۲۸

۵۹۹-۵۹۸، ۳۷ جولائی (۱) ۲۸

۱۲۶، ۳۹ جنوری (۱) ۳۱

۲۸۰-۲۷۸، ۳۸ ستمبر (۳) ۳۰

۱۲۶، ۳۹ جنوری (۱) ۳۱

۶۰۱-۶۰۰، ۳۷ جولائی (۱) ۲۸

۴۵-۴۴، ۲۳ جولائی (۱) ۲

۲۷۵-۲۷۴، ۶۷ نومبر (۵) ۵۶

۲۲۶-۲۲۵، ۶۶ دسمبر (۶) ۵۸

۱۱۱-۱۱۰، ۲۳ اگست (۲) ۲

۲۴۷-۲۴۶، ۲۳ اکتوبر (۳) ۲

۸۶، ۳۸ جولائی (۱) ۳۰

۹۵، ۳۸ جولائی (۱) ۳۰

۱۰۹-۱۰۸، ۲۳ اگست (۲) ۲

۱۰۴-۱۰۳، ۲۷ دسمبر (۶) ۲۸

۶۲-۶۱، ۲۳ مارچ (۳) ۱

۶۱، ۲۳ مارچ (۳) ۱

۸۵-۸۴، ۳۸ جولائی (۱) ۳۰

ادب اطفال، اشاعت کتب (ہندوستان)

، کتب خانے (سویت یونین)

، ، ،

”اردو ڈے“ (الہ آباد) تقریر سر جی بہادر پیرد

اردو زبان، رسم الخط مسئلہ، انٹرویو نیورشی

بورڈ تجویز

اردو-ہندی مسئلہ، سی۔ ایف۔ اینڈ یوز تجویز

اساتذہ تربیتی پردگراں، علی گڑھ مسلم یونیورسٹی

، (جاپان)

اساتذہ تعلیم، ایجوکیشن کمیشن (ہندوستان)

رپورٹ

اساتذہ، یوم اساتذہ، تقریبات

اسکاؤٹنگ تحریک، غرض و غایت (بیدن پاول)

اصول و مبادی تعلیم

احادیث انسٹی ٹیوٹ برائے مشرق بعید، دہلی، قیام

اقبال (سر محمد)، وفات، ٹیگور پیغام تعزیت

انجمن قومی تعلیم (امریکہ) عالمی مجالس تعلیمی کا غرض

(سین فرانسسہ)

انڈین سائنس کانگریس، جوہلی اجلاس (ملکت) تجویز

انڈین سائنس کانگریس (نٹنلو) روداد

انڈین ہسٹوریکل ریکارڈس کمیشن جلسہ (کلکتہ)

انگریزی زبان، افادی پہلو، پنڈت جواہر لال نہرو

اور نیشنل انسٹی ٹیوٹ برائے ہندوستانی تہذیب و تمدن
(ہوائی، امریکہ) قیام

بچوں کا تعلیمی تہوار (سوویت یونین)

برائے جاری تحریک برائے نظم و ضبط جسمانی (حیدرآباد)
برمی زبان، تحقیقاتی کمیٹی، رپورٹ

بریل نظام طباعت، نئی دریافت (ڈاکٹر نیل کنٹھ داس رائے)
”بندے ماترم“ قضیہ (بہار)

بنیادی تعلیم، آل انڈیا ایجوکیشن بورڈ، میننگ

، استاد کے فرائض، ڈاکٹر ذاکر حسین

، جائزہ ۱۹۳۱ء

، مرکزی تعلیمی بورڈ منظوری برائے

وردھا اسکیم، رد عمل

، ناکامی، اسباب، ڈاکٹر سلامت اللہ

، وردھا اسکیم صوبہ جات میں

، وردھا ٹریننگ اسکول، مقصد قیام،

مہاتما گاندھی

، ہندوستانی تعلیمی سنگھ جلسہ (وردھا)

”پبلک اسکول نظام“ ڈاکٹر ذاکر حسین

پیشہ وارانہ تعلیم، ایجوکیشن کمیشن (ہندوستان) رپورٹ

تحقیق، اہمیت، ایجوکیشن کمیشن (ہندوستان) رپورٹ

ترکی، نظام تعلیم، مطالعاتی وفد، دورہ جرمنی

تعلیم، اغراض و مقاصد، کولیمبیا یونیورسٹی صدر بٹلر تقریر

، انگلستان وزیر بائرون تقریر

۲۸ (۳)، ستمبر ۱۹۵۷ء، ۸۰۲-۸۰۳

۲۸ (۱)، جولائی ۱۹۵۷ء، ۵۹۸-۵۹۹

۳۰ (۱)، جولائی ۱۹۵۷ء، ۸۶-۸۵

۴ (۱)، ستمبر ۱۹۵۷ء، ۴۱۸-۴۱۹

۲۸ (۳)، ستمبر ۱۹۵۷ء، ۸۰۱-۸۰۲

۳۰ (۱)، جولائی ۱۹۵۷ء، ۸۹-۸۸

۳۰ (۱)، جولائی ۱۹۵۷ء، ۹۶-۹۵

۳۰ (۱)، جنوری ۱۹۵۷ء، ۱۲۵-۱۲۴

۳۶ (۱)، جنوری ۱۹۵۷ء، ۲۶-۱۶

۳۱ (۱)، جنوری ۱۹۵۷ء، ۱۲۵-۱۲۴

۵۷ (۶)، جون ۱۹۵۷ء، ۳۳۳-۳۳۲

۳۱ (۱)، جنوری ۱۹۵۷ء، ۱۲۶-۱۲۵

۳۰ (۱)، جولائی ۱۹۵۷ء، ۸۹-۸۸

۳۱ (۱)، جنوری ۱۹۵۷ء، ۱۲۶-۱۲۵

۵۷ (۳)، اپریل ۱۹۵۷ء، ۲۲۱-۲۲۰

۵۶ (۵)، نومبر ۱۹۵۷ء، ۲۷۷-۲۷۶

۵۶ (۵)، نومبر ۱۹۵۷ء، ۲۷۷-۲۷۶

۲۸ (۱)، جولائی ۱۹۵۷ء، ۵۹۷-۵۹۶

۲ (۴)، اکتوبر ۱۹۵۷ء، ۲۳۳-۲۳۲

۲ (۴)، اکتوبر ۱۹۵۷ء، ۲۳۵-۲۳۴

- تعلیم، اغراض و مقاصد، سلسلہ مضامین، ایس۔ اے پانڈے
 " " " " سنڈرسن (ایف۔ ڈبلیو)
 تعلیم، توسیعی اقدامات (افغانستان)
 تعلیم، " " (سوویت یونین)
 تعلیم، طریقہ تعلیم، سہرمانیا آرتھر
 تعلیم اور بائیسکوپ
 تعلیم بالغاں، " " ار جنتا من مہم
 " " انگلستان نیشنل اڈل اسکول یونین
 " " کمیٹی، دورہ ہندوستان
 " " ایران
 " " ہندوستان، ٹیگور تجویز
 " " ہندوستان، انجمن تعلیم بالغاں، قیام
 " " توجہ طلب مسئلہ
 " " ہندوستان، جائزہ ۱۹۴۱
 " " ہندوستان، یونیورسٹی رول،
 سی ڈی دیشکھ
 تعلیم بذریعہ تصاویر، (مغربی ممالک)
 تعلیم بذریعہ ریڈیو (جاپان)
 تعلیم معذورین، انجمن کارکنان تعلیم معذورین (بھبی)
 جلسہ، روائداد
 تعلیم معذورین و مرگاد (میسور) پیش رفت
 تعلیم نسوان، سرزنسواں (ایران) قیام، مقاصد
 " " (ہندوستان) نصاب و طریقہ تعلیم
- ۱ (۵)، ۵۶، ۲۳۔ ۵۷
 ۳ (۹)، ستمبر ۱۸، ۲۴۔ ۳۲۰
 ۲۸ (۲)، اگست ۳۷، ۳۹۲
 ۲ (۴)، اکتوبر ۲۳، ۲۴۵۔ ۲۴۶
 ۳ (۲)، فروری ۶، ۱۰۶
 ۲ (۵)، مئی ۲۶، ۳۶۵۔ ۳۶۶
 ۲۸ (۲)، اگست ۳۷، ۶۹۶
 ۲۸ (۳)، ستمبر ۳۷، ۸۰۱
 ۲۸ (۱)، جولائی ۳۷، ۵۹۶۔ ۵۹۷
 ۲۸ (۳)، ستمبر ۳۷، ۸۰۱
 ۳۰ (۱)، جولائی ۳۸، ۹۳
 ۳۰ (۱)، اگست ۳۸، ۹۳
 ۳۶ (۱)، مئی ۴۲، ۲۲۔ ۲۳
 ۵۷ (۴)، اپریل ۶۸، ۲۲۲۔ ۲۲۳
 ۱ (۲)، فروری ۶۹، ۲۳
 ۲۸ (۴)، ۳۷۔ ۳۸، ۱۹۹
 ۱ (۳)، مارچ ۶۰، ۲۳
 ۲ (۴)، اکتوبر ۶۳، ۲۳۶
 ۲۸ (۱)، مئی ۶۷، ۳۷
 ۶ (۴)، اپریل ۶۹، ۲۸۲۔ ۲۸۳

تعلیم نسواں، (ہندوستان) ایس۔ این۔ ڈی۔ ٹی

یونیورسٹی (بمبئی)

۶۰۳، ۲۴ دسمبر، ۲۰۳

تعلیمی اصلاحات، بمبئی کمیٹی، رپورٹ

۸۷، ۳۸ جولائی، ۳۰

پنجاب، مضمون وزیر تعلیم پنجاب

۸۸۵، ۳۷ اکتوبر، ۲۸

ہندوستانی باشندگان نیچرس کانفرنس

۸۸۶، ۳۷ اکتوبر، ۲۸

فنی، روداد

۸۰۲، ۳۷ ستمبر، ۲۸

صوبہ مدراس اعلان نامہ

یوپی تعلیمی اصلاحاتی کمیٹی تجاویز،

۳۷۷، ۳۷ اکتوبر، ۳۰

تقریر اچاریہ نریندر دیو

۱۱۰، ۶۸ اگست، ۵۸

تعلیمی پالیسی (ہندوستان) اعلان

۸۰۲، ۳۷ ستمبر، ۲۸

بڑودہ، رپورٹ

تعلیمی صورت حال،

۵۶، ۲۳ مئی، ۵۱

جرمن طلباء خود کفیلی رجحان

۱۱۰، ۲۳ فروری، ۱۰۹

دہلی و پنجاب

۲۰۱، ۲۶ مارچ، ۲۰۰

فنی، ہندوستانی باشندگان فنی رپورٹ

۱۱۰، ۲۳ اگست، ۱۰۹

مصر، جبل سالہ رپورٹ

۱۰۴، ۶۸ فروری، ۱۰۲

مہاراشٹر (ضلع ستارہ)

۳۶، ۲۳ جولائی، ۳۵

ہندوستان، تقریر ایس۔ وی۔ رام موہتی

۳۶۵، ۲۶ مئی، ۳۶۳

تقریر ولیم میسٹن

۳۳۲، ۶۷ دسمبر، ۳۳۱

کل ہند جائزہ

۲۳، ۱۲، ۲۲ جنوری، ۲۳

۱۹۳۱

۶۹۶، ۳۷ اگست، ۲۸

تعلیمی بی سب گھر (ارجنٹائن)، تجویز قیام

۱۰۴۲، ۳۷ دسمبر، ۲۸

تعلیمی فلمیں، ترویج (چین)

۲۷۸، ۳۷ ستمبر، ۳۰

تعلیمی مسائل، ہندوستان، مضمون پیر بودے

تعلیمی منصوبہ، دہلی

تعلیمی منصوبہ ہندی، مسائل، (خواجہ غلام اسعدی)

تعلیمی نصاب براہ، مانچوکو، چین مضمون، سن آئب پاپا

تعلیمی نصاب، ہندوستان، نقائص

، ، ، نقائص

(علوم انسانی سے لا پرواہی)

، ، ، ذولسانی فارمولا

، ، ، سلسلانی فارمولا، حمایت

تعلیمی نیچر، جرمنی، نازی دور

، ، ، سوویت یونین

، ، ، فرانس، صدائے

، ، ، ہندوستان، آل انڈیا سچیتش

کانفرنس (مدراس)

، ، ، سچیتشن مشن (جاں، ست)

مقرر

، ، ، پیورو آف ایجوکیشن، تجدید قیوم

، ، ، سرکاری اسکول

، ، ، نقائص

، ، ، سچیتشن مشن، تدریس، پائل

، ، ، ڈوڈ اینڈ ایبٹ کمیٹی رپورٹ

تعلیمی نوآبادی، براہ، مہادی، سور، دیورٹی، منصوبہ

تعلیمی نوآبادی، کمیٹین شاول تجویز

تعلیمی نظام، وزیر تعلیم، ہاراپیل

۵۷ (۵)، ۱۹۶۹، ۲

۵۷ (۴)، اپریل، ۱۹۶۸، ۲۲۲-۲۲۴

۲۸ (۲)، اگست، ۱۹۹۳، ۶۹۵

۶ (۵)، مئی، ۱۹۶۸، ۳۶۳

۵۷ (۶)، جون، ۱۹۶۸، ۳۳۱-۳۳۸

۵۶ (۵)، ۱۹۶۷، ۲۷۰-۲۷۹

۵۷ (۴)، اپریل، ۱۹۶۸، ۲۲۱

۲۸ (۶)، دسمبر، ۱۹۴۰، ۱۰۴۱-۱۰۴۱

۴۴ (۲)، فروری، ۱۹۶۸، ۳۸

۲۸ (۶)، دسمبر، ۱۹۴۴، ۱۰۴۴

۵۷ (۴)، مارچ، ۱۹۶۸، ۱۶۷-۱۶۷

۰۳ (۳)، جنوری، ۱۹۶۸، ۲۸۳

۲۸ (۴)، اگست، ۱۹۹۳، ۶۹۳

۵۹ (۱۳)، ۱۹۶۸، ۱۳-۱۳

۴ (۵/۶)، مئی، جون، ۱۹۵۰، ۲۹۵

۲۸ (۱)، جولائی، ۱۹۹۰، ۵۹۹

۲۸ (۳)، جنوری، ۱۹۹۰، ۸۰۰

۳۱ (۱)، جنوری، ۱۹۸۸، ۱۲۹

۴ (۵/۶)، مئی، جون، ۱۹۹۳، ۲۹۳

۲۸ (۴)، اکتوبر، ۱۹۹۱، ۸۹۱

تعلیمی وظائف، وظائف برائے چینی طلباء مقیم جاپان
" (انگلستان) زرعی تعلیم

ٹانوی تعلیم، ٹانوی تعلیمی بورڈ برائے بنگال، تجویز

"، جائزہ مدارس دہلی

"، صنعتی و زرعی مراکز برائے طلباء

(سوویت یونین)

"، مدارس اصلاحات (سوویت یونین)

"، ہندوستان، جائزہ

تہذیب، مشرق کے اثرات مغربی تہذیب پر،

نکولاس رورج

تہذیب و تاریخ کانفرنس (ترکی)

تہذیب جدید، سلسلہ مباحث، بمبئی یونیورسٹی

ثقافتی تعلقات، جاوا۔ ہندوستان، ہندوستانی وفد،

جاوا دورہ

ثقافتی ورثہ تحفظ، روش پیکٹ (ہندوستان۔ سوویت یونین)

جامعہ ملیہ اسلامیہ، مضمون محمد مجیب، نیوا آیر میگزین

"، تاریخ و کارنامے، مضمون اسٹیشنرین

"، رول بہالیدر محمد شفیع ٹاؤن

"، نصابی کتب برائے مسلم طلباء، منصوبہ

"جین سماج اور تعلیم، مضمون پھول چند رائے

چیکو سواکی، تعلیمی پیش رفت، سابق صدر ٹامس

مسارک رول

حبیب الرحمن (علی ٹرے مسم یونیورسٹی) برٹشکیم یونیورسٹی انعام

۲ (۳)، اکتوبر ۲۳، ۲۳۴

۶ (۳)، مارچ ۲۶، ۲۰۱-۲۰۲

۲۸ (۲)، اگست ۷، ۲۹۵

۵۸ (۲)، ستمبر ۶۸، ۱۶۳-۱۶۵

۲۸ (۶)، دسمبر ۷، ۱۰۴

۵۶ (۶)، دسمبر ۷، ۳۲۹-۳۳۱

۳۶ (۱)، جنوری ۴۴، ۱۵-۱۶

۳۰ (۴)، اکتوبر ۲۸، ۳۷۳-۳۷۵

۲۸ (۴)، اکتوبر ۷، ۸۸۳

۳ (۲)، فروری ۲۴، ۱۰۸-۱۰۹

۲۸ (۴)، اکتوبر ۷، ۸۸۳-۸۸۵

۳۱ (۱)، جنوری ۲۹، ۱۲۸-۱۲۹

۳۰ (۳)، ستمبر ۲۸، ۷۷۷

۲۸ (۱)، جولائی ۷، ۶۰۱

۶ (۴)، اپریل ۲۶، ۲۸۱

۶ (۴)، اپریل ۲۶، ۲۸۱-۲۸۲

۴ (۶)، دسمبر ۲۳، ۶۰۲-۶۰۳

۲۸ (۳)، اکتوبر ۷، ۸۸۳-۸۸۴

۲۶ (۶)، دسمبر ۷، ۱۰۴۱-۱۰۴۲

- حیدرآباد، مجلس تراجم دکن، قیام
حافظہ فروغ حافظہ ڈاکٹر و پبلشن اصول
حیدری، (سراکبر) آکسفورڈ یونیورسٹی اعزازی سند
دستور ہند، بنیادی اصول، تقریر جسٹس گجند رگد کر
دینی تعلیمی نصاب، عالمی کانفرنس، تجویز
رائل ایشیاٹک سوسائٹی رسالہ، صد سالہ فہرست مضامین
رحمانیہ دارالحدیث، خاکہ
سائنس اور مذہب، تقریر ڈاکٹر حسین
سائنسی پیش رفت، اضافیت، متبادل نظریہ،
جسٹس شاہ سلیمان
"، بوس (جلد لیش چندر) سوانحی خاکہ
"، "، سفر یورپ برائے لکچر
"، رے (پی، سی)، تحقیقی کارنامے
"، کرشنن لافلٹ
سائنس بذریعہ فلم
سنسٹپ پالیسی (ایچین و جرمنی) پی۔ ای۔ این
کانگریس رد عمل
سیر و سرچ بہادر، آکسفورڈ یونیورسٹی اعزازی سند
صنعتی تعلیمی ادارے (دہلی، لاہور) قیام
صنعت و حرفت تعلیم، علمی و صنعتی ریسرچ بورڈ
(ہندوستان) تشکیل
طالبات، (ہندوستان) تعلیمی دورہ یورپ
طلبہ مسائل، تحقیقی مقالہ (بیرنگلہ)
- ۲(۵)، نومبر ۲۳، ۳۱۸-۳۱۹
۲(۵)، نومبر ۲۳، ۳۱۸-۳۱۹
۲۸(۳)، ستمبر ۷، ۸۰۶، ۳
۵۸(۱)، جولائی ۶۸، ۵۱۰-۵۹۰
۲۸(۳)، ستمبر ۷، ۸۰۴، ۳
۲(۲)، اگست ۲۳، ۱۰۸
۵(۱)، جنوری ۲۵، ۵۱
۵۹(۱)، جنوری ۶۹، ۴۷-۴۸
۲۸(۳)، ستمبر ۷، ۸۰۳-۸۰۴
۲(۵)، نومبر ۲۳، ۳۲۰
۳(۲)، فروری ۲۳، ۱۰۶-۱۰۷
۲۸(۳)، ستمبر ۷، ۸۰۳، ۳
۳۰(۴)، اکتوبر ۳۸، ۳۷۲-۳۷۳
۵۷(۵)، مئی ۶۸، ۲۷۸-۲۷۹
۲۸(۳)، ستمبر ۷، ۸۰۴-۸۰۵
۲۸(۳)، ستمبر ۷، ۸۰۶، ۳
۲۸(۳)، ستمبر ۷، ۸۰۰، ۳
۶۲(۱)، جنوری ۴۲، ۱۲-۱۳
۲۸(۲)، اگست ۷، ۶۹۶
۵۷(۲)، فروری ۶۸، ۱۰۴

- طلبائے امریکہ، خود کفیلی رجحان
 طلبائے کشمیر، قرض اسکیم
 طلبائے نجف اشرف (ایران) الازھر یونیورسٹی دعوت نامہ
 عبدالرحیم (جسٹس سر) آکسفورڈ یونیورسٹی اعزازی سند
 فاسزم، مرتب اصطلاح، اطالوی مصنف ڈانزیو
 فنون لطیفہ، ہندوستانی فنون لطیفہ، تقریر اسٹیل کرامرٹ
 قومی تعلیم، آل انڈیا قومی تعلیم کانفرنس (بنارس) روداد
 قومی تعلیم، قومی مجلس تعلیم بنگال، سرگرمیاں
 قومی وحدت، مجلس قومی وحدت، یونیورسٹی اساتذہ و طلباء، کیپ
 کاروے (دھوند و کشپ)، سوانحی خاکہ
 کتب خانہ ہندی کتب، الہ آباد یونیورسٹی منصوبہ
 کوئٹن ایجوکیشن سوسائٹی، پچاس سالہ جولائی، تجویز
 گاندھی، ایم۔ کے، تعلیمی خیالات
 " " "
 گی آنا (برٹش) ہندوستانی کانفرنس، تجاویز برائے تعلیم
 معارف اسلامیہ، ادارہ، سالانہ اجلاس (دہلی)
 منشیات، ترک منشیات تحریک (امریکہ)
 مونٹسوری کانفرنس (ڈنمارک)
 مزدوروں کے لیے تعلیم (اسپین)
 مراٹھی انسائیکلو پیڈیا، اشاعت
 محمڈن ایجوکیشنل کانفرنس، تجاویز، زیر غور یوپی حکومت
 " سالانہ جلسہ، تجویز
 مخطوطات، سنسکرت مخطوطات، تحفظی اقدام، شانتی نکتین
 ۲۸ (۴)، اکتوبر ۳۷، ۸۸۸-۸۸۹
 ۳۰ (۱)، جولائی ۳۸، ۸۶
 ۲۸ (۴)، اکتوبر ۳۷، ۸۸۴
 ۲۸ (۳)، ستمبر ۳۷، ۸۰۶
 ۳۱ (۱)، جنوری ۳۹، ۱۲۹-۱۳۰
 ۱ (۵)، مئی ۵۳، ۲۳
 ۱ (۲)، فروری ۶۵، ۶۶
 ۱ (۵)، مئی ۵۶، ۵۷
 ۵۸ (۱)، جولائی ۶۸، ۵۰-۵۱
 ۳۰ (۱)، جولائی ۳۸، ۹۰-۹۲
 ۱ (۳)، مارچ ۶۰، ۶۱
 ۵۶، نومبر ۶۷، ۲۸۰
 ۳ (۶/۵)، مئی، جون ۲۴، ۲۹۳-۲۹۴
 ۲۸ (۳)، ستمبر ۳۷، ۸۰۰
 ۲۸ (۳)، ستمبر ۳۷، ۸۰۲
 ۳۱ (۱)، جنوری ۳۹، ۱۳۱-۱۳۲
 ۲ (۵)، نومبر ۳۹، ۳۱۹-۳۲۰
 ۲۸ (۲)، اگست ۳۷، ۶۹۰-۶۹۱
 ۲۸ (۶)، دسمبر ۳۷، ۱۰۴۲
 ۲ (۵)، نومبر ۳۸، ۳۱۸-۳۱۹
 ۲۸ (۲)، اگست ۳۷، ۶۹۵
 ۲ (۵)، نومبر ۳۸، ۳۱۶
 ۱ (۵)، مئی ۵۵، ۲۳

ناخواندگی، لکچر جان برنٹ

زسری تعلیم (، انگلستان) مالبروڈ میا نیشنل اسکول

نیشنل سروس اسکیم (ہندوستان) صورت حال

نیشنل یوتھ سروس، اہمیت، تقریر جسٹس گجند رگدکر

نوبل انعام برائے ادب (پرل بک)

نوبل انعام یافتہ پولس ادبی ٹرنکی کارل کہان، انتقال

نوجوان، تعلیمی یافتہ نوجوان اور بیکاری، تقریر سر تیج بہادر سپہ

نوجوان، قومی زندگی اور نوجوان تقریر کھوویس مقصود

نوجوانان دنیا کانفرنس (نیویارک)

، ہندوستانی مندوین

نیو ایجوکیشن فیلوشپ وفد، دورہ ہند

ورزش، اسکیم، انگلستان مطالعاتی وفد برائے جرمنی

، تعلیمی اہمیت، مضمون

ودیا بھون (اودے پور) کھلی ہوا کامدرسہ خراجہ

ودیا مندر (صوبہ ممالک متوسط) قضیہ، مسلم وفد۔

چیف فیسٹر مٹینگ

ورلڈ اسٹوڈنٹ فیڈریشن جنرل سکریٹری دورہ بدھ تان

ورلڈ فیڈریشن آف ایجوکیشنل سوسائٹیز کانفرنس (جاپان)

، روڈاوا

،

مندوستانی زبان، سمیت، تقریر گوگل چند نارنگ

تدریس (مدرس)

تدریسی پالیسی (مدرس)

۲ (۱)، جولائی ۲۳، ۵۴

۱ (۵)، مئی ۲۳، ۵۴-۵۵

۵۹ (۱)، جنوری ۶۹، ۳۷-۵۰

۵۷ (۵)، مئی ۶۸، ۲۷-۲۸

۳۱ (۱)، جی، ۳۹، ۱۳۰-۱۳۱

۳۰ (۱)، جولائی ۳۸، ۸۷-۵۸

۲۸ (۲)، ستمبر ۳۷، ۶۹۳

۵۷ (۳)، مارچ ۶۸، ۱۶۵-۱۶۶

۳۰ (۱)، جولائی ۳۸، ۸۹

۳۰ (۴)، اپریل ۳۸، ۳۷-۳۷

۲۸ (۱)، جولائی ۳۷، ۵۹۹-۶۰۰

۲۶ (۶)، ستمبر ۳۷، ۱۰۵

۱ (۲)، فروری ۲۳، ۶۷

۲۸ (۱)، ستمبر ۳۷، ۶۰۱-۶۰۲

۳۰ (۳)، اکتوبر ۳۸، ۲۷-۲۷

۳۰ (۱)، ستمبر ۳۸، ۹۵

۲۸ (۱)، ستمبر ۳۷، ۵۹۱

۲۸ (۳)، ستمبر ۳۷، ۹۰۵

۲۸ (۶)، دسمبر ۳۷، ۱۹۴-۱۰۴۳

۳۰ (۴)، ستمبر ۳۷، ۲۷-۲۷

۳۰ (۱)، ستمبر ۳۸، ۸۷

۲۸ (۴)، اکتوبر ۳۷، ۶۹۱

ہندوستانی زبان، سلسلہ مضامین (سی۔ ایف۔ اینڈریوز)	۳۰ (۳)، ستمبر ۳۸، ۲۸۱
ہندوستانی طلبائے انگلستان، قیام غیر مفید	۳۱ (۱)، جنوری ۳۹، ۱۲۷
"، "، ہائی کشنر پورٹ	۷ (۵)، مئی ۳۶، ۳۶۳
"، "، "	۲۸ (۶)، دسمبر ۳۷، ۱۰۴۳-۱۰۴۴
ہندی سہتیہ سکیلن انعام (پدماسنہا شرما)	۲ (۱)، جولائی ۳۳، ۴۴
یونیورسٹی تعلیم، آسام یونیورسٹی، تجویز	۲۸ (۱)، جولائی ۳۷، ۶۰۲
"، "، "، اڑیسہ یونیورسٹی، تجویز	۲۸ (۱)، جولائی ۳۷، ۶۰۲
"، "، "، بنارس ہندو یونیورسٹی، برلا تعلیمی وظائف	۲ (۴)، اکتوبر ۳۳، ۲۴۳-۲۴۴
"، "، "، دتی کام اسکیم	۲۸ (۴)، اکتوبر ۳۷، ۸۹۰
"، "، "، ذریعہ امتحان ہندی	۱ (۳)، فروری ۳۳، ۶۳
"، "، "، کان کنی و معدنیات شعبہ، قیام	۳ (۲)، فروری ۳۳، ۱۰۹
"، "، "، بین الاقوامی یونیورسٹی، قیام، تجویز	۴ (۵/۶)، مئی، جون ۳۳، ۲۹۳
"، "، "، پٹنہ یونیورسٹی، ذریعہ امتحان	۳ (۲)، فروری ۳۳، ۱۰۷-۱۰۸
"، "، "، پنجاب یونیورسٹی، ہندوستانی	
وائس چانسلر، تقرر	۳۰ (۳)، ستمبر ۳۸، ۲۸۰
"، "، "، ٹراونکور یونیورسٹی، قیام، تجویز	۲۸ (۱)، جولائی ۳۷، ۶۰۲
"، "، "، جرمنی، تعداد طلباء	۵ (۱)، جنوری ۳۵، ۵۲
"، "، "، "	۳۰ (۳)، ستمبر ۳۸، ۲۸۱-۲۸۰
"، "، "، دمشق یونیورسٹی، افتتاح	۱ (۲)، فروری ۳۳، ۶۷
"، "، "، دہلی یونیورسٹی، مسائل	۵۸ (۶)، دسمبر ۳۸، ۳۳۲-۳۲۵
"، "، "، سندھ یونیورسٹی، قیام، تجویز	۲۸ (۱)، جولائی ۳۷، ۶۰۲
"، "، "، سوویت یونین، تربیت والدین یونیورسٹی	۲۸ (۳)، ستمبر ۳۷، ۸۰۳

یونیورسٹی تعلیم،	طفلس یونیورسٹی (سوویت یونین)،	
سرکاری امداد		۱ (۵) مئی ۵۳، ۵۴-۵۳
عبری یونیورسٹی (اسرائیل) کارکردگی		۵۸ (۳)، ستمبر، ۶۸، ۱۶۳-۱۶۶
کلکتہ یونیورسٹی سائنس پروفیسر (یکہ تاجہ سہا) تقریر		۳۰ (۱)، جولائی، ۸۵، ۳۸
کیمبرج یونیورسٹی اسٹوڈنٹ یونین صدر		
(مارننگ)		۳۰ (۱)، جولائی، ۲۸۲، ۳۸
لکھنؤ یونیورسٹی باغیچہ لکھنؤ بہت قیام		۳۰ (۳)، ستمبر، ۲۸۱، ۲۸۲
لندن یونیورسٹی وظیفہ برائے تحقیق		
(پر بھت چندر سر بدھیکاری)		۲ (۴)، اکتوبر، ۲۳، ۲۴
دشوا بھارتی یونیورسٹی، تعلیمی ماحول		۳۱ (۱)، مئی، ۳۹، ۴۰-۴۱
نیگور سالگرہ تقریبات		۳۰ (۱)، جولائی، ۳۸، ۹۴-۹۵
ہندوستان، جائزہ ۱۹۴۱		۳۶ (۱)، جنوری، ۴۲، ۱۴-۱۵
علاقائی یونیورسٹیاں، ضرورت		۲۸ (۴)، اکتوبر، ۳۷، ۸۸۳

اشاریہ احوال و کوائف

انتظامیہ: افراد و ادارے

المحرر جاسم

۸۶	۹ ستمبر ۸۹	۷۹-۸۰	خورشید عالم، گورنر گوا، تقریر
۸۴	۱۲ دسمبر ۸۷	۴۴-۴۵	یوم تاسیس تقریر
۴۹	۱ جولائی ۶۳	۵۳-۵۴	ڈاکٹر حسین، انتخاب
۵۹	۶ جون ۶۹	۴۲۹-۴۳۲	وفات
۶۱	۶ جون ۷۰	۳۲۱-۳۲۳	پری، اندرا گاندھی تقریر
۷۳	۵ مئی ۷۷	۲۶۸	صدر جٹی تقریر
۶۵	۶ جون ۷۲	۳۵۷-۳۵۸	"، میسوریل کمیٹی جیسے
۶۳	۶ جون ۷۱	۳۳۰-۳۳۱	"، "، "، "
۷۵	۵ مئی ۷۸	۲۷۱-۲۷۲	"، مسعود حسین خاں تقریر
۶۷	۶ جون ۷۳	۳۳۱-۳۳۲	"، "، "، "
۸۸	۶ جون ۹۱	۸۰	"، "، "، "
۶۳	۳ مارچ ۷۱	۱۶۰-۱۶۲	سالگرہ یوم پیدائش تقریبات
۶۵	۳ مارچ ۷۲	۱۶۳-۱۶۷	"، (نقاریر عابد حسین محمد مجیب)
۷۷	۳ مارچ ۸۰	۱۷۹-۱۸۰	"، تقریر نور الحسن

۷۸	۵ مئی ۸۱	۲۷۲	ذاکر حسین، سانگرہ
۶۳	۵ نومبر ۷۱	۲۳۵-۲۳۳	یادگاری عمارت، تنصیب سنگ بنیاد
۶۴	۵ مئی ۷۱	۲۳۵-۲۳۳	(وی وی۔ گری)
۴۸	۱ جنوری ۶۳	۵۱، ۷۱-۵۲	عبدالحمید خواجہ، وفات
			انتظام جامعہ
۷	۱ جولائی ۶۶	۵۲۵-۵۲۳	تبصرہ، تبصرہ نگار، جامعہ رد عمل
			انجمن جامعہ
۷۳	۵ مئی ۷۶	۲۸۰	جلسہ انجمن، روداد
۷۵	۱۴ دسمبر ۷۸	۶۰۶-۶۰۷	" "
			پرائکٹر جامعہ
۸۹	۳ مارچ ۹۲	۶۴	نعت اللہ خاں، تقرر
			پروووسٹ
			عبدالمبین، تقرر
			خازن
۴۹	۱ جولائی ۶۳	۶۴	بشیر حسین زیدی، تقرر
۶۵	۱ جون ۷۲	۲۵۹-۲۶۰	مدحت کامل قدوائی، تقرر
			شیخ الجامعہ
۳۰	۶ دسمبر ۳۸	۲۷۹-۲۸۴	ذاکر حسین، تقریر "جامعہ کیا ہے"
۸۶	۶ جون ۸۹	۲۷۹-۲۸۰	علی اشرف، الوداعی تقریب
۸۲	۱۴ دسمبر ۸۵	۳۹-۴۰	یوم تاسیس تقریر
۸۴	۱۴ دسمبر ۸۷	۷-۱۱	" "

۸۳ ۴، اپریل ۸۷ ۱۸-۶	علی اشرف سالانہ رپورٹ	"
۸۶ ۶، جون ۸۹ ۷۵-۷۹	ظہور قاسم، تقرر	"
۷۵ ۱۲، دسمبر ۷۸ ۶۰۵-۶۰۶	قدوائی، انور جمال، تقرر	"
۷۶ ۶، جون ۷۹ ۳۲۶-۳۲۳	"، استقبالہ انجمن اساتذہ	"
۷۸ ۵، مئی ۸۱ ۲۶۳-۲۶۶	تقریر: اسلام، پندرہویں صدی	"
۷۹ ۶، جون ۸۲ ۵۷-۶۲	"، ورکنگ و منز ہوٹل عمارت	"
۷۸ ۴، اپریل ۸۱ ۱۸۳-۱۹۶	سالانہ رپورٹ	"
۷۸ ۸، اگست ۸۱ ۵۰	سفر یورپ	"
۷۹ ۲، فروری ۱۹۸۲ ۷	شرکت امن کونسل کانفرنس	"
۷۶ ۹، ستمبر ۷۹ ۷۷-۷۸	علاقت	"
۷۶ ۱۰، اکتوبر ۷۹ ۵۳۶-۵۳۵	"	"
۵۱ ۱، جنوری ۱۹۶۵ ۵۳-۵۴	مجیب (محمد)، پدم بھوشن خطاب، اعلان	"
۵۱ ۶، جون ۱۹۶۵ ۳۱۷-۳۱۹	تفویض خطاب تقریب	"
۲۸۰ ۵، مارچ ۱۹۶۱ ۲۸۰	تقریر (اسلام) اسٹاف ٹریننگ سکول	"
۲۸۲ ۵، مئی ۱۹۶۳ ۲۸۱-۲۸۲	"، (عالمی مسائل میں ایشیا کی اہمیت)	"
۲۸۳ ۵، مئی ۱۹۶۳ ۲۸۳	"، (ہندوستان میں قومی یکجہتی)	"
۵۹ ۱، جنوری ۱۹۶۹ ۵۱-۵۲	"، (غالب صدی کلکتہ یونیورسٹی)	"
۵۰ ۱، جنوری ۱۹۶۳ ۵۵-۵۴	"، (یوم آزاد)	"
۳۷ ۶، دسمبر ۱۹۶۲ ۳۲۶-۳۳۰	"، (یوم تاسیس)	"
۶۳ ۵، نومبر ۱۹۷۱ ۲۷۱-۲۷۳	"، "	"
۵۰ ۷، جولائی ۱۹۶۳ ۳۹۲-۳۹۵	"، (طلبائے نیچرس کالج)	"
۵۶ ۳، ستمبر ۱۹۶۷ ۱۶۳-۱۶۶	"، (نئے طلباء سے خطاب)	"
۳۵ ۲، دسمبر ۱۹۶۰ ۵۹-۶۳	"، (جشن چہل سالہ)	"

۴۵	۳۰۳	۱۹۶۱	۵۸-۱۶۶	محب (محمد)، تقریر، (جشن چہل سال)	
۴۵	۳۰۳	۱۹۶۱	۱۸۳-۱۸۹	"	"
۴۹	۳۰۶	۱۹۶۳	۲۹۹-۳۰۶	سالانہ رپورٹ (۱۹۶۳)	"
۵۳	۲۳۴	۱۹۶۶	۲۳۹-۲۴۴	" (۶۶-۱۹۶۵)	"
۵۶	۲۵۶	۱۹۶۷	۲۵۰-۲۵۶	" (۶۷-۱۹۶۶)	"
۵۸	۲۵۸	۱۹۶۸	۲۵۱-۲۵۸	" (۶۸-۱۹۶۷)	"
۶۰	۲۳۸	۱۹۶۹	۳۳۲-۲۳۸	" (۶۹-۱۹۶۸)	"
۶۳	۲۹۳	۱۹۷۱	۲۸۶-۲۹۳	" (۷۱-۱۹۷۰)	"
۶۶	۳۰۰	۱۹۷۲	۳۰۰-۳۰۰	" (۷۲-۱۹۷۱)	"
۶۶	۳۲۳	۱۹۶۲	۳۲۳	سفر کنیڈا	"
۵۳	۲۸۰	۱۹۶۶	۲۷۹-۲۸۰	سفر ترکی	"
۵۶	۱۶۸	۱۹۶۱	۱۶۸-۱۶۸	سفر لندن، تقسیم ہندوستان	"
۶۷	۵۶	۱۹۷۳	۵۶	علاقت	"
۶۷	۱۱۱	۱۹۷۳	۱۰۹-۱۱۱	"	"
۶۱	۳۲۳	۱۹۷۰	۳۲۳-۳۲۳	قیام امریکہ	"
۴۵	۲۱۳	۱۹۶۱	۲۱۳	مہمان پروفیسر میکگل یونیورسٹی	"
۶۸	۲۷۷	۱۹۷۳	۲۷۷	مسعود حسین خاں، تقریر	"
۶۸	۲۳۶	۱۹۷۳	۲۳۵-۲۳۶	استقبالیہ	"
۶۹	۴۹	۱۹۷۳	۴۹-۴۹	"	"
۶۰	۲۶۹	۱۹۷۱	۲۶۹-۲۶۹	" تقریر (ابوالکلام آزاد ریسرچ انسٹیٹیوٹ) (میدرآباد)	"
۷۳	۵۵۳	۱۹۷۱	۵۵۳	توسیع خطبہ (شمیہ یونیورسٹی)	"
۷۳	۲۲۰	۱۹۷۱	۲۲۰	" (انجمن قوم پرست مصلحین)	"
۷۳	۲۲۲	۱۹۷۱	۲۲۲	" (شاہ عبدالعزیز یونیورسٹی)	"

مسعود حسین خاں، توسیعی خطبہ (مہاتما گاندھی ریسرچ سنٹر) ۷۱، ۲، فروری ۱۹۷۵، ۱۱۰-۱۱۱

، " سالانہ رپورٹ (۱۹۷۲-۷۳) ۶۸، ۶، دسمبر ۱۹۷۳، ۲۹۸-۳۰۶

، "، (۱۹۷۳-۷۴) ۷۱، ۲، فروری، ۱۹۷۵، ۹۸-۱۰۶

، "، (۱۹۷۴-۷۵) ۷۳، ۱، جنوری ۱۹۷۶، ۵۲-۵۶

، "، (۱۹۷۵-۷۶) ۷۳، ۱۲، دسمبر ۱۹۷۶، ۶۶۰-۶۶۷

، "، (۱۹۷۶-۷۷) ۷۵، ۵، مئی ۱۹۷۸، ۲۲۳-۲۳۲

، "، سفر حج ۷۴، ۱، جنوری ۱۹۷۷، ۳۲-۳۳

، "، مستغنی ۷۵، ۹، ستمبر ۱۹۷۸، ۳۲۶

قائم مقام شیخ الجامعہ

عابد حسین ۷۶، ۱، نومبر ۱۹۶۱، ۵۵

۷۳، ۱۱، نومبر ۱۹۷۶، ۶۰۷-۶۰۹ فاروقی (ضیاء الحسن) تقریر (یوم تاسیس)

۳۰، ۶، دسمبر ۱۹۳۸، ۳۸۵-۳۹۱ مجیب (محمد) تقریر (یوم تاسیس)

۱۰، ۵، مئی ۱۹۲۸، ۷۷-۷۹ مجلس تاسیس

مجلس منتظرہ

۸۹، ۳، اپریل ۱۹۹۲، ۶۳ نئے ممبران، اعلان

مرکزی یونیورسٹی قانون

۸۶، ۹، ستمبر ۱۹۸۹، ۸۰ اعلان

نائب شیخ الجامعہ

۸۹، ۳، مارچ ۱۹۹۲، ۵۳-۵۴ مشیر الحسن، تقریر

یونیورسٹی مساوی درجہ

۷۷، ۱، جولائی ۱۹۶۲، ۵۳-۵۴ اعلان

تعلیمی تقررات

پوشش ان ریزٹلس

فہمیدہ ریاض

۸۰-۱۲، دسمبر ۱۹۸۱ ۵۵-۵۴

۵۰-۷، جولائی ۱۹۶۳ ۳۹۲-۳۹۰

جواہر لال شہر و انعام، قواعد و ضوابط
خان عبدالغفار خاں چیر پرو فیسر شپ

۸۹-۶، جون ۱۹۹۱ ۸۳

قرۃ العین حیدر، تقرر
ڈاکٹر ذاکر حسین چیر پرو فیسر شپ

۸۹-۶، جون ۱۹۹۱ ۸۳

ضیاء الحسن فاروقی، تقرر
ڈین اسٹوڈینٹس ویلفیئر

۸۹-۳، مارچ ۱۹۹۴ ۶۴

حسین یاسین صدیقی، تقرر
ریڈر شعبہ اردو

۵۳-۱۰، ستمبر ۱۹۷۶ ۵۵۵-۵۵۴

شمیم حنفی، تقرر

۵۸-۱، مئی ۱۹۶۳ ۵۴

سول ڈینٹس (کیلل الدنی) کورس
لکچرر شعبہ اردو

۵۳-۱۰، ستمبر ۱۹۷۶ ۵۵۵-۵۵۴

مظفر حنفی، تقرر

وزیننگ پرو فیسر شپ

۶-۱، مئی ۱۹۷۹ ۵۴-۲

قرۃ العین حیدر، تقرر

انتظامی و تعلیمی کوائف اساتذہ و کارکنان

آغا صاحب (آغا محمد اشید) (کارکن ۵۵) (طینہ ڈپ ۳-۱۰، ۱۹۷۶ ۶۲-۱۲)

انصاری (سعید) (پرنسپل استادوں کا مدرسہ)، وظیفہ یاب ۶۰، ۳، ستمبر ۱۹۶۹ ۱۶۳-۱۶۳

انصاری (شہاب الدین) (لاجیرین)

۸۹، ۱۲، دسمبر ۱۹۹۲ ۶۰

افدا کانفرنس، چیرمین ذیلی کمیٹی

۸۹، ۱۲، دسمبر ۱۹۹۲ ۶۰

، (محمد مرتضیٰ علی) (اسٹنٹ لائبریرین)

جمال الدین (ڈائریکٹر، اگر حسین انسٹی ٹیوٹ)

ریسورس پرسن (کشمیر یونیورسٹی)

۸۹، ۸، اگست ۵۹ ۶۰

شمالی انسٹی ٹیوٹ مذاکرہ، شرکت

ضیف کیفی، (استاد شہب) اردو ریسورس پرسن

۸۹، ۴، جنوری ۳۸

(شمیہ یونیورسٹی)

۸۹، ۴، اپریل ۱۹۸۱ ۲۱۷-۲۱۷

، (سمیل بی۔ ایچ۔ ڈی)

۸۹، ۱۱، نومبر ۱۹۷۶ ۶۱۳-۶۱۵

داتا رام (مان کانج)، وظیفہ یاب

۸۹، ۱۱، اکتوبر ۱۹۷۶ ۵۵۳-۵۵۵

زیدی (ابوالکلام قیصر) (شعبہ اردو)،

۸۹، ۸، اگست ۱۹۹۲ ۵۹

(سینا) (شعبہ تاریخ و تمدن)

ریسورس پرسن (کشمیر یونیورسٹی)

شمالی انسٹی ٹیوٹ مذاکرہ، شرکت

(مدیت علی) ریسورس پرسن (کشمیر یونیورسٹی) ۸۹، ۸، اگست ۱۹۹۲ ۵۹

نصیب اعظمی (شعبہ فارسی)

۸۸، ۴، اپریل ۱۹۹۱ ۳۱-۳۲

آل انڈیا یوتھین ٹیچرس کانفرنس صدر

۸۸، ۱۰، اکتوبر ۱۹۹۱ ۶۰

نند، صدر، جمہوریہ ہند

شمیر منگی (شعبہ اردو)

۸۹، ۱، جنوری ۱۹۹۲ ۳۷-۳۸

ریسورس پرسن (شمیہ یونیورسٹی)

شمارہ انجمن (شعبہ اردو) شرکت، اردو ریفرنڈم

۸۹، ۱، جنوری ۱۹۹۲ ۳۷-۳۸

(شمیہ یونیورسٹی)

صدیقی (عظیم الشان)، شرکت،

عصمت چغتائی اور جدید افسانہ نگاری ۱۹۹۰ء، ۱۹۹۱ء، ۱۹۹۲ء

صدیق (محمد) (کارکن جامعہ کالج)، وظیفہ یاب ۷۳، ۱۱، نومبر ۱۹۷۶ء، ۶۱۳-۶۱۵

صغرامہدی (شعبہ اردو) شرکت، عصمت چغتائی اور جدید افسانہ نگاری ۱۹۹۰ء، ۱۹۹۱ء، ۱۹۹۲ء

عزیز الدین حسین (شعبہ تاریخ و تمدن)

شرکت شملہ انسٹی ٹیوٹ ۱۹۹۰ء، ۱۹۹۱ء، ۱۹۹۲ء

علوی (تنویر احمد) (شعبہ اردو) شتفی، ادبی جائزہ ۱۹۹۰ء، ۱۹۹۱ء، ۱۹۹۲ء

عنوان چشتی (افتخار الحسن)

(شعبہ اردو) ادبی اردو ادبی ۱۹۹۰ء، ۱۹۹۱ء، ۱۹۹۲ء

قاروقی (خالد کمال) (اسٹنٹ لائبریرین)

افلاک انفرنس شرکت، ۸۹، ۱۲، دسمبر ۱۹۹۲ء

جہ حسین (شعبہ جغرافیہ)

انڈین نیشنل کارپوریشن اسلام آباد، ۱۹۹۰ء، ۱۹۹۱ء، ۱۹۹۲ء

ماجد علی خاں (شعبہ اسلامک اسٹڈیز)

رابطہ عالم اسلامی انعام ۷۵، ۹، ستمبر ۱۹۷۸ء، ۷۴

مجیب اشرف (شعبہ تاریخ و تمدن) ریسورس پرن

(کشمیر یونیورسٹی) ۸۹، اگست ۱۹۹۲ء، ۷۶

نیر، شفیع الدین (شعبہ اردو)، وظیفہ یاب ۶۰، ۳، ۱۹۹۱ء، ۶۱

طلبائے جامعہ

نجمن تھی (جامعہ کالج) احیاء، ۶۶، ۳، ۱۹۹۲ء، ۶۷

انتخابات، ۸۶، ۱، جنوری ۱۹۸۹ء، ۷۹

۸۸، ۱۱، نومبر ۱۹۹۱ء، ۵۶-۵۷

۶۶، ۱، ۱۹۹۲ء، ۶۷

- انجمن طباء اسٹیرنگ کمیٹی، الوداعی جلسہ، تقریر (محمد مجیب) ۴۵، ۶، اپریل ۱۹۶۱ ۳۳۶
- انجمن طبائے قدیم، انتخابات ۸۹، ۴، اپریل ۱۹۹۲ ۶۳-۶۲
- ،، دعوت افطار، محفل مشاعرہ ۵، مئی ۱۹۹۲ ۶۶-۶۵
- ،، شام غزل پروگرام ۸۸، دسمبر ۱۹۹۱ ۶۷
- بزم جامعہ، افتتاحی تقریر، قدیم طب علم عبدالعلیم احراری ۷۳، ۲، فروری ۱۹۷۶ ۱۱۱-۱۰۹
- رضامہدی، جواب، ال نہر، انعام ۵۰، ۷، جولائی ۱۹۶۳ ۳۹۲-۳۹۰
- ۵۰، ۱۱، نومبر ۱۹۶۳ ۶۲۳-۶۲۰
- صابر علی مغربی، نکال ورنس خطاطی ایوارڈ ۸۸، ۶، جون ۱۹۹۱ ۸۳
- طلباء جامعہ، ہندی اکیڈمی دہلی انعامات ۸۷، ۱۰، اکتوبر ۱۹۹۰ ۵۶
- ،، یوتھ فیسٹول انعامات، تقریب تقسیم، ۴۶، ۳، جنوری ۱۹۶۲ ۱۶۷-۱۶۷
- طلباء روٹ، تاس ۵۵، ۷۳، ۱۰، اکتوبر ۱۹۷۶ ۵۵۶
- مدنیار شیخ (رہن طب شعبہ اردو)، الوداعی جلسہ ۵۸، ۴، اکتوبر ۱۹۶۸ ۲۲۳-۲۲۰
- نئے داخلے، اعداد و شمار ۶۴، ۶، دسمبر ۱۹۷۱ ۳۳۶
- تعلیمی و ثقافتی سرگرمیاں
- ۷۷، ۹، ستمبر ۱۹۸۰ ۴۶۲-۴۶۰
- ۶۳، ۴، اکتوبر ۱۹۷۱ ۲۱۳-۲۱۱
- ۶۵، ۳، مارچ ۱۹۷۲ ۱۶۸-۱۶۷
- ۶۷، ۵، مئی ۱۹۷۳ ۲۸۰-۲۷۹
- اردو مراکز ۴۵، ۹، جولائی ۱۹۶۱ ۵۰۴-۵۰۲
- ،، رٹ منظور عبدالرحمن ۴۸، ۲، فروری ۱۹۶۳ ۱۱۲-۱۰۶
- استاذین ۵۵، ۱۰، مئی ۱۹۷۱ ۳۸۱-۳۸۰

[illegible]

- ۶۲ ۵، نومبر ۱۹۷۰ ۱۱۸ بانک مائٹسنٹر، خاکہ
فیکلٹی تعلیم، دیکھئے استادوں کا مدرسہ
- ۳۰ ۶، دسمبر ۱۹۳۸ ۴۹۲ ۱۱ رہ تعلیم و ترقی، خاکہ
- ۶۳ ۳، اکتوبر ۱۹۷۱ ۲۱۰-۲۰۹ ڈاکٹر حسین انسٹی ٹیوٹ آف اسلامک اسٹڈیز، قیام
- ۵، نومبر ۱۹۷۱ ۲۷۳-۲۷۲ " تنصیب سنگ بنیاد عمارت
- ۸۶ ۱، جنوری ۱۹۸۹ ۷۱-۷۰ " حلقہ مطالعہ
- ۸۶ ۲، فروری ۱۹۸۹ ۷۹ " "
- ۸۹ ۳، مارچ ۱۹۹۲ ۶۱-۶۰ " شام افسانہ (چاشتہ اک اردو اکادمی دہلی)
- ۷۳ ۲، فروری ۱۹۷۶ ۱۰۷-۱۰۷ " ڈاکٹر حسین، پیری، نمائش (امیر خسرو)
- ۹۰ ۱۲، دسمبر ۱۹۹۳ ۶۲ " (جامعہ منزل یہ منزل)
- ۷۲ ۶، دسمبر ۱۹۷۵ ۳۳۶-۳۳۲ " (تصانیف جامعہ مصنفین)
- ۸۲ ۶، دسمبر ۱۹۸۵ ۵۰-۴۹ " (پروفیسر محمد مجیب)
- ۸۵ ۳، اپریل ۱۹۸۸ ۳۶ " (ڈاکٹر مختار احمد انصاری)
- ۷۴ ۱، جنوری ۱۹۷۷ ۴۹ " (اسلامی علوم)
- روزل انسٹی ٹیوٹ، خطبہ جلسہ اسناد
- ۴۶ ۵، مارچ ۱۹۶۲ ۳۲۸-۳۲۷ (اے۔ این۔ کھوسلا)
- ۴۸ ۱، جنوری ۱۹۶۳ ۵۲ سول ڈفنس کورس
- ۸۸ ۶، جون ۱۹۹۱ ۸۲-۸۰ فارسی شعبہ، بزم طلبہ الوداعی تقریب
- ۷۰ ۲، اگست ۱۹۷۳ ۱۱۲ فیملی اینڈ چائلڈ ویلفیئر ٹریننگ سنٹر، تقسیم اسناد
- ۸۶ ۹، ستمبر ۱۹۸۹ ۸۱-۸۰ قانون فیکلٹی، قیام
- ۸۵ ۱۲، دسمبر ۱۹۸۸ ۴۵-۴۴ قدوائی ہوشل، جلسہ سیرت النبی
- ۸۸ ۱، جنوری ۱۹۹۱ ۵۹ کمپیوٹر سنٹر (شعبہ فزکس) قیام
- ۴۶ ۷، مئی ۱۹۶۲ ۴۳۹ مدرسہ ابتدائی ایک دن کا مدرسہ

- " بچوں کی حکومت، مسند نشینی ۵۴، ۶، دسمبر ۱۹۶۶ ۳۲۸-۳۲۷
- " " " ۶۳، ۵، نومبر ۱۹۷۱ ۴۷۶-۴۷۴
- " تعارفی جلسہ (تقریر محمد مجیب) ۵۶، ۳، ستمبر ۱۹۷۷ ۱۶۸-۱۶۷
- مدرسہ ثانوی، ایک دن کا مدرسہ
- (ایرانی کلچرل اتاشی مینو) ۴۶، ۷، مئی ۱۹۶۹ ۴۳۹
- مرد و لاسارا بھائی ہوشل تعمیر (تقریر شیدا کول) ۷۹، ۶، جون ۱۹۸۲ ۵۷-۶۴
- ہندی شعبہ، ایم ایل چتر ویدی صدی قاریب ۸۶، ۳، اپریل ۱۹۸۹ ۷۵-۷۴
- ثقافتی سرگرمیاں (جامعہ ملیہ)
- انجمن ترقی پسند مصنفین، شاخ جامعہ
- (تقریر مالک رام) ۶۰، ۳، ستمبر ۱۹۷۴ ۱۶۸-۱۶۷
- انجمن اساتذہ جامعہ، جلسہ
- (تقریر مالک رام) ۵۴، ۳، ستمبر ۱۹۷۴ ۱۶۶-۱۶۵
- انجمن ترقی اردو (شاخ جامعہ مگر)
- (تقریر محمد مجیب) ۵۰، ۱۰، اکتوبر ۱۹۶۳ ۵۶۶-۵۶۴
- ترکی رقص و رویش ۸۸، ۱۲، دسمبر ۱۹۷۰ ۷۱-۷۰
- جگر مراد آبادی ثرائی، عطیہ کنور مہندر سنگھ بیدی سحر ۶۱، ۳، اپریل ۱۹۷۰ ۲۱۵
- جامعہ ملیہ اسلامیہ۔ ماسکوا شیٹ یونیورسٹی، ثقافتی معاہدہ ۸۸، ۱، جنوری ۱۹۹۱ ۶۳-۶۲
- جلسہ سیرت النبی (یونین طلبائے کالج)
- صدر: بشیر حسین زیدی ۷۸، ۱، جنوری ۱۹۸۱ ۴۲-۴۱
- " (مجلس دینیات) (تقریر محمد طیب) ۶۷، ۵، مئی ۱۹۷۳ ۴۷۹-۴۷۸
- " تقریر پنڈت سندر لال ۴۹، ۶، دسمبر ۱۹۶۳ ۳۳۶
- " تقریر سراج الحسن (کیاٹ ہاوس ہوشل) ۸۵، ۱۲، دسمبر ۱۹۸۸ ۴۵-۴۴
- " (شعبہ تاریخ و تمدن) ۸۵، ۱۲، دسمبر ۱۹۸۸ ۴۵-۴۴

۶۱	۴، اپریل ۱۹۷۰	۲۱۶	فرانس عطیہ کتب برائے کتب خانہ جامعہ
۸۸	۱۹۹۱ ۴۲-۴۳		فراقہ دارانہ ہم آہنگی، پوسٹر سازی مقابلہ
۴۹	۴، اکتوبر ۱۹۷۳	۲۲۳-۲۲۱	گوشہ جگر، قیام، افتتاح
۵	۱۱، نومبر ۱۹۲۵	۳۸۴-۳۷۶	مشاعرہ جامعہ (صدر: مولانا محمد علی) روئداد
۴۶	۷، مئی ۱۹۶۲	۴۶۳-۴۳۳	" (صدر: ڈاکٹر عابد حسین)
۴۸	۴، اپریل ۱۹۶۳	۲۴۶-۲۴۰	" (صدر: خواجہ غلام السیدین)
۶۳	۵، مئی ۱۹۷۱	۲۷۹-۲۷۶	" روئداد
۷۱	۴، اپریل ۱۹۷۵	۲۲۴-۲۲۳	مشاعرہ وکوی سمیلین (قومی یکجہتی سمی)
۷۳	۴، اپریل ۱۹۷۶	۲۲۴	"
۴۹	۴، اکتوبر ۱۹۶۳	۲۲۳-۲۲۲	یوم اساتذہ جلسہ (صدر: ڈاکٹر حسین) روئداد
			اسپورٹس اور ٹیمس
۸۶	۱، جنوری ۱۹۸۹	۷۶-۷۵	باسکٹ بال، نارٹھ زون انٹرویو نیورٹی مقابلے
۸۸	۱، جنوری ۱۹۹۱	۶۱	"
۸۸	۳، مارچ ۱۹۹۱	۶۴	" انٹرویو نیورٹی ویمن فورنامنٹ
	۱۲ دسمبر ۱۹۹۱	۶۴	"
			چودھری (صداۃ الدین) چودھری (نینا)
۸۹	۳، مارچ ۱۹۹۲	۶۱-۶۲	خیر مقدمی تقریب
			سڑک دوڑ (نمبر ڈائمنڈیم)
۸۷	۱۰، اکتوبر ۱۹۹۰	۵۶	جامعہ طالب علم سندھ سنگھ
۸۷	۱۰، اکتوبر ۱۹۹۰	۵۶	" پروین یادو
۸۸	۱، جنوری ۱۹۹۱	۶۱-۶۲	کرکٹ، نارٹھ زون انٹرویو نیورٹی مقابلہ
۸۳	۲، فروری ۱۹۸۶	۵۴-۵۳	ہاکی، نارٹھ زون انٹرویو نیورٹی مقابلہ
۸۸	۲، فروری ۱۹۹۱	۳۶	"

- صالحہ عابد حسین، بہادر شاہ ظفر انعام، ۸۵، ۳، مارچ ۱۹۸۸ ۱۴
- "، غالب انعام، غالب انسٹی ٹیوٹ ۸۴، ۱، جنوری ۱۹۸۷ ۳۹ ۳۰
- طنہ و مزاج مذاکرہ، بیاض احمد جمال پاشا و فکر تونسوی، لکھنؤ ۸۵، ۵، مئی ۱۹۸۸ ۴۴
- عالمی اردو کنونشن (پاکستان)، منصوبہ ۸۵، ۴، اپریل ۱۹۸۸ ۳۶
- غالب بین الاقوامی سیمینار و مشعرہ، غالب انسٹی ٹیوٹ ۸۱، ۳، مارچ ۱۹۸۴ ۵۳-۵۶-۵۴
- غالب انعامات، غالب انسٹی ٹیوٹ ۸۵، ۳، مارچ ۱۹۸۸ ۱۳
- کتب خانہ اسکندریہ (مصر) تعمیر نو ۸۵، ۸، اگست ۱۹۸۸ ۳۹
- کھجور اہو مندر، یونیسکو عالمی ورثہ، اعلان ۵، مئی ۱۹۸۸ ۴۴
- گھڑی برائے وزیر اعظم راجیو گاندھی (جوائن پی ایف) ۸۴، ۱۱، نومبر ۱۹۸۷ ۴۸-۴۷
- مشیر حق مرحوم، سند ذی لٹ (وشو بھارتی یونیورسٹی) ۸۸، ۴، اپریل ۱۹۹۱ ۴۸
- مقبول احمد، بیگم مقبول احمد اعتراف خدمات ۸۸، ۱۱، نومبر ۱۹۹۱ ۵۶-۶۰
- مقبول فدا حسین، آل انڈیا کالی داس ستان ۸۴، ۱۱، نومبر ۱۹۸۷ ۴۷
- کانفرنس، سیمینار، ورک شاپ (جامعہ ملیہ اسلامیہ) آزاد اور فارسی ادب سیمینار ۸۶، ۳، مارچ ۱۹۸۹ ۸۶-۸۵
- آزاد کے تیس صفحات مذاکرہ ۸۶، ۱، جنوری ۱۹۸۹ ۷۰-۶۷
- ابراہیمی اور اصلاح سخن مذاکرہ ۸۸، ۴، اپریل ۱۹۹۱ ۴۸-۴۷
- اردو نصاب برائے یونیورسٹی ۸۶، ۴، اپریل ۱۹۸۹ ۶۹
- اردو کے افسانوی ادب ۸۶، ۲، فروری ۱۹۸۹ ۹۱
- اردو زبان، تدریس کے مسائل ۶۳، ۱، جنوری ۱۹۷۱ ۴۶-۴۴
- اردو نصابی کتب ورکشاپ ۸۸، ۱۲، دسمبر ۱۹۹۱ ۷۳-۷۱
- اردو ادب میں زبان کے تحقیقی استعمال کے مسائل ۷۳، ۴، اپریل ۱۹۷۶ ۲۲۳-۲۲۲

- اساتذہ کے فرائض، جوابدہی، مذاکرہ
انڈین اسوسی ایشن آف اکیڈمک لائبریرین،
سالانہ کانفرنس
۸۶ ۳ مارچ ۱۹۸۹ ۳۲
- ۷۹ ۶ جون ۱۹۸۲ ۶۳
- انڈین نیشنل موومنٹ ورکشاپ
۸۶ ۲ فروری ۱۹۸۹ ۹۱-۸۲
- انیسویں صدی میں شمال حند کے ادب، قدیمی مذاکرہ
۷۴ ۵ مئی ۱۹۷۷ ۲۷۱-۲۷۳
- ایودھیا مسئلہ، مذاکرہ
۸۸ ۲ فروری ۱۹۹۱ ۳۶-۳۹
- بنیادی قومی تعلیم
۴۵ ۶ اپریل ۱۹۶۱ ۳۳۵-۳۳۶
- ترسیل اور ادب مذاکرہ
۸۸ ۹ ستمبر ۱۹۹۱ ۵۳-۵۴
- تعلیم بالغاں، ترغیبی مواد ورکشاپ
۸۹ ۸ اگست ۱۹۹۲ ۵۸
- تہذیبی قدروں کی اشاعت اور یونیورسٹی، مذاکرہ
۶۳ ۱ دسمبر ۱۹۷۱ ۴۴-۵۶
- جامعہ کا تعلیمی زاویہ نظر، مذاکرہ (یوم تاسیس)
۸۴ ۱۲ دسمبر ۱۹۹۷ ۴۴-۴۵
- جامعہ ماضی کے آئینے میں، مذاکرہ (یوم تاسیس)
۸۲ ۱۲ دسمبر ۱۹۸۵ ۴۱-۴۵
- حافظ شیرازی، عہد و شاعری
۸۶ ۴ مارچ ۱۹۸۹ ۷۱-۷۳
- حیاتیات، جدید قومی سطحی سپوزیم
۶۱ ۱۰ جون ۱۹۹۱ ۵۷-۵۸
- خارجہ پالیسی، مذاکرہ
۸۹ ۹ ستمبر ۱۹۹۱ ۵۵-۵۶
- غبنجی جنگ، مذاکرہ
۶۱ ۱۰ ستمبر ۱۹۸۹ ۴۳-۴۶
- ذاکر حسین انشئی بیوت
۸۸ ۳ مارچ ۱۹۸۹ ۵۶-۵۹
- خواندگی مہم اور اردو اخبارات
۹۰ ۹ ستمبر ۱۹۹۳ ۴-۵
- ذاکر حسین کے تعلیمی نظریات، مذاکرہ
۸۹ ۳ مارچ ۱۹۹۱ ۶۰-۶۳
- سماج اور سائنس و ٹکنالوجی، یونیورسٹیوں کا رول
۶۱ ۱۰ ستمبر ۱۹۸۹ ۷۶-۷۷
- سیکولر ہندوستان میں مذہبی تعلیم، مذاکرہ
۷۷ ۱۰ ستمبر ۱۹۸۹ ۶۰-۶۱
- عہد حاضر میں کامن ویلتھ کی اہمیت، مذاکرہ
۶۱ ۱۰ ستمبر ۱۹۸۹ ۶۱-۶۲
- فرقہ پرستی، مباحثہ، قومی یکجہتی سیوا سستی
۷۷ ۱۰ ستمبر ۱۹۸۹ ۷۲-۷۳

- فرقہ دارانہ ہم آہنگی، مذاکرہ
فرقہ داریت ہندوستان میں، مذاکرہ
فکر اسلامی کی تشکیل جدید، مذاکرہ
فلسطین، آزاد مملکت قیام، مذاکرہ
فہرست سازی اردو کتب، ورک شاپ
قومی اتحاد اور پسماندہ اقلیتی نوجوانوں کے کردار
قومی تحریک تعبیر و تشریح
قومی تعمیر اور جامعہ سمپوزیم
کارنوگرانی، انٹرنیشنل کانفرنس
محمد علی اور ہندوستانی سیاست، سیمینار
مذہبی رواداری، مذاکرہ
مسلم خواتین ورک شاپ
مسلمانوں کے ملی تشخص کا مسئلہ، مذاکرہ
مسلمانوں کے سوشل ویلفیر کے مسائل
مذاہدہ تعلیم، سیمینار
مولانا محمد علی بن القوامی، سیمینار
نئی تعلیمی پالیسی اور جامعہ، مباحثہ
ہندوستان کے مختلف ادب، مباحثہ
ہندوستان نوآبادیاتی اقتصادیات، مباحثہ
ہندی اردو ادب سیمینار
ہندوستان میں تہذیب اسلامی کا ارتقاء، سیمینار
خطبات جلسہ تقسیم اسناد جامعہ طیبہ اسلامیہ
جینکب (جارج) مدعو برائے خطبہ
- ۸۷ ۱۲، دسمبر ۱۹۹۰ ۳۵
۸۷ ۲، فروری ۱۹۹۰ ۳۱-۳۲
۷۴ ۱، جنوری ۱۹۷۷ ۳۲-۵۰
۸۶ ۱، جنوری ۱۹۸۹ ۷۲-۷۳
۷۳ ۴، اپریل ۱۹۷۶ ۲۲۲-۲۲۳
۸۶ ۱، جنوری ۱۹۸۹ ۷۳-۷۴
۷۷ ۹، ستمبر ۱۹۸۰ ۳۶۰-۳۶۱
۸۸ ۱۲، دسمبر ۱۹۹۱ ۳۰-۳۲
۸۹ ۱۲، دسمبر ۱۹۹۲ ۵۸-۶۰
۷۶ ۱۰، اکتوبر ۵۳۵-۵۳۶
۸۸ ۳، مارچ ۱۹۹۱ ۵۲-۵۳
۸۳ ۱، جنوری ۱۹۸۷ ۳۹
۸۲ ۱۲، دسمبر ۱۹۸۵ ۳۱-۳۸
۶۳ ۱، جنوری ۱۹۷۱ ۳۳-۵۶
۷۴ ۴، اپریل ۱۹۷۷ ۲۲۳
۷۶ ۳، مارچ ۱۹۷۹ ۷۰۶
۸۲ ۱۲، دسمبر ۱۹۸۵ ۳۸-۳۹
۳۶ ۵، مارچ ۱۹۶۲ ۲۳-۳۲۶
۸۶ ۴، اپریل ۱۹۸۹ ۷۶
۸۹ ۵، مئی ۱۹۹۲ ۵۹-۶۳
۷۸ ۱، جنوری ۱۹۸۱ ۳۶-۴۱
۶۸ ۵، نومبر ۱۹۷۳ ۷۷-۷۸

- ڈھلوں (گردیل سنگھ) خطبہ جلسہ تقسیم اسناد، رپورٹ ۶۴ ۶۶، ۱۰، ۱۹۷۱-۱۹۷۰ ۳۰۱-۲۹۰
- دیبائی (مرارجی)، " ۵۵ ۵۷، ۱۹۷۱-۱۹۷۰ ۲۶۹-۲۶۰
- شاہ (مادھوری)، " ۷۸ ۱۰۴، اپریل ۱۹۸۱ ۲۱۲
- شیو شکر، " ۸۶ ۱۲، دسمبر ۱۹۸۹ ۱۴۴
- عبداللہ (شیخ محمد)، " ۷۳ ۱، جنوری ۱۹۷۶ ۵۶-۵۲
- فخر الدین علی احمد، " ۷۱ ۲، فروری ۱۹۷۵ ۱۱۱-۱۱۰
- گاندھی (اندرا) مدعو برائے خطبہ ۷۳ ۱، ۱۹۷۱-۱۹۷۰ ۶۵
- " خطبہ جلسہ تقسیم اسناد ۷۳ ۱۲، ۱۹۷۱-۱۹۷۰ ۶۵۳-۶۰۹-۶۶۸
- ملگاؤکر (ایس)، " ۵۴ ۵، نومبر ۱۹۶۶ ۲۸۰
- خطبات خصوصی جلسہ تقسیم اسناد جامعہ ملیہ اسلامیہ
- مامون عبدالقیوم، صدر مادیپ، اسناد اثبات ۱۰۱ ۱، ۱۹۹۰ ۹
- یاسر عرفات، صدر فلسطین، " ۱۷ ۱، ۱۹۹۰ ۳۲-۳۰
- یادگاری و دیگر خطبات و مقالات
- ابو الحسن علی ندوی، تقریر جلسہ یہ ت ا ث ن ۱۷ ۱، ۱۹۷۳ ۲-۹
- اجمل خاں میموریل تقاریر
- سیدہ سیدین: الہام الہی و تنی روشنی ۸۹ ۱۴، مئی ۱۹۹۲ ۳۸
- محمد حسن: تبدیلیوں کے درمیان نئی منزلیں ۹۰ ۲، ۱۹۹۲ ۱۲
- اقتدار کا معرکہ: علی مدحہ قریب ۹۱ ۲، ۱۹۹۲ ۶۲-۶۰
- گوانی (میریہ ایس) خلیق جنت ۹۱ ۳، ۱۹۹۲ ۵۵-۵۳
- امتیاز احمد: ہندوستان میں عبادت گاہوں کے سیاسی و معنوی ۹۱ ۳، ۱۹۹۲ ۵۵-۵۳
- ۸۹ ۱۴، مئی ۱۹۹۲ ۵۹-۵۷
- نصیر (عبدعلی) مام میں جدید رسالت ۹۱ ۱۲، ۱۹۹۲ ۶۵-۶۲

- انصاری (اسلوب احمد) شاعری اور شعری پیکر ۷۳ ۵ مئی ۱۹۷۷ ۲۷۹-۲۷۱
- " (ظ) کورے کاغذ سے کالے کاغذ تک (دستفاسکی) ۷۳ ۹ ستمبر ۱۹۷۶ ۵۱-۵۰۲
- " (محمد رضا) : ملا نظام الدین ۶۱ ۶ جون ۱۹۷۰ ۳۲۳
- نیلے فیلڈ (ولیم اے) وحدت دین
- اور اسلام کا وسیع مفہوم ۶۰ ۳ ستمبر ۱۹۶۹ ۱۶۳-۱۶۶
- پانڈے (بشمکھ ناتھ) : ہندوستان کے
- مسلم حکمرانوں کی مذہبی پالیسی ۸۶ ۹ ستمبر ۱۹۸۹ ۸۱
- فرقہ وارانہ ہم آہنگی ۸۷ ۱۲ دسمبر ۱۹۹۰ ۳۵
- جعفری (ایس۔ اے۔ ایچ) : تشخیصی طریقہ تحفظ ۸۸ ۱۱ نومبر ۱۹۹۱ ۵۷-۵۸
- جنید انصاری میموریل لکچر

امتیاز احمد: ہندوستان میں عبادتگاہوں

کے سیاسی و معاشی پہلو ۸۹ ۱۲ دسمبر ۱۹۹۲ ۵۷-۵۸

انصاری (غوث) : خلیجی عرب ممالک میں

مغربیت ۷۹ ۲ فروری ۱۹۸۲ ۷

دوبے (لیلا) مسلم معاشرہ میں عبادات

و معاملات ۹۰ ۱۲ فروری ۱۹۹۳ ۶۴

جہا (سی۔ ایس) : کامن ویلتھ کی اہمیت ۸۶ ۴ اپریل ۱۹۸۹ ۷۳-۷۴

چوپڑہ (کے۔ ایل) : جسم و ذہن کا رشتہ ۸۸ ۹ ستمبر ۱۹۹۱ ۵۴

" : امراض قلب ۸۶ ۴ اپریل ۱۹۸۹ ۶۵-۶۹

حامد شمیمی: تقریر (میر تقی میر) ۷۷ ۳ مارچ ۱۹۸۰ ۱۸۲-۱۸۳

حسن (محمد) : تبدیلیوں کے درمیان نئی منزلیں نئی رہ گُذر ۹۰ ۱۲ دسمبر ۱۹۹۳ ۶۲-۶۳

خاند حامدی، اسلام، عورت اور طلاق ۹۰ ۹ ستمبر ۱۹۹۳ ۴۸، ۴۹

خسرو (علی محمد): اسلامی نظامِ تعلیم ۷۷-۹، نمبر ۱۹۸۰، ۵۸-۴۶۰

خشونت سنگھ: ہندوستان کیلئے ایک نئے مذہب کی تلاش ۸۸، ۱، ۱۹۹۱، ۶۳-۶۶

خلیق انجم: آثار العناوید، نیا یڈیشن (شعبہ تاریخ و تمدن) ۸۹، ۳، ۱۹۹۱، ۵۵-۵۶

داس گپتا (اشن): گاندھی: خیالات و فکر، جمل ۹۶، ۲، ۱۹۹۹، ۷۹-۹۱

داتا (وی این): وطن پرست ہندوستانی مسلمانوں کی تلاش

۸۸، ۳، مارچ ۱۹۹۱، ۵۹-۶۰

دوبے (لیلا): مسلم معاشرہ میں مہارت و مہارت ۹۰، ۱۲، ۱۹۹۲، ۶۰

ذاکر (محمد): ان-م-راشد کی شہری حیثیت ۷۷-۹، ۱۲، ۱۹۹۲، ۵۵۹-۵۵۸

رفیق ذکریا: آزاد ہندوستان میں مسلمانوں کے حقوق کی تلاش ۵۰

۸۹، ۱۲، نومبر ۱۹۹۲، ۵۴-۵۶

نہرو سیدین: کثیر جماعتی معاشرہ میں 'مذہب' ۹۱، ۱، ۱۹۹۲، ۶۰

سرور (آں احمد): پروفیسر مجیب اور ہندوستانی مسلمان ۹۵، ۱۲، ۱۹۹۱، ۶۶

۷۷، ۳، مارچ ۱۹۹۰، ۱۸۰-۱۸۱

فانی بدایونی

سرنی واستوا (اے۔ پی): دہلی یونیورسٹی ایپس ۸۸، ۳، مارچ ۱۹۹۱، ۶۴-۶۵

سوز (نوار علی خاں): اسلام اور نئے ادب و ادب ۷۷-۹، ۱۲، ۱۹۹۲، ۵۶۰

۹۹، ۲، ۱۹۹۲، ۶۸

شکیل الرحمن: امیر خسرو کی حقیقت نگاری ۷۷-۹، ۱۲، ۱۹۹۲، ۶۲۲

شمل (اے۔ ایم): عالم اسلامی کی مقامی زبانوں

۷۷-۹، ۱۲، ۱۹۹۰، ۶۷۲-۶۷۳

۱، اقبال کی نظم گورستان شاہی کے حوالے

۲، غالب کی چید ترقی ۷۷-۹، ۱۲، ۱۹۹۲، ۴۲۵-۴۳۱

۳، ہندوستانی پارتی، ریاست میں مسلمانوں کی حیثیت ۷۷-۹، ۱۲، ۱۹۹۱، ۵۶

شیخ (فرز): ہندوستانی مسلمانوں کی حیثیت ۷۷-۹، ۱۲، ۱۹۹۲، ۶۲

صبح اندین عبدالرحمن: سلاطین ہند اور علماء و مشائخ ۳۶ ۶، اپریل ۱۹۶۲ ۳۸۱-۳۸۲

صغرا مہدی: اکبر الہ آبادی کی شاعرانہ حیثیت ۷۵ ۱۰، اکتوبر ۱۹۷۸ ۳۹۳-۳۹۶

طلال اسد: عالم عرب میں اسلامی بنیاد پرستی ۸۸ ۱۲، دسمبر ۱۹۷۱

ظہور قاسم: بحری آنودگی و اثرات ۸۸ ۶، جون ۱۹۹۱ ۸۲

عابد حسین: ٹیلور (جامعہ کالج حلقہ مطالعہ) ۳۵ ۱۰، مارچ ۱۹۶۱ ۳۷۸-۳۷۹

ہندوستان میں مذہبی قوم پروری ۳۸ ۸، اگست ۱۹۹۲ ۶۰

عابد حسین میموریل لکچر

زہرہ سیدین: کثیر جماعتی معاشرہ میں مسلمان ۸۹ ۸، اگست ۱۹۹۲ ۶۰

عابدی (امیر حسن) منتخب سعید ۵، مئی ۱۹۹۲ ۶۷

عبداللطیف اعظمی: علماء اور مسلم دانش و روش کی

ذمہ داریاں ۷۴ ۱۰، اکتوبر ۱۹۷۷ ۵۵۷-۵۵۸

علوی (تنویر احمد): شاہ نصیر کی شاعری ۶۷ ۴، اپریل ۱۹۷۳ ۲۲۲-۲۲۳

فاروقی (رافع اسماعیل): میں مسلمان کیوں ہوں؟ ۳۶ ۳، جنوری ۱۹۶۲ ۱۶۲-۱۶۳

فاروقی (ضیاء الحسن): اسلام میں راسخ الاعتقادی،

بیچ کی راہ ۸۷ ۱۲، دسمبر ۱۹۹۰ ۵۵

مجدد الف ثانی ۷۱ ۴، اپریل ۱۹۷۵ ۲۲۰-۲۲۲

(شمس الرحمن): جدید شعری جمالیات ۷۴ ۱، اپریل ۱۹۷۷ ۲۲۱-۲۲۲

قدوائی (عبدالسلام) خطبہ عید الفطر ۶۴ ۶، دسمبر ۱۹۷۱ ۳۳۱-۳۳۵

قرۃ العین حیدر "نشر" ۸۹ ۴، اپریل ۱۹۹۲ ۶۲-۶۲

گوپال (ایس): جواہر مال شہرہ اور اقبیتیں ۸۵ ۴، اپریل ۱۹۸۸ ۳۶

ماہر (کے پی): اسٹیم ٹرہاؤن اور اسکی تکنیک ۸۸ ۱۱، نومبر ۱۹۹۱ ۵۷-۵۸

محمد مجیب میموریل لکچر

اقتدار عالم خاں: علی گڑھ تحریک اور تاریخ نگاری ۸۸ ۱۲ دسمبر ۱۹۹۱ ۴۲-۴۳
رفیق ذکریا: آزاد ہندوستان میں مسلمانوں سے

متعلق بعض افکار ۸۹ ۱۲ دسمبر ۱۹۹۲ ۵۴-۵۶

سرور (آل احمد) پروفیسر محمد مجیب اور ہندوستانی مسلمان ۸۵ ۱۲ دسمبر ۱۹۸۸ ۴۶

فروقی (ضیاء الحسن): اسلام میں رائج اعتقادی صحیح و راہ ۸۷ ۱۲ دسمبر ۱۹۹۰ ۵۵

مشیر الحق: قرآن کے تراجم ۸۴ ۱۲ دسمبر ۱۹۸۷ ۳۵

نظامی (خلیق احمد): صوفیاء اور ہندوستانی سانچ ۹۰ ۱۲ دسمبر ۱۹۹۳ ۶۰-۶۲

راحمہ انصاری میموریل لکچر

داس گیتا (اشن): گاندھی، خیالات فکر و عمل ۸۶ ۲ دسمبر ۱۹۸۹ ۷۹-۸۱

داتا (دی۔ این) وطن پرست ہندوستانی

مسلمانوں کی کشمکش ۸۸ ۳ دسمبر ۱۹۹۱ ۵۹-۶۰

گوپال (ایس): جواہر لال نہرو اور اقلیتیں ۹۵ ۴ اپریل ۱۹۸۸ ۳۶

مسعود حسین خاں: اقبال کی دو طویل نظمیں ۷۴ ۴ اپریل ۱۹۷۷ ۲۱۹-۲۱۲

مشیر الحق: قرآن کے تراجم ۸۴ ۱۲ دسمبر ۱۹۸۷ ۳۵

مقبول احمد: اسلامی عہد وسطیٰ میں سائنس کا عروج و زوال ۸۸ ۱۰ دسمبر ۱۹۹۱ ۵۹-۶۰

نظامی (خلیق احمد): صوفیاء اور ہندوستانی سانچ ۹۰ ۱۲ دسمبر ۱۹۹۳ ۶۰-۶۲

نعیم (چودھری محمد): جدید اردو غزل ۷۳ ۹ دسمبر ۱۹۷۶ ۲۹۹-۵۰۱

نور الحسن انصاری میموریل لکچر

۸۹ ۵ مئی ۱۹۹۲ ۶۷

حسن (امیر حسن): منتخب سعید

۷۰ ۶ دسمبر ۱۹۷۶ ۲۳۰-۲۳۲

یوسف حسین خاں: اقبال اور حافظ

مطبوعات: جامعہ ملیہ اسلامیہ

رسائل

پیام تعلیم، ذاکر حسین نمبر

" تجدید اشاعت

تعلیم و ترقی، خاص نمبر

جامعہ، اور جامعہ کی جوہلی

" اسلم جیرا چوری نمبر، اعلان اشاعت

" مجیب نمبر، ایک نظر میں

" اطلاع اشاعت

" " ۹، ستمبر ۱۹۸۶ ۲-۱

" محمد علی نمبر، زیر ترتیب

" تاخیر اشاعت

مطبوعات: مصنفین جامعہ

امیر علی (ہاشم): اسٹوڈنٹس قرآن، دن اینڈ ناؤ ۲۵، ۶، اپریل ۱۹۶۱ ۳۳۵

اوصاف احمد: بے چہرہ دوگ ۷۸، ۱، جنوری ۱۹۸۱ ۳۴-۳۵

پانچک (رادھے شام): نائب صدر ذاکر حسین (بندی) ۵۱، ۶، جون ۱۹۶۵ ۳۲۱-۳۲۲

کیفی (حنیف) اردو شاعری میں سانیٹ ۷۳، ۵، مئی ۱۹۷۶ ۲۷۹

رام پرکاش و عارف علی:

ماحولیاتی آلودگی اور حفظان صحت (انگریزی) ۸۸، ۱، جنوری ۱۹۹۱ ۵۸

- رفیق شاستری (محمد) مرتب: چھلکتے جام (ہندی) ۴۵ ۹ جواہر ۱۹۶۱ ۵۰۴
- ریاض خیر آبادی: چھلکتے جام (ہندی) ۴۵ ۹ جولائی ۱۹۶۱ ۵۰۳
- زیدی (مجاہد حسین) مرتب: نور شاہ بن قباد
الحسینی: تاریخ قطبی ۵۱ ۶ جون ۱۹۶۵ ۴۴۳
- سلطت رسول: کھیل سنسار ۴۷ ۹ ستمبر ۱۹۸۰ ۴۶۳-۴۶۴
- شعیب اعظمی: صحبت یا آخر شد ۴۷ ۹ ستمبر ۱۹۸۰ ۴۶۳-۴۶۴
- مرتب: پروانہ چراغ مزار خود میا ۴۳ ۵ مئی ۱۹۷۶ ۲۷۹
- عبد حسین: دی وے آف کاندھی اینڈ نہ (ہندی) ۴۵ ۶ جی ۱۹۶۱ ۳۳۳-۳۳۴
- نیشنل کلچرل فونڈ ( )
- عبد الحلیم ندوی: مراکز المسلمین التعلیمی فی الہند ۵۶ ۶ دسمبر ۱۹۶۷ ۳۳۳
- عبد اللطیف اعظمی، اقبال، دانائے راز ۴۵ ۹ ستمبر ۱۹۷۸ ۴۲۹
- مرتب: مشاہیر کے خطوط اور ان کے مختصر حالات ۴۳ ۵ مئی ۱۹۷۶ ۲۸۰-۲۷۹
- مولانا محمد علی، ایک مطالعہ ۴۸ ۱ جنوری ۱۹۸۱ ۴۵
- عنوان چشتی (افتخار الحسن): تنقیدی پیرائے ۶ ۳-۱۹۶۹ ۱۲۰
- تنقید سے تحقیق تک ۴۰ ۶ دسمبر ۱۹۷۴ ۳۲۵-۳۲۴
- ذوق جمال ۵۴ ۶ دسمبر ۱۹۶۶ ۳۳۳-۳۳۴
- اردو شاعری میں بیت کے تجربے ۴۲ ۶ دسمبر ۱۹۷۵ ۳۲۶-۳۲۵
- مرتب: احسن مارہروی: کاتب اس ۵۱ ۶-۱۹۶۱ ۲۸۱
- فراق (برکت علی): بالغوں کی خواندگی: اصول و طریقہ تعلیم (ہندی) ۵۱ ۶ جون ۱۹۶۵ ۴۲۱
- قادری (عبد اللہ ولی بخش): موجودہ تعلیمی مسائل ۵۱ ۶ جون ۱۹۶۵ ۴۲۱-۴۲۰
- آئینہ امجدی: بارش ۴۳ ۵ مئی ۱۹۷۶ ۲۷۹

- ۴۶ ۱۹۷۹، ۲۶۱-۲۶۳
- ۴۵ ۹، ستمبر ۱۹۷۸، ۴۴۸-۴۴۹
- ۵۵ ۴۳، مارچ ۱۹۷۷، ۱۶۵-۱۶۷
- ۶۵ (۶ جون ۱۹۷۲، ۳۵۹-۳۵۶)
- ۶۳ ۴، اکتوبر ۱۹۷۱، ۲۱۱
- ۴۵ ۶، اپریل ۱۹۶۱، ۳۳۳-۳۳۵
- ۳۳۵،
- ۵۶ ۶، دسمبر ۱۹۷۷، ۴۴۳
- ۴۵ ۷-۸ جولائی اگست ۱۹۷۸، ۳۸۴
- ۴۵ ۸ جولائی اگست ۱۹۷۸، ۳۸۰
- ۴۸ ۴، اپریل ۱۹۸۱، ۲۱۳-۲۱۶
- ۴۸ ۸، اگست ۱۹۸۱، ۵۰
- ۴۶ ۱۱، اکتوبر ۱۹۷۹، ۵۳۶
- ۴۷ ۱۱، نومبر ۱۹۸۰، ۵۷۵-۵۷۶-۵۷۷
- ۸۵ ۴، اپریل ۱۹۸۸، ۴۵۳-۴۵۴
- ۴۸ ۱، جنوری ۱۹۸۱، ۴۴-۴۳
- ۴۳ ۵، مئی ۱۹۷۶، ۲۷۳-۲۷۸
- ۵۸ ۴، اکتوبر ۱۹۶۸، ۲۴۰-۲۴۱
- ۵۹ ۱، جنوری ۱۹۶۹، ۵۱-۵۳
- ۸۶ ۴، اپریل ۱۹۸۹، ۷۳-۷۵
- ۴۵ ۱۱، اکتوبر ۱۹۷۸، ۴۹۳
- ۴۵ مترجم: احمد کسروی: آذری
- ۴۵: "ریچکا: تاریخ ادبیات تاجستان
- مجیب (محمد): انڈین مسلم، اشاعت
- مجیب (محمد): ذاکر حسین، اے بی گرائی (انگریزی)
- ۴۵: "زیر تصنیف
- ۴۵: "ورلڈ ہسٹری، آور ہیرنج (انگریزی)
- ۴۵: "مترجم: آزاد: ہماری آزادی
- محبت الحسن، کشمیر سلاطین کے عہد میں
- مظفر حنفی: نقد ریزے
- نارنگ (گوپی چند) و مظفر حنفی: مرتب،
- وفا حتی کتابیات
- "
- نظر برنی: حچے، ذوق نظر
- صدی تقریبات
- ڈاکٹر مختار احمد انصاری صدی تقاریب
- ۴۵: "سیمینار
- ۴۵: "یادگاری لکچر و نمائش
- ۴۵: "یادگاری ڈاک ٹکٹ رسم اجرا
- انیس صدی کل ہند سپوزیم
- غالب صدی تقاریب، جامعہ پروگرام
- ۴۵: "جامعہ تحفہ برائے کلکتہ یونیورسٹی
- ماکھن لال چتر ویدی صدی تقریب
- محمد علی جوہر صدی تقریبات، تفصیل پروگرام

مہمانان جامعہ

۵۶	۶، دسمبر ۱۹۶۷	۳۳۳-۳۳۳	آغا خاں چہارم (پرنس کریم آغا خاں)
۵۰	۱، جنوری ۱۹۶۳	۵۱	ابوالحسن علی ندوی، تقریر: تاثرات دورہ یورپ
۷۳	۱۱، نومبر ۱۹۷۶	۶۱	کتاب خانہ جامعہ مسجد جامعہ میں
۶۳	۳، ستمبر ۱۹۷۱	۱۵۹	بونسر (شیخ): (شیخ مجیب الرحمن کے بھائی)
۴۶	۸، جون ۱۹۶۲	۴۹۵-۴۹۳	آثر (نواب جعفر علی خاں)
۷۸	۴، اپریل ۱۹۸۱	۴۱۹	احسن علی خاں (پاکستان)
۷۸	۱۲، دسمبر ۱۹۸۱	۵۵	(،)
۸۷	۱۲، دسمبر ۱۹۹۰	۵۶	احمد فراز (پاکستان)
۷۸	۴، اپریل ۱۹۸۱	۴۱۹	اختر جمال (بیگم) (،)
۹۰	۹، ستمبر ۱۹۹۳	۴۸-۴۷	اردو ریفریشر کورس مندوبین، استقبال
۷۰	۲، اگست ۱۹۷۴	۱۰۸-۱۰۷	اسم (محمد) (پاکستان)
۴۶	۷، مئی ۱۹۶۲	۴۳۷	اسم (ویلنڈ کینوٹیل) (امریکہ)
۶۰	۳، ستمبر ۱۹۶۹	۱۶۶	،
۸۵	۴، مارچ ۱۹۸۸	۱۴	،
۸۶	۱، جنوری ۱۹۸۹	۷۵-۷۴	اعجاز احمد (نیویارک یونیورسٹی)
۶۷	۴، اپریل ۱۹۷۳	۲۲۱	عجاز حسین (اردو آباد یونیورسٹی)
۷۸	۱۲، دسمبر ۱۹۸۱	۵۶-۵۵	افتخار عارف (اکیڈمی آف تھرڈ ورلڈ، لندن)
۷۵	۱۰، اکتوبر ۱۹۷۸	۴۹۴-۴۹۳	اکبر علی خاں (قدیم طالب علم جامعہ) تقریر
۸۹	۵، مئی ۱۹۹۲	۶۳-۶۵	الازہر یونیورسٹی وفد
۷۲	۶، دسمبر ۱۹۷۵	۳۲۸	الازہر یونیورسٹی شیخ الجامعہ، عبدالحمید محمود
۷۳	۲، فروری ۱۹۷۶	۱۰۷-۱۰۷	امیر خسرو سیمینار مندوبین
۷۴	۵، مئی ۱۹۷۷	۲۷۴	انتظار حسین (پاکستان)

- ۸۸ ۱۲ دسمبر ۱۹۹۱ ۶۸-۷۰
- ۸۹ ۳ اپریل ۱۹۹۲ ۶۲
- ۸۶ ۳ مارچ ۱۹۸۹ ۸۵-۹۳
- ۷۳ ۱۱ نومبر ۱۹۷۶ ۶۰
- ۸۹ ۱ جنوری ۱۹۹۲ ۳۸
- ۸۹ ۱ جنوری ۱۹۹۲ ۴۶-۴۷
- ۷۳ ۲ فروری ۱۹۷۶ ۱۰۸-۱۰۹
- ۴۶ ۷ مئی ۱۹۶۲ ۳۳
- ۴۵ ۵ مارچ ۱۹۶۱ ۲۷۹-۲۸۰
- ۷۸ ۳ اپریل ۱۹۹۱ ۶۱
- ۸۹ ۱۹۹۲ ۵۸-۵۹
- ۸۶ ۳ مارچ ۱۹۸۹ ۹۳-۹۴
- ۵۶ ۶ دسمبر ۱۹۶۷ ۲۵۷-۲۵۸
- ۵۹ ۵ مئی ۱۹۶۹ ۳۵۸
- ۷۷ ۳ مارچ ۱۹۸۰ ۱۸۲
- ۸۸ ۲ فروری ۱۹۹۱ ۳۶-۳۵
- ۴۶ ۷ مئی ۱۹۶۲ ۳۳
- ۵۴ ۵ نومبر ۱۹۶۶ ۲۸۰
- ۸۷ ۱۲ دسمبر ۱۹۹۰ ۵۶
- ۷۲ ۵ مئی ۱۹۷۷ ۲۷۳
- ۷۶ ۲ جنوری ۱۹۷۹ ۱۰۳-۱۰۴
- ۷۶ ۱۰ جنوری ۱۹۷۹ ۱۰۴-۱۰۵
- ۷۹ ۲ فروری ۱۹۸۲ ۸
- " (۱۱)
- انصاری (حیات اللہ)
- انور سدید (پاکستان)
- ایاد امین مدنی (سعودی اخبار نویس)
- ایپاکوٹ (اُسٹریا)
- ایرانی پارلیمانی وفد
- ایرانی ادیب، خانم بتول سعیدی
- ایرانی وزیر تعلیم و بہرین تعلیم
- پاکستان وزیر تعلیم (حبیب الرحمن)
- پرے (بروس آر) (کیلی فورنیا یونیورسٹی)
- تاباں (غلام ربانی)
- تھارنر (ایلیس) (انگلستان)
- حارث (معین الدین) (قدیم طالب علم جامعہ)
- " "
- حق (شان الحق) (پاکستان)
- " "
- رائفس (رچرڈ ایچ) (وسکان یونیورسٹی)
- رانا جنگ بہادر (قدیم طالب علم جامعہ)
- رضوی (وقار) (پاکستان)
- ریاض مجید (۱۱)
- سعودی عرب ڈپٹی فسطح امور (عبد اللہ یونس)
- سیدان سردارانی، زاک آری بیکر (یوگوسلاویہ)
- سلمان علی (پاکستان)

- سند رلال (پنڈت)، تقریر جلسہ سیرت
۴۹ ۶، دسمبر ۱۹۹۳ ۳۳۳-۳۳۶
- شام، وفد زیر قیادت وزیر اوقاف عبدالستار سید
۷۶ ۱-۲ جنوری۔ فروری ۱۹۷۹ ۴
- شاجین (ولی عالم) (کنڈا اردو اخبار نویس)
۸۸ ۴، اپریل ۱۹۹۱ ۳۶-۳۷
- شجاع خاور
۸۷ ۱۲، دسمبر ۱۹۹۰ ۵۶
- شرکت بولو (انقرہ یونیورسٹی)
۷۳ ۲، فروری ۱۹۷۶ ۱۰۷-۱۰۸
- شہاب الدین دسنوی
۵۹ ۵، مئی ۱۹۶۹ ۳۵۸
- شیخ (منیر احمد) (پاکستان)
۷۸ ۱۲، دسمبر ۱۹۸۱ ۵۵
- صباح الدین عبدالرحمن (دارالمصنفین)
۵۰ ۸، اگست ۱۹۶۳ ۳۴۷
- صدیقی (ابواللیث) (پاکستان)
۷۶ ۲۰۱۔ جنوری فروری ۱۹۷۹ ۷
- صلاح الدین پرویز
۷۶ ۹، ستمبر ۱۹۷۹ ۳۷۹-۳۸۰، ۴۵۳
- طفیل ہوشیار پوری (پاکستان)
۷۸ ۹، ستمبر ۱۹۸۱ ۵۳
- عادل منصوری (احمد آباد)
۷۳ ۱۱، نومبر ۱۹۷۶ ۶۱۰
- عبد اللہ (شیخ محمد)
۵۰ ۵، مئی ۱۹۶۳ ۲۸۰-۲۸۱
- عبدالماجد دریا آبادی
۴۹ ۳، ستمبر ۱۹۶۳ ۱۶۱
- عطیہ خلیل عرب (پاکستان)
۷۸ ۴، اپریل ۱۹۸۱ ۲۱۷-۲۱۸
- علوی (محمد) (احمد آباد)
۷۳ ۱۲، دسمبر ۱۹۷۶ ۶۷۲
- فرمان فتحپوری (پاکستان)
۷۷ ۳، مارچ ۱۹۸۰ ۱۸۳
- کاظمی (منظر) (پاکستان)
۹۰ ۹، ستمبر ۱۹۹۳ ۳۶-۳۸
- کویت ون عہد وزیر اعظم (شیخ احمد) (۵۰ ۱۰، دسمبر ۱۹۶۳ ۶۲)
- گاندھی (راج موہن) تقریر، یوم تاسیس
۷۷ ۱۲، دسمبر ۱۹۹۰ ۳۸-۳۱
- لطف الرحمن (پاکستان)
۹۰ ۹، ستمبر ۱۹۹۳ ۳۶-۳۷
- لوپیز (سلواڈور پی) (شیخ الجامعہ ملی پان یونیورسٹی) ۶۵ ۱ جون ۱۹۷۲ ۵۱
- عزالدین ابراہیم، مشیر ثقافت، متحدہ عرب امارات ۷۶ ۶، دسمبر ۱۹۷۵ ۲۲۸

۸۹	۱ جنوری ۱۹۹۲	۳۸	ماجدہ نسرین کٹونا (ہنگری)
۷۸	۹ ستمبر ۱۹۸۱	۵۶	محسن احسان (پاکستان)
۷۸	۹ ستمبر ۱۹۸۱	۵۶	محمود سعیدی (اردو اکادمی، دہلی)
۵۰	۸ اگست ۱۹۶۳	۴۴	معین الدین ندوی (مدیر معارف)
۵۹	۵ مئی ۱۹۶۹	۳۵۸-۳۵۷	" "
۶۳	۳ ستمبر ۱۹۷۱	۱۵۹-۱۵۱	مودود احمد (بنگلہ دیش)
۷۸	۱۲ دسمبر ۱۹۸۱	۵۵	ممتاز حسین (پاکستان)
۷۴	۵ مئی ۱۹۷۷	۲۷۴	منیر حسین (")
۷۹	۲ فروری ۱۹۸۲	۸	نور حسین (برگنڈیر) (پاکستان)
۸۶	۳ مارچ ۱۹۸۹	۸۳-۸۵	وزیر غا (پاکستان)
۵	۵ مئی ۱۹۷۹	۲۶۱-۲۶۰	یوسف مقریف (لیبی سفیر متعینہ ہندوستان)
			یوم تاسیس جامعہ تقریبات
۶	۱۱ نومبر ۱۹۲۳	۵۵۶-۵۵۵	یوم تاسیس تقریبات (تقریر مولانا محمد علی)
"	"	"	" (تقریر، حکیم اجمل خاں و ڈاکٹر انصاری) ۷ ۳ اکتوبر ۱۹۲۶ ۳۱۰-۳۰۲
"	"	"	" ۷ ۵ نومبر ۱۹۲۶ ۳۹۵
"	"	"	" ۱۰ ۵ مئی ۱۹۲۸ ۷۷
"	"	"	" (شرکاء، ناویہ، اچیت رائے، اینی بسنٹ، آزاد) ۶ ۱۱ دسمبر ۱۹۲۸ ۷۸-۷۹
"	"	"	" تقریر: شیخ الجامعہ ذاکر حسین ۱۳ ۶ دسمبر ۱۹۲۹ ۳۸۳-۳۸۴
"	"	"	" اعلان انعقاد ۱۷ ۳ ستمبر ۱۹۳۱ ۲۳۰
"	"	"	" (ڈرامہ: کھیتی) جرمانوس قبول اسد م ۱۷ ۵ نومبر ۱۹۳۱ ۴۲۱، ۴۲۳، ۴۲۴
"	"	"	" مجوزہ پروگرام ۱۹ ۳ ستمبر ۱۹۳۲ ۲۷۶-۲۷۵
"	"	"	" مشعرہ، (جبر، حسرت، ہفتی، تاقب، وغیرہ) ۱۹ ۳ اکتوبر ۱۹۳۲ ۲۶۸-۲۶۷
"	"	"	" اعلان پروگرام ۲۱ ۵ نومبر ۱۹۳۳ ۴۸۲

- "، مشاعرہ، جلسہ خواتین، تقریر بیگم آصف علی ۲۱، ۶، ۱۹۳۳، ۵۷۹-۵۸۰
- "، تبدیلی تاریخ، اعلان ۲۳، ۱، ۵، ۹۳، ۸۹، ۹۰
- "، تقاریر: ڈاکٹر انصاری، خالدہ ادیب خانم،
ڈاکٹر ڈاکر حسین، ۲۳، ۲ فروری ۱۹۳۵، ۱۸۹-۱۹۲
- جلسہ خواتین: بیگم محمد علی، روفی، یزدی شریب
- "، رپورٹ (تقریر شیخ الجامعہ بدینیس، پورہ وغیرہ) ۲۶، ۲، ۱۹۶۱، ۵-۱۲
- "، (ڈاکٹر کرن گلہ مہمان خصوصی) ۹۹، ۵، نومبر ۱۹۶۳، ۲۷۹-۲۸۰
- "، (نمائش، مباحثہ، مشاعرہ، غزل، پورہ) ۹۹، ۲، ۱۹۶۳، ۳۳۶
- "، (تقریر رانا جنگ بہادر) (قدیم طب علم) ۵۶، ۵، ۱۹۶۶، ۲۸۰
- "، (تقریر معین الدین حارث) (قدیم طب علم) ۵۶، ۶، ۱۹۶۷، ۳۳۵، ۳۳۶
- "، تقریر شیخ الجامعہ محمد مجیب ۶۶، ۵، ۱۹۷۷، ۲۷۲-۲۷۳
- "، (تقریر یوسف حسین خاں) (قدیم طب علم) ۲۷۲-۲۷۳، ۱۹۷۷، ۲۷۲-۲۷۳
- "، (تقریر قائم، تقریر شیخ الجامعہ خاں) ۳۷، ۱۰، ۱۹۷۷، ۲۷۷-۲۷۸
- "، ۳۷، ۱۱، نومبر ۱۹۷۷، ۵۶۶-۵۶۷
- "، (تقریر خضیا، جس فرائی مہمان، ۵۷، ۱۱، ۱۹۷۷، ۵۶۸
- "، ۵۷، ۱۱، ۱۹۷۷، ۵۶۸-۵۶۹
- "، (تقریر میلہ، بیت، رزی، قاتلی من مہمان، ۵۷، ۱۲، ۱۹۷۷، ۵۶۸-۵۶۹
- "، ۵۷، ۱۲، نومبر دسمبر ۱۹۷۷، ۵۶۸-۵۶۹
- "، (مضمون محمد عرفان) ۸۱، ۱۲، ۱۹۷۷، ۳۸-۳۹
- "، ۸۰، ۱۲، ۱۹۷۷، ۳۸-۳۹
- "، (تقریر: شیخ الجامعہ علی اشرف) ۸۲، ۱۲، ۱۹۷۷، ۵۷۷-۵۷۸
- "، (مشیر اتق، ۱۱، ۱۹۷۷، ۵۷۷-۵۷۸
- "، یونیورسٹی، مہمان خصوصی) ۸۵، ۱۲، ۱۹۷۷، ۵۷۷-۵۷۸

- "، " ۸۶، ۱۲ دسمبر ۱۹۸۹ ۱۳۳
- "، " (تقریر: شیخ الجامعہ ظہور قاسم، راج موبن گاندھی) ۸۶، ۱۲۰، ۱۹۹۰ ۳۳-۳۱
- "، " (صدر جلسہ امیر جامعہ ایم ایچ برنی
- تقریر شیخ الجامعہ مجیب رضوی) ۸۸، ۱۲ دسمبر ۱۹۹۱ ۳۸-۳۶
- "، " (تقریر شیخ الجامعہ بشیر الدین احمد
- تمثیلی مشعر، مہمان خصوصی مسعود حسین خان) ۸۹، ۱۲ دسمبر ۱۹۹۲ ۵۰-۵۸
- "، " (صدر جلسہ امیر جامعہ ایم ایچ برنی
- تقریر قائم مقام شیخ الجامعہ ایس پی روہیلا
- نمایش جامعہ منزل بہ منزل) ۹، ۱۲ دسمبر ۱۹۹۳ ۵۸-۶۳

یوم تاسیس جشن سیمیں

- تقریر ذرا حسین، "پچیس برس گزر گئے" ۴۲، ۵ نومبر دسمبر ۱۹۳۶ ۵-۸
- تقریر شیخ جامعہ جشن سیمیں (اشاعت ثانی) ۶۲، ۵ نومبر ۱۹۷۰ ۵۳-۷۱
- تقریر ذرا حسین، جامعہ والوں سے
- جشن چہل سالہ

- یوم تاسیس و جشن چہل سالہ تقریبات، تجویز ۴۵، ۱ نومبر ۱۹۶۰ ۵۹-۶۳
- "، " (صدر جلسہ کے ایل شریانی، تقریر محمد مجیب) ۴۵، ۲ دسمبر ۱۹۶۰ ۵۹-۶۳
- "، " (صدر جلسہ راجندر پرشاد، تقریر محمد مجیب ۴۵، ۳ جنوری ۱۹۶۱ ۱۵۸-۱۶۶
- "، " (تقریر محمد مجیب ۴۵، ۴ فروری ۱۹۶۱ ۱۸۳-۱۸۹

جشن زریں

- یوم تاسیس و جشن زریں تقریبات (تجویز) ۶۲، ۴ اکتوبر ۱۹۷۰ ۱۷۳-۱۷۶
- "، " (تقریر محمد مجیب) ۶۲، ۵ نومبر ۱۹۷۰ ۷۲-۷۸
- "، " (سیمینار، نرنش، اجرائے ڈاک ٹکٹ) ۶۳، ۱ جنوری ۱۹۷۱ ۳۳-۵۶

یوم شہداں

(بیادگانہ گی جی اور دیگر مجاہدین)

"تقریر کوئی چند مار تک"

۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰

۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰

۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰

" (شواہد و ثبوت، کتاب ۱ - ۵)

تقریر جلی (جامعی اصحاب)

آراء (محمد علی) (استاد جامعہ دینیاتی رکن جامعہ)

۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰

ابو حسن (حافظ) (کتاب رکن جامعہ)

۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰

۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰

(سید) (سید) (سید) (سید) (سید)

۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰

سید (محمد) (محمد) (محمد) (محمد) (محمد)

۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰

رضوی (غفران حسین) (سابق استاد جامعہ)

۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰

نور محمدی (رکن جامعہ)

۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰

سمیع الدین (طالب علم جامعہ)

۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰

سید (آراء) (استاد جامعہ)

۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰

شعیب خاں (کارکن جامعہ)

۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰

عابد حسین (سابق استاد جامعہ دینیاتی رکن جامعہ)

۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰

عبدلہ (سابق استاد جامعہ)

۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰

فیاض حسین (سابق استاد جامعہ دینیاتی رکن جامعہ)

۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰

قدوسی (سابق استاد جامعہ)

مجیب (محمد) (سابق شیخ الجامعہ و حیاتی رکن جامعہ)

۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰

تقریر پیر محمدی (سابق استاد جامعہ)

۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰ ۳۰۰

تقریر جلی و قرار دادیں

، "خارج عقیدت اخبار و رسائل وغیرہ

مرتبہ مسیح الحسن

تقریری جلسے (بیرون جامعہ اصحاب)

۸۲، ۳ مارچ ۱۹۸۵ ۲۳-۳۲

اختر (جائزہ) (شاعر)

۴۳، ۹ ستمبر ۱۹۷۶ ۴۹۸-۴۹۹

انس (یوسف حسین) (سعودی سفیر متعینہ ہند)

۷۰، ۲ اگست ۱۹۷۴ ۱۱۰-۱۱۲

بخاری عطاء اللہ شاہ، (سیاسی و مذہبی رہنما)

۴۵، ۱۱ ستمبر ۱۹۶۱ ۶۱۶

بیک (مرزا محمود) (سابق پرنسپل دلی کالج)

۷۳، ۱ جنوری ۱۹۷۶ ۵۱، ۵۶

ثروت سلطان (سابق پرنسپل شبلی نیشنل کالج)

۸۳، ۲ فروری ۱۹۸۶ ۵۱-۵۳

جوش ملیحانی (لمحورام) (اردو شاعر)

۷۳، ۲ فروری ۱۹۷۶ ۱۱۲

جے پرکاش نرائین (سیاسی رہنما)

۷۶، ۹ ستمبر ۱۹۷۹ ۴۷۷-۴۷۸

حفظ الرحمن سیوہاروی (ناظم جمیعت العلماء ہند)

۷۷، ۳ ستمبر ۱۹۶۲ ۱۶۵-۱۶۶

در (پریم ناتھ) (شاعر)

۷۳، ۱۱ نومبر ۱۹۷۶ ۶۱۲-۶۱۳

راجندر پرشاد (سابق صدر جمہوریہ ہند)

۸۸، ۴ اپریل ۱۹۶۳ ۲۳۱-۲۳۲

راہی (معصوم رضا) (ہندی ادیب)

۸۹، ۴ اپریل ۱۹۹۲ ۵۹-۶۰

صالحہ عابد حسین ادیبہ و اہلیہ ڈاکٹر عابد حسین)

۸۵، ۳ مارچ ۱۹۸۸ ۱۴

صدیقی (رشید احمد) (ادیب)

۷۳، ۲ فروری ۱۹۷۷ ۱۰۳-۱۱۲

عبدالباقی جاسمی (تدویم طالب علم و صحافی)

۸۸، ۴ اپریل ۱۹۹۱ ۴۸-۵۱

عبدالحق (بابائے اردو)

۴۵، ۱۱ ستمبر ۱۹۶۱ ۶۱۵-۶۱۶

عبدالعلیم محمود (شیخ الازہر، مصر)

۷۵، ۱۱ نومبر ۱۹۷۸ ۵۳۹-۵۵۱

عبدالعظیم جاسمی

(سابق شیخ الجامعہ علی گڑھ مسلم یونیورسٹی)

۷۳، ۳ مارچ ۱۹۷۶ ۱۶۶-۱۶۸

عبدالمجید ریاباوی (سحافی)

۷۳، ۲ فروری ۱۹۷۷ ۹۸-۱۰۳

عبدالمجید ندوی (استاد جامعہ الرشاد)

۸۸، ۶ جون ۱۹۹۱ ۷۸

خادم السیدین (خواجہ) (پری جبر)

101 14-250.03.2 21

نظر الدین علی احمد (صدر، جمہوریہ ہند)

تقریباً چار سو سو تین سال

١١٠ - ١٢٠ ١٣٠ - ١٤٠ ١٥٠ - ١٦٠ ١٧٠ - ١٨٠ ١٩٠ - ٢٠٠

کرشن چندر (معروف باب)

1994-1995

کاندھکی (راجپوت) (مفتی محمد رفیع)

1941, 1942, 1943

گاندھی (گمنام) (ساتھ وہی ہوتا ہے)

90 1929 2 10

محمد ثونی (سابق ہیڈ ماسٹر یونیورسٹی مدرسہ کبیرہ) ۱۹۷۰ء تا ۱۹۷۲ء ۲۲۶

PPH-PPH 10-0 5 5 5

مردمانی (برادری) (مردمانی)

[illegible]

شعبہ (جواب اول) (۱۰۰)

290 2-4 (41) 2 2

نیاز حیدر (شاعر)

AT 1443, LT A:

وقار عظیم (ایب و ت)

[▼](#)
[▲](#)
[↺](#)
[↻](#)

اشاریہ

افسانے، انشائیے، ڈرامے، کہانیاں

نمبر شمار	تخلیق کار کا نام	عنوان	جلد شمار شمار صفحہ	سال	صفحات
۱	آسکر و امیلڈ	شاہزادہ دلشاد ترجمہ اشفاق حسین	۱۹ ۶	دسمبر ۱۹۳۲	۵۰۰-۳۸۹
۲	آصف مجیب	آخری رشتہ	۳۲ ۱	جنوری ۱۹۳۷	۳۳-۲۶
			۳۳ ۲	فروری ۱۹۳۷	۳۱-۲۷
۳	"	اتواری	۵۳ ۵	نومبر ۱۹۶۵	۲۷۸-۲۶۵
۴	"	تاؤ	۵۹ ۵	مئی ۱۹۶۹	۳۷۰-۳۵۶
۵	"	دوپیہ	۳۵ ۸	جون ۱۹۶۱	۳۳۳-۳۲۷
۶	"	میم صاحب	۵۰ ۱۴	دسمبر ۱۹۶۳	۶۷۷-۶۷۵
۷	"	نقش ناقص	۳۹ ۳	ستمبر ۱۹۶۳	۱۵۸-۱۴۶
۸	حضرت آوارہ (فرضی نام)	تنگہ شریف	۸۲ ۱۰	اکتوبر ۱۹۸۵	۴۶-۴۳
	یعنی آلہا				
۹	"	خاں صاحب	۹۰ ۷	جولائی ۱۹۹۳	۳۸-۳۶
۱۰	"	دیکھی سنی	۸۷ ۸	اگست ۱۹۹۰	۳۹-۳۶
۱۱	"	کوا چلا جس کی چال	۸۶ ۳	مارچ ۱۹۸۹	۵۳-۴۸
۱۲	احسان الحق	بند کمرے	۵۳ ۴	اپریل ۱۹۶۶	۲۲۳-۲۱۸

۵۳۵-۵۳۲ ۱۹۳۶	جون	۶	۲۶	ابائیل	۱۳ احمد عباس (خواب)
۲۹۱-۲۷۳ ۱۹۳۸	مارچ	۳	۲۹	حیات نو: انقلاب روس کا ایک پس منظر	۱۴ اختر (شیر محمد)
۳۶۵-۳۳۷ ۱۹۲۹	جون	۶	۱۳	انبار کی فتح ترجمہ: اسرائیل احمد	۱۵ اسیراؤ (میلیڈ)
۳۶۶-۳۵۰ ۱۹۲۶	دسمبر	۶	۷	عاشقی اور نان نفقہ	۱۶ اسٹیرک (اسٹ)
۲۶۳-۲۵۷ ۱۹۶۵	مئی	۵	۵۱	ڈو بتا سورج بڑھتے سائے	۱۷ اقبال (تیم)
۵۰-۴۳ ۱۹۷۰	جنوری	۱	۶۱	خوشبوؤں کے درختے	۱۸ امید (علی عباس)
۳۲۲-۳۱۵ ۱۹۷۱	جون	۶	۶۳	لکھوں کی شام	۱۹ "
۳۳۹-۳۳۲ ۱۹۳۵	مئی	۵	۲۳	ہامیرے بچوں کی قسمت	۲۰ انصاری (اختر)
۲۷۳-۲۷۱ ۱۹۳۶	مارچ	۳	۲۶	اسکول	۲۱ "
۲۷۳-۲۷۰ ۱۹۷۱	مئی	۵	۶۳	ایک شخص	۲۲ "
۱۵۶-۱۵۴ ۱۹۳۶	فروری	۲	۲۶	بڑھیا	۲۳ "
۱۰۹-۹۶ ۱۹۷۰	اگست	۲	۶۲	بہرہ پیا ایک ریڈیائی تمثیل	۲۴ "
۷۵۳-۷۵۱ ۱۹۳۶	"	۲	۲۷	خونی	۲۵ "
۳۲۰-۳۱۶ ۱۹۷۰	جون	۶	۶۱	غیر مرئی مہمان	۲۶ "
۱۳۲-۱۳۰ ۱۹۳۰	فروری	۲	۳۳	کسی کی کہانی چاند کی زبانی	۲۷ "
۱۰۲۲-۱۰۱۸ ۱۹۳۵	دسمبر	۱۲	۲۵	نازو	۲۸ "
۹۵۳-۹۵۱ ۱۹۳۶	نومبر	۵	۲۷	نخا بھکاری	۲۹ "
۱۷۶-۱۳۹ ۱۹۷۰	مارچ	۳	۶۱	یک نہ شد دوشد	۳۰ "
۹۳۶-۹۲۱ ۱۹۳۵	نومبر	۱۱	۲۵	ادا یا قضا	۳۱ انصاری (حیات اللہ)
۶۳۳-۶۲۳ ۱۹۳۶	جولائی	۱	۲۷	انوکھی مصیبت	۳۲ "
۳۰۸-۳۰۱ ۱۹۳۰	اکتوبر	۳	۱۵	بڑا سا دھواں	۳۳ "
۳۷۹-۳۷۰ ۱۹۳۳	دسمبر	۳	۱	بے خودی	۳۴ رو
۵۰-۴۶ ۱۹۳۱	جولائی	۱	۱۷	بیوقوف	۳۵ "
۱۶۳-۱۳۱ ۱۹۳۷	فروری	۲	۲۵	پاٹ ریڈیو ڈرامہ	۳۶ "

۸۱۸-۸۰۷ ۱۹۳۰	اکتوبر	۱۰	۳۳	آدم بیڈ	۳۷	الیٹ (جارج)
				ترجمہ و تفسیر: نور الحسن ہاشمی		
۹۷-۷۹ ۱۹۳۱	اگست	۲	۳۵	اقبال غنائی تمثیل	۳۸	باقی (عبدالقیوم خاں)
۱۶۹-۱۵۷ ۱۹۳۱	ستمبر	۳	۳۵	" "	۳۹	" "
۵۹-۳۵ ۱۹۳۱	جنوری	۱	۳۳	کسان	۴۰	" "
۶۲۵-۶۰۸ ۱۹۳۰	اگست	۸	۳۳	گراف ایسی بنکوم ڈرامہ	"	"
۲۶۲-۲۵۹ ۱۹۳۲	مارچ	۳	۱۸	بد چلن بیوی	۴۱	" "
۷۴-۵۷ ۱۹۳۰	جنوری	۱	۱۴	ریل کی سڑک اور قبرستان	۴۲	بیارنسن
				ترجمہ: اسرائیل احمد خاں		
۱۳۵-۱۳۹ "	فروری	۲	۱۴	" "	A	"
۵۸۳-۵۷۸ ۱۹۶۱	ستمبر	۱۱	۳۵	ادبی مقالہ	۴۳	بیک (محمود) میرزا
۱۹۸-۱۹۳ ۱۹۶۲	اکتوبر	۴	۳۷	لال ٹوپی	۴۴	"
۱۰۱-۹۶ ۱۹۶۷	فروری	۲	۵۵	ایک چشمہ چار آنکھیں	۴۵	پانٹک (رادھے شیام)
۶۶-۵۳ ۱۹۳۵	جولائی	۱	۲۴	سوانح	۴۶	پریم چند
۵۰-۳۷ ۱۹۳۷	"	۱	۲۸	شکوہ شکایت	۴۷	"
۹۹۶-۹۸۸ ۱۹۳۵	دسمبر	۱۲	۲۵	کفن	۴۸	"
۱۷۸-۱۶۹ "	فروری	۲	۲۳	معصوم بچہ	۴۹	"
۶۴-۵۸ ۱۹۲۸	اپریل	۴	۱۰	بھیک: دو دستند، مزدور، بڑھیا	۵۰	ترجمین یو
				بڈھا		
۷۱-۶۰ "	فروری	۲	"	انجام بخیر، ترجمہ محمد اسلم خاں	۵۱	سٹالٹس (لیو)
۶۷-۶۲ "	فروری	۵	"	تین سوال	۵۲	"
۲۲۰-۲۱۳ ۱۹۳۳	ستمبر	۴	۱	حیات انسانی کا تضاد	۵۳	"
				ترجمہ: لطیف الدین احمد		
۶۱۶-۶۱۱ ۱۹۳۶	جولائی	۱	۲۷	خوش گپ	۵۴	" "
				ترجمہ و تفسیر: عبداللطیف اعظمی		
۶۴-۴۹ ۱۹۲۷	جولائی	۱	۹	دو گز زمین	۵۵	" "

۵۶	گناسائے (یو)	محنت و موت اور علالت	۱۲	۱	جنوری	۱۹۲۹	۶۳-۶۷
		ترجمہ محمد اسلم خاں					
۵۷	نو پ (ایٹورناتھ) مترجم	اوتالی ایک جاپانی قصہ	۱۶	۶	جون	۱۹۳۱	۳۲۳-۳۲۷
۵۸	نیگور (رابندر ناتھ)	انکار پریشاں، ترجمہ تمنا کی	۲۳	۴	اپریل	۱۹۳۵	۳۵۰-۳۵۴
۵۹	"	اور پھر کیا	۱۱	۲	اگست	۱۹۳۸	۳۵-۴۳
۶۰	"	ماہو	۱	۴	دسمبر	۱۹۳۲	۳۴۷-۳۵۳
۶۱	"	واپسی، ترجمہ محمد ادریس	۴۵	۹	جولائی	۱۹۶۱	۳۸۳-۳۹۰
۶۲	بیانی	ایک دن	۳۲	۱	جولائی	۱۹۳۶	۳۳-۳۶
۶۳	"	دردن سینہ و درد دل	۴۱	۷	اپریل	"	۲۰-۲۶
۶۴	"	غصی کا احساس	۴۴	۱	جنوری	۱۹۴۷	۳۵
۶۵	"	موت کب آئے گی	۴۲	۴	اکتوبر	۱۹۳۶	۴۱-۴۹
۶۶	سپے خوف (آ-پے)	اندھیری رات	۱۷	۶	دسمبر	۱۹۳۱	۴۹۷-۵۰۳
		ترجمہ وہاب الدین					
۶۷	"	الو کھا سبق، ترجمہ عبدالغفور	۴۰	۳	دسمبر	۱۹۳۲	۲۹-۳۴
۶۸	"	پتا اپنا دکھرا کسے سناؤں؟	۱۸	۵	مئی	۱۹۳۲	۳۶۱-۳۶۸
		ترجمہ منظور حسین					
۶۹	"	خفقان، ترجمہ وہاب الدین	۱۶	۲	فروری	۱۹۳۱	۱۳۵-۱۵۱
۷۰	"	شادی کا پیغام، ترجمہ محمد مجیب	۹	۲	اگست	۱۹۴۷	۱۳۷-۱۴۷
۷۱	"	آئیون سٹوڈی ایج	۹	۶	دسمبر	"	۳۹-۵۵
		ترجمہ محمد اسلم خاں					
۷۲	"	انتقام، ترجمہ نصیر احمد	۲۱	۱	جولائی	۱۹۳۳	۳۸-۵۴
۷۳	"	بد معاش	۶	۵	مئی	۱۹۲۶	۳۳۶-۳۴۴
۷۴	"	لمبی کے بچے	۱۰	۳	مارچ	۱۹۲۸	۴۱-۴۸
		ترجمہ جلیل قدوائی					
۷۵	"	پاشا، ترجمہ منظور حسین	۷	۵	نومبر	۱۹۲۶	۳۸۵-۳۹۱
۷۶	"	دکڑا، ترجمہ اشفاق حسین	۱	۴	دسمبر	۱۹۳۳	۳۸۰-۳۸۸

۴۹۲-۴۸۷ ۱۹۳۰	نومبر	۵	۱۵	دعوت	۷۷	سچے خوف (آ-پے)
				ترجمہ محمد مجیب		
۴۲۵-۴۱۸ ۱۹۲۶	جون	۶	۶	سربراہ، ترجمہ منظور حسین	۷۸	"
۴۶۴-۴۵۴ ۱۹۳۲	اپریل	۴	۱۸	غربت، " "	۷۹	"
۶۵-۴۹ ۱۹۲۸	جولائی	۱	۱۱	ماموں جان	۸۰	"
				زبیر جلیل قدوائی		
۶۷-۴۹ "	اگست	۲	۱۱	" "	۸۱	"
۹۰-۷۴ "	۵-۳ ستمبر-نومبر	۵-۳	۱۱	" "	۸۲	"
۶۴-۴۹ ۱۹۲۹	جنوری	۱	۱۴	" "	۸۳	"
۴۵۹-۴۵۳ ۱۹۳۱	مارچ	۳	۱۶	مقرر، ترجمہ دہان احمدین	۸۴	"
۴۱۵-۴۰۹ ۱۹۳۱	مئی	۵	۳۴	استانی	۸۵	حامد حسین
۱۴۰-۱۳۰ ۱۹۳۲	اگست	۵	۱۹	بدوی انصاف	۸۶	حسینی (ابو حمزہ)
۷۴-۶۶ ۱۹۳۳	"	۲	۳۹	جذباتی	۸۷	حسینی (علی عباس)
۱۴۰-۱۳۲ "	ستمبر	۳	"	دل بہلاوا	۸۸	"
۷۴-۷۲ ۱۹۳۱	جنوری	۱	۳۴	نقل	۸۹	"
۱۰۵۴-۱۰۴۰ ۱۹۳۵	دسمبر	۱۲	۲۵	کنز و پرچہ	۹۰	حیات اللہ (محمد)
۴۵۴-۴۵۰ ۱۹۳۳	مئی	۵	۴۰	رقابت	۹۱	ذیل احمد
۲۴-۹ ۱۹۲۸	جولائی	۱	"	انتخاب اور پالی	۹۲	دست خیمین
				ترجمہ محمد مجیب		
۴۸۵-۴۷۵ ۱۹۲۴	دسمبر	۶	۲	جشن نوروز اور ایک محفل مرثی	۹۳	"
				" "		
۱۴۸-۱۴۴ ۱۹۲۷	فروری	۲	۸	کنیڈیا کا انجام	۹۴	ڈی نیوزیو (گبریل)
				ترجمہ اسرائیل احمد		
۴۴۱-۴۴۱ "	مارچ	۳	۸	" "	۹۵	" "
۲۵-۲۴ ۱۹۸۴	(تقریباً)	۱۰	۸۱	ہم وہاں ہیں جہاں	۹۶	ڈاکٹر (محمد)
۴۸۴-۴۸۰ ۱۹۳۶	مارچ	۳	۲۶	موزہ	۹۷	ڈاکٹر حسین

جلد پنجم	۵۴۰	اشاریہ رسالہ جامعہ
۶۲-۵۹ ۱۹۲۸ " ۳ ۱۰	مسودہ قانون اردو شاعری، ۱۹۲۸	۹۸ رپورٹر (فرضی نام)
۳۲-۳۰ ۱۹۶۷ جنوری ۱ ۵۵	قطب مینار	۹۹ رضیہ سجاد ظہیر
۸۵۱-۸۳۰ ۱۹۳۵ اکتوبر ۱۰ ۲۵	روح مسحور	۱۰۰ رولان (رومان)
	ترجمہ: غلام السیدین	
۹۵-۸۹ ۱۹۶۲ اگست ۲ ۴۷	مہدوت	۱۰۱ رہبر (بیس راج)
۳۸۰-۳۶۳ ۱۹۲۹ دسمبر ۶ ۱۳	بنیادی اصلاح	۱۰۲ روزنیہ (انغم)
۳۰۴-۳۰۰ " اپریل ۴ ۱۲	دلاری	۱۰۳ سجاد ظہیر
۲۲۰-۲۱۳ ۱۹۳۰ مارچ ۳ ۱۴	گرمیوں کی ایک رات	۱۰۴ " "
۱۲۸-۱۲۴ ۱۹۶۶ ستمبر ۳ ۵۴	ایک خط	۱۰۵ سلام پھلی شہری
۲۸-۲۳ ۱۹۳۵ جنوری ۴ ۴۰	شاعر زدہ: ایک طنز	۱۰۶ سلیمان اریب
۵۴-۴۷ ۱۹۳۵ جون (۹) ۴	یہ احباب	۱۰۷ " "
۳۴۶-۳۲۴ ۱۹۳۳ اپریل (۴) ۲۰	شاعر عظیم	۱۰۸ سندر لینڈ (بے-ٹی)
۳۲-۲۶ ۱۹۹۰ مارچ (۳) ۸۷	دلچسپ ملاقات	۱۰۹ سوادیا (دکیر)
۵۲۶-۵۰۵ ۱۹۲۶ جولائی (۱) ۷	گوری لٹاں،	۱۱۰ سولوٹب (تھیوڈور)
	ترجمہ: منظور حسین	
۲۰۸-۱۹۷ ۱۹۷۴ اپریل (۴) ۶۹	نوربانو	۱۱۱ سین گیت (اصحیحہ کار)
	ترجمہ: پشپا جین	
۳۷-۲۸ ۱۹۷۳ جولائی (۱) ۶۸	دانش منقش	۱۱۲ سچو رتھ (آرام)
	ترجمہ: مرغوب عابدی	
۸۹۲-۸۸۸ ۱۹۳۰ نومبر ۱۱ ۴۳	جادوگرنی	۱۱۳ سید (جری احمد)
۳۹۰-۳۸۲ " جون ۶ ۴۳	دوکسان	۱۱۴ " "
۳۸۵-۳۸۳ ۱۹۲۶ جولائی ۱ ۷	سینورا کیا را	۱۱۵ —
۳۸۹-۳۷۹ ۱۹۴۱ جون ۶ ۴۳	بھید	۱۱۶ شا (برٹارڈ)
	ترجمہ: نور الحسن ہاشمی	
۶۹-۴۷ " جولائی ۱ ۳۵	"	۱۱۷ " "
۱۴۷-۱۴۲ " اگست ۲ ۳۵	"	۱۱۸ " "

۱۱۹	شا (برنارڈ)	مہید	۲۵	۴	ستمبر	۲۰۲-۲۲۶	۲۲۶-۲۰۲
۱۲۰	شکسپر (ولیم)	ترجمہ نور الحسن ہاشمی	۱۸	۴	اپریل	۱۹۳۲-۲۳۳	۲۵۴-۲۳۳
۱۲۱	شعی (ناصر الدین)	ترجمہ: محبت اللہ ندوی	۳۳	۷	جولائی	۱۹۳۰-۵۵۵	۵۶۸-۵۵۵
۱۲۲	" "	"	۳۳	۸	اگست	۱۹۳۰-۶۳۲	۶۵۳-۶۳۲
۱۲۳	شوانز (ولیم)	ایسٹریکا خواب	۱	۵	مئی	۱۹۲۳-۱	۶-۱
۱۲۴	شہناز انجم	سالگرہ	۸۸	۲	فروری	۱۹۹۱-۱۹	۲۳-۱۹
۱۲۵	صالحہ عابد حسین	طیس	۵۷	۲	فروری	۱۹۶۸-۸۹	۱۰۰-۸۹
۱۲۶	"	فن کار	۳۵	۱	ستمبر	۱۹۶۱-۵۸۷	۵۹۵-۵۸۷
۱۲۷	"	وقت و وقت	۷۷	۱۲	دسمبر	۱۹۸۰-۶۱۵	۶۲۶-۶۱۵
۱۲۸	"	ہم سے بھیا دلچ	۵۸	۶	دسمبر	۱۹۶۸-۳۰۴	۳۱۶-۳۰۴
۱۲۹	"	پہنچ شادی وہ بھی شادی	۴۷	۴	اکتوبر	۱۹۶۲-۲۰۱	۲۱۰-۲۰۱
۱۳۰	صدیقی (انور)	تماشہ میرے آگے	۶۰	۴	اکتوبر	۱۹۶۹-۱۷۸	۱۹۷-۱۷۸
۱۳۱	صدیقی (حکیم اللہ)	سرودی کی چٹا	۲۹	۴	اپریل	۱۹۲۹-۳۹۷	۴۰۱-۳۹۷
۱۳۲	صدیقی (صدیق احمد)	ملکہ بہار	۳۳	۶	دسمبر	۱۹۳۹-۵۶۲	۵۷۷-۵۶۲
۱۳۳	صفر امہدی	فیاض ہوا لندھن والی	۸۸	۱	جنوری	۱۹۹۱-۲۷	۳۱-۲۷
۱۳۴	عابد حسین	دو بینکس	۱۳	۵	نومبر	۱۹۲۹-۳۹۸	۴۰۳-۳۹۸
۱۳۵	"	عینک فروش	"	۱	جولائی	"	۷۹-۶۹
۱۳۶	"	کامیابی	۲۵	۹	ستمبر	۱۹۳۵-۷۱۰	۷۱۷-۷۱۰
۱۳۷	عاشق حسین	زندگی	۲۰	۳	مارچ	۱۹۳۳-۲۵۵	۲۶۹-۲۵۵
۱۳۸	عباسی (صادق علی)	سچائی کی پھکی	۲۳	۳	"	۱۹۳۵-۲۶۱	۲۷۴-۲۶۱
۱۳۹	عبدالحی خاں - قمر مجرم	قبل از طلوع	۱	۲	جون	۱۹۳۴-۱۷۱	۱۹۳-۱۷۱
۱۴۰	عبد الغفور	اسکول ماسٹر	۳۳	۱	جنوری	۱۹۳۰-۳۷	۵۶-۳۷
۱۴۱	عمر سیف الدین	الوکھا ظلم	۲۴	۴	اپریل	۱۹۳۵-۳۶۳	۳۷۵-۳۶۳
۱۴۲	عیدین (عتات حسین)	ترجمہ محمد عاقل	۸۹	۱۰	اکتوبر	۱۹۹۲-۵۲	۶۲-۵۲

جلد پنجم						
۱۶۳-۱۵۵ ۱۹۳۲	فروری	۲	۱۸	غریب خانے میں	۱۴۳	—
۲۶۹-۲۲۱ ۱۹۳۳	ستمبر	۳	۱	بیداری	۱۴۴	غلام السیدین
۶۰۲-۵۹۶ ۱۹۳۶	جولائی	۱	۲۷	بندر کی آواز	۱۴۵	"
۴۳۷-۴۳۹ ۱۹۳۵	جون	۶	۲۴	باز پرس	۱۴۶	فروغ (جے-اے)
				ترجمہ: محمد عاقل		
۱۵۳-۱۵۲ ۱۹۳۱	فروری	۲	۱۶	کوہ پورا و انتخاب پارلیمنٹ	۱۴۷	فضل الرحمن
۹۳۲-۸۹۳ ۱۹۳۷	نومبر	۵	۲۸	گوگلوں کی دنیا اور مولانا ہزار	۱۴۸	فضل (فضل احمد کریم)
۲۸۲-۲۷۸ ۱۹۳۳	دسمبر	۶	۳۹	کیسے ہستی	۱۴۹	قاری (حامد حسن) مترجم
۲۲۲-۲۱۷ ۱۹۳۱	ستمبر	۳	۱۷	سزائے موت	۱۵۰	ق، ع، غ، فرضی نام (یعنی قاضی عبدالغفار)
۹۹۵-۹۷۹ ۱۹۳۶	دسمبر	۶	۲۷	بت تراش	۱۵۱	قریشی (اشتیاق حسین)
۵۹-۴۷ ۱۹۳۳	جنوری	۱	۲۰	قاضی جی رخصتی کی تیاریاں	۱۵۲	کاظم (محمد)
				اور جہیز کا جائزہ		
۳۰۶-۳۰۲ ۱۹۶۵	جون	۶	۵۱	بوٹ جوئے	۱۵۳	کزنٹ سوف (ایف)
				ترجمہ: بملیش کوہلی		
۵۱-۴۱ ۱۹۹۲	اکتوبر	۱۰	۸۹	بڑا کا دادا	۱۵۴	کنبائی (محمد یوسف)
۷۹-۶۳ ۱۹۳۲	جنوری	۱	۱۸	بیداری کا انعام	۱۵۵	کوثر چاند پوری (کوثر علی)
۱۰۵-۸۵ ۱۹۷۱	فروری	۲	۶۳	میری پہاڑیاں میرا گھر	۱۵۶	مری فیض (گلن)
				ترجمہ: قیصر زیدی		
۵۸-۵۴ ۱۹۲۹	"	۲	۱۲	فاؤسٹ کے چند ورق	۱۵۷	گوئے
				ترجمہ: عابد حسین		
۱۶۰-۱۴۷ ۱۹۲۹	اگست	۲	۱۳	ترجمہ اسرائیل احمد	۱۵۸	لاگراف (سلٹی) باغی
۲۳۹-۲۲۳ "	ستمبر	۳	۱۳	" "	۱۵۹	" " "
۶۱۱-۶۰۳ ۱۹۳۹	جون	۶	۳۱	پریوں کی کہانیاں	۱۶۰	لطیف الدین احمد اکبر آبادی
۵۶۳-۵۵۸ ۱۹۳۲	"	۶	۱۸	نقش و پودہ	۱۶۱	لوکس (اے-سوی)
				ترجمہ: ایچ ایچ عثمانی		
۶۶-۶۲ ۱۹۸۹	مئی	۵	۸۶	چچا کا مل کی یاد	۱۶۲	مجتبیٰ حسین

۱۶۳	مجیب (محمد)	آشرم	۴۰	۲	نومبر	۱۹۴۳	۳۱-۱۸
۱۶۴	"	اندھیرا	۸	۵	مئی	۱۹۴۷	۳۹۶-۳۸۶
۱۶۵	"	ایک جھلک	۹	۳	ستمبر	۱۹۴۷	۲۱۰-۲۰۰
۱۶۶	"	انجام	۱	۱	مارچ	۱۹۴۳	۷۹-۲۸
۱۶۷	"	باغبان	۱۴	۴	اپریل	۱۹۳۰	۳۰۹-۲۸۵
۱۶۸	"	باغی	۶	۳	مارچ	۱۹۲۶	۱۹۹-۱۹۰
۱۶۹	"	"	۶	۴	اپریل	۱۹۲۶	۲۷۵-۲۶۸
۱۷۰	"	بے احتیاطی	۸	"	"	۱۹۴۷	۳۱۱-۳۰۷
۱۷۱	"	پتھر	۹	۵۳	اکتوبر	۱۹۴۷	۱۱۹-۱۰۸
۱۷۲	"	تنہائی	۱۱	۲	اگست	۱۹۴۸	۲۱-۱۲
۱۷۳	"	چراغِ راہ	۱۴	۶	جون	۱۹۳۰	۴۷۲-۴۶۲
۱۷۴	"	خاں صاحب	۱۲	۳	مارچ	۱۹۲۹	۶۴-۵۱
۱۷۵	"	ڈرامہ	۷	۶	دسمبر	۱۹۲۶	۴۱۳-۴۰۱
۱۷۶	"	کیسیاگر	۱۰	۶	جون	۱۹۲۸	۷۳-۶۱
۱۷۷	"	نُرقہ رُری	۱۴	۴	اکتوبر	۱۹۲۹	۴۲۲-۴۱۵
۱۷۸	"	میری کوئی ماں نہیں	۸۳	۱۰-۹	نہ	۱۹۸۶	۳۴۰-۳۲۷
۱۷۹	"	نیامکان	۸	۱	جنوری	۱۹۲۷	۶۶-۵۷
۱۸۰	محمود علی خاں	دوامی حرکت	۸	۶	جون	۱۹۲۷	۴۶۸-۴۶۲
۱۸۱	طار موزی توحیدی	راستے	۱۰	۲	فروری	۱۹۴۸	۵۱-۴۲
۱۸۲	"	قانونی زندگی	۱۱	۱	جولائی	۱۹۴۸	۷۱-۶۹
۱۸۳	"	طار موزی صاحب کا خط	۱۴	۶	جون	۱۹۳۰	۴۶۱-۴۵۶
۱۸۴	منرو (ایچ ایچ)	سوت کا پھندا	۶۸	۳	ستمبر	۱۹۷۳	۱۵۱-۱۴۲
		ترجمہ مرغوب حیدر عابدی					
۱۸۵	منظور حسین سترجمہ	پچہ	۱۶	۴	اپریل	۱۹۳۱	۳۲۳-۳۱۷
۱۸۶	" "	برسرِ پیکار	۷	۳	ستمبر	۱۹۲۶	۲۱۶-۲۰۱
۱۸۷	" "	ہم وطن	۱۶	۱	جنوری	۱۹۳۱	۷۳-۶۹

۱۸۸	مطلوٹ	مطابق	۱۷	۵	نومبر	۱۹۳۱	۴۰۹-۴۰۱
		ترجمہ: محمد رئیس احمد					
۱۸۹	موہبان	محبت کی جیت	۱۲	۵	مئی	۱۹۲۹	۳۵۸-۳۷۷
		ترجمہ: محمد حسین محوی					
۱۹۰	ناصری (انصار)	لاڈ لایٹا	۲۶	۴	اپریل	۱۹۳۶	۳۴۰-۳۲۲
۱۹۱	نصیر احمد جاسی	جنم میں	۲۱	۴	اکتوبر	۱۹۳۳	۳۵۴-۳۳۹
۱۹۲	" "	رحم پاشا	۱۵	۶	دسمبر	۱۹۳۰	۴۷۶-۴۷۱
۱۹۳	" "	روز جزا	۲۹	۶	جون	۱۹۳۸	۴۷۶-۴۷۱
۱۹۴	" "	"	۳۰	۱	جولائی	۱۹۳۹	۷۲-۵۱
۱۹۵	" "	"	۳۰	۲	اگست	۱۹۳۹	۱۷۹-۱۶۳
۱۹۶	" "	مہج انتخاب	۲۱	۵	نومبر	۱۹۳۰	۴۵۶-۴۳۲
۱۹۷	" "	میرا ہیرو	۲۶	۱	جنوری	۱۹۳۶	۵۶-۴۷
۱۹۸	لودو (ایزیکو کیٹل)	گمشدہ خط	۷	۴	اکتوبر	۱۹۲۶	۳۰۹-۲۹۳
		ترجمہ: اسرائیل احمد					
۱۹۹	واقف (محمد ایوب)	جیت یا ہار	۶۰	۲	اگست	۱۹۶۹	۱۰۴-۹۰
۲۰۰	وہاج الدین	من کی موج	۱۳	۴	اکتوبر	۱۹۲۹	۲۷۲-۲۶۷
۲۰۱	ہاشمی (بشیر احمد)	سانچا خیرات نام	۱۹	۳	ستمبر	۱۹۳۲	۲۳۹-۲۳۶
۲۰۲	"	کر جگ	۲۴	۱	جنوری	۱۹۳۵	۶۹-۶۷
۲۰۳	"	مایا کے کھیل	۲۰	۴	اپریل	۱۹۳۳	۳۴۳-۳۴۱
۲۰۴	"	نظر کی لاگ	۱۹	۴	اکتوبر	۱۹۳۲	۳۴۹-۳۴۵
۲۰۵	ہریک (فرانس)	دوڑ	۲۵	۷	جولائی	۱۹۳۵	۵۳۶-۵۳۲
		ترجمہ: عابد حسین					

اشادید و فیات

(شذرات، وفیات و کوائف میں مذکور افراد)

ردیف	نام	کیمیت	جلد شمارہ نمبر	سال	صفحات
۱	آبادی بیگم	والدہ علی برادران	۶	۱۱	۱۹۳۳ ۵۵۸-۵۵۹
۲	آزاد (احمد علی)	استاد و حیاتی رکن جامد	۷۳	۳	۱۹۷۷ ۱۶۸-۱۶۹
۳	آصفیہ بیگم	الہیہ پروفیسر محمد مجیب	۸۲	۸	۱۹۸۵ ۹
۴	آغا سب (مہدی بیگم)	۵۳۵	۸۸	۸	۱۹۹۱ ۹
۵	آغا سب (مہدی بیگم)	۵۳۵	۱۰	۳	۱۹۶۸ ۵۳-۵۴
۶	آمنہ (ستیا پال)	۵۳۵	۹۰	۵	۱۹۹۳ ۹-۳
۷	آفتاب احمد خاں (ساجد زادہ)	۵۳۵	۱۲	۱	۱۹۳۰ ۷۶
۸	ابوالحسن (حافظ)	۵۳۵	۸۸	۶	۱۹۹۱ ۷۹
۹	ابوالعرفان خاں ندوی	۵۳۵	۸۶	۱	۱۹۸۹ ۷
۱۰	اثر (نواب جعفر علی خاں)	شاعر	۵۶	۲	۱۹۶۷ ۹۱-۹۲
۱۱	اثر جلیلی (عبدالحق)	شاعر	۷۸	۵	۱۹۸۱ ۳۵۶
۱۲	اجمل خاں (حکیم)	امیر جامد	۱۲	۱	۱۹۶۹ ۷۵
۱۳	احشام حسین	سابق صدر انجمن ترقی و ترقی	۶۷	۱	۱۹۷۳ ۹-۳
۱۴	احمد جمال پاشا	۵۳۵	۸۴	۱۱	۱۹۸۷ ۹-۵
۱۵	احمد عباس (خواجہ)	۵۳۵	۸۳	۷	۱۹۸۷ ۶-۵

۲۴ ۱۹۳۹	جنوری	۱	۳۱	بیمہ میر جامعہ انکڑ انصاری	املیہ انصاری (مختار احمد)
۳۲ ۱۹۹۳	مارچ	۳	۹۷	استاد علی شاہ مسلم یونیورسٹی	انصاری (مفتی محمد رضا فرنگی مکی)
۴۷-۴۶.۶ ۱۹۸۸	جنوری	۱	۸۵	استاد فارسی، دہلی یونیورسٹی	سارانی (نور الحسن)
۳۷ ۱۹۹۱	دسمبر	۱۴	۸۸	کارکن جامعہ	نعمت علی
۶-۳ ۱۹۸۱	نومبر	۱۱	۷۸	صدر مدرسہ	نورانیات
۵۴-۵۳ ۱۹۸۵	اکتوبر	۱۰	۸۴	شاعر	انور صابری
۶۲۲ ۱۹۷۶	دسمبر	۱۴	۷۳	استاد اور علوم مذہبہ العالیہ	ادیس ندوی تفرامی
۲۳۰ ۱۹۷۴	مئی	۵	۶۹	صدر پاکستان	ایوب خاں (محمد) فیض مارشل
۶-۵ ۱۹۸۲	جولائی	۷	۷۹	حامدین	زیدی (سید مہدیاہ باب)
۶۱۶ ۱۹۶۱	ستمبر	۱۱	۴۵	حامدین	زیدی (مظاہر مد شاہ)
۹۱ ۱۹۶۲	فروری	۵/۴	۴۶		
۵۶۸-۵۶۴ ۱۹۶۶	جولائی	۱	۷	مستشرق	زیدی
۳۹ ۱۹۸۷	جنوری	۱	۸۳	شاعر	قیس شیانوی (موسی کلیم)
۴-۳ ۱۹۸۲	نومبر، دسمبر	۱۲/۱۱	۷۹	صدر اہیت یونین	شیب (سید)
۲۸۶ ۱۹۷۵	دسمبر	۵	۷۴	شاعر	شبان (سید وحید)
۱۸ ۱۹۹۰	فروری	۲	۸۷	حاجہ مہم جامعہ	بال احمد
۳۹ ۱۹۸۷	جنوری	۱	۸۳	روا افسانہ نگار	دات کو
۱۰۵۷-۱۰۵۶ ۱۹۳۷	دسمبر	۶	۴۸	ماتندال	دات (مہدیش چندر)
۲۸۶-۲۸۳ ۱۹۷۴	دسمبر	۶	۷۰	شاعر	مذہبی
۵-۳ ۱۹۸۲	نومبر، دسمبر	۱۲/۱۱	۷۹	بھودان تحریک رہنما	بھوٹ (سید)
۳۷ ۱۹۹۱	دسمبر	۱۴	۸۸	کارکن جامعہ	بھٹانی
۴۴ ۱۹۸۳	دسمبر	۱۴	۸۱	روا افسانہ نگار	بیدی (راجندر سنگھ)
۱۷۴-۱۷۳ ۱۹۷۷	اپریل	۳	۷۳	سماجی کارکن	بیدی (فرید)
۱۸۳ ۱۹۳۳	مارچ	۳	۲۰	استاد برلن یونیورسٹی	بیر (کارل)
۵۳-۵۱ ۱۹۸۶	فروری	۴	۸۳	پرنسپل شیلی ہائی	بیک (شوکت سلطان)
۵۶.۶-۵ ۱۹۷۶	جنوری	۱	۷۳	پرنسپل دہلی کالج	بیک (مریم)
۶-۵ ۱۹۸۵	فروری	۲	۸۲	نور الحسن اسلام اسکول، بمبئی	بیک (مہدیاہ)

۸۴۲ ۱۹۸۰	اکتوبر	۳۳	۱۰	استاذ علی محمد مسلم پورہ شی	احسن مارہروی
۵۶-۵۳ ۱۹۸۴	جون	۷۹	۶	شاعر	احسان دانش
۲۸۶-۲۸۵ ۱۹۷۴	نومبر	۷۰	۶	مغنیہ	اختری بابی (بیگم اختر)
۱۴۵۳ ۱۹۷۶	ستمبر	۷۳	۹	شاعر	اختر (جائنا اختر)
۴۹۹-۴۹۸					
۲۴۰-۲۲۹ ۱۹۷۷	مئی	۷۵	۵	افسانہ نگار	اختر اورینوی
۴-۳ ۱۹۷۶	جنوری	۷۳	۱	ادیب و نقاد	ادیب (مسعود حسن ضوی)
۲۲۹-۲۲۷ ۱۹۷۴	مئی	۶۹	۵	رجسٹرڈ جامعہ و حیاتی رکن جامعہ	ارشاد الحق
۲۷۶ ۱۹۲۶	اپریل	۶	۴	خاتون خانہ	ابیہا سلم چیراچوری
۶ ۵ ۱۹۶۴	ن	۶۱	۵	سیاحتی "سینس میں"	سٹیفنس (یان میول)
۴۰۸۰۲۷۶ ۱۹۷۹	نومبر	۷۶	۶	سیاحتی "تھیہ حیات"	حق حمیس ندوی
۷۷ ۱۹۶۳	ن	۶۱	۱۵	مدرسہ، بانی جامعہ مدرسہ	شرف (کن محمد)
۱۱۶-۱۱۵ ۱۹۷۵	مارچ	۷۱	۳	استاذ شعبہ اہل آباء و اجداد	عجاز حسین
۲۴۰-۲۲۹ ۱۹۷۴	ن	۶۹	۵	بچوں کے شاعر	افسر میر غمی (افسر حسین)
۵۲۰-۵۱۶ ۱۹۳۸	مئی	۶۹	۵	شاعر و فلسفی	اقبال (محمد میر)
۲۵۰ ۱۹۴۳	ن	۶۸	۶	کارکن جامعہ	اکبر علی (چوہدری)
۸-۷ ۱۹۸۳	فروری	۷۹	۲	کارکن جامعہ	اکبر علی
۳۷ ۱۹۹۱	دسمبر	۸۸	۱۲	طالب علم جامعہ	اکرم (محمد)
۲۴۰-۲۲۹ ۱۹۷۳	مئی	۶۷	۵	ادیب و مورخ	اکرام (شیخ محمد)
۶ ۰ ۱۹۷۷	ن	۶۴	۵	بندی و ریت	اٹے (چند اندو آسان)
۶ ۱۹۷۵	نومبر	۸۲	۷	سجاء و شیشہ کا کاریگر	امان لہو پھاروئی
۹۰ ۱۹۶۲	فروری	۶۶	۴	شاعر	امجد (احمد حسین)
۷۹-۷۷ ۱۹۴۸	اگست	۱۱	۲	جمعہ مسلم رہنما	امیر علی (جشن)
۵۱۵-۵۱۴ ۱۹۸۰	اکتوبر	۷۷	۱۰	استاذ جامعہ	انصاری (جنید)
۸۱ ۱۹۶۳	مئی، جون	۶۸	۶	رفیق دارا مصنفین	انصاری (سعید)
۶-۳ ۱۹۸۳	مارچ	۸۱	۳	استاذ جامعہ حیاتی رکن جامعہ	انصاری (سعید)
۷-۶ ۱۹۹۱	مارچ	۸۸	۳	ادیب و مترجم	انصاری (ظہر) (ظہر حسین)

۲۳۱ ۱۹۴۴	اپریل	۴	۴	ماہر شطرنج	پریت (والٹر)
۲۲۹-۲۲۷ ۱۹۷۳	مئی	۵	۶۷	مصور	پکاسو
۴-۳ ۱۹۹۳	مارچ	۳	۹۰	شاعر	تاباں (غلام ربانی)
۲۸۵-۲۸۴ ۱۹۷۳	دسمبر	۶	۶۸	مورخ	تارا چند
۱۸۴ ۱۹۲۵	مارچ	۳	۵	رئیس خوجہ	تپش (عبداللہ خاں)
۱۱۸-۱۱۷ ۱۹۷۱	ستمبر	۳	۶۴	شاعر	تسکین قریشی
۹۲ ۱۹۸۹	فروری	۲	۸۶	استاد جامعہ	تصدق حسین خاں
۹۰ ۶۲	فروری	۵/۴	۴۶	ادیب	تسکین کاظمی
۵۵ ۱۹۹۰	اکتوبر	۱۰	۸۷	والدہ استاد جامعہ، خالدہ سیف اللہ	توکل حسین
۲۲۹-۲۲۷ ۱۹۵۷	نومبر	۵	۷۲	مورخ	نواہن بی (آرنلڈ جوزف)
۸۲ ۱۹۶۳	مئی/جون	۶-۵	۴۸	صحافی، ایڈیٹر رہنمائے تعلیم	جکت سنگھ
۵۶ ۱۹۶۰	نومبر	۱۱	۴۵	شاعر	جگر مراد آبادی (علی سکندر)
۱۷۴ ۱۹۶۸	اکتوبر	۳	۵۸	استاد و ارا علوم دیوبند	جیل کیرانوی
۱۰۶-۱۰۴ ۱۹۸۱	فروری	۲	۷۸	شاعر	جمال (مسعود اختر)
۳۷ ۱۹۸۸	اپریل	۴	۸۵	صحافی، مدیر برہان	جمیل مہدی
۱۱۲ ۱۹۷۶	فروری	۲	۷۳	شاعر	جوش ملیح آبادی (سہو رام)
۴۳۰ ۱۹۷۹	ستمبر	۹	۷۶	سیاسی رہنما	جنے پرکاش زائین
۵۲ ۱۹۹۱	اپریل	۴	۸۸	والدہ استاد جامعہ، سید جمال الدین	جیلانی (احمد الدین)
۲۸۶-۲۸۴ ۱۹۷۷	جون	۶	۷۴	ماہر سائنات	چتر جی (سیتی کمار)
۶-۳ ۱۹۸۳	مئی	۵	۸۰	صحافی، نیشنل ہیرو الڈ	چلیچتی راؤ
۱۰۷-۱۰۶ ۱۹۸۱	فروری	۲	۷۸	سابق صدر سابق سرائی درہند	چھی گلد (محمد کریم)
۱۰۷-۱۰۶ ۱۹۶۴	فروری	۵/۴	۴۶	ادیب	حاجی لائق (ابوالعلا چشتی)
۶۳-۶۱، ۵-۳ ۱۹۸۳	ستمبر	۹	۸۰	صحافی و سماجی کارکن	حارث جامی (معین مدین)
۳۸۰ ۱۹۳۸	نومبر	۵	۳۰	والدہ حیاتی رکن جامعہ سید عابد حسین	حامد حسین
۵۰۰-۴۹، ۴-۳ ۱۹۶۴	جنوری	۱	۵۰	سابق جنرل فیجر مکتبہ جامعہ	حامد علی خاں
۴۷۳ ۱۹۳۰	جون	۶	۱۳	نواب رامپور	حامد علی خاں
۵-۳ ۱۹۷۱	جولائی	۱	۶۴	مورخ، استاد علی گڑھ مسلم یونیورسٹی	حبیب (محمد)

۱۱۲-۱۱۱	۱۹۷۱	اگست	۲	۶۴	.....	.....
۸	۱۹۹۱	اگست	۸	۸۸	کارکن جامعہ	حبیب احمد عرف بھو
۴۸	۱۹۸۷	دسمبر	۱۲	۸۴	لاہور برین، جامعہ واسطول	حبیب احمد خاں
۹۰	۱۹۶۲	فروری	۵	۴۶	علی ٹڑھہ، ٹیکہ حلی، مصنف "حیات آفتاب"	حبیب اللہ خاں (خالد بھادر)
۶۰-۵۹	۱۹۷۴	اگست	۲	۷۰	محبہ آزادی، ایڈیٹر پیغامِ تعلیم	حسان جامعی (محمد حسین)
۳۸۵	۱۹۴۳	اپریل	۴	۴۰	سیاست دان	حسن امام
۲۷	۱۹۸۳	مئی	۵	۸۱	طیب	حسن مہدی (اولیٰ محمد صاحب)
۵۲-۵۱	۱۹۹۱	اپریل	۴	۸۸	ادیب و شاعر	حسین نعیم
۵۲-۴۸.۳	۱۹۷۵	فروری	۱	۷۱	استاد جامعہ	حسین (محمد) عرف آغا
۱۲۲-۱۱۵	۱۹۶۲	ستمبر	۴	۴۷	محبہ آزادی، سہ ماہیہ "مدرسہ ہند"	حفظ الرحمن سیوہاروی
۱۶۶-۱۶۵						
۶-۵	۱۹۸۳	جون	۶	۸۱	استاد جامعہ	عقلم چند شاستری
۴۰	۱۹۹۱	فروری	۲	۸۸	عزیز جامعہ دارکن	حمایت اللہ خاں
۴۹۹-۴۹۷	۱۹۴۷	جون	۶	۲۸	ترکی شاعر	حمید عبدالحق
۴۸۸-۴۸۷	۱۹۳۰	دسمبر	۶	۱۵	عالم دین	حمید الدین فراہی
۴	۱۹۸۸	ستمبر	۹	۸۵	شاعر	حنفی (عمیق)
۱۸	۱۹۷۵	مارچ	۴	۷۱	شاعر	حیرت بدایونی (سید حسین)
۲۱۳-۲۱۲	۱۹۸۱	اپریل	۴	۸۷	استاد جامعہ	خلیق (محمد)
۲۸۵-۲۸۳	۷۳	جون	۶	۶۷	بی بی رہنما	خلیق الزماں (محمد) چودھری
۳	۱۹۹۲	فروری	۲	۸۹	صحافی، ایڈیٹر "بک"	خلیق الرحمن (میر)
۲۷۸-۲۷۶	۱۹۷۸	جون	۶	۷۵	شاعر، استاد علی شاہ علی شاہ	خلیل الرحمن اعظمی
۵	۱۹۸۸	مارچ	۳	۸۵	صحافی، ایڈیٹر "میں صدی"	خوشتر گرامی (رام بھایا)
۵۰۷	۱۹۴۳	دسمبر	۴	۱	شاعر	خیال (نصیر حسین)
۱۱۷	۱۹۷۱	ستمبر	۴	۶۴	دکن، انجمن ترقی اردو	خیر بہرودی
۲۴۷	۱۹۶۹	ستمبر	۴	۴	مجاہد آزادی	داس (چندر ناتھ)
۶۱۳-۶۱۲	۱۹۷۶	نومبر	۱۱	۷۳	شاعر	در (پریم ناتھ)

دل محمد (خواجہ)	شاعر	۳۶	۵۳	فروری	۱۹۶۲	۹۰
دیش مکھ (سی۔ ڈی)	سابق مرکزی وزیر ہند	۷۹	۱۰	اکتوبر	۱۹۸۲	۶-۵
ڈار (بشیر احمد)	مصنف	۷۶	۶	جون	۱۹۷۹	۲۷۶-۲۷۵
ڈاکٹر حسین	سابق امیر جامعہ سابق صدر ہندوستان	۵۹	۶	جون	۱۹۶۹	۳۳۲-۳۳۱
ذریا (محمد)	شیخ الحدیث مظاہر العلوم	۷۶	۷	جولائی	۱۹۸۲	۵-۳
راجندر پراساد	سابق صدر ہندوستان	۳۸	۴	اپریل	۱۹۶۳	۲۳۲-۲۳۱
رادھا کرشنن (ایس)	سابق صدر ہندوستان	۷۱	۵	مئی	۱۹۷۵	۲۳۰-۲۲۹
راشد (ن۔ م)	شاعر	۷۲	۶	دسمبر	۱۹۷۵	۳۳۲-۳۳۱
راشد القادری	طالب علم جامعہ	۸۰	۷	جولائی	۸۳	۶
راہی (معصوم رضا)	اردو ہندی شاعر و ادیب	۸۹	۴	اپریل	۱۹۹۲	۶۰-۵۹
رحمانی (فضل اللہ)	استاد جامعہ عثمانیہ	۷۶	۶	جون	۱۹۷۹	۲۷۷-۲۷۶
رضا نوار بخت	عزیز، میر جامعہ انصاری	۲۳	۴	اپریل	۱۹۳۵	۲۸۵
رضوی (سفارش حسین)	سابق استاد جامعہ	۷۳	۱	جنوری	۱۹۷۶	۶
روشن صدیقی (شاہد عزیز)	شاعر	۶۳	۲	فروری	۱۹۷۱	۱۱۲-۱۱۱
زبید احمد	استاد عربی و فارسی	۳۸	۶	مئی	۱۹۶۳	۸۰-۷۹
زور (محمد الدین قادری)	ادیب	۳۸	۶	مئی	۱۹۶۳	۸۰
زیدی (ابوالکلام قیصر)	استاد جامعہ	۸۳	۹	ستمبر	۱۹۸۷	۴۰
زیدی (بشیر حسین) کرل	سابق شیخ الجامعہ علی گڑھ مسلم یونیورسٹی	۸۹	۴	اپریل	۱۹۹۲	۴۳-۴۲
زیدی (حسین احمد)	کارکن جامعہ	۸۸	۲	فروری	۱۹۹۱	۴۰-۳۹
سارابھائی (مر)	ساجی کارکن	۷۰	۶	دسمبر	۱۹۷۳	۲۸۵-۲۸۴
سارتر (جین پال)	فرانسیسی فاضل	۷۷	۴	اپریل	۱۹۸۰	۱۸۸-۱۸۷
سافرخانی	شاعر	۸۱	۵	مئی	۱۹۸۳	۶-۵
سنتیہ دانی	بڑی فوجی نمائندہ متعین مصر	۴	۶	دسمبر	۱۹۲۳	۶۲۳
سجاد (ریس الدین) قاضی	سابق استاد جامعہ	۸۸	۶	جون	۱۹۹۱	۷۹-۷۸

۵۶ ۱۹۸۳	نومبر	۱۰ ۸۰	سابق استاد جامعہ	۶۱ سرور جامی (محمد)
۱۷۴-۱۷۳ ۱۹۷۳	اکتوبر	۴ ۶۴	ادیب برقی پسند تحریک	۷ سجاد ظہیر
۱۱۸-۱۱۷ ۱۹۷۱	ستمبر	۳ ۶۳	سیاسی رہنما	۸ امای پرہاش
۷۹ ۱۹۶۳	مئی و جون	۶ ۵۹	مصنف	۹ سعید (مرزا احمد)
۶-۳ ۸۵	جولائی	۷ ۶۲	استاذ شعبہ ریاضیات علی رضا سمیع خان	۱۰ سعید احمد اکبر آبادی
۳۹۶-۳۹۵ ۱۹۳۰	جولائی	۵ ۱۳	نواب بھوپال	۱۱ سلطان جہاں بیگم (بھوپال)
۱۶۸-۱۶۷ ۱۹۷۴	جولائی	۳ ۶۹	دارس جامعہ	۱۲ سلیم (محمد)
۴۳ ۱۹۹۲	-	۱۲ ۸۹	خاتون خانہ	۱۳ اہلیہ سلیم (محمد)
۷۷-۷۶ ۱۹۶۸	ستمبر	۲ ۱۱	ادیب	۱۴ سلیم پانی پتی (وحید الدین)
۸۰ ۱۹۶۸	جولائی	۵ ۷۰	طاب محمد جامعہ	۱۵ سخی لدین
۲۱۳-۲۱۲ ۸۱	اپریل	۴ ۷۶	سابق دانش جامعہ	۱۶ سومانہ (چندت)
۵۰۸ ۱۹۳۴	دسمبر	۴ ۵۰	سابق نواب محسن قوام	۱۷ سروردی (عبداللہ)
۱۰۲ ۱۹۶۹	جولائی	۴ ۵۶	ادیب و صحافی	۱۸ سید ایم ایچ (محمد حفیظ)
۹۵-۹۴ ۱۹۶۹	جولائی	۲ ۹۶	استاذ جامعہ	۱۹ سید (عبدالرشید)
۶-۳ ۱۹۶۶	جولائی	۲ ۶۳	ادیب و صحافی	۲۰ سیموں بی
۷۶-۷۵ ۱۹۶۷	جولائی	۱ ۷۶	شاعر	۲۱ شاد ظہیر آبادی (محمد علی)
۶۶۹ ۴۰	ستمبر	۶ ۳۳	ادیب و شاعر	۲۲ شاد (سرکشن پراساد)
۵۵ ۵۰ ۹۸۵	جولائی	۰ ۶۲	شاعر	۲۳ شاد مہذات
۶۴-۶۳ ۱۹۸۳	ستمبر	۹ ۸۰	دارس جامعہ	۲۴ شاکر وندیم
۵۶ ۱۹۶۹	ستمبر	۱۰ ۶۶	استاذ جامعہ	۲۵ شہب حسین
۶۲-۵۹ ۱۹۶۷	ستمبر	۲ ۵۶	ادیب و صحافی	۲۶ شہب دہلوی
۴-۳ ۱۹۹۰	ستمبر	۱ ۶۷	نقد و ادبیات	۲۷ شہب جہاں بیگم
۶۰۵ ۱۹۸۴	جولائی	۱ ۶۰	آزاد ہند فوج و سالار	۲۸ شہنواز خان (میرزا بیگم)
۲۲۹ ۱۹۳۱	ستمبر	۳ ۷۲	خاتون صاحبہ	۲۹ شبیر محمد
۴۸۳ ۱۹۳۳	دسمبر	۵ ۴۰	ادیب	۳۰ شریف (عبدالقدوس)
۵۳-۵۰ ۹۶	-	۱ ۶۷	دارس جامعہ	۳۱ شعیب احمد خان

شعیب عمری	عالم دین	۴۳	۱۲	دسمبر	۱۹۷۶	۵-۶
شفیع (محمد) مفتی	عالم دین	۴۳	۱۲	دسمبر	۱۹۷۶	۶۲۱
شمس لکھنوی (ابوالفضل)	شاعر	۴۸	۶/۵	مئی رجون	۱۹۶۳	۶۰
شمس الحسن	استاد جامعہ	۷۰-۷۷		ستمبر	۱۹۸۰	۳۸۵
شمیم (ظاہر خاتون)	اتالیق جامعہ اسکول	۷۷	۱۱	نومبر	۱۹۸۰	۵۶۷
شمیم کرہانی	شاعر	۷۱	۳	اپریل	۱۹۷۵	۲۲۳-۲۲۰
شورس کاشمیری	صحافی "چٹاں"	۷۲	۵	نومبر	۱۹۷۵	۲۳۰
شوکت علی (مورثا)	خود فت تحریک رہنما	۳۱	۱	جنوری	۱۹۳۹	۲۳-۲۳، ۱۳۱
شیروانی (تصدق احمد خاں)	مجدد آزادی	۲۳	۲	فروری	۱۹۳۵	۱۹۲
	.....	۲۳	۳	مارچ	۱۹۳۵	۲۸۸
صادق اندوری	شاعر	۸۳	۱	جنوری	۱۹۸۷	۳۹
صالح عابد حسین	ادیب، اہلیہ ڈاکٹر عابد حسین	۸۵	۳	مارچ	۱۹۸۸	۱۳۱۴-۳
اصباح (عبد اللہ سلیم)	سفیر سعودی عرب برائے ہند	۵۲	۶	دسمبر	۱۹۶۵	۳۳۶-۳۳۲
صبح الدین عبدالرحمن	ناظم دارالکھفین	۸۵	۱	جنوری	۱۹۸۸	۳-۲
صادقین	خطاط و مصور	۸۳	۶	جون	۱۹۸۷	۵-۴
صدیق حسن	صاحبزادہ شہر لکھنوی	۴۶	۳	فروری	۱۹۶۴	۹۱
صدیقی (افتخار احمد)	استاد جامعہ	۸۷	۸	اگست	۱۹۸۱	۵۳-۵۰
صدیقی (رشید احمد)	استاد اور ادبی "مسلم یونیورسٹی"	۷۳	۲	فروری	۱۹۷۷	۶۵-۶۲
صدیقی (عبد المتین شاہ)	صحافی	۴۸	۶/۵	مئی رجون	۱۹۶۳	۷۸
صدیقی (عبدالوحید)	صحافی "نیو نیٹ"	۷۸	۵	مئی	۱۹۸۱	۲۵۹-۲۵۷
صدیقی (زیب)	استاد عربی و فلسفہ یونیورسٹی	۷۳	۷	جولائی	۱۹۷۶	۳۶۲-۳۵۵
صدیقی (میتھ)	ادیب و صحافی	۷۹	۶	جون	۱۹۸۲	۴۷-۴۵
صدیقی (مسعود عالم)	کارکن جامعہ	۸۶	۱۰	اکتوبر	۱۹۸۹	۵۶
نہ دف (یعقوب)	صحافی "نہ دف" "مشق" "بینات"	۱۰	۳	مارچ	۱۹۲۸	۷۳-۷۳
نہ دف (سید احمد)	ایرانی، شاعر	۶۷	۲	فروری	۱۹۷۳	۶۲-۵۹
صوفی (غلام محی الدین)	مصنف تاریخ کشمیر	۴۸	۶/۵	مئی رجون	۱۹۶۳	۷۷
ضامن علی امر و ہوتی	ساجی کارکن	۸۵	۱۲	دسمبر	۱۹۸۸	۲۸

۲۹ ۱۹۸۷	جنوری	۱	۸۴	شاعر	ضیاء فتح آبادی
۶۲-۶۱ ۱۹۷۳	اگست	۲	۶۲	استاد فاضل ملی گڑھ مسلم یونیورسٹی	ضیاء احمد بدایونی
۲۸۴-۲۸۳ ۱۹۷۴	دسمبر	۶	۶۸	مصری ادیب	طہ حسین
۳۳۵-۳۳۳ ۱۹۶۵	دسمبر	۶	۵۲	پروفیسر رہنما	طاہر سیف الدین
۳۷ ۱۹۹۱	دسمبر	۱۲	۸۸	کارکن جامعہ	طاہر علی
۳۹ ۱۹۸۷	جنوری	۱	۸۴	صحافی "نقوش"	طفیل احمد
۷-۲ ۱۹۴۹	جون	۹	۴۱	سماجی کارکن	طفیل احمد منٹگوری
۶۰-۵ ۱۹۸۳	جولائی	۹	۶۰	مستند دار علوم، یونین	طیب (محمد) قاری
۹۰ ۱۹۶۲	فروری	۳	۳۶	.....	ظفر (محمد)
۵ ۴ ۱۹۹۰	ن	۱۰	۸۰	صحافی و ادیب	ظفر پائی (ایم ایس ریندر ناتھ)
۹۰ ۹۶۲	ن	۱۰	۳۶	پرنسپل شیعہ کالج ممبئی	ظفر حسین (غائب سہارن)
۱۸ ۹۰	فروری	۲	۸۷	حقوق دان	بیتیم ظہور محمد خان
۵۵۸-۵۵۵ ۱۹۷۸	دسمبر	۱۲	۷۵	استاد و پائی رتن جامعہ	عابد حسین (انسیر سید)
۹۰۳-۹۰۲	"	"	"	"	"
۷-۳ ۱۹۷۹	جنوری	۱	۷۶		
۳۰ ۱۹۹۱	فروری	۲	۸۸	داعیہ استاد جامعہ سید جمال الدین	عاشق خاتون
۲۸۶ ۱۹۷۵	دسمبر	۶	۷۲	صحافی	عباسی (انیس احمد)
۲۶۳ ۲۶۱ ۹۷۹	ن	۵	۷۶	کارکن جامعہ	عباسی (عبد اللہ)
۷۶ ۱۹۶۳	مئی جون	۶/۵	۴۸	طیب	عباسی (فرید احمد)
۹۰ ۹۹ ۱۹۹۰	اپریل	۳	۷۷	سیاست رہنما	عباسی (محمد علی) قاضی
۱۲۳ ۹۲۶	ن	۲	۶	حامی این خاندان تحریک س	عبد الباقی ذکی محی
۱۱۸ ۱۹۷۱	اگست	۲	۶۳	استاد دارالعلوم دیوبند	عبد الحفیظ بلیاوی
۶۱۶-۶۱۵ ۱۹۶۱	ستمبر	۱۱	۳۵	بابائے اردو	عبد الحق (سواوی)
۹۱-۹۰ ۱۹۶۲	فروری	۳	۳۶		
۵۳۵ ۱۹۷۸	نومبر	۱۱	۷۵	شیخ الاسلام مصر	عبد الحلیم محمود
۳۸-۳۵ ۱۹۷۵	جنوری	۱	۷۱	استاد جامعہ	عبد الحئی (ماسر)
۳۰۹ ۱۹۶۵	جون	۶	۵۱	.....	عبد الحئی (خولہ)

عبدالرب خان	استاد جامعہ	۸۷	۱۱	نومبر	۱۹۹۰	۹
عبدالرزاق	استاد جامعہ و حیاتی رکن جامعہ	۸۷	۱	جنوری	۱۹۹۰	۳-۳
عبدالرشید	کارکن جامعہ	۸۴	۱۲	دسمبر	۸۷	۳۸
عبدالعظیم احراری جاسمی	سابق شیخ الجامعہ علی گڑھ مسلم یونیورسٹی	۷۳	۳	مارچ	۱۹۷۶	۱۶۸-۱۶۹، ۸۷
عبدالغفار خاں (خان)	مجاہد آزادی سرحدی گاندھی	۸۵	۳	مارچ	۱۹۸۸	۳-۲
عبدالغفار خاں انبالوی	مجاہد آزادی	۷۳	۷	جولائی	۱۹۷۶	۳۳۲-۳۳۱
عبدالغفار مدحوئی	استاد جامعہ	۷۹	۶	جون	۱۹۸۴	۵۳-۴۸
عبدالغفور	کارکن جامعہ	۷۷	۱۰	اکتوبر	۱۹۸۰	۵۱۶-۵۱۵
عبدانندہ (شیخ محمد)	سیاست دال کشمیر	۷۹	۹	ستمبر	۱۹۸۲	۶-۳
عبدانندہ (سید محمد)	ادیب	۸۳	۱۱	نومبر	۱۹۸۶	۶-۵
عبداللطیف (ڈاکٹر سید)	ادیب علوم اسلامی	۶۳	۶	دسمبر	۱۹۷۱	۲۸۶-۲۸۵
عبدالمجاہد دریا آبادی	صحافی "سچ" و "صدق"	۷۳	۲	فروری	۱۹۷۷	۱۰۳-۹۸، ۹۶-۹۵
عبدالحجید خوبہ	سابق امیر جامعہ	۳۸	۱	جنوری	۱۹۶۳	۵۶-۵۱، ۷۷-۳
عبدالحجید ندوی	استاد دستہ اصلاح عظیم گڑھ	۸۸	۶	جون	۱۹۹۱	۷۸
عبدالمعید خاں	صحافی مدیہ "اسلامک کلچر"	۶۸	۶	دسمبر	۱۹۷۳	۲۸۶-۲۸۵
عبدالواحد سندھی جاسمی	استاد جامعہ	۸۵	۳	مارچ	۱۹۸۸	۱۵
عبدالودود (قاضی)	ادیب و نقاد	۸۱	۳	اپریل	۱۹۸۴	۶-۳
عثمان (محمد)	استاد جامعہ	۲۰	۳	اپریل	۱۹۳۳	۳۸۱
عثمانی (عتیق الرحمن) مفتی	عالم دین و صحافی	۸۱	۷	جون و جولائی	۱۹۸۳	۵-۳
عدم (عبدالحمید)	شاعر	۷۸	۳	اپریل	۱۹۸۱	۲۱۰-۲۰۹
عرشی (امتیاز علی خاں)	لاہوری برین رضا پبلیشری، راپور	۷۸	۳	مارچ	۱۹۸۱	۱۱۸-۱۱۵
		۷۸	۳	اپریل	۱۹۸۱	۲۰۸
عشرت بکھنوی (احمد میر)	شاعر و ادیب	۳۳	۸	اگست	۱۹۳۰	۶۶۶
عصمت بیگم	ادیب	۸۸	۱۲	دسمبر	۱۹۹۱	۶۸-۶۷، ۷۵
علی اصغر ٹٹراہی	مہر تبار قندیلہ و مورخ	۳۶	۳	فروری	۱۹۶۴	۱۰۲
عمران خاں (محمد)	عام دین و صحافی	۸۳	۱۲	دسمبر	۱۹۸۶	۶

غفور علی	کارکن جامعہ	۸۶	۲	فروری	۱۹۸۹	۹۲
غلام ربانی	مورخ	۷۳	۱۱	نومبر	۱۹۷۶	۶۱۶
غلام السیدین (خواجہ)	ماہر تعلیم	۶۵	۱	جنوری	۱۹۷۲	۳۷-۳۵، ۶
غلام یزدانی	ادیب و مورخ	۳۸	۶/۵	مئی/جون	۱۹۶۳	۸۲
غیاث احمد گدی	ادیب و افسانہ نگار	۸۳	۱	جنوری	۱۹۸۷	۳۹
فارقلیط (محمد عثمان)	صحافی، مدیر "الجمعیۃ"	۷۳	۷	جولائی	۱۹۷۶	۳۳۱-۳۳۹
فاروقی (اختر حسین)	استاد جامعہ	۵۲	۲	اگست	۱۹۶۵	۱۱۴-۱۰۳
فاروقی (انظہر علی)	ادیب	۸۳	۱	جنوری	۱۹۸۷	۳۹
فخر الدین احمد	شیخ الحدیث و دارالعلوم دیوبند	۵۶	۶	جون	۱۹۷۲	۳۱۸
فخر الدین علی احمد	سابق صدر ہندوستان	۷۴	۳	مارچ	۱۹۷۷	۱۱۷-۱۱۵
فراق (برکت علی)	ستارہ جامعہ	۷۶	۲	فروری	۱۹۷۷	۱۱۴
		۷۴	۳	مارچ	۱۹۷۷	۱۱۸
فریدی (عبد الجلیل)	حمید بنی مسلم مجس	۷۰	۱	جولائی	۱۹۷۴	۵-۳
فضا (صدر الدین)	شاعر	۷۴	۲	اپریل	۱۹۷۴	۲۳۰
فضل الرحمن	عام طور پر اسحاق	۶۵	۱۰	اکتوبر	۱۹۸۸	۵۹-۵۷
فکر تونسوی	ادیب و خطہ نگار	۶۴	۱۰	اکتوبر	۱۹۸۷	۳۸
فہمی (شوکت علی)	صحافی، مدیر "الجمعیۃ"	۹۰	۵	مئی	۱۹۹۳	۳
فیاض احمد (حافظ)	سابق خازن، حیدرآباد جامعہ	۵۰	۳	مارچ	۱۹۶۳	۱۶۷-۱۶۳
فیصل (امیر)	شاہ عراق و اردن	۲	۴	اکتوبر	۲۳	۳۷۸
فیصل (شاہ)	سلطان سعودی عرب	۷۱	۴	اپریل	۱۹۷۵	۱۷۲-۱۷۱
فیض (احمد فیض)	شاعر	۶۲	۱	جنوری	۱۹۸۵	۶-۲
فیضی (آصف علی اصغر)	ماہر قانون اسلامی	۷۹	۱۲	دسمبر	۱۹۸۱	۳-۳
قابل الجمیری	شاعر	۳۸	۶/۵	مئی/جون	۱۹۶۳	۸۰
قدوائی (انجمن) بیگم	سماج کارکن	۷۹	۹	ست	۱۹۸۲	۵-۳
قدوائی (عبد السلام)	تائلمہ، بیات جامعہ	۷۶	۸/۷	جولائی/اگست	۱۹۷۹	۳۳۱-۳۳۹
قریشی (اشتیاق حسین)	مدیر، جامعہ	۷۹	۲	جون	۱۹۸۱	۱۰۳-۱۰۲
قریشی (شعیب)	مدیر، جامعہ	۶۶	۱/۵	جون	۱۹۶۳	۷۹

۲۸۴ ۱۹۷۴	دسمبر	۶	۷۰	سابق وزیر اعلیٰ یوپی	کرپانی (پچیتا)
۱۷۳-۱۷۱ ۱۹۷۷	اپریل	۳	۷۳	ادیب، افسانہ نگار	کرشن چندر
۲۲۱-۲۱۹					
۲۸۴ ۱۹۷۴	دسمبر	۶	۷۰	مجدد آزادی سابق سرسری ہند	کرشناسین (وی کے)
۶-۳ ۱۹۸۴	فروری	۲	۸۰	ادیب و نقاد	کلیم الدین احمد
۸۸ ۱۹۳۵	جنوری	۱	۲۴	ترک ہشیر قانونی افغانستان	کمال عطف
۱۶۶ ۱۹۷۸	اپریل	۳	۷۵	سماجی کارکن، سابق صدر انجمن ترقی اردو	کنزود (ہر دے ناتھ)
۶-۵ ۱۹۹۰	جولائی	۷	۷۷	طیب و افسانہ نگار	کوش چند پوری (علی وٹر) حنیف
۶-۳ ۱۹۸۴	دسمبر	۱۲	۸۱	سابق وزیر اعظم ہندوستان	کاہمی (اندرا)
۷۸-۷۶-۴ ۱۹۹۱	جون	۶	۸۸	"	کاندھی (راجیو)
۸۰ ۱۹۲۸	مئی	۵	۱۰	عزیز مہاتما کاندھی	کاہمی (ملن دال)
۵۰۸ ۱۹۳۴	دسمبر	۳	۱	سماجی کارکن	کندوانی (آچاریہ)
۱۷۳ ۱۹۲۳	مارچ	۳	۳	انگریزی ادیب	کرے (ایلیزبتھ)
۶۰۷ ۱۹۷۸	دسمبر	۱۲	۷۵	سابق شیخ الجامعہ اعلیٰ یونیورسٹی	کسکولی (بی۔ این)
۱۲۲-۱۲۱ ۱۹۲۳	اگست	۲	۲	برطانوی مستشرق	ااہل (جیمس)
۶۲۰-۶۱۹ ۱۹۷۶	دسمبر	۱۲	۷۳	فرانسیسی مصنف و سیاست دان	مارے (اندرا)
۳ ۱۹۹۳	مئی	۵	۹۰	مصنف و نقاد	مالک رام پوچھ
۷-۶ ۱۹۸۷	فروری	۲	۸۴	طالب علم جامعہ	مامون اعظمی
۱۷۴ ۱۹۶۸	اکتوبر	۳	۵۸	استاد دارالعلوم دیوبند	سارے علی (محمد)
۳ ۱۹۹۳	مئی	۵	۹۰	ادیب، ناشر	مٹل (گوپال)
۳۶۶-۳ ۱۹۸۸	جنوری	۱	۸۵	" ادیب و نقاد	مختون نور پوری (احمد صدیق)
۶-۳ ۱۹۸۵	مارچ	۳	۸۲	سابق شیخ الجامعہ دیوبند	حبیب (محمد)
۵ ۱۹۹۳	جنوری	۱	۹۰	استاد جامعہ	محسنی (شمس الرحمن)
۲۷۸-۲۷۷ ۱۹۷۹	جون	۶	۷۶	صحافی "تعمیر حیات"	نندہ سنی
۱۰۶۰-۱۰۵۷ ۳۷	دسمبر	۶	۲۸	طیب	محمد اندلس
۱۱۷-۱۱۵ ۱۹۷۴	ستمبر	۳	۷۰	سابق میزبان مئی خود مسلم یونیورسٹی	محمد علی بانی
۲۲۴-۲۲۳ ۱۹۷۴	اکتوبر	۳	۷۰		

۸۲-۷۸ ۱۹۳۱	جنوری	۱	۱۶	سابق امیر جامعہ سابق صدر انڈین نیشنل کانگریس	۳ محمد علی جوہر
۲۳۰-۲۲۹ ۱۹۷۵	نومبر	۵	۷۲	مصنف نائب صدر جمعیت العلماء	محمد میاں
۲۳۰-۲۲۷ ۱۹۷۱	نومبر	۵	۶۳	مجاہد آزادی و سابق مرکزی وزیر ہند	محمود (سید)
۲۸۰-۲۷۵ ۱۹۷۵	مئی	۵	۷۱	یہ اور ڈاکٹر ذاکر حسین و سابق وزیر پاکستان	محمود حسین خاں جامی
۷۶ ۱۹۶۳	مئی / جون	۶/۵	۳۸	ادیب	محمود طرزی
۲۸۶ ۱۹۷۵	دسمبر	۶	۷۲	ادیب	محمود صدیقی (محمد حسین)
۵۲ ۱۹۹۱	اپریل	۴	۸۸	کارکن جامعہ	مختار احمد
۸۸۳ ۱۹۳۷	اکتوبر	۴	۲۸	سابق صدر چیکو سواکیہ	مسارک (نامس)
۱۷۳-۱۷۳ ۱۹۶۷	اکتوبر	۴	۵۶	استاد دارالعلوم ندوۃ العلماء	مسعود عالم ندوی
۳۹ ۱۹۸۷	جنوری	۱	۸۱	صحافی، مدیر "دعوت"	مسلم (محمد)
۱۱۷-۱۱۵ ۱۹۷۵	مارچ	۳	۷۱	ادیب و نقاد	مسح الزماں
۵۳-۴۹-۴۳ ۱۹۹۰	مئی	۵	۸۷	سابق شیخ الجامعہ کشمیر یونیورسٹی	مشیر الحق جامی
۲۳ ۱۹۳۹	جنوری	۱	۳۱	صدر جمہوریہ ترکی	مصطفیٰ کمال پاشا
۷۶-۷۵ ۱۹۳۰	جنوری	۱	۱۳	مجاہد آزادی	منظہر الحق
۵-۳ ۱۹۷۵	جنوری	۱	۷۱	صحافی، مدیر "معارف"	معین الدین احمد ندوی
۱۱۷-۱۱۶ ۱۹۷۵	مارچ	۳	۷۱	صحافی، مدیر "ریاست"	مفتون (دیوان سنگھ)
۳۰۷-۳۰۶ ۱۹۲۳	مئی / جون	۶/۵	۴	سماجی کارکن، سابق شیخ الجامعہ فلکستہ یونیورسٹی	مکرجی (اسوتوش)
۷۷۸-۷۷۷ ۱۹۳۵	ستمبر	۹	۲۵	ادیب	ممتاز علی
۵-۳ ۱۹۸۶	نومبر	۱۱	۸۳	ادیب، مستقبلی گزہ مسلم یونیورسٹی	منظور حسین (خواجہ)
۳۹ ۱۹۸۷	جنوری	۱	۸۳	ادیب، مستقبلی گزہ مسلم یونیورسٹی	منظور حسین (خواجہ)
۹-۸ ۱۹۹۱	اگست	۸	۸۸	کارکن جامعہ	منظور سعید
۱۶۳-۱۶۳ ۱۹۷۲	مارچ	۳	۶۵	استاد جامعہ	منیر الحسن
۳۳۰-۳۲۷ ۱۹۷۹	ستمبر	۹	۷۶	عالم، بانی جماعت اسلامی	مودودی (براعلاء)
۶۳ ۱۹۶۷	اگست	۲	۵۶	سابق گورنر مہاراشٹر	مہدی نواز جنگ
۲۸۶ ۱۹۷۱	دسمبر	۶	۶۳	ادیب	مہر (غلام رسول)

۳۵۳-۳۵۱ ۱۹۷۷	ستمبر	۹	۷۳	سابق صدر سائنس	میکری ایس (آرچ بشپ)
۲۷ ۱۹۸۳	مئی	۵	۸۱	شاعر	نازش پرنسپل گڑھی
۱۶۲-۱۵۴ ۱۹۶۶	مارچ	۳	۵۳	سابق، پیر برین جامہ ملیہ	نبی احمد (حافظ)
۱۷۳-۱۷۳ ۱۹۶۸	اکتوبر	۴	۵۸	ادیب	نجیب اشرف ندوی
۵۱۰-۵۰۷ ۱۹۷۶	اکتوبر	۱۰	۷۳	نکھڑ شاعر	نذرالسلام (قاضی)
۷۶-۷۵ ۱۹۶۳	مئی/جون	۶.۵	۴۸	شاعری	نظامی (حمید)
۳۱ ۱۹۹۱	جنوری	۱	۸۸	مورخ، سابق استاد جامعہ	نقوی (حمید و خاتون)
۹۱ ۱۹۶۲	فروری	۴	۴۶	ادیب	نواب علی
۸۱-۸۰ ۱۹۶۳	مئی/جون	۶.۵	۴۸	شاعر	نوح نادر
۴-۳ ۱۹۹۳	اگست	۸	۹۰	مورخ، سابق وزیر اعلیٰ ہریانہ	نور الحسن
۵-۳ ۱۹۷۵	جنوری	۱	۷۱	پیشہ ور، سابق شاعر، شاعری	نور الدین احمد
۱۱۸ ۱۹۷۱	ستمبر	۳	۶۴	پیشہ ور، سابق شاعر، شاعری	نوری (طیسن)
۲۳۰-۲۲۷ ۱۹۶۳	مئی	۵	۵۰	نہالہ شاعری، شاعر، شاعری	نہرو (جواہر لال)
۱۶۸ ۱۹۳۱	فروری	۲	۱۶	محبوب شاعری	نہرو (موتی لال)
۸۶ ۱۹۸۹	مارچ	۳	۸۶	شاعر	نیاز حیدر
۶۲-۵۹ ۱۹۸۱	فروری	۲	۷۸	سابق استاد جامعہ	نیازی جاسلی (نذیر)
۵۶ ۱۹۸۹	اکتوبر	۱۰	۸۶	طالب علم جامعہ	نیر، انش
۶-۵ ۱۹۸۷	جون	۶	۸۴	عام استاد، مدرسہ امینیہ	واصف (حفظ الرحمن)
۶-۵ ۱۹۸۳	جولائی	۷	۸۰	شاعر	وحد (سکندر علی)
۶۲۲-۶۲۱ ۱۹۷۶	دسمبر	۱۲	۷۳	استاد فارسی زبان و ادب	وحید مرزا
۴۸-۴۷ ۱۹۸۷	اکتوبر	۱۰	۸۰	ہندی ادیب	ورما (مہادیوی)
۲۸۶-۲۸۳ ۱۹۶۷	دسمبر	۶	۵۶	صوفی بزرگ	ہسی اندہ (شاد)
۶۷۲-۶۷۰ ۱۹۷۶	دسمبر	۱۲	۷۳	ادیب، سابق استاد جامعہ	وقار عظیم
۶ ۱۹۸۷	جولائی	۷	۸۴	ایڈیٹر "پیام تعلیم"	ولی شاہ جہان پوری
۶ ۱۹۷۶	جنوری	۱	۷۳	ادیب و صوفی	ولی الدین (میر)
۹۱ ۱۹۶۲	فروری	۴	۴۶	شاعر	بادی پھلی شہری
۱۵ ۱۹۸۸	مارچ	۳	۸۵	ادیب	باشی (جیلہ)

۳۷-۳۶۰۶ ۱۹۸۸	جنوری	۱	۸۵	صحافی، ادیب	ابہاشی (رحم علی)
۱۱۸-۱۱۶ ۱۹۶۹	ستمبر	۳	۶۰	بنگہ ادیب، سابق سرکاری پریس	ہمایوں کبیر
۶۶۳-۶۵۸ ۱۹۶۱	اکتوبر	۱۲	۳۵	سابق سکریٹری حرس و قیام قندھار	بہر شونہ (ڈاگ)
۱۷۳-۱۷۱ ۱۹۷۲	اپریل	۳	۶۵	شاعر	سیکی اعظمی
۲۳ ۱۹۹۲	جنوری	۱	۹۸	کارکن جامعہ	یعقوب (محمد)
۵۶-۵۲ ۱۹۶۸	جنوری	۱	۵۷	صحافی، مدیر "شاہراہ"	یوسف جاسمی
۱۰۴-۱۰۱ ۱۹۸۱	فروری	۲	۷۸	صحافی، مدیر "نیرنگ خیال"	یوسف حسین (محمد) حکیم
۵-۲ ۱۹۷۹	مارچ	۳	۷۶	ادیب، مورخ، استاد جامعہ عثمانیہ	یوسف حسین خاں جاسمی

چوتھا حصہ

نیر

اشاریہ ۱۹۹۴-۲۰۰۴ء

ضمیمہ

اشاریہ ۱۹۹۴-۲۰۰۴ء

مُرتبین

شہاب الدین انصاری

تنویر عالم آفاقی

اداریے: شمیم حنفی

مہضوئیاتی نوٹ

ایر لائنس صدیقی

ایر لائنس صدیقی

..

ایر لائنس صدیقی

ایر لائنس صدیقی

ایر لائنس صدیقی

ایر لائنس صدیقی

ایر لائنس صدیقی

ایر لائنس صدیقی

ایر لائنس صدیقی

ایر لائنس صدیقی

ایر لائنس صدیقی

ایر لائنس صدیقی

ایر لائنس صدیقی

ایر لائنس صدیقی

ایر لائنس صدیقی

ایر لائنس صدیقی

ایر لائنس صدیقی

ایر لائنس صدیقی

۹۹ ۲۰۰۲ ۱۰۰

۹۹ ۹۹ ۱۰۰

۹۰ ۲۰۰۰ ۱۰۰

۹۲ ۹۵ ۱۰۰

۹۵ ۹۹ ۱۰۵

۹۹ ۲۰۰ ۱۰۵

۹۰ ۲۰۰ ۱۰۰

۹۲ ۹۵ ۱۰۵

۹۰ ۲۰۰۳ ۱۰۵

۹۲ ۹۵ ۱۰۵

۹۰ ۲۰۰۰ ۱۰۵

۹۰ ۹۰ ۱۰۵

۹۲ ۹۰ ۱۰۵

۹۰ ۹۰ ۱۰۵

۹۰ ۹۰ ۱۰۵

۹۵ ۹۹ ۱۰۰

۹۶ ۹۰ ۱۰۵

۹۵ ۹۹ ۱۰۰

۹۰ ۹۰ ۱۰۵

۹۳ ۹۰ ۱۰۵

تعزیتی نوٹ

آل احمد سرور

اختر الایمان

اشفاق احمد

اظہر انصاری

الیاس احمد گدی

انور جمال قدوائی

ایڈورڈ سعید

بشیر الدین

جگن ناتھ آزاد

حبیب قیاری علی (حکیم)

حیات اللہ انصاری

خلیل الرحمن اعظمی

سلامت اللہ

قلیل جہانگیری

ضمیر نیازی

ضیاء الحسن فاروقی

ضیاء الحسن ندوی

عبدالحمید (حکیم)

عبدالسلام (سائنسدان)

عبدالمطیف اعظمی

علی شرف

مجتبی حسین زیدی

محب احسن

محمد خاندانہ

۹۹	جنوری۔ مارچ	۲۰۰۲	۸-۷
۹۳	اپریل۔ جون	۹۶	۶-۵
۱۰۱	جولائی۔ ستمبر	۲۰۰۳	۶-۵
۹۶	جنوری۔ مارچ	۹۹	۵
۹۳	جولائی۔ ستمبر	۹۷	۶
۹۲	اکتوبر۔ دسمبر	۹۵	۶
۹۳	اکتوبر۔ دسمبر	۹۷	۶-۵
۹۳	جولائی۔ ستمبر	۹۶	۶
۱۰۱	اپریل۔ جون	۲۰۰۳	۶-۵
۹۶	جنوری۔ مارچ	۹۹	۶-۵
۹۶	"	"	۵
۹۸	"	۲۰۰۱	۸-۷
۹۹	"	۲۰۰۲	۹-۷
۱۰۱	اکتوبر۔ دسمبر	۲۰۰۳	۵
۱۰۱	اپریل۔ جون	۲۰۰۳	۶-۵
۹۳	جولائی۔ ستمبر	۹۶	۶-۵
۹۹	جولائی۔ دسمبر	۲۰۰۴	۸
۹۶	اپریل۔ جون	۹۹	۶-۵
۹۳	جنوری۔ مارچ	۹۷	۵
۹۹	اپریل۔ جون	۲۰۰۲	۹-۵
۹۳	جولائی۔ ستمبر	۹۶	۵
۹۳	"	۹۷	۵
۹۶	جنوری۔ مارچ	۹۹	۶
۹۵	"	۲۰۰۲	۵

۹۲	۹۵	۶-۵	۶-۵
۱۰۱	۲۰۰۴	۶-۵	۶-۵
"	"	"	"
"	"	"	"
"	"	"	"
"	"	"	"
۹۶	۹۷	۶-۵	۶-۵

محمد عاقل

مشفق خواجہ

معین احسن جذبی

نثار احمد فاروقی

نظربدی

وسید اختر

شذرات اختراع

۱۰۱	۶-۵	۲۰۰۴	۱۵-۷
-----	-----	------	------

جامعہ طیبہ اسلامیہ - پڑھتے قدم

مضامین

۹۳	نورانی - مئی ۱۹۷۲ء	۱۰۲-۹۹	۱۰۱	شعر میں کادگی کی طاقت	نزد (جہنم تا قیامت)
۹۴	اپریل - جون ۲۰۰۲ء	۳۶-۵۱	۹۴	جگر کی شاعری میں سماجی عناصر	-
۹۵	نورانی - مئی ۲۰۰۲ء	۱۳۶-۶	۹۵	ڈاکٹر ذاکر حسین اور علامہ اقبال	-
۹۶	جنوری - مارچ ۲۰۰۲ء	۱۹۶-۹۷	۹۶	بدترین مصنف کے لیے اعزاز	آصف فرخی
۹۷	جنوری - مارچ ۱۹۸۰ء	۲۹-۹۵	۹۷	میر، غالب اور اقبال	آفتاب احمد
۹۸	جنوری - مارچ ۲۰۰۲ء	۲۲۳-۶۲	۹۸	قائد شطرنج تاج	-
۹۹	اپریل - مئی ۲۰۰۲ء	۵۹-۶۶	۹۹	تاج مرزا، بانی	-
۱۰۰	۱۹۷۲ء	۵۹-۶۶	۱۰۰	قومی آئینہ میاں اور کمال و بند کافروں	آصف مورقی
					(یو۔ آر)
۱۰۱	نورانی - مئی ۱۹۷۲ء	۵۳-۱۵۶	۱۰۱	میراثہ کیا ہوئی تھی غلط انداز واتی	آنند (ملک رات)
۱۰۲	اپریل - جون ۲۰۰۲ء	۱۰۷-۱۴۳	۱۰۲	ممتاز شیریں کی طویل کہانیاں	ابوبکر عباد
۱۰۳	نورانی - مئی ۲۰۰۲ء	۹۹-۵۳	۱۰۳	خلیل حسن دہشتی کی تحقیقات	ابوالکلام قاسمی
۱۰۴	جنوری - مارچ ۱۹۸۰ء	۲۴۲-۲۵۶	۱۰۴	سر سید کا تہذیبی شعور	-
۱۰۵	نورانی - مئی ۱۹۷۲ء	۸۸-۸۸	۱۰۵	۵۰ ماہیات میں بیٹا کی طاقت	-

مضامین

۹۳	۲۰۰۲ء	۱۰۲-۹۹	آزاد (جس ناتھ)	۱۰ شادی میں گامی تھی
۹۴	۲۰۰۲ء	۱۰۶-۱۰۵	-	جہان شادی میں تھی غصہ
۹۵	۲۰۰۲ء	۱۰۶-۱۰۴	-	اسٹار، حسین اور علامہ اقبال
۹۶	۲۰۰۲ء	۱۰۶-۹۵	آصف ذہنی	بدترین مصنف ہے یہ عزیز
۹۷	۲۰۰۲ء	۱۰۶-۹۵	آفتاب احمد	میر، غالب اور اقبال
۹۸	۲۰۰۲ء	۱۰۶-۹۵	-	قابل ضابطی کتابیں
۹۹	۲۰۰۲ء	۱۰۶-۹۵	-	کتاب امروز فردا
۱۰۰	۲۰۰۲ء	۱۰۶-۹۵	آمنت موہنی	قومی ہیرو، بھارتی - پاکستان
۱۰۱	۲۰۰۲ء	۱۰۶-۹۵	(یو۔ آر)	
۱۰۲	۲۰۰۲ء	۱۰۶-۹۵	آئندہ (ملک رانی)	مہاشویا، یونیورسٹی، اٹلی
۱۰۳	۲۰۰۲ء	۱۰۶-۹۵	ابو بکر	مترجمین کی تحریک
۱۰۴	۲۰۰۲ء	۱۰۶-۹۵	یو۔ کلاسیکی	خلیل حسن کا مشن تحقیقی کا نام
۱۰۵	۲۰۰۲ء	۱۰۶-۹۵	-	رسید کا تہذیبی اثر
۱۰۶	۲۰۰۲ء	۱۰۶-۹۵	-	کام انہیں میں پیکر تھی کا نام

۲۸۴-۲۷۰	جنوری-مارچ ۲۰۰۰	۹۷	مولانا آزاد کا (علی یا تحقیقی) اسلوب نثر	ابوالکلام قاسمی
۵۵۶-۵۴۱	جولائی-دسمبر ۲۰۰۳	۱۰۰	میر انیس کا تصور شعر	-
۵۴-۳۳	جولائی-دسمبر ۹۹	۹۶	مولانا آزاد اور البیرونی	ابوسلمان شاہجہان پوری
۱۰۳-۸۸	اکتوبر-دسمبر ۹۳	۹۱	نفسیاتی معالجے میں مسلمانوں کا حصہ	اجمل (محمد)
			ترجمہ: نذیر الدین مینائی	
۱۳۷-۱۳۷	اگست-ستمبر ۹۴	۹۱	لکھنے والوں کا تعارف (فارسی افسانہ نگار)	اجمل کمال
۴۶-۱۶	جولائی-دسمبر ۹۸	۹۵	مرسید احمد خاں، سفر نامہ زندگی کے جستہ جستہ واقعات	احمد (محمد) مرتب
۱۱۱-۹۵	جولائی-ستمبر ۲۰۰۰	۹۷	اردو کا ابتدائی زمانہ: ادبی تہذیب و تاریخ کے پہلو، ساحری، شاعری، صاحب قرنی (خس الخضر فاروقی)	احمد محفوظ
۶۳-۵۵	اپریل-جون ۲۰۰۶	۹۷	اردو کی ادبی تہذیب اور خوبہ حسن نظامی کی نثر	-
۱۹۸-۱۹۱	جنوری-مارچ ۲۰۰۱	۹۸	پھر اپنی صدا اسنادے، زندگی اور زندگی	-
۹-۷	جولائی-ستمبر ۲۰۰۰	۹۷	علی سردار جعفری کی یادیں	-
۴۴-۱۷	اپریل-جون ۹۹	۹۶	علیم عبد الحمید	اختہ انوار ساجد
۴۷-۴۲	اپریل-جون ۲۰۰۰	۹۷	خوبہ حسن نظامی تصوف کی عملی تفسیر	-

۱۵۵-۴۴	۹۹	جنوری - مارچ ۲۰۰۲	۹۹	سرदार جعفری، نظریاتی وابستگی اور شعری تجربہ	اختر الواسع
۵۹-۵۱	۱۰۰	اپریل - جون ۲۰۰۳	۹۹	صوفی طریق فکر و تربیت	-
۳۴۳-۳۲۶	۹۵	جولائی - دسمبر ۹۸	۹۵	فکر سید کی عصری معنویت اور ہم	-
۱۵۷-۱۴۸	۹۶	جنوری - مارچ ۹۹	۹۶	مولانا آزاد: کچھ دستاویزی حقائق	-
۱۹-۷	۱۰۰	جنوری - مارچ ۲۰۰۳	۱۰۰	مولانا آزاد کی تہذیبی و سیاسی بصیرت	-
۲۵۲-۲۲۷	۹۶	جولائی - دسمبر ۹۹	۹۶	رائل ساکریٹین	اخلاق احمد
۱۷۶-۱۷۹	۹۶	جنوری - مارچ ۹۹	۹۶	دارجدید کا ۱۰۱ ویں سال	اخلاق حسین قاسمی
۴۴۰-۴۲۹	۱۰۰	جنوری - مارچ ۲۰۰۳	۱۰۰	ادیب (مسعود حسن میر انیس کی جذبات نگاری رضوی)	ادیب (مسعود حسن میر انیس کی جذبات نگاری رضوی)
۴۰۰-۱۵	۱۰۰	جولائی - دسمبر ۲۰۰۳	۱۰۰	عربی ادب میں مرثیہ گوئی	ارشاد (رشید احمد)
۱۴۷-۱۴۳	۹۶	جنوری - مارچ ۹۹	۹۶	"مسدس حالی" اور "بھارت بھارتی" کا تقابلی مطالعہ	..
۸۴-۱۶۵	۹۹	جولائی - دسمبر ۲۰۰۱	۹۹	-	.
۱۶۲-۱۴۰	۹۴	جنوری - مارچ ۹۷	۹۴	مسدس حالی کا تنقیدی مطالعہ	مسدس حالی کا تنقیدی مطالعہ
۱۶۱-۶۳	۱۰۰	جنوری - مارچ ۲۰۰۳	۱۰۰	مسدس والی نظم مسک - صوفی حقیقی	مسدس والی نظم مسک - صوفی حقیقی
۹۷-۵۵	۹۴	جنوری - مارچ ۹۷	۹۴	تنقیدی مطالعہ	تنقیدی مطالعہ
۹۷-۵۵	۹۴	جنوری - مارچ ۹۷	۹۴	اندلس میں مسلمانوں کی فتح	الحق (محمد)

جلد و نمبر	۵۷۲	اشاریہ رسالہ جامعہ
۱۵۳-۱۳۶	۹۲	رسالہ جامعہ کی عملی خدمات
۱۵۳-۱۳۶	۹۵	ہندی مسلم ثقافت کے فروغ میں سید
۳۱-۳۲	۹۶	اشرف جہانگیر سمنانی کا حصہ
۳۵-۳۲	۹۸	جہانگیر کوثر کا اورینٹل (سلیم احمد)
۲۹۵-۲۹۱	۹۲	آشا پور ناٹوی
۵۶-۱۵۰	۹۳	البیر کامیو بیگانہ
۹۳-۹۰	۹۷	جرمن ناول اور کٹر گراس کا فین کا ڈھول
۸۰، ۶۳-۵۳	۹۱	دماغ سازی اور پس انسانی سماج
۱۳۳-۱۲۳	۹۲	حالی کا "مقدمہ شعر و شاعری" اور شعر و شاعری
۲۳۵-۱۹۳	۹۷	مولانا آزاد اور عربی ادب
۹۵-۶۵	۹۸	ہونت سنگھ شخصیت اور فن
۳۵۵-۳۳۳	۹۵	سر سید کی پیش بینی ایک ذاتی نقطہ نظر
۲۶۲-۲۵۶	۹۶	مولانا ابوالکلام آزاد مذہب اور مسلمان
۱۲۳-۱۱۰	۹۵	نذیر احمد کے ناول اور ناقدین ادب
۲۲۰-۲۷۹	۱۰۰	مراثی انیس کا ہندوستانی مزاج
۱۲۲-۱۰۱	۹۶	آزاد کا طریق زبیر ترجمہ مسعود الحق
۱۹۳-۱۸۸	۹۵	غالب کی شاعری ترجمہ سہیل احمد فاروقی
۵۲-۳۷	۱۰۱	اردو میں ہیرو ڈی
		اسحاق (شیث محمد)
		اشک (ایندرناتھ)
		اشفاق محمد خاں
		اطہر رضا بلگرامی
		اعجاز احمد
		اعجاز حسین

۵۲-۴۶	مارچ-اپریل ۹۴	۹۱	فن خطاطی	اعجاز راسی
۱۳۸-۱۳۵	اپریل-جولائی ۹۵	۹۲	-	-
۲۰۶-۱۹۵	جنوری-مارچ ۹۸	۹۵	غالب کی شعری ترجیحات	افضل حسین
۸۸-۸۲	جولائی-دسمبر ۹۸	۹۵	مرسید کے ایک معاصر: مولوی مظہر اللہ	افضل الرحمن
			پنچراہی فی	
۱۷۷-۱۵۰	اکتوبر-دسمبر ۹۶	۹۳	"روپ" کی رباعیاں	افغان اللہ خاں
۱۳۸-۱۳۶	-	۹۳	فراق اور قدیم ہندوستانی فلسفہ	-
۲۰۶-۲۰۳	اپریل-جون ۲۰۰۴	۱۰۱	فن خوشنویسی	اقبال (نجم الدین)
۱۳۸-۱۳۶	اکتوبر-دسمبر ۹۵	۹۲	اردو نشاۃ ثانیہ کا اتمام عمل: تاریخی پس منظر میں	افتخار عالم خاں
۶۵-۶۱	اپریل-جون ۹۶	۹۳	نئے تناظر، تاریخ نگاری میں	-
۲۰۶-۱۹۹	جنوری-مارچ ۹۵	۹۲	مابعد جدیدیت کے دور میں مسلمانوں کی شمولیت ترجمہ احترام واسع	اکبر (ایس احمد)
۸۱-۶۹	جولائی-دسمبر ۹۸	۹۵	مرسید کا کردار	اکرام (محمد شیخ)
۴۶-۴۴	جنوری-مارچ ۹۶	۹۳	شاکبہ منی اور گاندھی ترجمہ شکور محسن مرزا	اکیدا (دیا کو)
۳۲۵-۳۱۶	جولائی-دسمبر ۹۸	۹۵	عصر حاضر میں علی گڑھ تحریک کی معنویت	الطاف احمد اعظمی
۱۰۹-۶۳	اکتوبر-دسمبر ۹۷	۹۴	علامہ اقبال اور وحدت الوجود	-
۱۱۳-۸۲	نویں-دسمبر ۲۰۰۱	۹۸	علم اور روحانی تہذیب: اقبال کا نقطہ نظر	-
۸۴-۳۷	جولائی-دسمبر ۹۹	۹۳	مولانا آزاد کی قرآنی بصیرت ایک مطالعہ	-

جلد پنجم	۵۷۴	اشاریہ رسالہ جامعہ
۲۵۵-۲۰۸	۹۶ جولائی-دسمبر ۹۹	الطاف احمد اعظمی مولانا آزاد کی قرآنی بصیرت: ایک مطالعہ
۱۳۸-۱۲۸	۹۹ جنوری-مارچ	الیاس شوقی غالب اور ان کے عہد کی نثر
۲۰۰۲		
۱۶۷-۱۵۲	۹۲ اکتوبر-دسمبر ۹۵	امتیاز احمد اردو میں خود نوشت سوانح عمری کی صورت حال
۱۵۴-۱۳۰	۹۷ اکتوبر-دسمبر ۲۰۰۰	اردو ناول کا موجودہ منظر نامہ
۱۳۹-۱۳۰	۹۳ جولائی-ستمبر ۹۷	اکرام اللہ کا ناول گرگ شب
۲۳۳-۲۲۵	۹۸ جنوری-مارچ ۲۰۰۱	خلیل الرحمن کی تنقید
۱۸۶	۹۹ جنوری-مارچ ۲۰۰۲	ادب اور بیسویں صدی ترجمہ بین مرزا
۶۲-۶۰	۱۰۱ جولائی-ستمبر ۲۰۰۳	اردو ادب کا نقصان، ترجمہ تقی حسین جعفری
۳۵۹-۳۵۱	۱۰۰ جولائی-دسمبر ۰۳	انہیں کے مرچے میں دو ہرے معانی
۳۲-۱۳	۹۸ جولائی-ستمبر ۲۰۰۱	اک شہر ایک تہذیب
۲۶۵-۲۵۷	۱۰۰ جولائی-دسمبر ۲۰۰۳	رزمیہ میں ایک نئی جہت
۴۱-۳۳	۹۸ جولائی-ستمبر ۲۰۰۱	گولر کا پھول
۵۶۴-۵۵۹	۱۰۰ جولائی-دسمبر ۲۰۰۳	حرید ڈیڑھ بات انہیں کے بارے میں
۱۶۵-۱۶۲	۹۳ جنوری-مارچ ۹۷	واپس کلاسیک کی طرف ترجمہ احمد محفوظ
۱۵۲-۱۳۳	۹۵ جنوری-مارچ ۹۸	انصار اللہ (محمد) دیوان غالب مرتبہ مالک رام
۵۹-۵۷	۱۰۱ جولائی-ستمبر ۰۳	انصاری (اسلوب احمد) حرفے چند
۱۰۳-۸۵	۹۳ جولائی-ستمبر ۹۶	انصاری (طیب) ملک سیف الدین غوری

۱۶۶-۱۵۶	جولائی - ستمبر ۲۰۰۱	۹۸	کرشن چندر کی افسانہ نگاری: ایک جائزہ	انوار احمد
۳۸-۳۱	جولائی - ستمبر ۲۰۰۳	۱۰۰	فارسی ادب میں مرثیہ گوئی	انور (انور علی)
۱۶۱-۱۱۶	اپریل - جون ۹۹	۹۳	اختر الایمان کی شاعری	انور خاں
۱۰۶-۹۵	جولائی - ستمبر ۲۰۰۳	۱۰۰	میر انیس کی دہلویت	انور سدید
۱۹۷-۱۹۶	اپریل جون ۲۰۰۰	۹۰	بلا تمبرہ (مراسم و آراء سے متعلق مضمون پر)	انور معظم
۱۷۳-۱۳۸	جولائی - ستمبر ۹۸	۹۵	سید جمال الدین افغانی: سرسید کا ایک نقاد	-
۲۱۹-۲۰۷	جنوری - مارچ ۹۸	۹۵	غالب کی تمنا	-
۲۲۰-۲۱۳	جنوری - مارچ ۹۹	۹۳	گاندھی اور عرب مسائل ترجمہ سہیل احمد فاروقی	انیس (محمد)
۳۱۳-۲۸	جولائی - ستمبر ۲۰۰۳	۱۰۰	کلام انیس میں عناصر چہارگانہ	انیس شفاق
			مزید دیکھئے غلیل الرحمن اعظمی	-
۱۶۷-۱۵۸	اکتوبر - ستمبر ۹۳	۹	آر۔ کے۔ نارائن	انیس انیس
۲۹۹-۲۹۲	جولائی - ستمبر ۹۵	۹۲	اسلمین اسپنڈر	-
۱۰۷-۱۰۵	مارچ - اپریل ۹۳	۹۱	کوچ ۱۹۹۳	-
۹۰	اپریل - جون ۹۹	۹۶	ایک حقیقی قوم کی تعمیر - ترجمہ سہیل احمد فاروقی	اوسن (بی۔ کے)
۱۶۵-۱۳۰	مئی - جولائی ۹۳	۹۱	ہمارا مسئلہ ترجمہ جمین انجم	باہتینی (اشک)
۴۸-۴۳	اکتوبر - دسمبر ۹۵	۹۲	ریاست اور ادیب ترجمہ ذریعہ الدین	باردوانی (پل پر بھا)

۲۵۵-۲۰۸	جولائی-دسمبر ۹۹	۹۶	مولانا آزاد کی قرآنی بصیرت: ایک مطالعہ	الطاف احمد اعظمی
۱۳۸-۱۲۸	جنوری-مارچ ۹۹	۹۹	غالب اور ان کے عہد کی نثر	الیاس شوقی
۲۰۰۲				
۱۶۷-۱۵۲	اکتوبر-دسمبر ۹۵	۹۲	اردو میں خود نوشت سوانح عمری کی صورت حال	انتیاز احمد
۱۵۴-۱۳۰	اکتوبر-دسمبر ۲۰۰۰	۹۷	اردو ناول کا موجودہ منظر نامہ	-
۱۳۹-۱۳۰	جولائی-ستمبر ۹۷	۹۳	اکرام اللہ کا ناول گرگ شب	-
۲۳۳-۲۲۵	جنوری-مارچ ۲۰۰۱	۹۸	خلیل الرحمن کی تنقید	-
۱۸۶	جنوری-مارچ ۲۰۰۲	۹۹	ادب اور بیسویں صدی ترجمہ بین مرزا	انتہار حسین
۶۲-۶۰	جولائی-ستمبر ۲۰۰۳	۱۰۱	اردو ادب کا نقصان ترجمہ فقی حسین جعفری	-
۳۵۹-۳۵۱	جولائی-دسمبر ۰۳	۱۰۰	انیس کے مرے میں دو ہرے معانی	-
۳۲-۱۲	جولائی-ستمبر ۲۰۰۱	۹۸	اک شہر ایک تہذیب	-
۲۶۵-۲۵۷	جولائی-دسمبر ۲۰۰۳	۱۰۰	رزمیہ میں ایک نئی جہت	-
۴۱-۳۳	جولائی-ستمبر ۲۰۰۱	۹۸	گولر کا پھول	-
۵۶۳-۵۵۹	جولائی-دسمبر ۲۰۰۳	۱۰۰	مزید ڈیڑھ بات انیس کے بارے میں	-
۱۶۵-۱۶۲	جنوری-مارچ ۹۷	۹۳	واپس کلا سکیف کی طرف ترجمہ احمد محفوظ	-
۱۵۲-۱۳۳	جنوری-مارچ ۹۸	۹۵	دیوان غالب مرتبہ مالک رام	انصار اللہ (محمد)
۵۹-۵۷	جولائی-ستمبر ۰۳	۱۰۱	انصاری (سلوب احمد) حرفے چند	انصاری (سلوب احمد)
۱۰۴-۸۵	جولائی-ستمبر ۹۶	۹۳	ملک سیف الدین غوری	انصاری (طیب)

۱۶۳-۱۵۶	جولائی-ستمبر ۲۰۰۱	۹۸	کرشن چندر کی افسانہ نگاری: ایک جائزہ	انوار احمد
۳۸-۳۱	جولائی-دسمبر ۲۰۰۳	۱۰۰	فارسی ادب میں مرثیہ گوئی	انور (انور علی)
۱۲۱-۱۱۶	اپریل-جون ۹۶	۹۳	اختر الایمان کی شاعری	انور خاں
۱۰۶-۹۵	جولائی-دسمبر ۲۰۰۳	۱۰۰	میر انیس کی دہلوت	انور سدید
۱۹۷-۱۹۶	اپریل جون ۲۰۰۰	۹۷	بلا تہرہ (مراسلہ مولانا آزاد سے متعلق مضمون پر)	انور معظم
۱۷۳-۱۳۸	جولائی دسمبر ۹۸	۹۵	سید جمال الدین افغانی: سرسید کا ایک نقاد	-
۲۱۹-۲۰۷	جنوری-مارچ ۹۸	۹۵	غالب کی تمنا	-
۲۲۰-۲۱۳	جنوری-مارچ ۹۶	۹۳	گاندھی اور عرب مسائل ترجمہ سہیل احمد فاروقی	انیس (محمد)
۳۱۳-۳۸۱	جولائی دسمبر ۲۰۰۳	۱۰۰	کلام انیس میں مناصر چارگانہ عزیز دیکھئے غلیل الرحمن اعظمی	انیس اشفاق
۱۶۷-۱۵۸	اگست-ستمبر ۹۳	۹۱	آر۔ کے۔ نارائن	انیس الرحمن
۲۹۹-۲۹۲	جولائی-ستمبر ۹۵	۹۲	اسٹیفن اسپنڈر	-
۱۰۷-۱۰۵	مارچ-اپریل ۹۳	۹۱	کوچا ۱۹۹۳	-
۱۶-۷	اپریل-جون ۹۹	۹۶	ایک حقیقی قوم کی تعمیر۔ ترجمہ سہیل احمد فاروقی	اوسن (ٹی۔ کے)
۱۲۲، ۱۳-۶	مئی-جولائی ۹۳	۹۱	ہمارا مسئلہ ترجمہ جبین انجم	باچینی (اشوک)
۳۸-۳۳	اکتوبر-دسمبر ۹۵	۹۲	ریاست اور ادیب ترجمہ نذیر الدین مینائی	باردلوئی (نزل پر بھا)

۲۹۰-۲۸۷	۹۲	جولائی - ستمبر ۹۵	ہری شکر پر سائی	بسم اللہ (عبدل)
۳۱۵-۳۱۱	۹۳	جنوری - مارچ ۹۶	بھیس پھر مصلوب ہوئے	بک (پرل ایس)
۱۹۷	۱۰۱	جنوری - مارچ	آرٹ، جنگ اور فسطائیت، ترجمہ فکیل	بنجامن (والٹر)

۲۰۰۴

جہانگیری

۳۶-۳۱	۹۱	۱ اکتوبر - دسمبر ۹۴	رجب اور سنت ساجدہ ترجمہ سہیل احمد	بھارگو (کرشن ناتھ)
-------	----	---------------------	-----------------------------------	--------------------

فاروقی

۱۷۴-۱۵۷	۹۶	جنوری - مارچ ۹۹	اردو دنیا کا پہلا بین الاقوامی شہر	بیک (حامد)
۱۹۵-۱۷۶	۹۶	اپریل - جون ۹۹	اردو میں ہانگونگاری	-
۱۸۴-۱۵۵	۹۷	اکتوبر - دسمبر ۲۰۰۰	اردو کی قصہ نگاری ناول نگار خواتین	-
۲۸-۲۶	۹۹	جنوری - مارچ ۲۰۰۲	الوداع آرمے کے نارائن	-
۱۰۹-۹۴	۹۵	اپریل - جون ۹۸	نذیر احمد کے تمثیلی قصے	-
۱۲۳-۱۱۴	۹۳	جولائی - ستمبر ۹۶	یادِ رم، مینٹو، ریاض - حیدر کا دی -	-

باب میں چند تفریحات

۲۲-۲۰۷	۹۲	جنوری - مارچ ۹۵	ماجد جدیدیت اور ماریشیت - نذیر سہیل	بھپوری (سید عیش)
--------	----	-----------------	-------------------------------------	------------------

۱۹۸

احمد فاروقی

۹۰-۷۳	۹۳	اپریل - جون ۹۶	پطرس بخاری کا ایک نادر ناول - مہموس	پطرس بخاری
-------	----	----------------	-------------------------------------	------------

ترجمہ آصف ہمایوں، مرتبہ حامد بیک

۹۲-۹۰	۱۰۰	جولائی - ستمبر ۲۰۰۳	رشید احمد صدیقی کی نئی کاروں	پنچان (محمد شاہد)
-------	-----	---------------------	------------------------------	-------------------

۳۰۵-۳۰۰	۹۲	نوی - دسمبر ۹۵	پریم چند کا خط مولا نا محمد علی -	پریم چند
---------	----	----------------	-----------------------------------	----------

۵۹۰۵۲-۳۹	اکتوبر-دسمبر ۹۵	۹۲	آزادی کی کتنی آزاد ہے ترجمہ شکوہ حسن مرزا	چیکر (ایپا)
۱۲۲-۱۰۷	مئی-جولائی ۹۳	۹۱	سیاہ قام جمالیات ترجمہ سہیل احمد فاروقی	-
۱۱۱-۱۰۰	جنوری-مارچ ۹۶	۹۳	گاندھیائی اصول اور ہم عصر معاشرہ	پیریز (جی۔ ایل)
			ترجمہ سہیل احمد فاروقی	
۱۱۷-۱۰۹	اپریل-جون ۲۰۰۰	۹۷	خواجہ حسن نظامی کے قلمی چہرے	تابش مہدی
۲۱۵-۲۰۵	جنوری-مارچ ۰۳	۱۰۰	ابوالفضل صدیقی کی انسانہ نگاری	تجمل حسین خاں
۷۳-۶۸	اپریل-جون ۲۰۰۳	۱۰۰	ابوالفضل کے ناولوں میں زبان و بیان	
۲۱۱-۲۰۵	جنوری-مارچ ۲۰۰۱	۹۸	خلیل الرحمن اعظمی کا شعری اسلوب	-
۱۰۸-۹۷	اپریل-جون ۲۰۰۰	۹۷	خواجہ حسن نظامی کے انشائیے	-
۱۲۹-۱۲۸	-	۹۷	خواجہ حسن نظامی کی صحافت	-
۷۷-۷۱	-	-	خواجہ حسن نظامی کے قصوں کی اہمیت	-
۱۲۳-۱۱۰	جولائی-ستمبر ۹۷	۹۳	ڈاکٹر ذاکر حسین بچوں کے ادیب کی حیثیت سے	-
۱۰۸-۱۰۰	اپریل-جون ۹۷	-	ڈاکٹر ذاکر حسین معلم کی حیثیت سے	-
۲۲۳-۲۱۹	جنوری-مارچ ۲۰۰۲	۹۹	زبان کی تدریس	-
۳۸۲-۳۷۵	جولائی-دسمبر ۹۸	۹۵	سر سید کا اسلوب	-
۳۷۳-۳۶۷	جولائی-دسمبر ۹۸	۹۵	سر سید کی تعزیتی تحریریں	-
۲۹۳-۲۹۳	جولائی-ستمبر ۲۰۰۱	۹۸	بچے گویا بولے، اردو زبان و ادب کا شیدائی	-
۲۷۰-۲۶۳	جنوری-مارچ ۹۸	۹۵	غالب کی خطوط نگاری	-

جلد و حجم	۵۷۹	اشاریہ رسالہ جامعہ
۳۲۰-۳۱۳	۹۷ جون - مارچ ۲۰۰۰	مولانا آزاد اور طنز و مزاح
۲۲۵-۲۱۳	۹۲ جنوری - مارچ ۹۵	تجمل حسین
		ترپاشی (ناگ منی)
		مابعد جدیدیت بعض تصورات اور
		ہندوستانی سیاق، ترجمہ سہیل احمد فاروقی
۷۰-۵۸	۹۱ مئی - جون ۹۴	تعلیم (محمد)
۱۶۴-۵۹	۹۱ اگست - ستمبر ۹۴	تاریخ کا مفہوم
۲۷-۱۸	۹۵ اپریل - جون ۹۸	تندؤں (وہجے)
		میر انجیلی سفر، ترجمہ سہیل احمد فاروقی
		تنظیم اسلامی کانفرنس
		اسلام میں انسانی حقوق کا مطالبہ
		ترجمہ سرور علی اختر پاشی
۲۹۳-۱۸۵	۹۸ جولائی - ستمبر ۲۰۰۱	(قاہرہ) (۱۹۹۰)
۳۷-۱۹	۹۷ جون - مارچ ۲۰۰۰	تیمور گورکان
۱۹۲-۱۸۳	۹۷ جون - مارچ ۲۰۰۰	ترک تیموری ترجمہ پرنس جعفری
۶۹-۴۳	۱۰۲ اپریل - جون ۲۰۰۵	نرال (کرپس ڈبلیو)
۱۲۷	۹۴ اگست - ستمبر ۹۷	ابو ظام در رہنمائی سے میل مدد داتی
		توں فیصل
		ثنا اللہ عمری (محمد)
		جابر حسین
		ایک قصہ سے مذمت و توجیہ
		جامعہ ملیہ اسلامیہ
		پرنس نامہ (خدمت الیہ و خدمت)
		ترجمہ سہیل احمد فاروقی
۸۰-۳۷	۹۷ جولائی - ستمبر ۲۰۰۰	جعفر رضا
۱۳۳-۹۲	۹۸ اپریل - جون ۲۰۰۱	ان میں وادی، مسکن کاں
۹۰-۴۰	۹۴ جولائی - ستمبر ۹۷	-
		ہندوستان میں عوامی داری کے ابتدائی
		نقوش اور اردو کے اولین مرثی
۱۲۵-۱۱۰	۹۴ جنوری - مارچ ۹۷	-
۸-۲۹	۹۶ جولائی - ستمبر ۲۰۰۱	-
		مہاتما گاندھی، ہندوستانی اور ہم
		ہندوستان میں تاریخی و ادبیات، ادبیات

۱۰۰	جولائی - دسمبر ۲۰۰۳	۳۳۳-۳۵۰	انیس کی معجز بیانی	جعفری (علی سردار)
۹۱	مئی - جولائی ۹۳	۱۶۶-۱۶۸	جنوبی افریقہ کے تین شاعر	جعفری (نقی حسین)
۹۷	اپریل - جون ۲۰۰۰	۸۳-۹۰	خوبہ حسن نظامی کی روزنامہ نگاری	-
۹۱	اگست - ستمبر ۹۳	۱۷۶-۱۷۷	جگر مراد آبادی کا خط محمد احمد صاحب کے	جگر مراد آبادی
۱۷۹			نام (۱۹۳۱)	
۹۷	جنوری - مارچ ۲۰۰۰	۲۸۳-۲۹۳	"غبار خاطر" کے حق میں رد عمل	جمال حسین
۱۰۰	جولائی - دسمبر ۲۰۰۳	۲۷۵-۲۸۵	مرعے کی شعریات اور انیس کا فن	-
۹۳	اپریل - جون ۹۵	۱۰۶-۱۳۳	انقلاب دہلی ۱۸۵۷ - ایک تہذیبی روایت:	جمال الدین
			خوبہ حسن نظامی کی نظر میں	
۹۱	اکتوبر - دسمبر ۹۳	۱۰۳-۱۱۴	عہد وسطی کے ہندوستان کی تہذیب میں	-
			فارسی زبان کی اساسی اہمیت	
۹۷	اکتوبر - دسمبر ۲۰۰۰	۹۹-۱۱۸	مصمت: سوانحی اور ادبی خاکہ	بمیل اختر
۹۹	جولائی - دسمبر ۲۰۰۲	۱۵۸-۱۶۰	ابوالفضل صدیقی کا ناول "زخم دل"	بمیل جالبی
۱۰۰	اپریل - جون ۲۰۰۳	۶۰-۶۷	اردو میں تاریخی ناول نگاری	جنید حارث
۹۹	جولائی - دسمبر ۲۰۰۲	۱۳۹-۱۴۳	ابوالفضل صدیقی کی افسانہ نگاری	جوش (سلطان حیدر)
۱۰۱	اپریل - جون ۲۰۰۳	۱۵۹	ہندوستانی تہذیب کا فارسی پر اثر	جیدانی (عبداسد م)
۹۱	۹۳	۲۰۱-۲۰۳	ایک نابھہ روزگار: سلیم الزماں صدیقی	چغتائی (سعید انظر)
			(مرحوم)	
۱۰۰	جنوری - مارچ ۲۰۰۳	۱۳۷-۱۵۰	ادب اور ادیب	-

۵۷-۵۲	اپریل-جون ۲۰۰۲	۹۹	جوش ملیح آبادی کچھ دوسروں کی زبانوں کی	چغتائی (سعید انظر)
			کچھ خطوط کی	
۳۱۱-۳۰۷	جولائی-دسمبر ۹۸	۹۵	سید احمد اکیسویں صدی میں	-
۶۲ ۳۷	جنوری-مارچ	۱۰۰	اقبال اور ٹیکور ایک تقابلی مطالعہ	چغتائی (محمد اکرم)
	۲۰۰۳		ترجمہ مصیب عالم صدیقی	
۵-۷	اپریل-جون ۹۸	۹۵	اردو قصبہ کی سیاست کا شکار	چکرورتی (دیبا شیش)
۲۰-۵	اکتوبر-دسمبر ۲۰۰۲	۱۰۱	تاریخ ہندوستان (از ذکا اللہ)	حالی (الطاف حسین)
۲۵-۲۱	اکتوبر-دسمبر ۲۰۰۳	۱۰۱	حیات نذیر مرتبہ افتخار عالم	حالی (الطاف حسین)
۳۴-۲۶	-	-	علامہ نذیر احمد ایل ایل ڈی اور انسائیکلو	-
			پیڈیا آف اسلام	
۱۳ ۷	جولائی-ستمبر ۹۷	۹۴	احضاب	حامد
۲۴ ۲۳	جنوری-مارچ ۹۹	۹۱	حیات اللہ احمادی	-
۵۰۳-۴۷۱	جولائی-دسمبر ۲۰۰۳	۱۰۰	میر انیس اور اسالیب اظہار	-
۱۰-۹۹	اپریل-جون ۲۰۰۳	۱۰۰	نقش فریادی ہے کس کی شوخی تحریر کا	حامد حسین
۱۷۵-۱۵۶	اپریل-جون ۲۰۰۵	۱۰۴	شمیم کرہانی کی شاعری	حبیب اللہ
۷۴-۶۵	جولائی-دسمبر ۲۰۰۳	۱۰۰	میر انیس کے مرثیوں میں موسیقی کے	حبیب سار
			نورس	
۲۸ ۹	اپریل-جون ۲۰۰۰	۹۷	حسن اول	حسن ثنی ندوی
۶ ۷	اپریل-جون ۹۵	۹۲	جہاد کی روحانی اہمیت	حسین امیر

۲۴-۷	مارچ-اپریل ۹۳	۹۱	مذہب اور ماحولیات بحران۔ ایک مشرقی زاویہ نظر۔ ترجمہ انور صدیقی	حسین نصر
۲۵۲-۲۳۲	جولائی-ستمبر ۹۵	۹۲	مغربی ثقافت کی جڑیں۔ ترجمہ عبدالعزیز مینا	-
۱۹۸-۱۸۸	جنوری-مارچ ۲۰۰۵	۱۰۲	مشترکہ تہذیب کی تشکیل	حنّا فرین
۲۷۳-۲۶۰	- ۲۰۰۳	۱۰۱	اجتماعی تہذیب اور طب یونانی کی روایت	حنفی (شمیم)
۲۳-۱۶	- ۲۰۰۳	۱۰۱	اردو، نئے پرانے ہزارے کی دلہیز پر اندیشے اور امکانات	-
۹۵-۶۵	اکتوبر-دسمبر ۲۰۰۳	۱۰۱	اردو کی ادبی روایت	-
۱۵-۷	جنوری-مارچ ۲۰۰۳	۱۰۱	اردو ہندی تنازعہ ایک نئے مکالمے کی ضرورت	-
۱۹۸-۱۸۵	جنوری-مارچ ۹۵	۹۲	اکبر کی معنویت	-
۱۷۶-۱۶۶	جنوری-مارچ ۹۷	۹۳	الیاس احمد گدی کا ناول قازا ایریا	-
۳۳۳-۳۳۶	جنوری-مارچ	۹۷	انڈیا دس فریڈم	-
۲۰۰۰				
۵۹۱-۵۸۵	جولائی-دسمبر ۲۰۰۳	۱۰۰	انیس اور ہم	-
۲۳۲-۲۳۷	جنوری-مارچ ۲۰۰۱	۹۲	تقریر (خلیل الرحمن) غلطی کی کتاب آسمان اسے آسمان کی اشاعت کی تقریب پر	-
۳۷-۱۳	اکتوبر-دسمبر ۲۰۰۳	۱۰۱	چھپنے دریا کو پار کرتے ہوئے	-

۱۳۷-۱۳۵	۹۳	جنوری - مارچ ۹۷	ڈاکٹر عبدالسلام: کچھ باتیں	حنفی (شمیم)
			کچھ سوچائیں	
۸۳-۷۸	۹۷	اپریل - جون ۲۰۰۰	خواجہ حسن نظامی کی نثر اور اردو کلمہ	-
۱۳۳-۱۳۷	۹۳	اپریل - جون ۹۶	سرور صاحب	-
۲۹-۲۳	۱۰۱	جنوری - مارچ	عوامی ذرائع ترسیل، موجودہ ثقافت اور	-
		۲۰۰۳	زبان و ادب: چند بنیادی سوالات	-
۲۹۳-۲۳۸	۹۵	جنوری - مارچ ۹۸	غالب کی اردو نثر	-
۱۶۱-۱۵۷	۹۳	جنوری - مارچ ۹۷	فاروقی کی تنقید نگاری سے متعلق چند باتیں	-
۱۵۸-۱۴۹	۹۳	اپریل - جون ۹۶	فراق اور نئی غزل	-
۲۵۳-۲۴۴	۹۳	جنوری - مارچ ۹۶	گاندھیاں لکراور ہماری ادبی اخلاقیات	-
۲۶-۲۰	۹۷	جولائی - ستمبر ۲۰۰۰	بمروح صاحب کی یاد میں	-
۱۲۹-۱۱۷	۹۸	اپریل - جون ۲۰۰۱	موت کی بانسری	-
۲۵۹-۲۵۵	۱۰	جنوری - مارچ ۲۰۰۳	میں کرن تھا، شب تار سے نکل آیا عرفان	-
			صدیقی کی یاد میں	
۷۴-۱۵۳	۹۳	اپریل - جون ۹۷	غزل اس نے چھیڑی	حنفی (عمیق)
۱۷۹-۱۷۸	۹۰	اپریل - جون ۹۵	جگمگ حسرت موہانی کا ایک خط مولانا محمد علی	حسرت موہانی (جگمگ)
			کے نام	
۲۸-۱۸	۹۹	اپریل - جون ۲۰۰۲	امریکی نظام اور گیارہ تجربہ کے بھوت	خالد جاوید
۹۱-۷۹	۹۹	جولائی - دسمبر ۲۰۰۲	بکسوں والی کوٹھری اور ابراہیم افضل صدیقی	-

جلد و حجم	۵۸۳	اشاریہ و سال جاسد
۲۵۸-۲۳۵	۱۰۰ جولائی - دسمبر ۲۰۰۳	خالد جاوید
		خزائن کے منظر نامے کا ایک وجودی کردار
۹۹-۸۷	۱۰۲ اپریل - جون ۲۰۰۵	خالد محمود
۱۸۴-۱۷۰	۹۲ جنوری - مارچ ۹۵	-
۳۲۷-۳۲۱	۹۷ جنوری - مارچ ۲۰۰۰	-
۱۱۳-۵۷	۹۲ جنوری - مارچ ۹۵	خلیق انجم
۱۴۱۳	۹۸ جنوری - مارچ ۲۰۰۱	خلیل الرحمن اعظمی
۸۵-۴۷	-	خلیل الرحمن اعظمی اور اس میں اشفاق
۳۶۶-۳۵۶	۹۵ جولائی - دسمبر ۹۸	خورشید ابر
۹۳-۹۰	۹۵ اپریل - جون ۹۸	حیہ النساء مہدی
۲۵۴-۲۵۰	۱۰۱ جنوری - مارچ ۲۰۰۳	دارو والا (پہلی)
۳۳۴-۳۲۷	۱۰۰ جولائی - دسمبر ۲۰۰۳	دانش (علی احمد)
۸۰-۶۶	۹۱ اگست - ستمبر ۹۳	دانی (ایس جی)
		ترجمہ معین الدین
۱۵-۹	۹۳ اکتوبر - دسمبر ۹۶	دریدی
		ترجمہ شکوہ محسن مرزا
۱۷-۱۰	۹۹ اپریل - جون ۲۰۰۳	دش پانے (ای۔ ای۔)
۸۱-۷۵	۹۳ جنوری - مارچ ۹۶	دش (ایس)

۸۵-۷۵	جولائی - دسمبر ۹۹	۹۶	ڈگلس (آئن ہٹنسن) آزادی زندگی کا ابتدائی دور ترجمہ کوثر	
			منظہری	
۳۹-۳۳	اپریل - جون ۹۵	۹۲	ایہام گوئی اور اس کا رد عمل	ذاکر (محمد)
۵۸-۵۷	اپریل - جون ۲۰۰۱	۹۸	غزل کی تعریف	-
۱۳۵-۱۳۳	جولائی - ستمبر ۲۰۰۰	۹۷	معنی کی ترسیل - پیکر تراشی	-
۱۱۶-۱۰۹	اپریل - جون ۹۷	۹۳	بامقصد تعلیم - ترجمہ مسعود الحق	ذاکر حسین
۱۳۲-۱۱۷	-	۹۳	تعلیم اور اس کے مسائل	-
			ترجمہ مسعود الحق	
۱۳۷	جولائی - ستمبر ۲۰۰۱	۹۸	جامعہ طیبہ اسلامیہ	-
۱۳۳-۱۳۳	مارچ - اپریل ۹۹	۹۱	ڈاکٹر ذاکر حسین کے خطوط مولانا محمد علی	-
۱۳۸، ۱۳۷			کے نام	
۱۳۵-۱۳۳	اپریل - جون ۹۷	۹۳	ذاکر صاحب کی ایک نادر تحریر	-
			ترجمہ قمل حسین خاں	
۱۳۲-۱۳۳		۹۳	یونور سنیاں اور سماج ترجمہ مسعود الحق	-
۵۱-۱۳۸	۹۵	۹۲	عکس قلمی نثر ایوانِ ادق (تالیف: علی)	ذوق دہلوی
۲۸۷-۲۵۳	نوری - ستمبر ۹۶	۹۳	اکبر کے چند شعر وضاحت اور تجزیہ	ذوالفقار حسین (محمد)
۳۰۳ ۲۰۱	جولائی - ستمبر ۹۵	۹۲	سر اس مسعود خط مولانا محمد علی کے نام	اس مسعود (سر)
			ترجمہ: یار اللہ عین مینائی	
۷۰ ۶۵	اپریل - جون ۲۰۰۰	۹۷	خواجہ حسن نظامی ایک عمدہ ساز شخصیت	راشد (راشد انور)

۳۲۵-۳۲۸	۲۰۰۰ مارچ	۹۷	جنوری -	مولانا آزاد کے دو افسانے	راشد (راشد انور)
۱۰۰-۸۹	۲۰۰۱ مارچ	۹۸	جنوری -	ایسا کہاں سے لاؤں...	راشدہ خلیل
۵۹-۵۳	۹۵ دسمبر	۹۲	اکتوبر -	ادیب کی آزادی اور صارفانہ تہذیب	راما ننگم (ایم)
				ترجمہ سہیل احمد فاروقی	
۸۷-۶۵	۹۹ جون	۹۶	اپریل -	جامعہ ملیہ کے نامور فرزند قاضی عبدالحمید	رحمانی (اکبر)
				نذیری	
۹۱-۷۳	۲۰۰۳ دسمبر	۱۰۰	جولائی -	مراثی انیس اور ترجمے کے مسائل	رضا امام
۵۹-۴۴	۲۰۰۰ مارچ	۹۷	جنوری -	ابوالکلام آزاد سیاسی زندگی کا ارتقاء	رضوان قیصر
۱۹۳-۱۶۷	۹۶ مارچ	۹۳	جنوری -	پان اسلام ازم ہندوستان کی جنگ	-
				آزادی اور مہاتما گاندھی	
۱۳۷-۱۳۹	۹۴ دسمبر	۹۱	اکتوبر -	ثقافتی سامراجیت اور ہندوستانی سماج	-
۲۹-۷	۲۰۰۳ جون	۱۰۱	اپریل -	ادب میں مقصدیت کی تحریک	رضوی (سجاد باقر)
۶۰-۴۶	۲۰۰۱ ستمبر	۹۸	جولائی -	حافظ کاہم رقص رضی اختر شوق	رضوی (عباس)
۹۹-۸۲	۹۷ جون	۹۳	اپریل -	نوٹے بکھرتے خوابوں کی داستان	رضوی (حبیب)
۶۴-۴۸	۲۰۰۳ دسمبر	۱۰۰	جولائی -	شعریات کی روشنی میں کلام انیس	-
۱۶۴-۱۵۶	۲۰۰۲ مارچ	۹۹	جنوری -	سردار جعفری کی یاد میں	رضیہ (فصیح احمد)
۱۹۵-۱۸۹	-	۹۹	-	ہندوستان میں نئی نسل نو جوان ادیب واقعیت	روتھ احمد کن (مرون)
				کی طرف دیکھتے ہیں۔ ترجمہ صف فرخی	
۹۰-۸۱	۲۰۰۳ جون	۱۰۰	اپریل -	جدید شاعروں کے مسائل	ریاض احمد

۱۸۷-۱۵۴	۹۵	جنوری - مارچ ۹۸	برہان قاطع سے متعلق غالب کے عہد کے علمی و ادبی معرکے	ریحانہ خاتون
۱۳۱-۱۲۶	۹۴	جنوری - مارچ ۹۷	ڈاکٹر عبدالسلام	زاہد (محمد)
۱۳۷-۱۳۱	۹۷	اپریل - جون ۲۰۰۰	خوجہ حسن نجفی کا طرز نگارش	-
۲۰۷-۱۷۷	۹۶	جولائی - دسمبر ۹۹	ابوالکلام آزاد کا تصور دین	زبیر شاداب خاں
۸۹-۸۴	۹۳	جنوری - مارچ ۹۷	عہد نوائین اودھ کے چند فارسی تذکرے	زہرا خاتون
۲۰۳-۱۹۵	۹۳	اکتوبر - دسمبر ۹۹	فراق کی نثر نگاری	زیب النساء
۶۷-۵۶	۱۰۱	اکتوبر - دسمبر ۲۰۰۳	فیض پر غالب کے اثرات	زیدی (عراق رضا)
۱۰۹-۹۳	۱۰۱	اکتوبر - دسمبر ۲۰۰۳	علامہ آرزو بکھنوی اور ان کا فن	زیدی (مظفر حسین)
۲۱۰-۲۰۵	۹۳	اکتوبر - دسمبر ۹۹	سائنکس (مارجوری ای) کا ادبی بی معنویت کا مسئلہ	سائنکس (مارجوری ای)
			ترجمہ نقی حسین جعفری	
۱۴۶-۱۴۱	۱۰۱	اکتوبر - دسمبر ۲۰۰۳	ادیب اور آج کی دنیا ترجمہ شاہ عالم	سامی (بھیشم)
۹۵-۷۷	۹۵	اپریل - جون ۹۸	شاہ عبداللطیف کی شاعری	سبط حسن
۵۰۰-۴۳	۱۰۰	اپریل - جون ۲۰۰۳	ایک عہد ساز شخصیت مولانا محمد شفیع	سجاد (محمد)
			۱۱۱	
۱۳۱-۱۱۴	۹۶	جولائی - ستمبر ۲۰۰۱	منخواور روی ادب	سجاد شیخ
۱۵-۱۱	۹۵	جولائی - ستمبر ۹۸	ابتدائیہ سرسید میموریل سوسائٹی ایک تجویز ایک تحریک	سرور (آل احمد)
۲۵۶-۲۶۱	۱۰۰	اکتوبر - دسمبر ۲۰۰۳	امام علی شاعرانہ عظمت	

۵۱-۴۳	۹۴	اپریل-جون ۹۷	ذکر صاحب کی دانش وری	سرور (آل احمد)
۴۳-۳۰	۹۴	جولائی-دسمبر ۹۷	ذکر ملا صاحب کا	-
۱۳۷-۱۲۰	۹۵	جولائی-دسمبر ۹۸	مرسید کا تصور اسلام	-
۱۳۱۳	۹۹	جنوری-مارچ ۲۰۰۲	ہماری قومیت	-
۲۳-۱۶	۹۳	اکتوبر-دسمبر ۹۶	سری داستو (انجمن کار)	فراق کا شعری سفر
۲۱۰-۲۰۰	۱۰۱	جنوری-مارچ	شاعری کا مستقبل، مستقبل کی شاعری	سری داستو (سوپل)
۲۰۰۳			ترجمہ شاہ عالم	
۱۳۴-۱۳۳	۱۰۲	اپریل-جون ۲۰۰۵	شاعری اسطورا نگار ہے: نظریہ سازی کی	سعادت سعید
			روایت	
۶۰-۳	۱۰۱	جنوری-اپریل	تعریفوں کا تصادم، ترجمہ حسین فراقی	سعید (ایڈورڈ)
۲۰۰۴				
۵۷-۵۳	۹۴	اکتوبر-دسمبر ۹۷	کورنگ اسلام-ترجمہ اختر الوماع	-
۷۰-۶۶	۹۳	اپریل-جون ۹۶	محمود درویش، ترجمہ شکوہ محسن مرزا	-
۵۲-۱۲	۹۴	اکتوبر-دسمبر ۹۷	ایڈورڈ سعید سے گفتگو	اورنگزی (سالو)
۱۲۹-۱۰۸	۹۴	-	اردو صوتیات، اصل کا تناظر	سکندر احمد
۸۲-۷۰	۹۴	اکتوبر-دسمبر ۲۰۰۴	ستو طحرف صحیح	-
۱۳۳-۱۱۳	۹۶	اپریل-جون ۹۹	پروفیسر محمد مجیب: اپنی نگارشات کے	سلامت اللہ
			آئینے میں	

۴۲-۷	۹۳	اپریل-جون ۹۷	ڈاکٹر ذاکر حسین: شخصیت افکار اور کارنامے	سلامت اللہ
۱۱۳-۸۸	۹۶	اپریل-جون ۹۹	ڈاکٹر کنور محمد اشرف: دانشور، مجاہد، انسان	-
۱۶-۷	۹۱	اکتوبر-دسمبر ۹۳	تعلیمی منظر نامہ: قومی یکجہتی کدھر اور کہاں؟ ترجمہ مسعود الحق	-
۲۷۱-۲۶۳	۹۶	جولائی-دسمبر ۹۹	مولانا ابوالکلام آزاد: تعلیمی افکار	-
۱۲۵-۱۱۶	۹۷	جنوری-مارچ	مولانا آزاد کی انفرادیت	سراج الدین
۲۰۰۰				
۲۰۴-۱۸۳	۱۰۰	جنوری-مارچ	پروفیسر آل احمد سرور اور علی گڑھ	سلطان احمد
۲۰۰۳				
۱۸۲-۱۳۳	۹۷	جنوری-مارچ	مولانا ابوالکلام آزاد کی صحافت کے ابتدائی نقوش (نیرنگ عالم سے وکیل تک)	-
۲۰۰۰				
۱۳۰-۱۱۷	۱۰۰	اپریل-جون ۲۰۰۳	تجربیدی مصوری	سلطان برنی
۴۱-۲۳	۱۰۱	اپریل-جون ۲۰۰۳	نعتیہ شاعری میں ذکرِ احادیث رسول اللہ	سلطان شاہ (محمد)
۱۹۵-۱۷۵	۹۶	جنوری-مارچ ۹۹	شعری ترجمے کے آداب	سلیم قاضی
۴۷۰-۴۶۱	۱۰۰	جولائی-دسمبر ۲۰۰۳	چراغ لے کے کہاں سامنے ہوا کے چلے	سلیم احمد
۲۶-۷	۹۳	جنوری-مارچ ۹۷	مسلمانوں کی آئندہ تعلیم	سلیمان ندوی
۱۷۵-۱۷۰	۹۳	جولائی-ستمبر ۹۶	میں ایک ناقابل اصلاح بچہ تھا ترجمہ دہاج الدین علوی	سوامی ناتھن (جگدیش)

۹۸-۸۴	۹۹	جنوری-مارچ ۲۰۰۲	اردو ہندی کہانی کا پہلا پڑاؤ	سیما صغیر
۱۲۹-۱۱۹	۹۷	اکتوبر-دسمبر ۲۰۰۰	اشک کا افسانوی سفر	-
۱۸-۱۳	۹۷	جنوری-مارچ ۲۰۰۰	آزاد اور جامعہ ملیہ	سید (قاسم)
۱۳۶-۱۲۷	۹۳	اکتوبر-دسمبر ۹۷	اکبر کے شعری محرکات	شارب رودلووی
۱۴-۷	۹۳	جولائی-ستمبر ۹۶	پشیمانی۔ اصل سیاست داناں کی نشانی	شارد اپر شاد (ایچ دانی)
			ترجمہ مسعود الحق	
۴۴-۳۰	۹۶	اپریل-جون ۹۹	برٹولٹ بریخت کی شخصیت: ایک مختصر تجزیہ، ترجمہ خیر النساء مہدی	شام لال
۲۴۱-۲۳۳	۹۵	جولائی-دسمبر ۹۸	مرسید کا سیاسی شعور	شان محمد
۲۴۴-۲۳۵	۹۳	جنوری-مارچ ۹۶	ہندی ادب اور گاندھی، ترجمہ سمیل احمد	شاہ (ریش چندر)
			فاروقی	
۱۴۰-۱۱۰	۱۰۱	اکتوبر-دسمبر ۲۰۰۲	اختر الایمان کافن	شاہ عالم
۳۱۲-۳۰۲	۹۷	جنوری-مارچ ۲۰۰۰	مولانا آزاد کا اسلوب	-
۱۴-۹	۹۸	- ۲۰۰۱	ہر شخص تیرا نام لے، ہر شخص دیوانہ ترا	شاہد مہدی
۱۶۱-۱۴۳	۹۹	اپریل-جون ۲۰۰۲	اردو میں ادبی تاریخ نگاری کی روایت رام بابو سکینہ سے قبل	شہین اجیری
				(معین الدین)
۲۰۰-۱۹۰	۹۴	جولائی-ستمبر ۹۷	مرقع شعراء: چند مباحث	-
۴۶-۲۰	۱۰۰	جنوری-مارچ	یورچین اینڈ انڈیا یورچین پوئٹس آف اردو	-
		۲۰۰۳	اینڈ پرشین	

رسالہ جامعہ	۵۹۱	جلد ہفتم
شروانی	مرسید کے ایک قلمی مکتوب الیہ مولوی	۹۵ جولائی - دسمبر ۹۸
(الطائف حسین خاں)	فرید الدین احمد	۹۳-۸۹
شریف حسین قاسمی	سترہویں صدی کے ہندوستان کی	۹۲ اپریل - جون ۹۵
	ایک جھلک	۹۱-۹۷
-	مولانا ابوالکلام آزاد اور فارسی ادب	۹۷ جنوری - مارچ ۲۰۰۰
شفیق احمد خاں ندوی	توفیق اکبر	۹۸ اپریل - جون ۲۰۰۱
-	مولانا ابوالحسن علی ندوی	۹۶ جنوری - مارچ ۹۹
-	مولانا عبدالسلام قندواری ایک عربی علم و	۱۰۱ اپریل - جون ۲۰۰۲
	ادب اور علوم و شفقت کا عربیہ کراں	۹۸-۸۸
شکا (سریش چند)	تعلیم اور اخلاق - ایک مقامی پس منظر	۹۲ اپریل - جون ۹۵
	ترجمہ صحن الدین	۱۳۷-۱۳۹
تکلیف جہانگیر	خواجہ حسن نظامی اور قومی یکجہتی	۹۷ اپریل - جون ۲۰۰۰
تکلیف الرحمن	ابوالکلام آزاد اور ذاکر حسین	۹۷ جنوری - مارچ ۲۰۰۰
شمس الہدی	علمائے ردہ اہل کھنڈ اور اردو سترہ ۱۸۵۷ء سے قبل	۹۸ اپریل - جون ۲۰۰۱
فصل (اناماری)	حصول علم کی لذت ترجمہ	۹۱ مارچ - اپریل ۹۴
	شہاب الدین انصاری	۷۵-۵۳
-	ہندوستان میں اسلامی ادب ترجمہ	۹۱ مئی - جون ۹۴
	شہاب الدین انصاری	۲۳-۱۴
فہیم احمد	ابوالفضل صدیقی اور ان کا فن	۹۹ جولائی - ستمبر ۲۰۰۲
		۱۷۸-۱۶۶

۱۲۰-۹۹	جنوری-مارچ	۹۹	انیسویں صدی کے شعروادب میں احتجاج	شہیم احمد
۲۰۰۲			کاغض	
۲۳-۹	جولائی-دسمبر ۹۹	۹۶	مولانا آزاد کی زندگی کا سفر	شورش کاشمیری
۲۰۰-۱۸۹	جولائی-دسمبر ۹۸	۹۵	سر سید احمد خاں اور علی گڑھ تحریک کا تاریخی پس منظر	شوکت اللہ خاں
۸۸-۸۶	جنوری-مارچ ۲۰۰۱	۹۸	خلیل الرحمن کی یاد میں	شہر یار
۲۵۶-۲۳۳	جنوری-مارچ ۲۰۰۱	۹۸	توقیت خلیل الرحمن اعظمی	شہزاد بانو
۲۶۲-۲۶۲	جولائی-ستمبر ۲۰۰۱	۹۸	قفس رنگ	شیث (محمد اسماعیل)
۵۴-۲۷	جنوری-مارچ ۹۷	۹۳	الفارابی- ترجمہ اختر الواسع	شیروانی (ہارون خاں)
۹۲-۸۴	اکتوبر-دسمبر ۲۰۰۲	۱۰۱	ہمیں اس انقلاب دہر کا کیا غم ہوا اے اکبر	صادق الخیری
۱۶۵-۱۵۸	جولائی-ستمبر ۹۹	۹۶	بیگم مولانا ابوالکلام آزاد	صادقہ زکی
۱۹۶-۱۸۶	جولائی-ستمبر ۲۰۰۰	۹۷	جامعہ ملیہ اسلامیہ نشان منزل	-
۱۰۹-۹۰	جنوری-مارچ	۱۰۰	شیخ عبدالقادر بدایونی اور ان کی "منتخب التواریخ"	صبیحہ سلطان خاں
۲۰۰۳				
۲۰۲-۱۷۳	اپریل-جون ۲۰۰۳	۱۰۱	"محضر نامہ"	-
۸۷-۶۳	جولائی-دسمبر ۲۰۰۲	۹۹	جہاں تازہ دیکھ کر	صدیقی (ابوالفضل)
۱۳۸-۸۸	جولائی-دسمبر ۲۰۰۲	۹۹	کہاں کے دیر و حرم	صدیقی (ابوالفضل)
۱۵۳-۱۳۹	اگست-ستمبر ۱۹۹۳	۹۱	مجرع سلطان پوری	صدیقی (انور)
۲۱۵-۲۱۳	مئی-جولائی ۹۳	۹۱	معین احسن جذبی	-

۱۵۰-۱۳۲	اکتوبر-دسمبر ۲۰۰۴	۱۰۱	حیات جاوید	صدیقی (رشید احمد)
۲۰۰-۱۹۷	مئی-جولائی ۹۳	۹۱	ڈاکٹر سلیم الزماں صدیقی	صدیقی (سلیم الزماں)
				بقلم خود
۱۷۶-۱۵۱	جنوری-مارچ ۲۰۰۵	۱۰۲	شبلی کی تاریخ نگاری	صدیقی (ظفر احمد)
۱۳۲-۱۲۸	جنوری-مارچ ۹۸	۹۵	غالب کی فارسی شاعری اور ہمارے سوسال	-
۱۳۲-۱۲۶	جنوری-مارچ ۲۰۰۰	۹۷	مولانا آزاد کی شخصیت کے چند پہلو	-
۵۰-۱۰۱	جنوری-مارچ ۲۰۰۵	۱۰۲	اردو افسانہ تہذیبی و سماجی منظر نامہ	صدیقی (عظیم الشان)
۲۰-۷	جنوری-مارچ ۱۹۹۵	۹۲	"افسانہ رنگین" سے "ڈانگ گرل"	-
			تک افسانہ یا حقیقت	
۱۱۹-۱۱۱	اپریل-جون ۲۰۰۳	۹۰	انشائیہ-مضمون اور مقالہ	-
۲۳-۵۵	اپریل-جون ۲۰۰۰	۹۷	بڑے صاحب کی شخصیات اور بڑے چندے	-
			افسانے	
۱۰۹-۹۷	اپریل-جون ۹۷	۹۷	ڈاکٹر عابد حسین کی ڈرامہ نگاری	-
۱۳۰-۱۱۸	اپریل-جون ۲۰۰۰	۹۷	خواجہ حسن نظامی کی انشائیہ نگاری	-
۲۳-۵۳	اپریل-جون ۹۹	۹۱	ہندوستان کی تحریک آزادی ۱۹۰۰-۱۹۴۷	-
			مفتی راہد انصاری	
۲۲۳-۲۱۲	اپریل-جون ۲۰۰۰	۹۸	خلیل الرحمن عابدین کی نگاہ	صدیقی (عقیل احمد)
۱۰۳-۹۸	مئی-جولائی ۹۳	۹	نازک الملائک اور ان کا شعری سفر	صدیقی (فرحانہ)
۲۸-۶۴	جولائی-دسمبر ۲۰۰۳	۹۹	قلم گوید کہ من شاہ جہانم	صدیقی (نذر بخش)

۲۰۸-۱۹۵	اپریل-جون ۲۰۰۵	۱۰۲	شہنشاہ اورنگ زیب خلیفہ عالمگیری کے	صدیقی (نور الاسلام)
			آئینے میں	
۶۶-۵۰	اپریل-جون ۱۹۹۵	۹۲	"مجمع النفائس" نقد و نظر کی روشنی میں	-
۲۳۰-۲۱۶	جنوری-مارچ ۲۰۰۳	۱۰۰	افسانے کے بدلتے ہوئے رنگ	صفیر افراتیم
۳۰-۱۷	اپریل-جون ۲۰۰۱	۹۸	ایسی بلندی ایسی پستی	-
۱۵۸-۱۲۳	اپریل-جون ۲۰۰۳	۱۰۱	داستانوں کا عروج و زوال	-
۲۰۸-۱۹۹	جنوری-مارچ ۲۰۰۵	۱۰۲	فلکست ایک لازوال الیہ	-
۱۰۶-۸۸	اپریل-جون ۲۰۰۲	۹۹	"واردات" کا تنقیدی مطالعہ	-
۱۲۷-۱۱۲	جنوری-مارچ ۹۸	۹۰	قرن سیزدہم میں ایران کا اہم نثری	صفوی (آزری دخت)
			روحان اور غالب کی فارسی نثر	
۲۳-۹	جولائی-دسمبر ۲۰۰۲	۹۹	مجسم حبت ابو الفضل صدیقی	ضیاء جالندھری
۹۳-۸۳	مئی-جولائی ۹۳	۹۱	بھری عربی ادب	ضیاء الحسن ندوی
۵۷-۵۲	مئی-جولائی ۹۳	۹۱	سماجیات کا مفہوم	طالب (محمد)
۱۵۶-۱۵۰	جنوری-مارچ	۹۲	نذیر احمد کا تصور اصلاح معاشرہ اور "ابن الوقت"	ظفر اسلم
	۱۹۹۵			
۱۶۹-۱۲۳	جولائی-ستمبر ۹۶	۹۳	سرदार جعفری	ظہیر خاں (انور)
۲۰-۷	اپریل-جون ۲۰۰۳	۱۰۰	ذاکر صاحب	حاجہ نسیم
۲۸-۱۶	اکتوبر-دسمبر ۲۰۰۰	۹۷	اداس کی تعلیمی کانفرنس	-
۱۵۲-۱۲۵	اپریل-جون ۹۸	۹۵	سرदार جعفری کا شعری سفر	حاجہ بی (رفیعہ شبنم)

عابدی (رفیعہ شبنم)	کلام فراق میں زمانی تلازمات	۹۴	۱ اکتوبر - دسمبر ۹۷	۱۵۳-۱۳۷
عابدی (رضی)	پانچویں جہت سے رہائی ترجمہ محمد عارف	۹۴	جولائی - ستمبر ۹۷	۱۲۹+۱۲۴
عارفی (اشفاق احمد)	مولانا آزاد کا نظریہ قومی تعلیمی پالیسی اور	۹۶	جولائی - دسمبر ۹۹	۳۱۰-۲۹۳

نذہبی تعلیم

عاقل (محمد)	پریم چند میری نظر میں ترجمہ نظر برنی	۹۷	۱ اکتوبر - دسمبر ۲۰۰۰	۵۴-۴۷
عبادت بریلوی	مختصر افسانے کا فن	۱۰۲	جنوری - مارچ	۱۰۰-۷۹

۲۰۰۵

عباسی (اسعد اے)	ذاکر صاحب سے متعلق کچھ یادیں	۹۹	۱ اپریل - جون ۲۰۰۲	۳۲-۲۹
عبدالباری	ادب میں عدم توازن	۹۴	۱۰ - دسمبر ۹۷	۲۹-۱۵
عبدالباری (سید)	بیسویں صدی میں اسلامی نشاۃ ثانیہ	۹۴	۱ اپریل - جون ۹۹	۶۰-۳۹

ادراقبال

-	میر انیس اپنے ماحول کے تناظر میں	۱۰۰	جولائی - دسمبر ۲۰۰۳	۱۷۷-۱۷۸
عبدالحق (سہلوی)	سر سید احمد خاں کی والدہ	۹۵	جولائی - دسمبر ۹۸	۶۰-۵۷
عبدالحق	غالب پیش رو اقبال	۹۵	۱۰ - دسمبر ۹۹	۲۲۹-۲۲۷
عبدالحمید	زندگی اے زندگی ایک تاثر	۹۶	۱۰ - دسمبر ۲۰۰۱	۱۹۹-۲۰۴
عبدالرشید	”خست و درمدم“ چند شعریات	۱۰۲	جنوری - مارچ ۱۰۰۵	۱۵-۵۴
عبدالسلام	اسلام اور سائنس - ترجمہ نسیم انصاری	۹۴	جنوری - مارچ ۹۷	۲۶-۵۴
عبدالعظیم	ہندوستان میں اسلامی مطالعات کے	۹۵	اپریل - جون ۹۸	۱۱-۷۷

چند پہلو، ترجمہ عابد سہیل

عبدالواحد	اقبال اور مغرب	۱۰۱	جولائی - ستمبر ۲۰۰۳	۱۲۹-۱۵۸
عبدالودود	قاضی عبدالودود کے خطوط ڈاکٹر یوسف حسین خاں کے نام	۹۱	مارچ - اپریل ۹۲	۱۳۵-۱۳۶
عبد اللہ غازی	علی گڑھ تحریک اور جامعہ ملیہ اسلامیہ	۹۲	جولائی - ستمبر ۹۵	۱۰۲-۱۱۳
عتیق اللہ	ادب میں کردار سے کرداریات تک	۹۲	اکتوبر - دسمبر ۹۵	۹۶-۱۱۷
-	اردو غزل کی روایت اور فراق	۹۳	اکتوبر - دسمبر ۹۶	۸۷-۱۰۹
-	غالب کے کلام میں تطابق پنی کی صورتیں	۹۵	جنوری - مارچ ۹۸	۲۲۰-۲۲۸
-	مثنیٰ اور قاری کی گفتش	۹۳	جولائی - ستمبر ۹۶	۱۰۵-۱۱۳
مثنیٰ (خس الحق)	آسمان سے آسمان ایک تعارف	۹۸	جنوری - مارچ ۲۰۰۱	۱۷۶-۱۸۱
-	شعر فراق کی کلید (جستجو کا پہلا قدم)	۹۳	اکتوبر - دسمبر ۹۶	۱۱۰-۱۲۲
-	ظالم محبت کی کہانی	۱۰۱	جولائی - ستمبر ۲۰۰۳	۱۲۷-۱۳۷
-	فہم و نظر کا اسماء زابو الفضل صدیقی کی کہانیاں	۹۹	جولائی - دسمبر ۹۵	۱۷۹-۲۳۹
-	منشو ایک رویہ	۹۲	اکتوبر - دسمبر ۹۵	۹۰-۹۵
-	دکن میں ترجمے کی روایت	۹۶	اپریل - جون ۹۹	۱۵۹-۱۷۵
عرفان ظفر اعظمی	پروفیسر ضیاء الحسن اردوئی	۱۰۱	اپریل - جون ۲۰۰۳	۹۹-۱۰۳
عزیز احمد اور شفیق عقیل	عزیز احمد کا غیہ مطبوعہ انڈیا	۹۹	جنوری - مارچ ۲۰۰۲	۳۶-۴۰

۱۹۳-۱۷۹	۱۰۲	اپریل-جون ۲۰۰۵	عزیز الدین حسین (محمد) شبلی نعمانی- مضامین، تنقید پر حواشی
			ابوالکلام: ایک مطالعہ
۵۵-۳۲	۹۶	جنوری-مارچ ۹۹	لکھنؤ کی تاریخی عمارتوں کا فنی مطالعہ
۳۷-۱۷	۹۲	اکتوبر-دسمبر ۹۵	عسکری (محمد حسن) بیسویں صدی کا مزاج (۱) ترجمہ سہیل
			احمد فاروقی
۳۸-۲۱	۹۳	اپریل-جون ۹۶	- (۲) -
۳۶-۱۵	۹۳	جولائی-ستمبر ۹۶	- (۳) -
۱۲۶-۱۱	۹۴	اکتوبر-دسمبر ۹۷	- (۴) -
۸۹-۷۳	۹۵	اپریل-جون ۹۸	- (۵) -
۱۵۶-۱۳۸	۹۶	جنوری-مارچ ۹۹	- (۶) -
۳۲۵-۳۱۵	۱۰۰	جولائی-دسمبر ۲۰۰۳	عقیل الفروہی سلام اور انیس
۲۹۱-۲۸۷	۹۹	جولائی-دسمبر ۲۰۰۳	مطالعہ انیس کے نازک مراحل اور انیس
			کی شاعرانہ بصیرت
۳۱۳-۲۹۵	۱۰۰		میر انیس کی مرثیہ گوئی
۲۷-۱۸۸	۹۹	جولائی-دسمبر ۲۰۰۳	عسوی (خویر احمد) اردو مرثیہ اور اصلاح معاشرہ
			تہذیبی ثقافت اور تاریخی رویے
۱۴۷-۱۲۱	۹۹	جنوری-مارچ ۲۰۰۲	دور حاضر میں مرثیہ کی معنویت
۱۰-۹۶	۹۸	جولائی-دسمبر ۲۰۰۱	عسوی (وارث) بلونت سنگھ کی افسانہ نگاری کے چند پہلو
			تہذیبی ثقافت اور تاریخی رویے

۳۹-۳۳	۹۶	اپریل-جون ۹۹	عنوی (وہاب الدین احمد) عبدالرحیم دہری
۳۳-۲۳	۹۱	مئی-جولائی ۹۳	تذکرہ غوثیہ
۵۳-۴۸	۹۷	اپریل-جون ۲۰۰۰	کھوئے ہوؤں کی جستجو
۱۲۳-۱۱۵	۹۲	جنوری-مارچ ۹۵	محمد حسین آزاد اور جدید نظم
۱۵۹-۱۵۱	۱۰۰	جنوری-مارچ ۲۰۰۳	علیم الدین (محمد) رشید احمد کی خاکہ نگاری
۸۰-۷۳	۱۰۰	اپریل-جون ۲۰۰۳	کبیر لال کپور کی طنز نگاری
۱۸۶-۱۷۶	۹۱	مئی-جولائی ۹۳	علی احمد پروفیسر علی احمد
۲۲۹-۲۲۱	۹۳	جنوری-مارچ ۹۶	عمر الحق نق کاندھی جدید عربی ادب میں ترجمہ سکیل
			احمد فاروقی
۶۳-۶۲	۹۵	جولائی-دسمبر ۹۸	عنایت اللہ دہلوی سرسید احمد خاں
۱۵۷-۱۳۲	۹۹	جولائی-دسمبر ۲۰۰۲	عندلیب شادانی ایک دستاویزی تحریر
۲۰-۷	۹۳	اپریل-جون ۹۶	غلام حیدر جامعہ ماضی کا مستقبل
۲۲-۲۰	۹۳	جنوری-مارچ ۹۶	غلام السیدین سحر آفریں
۶۲-۵۲	۹۴	اپریل-جون ۹۷	ذکر صاحب ایک دانشور کی حیثیت سے
۸۳-۷۶	۹۱	مارچ-اپریل ۹۳	فاروقی (زبیر احمد) عربی ادب میں افسانہ نگاری
۱۰۱-۸۵	۹۲	جولائی-ستمبر ۹۵	بندوستان میں علوم اسلامی کا ارتقاء
			جامعہ مدینہ کے خواجے سے

۱۱-۷	۹۲	جنوری - مارچ ۹۹	امرتیہ سین	فاروقی (سہیل احمد)
۱۶۷-۱۶۵	۹۱	اگست - ستمبر ۹۳	دیوی پرساد مشر	-
۱۳۱-۱۳۸	۹۱	مارچ - اپریل ۹۳	رام لعل کافن	-
۱۳۳-۱۲۸	۹۱	-	سیتا کانت مہاپاتر	-
۲۸۶-۲۸۱	۹۲	جولائی - ستمبر ۹۵	شکتی چٹو یادھیائے	-
۲۱۲-۲۱۰	۹۱	مئی - جولائی ۹۳	غلام فرید صابری	-
۱۶۷-۱۶۵	۹۱	اکتوبر - دسمبر ۹۳	کنز الوردوئے	-
۳۹-۳۳	۹۳	جولائی - ستمبر ۹۷	نصرت فتح علی خاں	-
۱۱۶۱۷۹-۱۶۸	۹۱	اکتوبر - دسمبر ۹۳	یو۔ آر۔ احمد سورتی	-
۱۹۶-۱۹۳	۹۱	مئی - جولائی ۹۳	یوجین آکسکو	-
۲۳۶-۲۳۵	۹۸	۲۰۰۰	غلیل الرحمن عطشی دیہا میں	-
۱۳۲-۱۱۲	۹۷	۲۰۰۰	سوار و اور دیکھ افسانے	فاروقی (شمس الرحمن)
۷۹-۵۱	۹۶	۲۰۰۰	قدیم طائیلی اردو، لی تبدیلیاں	-
			کے پہلو	
۶۳-۵۷	۹۱	۲۰۰۰	کارگاہ نئے ملک (۱۱۱ سال ایچ جی دھانڈا)	-
۲۷-۱۷	۹۲	۲۰۰۰	جامعہ جامعہ دین و دنیا	فاروقی (ضیاء الحسن)
۳۲-۲۱	۱۰۰	اپریل - جون ۲۰۰۳	ڈاکٹر سید عابد حسین	-
۷۴-۵۵	۹۶	جولائی - دسمبر ۹۹	مرسید ابوالکلام اور ملی گڑھ	-
۲۰۰۰	۱۰۰	۲۰۰۳	میر انیس دن مصاحبت	فاروقی (نثار احمد)

۲۱۲-۱۹۸	فروری، مارچ ۹۶	۹۳	مہاتما شخصیت کی تعمیر، جنوبی افریقی تجزیہ ترجمہ نذیر الدین مینائی	فاطمہ میر
۳۳۰-۳۲۱	جولائی - دسمبر ۲۰۰۳	۱۰۰	انیس: ترقی پسند شاعری کے ایک پیش رو	فاطمی (علی احمد)
۱۸۵-۱۶۲	جولائی - ستمبر ۲۰۰۰	۹۷	علامہ اقبال کا خطبہ الہ آباد: ایک تجزیہ	-
۱۳۰-۱۲۳	اکتوبر - دسمبر ۹۶	۹۳	فراق کا تصور عشق	-
۲۱۲-۲۰۳	-	۹۳	فراق گورکھپوری کی ایک نایاب اور گم نام کتاب "ہمارا سب سے بڑا دشمن"	-
۲۲۶	اکتوبر - دسمبر ۹۶	۹۳	اردو ہندی مسئلہ ترجمہ شمیم حنفی	فراق گورکھپوری
۲۲۵-۲۱۸	-	-	-	-
۲۱۵-۲۱۳	-	-	امراؤ جان ادا کے ہندی ترجمے کا دیباچہ۔ ترجمہ عبدالہمید	-
۲۱۷-۲۱۶	-	-	شری لکھ رام کی ہندی کتاب کا دیباچہ۔ ترجمہ عبدالہمید	-
۴۴-۳۹	-	-	باتیں	فراق گورکھپوری اور انصاری (ظ)
۷۹-۵۴	-	-	باتیں	فراق گورکھپوری اور حنفی (شمیم)
۵۳-۴۵	-	-	باتیں	فراق گورکھپوری اور رضوی (ذبیح)

۳۹-۳۵	۹۳	باتیں	فراق گورکھپور اور ورما (کیٹو چند)
۳۱۹-۳۱۵	۱۰۰	کلام انیس میں سہمی، بھری، منطری تفصیل چند بنیادی اشارے	فرحت احساس
۵۳-۱۵	۱۰۱	"مقدمہ شعر و شاعری"، جدید اور مختص شہدہ	فرحت قمر
۳۳-۳۸	۹۷	الندوہ اور مولانا آزاد	فرخ جلدی
۱۰۹-۵۴	۹۵	مرسید اور علی گڑھ تحریک کے موافق اور مخالف	-
۶۵-۶۱	۹۹	۱۰ مسلسل سہ ماہی ناول	فرمان فتح پوری
۳۳-۵۹	۱۰۱	نیا نیا دنیا میں	-
۵۷-۶۰	۱۰۱	فیض کا ذاتی افنی ارتقاء	-
۵۹-۶۵	۹۷	حیات اللہ انصاری کی ناول نگاری	فرید (جلال اصغر)
۶۲-۹	۹۲	احمد داؤد	فہمیدہ ریاض
۶۷-۷۷	۱۰۲	مشتہ کہ تہذیب، اردو اور بنگلہ تہذیب	فیروز احمد
۶۰-۶۳	۹۰	شیخ عبدالحق محدث کا خاندانی پس منظر اور سوانح	فیضان احمد عطسی
۳۰۹-۳۹۳	۹۵	۱۰۱ قلمی تحلیلات مولانا آزاد کے شخصی حوالے سے	قانون (مسند احمد)

۲۸۰-۲۷۲	۹۶	جولائی-دسمبر ۹۹	قادری (عبداللہ ولی بخش) مولانا آزاد کا نظریہ تعلیم
۱۳۹-۱۳۷	۱۰۱	جنوری-مارچ ۲۰۰۳	قاضی (عبداللہ بھٹ) معری کی شاعری میں ہندو فلسفے کی جھلک
۶۵-۶۲	۹۲	جولائی-ستمبر ۹۵	قدوائی (انیس) بیگم ڈاکٹر سید عابد حسین
۷۷-۶۶	۹۲	-	شفیق الرحمن قدوائی
۳۳-۲۵	۹۳	جنوری-مارچ ۹۶	شہید اعظم گاندھی جی کے حضور میں
۱۷۵-۱۷۲	۹۸	- ۲۰۰۱	قدوائی (صدیق الرحمن) آسمان اے آسمان کا شاعر
۳۲-۳۷	۹۲	اپریل-جون ۹۵	ادب میں حالی کے مرتبے کا تعین
۲۶۹-۲۶۳	۹۷	جنوری-مارچ ۲۰۰۰	اردو کا ادبی پلچر اور ابوالکلام آزاد
۸۳-۷۸	۹۲	جولائی-ستمبر ۱۹۹۵	اردو میں دانشوری کی ایک روایت 'جامعہ'
کا ایک دور			
۸۳-۷۱	۹۱	مئی-جولائی ۹۳	پاکستان میں اردو ناول: 'اداس نسلیں'
'دہستی' اور 'خوشیوں کا باغ' کا پس منظر میں			
۲۶۲-۲۵۳	۹۷	جنوری-مارچ ۲۰۰۰	جب سے دیکھی ابوالکلام کی نثر
۳۱-۳۹	۹۷	اپریل-جون ۲۰۰۰	خواجہ صاحب کارنگ
۲۵-۱۵	۹۹	جنوری-مارچ ۲۰۰۳	سرور صاحب، ایک دانش ور
۸۶-۸۰	۹۳	اکتوبر-دسمبر ۹۶	فراق کی شاعری میں عشق و وصل
۱۹۳-۱۸۷	۹۱	مئی-جولائی ۹۳	قدوائی (محمد غفران) جگدیش سوامی ناتھن
۳۳-۲۱	۱۰۲	اپریل-جون ۲۰۰۵	قرۃ العین حیدر ایک ملک دو دنیا

قرۃ العین حیدر	خانم جان کا سفر: "افسانہ رنگین" سے	۹۱	اگست - ستمبر ۹۳	۲۳-۱۸
	"ڈاننگ گرل بک"			
-	خانم جان کی توبہ	۹۲	جنوری - مارچ ۱۹۹۵	۵۵-۲۱
-	مایا بازار	۹۲	جولائی - ستمبر ۹۵	۱۸۹-۱۵۴
- اور علوی (وہاج	قرۃ العین حیدر سے گفتگو	۹۱	مارچ - اپریل ۹۳	۱۳۷-۱۳۳
(الدین				
قرآن میں	از بک تہذیب و معاشرت کے چند پہلو	۹۹	جنوری - مارچ ۲۰۰۲	۲۰۵-۱۹۸
قرن غفار	سرفرد و بخارا اسطوری کی نظر میں	۹۵	اپریل - جون ۹۸	۲۱-۲۹
-	فارسی زبان و ادب ہندوستان میں	۹۳	اپریل - جون ۹۷	۸۱-۶۸
کاشفی (محمد رفیع)	حیات انیس کے دو سال	۱۰۰	جولائی - دسمبر ۲۰۰۳	۵۷۱-۵۶۵
کاشفی (نکبت)	گیارہواں عالمی کتاب میلہ ترجمہ سہیل	۹	مارچ - اپریل ۹۴	۱۱-۱۰۸
	احمد فاروقی			
کانکر (احمد)	بخاری کی زندگی کا ایک دن	۹۳	اپریل - جون ۹۱	۹۱-۹۰
کبیر احمد جاسی	تفسیر مہیدی	۹۶	جنوری - مارچ ۹۹	۲۲-۷۹
-	صدائق الحقائق	۹۸	اپریل - جون ۲۰۰۱	۹۲-۵۹
کبیر بھسرا	انٹرنیشنل ادب اور آزادی حریت آموز	۱۱	اپریل - جون ۲۰۰۲	۱۱-۱۰
	شاعری کا مطالعہ			

۹۶-۹۱	اپریل-جون ۲۰۰۰	۹۷	خوجہ حسن نظامی کے روزنامے	کوثر مظہری
۳۰۱-۲۹۵	جنوری-مارچ ۲۰۰۰	۹۷	تذکرہ سیرت نگاری/خودنوشت سوانح	-
۱۶۹-۱۵۷	جنوری-مارچ ۱۹۹۵	۹۲	شبلی اپنے عہد کے پس منظر میں	-
۱۸۲-۱۵۹	جولائی-ستمبر ۲۰۰۳	۱۰۱	شعراقبال: ایک تہذیبی تناظر	-
۳۰۳-۲۸۸	جنوری-مارچ ۱۹۹۶	۹۳	گاندھی جی اور تلاش حق	-
۱۷۳-۱۷۱	فروری-مارچ ۱۹۹۳	۹۱	مظہر امام	-
۹۵-۸۹	جنوری-مارچ ۱۹۹۶	۹۳	گاندھی جی اور تعلیم برائے امن	کارزنی (واہنہ)
۷۴-۶۹	جنوری-مارچ ۹۶	۹۳	گاندھی جی اور سچے گروہ ترجمہ نذیر الدین مینائی	گاندھی (ارون)
۵۹-۴۷	-	۹۳	گاندھی (راج موہن) فعال عدم تشدد کی طرف	-
۴۴-۳۳	اکتوبر-دسمبر ۲۰۰۰	۹۷	گاندھی (موہن) ہندوستان کی قومی زبان-ہندوستانی کرم چند	-
۳۲-۲۹	-	۹۷	ہندوستانی، ہندی اور اردو	-
۱۹۳-۱۷۳	اپریل-جون ۱۹۹۷	۹۳	آج کل (اندرکار) اردو اور اس کے مسائل	-
۱۱۶-۱۱۲	جنوری-مارچ ۹۶	۹۳	گاندھیائی فلسفہ حیات ترجمہ جبین انجم ریشی (نیشی)	-
۲۶۳-۲۵۳	جولائی-ستمبر ۹۵	۹۲	پرس (ذی-ایچ) و بھاری تعلیم اور تحقیقی اظہار (ایک ذکرہ)	پرس (ذی-ایچ) و بھاری تعلیم اور تحقیقی اظہار (ایک ذکرہ)

۱۱۲-۱۱۶	مارچ-اپریل ۹۳	۹۱	لوہیز (ہنرک) اور پرستار شناس ناموں کی جستجو۔ ترجمہ خالد نصیر	راجن (ایس)	ہاشمی
۱۱۷-۱۲۰	-	۹۱	مارسین (ثانی) اور ثانی مارسین سے گفتگو۔ ترجمہ	کلیر (ٹامس)	انیس الرحمن
۳۵۷-۳۶۰	جولائی-دسمبر ۲۰۰۲	۹۹	دھواں ہوئے منکروں کا سفر	بین مرزا	
۱۰۸-۱۰۱	اپریل-جون ۹۶	۹۳	پروفیسر رشید الدین خاں	مجتبیٰ حسن	
۱۱۳-۱۱۹	جولائی-دسمبر ۹۸	۹۵	سر سید کی مذہبی فکر ترجمہ محمد مہدی	مجیب (محمد)	
۴۷-۹	جنوری-مارچ ۹۸	۹۵	غالب کا زمانہ اور اردو کلام	-	
۱۵-۹	اکتوبر-دسمبر ۲۰۰۰	۹۷	گانگہ گی جی کہاں ہیں	-	
۱۸۹-۱۶۳	جولائی-تجہ ۹۷	۹۴	اردو صحافت میں مولوی بشیر الدین کا	مجیب اشرف	
حصہ					
۱۱۵-۹۷	جنوری-مارچ ۲۰۰۰	۹۷	مولانا آزاد اور متحدہ قومیت	-	
۱۶-۷	اپریل-جون ۲۰۰۱	۹۸	یوم آزادی ۱۵ اگست ۱۹۴۷ جامعہ	-	
سے متعلق کچھ یادیں					
۲۱۳-۱۹۶	جنوری-مارچ ۹۹	۹۶	”تذکرہ“: ایک فنی جائزہ	مخافہ حیدر	
۷۳-۶۶	جنوری-جون ۹۸	۹۵	عبدلطیف بھٹائی اور انگریزی	محبوب ظفر	
شاعری ایک تقابل					
۷۷-۶۱-۴۸	جولائی-تجہ ۹۵	۹۲	محسنی (ٹمس الرحمن) مجیب صاحب		
۳۶-۷	-	۹۲	جامعہ طبرہ اسلامیہ	-	

جلد: حجم	۶۰۶	اشارہ سالہ جامعہ
۳۰۰	جولائی - ستمبر ۹۵	محمد علی (مولا نا) مولا نا محمد علی کا خط ای مچیلر کے نام ترجمہ نذیر الدین مینائی
۱۱۱-۹۶	جنوری - مارچ ۹۸	غالب کی ایک کیاب تصنیف مختار الدین احمد
۱۹۴-۱۸۷	اکتوبر - دسمبر ۹۶	فراق کی تنقید کا پہلو مرزا (شکوہ محسن)
۱۴۳-۱۴۵	اکتوبر - دسمبر ۹۵	شمس دینی -
۲۳۳-۲۲۶	جنوری - مارچ ۹۵	ما بعد جدیدیت اور ادب -
۱۹۵-۱۹۰	جولائی - ستمبر ۹۵	مکمل کیسوں کا ناول "لوکنگ ٹھرو" -
۲۲۶		گھاس " -
۳۱-۲۵	جنوری - مارچ ۹۹	صلاح الدین محمود مسعود (اشعر)
۳۷-۳۶	جولائی - ستمبر ۹۵	ذاکر مہاں چندیاں، چند باتیں مسعود حسین
۱۶۳-۱۴۸	اکتوبر - دسمبر ۹۹	استاد بسم اللہ خاں مسعود الحق
۲۰۹-۲۰۳	مئی - جولائی ۹۴	استاد نصیر ظہیر الدین ذاکر -
۲۰۸-۱۹۶	جولائی - ستمبر ۹۵	جدید ہندوستانی مصوری -
۱۶۸-۱۴۶	اپریل - جون ۹۷	سماجی پس منظر اور تعلیم کے مقاصد -
۳۸-۳۳	اگست - ستمبر ۹۴	ونیکوم محمد بشیر -
۱۷۲-۱۶۹	اپریل - جون ۹۷	(استقبالیہ) ذاکر حسین میموریل مشیر امین لکچر
۱۰۰-۸۶	جولائی - دسمبر ۹۹	ابراہیم آزاد اور محمد علی -
۱۹۶-۱۴۰	جنوری - مارچ ۲۰۰۳	"شریف" کلچر اور نوآبادیاتی عمل داری - ایک مشنری اور ایک مولوی کا آئنا سامنا

مشیر الحق

سرسید اور ہندوستانی قومیت ترجمہ

۹۵

جولائی - دسمبر ۹۸

۱۸۸-۱۷۵

اختر الواسع

-

مولانا آزاد: حقائق اور قیاسات

۹۶

جولائی - دسمبر ۹۹

۱۳۷-۱۲۳

ترجمہ اختر الواسع

مصرا (سنگ)

کچھ مشہور شاعر و شگن کے بارے

۹۷

جولائی - دسمبر ۲۰۰۰

۸۵-۸۱

میں۔ ترجمہ فتح القہر و مہدی

مظہر امام

اقبال کی معنویت: قیسری دنیا کے لیے

۹۲

اکتوبر - دسمبر ۹۵

۱۵۱، ۱۴۸-۱۱۸

مظہر مہدی

اسباب بغاوت ہند: سرسید اور نذیر احمد

۹۱

اکتوبر - دسمبر ۹۴

۱۳۸-۱۱۳

کے جائزے پر ایک نظر

-

مالی معاشرے کی اصلاح کا تصور

۹۲

جنوری - مارچ ۹۵

۱۴۹-۱۳۳

مقصود میر

انیسویں صدی کے سرسید اور انیسویں

۹۵

جولائی - دسمبر ۹۸

۳۹۱-۳۸۳

صدی کی اردو

معین الدین

سرسید کا نظر پر تعلیم

۹۵

جولائی - دسمبر ۹۸

۲۸۷-۲۷۵

-

مولانا ابوالکلام آزاد کا تصور تعلیم

۹۲

جولائی - دسمبر ۹۹

۲۹۲-۲۸۱

منذ بلا (نلسن)

زعمانی مقابل زعمانی ترجمہ حکیم حسن

۹۳

جنوری - مارچ ۹۶

۱۹۷-۱۹۳

مرزا

ملتی (شاہد)

بلونت سنگھ کے سوانح اور ادبی ماحول

۹۸

اکتوبر - دسمبر ۲۰۰۱

۲۰-۹

-

بلونت سنگھ کے لٹریچر و سالوں کا تجزیہ

۹۸

-

۱۸۹-۱۱۱

کرمی (فیروز)

عہد مرشار کا لکھنؤ ترجمہ مسعود الحق

۹۱

مارچ - اپریل ۹۳

۳۵-۲۳

۱۰۵-۹۲	اپریل-جون ۹۵	۹۲	عہد سرشار کا لکھنو (۲) -	-
۸۷-۶۵	اکتوبر-دسمبر ۹۳	۹۱	اردو غزل میں احتجاج کی ناکامی کا جشن۔ ترجمہ و تخیل معین الدین	کھیا (ہریش)
۱۵۵-۱۳۲	جولائی-ستمبر ۲۰۰۱	۹۸	پروفیسر محمد مجیب اور حانہ جنگی	مرکز عاشق ہر گانوی
۶۳-۶۱	اکتوبر-دسمبر ۲۰۰۱	۹۸	میرے شوہر، بلونت سنگھ	منجوسنگھ
۱۰۷-۱۶۵	جنوری-مارچ ۲۰۰۲	۹۹	'ظا کی کہانی' جن کی زبانی	منظور احمد
۱۵۴-۱۵۱، ۱۳۶	مارچ-اپریل ۹۳	۹۱	مولانا ابوالہادی علی سودودی کا خط مولانا محمد علی کے نام	مولودی (ابوالہادی)
علی کے نام				
۲۳۱-۲۲۷	جولائی-ستمبر ۹۵	۹۲	اسپنڈر کی یاد میں ترجمہ شکوہ حسن مرزا	موریس (ڈام)
۳۶-۲۶	جولائی-ستمبر ۲۰۰۳	۱۰۱	علامہ غلام میر احمد ایل ایل ڈی	مہدی افادی
۱۵۱-۱۳۳	اکتوبر-دسمبر ۹۵	۹۲	گوتی چند نارنگ سے ایک گفتگو	نارنگ (گوتی چند)
اور ابوالکلام قاسمی				
۱۳۳-۱۲۳	مئی-جولائی ۹۳	۹۱	سیاست بہ طور گلشن ترجمہ نذیر الدین	نارنگ (ہریش)
مینائی				
۱۶-۷	اگست-ستمبر ۹۳	۹۳	انگریزی طرز کے ناول اور ہندوستانی ناول۔ ترجمہ سبیل احمد فاروقی	نامور سنگھ
نامور سنگھ				
۲۰۸-۱۸۵	اکتوبر-دسمبر ۲۰۰۳	۱۰۱	نول کی کہانی 'مرتبہ عبدالستار	نامہ علی، ہادی
۴۱۳-۴۰۱	جولائی-ستمبر ۹۷	۹۳	تحریک خلافت، ایک مطالعہ	نار احمد
۱۹۵-۱۷۸	اکتوبر-دسمبر ۲۰۰۳	۱۰۱	راہِ انصاف نوری ادب میں راشد الخیری کا مرتبہ	منجم السحر

۱۶۳-۱۷۷	اکتوبر-دسمبر ۲۰۰۴	۱۰۱	راشد الخیری: شخصیت اور ماحول	عجم السحر
۱۹۶-۲۰۴	-	۱۰۱	'منازل سائرہ' کا تنقیدی مطالعہ	-
۱۷-۳۶	اپریل-جون ۹۵	۹۲	جدید سائنس اور اس کے نقاد ترجمہ اسلم فرخی	نذیر احمد
۱۱۱-۲۲	اپریل-جون ۲۰۰۴	۱۰۱	فلپس ویٹلی: نگر و ادب کی پہلی کثیر شاعرہ	نسیم احمد
۲۱۳-۲۲۶	جنوری-مارچ ۹۹	۹۶	شیرافسوس	نصرت چودھری
۱۳۳-۱۳۹	اپریل-جون ۹۶	۹۳	نظامی (خواجه حسن ثار احمد فاروقی ثانی)	
۹۳-۸۱	اپریل-جون ۹۷	۹۴	ذاکر صاحب کا تصور مذہب	نظامی (خلیق احمد)
۲۰-۲۳۲	جولائی-دسمبر ۹۸	۹۵	مرسید کا سیاسی سفر	نظامی (ظفر احمد)
۱۱۶-۱۳۵	نومبر-دسمبر ۹۵	۹۲	گاندھی جی اور جامعہ ملیہ اسلامیہ	-
۱۱۷-۱۶۶	دسمبر-مارچ ۹۶	۹۳	گاندھی جی اور مسلمان	-
۶۰-۹۶	جنوری-مارچ ۲۰۰۰	۹۷	مولانا آزاد کا سیاسی سفر	-
۶۵-۳۳	اپریل-جون ۱۹۹۹	۹۶	خواجه تاج الدین ریڑہ	نظامی (مسلم احمد)
۱۷۳-۱۸۳	نومبر-دسمبر ۹۷	۹۸	شہید سلطان فیچ کے کتب خانے کے	-
اردو مخطوطات				
۱۱۰-۷	جنوری-مارچ ۲۰۰۳	۱۰۰	واقعہ انارکلی تاریخ کے آئینے میں	-
۳۳-۵۵	اپریل-جون ۲۰۰۲	۹۹	جامعہ ملیہ اسلامیہ کی سولہویں سالگرہ	نظر برنی (مرتیب)
۴۷-۵۲	جنوری-مارچ ۲۰۰۲	۹۹	ایک دو ہے سے ایک غزل تک	نعیم الدین
۵۷۳-۵۶۳	جولائی-دسمبر ۲۰۰۳	۱۰۰	انہیں کے معترضین سے تبادلہ خیالات	نقوی (احرار)

۱۲۰-۱۰۷	جولائی-دسمبر ۲۰۰۲	۱۰۰	غالب اور انیس	نقوی (قدرت)
۱۵۲-۱۳۳	-	۱۰۰	میر انیس اور مرزا دیر: حریف یا حلیف	نقوی (محمد)
۱۳۲-۱۲۱	-	۱۰۰	میر انیس کا جناب مفتی علامہ میر عباس سے تلمذ	نقوی (محمد)
۶۸-۶۰	جنوری-مارچ ۹۶	۹۳	گاندھی اور مذہب	نند (بی۔ آر)
۸۸-۸۲	جنوری-مارچ ۹۶	۹۳	گاندھی جی کا فکری ارتقاء ترجمہ	نوری (اے)
اقبال مہدی				
۱۱۲-۱۰۷	جولائی-دسمبر ۹۸	۹۵	سر سید، اسلام اور مسلمان ترجمہ عابد حسین	نہرو (جواہر لال)
۱۹-۱۴	جنوری-مارچ ۹۶	۹۳	ایک سالک تلاش حق میں۔ ترجمہ شکوہ محسن مرزا	-
۱۸۵-۱۷۹	جنوری-مارچ ۲۰۰۲	۹۹	بیسویں صدی	نیازی (ضمیر)
۲۱۸-۲۱۴	جولائی-ستمبر ۹۷	۹۳	شفیع الدین نیر کا ایک یادگار خط	نیر (شفیع الدین)
۲۴۹-۲۱۱	جنوری-مارچ ۲۰۰۲	۱۰۱	توبہ النصوص منظوم (از سید امیر حسن فردغ لکھنوی)	نیر مسعود
۱۰۱، ۸۶-۸۲	اگست-ستمبر ۹۳	۹۱	فارسی کہانی: ایک مختصر تعارف	-
۲۲۸-۲۲۱	جولائی-دسمبر ۲۰۰۳	۱۰۰	نقد انیس کی سرگزشت	-
۱۳۳-۱۳۹	جنوری-مارچ ۲۰۰۲	۹۹	عدمہ اقبال اور مسلم نشاۃ ثانیہ	نیشو فور (نسیم)
۸۹-۸۶	جولائی-ستمبر ۲۰۰۰	۹۷	ارنست ہمنگو سے: صد سالہ جائزہ ترجمہ آصف فرخی	ہنگل (جیمس)

۱۵۵-۱۵۰	مئی - جولائی ۹۳	۹۱	افریقی ادب کی زبان، ترجمہ سہیل احمد	داتھیانگو (نگوگی)
			فاروقی	
۲۸۰-۲۷۳	جولائی - ستمبر ۹۵	۹۲	یونینورشی کا مقصد - ترجمہ سجاد باقر	وائٹ ہیڈ
			رضوی	
۱۵۸-۱۴۴	اپریل - جون ۹۹	۹۶	فارسی ضرب الامثال کا اردو زبان میں	وجیہ الدین
			استعمال	
۵۸-۱۵۱	اپریل - جون ۹۸	۹۵	نظام رام پوری	وجیہ (شار اللہ)
۴۹-۱۶۷	جنوری - مارچ ۲۰۰۱	۹۸	لب مرگ پر نقد زندگی	وحید اختر
۲۷۹-۳۶۱	جولائی - دسمبر ۲۰۰۳	۱۰۰	مطالعہ انیس کے چند مقامات	-
۲۷۲-۲۵۷	جولائی - ستمبر ۹۸	۹۵	سر سید کے معاشی افکار اور ترقیاتی	وسیم (محمد) (شاہ)
			منصوبے	
۱۶۳-۱۵۰	جنوری - مارچ ۲۰۰۱	۹۸	خلیل الرحمن اعظمی، دور آخری کی	دقار حسین
			شاعری	
۹۶-۸۹	جولائی - ستمبر ۱۹۹۷	۹۴	تخلیقی فکر، دوا، کائنات	ہاشمی (عبید الرحمن)
۱۹۰-۱۸۲	اپریل - جون ۲۰۰۰	۹۸	خلیل الرحمن اعظمی کا فنی تخلیقی شعور	-
۱۶۱-۱۵۰	اپریل - جون ۲۰۰۰	۹۷	خوبصورتی کا معنی بحیثیت طرز و مزاج نگار	-
۱۱۵-۱۰۹	اپریل - جون ۹۹	۹۳	دقت کی معنویت (اختر الایمان کی)	-
			شاعری کے حواصی سے	
۱۷۱-۱۶۴	جنوری - مارچ ۲۰۰۱	۹۸	طیلس سبب و نتیجہ	ہاشمی (محمود)
۵۵-۵۱-۴۵	مئی - جولائی ۱۹۹۴	۹	برطانوی ہندوستان میں تعلیم کا ارتقا بریلی	ہاشمی (سرور علی خاں)
			قوموں کی آمد اور ایستادگی، نشانہ	

۱۰۳، ۳۰-۱۷	اکتوبر-دسمبر ۱۹۹۴	۹۱	برطانوی ہندوستان میں تعلیم کا ارتقاء (۲)	ہاشمی (مسرور علی اختر)
۲۲۶-۲۰۹	جولائی-ستمبر ۱۹۹۵	۹۲	-	-
۲۹۲-۲۸۸	جولائی-دسمبر ۹۸	۹۵	مرسید کے تعلیمی تصورات	-
۳۱-۲۹	جنوری-مارچ ۲۰۰۲	۹۹	مال گودی کا موجد- ترجمہ آصف فرخی	ہری ہرن (گیتا)
۳۶-۳۱	جنوری-مارچ ۲۰۰۲	۹۹	میر انیس کی مرثیہ خوانی	محمد کمال میر انیس کی مرثیہ خوانی
				الدین حسین
۱۶۶-۱۵۳	جولائی-دسمبر ۲۰۰۳	۱۰۰	میر انیس کی نگاہ فقر شناس	-
۳۲۴-۳۲۳	جولائی-دسمبر ۲۰۰۳	۱۰۰	میر انیس کے تصور غربت کی اہم جہتیں	یاد (مشکور حسین)
۳۳-۳۰	اپریل-جون ۲۰۰۵	۱۰۲	دیکھی سماج واد کا عزم	یادو (یوگیندر)
۱۳۴-۱۲۲	اپریل-جون ۹۶	۹۳	یادوں کا شاعر اختر الایمان	یحیٰی ب راہی
۱۰۷-۱۰۰	جنوری-مارچ ۲۰۰۴	۱۰۱	مصر میں جدید شاعری	یوسف (محمد)
۸۷-۷۰	اپریل-جون ۲۰۰۴	۹۹	"ابن الوقت" کی اہمیت اور معنویت	یوسف سرمست

اشاریہ تخلیقی ادب

خاکے و کہانیاں

صفحہ	جلد	تاریخ	عنوان	مصنف
۱۳۶-۱۱۹	۹۱	اگست-ستمبر ۹۳	جشن مسرت ترجمہ جمل کمال	آل احمد (جلال)
۹۹-۹۳	۹۱	مارچ-اپریل ۹۴	خواب ترجمہ عطا صدیقی	الجمیلی (عبدالسلام)
۳۶-۲۷	۹۷	جولائی-ستمبر ۰۲	سید انتظار حسین	ادصاف احمد
۶۷-۶۱	۹۸	جولائی-ستمبر ۰۱	ظاہر ماموں	"
۱۷۸-۱۷۹	۹۹	جنوری-مارچ ۰۲	رام اوتار	"
۴۰۸-۱۹۷	۹۸	اپریل-جون ۰۱	بیر صاحب	"
۵۲-۴۵	۹۶	اپریل-جون ۹۹	ایڈن رائیٹنگ	"
۴۸، ۵۲، ۴۹	۹۱	اگست-ستمبر ۹۱	ترجما شمع و جلی ترجمہ حوا الحق	بشیر (دیکھو محمد)
۲۷۳-۲۵۶	۹۲	جولائی-ستمبر ۹۵	استاد فاشن ترجمہ اے بی رامہ	پاؤنڈ (ایزر)
۹۲-۸۵	۹۱	مارچ-اپریل ۹۴	بکاؤ کرامات ترجمہ عطا صدیقی	توفیق الحکیم
۱۲۶-۱۰۳	۱۰۱	اکتوبر-دسمبر ۰۲	میری ناتمام محبت	حجاب امتیاز علی
۱۰۳-۱۰۰	۹۱	مارچ-اپریل ۹۴	دوہیں دن کا شیر ترجمہ عطا صدیقی	ذکر یا تار
۱۶۵-۱۵۹	۹۱	مئی-جون ۹۴	کتنے خوبصورت پھول ترجمہ خالد محمود	زوبیل (جوزف)
۱۰۱-۸۷	۹۱	اگست-ستمبر ۹۳	داش آکل ترجمہ بذل حق محفوظ	صادق ہدایت
۱۱۸-۱۰۲			سیسے کا سپاہی ترجمہ جمل کمال	علوی (بزرگ)

منظوم کلام (عنوانات)

۲۱۳-۲۰۳	۹۹	جنوری-مارچ ۰۲	محرابی گلاب ترجمہ قلم شمس	آجیک
۱۰-۹۰	۹۳	جنوری-مارچ ۹۷	فارسی غزل کے کچھ ترجمے	آصف نعیم

۱۳۶-۱۳۵	۹۳ اپریل-جون ۹۱	۶۱	کر مغفور	انتہائی باتیں
۱۷۱-۱۶۹	۹۱ مئی-جون ۹۳	۶۱	یہی وقت ہے۔ ترجمہ نقی مسین جعفری	یوں (مرد و شہ)
۲۳۸-۲۳۷	۹۲ جنوری-مارچ ۹۵	۶۲	(پند اشعار)	دیر شاہ
۱۷۵-۱۷۴	۹۱ مئی-جولائی ۹۳	۶۱	۱۱۱ میں۔ ترجمہ نقی مسین جعفری	توں (پند اشعار)
۸-۷	۹۷ اکتوبر-دسمبر ۲۰۰۰	۹۷	گاندھی جی مہاراج	لیکچر (راشدہ راتھ)
۲۱۸-۲۱۶	" "	"	اسلام کے بندگان کے شہیدان اسلام	موت کی بات
۲۱۷	۹۹ جنوری-مارچ ۰۲	۹۹	میر تقی میر کو پانچویں ترجمہ قرآن میں	عربی ایوان (تہذیب)
۲۷-۱۵	۹۸ جنوری-مارچ ۰۱	۹۸	۱۱۱ میں۔ حقائق، اذیت، اذیت کی	طویل اور میں مطلق
			سوت، میں گوتم نہیں ہوں، ہوتے موسم	
۲۸-۲۱	۹۸ اپریل-جون ۰۲	۹۸	تیرہواں قطعہ۔ جنم۔ ترجمہ عزیز احمد	دانتے
۲۱۶-۲۱۵	۹۹ جنوری-مارچ ۰۲	۹۹	آشوب عرفان ترجمہ قرآن میں	رواق پرانی
۲۶-۲۳	۹۷ اکتوبر-دسمبر ۰۲	۹۷	اوقی آزادی کے سنے سانس	مستعارچی (دو بندہ)
۱۹۹-۱۹۵	" اپریل-جون ۹۷	"	۱۱ صاحب پتہ نہیں	رو (آن امد)
۷۵-۷۴	۹۱ مارچ-اپریل ۹۳	۹۱	تحصیل صوفیہ شہاب الدین انصاری	فصل (انسان)
۹-۷، ۱۳-۱۱	۹۳ جنوری-مارچ ۹۶	۹۳	گاندھی ترجمہ مسعود عامر	شرقی (امد)
۲۳۶-۲۳۵	۹۲ جنوری-مارچ ۹۵	۹۲	مکتب اشعار ۱۱۱۱ مسعود الحق	طبیعی قافیہ کی
۱۰۶	۹۱ مئی-جولائی ۹۳	۹۱	۱۱۱۱ اشعار	فیض (فیض احمد)
۱۷۳-۱۷۲	" "	۹۱	۱۱۱۱ اشعار	قش (اساتذہ عرب)
۲۱۲-۲۱۱	۹۹ جنوری-مارچ ۰۲	۹۹	ایک کو حیات ترجمہ قرآن میں	محمد علی
۲۰۹	" "	"	۱۱۱۱ اشعار	محمد علی
۱۷۳-۱۶۸	۹۱ اگست-ستمبر ۹۳	۹۱	مسلمان	۱۱۱۱ اشعار
۷۲-۷۱	۹۳ اپریل-جون ۹۶	۹۳	انڈس کے آسمان پر گیارہ ستارے ترجمہ فہیم خٹک	نور (۱۱۱۱ اشعار)
۲۰۸-۲۰۶	۹۹ جنوری-مارچ ۰۲	۹۹	روحوں کی بنیاد ترجمہ قرآن میں	۱۱۱۱ اشعار
۱۵۰-۱۴۸	۹۳ جنوری-مارچ ۹۷	۹۳	۱۱۱۱ اشعار	۱۱۱۱ اشعار
۱۵۲-۱۵۱			۱۱۱۱ اشعار	۱۱۱۱ اشعار

تبصرے

مصنف	عنوان و مبر	جلد	ماہ سال	صفحات
—	آج، سہیل احمد فاروقی	۹۱	اگست - ستمبر ۹۳	۱۹۰-۱۹۱
آصف فرخی	شہر ملاقات، شمیم حنفی	"	مارچ - اپریل ۹۳	۱۵۵-۱۵۷
آفتاب احمد	بیاد محبت، نازک خیالاں، شمیم حنفی	۹۳	اکتوبر - دسمبر ۹۷	۱۸۸-۱۸۹
ابوالکلام قاسمی	شاعری کی تنقید، انیس الرحمن	۹۹	اپریل - جون ۹۳	۶۷-۶۹
"	مشرقی شعریات اور اردو تنقید کی روایت، شمیم حنفی	۹۱	مئی - جون ۹۳	۲۱۹-۲۲۲
اجمل کمال	کراچی کی کہانی، سہیل احمد فاروقی	۹۳	جنوری - مارچ ۹۷	۷۷-۱۰۹
احباب اردو مجلس	کلدہ پختہ شخصیت اور فن، جمال حسین خاں	۹۳	اکتوبر - دسمبر	۱۹۳-۱۹۵
(دہلی) بریت				
اختر سعید خاں	طر اردو ادب کا مجموعہ	۹۲	مئی - جولائی ۹۵	۳۱۲-۳۱۳
اختر ابوسعید و رحمت دانائے راز ناماری شمس، محمد حق		۱۰۱	اپریل - جون ۲۰۰۳	۲۰۷-۲۱۵
اندھا خاں - مرتبین				
اداجعفری	جورجی، سب نے جی رہی، سہیل احمد فاروقی	۹۲	نومبر - دسمبر ۹۵	۱۲۹-۱۳۲
ارشاد خاں	نشورو حدی شخصیت اور فن، شیش محمد معین	۹۹	اپریل - جون ۹۹	۹۷-۹۹
افتخار محمد خاں	اسلامی نظام حکومت اور فن، جمال حسین خاں	۱۰۱	اپریل - جون ۲۰۰۳	۲۲۰-۲۲۲
اکبر (ایم۔ جے)	ہندوستان اپنے حصار میں، شمیم حنفی	۹۱	مارچ - اپریل ۹۳	۱۵۳-۱۵۵
اکبر الہ آبادی	جج اکبر مرتبہ حامد حسن قادری، جمال حسین خاں	۹۹	اپریل - جون ۰۲	۱۶۲-۱۶۴
الطاف احمد اعظمی	فغان نیم شب، جمال حسین خاں	۹۹	نومبر - دسمبر ۰۲	۲۲۹-۲۳۱
اسن (میر)	A Tale of Four Darvishes	۹۲	نومبر - دسمبر ۹۵	۳۱۲-۳۱۹
	ترجمہ محمد ذاکر، سہیل احمد فاروقی			
اور بھوپالی (نور الدین)	حدیث میں جمال حسین خاں	۹۰	نومبر - دسمبر ۹۷	۲۲۲-۲۲۴

۲۱۴-۲۱۱	۱۰۱	اکتوبر-دسمبر ۰۳	۹۱	۲۱۴-۲۱۱	انور خاں	نیوں کی مگر مرثیہ شمس الحق عثمانی، جمال حسین خاں
۱۸۳-۱۸۲	۹۳	جنوری-مارچ ۹۷	۹۳	۱۸۳-۱۸۲	انور ظہیر خاں	مت سہل ہمیں جانو، سہیل احمد فاروقی
۱۹۰-۱۸۸	۹۱	اگست-ستمبر ۹۳	۹۱	۱۹۰-۱۸۸	باقر مہدی	سیاہ سیاہ، فہیم حنفی
۲۲۶	۹۳	جولائی-ستمبر ۹۷	۲۲۶	۲۲۶	بانو سرتاج	اس کے لیے جمال حسین خاں
۲۵۷-۲۵۶	۹۶	جنوری-مارچ ۹۹	۲۵۷-۲۵۶	۲۵۷-۲۵۶	نوحی (مصنف قباں)	گماں کا صحر، فہیم حنفی
۱۷۷-۱۷۵	۹۱	اکتوبر-دسمبر ۹۳	۱۷۷-۱۷۵	۱۷۷-۱۷۵	—	تہذیب الاخلاق، فہیم حنفی
۲۳۶-۲۳۳	۹۹	جنوری-مارچ ۰۲	۲۳۶-۲۳۳	۲۳۶-۲۳۳	جامعہ طیبہ سد میہ	اردو کی پہلی کتاب (ہندی کے ذریعے اردو)، جمال حسین خاں
۲۱۶	۱۰۱	اپریل-جون ۰۳	۲۱۶	۲۱۶	"	خط و کتابت اردو کورس کی دوسری کتاب، جمال حسین خاں
۲۲۳-۲۲۱	۹۱	مئی-جولائی ۹۳	۲۲۳-۲۲۱	۲۲۳-۲۲۱	جعفری (نقی حسین)	چاند شرق سے چاند مغرب سے، سہیل احمد فاروقی
۲۵۱-۲۵۰	۱۰۰	جنوری-مارچ ۰۳	۲۵۱-۲۵۰	۲۵۱-۲۵۰	حافظ (امجد حسین)	معصوم تر نے، جمال حسین خاں
۱۳۳-۱۳۲	۹۲	اکتوبر-دسمبر ۹۵	۱۳۳-۱۳۲	۱۳۳-۱۳۲	حمیدہ سالم	شورشِ دوراں، سہیل احمد فاروقی
۲۱۱-۲۱۰	۱۰۱	اکتوبر-دسمبر ۰۳	۲۱۱-۲۱۰	۲۱۱-۲۱۰	خالد بن سہیل	مولو لاگ، ثقیل جہانگیری
۲۲۹-۲۲۷	۹۹	جنوری-مارچ ۰۲	۲۲۹-۲۲۷	۲۲۹-۲۲۷	خالد جاوید	برے موسم میں، ثقیل جہانگیری
۳۰۸-۳۰۷	۹۸	جولائی-ستمبر ۰۱	۳۰۸-۳۰۷	۳۰۸-۳۰۷	خالد محمود	ادب کی تعبیر، جمال حسین خاں
۷۸-۷۷	۹۱	اکتوبر-دسمبر ۹۳	۷۸-۷۷	۷۸-۷۷	خیر النساء مہدی	ادبی مراحل، فہیم حنفی
۲۵۸-۲۵۷	۹۶	جنوری-مارچ ۹۹	۲۵۸-۲۵۷	۲۵۸-۲۵۷	"	مجھے بھی کچھ کہنا ہے، فہیم حنفی
۱۵۹-۱۵۷	۹۱	مارچ، اپریل ۹۳	۱۵۹-۱۵۷	۱۵۹-۱۵۷	درگاہِ قلی خاں	مرقعِ دہلی، جمال الدین
۲۳۹-۲۳۸	۱۰۰	جنوری-مارچ ۰۳	۲۳۹-۲۳۸	۲۳۹-۲۳۸	دیر منی (نریندر ناتھ)	اردو نظموں میں قومیت اور وطنیت ۱۸۵۷ کے بعد، جمال حسین خاں
۲۴۰-۲۱۹	۱۰۱	اپریل-جون ۰۳	۲۴۰-۲۱۹	۲۴۰-۲۱۹	رزاقی (محمد طاہر)	زتمیں، جمال حسین خاں
۲۳۷-۲۳۶	۹۹	جنوری-مارچ ۰۲	۲۳۷-۲۳۶	۲۳۷-۲۳۶	رضوی (خورشید مسطفیٰ)	تاریخ جنگِ آزادی ہند اٹھارہ سو ستاون، جمال حسین خاں
۳۱۴-۳۱۱	۹۲	جولائی-ستمبر ۹۵	۳۱۴-۳۱۱	۳۱۴-۳۱۱	رضوں (ریزہ)	فسادات کے افسانے، سہیل احمد فاروقی
۲۵۹-۲۵۸	۹۶	جنوری-مارچ ۹۹	۲۵۹-۲۵۸	۲۵۹-۲۵۸	زیدی (زابدہ)	مسدود راجیں، فہیم حنفی
					مترجمہ و مرتبہ	

۲۲۶-۲۲۳	۹۳ جولائی-ستمبر ۹۷	۲۲۶-۲۲۳	ساحل (شرف الدین) نامہ پور کا مسلم معاشرہ، جمال حسین خاں
۱۵۳-۱۵۳	۹۴ اپریل-جون ۹۵	۱۵۳-۱۵۳	ساتو کوکی زراکی شجر گلزار، سہیل احمد فاروقی
۳۰۲-۳۰۱	۹۸ جولائی-ستمبر ۱۰۰	۳۰۲-۳۰۱	سعد (محمد) ادبی مقالات سعید مرتبہ مسعود محمد برکاتی، جمال حسین خاں
۷۶-۱۷۵	۹۱ اکتوبر-دسمبر ۹۳	۷۶-۱۷۵	— سوغات (ساتویں کتاب)، فہیم خفی
۱۳۹	۱۰۰ اپریل-جون ۰۲	۱۳۹	شایاں (ذکاء الدین) منظر بہ منظر، جمال حسین خاں
۲۵۶-۲۵۵	۹۶ جنوری-مارچ ۹۹	۲۵۶-۲۵۵	شرما (ریوٹی سرن) تمہارے غم میرے غم، فہیم خفی
۳۰۹-۳۰۸	۹۴ جولائی-ستمبر ۹۵	۳۰۹-۳۰۸	تکلیل الرحمن ہندوستانی جمالیات، فہیم خفی
۲۰۹-۲۰۸	۱۰۱ اکتوبر-دسمبر ۰۲	۲۰۹-۲۰۸	عس بدایونی نقد و اثر، فہیم خفی
۳۰۹-۳۰۸	۹۸ جولائی-ستمبر ۰۰	۳۰۹-۳۰۸	شہر رسول اردو غزل میں پیکر تراشی، جمال حسین خاں
۲۳۳-۲۳۳	۹۹ جنوری-مارچ ۰۲	۲۳۳-۲۳۳	صادقہ دکی جستجو کیا ہے، جمال حسین خاں
۱۳۱-۱۳۰	۱۰۰ اپریل-جون ۰۲	۱۳۱-۱۳۰	صدیقی (اعتقاد) ریت کا دریہ، جمال حسین خاں
۲۹-۲۹	۹۱ جون-جولائی ۹۳	۲۹-۲۹	صدیقی (الور) شناس و شناخت، بقی حسین جعفری
۳۸-۱۳۰	۱۰۰ اپریل-جون ۰۲	۳۸-۱۳۰	صدیقی (اریس) پانی کی بات، جمال حسین خاں
۱۵۳-۱۵۲	۹۲ اپریل-جون ۹۵	۱۵۳-۱۵۲	صفر امہدی پہچان، سہیل احمد فاروقی
۳۰۷-۳۰۶	۹۴ جولائی-ستمبر ۹۵	۳۰۷-۳۰۶	طلسمائی (لیو) جنگ اور امن ترجمہ شاہد حمید، فہیم خفی
۲۶۰-۲۵۹	۹۶ جون-مارچ ۹۹	۲۶۰-۲۵۹	ظہیری (محمد رشید) پذیرت سے بدستار، بیات شاہد من، جمال حسین خاں
۱۵۶-۱۵۵	۹۵ اپریل-جون ۹۸	۱۵۶-۱۵۵	عبدالباری افکار تازہ، جمال حسین خاں
۲۴۶-۲۴۵	۱۰۰ جون-مارچ ۰۳	۲۴۶-۲۴۵	عبدالباری ہاٹل نہ جمال حسین خاں
۲۵۸-۲۵۷	۹۶ جون-مارچ ۰۳	۲۵۸-۲۵۷	عبدالحمید سبز ہوا روشن ہے، جمال حسین خاں
۲۲۹-۲۲۷	۹۳ جولائی-ستمبر ۹۷	۲۲۹-۲۲۷	عبدالرشید فارسی میں ہندی الفاظ، سہیل احمد فاروقی
۲۰۰-۱۹۹	۹۹ اپریل-جون ۰۲	۲۰۰-۱۹۹	عبدعزیز خاں اسلامی حدیث میں سہولت و آسانی، جمال حسین خاں
۵۷-۵۶	۹۴ اپریل-جون ۹۵	۵۷-۵۶	عبدعزیز خاں راستے کی تلاش، سہیل احمد فاروقی
۱۸۲-۱۸۰	۹۳ جنوری-مارچ ۹۷	۱۸۲-۱۸۰	عبدعزیز خاں ادبی اصطلاحات کی وضاحتی فرہنگ، بان الدین علوی
۳۰۶-۳۰۵	۹۸ جولائی-ستمبر ۱۰۰	۳۰۶-۳۰۵	عثمانی (عس دھق) دراصل، جمال حسین خاں
۲۳۳-۲۳۲	۹۹ جنوری-مارچ ۰۲	۲۳۳-۲۳۲	علوی (وہاج الدین) خود آگئی، جمال حسین خاں

۱۵۵	۱۰۱	اکتوبر۔ دسمبر ۰۳	گہائے داغ، آفتاب احمد صدیقی	عندلیب شادانی
۲۵۲-۲۵۱	۱۰۰	جنوری۔ مارچ ۰۳	مولانا آزاد: آزادی کی طرف، جمال حسین خاں	فاروقی (ضیاء الحسن)
۳۱۱-۳۰۹	۹۲	جولائی۔ ستمبر ۹۵	مولانا ابوالکلام آزاد: فکر و نظر کی چند جہتیں، بشیم خنی	"
۱۳۵-۱۳۳	۱۰۰	اپریل۔ جون ۰۳	میں روٹا چاہتا ہوں، جمال حسین خاں	فرحت احسن
۱۹۰-۱۸۷	۹۳	اکتوبر۔ ستمبر ۹۷	شیخ الاسلام مولانا حسین احمد مدنی، بشیم خنی	فرید الوحیدی
۲۵۰	۱۰۰	جنوری۔ مارچ ۰۳	دو بدو، جمال حسین خاں	فضل حسین
۱۹۸-۱۹۷	۹۳	اکتوبر۔ دسمبر ۹۷	فکر و تحقیق، جمال حسین خاں	—
۱۳۳-۱۳۲	۱۰۰	اپریل۔ جون ۰۳	ادبی مقالات، جمال حسین خاں	قادر (حامد حسن)
۱۶۵-۱۶۴	۹۹	اپریل۔ جون ۰۲	جامع التواریخ، جمال حسین خاں	"
۱۶۸-۱۶۷	"	"	خلاصۃ التواریخ، جمال حسین خاں	"
۱۳۲-۱۳۱	۱۰۰	اپریل۔ جون ۰۳	دفتر تواریخ، جمال حسین خاں	"
۱۶۷-۱۶۶	۹۹	اپریل۔ جون ۰۲	سفینۃ تواریخ، جمال حسین خاں	"
۲۴۵-۲۴۴	۱۰۰	جنوری۔ مارچ ۰۳	مجمع التکرکات، جمال حسین خاں	"
۱۶۶-۱۶۵	۹۹	اپریل۔ جون ۰۲	میزان التواریخ، جمال حسین خاں	"
۳۱۶-۳۱۴	۹۲	جولائی۔ ستمبر ۹۵	علیم صاحب، سہیل احمد فاروقی	قدوائی (سالم) مرتب
۲۳۹-۲۳۸	۹۹	جنوری۔ مارچ ۰۲	انتخاب کلام آغا شاعر قزلباش دہلوی، جمال حسین خاں	قزلباش دہلوی
۲۳۱-۲۲۹	۹۳	جولائی۔ ستمبر ۹۷	اردو مرثیہ میر انیس کے بعد، سہیل احمد فاروقی	کاظمی (ظاہر حسین)
۱۷۹-۱۷۸	۹۱	اکتوبر۔ دسمبر ۹۳	ایرانی تصوف، سہیل احمد فاروقی	کبیر احمد جانی
۳۱۲-۳۰۹	۹۸	جولائی۔ ستمبر ۰۱	جواز و انتخاب، جمال حسین خاں	کوثر مظہری۔ مرتب
۱۸۴-۱۸۳	۹۱	اگست۔ ستمبر ۹۳	جیل جالبی: ایک مطالعہ، بشیم خنی	گوہر نوشادی
۱۵۳-۱۵۲	۹۵	اپریل۔ جون ۹۸	حیات بشیر محمد عرفان	حبیب اشرف
۱۸۶-۱۸۵	۹۱	اگست۔ ستمبر ۹۳	دیوار و در کے درمیان، بشیم خنی	محمود سعیدی
۲۳۹	۱۰۰	جنوری۔ مارچ ۰۳	آدمی رات کی شبنم، جمال حسین خاں	مرغوب عالم
۲۵۳-۲۵۲	۹۶	جنوری۔ مارچ ۹۹	مشعل، گولڈن جوبلی نمبر، سہیل احمد فاروقی	—
۱۴۰-۱۳۹	۱۰۰	اپریل۔ جون ۰۳	ثبات، جمال حسین خاں	نظم ایرن
۱۸۸-۱۸۶	۹۱	اگست۔ ستمبر ۹۳	علی گڑھ تحریک۔ سماجی اور سیاسی مطالعہ، بشیم خنی	مظہر حسین
۱۶۰-۱۵۹	۹۵	اپریل۔ جون ۹۸	مضامین مقبول، محمد عرفان	مقبول احمد

۱۳۸	۱۰۰	اپریل۔ جون ۰۳	کہو قل الہی سے، قجمل حسین خاں	منور رانا
۱۹۷-۱۹۶	۹۶	اپریل۔ جون ۹۹	خوابہ نظام الدین اولیا، سبیل احمد فاروقی	مومن (عبدالرحمن)
۲۵۳-۲۵۲	۱۰۰	جنوری۔ مارچ ۰۳	ہما قجمل حسین خاں	میکش کاشمیری
۲۳۷-۲۳۶	"	"	راز الفت مرتبہ حسن احمد نظامی، قجمل حسین خاں	نظامی (صدیق احمد)
۱۵۶-۱۵۵	۹۲	اپریل۔ جون ۹۵	بھوپال ادب کے آئینے میں، سبیل احمد فاروقی	نعمان خاں (محمد)
۱۹۶-۱۹۵	۹۳	اکتوبر۔ دسمبر ۹۷	تحدیثِ نعت مرتبہ عتیق الرحمن سنبھل، قجمل حسین خاں	نعمانی (منظور احمد)
۲۰۸-۲۰۷	۱۰۱	اکتوبر۔ دسمبر ۰۳	میر و مصحفی، شبیم خٹکی	نقوی (حنیف)
۱۷۰-۱۶۸	۹۹	اپریل۔ جون ۰۳	نور الرحمن، قجمل حسین خاں	نور الرحمن
۲۱۹-۲۱۸	۱۰۱	اپریل۔ جون ۰۳	مولانا قاری وجاہت اللہ قادری مجددی، حیات و خدمات، قجمل حسین خاں	وجہی (شعار اللہ خاں)
۲۱۸-۲۱۷	۱۰۱	"	کشف الفاظ، قجمل حسین خاں	واجد (ج۔ ع)
۲۳۱	۹۹	جنوری۔ مارچ ۰۳	میراثِ ہنر، قجمل حسین خاں	ہاشمی (عبید الرحمن)
۲۶۳-۲۶۱	۹۶	جوزی۔ مارچ ۹۹	میراثِ ہنر، سبیل احمد فاروقی	"
۱۳۷-۱۳۶	۱۰۰	اپریل۔ جون ۰۳	احتجاج کا دوسرا نام۔ باقر مہدی، قجمل حسین خاں	یعقوب راہی
۲۲۳-۲۱۹	۹۳	جولائی۔ ستمبر ۹۷	دیوان یقیں مرتبہ فرحت ناز، شارب رودلو	یقین (انعام اللہ)
۱۹۴-۱۹۰	"	اکتوبر۔ دسمبر ۹۷	جدید اردو میں شاعری کا تقابلی مطالعہ، قجمل حسین خاں	یوسف عامر

کتابیات

۲۴۳-۲۴۱	۱۰۰ جنوری-مارچ ۲۰۰۳	رسالہ جامعہ میں ذاکر صاحب کی تحریریں	بدرالدین (محمد)
۶۳-۶۲	۹۹ جولائی-دسمبر ۲۰۰۲	اشاریہ ابو الفضل صدیقی	تجمل حسین خاں
۳۶۰-۳۳۵	۹۷ جنوری-مارچ ۲۰۰۰	مولانا ابوالکلام آزاد وضاحتی بلیو گرائی	نظربہنی و عابدی (حسن جمل)
۱۹۵-۱۷۳	۹۷ اپریل-جون ۲۰۰۰	خواجہ حسن نظامی تصانیف کی وضاحتی بلیو گرائی	"

شذرات و ادارے

اختر الواسع

صفحہ	جلد	ماہ و سال	موضوع
۶-۵	۱۰۴	اپریل۔ جون ۲۰۰۷	۱۸۵۷
۸-۷	۱۰۵	جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۸	احمد فراز
۱۱-۹	۱۰۲	جنوری۔ مارچ ۲۰۰۵	اردو زبان
۶-۵	۱۰۴	" ۲۰۰۷	"
۱۰-۹	۱۰۲	جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۵	"
۱۱-۹	۱۰۳	" ۲۰۰۶	ایک بھاشا دو لکھاوٹ
۷-۵	۱۰۵	اپریل۔ جون ۲۰۰۸	بیسویں صدی: تشکیل اقدار
۱۱-۹	۱۰۳	" ۲۰۰۶	پریم چند اور اردو ہندی
۷-۵	۱۰۵	اکتوبر۔ دسمبر ۲۰۰۸	جامعہ طیبہ اسلامیہ
۱۲-۹	۱۰۲	" ۲۰۰۵	ڈنمارک کارٹون اور رد عمل
۱۲-۹	۱۰۳	جنوری۔ مارچ ۲۰۰۶	شیخ عبد اللہ اور تعلیم نسواں
			عبد الحمیل خاں اردو ہندی ایک
۱۱-۹	۱۰۳	اکتوبر۔ دسمبر ۲۰۰۶	مصنوعی تقسیم (انگریزی)
۷-۵	۱۰۴	جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۷	قرۃ العین حیدر
۷-۵	۱۰۴	اکتوبر۔ دسمبر ۲۰۰۷	ماریشش میں اردو
			مواصلاتی اور اطلاعاتی وسائل اور
۸-۵	۱۰۵	جنوری۔ مارچ ۲۰۰۸	افہام تفہیم کے مواقع

ہندوستان: جمہوری اقدار سازی

کی ضرورت و اہمیت

۱۰۲ اپریل۔ جون ۲۰۰۵ ۸۔۱۷

فہیم حنفی

۱۰۲ اپریل۔ جون ۲۰۰۵ ۷۔۸ ڈاکٹر آفتاب احمد کی یاد میں

۱۰۲ " ۲۰۰۵ ۸۔۸ انور صدیقی کی یاد میں

جے غ انجمن حیرت نظر بودند

۱۰۳ جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۶ ۸۔۸ (منیر نیازی اور کلپیشور)

۱۰۱ اکتوبر۔ دسمبر ۲۰۰۵ ۸۔۸ رشید حسن خاں کی یاد میں

رہید و لے نہ از دل ما

۱۰۳ جنوری۔ مارچ ۲۰۰۶ ۸۔۸ (احمد ندیم قاسمی اور خورشید الاسلام)

رہید و لے نہ از دل ما

۱۰۳ اپریل۔ جون ۲۰۰۶ ۸۔۸ (باقر مہدی، اختر سعید خاں، خلیق ابراہیم خلیق)

۱۰۲ جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۵ ۸۔۸ شان الحق حقی، امرتیا پریم، نزل و رما

۱۰۳ اکتوبر۔ دسمبر ۲۰۰۶ ۷۔۸ "مولانا روم"

مضامین

۱۹۴-۱۸۳	۲۰۰۶ مارچ۔ جنوری	۱۰۳	اقشام احمد ندوی	انارکلی
۸۹-۷۵	۲۰۰۸ جون۔ اپریل	۱۰۵	اسحاق (محمد)	عرشی صاحب: علم اور تحقیق کا امتیاز
۳۱-۲۶	۲۰۰۶ مارچ۔ جنوری	۱۰۳	اسلم پرویز	نثار احمد فاروقی
۱۵۹-۱۵۲	۲۰۰۶ دسمبر۔ اکتوبر	۱۰۳	اشفاق محمد خاں	’شہید جستجو‘ اور ڈاکٹر صاحب
۲۵-۱۳	۲۰۰۵ جولائی۔ ستمبر	۱۰۲	اطہر رضا بلکرای	سماجی مسائل کی تشخیص و تحقیق، شماریاتی اور وصفی
۴۳-۲۳	۲۰۰۷ مارچ۔ جنوری	۱۰۳	ہندوستان کے	رہنمائی ادب کی عوامی جہتیں
۱۱۵-۹۵	۲۰۰۶ مارچ۔ جنوری	۱۰۳	ایس اعلیٰ (محمد)	اورنگ زیب عالمگیر پر ایک نظر
۲۳۸-۲۳۰	۲۰۰۵ دسمبر۔ اکتوبر	۱۰۲	انتیاز احمد	مشنوی فریاد داغ، ایک مطالعہ
۶۳-۴۵	۲۰۰۸ مارچ۔ جنوری	۱۰۵	انصاری (طیب)	ملک سیف الدین غوری
۲۱۶-۲۱۰	۲۰۰۵ جولائی۔ ستمبر	۱۰۲	انور ادھا مہندر	الکثرانی عہد میں کتاب ترجمہ شاہ عالم
۲۳۵-۲۳۱	۲۰۰۵ دسمبر۔ اکتوبر	۱۰۲	انور مسعود	اسلام حقیقی معنی میں ترجمہ مسرور ہاشمی

جنوبید ایڈورڈ سعید مابعد نوآبادیاتی ۱۰۲ جنوری۔ مارچ ۲۰۰۵ ۲۰۹-۲۱۶
(شیونارائن سنگھ) فکر کے گاندھی

ایوب ندوی مولانا ابوالکلام آزاد کی عربی ۱۰۲ اپریل۔ جون ۲۰۰۵ ۱۰۰-۱۱۵
صحافت ان کے عربی رسالہ
الجامعہ کے حوالے سے

باقرمہدی میر تقی میر اور ہم ۱۰۵ اپریل۔ جون ۲۰۰۸ ۱۱-۲۲
بدیع الزماں (محمد) اقبال کی پیام رسانی چاند ۱۰۲ جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۵ ۹۰-۱۱۹
تاروں کی زبانی

اقبال کے کلام میں الفاظ سے ۱۰۲ اپریل۔ جون ۲۰۰۵ ۱۱۹-۱۲۳
مشتق اصطلاحوں کے جوڑے

اقبال کے کلام میں حجازی ۱۰۳ جنوری۔ مارچ ۲۰۰۶ ۱۳۹-۱۷۴
سے ترتیب دیے گئے اشعار
کی معنویت

اقبال کے کلام میں چند قرآنی ۱۰۴ اکتوبر۔ دسمبر ۲۰۰۸ ۲۱-۴۰
تلمیحات

اقبال کے کلام میں خودی سے ۱۰۴ جنوری۔ مارچ ۲۰۰۷ ۱۰۳-۱۲۳
ترتیب دئے گئے مجموعہ وار
اشعار

بدیع الزماں (محمد) اقبال کے کلام میں سکندر اور ۱۰۵ جنوری۔ مارچ ۲۰۰۸ ۱۷۵-۱۸۷
اس سے وضع کی گئی اصطلاحیں

اقبال کے کلام میں لا الہ الا ۱۰۳ جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۶ ۱۷۳-۱۸۶
اللہ اور لا الہ

۱۸۶-۱۵۹	۲۰۰۵ دسمبر۔ اکتوبر	۱۰۲	نظم خضر راہ۔ امیری کے آئینے	بڑی (محمد نعیم)
			میں	
۲۱۷-۲۰۹	۲۰۰۶ دسمبر۔ اکتوبر	۱۰۳	تصور کا ارتقائی سفر اور عصر	بشری اعجاز
			حاضر	
۷۵-۵۵	۲۰۰۵ جنوری۔ مارچ	۱۰۲	اردو میں ہائیکو شاعری	بیگ (حامد)
۶۱-۵۰	۲۰۰۶ دسمبر۔ اکتوبر	۱۰۳	پریم چند کی عصری حسرت اور	"
			مستقبلیت	
۳۲-۳۰	۲۰۰۸ جنوری۔ مارچ	۱۰۵	"	"
۸۰-۶۱	۲۰۰۶ جنوری۔ مارچ	۱۰۳	پطرس بخاری کا ایک نادر	"
			مضمون	
۹۱-۸۱	"	۱۰۳	کا ایک اور نادر و	"
			نایاب مضمون	
۱۶۳-۱۲۹	۲۰۰۷ اپریل۔ جون	۱۰۳	مرزا غالب اور فنون لطیفہ	"
۱۲۹-۱۲۰	۲۰۰۵ جون۔ ستمبر	۱۰۲	مغرب سے ادبی اور علمی	"
			تراجم	
۸۶-۳۷	۲۰۰۵ اپریل۔ جون	۱۰۲	میرامن دہلی والے	"
۸۰-۶۷	۲۰۰۶ جنوری۔ مارچ	۱۰۳	ایک ہندوستانی کا ای۔ ایم	پطرس بخاری
			فورسٹر سے اظہار عقیدت	
۹۱-۸۲	"	۱۰۳	کتاب اور عالمی ثقافت	"
۲۹-۲۴	۲۰۰۵ اپریل۔ جون	۱۰۲	ایک ہندو من سے ہندو مسیح	جائی سین
			(لوہیا اور جے پرکاش نرائن)	
۷۹-۶۵	۲۰۰۸ جون۔ ستمبر	۱۰۵	بلگرام کے قاضی میں تہذیب	جعفر رضا بلدرائی
			محرم	

۲۰۱-۱۸۹	جولائی-ستمبر ۲۰۰۶	۱۰۳	جعفری (ختیار) آگرے کا تاریخی پس منظر	
۱۶۹-۱۲۳	اپریل-جون ۲۰۰۶	۱۰۳	جعفری (نقی حسین) تہذیبوں کا ٹکراؤ	
۱۸۲-۱۷۵	اکتوبر-دسمبر ۲۰۰۳	۱۰۳	جلیل کی درباری شاعری	جلیلی (علی احمد)
۵۹-۳۵	اکتوبر-دسمبر ۲۰۰۵	۱۰۳	دیوان غالب اور ڈاکٹر بجنوری	صاد حسین
۱۷۵-۱۷۱	اپریل-جون ۲۰۰۵	۱۰۳	شمیم کرہانی کی شاعری	حبیب اللہ
۶۰-۴۹	اپریل-جون ۲۰۰۸	۱۰۵	تخلیقی عمل کی بازیافت کا سفر	حسن (محمد)
۱۰۳-۶۷	جنوری-مارچ ۲۰۰۸	۱۰۵	مثنوی نامہ شوق، تصنیف حکیم سلطان رام پوری	حسن عباس
۱۹۵-۱۸۸	جنوری-مارچ ۲۰۰۵	۱۰۲	مشترکہ تہذیب کی تشکیل میں اردو کی صوفیانہ شاعری	حنا آفرین
۲۲-۹	اپریل-جون ۲۰۰۳	۱۰۳	انتظار حسین	حنفی (شمیم)
۶۸-۵۲	جولائی-ستمبر ۲۰۰۶	۱۰۳	باقرمہدی	"
۲۵-۱۷	اکتوبر-ستمبر ۲۰۰۶	۱۰۳	"پریم چند کی فکری اور تخلیقی روایت"	"
۲۱-۱۱	جنوری-مارچ ۲۰۰۸	۱۰۵	پریم چند کی معنویت کا مسئلہ	"
۲۹-۲۲	جنوری-مارچ ۲۰۰۸	۱۰۵	پریم چند گنودان اور ہماری موجودہ حقیقت	"
۲۵-۱۵	جنوری-مارچ ۲۰۰۶	۱۰۳	شکیب جلالی	"
۷۳-۶۳	اکتوبر-دسمبر ۲۰۰۵	۱۰۳	عشق، زندگی کا شعور اور شاعری	حنفی (شمیم)
۲۰-۱۱	اکتوبر-دسمبر ۲۰۰۷	۱۰۳	گاندھیائی فکر اور ہماری ادبی اخلاقیات	"
۵۱-۳۵	جولائی-ستمبر ۲۰۰۶	۱۰۳	منیر نیازی	"

۲۰۰۹	جنوری۔ مارچ ۲۰۰۷	۱۰۳	نظریاتی کشمکش کا ایک دور اور	حنفی (شیم)
			سرदार جعفری	
۲۰۰۸	اپریل۔ جون ۲۰۰۸	۱۰۵	غزل اس نے چھیڑی	حنفی (عمیق)
۲۰۰۸	جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۸	۱۰۵	جدید آرٹ کا پیش رو فرانسکوڈی	خالد بن سہیل
			گویا لوئیس	
۲۰۰۸	جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۸	۱۰۵	معجزہ فن کی ہے خون جگر سے	"
			نمود صادقین	
۲۰۰۸	جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۸	۱۰۵	نقش ہیں سب ناتمام خون جگر	"
			کے بغیر آذر زوہبی	
۲۰۰۸	جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۸	۱۰۵	نئی مصورانہ اقدار کا بانی : سلوا	"
			ڈورڈالی	
۲۰۰۵	اکتوبر۔ دسمبر ۲۰۰۵	۱۰۴	اردو صحافت میں ادبی تبصروں کی	خالد محمود
			اہمیت	
۲۰۰۵	اپریل۔ جون ۲۰۰۵	۱۰۴	اردو میں کالم نویسی کا فن وار	"
			صورت حال آزادی سے قبل	
۲۰۰۶	اپریل۔ جون ۲۰۰۶	۱۰۳	جامعہ : افراد و نظریات ترجمہ	خالدہ ادیب خانم
			مسعود الحق	
۲۰۰۶	اکتوبر۔ دسمبر ۲۰۰۶	۱۰۳	واقعات بابری ترجمہ یونس	سحان خاتون
			جعفری	(محمد عبدالرحیم)
۲۰۰۷	جنوری۔ مارچ ۲۰۰۷	۱۰۴	واقعات بابری ترجمہ یونس	"
			جعفری	
۲۰۰۷	جنوری۔ مارچ ۲۰۰۷	۱۰۴	"	"
۲۰۰۷	اپریل۔ جون ۲۰۰۷	۱۰۴	"	"

خان خاناں	واقعات بابری ترجمہ یونس ۱۰۴	جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۷	۱۳۲-۸۹
(محمد عبدالرحیم)	جعفری		
"	"	اکتوبر۔ دسمبر ۲۰۰۷	۱۳۵-۱۰۳
"	"	جنوری۔ مارچ ۲۰۰۸	۱۱۹-۱۰۵
"	"	اپریل۔ جون ۲۰۰۸	۱۰۶-۱۰۵
"	"	جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۸	۱۳۶-۸۱
"	"	اکتوبر۔ دسمبر ۲۰۰۸	۱۰۷-۲۳
دھر (ڈی۔ پی)	گلے ز خیابان جنت نظیر ۱۰۳	جنوری۔ مارچ ۲۰۰۶	۱۳۷-۱۳۷
	(اقبال)		
ذاکر حسین	جامعہ ملیہ کیا ہے	اکتوبر۔ دسمبر ۲۰۰۸	۱۲۰-۱۱۳
"	'مراسلہ' بنام نواب محمد منزل ۱۰۳	اپریل۔ جون ۲۰۰۶	۲۳-۲۲
	اللہ خاں		
"	"	۲۰۰۶	۱۰۳
ذکاء اللہ (محمد)	نئی دہلی کی تعمیر (بعد غدر)	اکتوبر۔ دسمبر ۲۰۰۳	۴۷-۴۲
ذوالفقار حسین	اکبر کے چند شعر وضاحت ۱۰۴	۲۰۰۳	۱۰۰-۷۳
	اور تجزیہ		
راشد (ن۔ م)	ن۔ م راشد سے ایک مصلحہ ۱۰۳	جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۶	۸۰-۷۱
	اور سعادت رشید		
رضوی (وقار احمد)	'رباعی' فارسی شاعری سے ۱۰۳	۲۰۰۶	۸۸-۸۳
	اردو شاعری تک		
رفیق (سعید احمد)	نظریہ زندگی اور فن	اکتوبر۔ دسمبر ۲۰۰۸	۱۸-۱۱
زیدی (عزیز)	موسیقی کے ارباب ثلاثہ	جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۸	۱۸۲-۱۷۷
سحرین فر بخاری	تخیل اور ہیئت	جنوری۔ مارچ ۲۰۰۸	۲۱۱-۱۸۸

۲۲۱-۲۱۸	۲۰۰۸ دسمبر-اکتوبر	۱۰۵	روشنی کا سفر (جامعہ ملیہ اسلامیہ)	سرور حسین
۴۱-۲۳	۲۰۰۷	۱۰۳	دہلی غدر سے پہلے	سری رام
۹۱-۷۷	۲۰۰۵ جولائی-ستمبر	۱۰۲	سیاست، شاعری اور حسرت	سعادت سعید
			موبائی	
۱۳۳-۱۳۲	۲۰۰۵ جون-اپریل	۱۰۲	شاعری اسطور اظہار ہے:	"
			نظریہ سازی کی اہمیت	
۱۶۹-۱۵۹	۲۰۰۶ جولائی-ستمبر	۱۰۳	شاعری میں نیکرویت کا اظہار	"
۱۰۳-۷۵	۲۰۰۵ دسمبر-اکتوبر	۱۰۲	شعر و ادب میں انفرادی اور	"
			تخصیصی کردار	
۴۱۰-۱۹۷	۲۰۰۶ جون-اپریل	۱۰۳	ہمارا اوژن اور ماضی کا امکان	"
۸۶-۵۷	۲۰۰۷ جولائی-ستمبر	۱۰۳	سرسید احمد کا تصور خدا: ایک	سعید (محمد)
			جائزہ	
۱۹۸-۱۹۰	۲۰۰۵	۱۰۲	زندگی میں کتاب کی اہمیت	سنگھ (آر۔ پی)
			ترجمہ شاہ عالم	
۴۸-۲۹	۲۰۰۵	۱۰۲	اردو داستانوں میں ظلم کی	سہیل احمد خاں
			علامتی معنویت	
۹۶-۸۹	۲۰۰۶	۱۰۳	رباعی، سانیٹ اور چینی	"
			تہذیب	
۱۷۵-۶۳	۲۰۰۷ جون-اپریل	۱۰۳	غالب کا ابتدائی کلام: مطالعے	"
			کے چند پہلو	
۲۱۶-۲۰۶	۲۰۰۶ مارچ-جنوری	۱۰۳	نسائی حیثیت کی بے باک	سیر صفیر
			ترجمان: عصمت چغتائی	

..

عہد حاضر میں پرے چند ن ۱۰۳ اپریل جون ۲۰۰۶ ۲۲۳-۲
کہانیوں کی معنویت

شاہد مہدی مسلمانوں کا شائع کی گئیں ۱۰۵ اکتوبر۔ دسمبر ۲۰۰۸ ۲۱۷-۲۱۵

شہباز لدین (محمد) معین حسن جذبی کا سفر ۱۰۴ جنوری۔ مارچ ۲۰۰۷ ۱۸۳-۱۷۲

صدیقی (ابواللیث) مرزا یاس بکانہ جنگیزی ۱۰۴ اکتوبر۔ دسمبر ۲۰۰۷ ۹۵-۱۸۵

صدیقی (ظہیر علی) شہر رام پور کے چند مخطوطات ۱۰۵ جنوری۔ مارچ ۲۰۰۸ ۲۳۲-۲۲۸

صدیقی (عطاء الرحمن) اردو ہدایت گاہ آئینے میں ۱۰۳ جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۶ ۲۱۰-۲۰۲

صدیقی (ظہیر الحسن) اردو افسانہ تہذیب اور سماج ۱۰۲ جنوری۔ مارچ ۲۰۰۵ ۱۰۱-۱۰۰
منظر نامہ

پریم چند کے افسانوں کا ۱۰۳ اکتوبر۔ دسمبر ۲۰۰۶ ۲۹-۲۶
گوشوارہ اور زمانی ترتیب

قدیم دکنی اردو کا ایک اہم ۱۰۵ جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۸ ۲-۱
شاعر محمد علی قطب شاہ

قرۃ العین حیدر کی افسانہ ۱۰۵ اپریل۔ جون ۲۰۰۸ ۲۰۲-۱۷۳
نگاری پت جہز کی آواز کے

آئینے میں

صدیقی (نور اسلام) شہنشاہ اور ملک زیب آثار ۱۰۲ ۲۰۰۵ ۲۰۸-۱۹۵
مالگیری کے آئینے میں

فارسی کلاسیکی ادب کی ارزش ۱۰۳ جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۷ ۱۵۱-۱۳۵
واہمیت

صدیقی (نظیر) شبلی کی تاریخ نگاری ۱۰۲ جنوری۔ مارچ ۲۰۰۵ ۱۷۳-۱۵۱

صغیر افرام سجاد ظہیر کی افسانہ نگاری ۱۰۲ جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۵ ۱۵۰-۱۳۰

”کلکتہ“ ایک لازوال المیہ ۱۰۲ جنوری۔ مارچ ۲۰۰۵ ۲۰۶-۱۹۹

۸۴-۵۹	۲۰۰۶ جون۔ اپریل۔ ۱۰۳	واجد علی شاہ کے عہد کے چند گننام شاعر	ضیاء عیدک
۱۶۹-۱۵۷	۲۰۰۸	ادبی تاریخ نویسی اور تاریخی شعور	ضیاء الحسن
۱۵۱-۱۴۴	۲۰۰۶ دسمبر۔ ۱۰۳	مولانا محمد علی	ضیاء الدین احمد برنی
۱۹۱-۱۵۴	۲۰۰۵ جولائی۔ ستمبر۔ ۱۰۴	اجنبی دنیاؤں کے پاس (پاکستان کے اردو مدارس)	طارق رحمان
۳۹-۲۵	۲۰۰۹	فارسی ادب میں پیٹارہنہ نو	طباطبائی (حیدر)
۴۱-۱۴۳	۲۰۰۸ اکتوبر۔ دسمبر۔ ۱۰۵	جامعہ ملیہ اسلامیہ قرول باغ میں	طیب (محمد)
۲۲۷-۲۱۸	۲۰۰۶ جنوری۔ مارچ۔ ۱۰۳	ہندوستان میں مسلم دانشور تعلیم کا آغاز و ارتقاء	عابدی (عذرا)
۲۲۹-۲۰۵	۲۰۰۵ اکتوبر۔ دسمبر۔ ۱۰۴	سردار جعفری کی غزل	عابدی (رفیعہ شبنم)
۱۷۳-۱۴۹	۲۰۰۷ جولائی۔ ستمبر۔ ۱۰۴	اختر انصاری ایک ہمہ جہت ادبی شخصیت	عادل حیات
۴۸-۲۵	۲۰۰۷ جون۔ اپریل۔ ۱۰۴	تحقیق پناہ۔ عوامی جان ہے رشید حسن خاں سے بات	عارف ہندی
		چیت	جاوید انور
۱۶۴-۱۶۰	۲۰۰۸ جولائی۔ ستمبر۔ ۱۰۵	آرٹ ایک صنعت	عابد حسین
۱۶۵-۱۴۹	۲۰۰۷ جولائی۔ ستمبر۔ ۱۰۴	غزل کا مزاج	عبادت بریلوی
۱۰۰-۷۹	۲۰۰۵ جنوری۔ مارچ۔ ۱۰۴	مختصر افسانے کا فن	"
۱۴۵-۱۱۶	۲۰۰۶ ستمبر۔ جولائی۔ ۱۰۳	میر کا تغزل	عبادت بریلوی

عبدالرشید	فارسی فرہنگوں میں ہندوی ۱۰۳	اپریل۔ جون ۲۰۰۶	۸۵۔۱۲۰
	/ اردو مترادفات		
”	لغات روزمرہ: چند معروضات ۱۰۲	جنوری۔ مارچ ۲۰۰۵	۱۵۔۵۲
عزیز الدین	شبلی نعمانی مضامین مانگیر پر ۱۰۲	اپریل۔ جون ۲۰۰۵	۱۷۹۔۱۹۳
حسین (محمد)	حواشی ابولکلام، ایک مطالعہ		
عتیق (معین)	تاریخ لکھنؤ کے خود نوشتہ ۱۰۵	جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۸	۳۲۔۶۱
الہ دین	سوانحی ماخذ		
علاؤ الدین خاں	غیر مسلمانوں سے اورنگ ۱۰۳	جنوری۔ مارچ ۲۰۰۶	۱۱۶۔۱۳۳
	زیب کے تعلقات		
ملوی (سعود انور)	حضرت شیخ محمود شبستری اور ۱۰۲	اکتوبر۔ دسمبر ۲۰۰۵	۱۲۱۔۱۵۵
	”گلشن راز“		
علی عباس جلال پوری	قلمی موسیقی ۱۰۵	جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۸	۱۸۳۔۱۸۹
”	مغلوں کا فن مصوری ۱۰۵	۲۰۰۸	۱۶۳۔۱۷۳
عمیر منظر	مولانا محمد علی جوہر کی صحافتی ۱۰۳	اپریل۔ جون ۲۰۰۶	۴۷۔۵۶
	خدمات		
غازی (محمد طارق)	بحث، اجتہاد اور امور اجتہاد ۱۰۳	جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۷	۱۱۔۱۳
”	مسلمانوں کی عصری نفسیات ۱۰۳	اپریل۔ جون ۲۰۰۶	۵۱۔۸۸
فاروقی (سہیل احمد)	زندگی کی گہرائیوں سے گانے ۱۰۵	جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۸	۱۹۳۔۱۹۸
	والا: نصرت فتح علی خاں		
فاروقی (ضیاء الحسن)	ذاکر صاحب اور ماجد میاں، ۱۰۵	اکتوبر۔ دسمبر ۲۰۰۸	۱۵۵۔۲۱۱
	خطوط کی روشنی میں		
فاروقی (محمد طاہر)	خون جگر کی نمود (اقبال کا ۱۰۳	جنوری۔ مارچ ۲۰۰۶	۱۶۰۔۱۷۴
	نظریہ فن		

- فاطمہ حسن برصغیر کے ادب میں صنف ۱۰۳ ۲۰۰۶ ۲۰۵-۱۹۷
کے مسائل
- فیروز احمد مشترکہ تہذیب اردو اور بلکن ۱۰۴ ۲۰۰۵ ۱۸۷-۱۷۷
تاتھ آزا
- قادی (عبد اللہ) جامعہ ملیہ اسلامیہ جامعہ نگر میں ۱۰۵ ۲۰۰۸ ۱۵۱-۱۴۲
ولی بخش
- قادی (محمد آصف) انیسویں کا قلم یا مزاحمتی شمشیر ۱۰۴ جنوری۔ مارچ ۲۰۰۷ ۶۷-۴۴
قادی (معین) ادب کا مستقبل ۱۰۳ جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۶ ۳۱-۱۵
قرۃ العین حیدر آرٹ کی کہانی ۱۰۵ ۲۰۰۸ ۱۵۹-۱۴۱
ایک ملک دو دنیا (ملک راج ۱۰۴ پٹن۔ جون ۲۰۰۵ ۲۳-۲۱
آنند)
- قریشی (جاذب) حسرت کی باغیانہ شاعری ۱۰۳ جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۶ ۱۵۶-۱۴۶
کاشمی (منظر) امیر خسرو کی ہندی شاعری ۱۰۳ جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۶ ۰۹-۹۹
ماک ٹالا ادبیات پریم چند اور دن ۱۰۳ اکتوبر۔ دسمبر ۲۰۰۶ ۳۰-۲۶
نویاں
- مجنوں گورکھپوری چند قلمی لغزشیں ۱۰۳ جنوری۔ مارچ ۲۰۰۶ ۵۷-۴۶
اور فاروقی (نثار)
- مجیب (محمد) غالب کا زمانہ اور اردو کلام ۱۰۴ جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۷ ۷۰-۵۱
تقسیم ہند کا پس منظر ۱۰۵ جنوری۔ مارچ ۲۰۰۸ ۱۳۵-۱۲۰
انور صدیقی
- مجیب اشرف پنڈت جواہر لال نہرو کا نظریہ ۱۰۵ جنوری۔ مارچ ۲۰۰۸ ۴۵-۱۳۶
تاریخ
- محسنی (شمس الحسن) جامعہ ملیہ اسلامیہ میں ۵۰ اکتوبر۔ دسمبر ۲۰۰۸ ۱۴۸-۱۴۳

- محمود شیخ غیر اخلاقی شعور ادب ۱۰۴ جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۷ ۵۹-۴۵
- مختار الدین احمد تین اہم غیر مطبوعہ خطوط ۱۰۳ اپریل۔ جون ۲۰۰۶ ۴۶-۴۱
- مزل اللہ "مراسلہ بنام ذاکر حسین" ۱۰۳ اپریل۔ جون ۲۰۰۶ ۴۶-۴۵
- خاں (محمد) مسیوں (لوئی) اسلام میں روح کا تصور ترجمہ ۱۰۵ اپریل۔ جون ۲۰۰۸ ۷۱-۶۳
- محمد ذاکر
- مشتاق تجلوی (محمد) غالب اور نسیم دہلوی ۱۰۴ اپریل۔ جون ۲۰۰۷ ۱۹۴-۱۷۶
- مشر (رام داس) کتاب ایک متبادل ذریعہ ۱۰۲ جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۵ ۲۲۲-۲۱۷
- ترجمہ شاہ عالم
- منظہری (کوثر) خدا سے اقبال کی ہم کلامی ۱۰۴ جنوری۔ مارچ ۲۰۰۷ ۱۴۶-۱۲۳
- منظہری (کوثر) شہرہ آباد کا ایک شاعر گمنام ۱۰۵ جنوری۔ مارچ ۲۰۰۷ ۱۷۱-۱۶۸
- عبدالحمید خاں
- ملک (محمد سلیم) انارکلی کا لسانی ارتقاء ۱۰۴ جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۵ ۷۶-۵۹
- خواجه غلام فرید اپنی ذات کے ۱۰۳ اکتوبر۔ دسمبر ۲۰۰۶ ۲۲۳-۲۱۸
- تناظر میں
- مناظر عاشق امجد نجمی کی غزل گوئی ۱۰۴ اکتوبر۔ دسمبر ۲۰۰۷ ۱۷۳-۱۶۶
- ہرگانوی
- نظامی (حسن احمد) اردو ادب اور زبان کے فروغ ۱۰۳ اپریل۔ جون ۲۰۰۶ ۱۹۴-۱۷۳
- میں پچھراؤں کا حصہ
- نظامی (مسلم احمد) شبید سلطان ٹیپو کے کتب ۱۰۵ جنوری۔ مارچ ۲۰۰۸ ۲۱۷-۲۱۵
- خانے کے اردو مخطوطات
- نغمی (ابوالحسن) ریاض خیر آبادی ۱۰۵ اپریل۔ جون ۲۰۰۸ ۱۰۱-۹۰

نقوی (مہتاب حیدر) چھوٹی عمر کا بڑا شاعر (تکلیب ۱۰۲ اپریل۔ جون ۲۰۰۵ ۱۵۵-۱۴۵ جلالی)

نیر (عباس رضا) عرفان صدیقی کی شاعری میں ۱۰۲ اکتوبر۔ دسمبر ۲۰۰۵ ۲۰۱-۱۸۷ علامت کر بلا

وزیر آغا ولی کی شاعری ۱۰۳ جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۶ ۱۱۵-۱۰۷

ہاشمی (عبداللہ شاہ) نعیم صدیقی۔ اقبال سے دہنی ۱۰۴ جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۷ ۱۶۸-۱۵۲ رابطے کی ایک مثال

ہاشمی (عبید الرحمن) سودا بحیثیت مرثیہ گو ۱۰۵ جنوری۔ مارچ ۲۰۰۸ ۱۶۷-۱۴۵

ہم جزیروں میں رہتے ہیں ۱۰۳ جنوری۔ مارچ ۲۰۰۶ ۱۸۲-۱۷۷ " " (سچہ انندن کی نظمیں)

یوسف زئی (سحر) اردو میں طنز کی روایت ۱۰۴ جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۷ ۱۸۳-۱۷۱

یادو (گلاب چند) کتابوں کی تاریخ ترجمہ شاہ ۱۰۴ جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۵ ۲۰۹-۱۹۹ عالم

کتاب کی اہمیت ترجمہ شاہ ۱۰۴ جولائی۔ ستمبر ۲۰۰۵ ۱۹۳-۱۹۲ " عالم

یادو (یوگندر) دیسی سماج واد کا عزم (لوہیا) ۱۰۴ اپریل۔ جون ۲۰۰۵ ۳۳-۳۰

تخلیقی ادب

انور عظیم اے دل بیتاب نھیر ۱۰۳ جنوری۔ مارچ ۲۰۰۶ ۴۵-۳۵

قرۃ العین حیدر ایک مکالمہ ۱۰۲ اکتوبر۔ دسمبر ۲۰۰۵ ۳۳-۱۵

تبصرے

سلیم احمد سنگ معانی تبصرہ عادل صدیقی ۱۰۳ جنوری۔ مارچ ۲۰۰۶ ۲۳۳-۲۳۲

- سوز (انوار علی نوائے سوز تبصرہ اختر الواسع ۱۰۳ اپریل۔ جون ۲۰۰۶ ۲۲۹-۲۳۰
 خاں)
- عبدالقوی میں اردو ہوں " " ۱۰۳ اپریل۔ جون ۲۰۰۶ ۲۲۷-۲۲۸
 دستوی
- کملاداس روح کے نغمے تبصرہ اسماء سلیم ۱۰۳ اپریل۔ جون ۲۰۰۵ ۲۱۳-۲۱۹
 ترجمہ علی اصغر
- مشیر الحسن خالدہ ادیب خانم تبصرہ جاوید رحمانی ۱۰۳ اپریل۔ جون ۲۰۰۵ ۲۱۱-۲۱۳
 اور ہندوستان
 ترجمہ مسعود الحق
- نعمان (محمد) تلاش و جستجو تبصرہ اختر الواسع ۱۰۳ اپریل۔ جون ۲۰۰۶ ۲۲۸-۲۲۹
- نعمان بھوپال میں اردو، تبصرہ اختر الواسع ۱۰۳ جنوری۔ مارچ ۲۰۰۶ ۲۳۱-۲۳۲
- خاں (محمد) انضمام کے بعد

